

ئۇشبۇ كتاب ئېلكتاب توری تەرىپىدىن تارقىتىلدى

ئەزىز ئوقۇرمەن، ئۇشبۇ كتاب ئېلكتاب توری ئوقۇرمەنلىرى
تەرىپىدىن سكاننىرلىنىپ تارقىتىلدى.

ئېلكتاب توری ئادرېسى:
www.elkitab.org

ئېلكتاب

ئېلكتاب توری ئادرېسى:
www.elkitap.org

ئەخمەت ئىمىن

سۆيىمەن سىنى دۇنيا

1

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

كىرىش سۆز

شىنجاڭ ئاخبارات ـ نەشرىياتچىلىقى شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى (تۆۋەندە «شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى» دەپىلىدۇ) دۆلەت ۋە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى بىر تۇتاش پىلانلىغان. ئاپتونوم رايونلۇق ئاخبارات ـ نەشرىيات ئىدارىسى كونكرېت تەشكىللەپ يولغا قويغان بىر تۈرلۈك مۇھىم سىياسىي تەدبىر ۋە خەلق تۇرمۇشى قۇرۇلۇشى. «شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى» نى داۋاملىق يولغا قويۇش مەركەزنىڭ يېڭى دەۋردىكى شىنجاڭ خىزمىتى ئومۇمىي ئورۇنلاشتۇرمىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى. شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ئوتتۇرىغا قويغان زامانىۋى مەدەنىيەتنى يېتەكچى قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ، شىنجاڭنىڭ ھالقىما تەرەققىياتى ۋە ئەبەدىي ئەمنلىكىنى زور كۈچ بىلەن ئىلگىرى سۈرۈشتىكى مۇھىم تەدبىر. بۇ قۇرۇلۇشنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى نەشرىياتچىلىق قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىپ تۇرلۇك نەشر بۇيۇملىرىنى نەشر قىلىش ئارقىلىق، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر مىللەت ئاممىسىغا ئىلغار ئىدىيەنى تەشۋىق قىلىدىغان، پەننىي بىلىملەرنى ئومۇملاشتۇرىدىغان، زامانىۋى مەدەنىيەتنى تارقىتىدىغان، ئاساسىي قاتلام ئىدىيە ـ مەدەنىيەت بازىسى قۇرىدىغان ۋە مۇستەھكەملەيدىغان، ھەرمىللەت ئاممىسىنىڭ ئاساسىي مەدەنىيەت ئېھتىياجىنى قاندۇرىدىغان، مەنىۋى مەدەنىيەت تۇرمۇشىنى بېيىتىدىغان، پەن ـ مەدەنىيەت ساپاسىنى ئۆستۈرىدىغان ئاخبارات ـ نەشرىياتچىلىق ئاممىۋى مۇلازىمەت سىستېمىسىنى بەرپا قىلىشتىن ئىبارەت.

نەشر بۇيۇملىرىنى ھەقسىز تەقدىم قىلىش «شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى»دىكى مۇھىم تۇرلەرنىڭ بىرى. بۇ تۇرده شىنجاڭدىكى ھەرمىللەت خەلقىنىڭ ئارزۇسىغا ھۆرمەت قىلىنىپ، شىنجاڭدىكى دېھقانچىلىق ـ چارۋىچىلىق رايونلىرى ۋە شەھەر (بازار) مەھەللىلىرىنىڭ ئەملىي ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈلگەن ئاساستا ئۇيغۇر، خەنزۇ، قازاق، موڭغۇل، قىرغىز، شىبە قاتارلىق ئالته خىل تىل ـ يېزىقتا سىياسىي ـ ئىقتىساد، پەن ـ تېخنىكا، تۇرمۇش، مەدەنىيەت، بالىلار ئوقۇشلۇقى ۋە

باشقىلاردىن ئىبارەت ئالتە چوڭ تۈر بويىچە نەشر بۇيۇملىرىنى نەشر قىلىشقا ئۇيۇشتۇرۇلدى ھەم ئاساسىي قاتلامغا تەقدىم قىلىنىدى. مەزمۇن جەھەتتىن ئالغاندا، سوتسيالىستىك ئىناق جەمئىيەت بەرپا قىلىش، ھەر مىللەت ئاممىسىنىڭ ئاساسىي مەدەنىيەت ھوقۇق ـ مەنپەئەتىنى كاپالەتلەندۈرۈش ئاساسىي لىنىيە، «ۋەتەننى ـ شىنجاڭنى سۆيۈش، ئىتتىپاق ئۆتۈش ـ تۆھپە قوشۇش، تىرىشىپ ئىشلەش ـ ئۆزئارا ياردەملىشىش، ئىچىۋېتىش ـ ئىلگىرىلەش» نى ئەۋج ئالدۇرۇشتىن ئىبارەت شىنجاڭ روھى نىشان، «ئەمەلىيەتكە، تۈرمۇشقا، ئاممىغا يېقىنلاشتۇرۇش» مەقسەت، ھەر مىللەت ئاممىسى ئوقۇپ چۈشىنەلەيدىغان، ئۆگىنەلەيدىغان، قوللىنالايدىغان بولۇش پىرىنسىپ قىلىندى. بىز بۇ نەشر بۇيۇملىرىنى ئاممىباب، چۈشىنىشلىك قىلىپ تۈزۈشكە، رەسىملىك ھەم ئاۋازلىق بولۇشنى بىرلەشتۇرۇشكە تىرىشتۇق، ئىلمىي، قوللىنىشچان، مەزمۇنلۇق ۋە قىزىقارلىق بولۇشنى گەۋدىلەندۈردۇق، يېڭى تېخنىكا، يېڭى ئىدىيە، يېڭى بىلىملەردىن پايدىلىنىپ، ھەرمىللەت ئاممىسىنىڭ يېڭى ئىدىيە، يېڭى مەنزىل، يېڭى نەزەر دائىرىسىنى قوزغاپ ۋە كېڭەيتىپ، شىنجاڭدىكى ھەرمىللەت ئاممىسىنى ئىجتىمائىي ئىلغار مەدەنىيەت تەرەققىياتىنىڭ يېڭى مۇۋەپپەقىيەتلىرىدىن بەھرىمەن قىلدۇق.

بىز «شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى» نەشر بۇيۇملىرىنى ھەقسىز تارقىتىش تۈرىنى يولغا قويۇش ئارقىلىق، ھەقسىز تەقدىم قىلىنىدىغان تۈرلۈك نەشر بۇيۇملىرىنىڭ قاپلىنىش دائىرىسى ۋە تەسىر كۈچىنى تېخىمۇ كېڭەيتىپ، ھەر مىللەت ئاممىسىنىڭ كۈنسېرى ئېشىۋاتقان مەنىۋى مەدەنىيەت ئېھتىياجىنى يەنىمۇ قاندۇرۇپ، زامانىۋى مەدەنىيەتنىڭ يېتەكچىلىكىدە چىڭ تۈرۈپ، شىنجاڭنىڭ ھالقىما تەرەققىياتى ۋە ئەبەدىي ئەمىنلىكىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە مەنىۋى ھەربكەتلەندۈرگۈچ كۈچ ۋە ئەقلىي مەدەت بىلەن تەمىن ئېتىشنى ئۈمىد قىلىمىز.

شىنجاڭ ئاخبارات ـ نەشرىياتچىلىقى «شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى» رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ئىشخانىسى

نەشرىياتتىن

ئاتاقلىق يازغۇچى ئەخمەت ئىمىن 1950 ـ يىلى 4 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى ئۈرۈمچىدە بىر مەرىپەتپەرۋەر تىجارەتچى ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. 1957 ـ يىلىدىن 1967 ـ يىلىغىچە ئۈرۈمچى شەھەرلىك 5 ـ باشلانغۇچ، 17 ـ ئوتتۇرا، 14 ـ ئوتتۇرا مەكتەپلەردە ئوقۇغان. 1979 ـ يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىشتىن سىرتقى ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ خەنزۇ تىلى سىنىپىغا كىرىپ، 1981 ـ يىلى مەخسۇس كۇرس دىپلومىنى، كېيىن شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ خەنزۇ تىلى كەسپى بويىچە ئۆزلۈكىدىن ئۆگەنگۈچىلەر ئىمتىھانىغا قاتنىشىپ، 1998 ـ يىلى تولۇق كۇرس دىپلومنى ئالغان. ئۇ 1981 ـ يىلىدىن تارتىپ شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدە تەھرىر بولۇپ ئىشلىگەن.

ئۇ 1981 ـ يىلى «قەلب سادالىرى» ناملىق چاتما نەسرلىرى بىلەن ئىجادىيەت سەپىگە كىرگەن. ھازىرغا قەدەر ئۇنىڭ «قەلب سادالىرى»، «باھار تىنىقى»، «جۇلدۇر كەپىەن خوتۇنىنىڭ ساداسى» ناملىق ئۈچ نەسرلەر توپلىمى، «ئېھ، مېنىڭ دېھقىنىم» ناملىق كىتابىنىڭ ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە نۇسخىلىرى، يەنە «ئانىلىق قەسىدە»، «مېنىڭ بىر كۈنۈم» ناملىق تاللانغان نەسرلىرىنىڭ ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە سېلىشتۇرما نۇسخىلىرى نەشردىن چىققان.

ئەخمەت ئىمىن يەنە «ھالاكەت»، «يەتتە ئايال»، «ئەلىسىنىڭ

ئاجايىپ سەرگۈزەشتىلىرى»، «مىسىر قىزى»، «مۇھەببەت سۈيقەستى» قاتارلىق چەت ئەل داڭلىق رومانلىرىنى، «چۆرە قىز ئىزورا»، «مۇھەببەت ئۇچقۇنى»، «يىپى ئۈزۈلگەن لەگلەك»، «مىسىر ساھىبجامال پادىشاھى» قاتارلىق چوڭ پوۋېستلارنى، «خاملېت»، «رومىئو ـ جۇلېتتا»، «ماكبىت»، «ساختىپەز»، «بېخىل» قاتارلىق مەشھۇر دىرامىلارنى، «كرىلوف مەسەللىرى»، «پارس لەتىپە ۋە يۇمۇرلىرى»، «نىكاھ ۋە جىنسىيەت» قاتارلىق كىتابلارنى، شۇنىڭدەك نۇرغۇن ھېكايە، نەسر، شېئىر، ئوبزورلارنى ۋە تېلېۋىزىيە تىياتىرلىرىنى تەرجىمە قىلغان.

ئەخمەت ئىمىن يەنە «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» (12 توم)، «لۇشۈن ئەسەرلىرى» (8 توم)، «چەت ئەل پوۋېستلىرى» (30 قىسىم)، «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى» (23 قىسىم)، «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى بالىلار نۇسخىسى» (55 قىسىم) قاتارلىق چوڭ تىپتىكى يۇرۇشلەشكەن كىتابلارنى، «قۇرئاندىكى قىسسەلەر»، «جۇڭگو ئۇيغۇر مەشرەپلىرى»، «غەلىتە توي»، «قىزىل خەت»، «ئاتامان» قاتارلىق مەشھۇر ئەسەرلەرنى پىلانلاشقا قاتناشقان، شۇنداقلا بۇ كىتابلارنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرلىكىنى ئىشلىگەن.

قولىڭىزدىكى بۇ توپلامغا ئاپتورنىڭ 1970 ـ يىللاردىن تارتىپ يازغان ئەسەرلىرى تاللاپ كىرگۈزۈلگەن.

سۆيىمەن سېنى دۇنيا (1)

(ئەخمەت ئىمىن ئەسەرلىرى)

ئاپتورى: ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل مۇھەررىرلىرى: ئابدۇراخمان ئەبەي، ئابدۇقەييۇم سايىم

مەسئۇل كوررېكتورى: گۈلشەھەر نىغمەت

مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگۈچى: ئەكبەر سالى

نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر

تېلېفون: 2827472 - 0991

پوچتا نومۇرى: 830001

باسقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا 2 ـ باسما زاۋۇتى

ساتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى

فورماتى: 1230 × 880 مىللىمېتىر 1/32

باسما تاۋىقى: 21

نەشرى: 2013 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى

باسمىسى: 2013 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى

تىراژى: 13620 ـــ 1

كىتاب نومۇرى: ISBN 978 - 7 - 228 - 16853 - 8

باھاسى: 33.64 يۈەن

مۇندەرىجە

نەسرلەر

قەلب سادالىرى 3
مۇقەددىمە 3
چوغ 4
سەئىدە 7
ناخشا 9
دەريا بويىدا 11
ساما تۇيغۇلىرى 13
ئانامغا خەت 15
يامغۇردىكى سەيلە 18
باش باھار 21
خاتىمە 23
شۆھرەت 24
مۇھەببەت 28
يول 38
مۇزىكىدىكى سۇرەت 39
كېسەللەرگە دورا 65

تىرىك يېتىمنىڭ ئاتىسىغا 65
كۆيۈمسىز بالا 68
يامانلاقتىكى ئايال 71
قۇرتئوت 73
مۇھەررىر 76
كەلكۈن 79
شەرەپ گۈلدەستىسىنى كۆكسۈمگە باسقىنىمدا 83
قار تۈيغۇلىرى 87
مېنىڭ بىر كۈنۈم 92
چولپان 99
قەبرە 102
ئۈنتۈما 104
پەزىلەت ئىگىسىگە مەدھىيە 106
يېڭى يىل دەقىقىلىرىدە 110
ھەقمەقتىنىڭ جاكارى 113
چېقىن ۋە ئاي 114
سۈزادان تېرەك ۋە بۆلجۈرگەن 115
يوپۇرماقنىڭ ئاقىۋىتى 116
سۆزكەكتىن زۇۋان 117
سۇ بىلەن ئوت 118
شامالنىڭ جاۋابى 119
چېچىلاڭغۇلۇق ۋە بىرلىك 120
ئوتنىڭ خىتابى 121
ئۈنچە ۋە ئۇرۇق 122
ئېھ، ئانا ماكان 123

نورۇز سەيلىسى 143
ئانا قەسىدىسى 147
سۈرەتتىكى مۇقام 163
ئۇنتۇلماس بىر ئىش 188
باغاق يېزىش 191
ئاپتوبۇستىكى ماجىرا 196
غەپلەت ئۇيقۇسىدا 201
قىزىلتاغ ئۇستىدە 211
ئاھ، ئۇستازىم 215
خامانىدا 217
ئۇنتۇلغان بۇرچ 219
بۇلبۇلنىڭ مەدھىيەسى 221
بەزمىدىكى خىيال 222
توپىلىق يولدا 227
سۈرەت كۆرگەندە 233
يىل خىياللىرى 234
شام ئالدىدا 237
ئايغا قاراپ 240
سۈكۈت 248
زېرىكىشلىكتىن چىققان تەنتەكلىك 251
تارازا 252
ئېھ، شەرق شامىلى 254
نېمىشقا باھارغا تەلمۈرىسەن 255
خىيالپەرەس بىلەن سەۋدايىنىڭ سۆھبىتى 256
تەبىئەت تەبەسسۇمى 258

سەن مېنىڭ چۈشۈم 260
ئۇيقۇسىزلىقتىكى ئۇيقۇچان خىياللار 269
دوستلۇق 272
باھار تىنىقى 276
رىشتە 278
گاداي باي 279
ئاجايىپ سورۇن 280
مېنى «سەن» دېگىن 282
ماڭا يول قويۇڭلار 292
دادا، سەنمۇ ماڭا دوست بولالارسەنمۇ 293
يۆگىمەچ 294
ئەقىدىنىڭ يىلتىزى 296
ھۆرمەت 297
مەكتەپ پەلەمپىيىدە 300
مەن تامچە بولسام 302
ساۋاقداشلىرىمغا 303
تۇمان قوينىدىكى خىيال 305
ئەي، قۇياش 306
ئىزدىنىش 309
ئېھ، خەلقىم 310
ياردىمغا 311
قارىغايغا جاۋاب 312
بۇركۇتنىڭ كۆلكىسى 313
ئوغلۇمنىڭ قاراشلىرى 314
بۇ ھەقىقەت 315

نەپسانىيەتچى ئىنسان 316
قىشتىكى قۇياش 317
شەخسىيەتچى مۇھەببەت 318
خوراز ۋە بۇلبۇل 319
قار لەيلىسىنىڭ سىرى 320
سەن كۆڭۈل ھۆكمى ئالدىدا 321
پەيلىمدىن كۆردۈم 322
ئايال زاتى 323
توۋا 324
كۈنداشلىقنىڭ ئىككى سۈپىتى 325
يىغا ۋە كۈلكە 326
قىش قۇياشى 327
ھەسەت 328
كۈنداشلىق ۋە تۆھمەت 329
تۈرمۈش لەززىتى 330
ئىچ ئات ۋە قامچا 331
مايمۇن ئويناتقۇچنىڭ جاۋابى 332
شەبنەمنىڭ قىسمىتى 333
ئەجەبا 334
تۇمان 335
يامغۇر 336
بازاردا 337
جۇۋازخانىدا 338
ئانىسى ۋە قىزى 339
مەھبۇسنىڭ ئىلتىماسى 340

ئىنسان خىتابى 341
قارلىغاچ ۋە بۈركۈت 342
بايقۇشنىڭ تەسەللىسى 343
قېرىلىق 344
ماختىنىش 345
خار ۋە ئەزىز 346
شارابنىڭ رەت قىلىشى 347
يول تاللاش 348
يېتىملىك 349
پۇشايمان 350
دوستۇمغا 351
كۆل بويىدا 352
قىروۋ 353
قار 354
تامچىنىڭ زارى 355
سىر 356
سادا 357
چۈش ئىكەن - ھە، بۇ ھايات 373
دولان دىيارىدا 388
ئوۋ تاماشىسى 409
ئاق لىباسلىق پەرىشتە 418
بارماق ھەققىدە پاراڭ 421
مۇنازىرە 424
ئايغىر ۋە سەركە 426
ئەينەك 430

سۈرەت 432
غۇنچە ناخشىسى 435
دارۋاز خىياللىرى 437
توغراق 440
ھەي، شۇ ئۆتكەن كۈنلەر 444
مېنى ئەجەب چۈشەنمەيسەن، يىگىتىم 447
شۇڭقار 452
خەۋپلىك جىمجىتلىق 454
ئېتىزلىقتىكى خىياللار 455
قارلىق دالادىكى بالىلىق خىياللار 459
«ئۇر توقماق» تەرمەچلىرى 462
«ياغاچ ئات» تەرمەچلىرى 465
زىراپە 467
بالىلارنىڭ چوڭلارغا جاۋابى 468
چېچەك پەسلىدىكى خىياللار 470
قارغا خىتاب 473
خەتتات 474
سۈغا چىلاشقان تۈيغۇلار 478
مانا تاماشا 498
ئانا تىلىم 504
تۈپراق ساداسى 508
ئۆمۈر سۈرەتلىرى 526
يۈرەك 528
يېڭىش ۋە يېڭىلىش 530
نىدا 531

رەت قىلىنغان مەسلىھەت 532
بۇلبۇلنىڭ جاۋابى 533
بۇلبۇلنىڭ خىتابى 534
مەڭگۈلۈك مۇھەببەت 535
مىسكىن نەي 536
پاكلىق 537
ئەي ئىنسان 538
پەم 539
ئۆزگىنى كۆرسىتەر، ئۆزى كۆرۈنمەس 540
جەڭگىۋار ناشۇكۇرلۇك 541
شاكال ئىچىدىن ئاسمان قەرىگىچە 542
يۇقۇملۇق كۆلكە 543
ئادەمئاتىنىڭ شۇكرىسى 545
جۇلدۇر كېپەن خوتۇنىنىڭ ساداسى 546
دانا بىلەن سۆھبەت 547
رىقابەت قامچىسى 548
تىلەك 549
بۇركۇتكە خىتاب 550
سۇنىڭ ئىقرارى 551
باي ۋە گاداي 552
غۇرۇر 553
ئاراملىق 554
شۇكۇر دېگەن نېمە 555
نېمە قىلساڭ، بىرنېمە قىل 556
توۋا 557

مۇرتەتنىڭ شۇكۇرى 558
ناشۇكۇر ئالەم، ناشۇكۇر ئادەم 559
ئاچ - زېرىن 560
ئوقۇتقۇچىنىڭ بايقىشى 561
تىزگىن 562
تىنىمسىزلىق 563
پەرزەنت 564
خۇدا ساقلىسۇن 565
يىلان 566
ئۆلۈم 567
ئارزۇ 568
خۇمار بولۇپ قالمىسۇن 569
تاۋۇس 570
كايىش 571
ئۇلۇغلۇق 572
شەپەرەڭ ۋە پەرۋانە 573
ئېگىز چوققا ۋە ئاسمان 574
چۆل 575
يېڭى ئەسىر ئالدىدىكى چۈقان 576
بوسۇغا 580
دارۋازىنىڭ رەھمىتى 584
مانا ئەركەك 586
مۇڭ 589
ئادەم ئۆز دېمەتى بىلەن قېرىمايدۇ 594
مېنى مەڭگۈ قېرى دېمەڭلار 598

بوۋاي ۋە ئايال 602
ئەسىر دەقسمسىدە سائەتكە قاراپ تۇغۇلغان ئويلار 605
يىگىت 609
ياشاش ـــ ئوقۇش ئۈچۈنلا ئەمەس 612
ئاپەت ئالدىدىكى دېھقان 615
ئاددىي ئەمگەكچى 617
سەنئەت ۋە سەنئەتكار 620
بۆرىلەر ھۇۋلىماقتا 625
مەردانە ياشا، بالام 653

نسرلر

قەلب سادالىرى

مۇقەددىمە

يۇر، ئامرىقىم، يۇر، بىز باغ ئارىلايلى ! قۇياش پەرزەنتلىرىنى خۇشال قارشى ئېلىۋاتقان كۆيۈمچان ئانىدەك بىزگە مېھرلىك نۇر چېچىۋاتىدۇ؛ مەجنۇنتاللار ۋىسالىغا يەتكەن ئاشىق ـ مەشۇققا ھۆرمەت بىلدۈرۈپ تەزىم قىلىۋاتىدۇ.

قارا، ئامرىقىم، كۆل سۈيى ئالدىمىزدا سۈزۈك ئەينەكتەك پارقىراپ يېتىپتۇ. يۇر ! بىللە تۇرغان ھالىتىمىزنى بىر كۆرۈۋالايلى. بۇ ئەينەكتە ئەكس ئەتكەن كۆرۈنۈشتىن مىڭ ھەسسە يېقىملىق بولىدۇ.

يۇر، ئامرىقىم، تەبىئەت بىزگە گۈل ـ گىياھلاردىن پايانداز سالدى. يېشىل مەخمەلگە ئۆزىمىزنى تاشلاپ بالا چاغلىرىمىزدىكىدەك دومىلىشىپ ئوينايلى. ياپراقلار شىلدىرلىسا، بىز ھەقتە سۆز ـ چۆچەك قىلىۋاتامدىكىن دېمە. تەك ئېچىلغان جۇپ چېچەككە بارچە بەرگى خۇشال كۈلمەيدۇ دەمسەن !؟ ئۇندىمەي تۇرىسەن، كۆزلىرىڭدەك گۈزەل بۇلاقتىن شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان ئوينىاق سۇلار خۇددى سەن ئۈچۈن سۆزلەۋاتقاندەك. ئامرىقىم، گۈلشەندە كۈلگەن رەڭمۇرەك گۈل ـ چېچەكلەردىن گۈلدەستە تىزغۇك كېلىۋاتامدۇ؟ گۈل ئۈزۈشتىن ئاۋۇال گۈل تېرىشنى، مېۋە يېيىشتىن بۇرۇن مېۋىلىك دەرەخ تىكىشنى ئويلاش باغۋەن قوۋمىنىڭ پەرزى دېيىشىدۇ. بىزمۇ بۇ

گۈزەل باغقا بىر ئەجىر سىڭدۈرەيلى، قېنى، ئانار كۆچىتى تىكەيلىمۇ، مېۋىسى سېنىڭ مەڭزىڭنى ئەسلەتسۇن." ياق، ئەنجۈر تىكەيلى، ھەر يېگەندە شېرىن لەۋلىرىڭدىن لەززەتلەنگەندەك ھېس قىلاي. ياق، ئامرىقىم، مۇھەببىتىمىزنىڭ نىشانى ئۈچۈن قەلبىمىزنىڭ ئۆرنىگى ــ ئالما تىكەيلى. ئەمدى ئۇنىڭغا ھېچكىممۇ ئەجەللىك ئوقياسىنى ئاتالماس.

ئەكەل، گۈرجەكنى ماڭا بەر، كۆچىتىمىز ئۈچۈن يەرنى قازاي، سەن تۈپراقنى كۆزۈڭگە سۈرتكىن، ئۇ كۆزۈڭگە ئەبەدىي ئۆتكۈرلۈك ئاتا قىلىدۇ. ئۆتكۈر كۆزلىرىڭ نېمىنى بايقىدى؟ كولانغان توپىغا قاراپ قېتىپلا قالدىڭ.

ــ خاتىرە دەپتەر!

ئاھ، ئامرىقىم، بۇ دەپتەر نەقەدەر سارغىيىپ كەتكەن ـ ھە!

ئالغىن، ئامرىقىم، ئالغىن، يۈرىكىڭنىڭ تېترەشلىرى قولۇڭنى دىرىلدەتمىسۇن. بۇ جاھالەتنىڭ شۇم كۆزلىرىدىن، جاللاتلارنىڭ قانلىق قوللىرىدىن دالدا قىلىش ئۈچۈن كۆمۈلگەن نەرسە بولغىيتتى. دەرھەقىقەت، بۇ تۈپراقتا نېمىلەر كۆمۈلمىگەن دەيسەن؟!

ئاچقىن، ئامرىقىم، ئاچقىن، سەن بەلكىم مۇشۇ ئېچىشىڭدا خاتىرە دەپتەرنى ئەمەس، مۇشۇ خاتىرە دەپتەردەك سارغىيىپ خازان بولغان ئىنسانىنىڭ قەلبىدىكى سىرنى ئاچارسەن.

ئوقۇغىن، ئامرىقىم، ئوقۇغىن، سەن شۇ ئوقۇشۇڭدا ئۆزۈڭنىمۇ، مېنىمۇ ئاجايىپ بىر ئويغا سالارسەن.

چوڭ

كۈننىڭ ھارارىتى بىلەن مۇز باغرىنى ئېرىتىشكە ئىنتىزار بولۇپ تۇرغان زېمىننىڭ بېتىگە تۇن ئۆزنىڭ

قارا پەردىلىرىنى تېخى تولۇق تارتمىغان، قار ـ مۇزلار ئېرىمەي تۇرۇپ تاشقىنغا تەييار تۇرغان تۇغان ـ قاشلار زۇلمەت ئىسكەنجىسىگە كىرمىگەن چاغ بولسىمۇ، كۆلبەم قاراڭغۇلۇققا چۆمگەنىدى. مەن چىراغ يانداۇرمىدىم. قەلبىڭىڭ مۇھەببەت شامى ۋاپاسىزلىق شامىلى بىلەن ئۆچۈرۈلگەندە، ئۇنىڭدىكى قاراڭغۇلۇق چىراغ ئەمەس، گۈلخان يانداۇرغان بىلەنمۇ يورۇمايتتى. كۆڭلۈڭ يورۇمىغانكەن، كۆز ئالدىڭىڭ يورۇغنىنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بولسۇن؟!

مەشنىڭ يۈزى بارغانسېرى قىزىرىۋاتىدۇ. مېنىڭ غايىبانە سۆھبەتدىشىم، سەنمۇ بىرەر رەت نەزەر ـ گۈزىرىڭنى سالغانمىدىڭ، نېمە ئۈچۈن مەش دېگەر ـ شام ئارىلىقىدا قىزىل لالىدەك تاۋلىنىپ شۇنچىۋالا قىزىرىدۇ؟ بەلكىم گۈگۈم قوينىدىكى كەچكى شەپەق بۇنىڭدا غايىبانە ئەكس ئېتىدىغاندۇ ۋە بەلكىم زاۋالدىكى شائىرنىڭ ئاتەشتەك ئارمىنى بۇنىڭدا نامايان بولىدىغاندۇ؟! بەلكىم قىزىل قانلار ...

مەشنىڭ بېتى تۈگەل قىزاردى. ئارىلاپ تورۇستۇن چۈشكەن توزان ـ بۇغۇنلار ئۇندا ئۇچقۇنلايدۇ. چوغقا تىكىلگىنىمچە خىيالىم ئاشۇ چوغدەك قىزىغان سورۇنلارغا كەتتى. سوغۇقتىن مەڭزلىرىنى توقاچتەك قىزارتىپ، ئەمدىلا ئۆيگە كىرىپ كەلگەن نازىنىنىڭ مۇزلىغان قوللىرىنى ئالىقىنىم بىلەن ئىسسىتىپ، ئۇنىڭ جامالىغا تىكىلدىم. ئۇنىڭ سۇرۇختەك قىزىل لەۋلىرى سۆيۈش تەمە قىلغاندەك كۆرۈنەتتى. مەن ...

ھوي، مەن نېمە دەپ قويدۇم؟! مەن ئۆزۈمنىڭ زاھىتلىقىمنى ئۇنتۇدۇمۇ؟ مەن بۇ دۇنيانىڭ ئەيش ـ ئىشرەت، مەئىشەتلىرىنى ئاللىقاچان تەرك قىلغانىدىم، لېكىن نەپسى خىيالىم يەنىلا گۇناھى ھەۋەسكە ئىلتىپات قىلدى.

مەيلى، ئېيتقىنىمۇ بىر ھېسابتا ئوبدان بولدى. چۈنكى، گۈناھىغا توۋا قىلىش گۈناھسىزلىقتا باراۋەر.» پەرەنجىلىك بۇزۇقتىن نومۇسلۇق يۈزى ئوچۇق ياخشى. سۆھبەتداش، مەن ساڭا چوغدەك قىزىغان ئىشرەت بەزمىلىرىدىكى ئۇچقۇنلۇق كۆزلەر، يالقۇنلۇق سۆزلەردىن ۋىللىدە چوغلانغان ئانار يۈزلۈك جانانلارنى ھېكايە قىلماقچى ئەمەسمەن. ھازىدارغا كۈلكە ئولاشمىغاندەك، مۇڭلۇق كۆڭۈلگە شوخلۇق قولاشمايدۇ.

مەشىتىن ئاقۇچ ئىس كۆتۈرۈلدى. سىرتتا بوران گۈركىرەۋاتىدۇ. خىيال ئۇچقۇر بۇلۇتلاردەك ھەر يان كۆچمەكتە. مەن تۇيغۇ كۆزلىرىمدە كۆڭۈل سەھنىسىنى كۆزىتىۋاتىمەن. ئەنە، دەردمەن سازەندىنىڭ پىشقان قوللىرىدا دۇتار غەمكىن سادا چىقىرىۋاتىدۇ. ناخشىسىز ساز. لېكىن، ئۇ سازەندىنىڭ ھېچقانداق نەزمگە سىغمايدىغان يۈرەك نالىسىنى بايان قىلاتتى. قوش تارلار ئۇنىڭ ئۇيقۇسىز تۇنلىرىدىن، بەختسىز قارا كۈنلىرىدىن ئىكرايتتى. دۇتار پاك نومۇسىغا قارا چاپلانغان بىچارە بايقۇشنىڭ ئىزاسى ئۈچۈن پەريات چېكەتتى.

مانا، بېشىغا دەستىلەنگەن چىنىلەرنى قوندۇروپ، ئىككى قولىدا تەخسە چەككىنىچە يېنىك پىراقىتان ئۇسسۇلچى قىز. ئۇ بىردەم مۇڭلۇق «چىمبۇلاق» ناۋاسى ئىچىدە خۇددى بوستانلىقتىكى بۇلاققا سۇغا ماڭغاندەك رىتىملىق ئاياغ تاشلايدۇ، بىردەم پۇت ئۇچىدا دەسسىگىنىچە مەيدانى ئايلىنىپ، كىمنىدۇر ئىزدىگەندەك ئەتراپقا تەلمۈرىدۇ، بەزىدە ھىلىلا ئۇچۇپ كېتىدىغاندەك قوللىرىنى يېيىپ نەپىس پىرقىرايدۇ. تەڭكەشلەنگەن تەخسىنىڭ چىكىلداشلىرى ئۇچۇشقا زارىقان ئەسىر قۇشنىڭ ئاۋازىنى ئەسلىتىدۇ. بەزىدە ئۇ دەردلىك كۆينىڭ ئەۋجگە كۆتۈرۈلۈشى بىلەن ئەلەم نەشتىرىنى سانجىشقا تەييار تۇرغان يىلاندەك بېشىنى ئېگىز تۇتۇپ

تولغىندۇ ... يات يۈزلەر، سوغۇق كۆزلەر، مەسخىرىلىك سۆزلەر، زەھەرلىك كۈلۈمسىرەشلەر ئۇسسۇلچى قىزنى ئۇزۇلمەي تەقىب قىلاتتى. قايسىبىر چاغ ئۆزىنىڭ رۇخسارىدىكى قىزىللىقتىن قىزىلگۈلنىمۇ يەرگە قارىتقان، ئەمدى ھۆسىن بېغىنى ۋاقىتسىز غازاڭ باسقان ئۇسسۇلچى قىزنىڭ زەپىران چىرايىدا ھېلىقى كۆلەڭگىلەرگە يانغان غەزەپ ئوتىنىڭ چوغ قىزىللىقى يالقۇنجايتتى. ئۇ پىرقىرايتتى، يۈرىكى خورلۇقتىن سىرقىرايتتى. ئۇ كۆكسىنى تىترىتەتتى، نەپرىتى سەۋر قاپقىسىنى جالاقلىتىپ تەۋرىتەتتى. ئۇ بىردىن توختىدى. لەۋلىرىدە ئوماقلىق نازى، نەزەرىدە قەھرى ـ غەزەپ قازى ئىدى، ئۇنىڭ قاپقارا قوي كۆزلىرى ئۇياتتىن لىققىدە ياشقا تولدى ...

ئېھ، مېنىڭ غايىبانە سۆھبەتدىشىم، مېنىڭ كۆزۈمنۇ ياشاتقىغىراۋاتمدۇ. بۇنى ھەرگىزمۇ ئۆيگە تولغان ئىستىنىمىكىن دېمە. بۇ ياش ـــ قەلبىمدىكى ئاھۇ ھەسرەتنىڭ تۇتۇنىدىن.

مەن سىرتقا چىقتىم. شۇئىرغانىنىڭ ئاۋازى يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ ھۇۋلاپ ـ خىرقىراشلىرىنى ئەسلىتەتتى. مەن سوغۇقنى سەزمەيتتىم. قىزىق، ھېلىقى چوغ مېنىڭ ۋۇجۇدۇمغا كۆچكەنمىكىن؟ !

1967 ـ يىلى 12 ـ ئاي

سەئىدە

سەئىدە، سەن كۆز چاقناتقۇدەك گۈزەلمۇ ئەمەس، لېكىن سەن ھەرقانداق گۈزەللەردىنمۇ مېھىرلىك. ئالەمدىكى ئەڭ چىرايلىق ئاي، زېمىندىكى ئەڭ زىلۋا گۈل ـ چېچەكلەردىمۇ

سەندە جىلۇلەنگەن مېھىر بولمىسا كېرەك.

سەن ھەقىقىي پاك. دۇنيادا ئەڭ ئاق ھېسسىياتلىغان قارنىڭ بېتىدىن ئىس - تۈتەكلەر بىرلا سۆيۈپ ئۆتكەندە ئۇمۇ ئۆز رەڭگىنى بۇلغايدىكەن. لېكىن، سېنى مەيلى ئۆزىنى تۈتۈپ يۇرۇشنى بىلمىدىغان ياسانچۇقلار بولسۇن، مەيلى كىشىنىڭ كەينىدىن سايىدەك ئەگىشىپ يۇرىدىغان قارانچۇقلار بولسۇن، مەيلى ئادەمگە ئىزا - ئاھانەت قىلمىدىغان چاتاقچىلار ۋە مەيلى قولىغا پىچاق ئالغان قاراقچىلار بولسۇن، ھېچقايسىلا بۇلغىيالمىدى. سەن پاكلىقتا كۆك ئاسماندا ئۇزۇپ يۇرگەن ئاپپاق ماموق بۇلۇتلاردەك نەمۇنە يارىتىڭ.

ئاناڭ سەن تۇغۇلغىنىڭدا سېنى سائادەتمەن بولسۇن، دەپ ئىسمىڭنى سەئىدە قويغانىكەن. لېكىن، سەن بەختسىز بولۇپ قالدىڭ. سەن ئۆزگىنىڭ ئالدىدا ئۆزۈڭنى تۇتۇشنى بىلەتتىڭ. سەن باشقىلارنىڭ سېنى بىچارە چاغلاپ قېلىشىدىن، ساڭا ئىچ ئاغرىتىشىدىن بەكمۇ قورقاتتىڭ. سەن ھېچكىمنىمۇ بەختسىزلىكىڭگە شېرىك قىلىشنى خالىمايتتىڭ. سەن ئاپتاپ سەللا كۇچىيىپ كەتسە سولىشىدىغان، سۇيى تارتىلىپ كەتسىلا پورلىشىدىغان ياپراقتا ئوخشاش ئاجىزانە مۆجىزاتلارغا ئۆچ ئىدىڭ. دۇنيادا سېنىڭ ئىبرەتلىنىدىغان نەرسىلىرىڭ تولىمۇ كۆپ ئىدى ...

سەئىدە، مەن سېنى ناھايىتى ئوبدان بىلىمەن. سەن كىشىلەرنىڭ ئالدىدا قەددىڭنى تىك تۇتۇپ كۇلۇپ يۇرەتتىڭ. سېنىڭ رۇخسارىڭدىكى ئۇمىد قۇياشىدىن تۆكۈلگەن نۇرلار بەزىلەرنىڭ چىرايىدىكى غەم - ئەندىشە قاپلىغان چۈشكۈنلۈك بۇلۇتلىرىنى تارقىتىۋېتەتتى.

سەن كېيىنكى كۈنلەردە بەكمۇ خىيالچان ئىدىڭ، گاھى كېچىلەر كىرپىكىڭنى ئۇنچىدەك ياش شەبنىمى ئىختىيارسىز نەمدەيتتى. سېنىڭ قەلب دېڭىزىڭدا يېنىك مەۋج ئۇرۇۋاتقان

مۇھەببەتنىڭ مۇلايىم ئېقىنلىرى ساداقەتلىكنىڭ بورانلىرى بىلەن سېغىنىش دولقۇنلىرىنى داۋالغۇتاتتى. ھېلىقى كۆز ياش — ئاشۇ قەلب قاينىمىكىدىكى ھېسسىيات ئۆركەشلىرىدىن تۆكۈلگەن ئۇنچە ئىدى.

سەئىدە، ھەر قېتىم سېنىڭ بۇغرۇقلىرىڭ، جۇدەڭگۈ چىرايىڭ كۆز ئالدىمغا كەلگەندە مەن قىينىلىمەن. ئاللىقانداق كۆزگە كۆرۈنمەس بىر كۈچ مېنى سەن ئۈچۈن سۆزلەشكە مەجبۇر قىلىدۇ. مەن سۆزلىمەكچى بولىمەن. لېكىن، يەنە قانداقتۇر بىر سېھرلەنگەن قول بوغۇزۇمنى سىقىۋاندەك ئۇن چىقىرالمايمەن، بوغۇلىمەن. سەئىدە، مەن تىلىمدىن ئايرىلدىم. مەن تىلسىزنىڭ تىلى بارلارمۇ تىلى بىلەن ئېيتالمايدىغان خەيرخاھ دىلىنى ساڭا ئىزھار قىلماقچىمەن: سەن بەختسىز ئەمەس. سېنىڭ پاكلىقىڭ پۈتمەس بەخت، سېنىڭ ساداقىتىڭ سولماس سائادەت. بەخت تولىمۇ مەۋھۇم ھەم بەكمۇ سىرلىق نەرسە ئەمەس. دۇنيادا تاتلىقلا نەرسىنىڭ لەززەتلىك بولۇشى ناتايىن. مەئىشەت ھەرگىز بەخت ھېسابلانمايدۇ. سېنىڭدەك ھىجران ئازابىنى چېكىۋاتقان غەمناكنىڭ ۋىسال ئارزۇسىدىكى سېغىنىش لەززىتىدەك مۇنداق ئاجايىپ بەختكە مۇيەسسەر بولماق ھەرگىز ئاسان ئەمەس. سەن ھەقىقىي ئىسمى ـ جىسمىغا مۇناسىپ سەئىدە.

1968 ـ يىلى 2 ـ ئاي

ناخشا

ئەي، مېنىڭ ناخشىچىم، سەن ئۆزۈڭنىڭ مۇڭلۇق مۇقامىڭ بىلەن مېنى ئەزدىڭ. مېنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدۇم، مېنىڭ تېڭىرقاش تالاپەتلىرىنى تولا تارتىپ، ئەلەم ئوچىقىدا ئۆرتىنىپ چىڭدالغان

تاشتەك باغرىم سېنىڭ يۇمشاق لىرىكاڭدا گويا ئۆزىنىڭ جىسمانىي جەۋھىرىدىن ئايرىلغاندەك بوشاپ ئېرىمەكتە.

تارقىلىۋاتقان غەمكىن ناۋا مېنىڭ ئېغىر خىياللىرىمنى قاناتلاندۇرۇۋاتامدۇ؟ !

ئەنە، كۆز ئالدىمدا سوزۇلۇپ ياتقان كەڭرى دالا ... ئەنە، قىزغۇچ ئۇپۇق ئېتىكىدە گۇگۇم قويىنىغا يوشۇرۇنۇۋاتقان خىلۋەتتىكى يېگانە كۆلبە.

ئەنە، ئۇستىگە ياماق چەكمەن، بېشىغا يىرتىق تۇماقنى چۆكۈرۈپ كىيىۋالسىمۇ، ئۆزىنىڭ قۇندۇزدەك ئۇزۇن قارا چېچىنى يوشۇرالمىغان ناتىۋان قىز. ئۇنىڭ قاپقارا قوي كۆزلىرىدىن تۆكۈلۈۋاتقان ياش ئانارداك مەڭزىنى بويلاپ چۈشىدۇ. ئۇ ئەتراپقا تەلمۈرىدۇ. لېكىن، ھىجران قاراڭغۇسى بارغانسېرى كېڭەيمەكتە. ئەجەبا، ئۇنىڭ ئەڭ گۈزەل ئارزۇلىرى «ۋال - ۋۇل» نۇر چاقنىتىپ بىر يانالمايلا زۇلمەت قوينىدا غايىب بولماقچىمۇ؟ ! مۇدھىش كۆلەڭگىلەر ئۇنىڭغا يېقىنلاشماقتا ...

ناخشىچىم، سېنىڭ دەردلىك كۈيۈڭ ماڭا ئۇنىڭ مىسكىن غەزەللىرىنى ئەسلىتىۋاتىدۇ. بىلسەڭ، مەن ئۆز سىرىمنى ئەڭ يېقىن دوستلىرىمدىنمۇ يوشۇرۇپ ساقلايتتىم. لېكىن، سېنىڭ ئالدىڭدا يوشۇرۇشقا قادىر ئەمەسمەن. سەن مېنىڭ ئۆزگىگە بويسۇنماس سىر - ئەسرارىمنىڭ بىردىنبىر غالىب ئىستېلاچىسى.

مەن سېنىڭ مىسكىن كۈيلىرىڭ ساداسى ئىچىدە ئۆزۈمنى ئاشكارىلايمەن: مەن ئاشىق.

ناخشىچىم، سېنىڭ مۇڭ - زارىڭ يارىلىشتىلا شىكەستىلەنگەن قەلبىمدە يېڭىدىن - يېڭى جاراھەت ئازابلىرىنى قوزغاۋاتىدۇ. مەن ھېلىقى ناتىۋان غەمناكنىڭ

نالىسىنى ئاڭلاۋاتامدىم؟ !

ناخشىچىم، مەن ئاڭلاۋاتىمەن، ئۇ يىغلاۋاتىدۇ. ناخشىچىم، مەن راستلا ئاڭلاۋاتىمەن، ئۇ ئۆكسۈۋاتىدۇ. مېنىڭ ناخشىچىم، مەن ئاڭلاۋاتىمەن. ئۇ ــ مېنىڭ دىلبىرىم ــ ئۇ ئېسەدەۋاتىدۇ ...

ناخشا، ياق ! بۇ ماتەملىك يىغا مېنى ئەسىر قىلىۋالدى. مېنىڭ كىرپىكىمدە ئەزەلدىن ياش ئۇنچىسى يالتىرىغان ئەمەس. لېكىن، مېنىڭ تاش يۈرىكىم مۇقامىڭ بەخش ئەتكەن زۇمرەتتەك ياش شەبنەمى بىلەن يۇيۇلۇۋاتىدۇ.

ناخشىچىم، سەن ئىنسانلارغا روھىي تۇيغۇ ئاتا قىلىدىغان پەرىشتە. مەن سېزىۋاتىمەن. سەن ماڭا رۇستەمنىڭ جاسارىتىنى بەخش ئېتىۋاتىسەن. مەن تۇيۇۋاتىمەن، سەن مېنى ساداقەتسىزلىك ۋە كەيپ ـ ساپانىڭ تۇتەكلىرى بىلەن قويۇقلىنىۋاتقان ئېزىتقۇ تۇمانلاردىن، قايغۇ ـ ھەسرەت بىلەن تېخىمۇ قاريداۋاتقان بۇلۇتلۇق كۆكتىن يېرىپ ئۆتۈشكە، پەقەت سۇنماس ساداقەت، قايرىلماس ئىرادە شوتىسى بىلەنلا چىققىلى بولىدىغان مۇئەللەق «ئاشىقلار قەسىرى» گە باشلاۋاتىسەن.

ناخشىچىم، ناخشاڭنى ياڭرات. مېنىڭ بۇلغانغان روھىم سېنىڭ ھېسسىياتلىرىڭدىن بۇلدۇقلاپ چىقىۋاتقان ھەۋزەكەۋسەردە پاكلانسۇن ...

1969 ـ يىلى 2 ـ ئاي

دەريا بويىدا

ئېھ، دەريا ! سېنىڭ كۆكۈچ سۇزۇك سۇلىرىڭ نەقەدەر يېقىملىق. مەن ئىختىيارسىز جىلۋەڭگە باقىمەن. سېنىڭ مەيىن دولقۇنلىرىڭ مېنىڭ سۇكۇتتىكى قەلب ھېسسىياتلىرىمنى قوزغايدۇ. سېنىڭ ئۆركىشىڭ گويا مېنى ئېغىر خىيالدىن

ئويغىنىشقا ئۈندەيدۇ. سېنىڭ شاۋقۇنلىرىڭ خۇددى ماڭا، سۆزلىگىن دوستۇم، مەنمۇ سەندەك تالايغا سىرداش، دېگەندەك بىلىنىدۇ.

دەريا، سەن تىنىمسىز هايات ئېقىمىنىڭ سىمۋولى. هايات ئۆزىنىڭ بەخت ـ سائادەت بىلەن زىننەتلىنىشىنى خالىغىنىدەك، سەنمۇ ساهىلىڭنىڭ يېشىل مەخمەلدەك گۈزەل چىمەنزارلىقلار، ئارمانسىز ئاشىقلارنىڭ ئارامگاهلىرى بىلەن بېزىلىشىنى ئارزۇ قىلساڭ كېرەك. ئۇنداقتا، ياپيېشىل گىياهلار قوينىدىكى رەڭمۇرەڭ گۈللەر سېنىڭ مەۋجىڭ بىلەن بەسلەشكەندەك يېنىك چايقالغان بولاتتى. قىز ـ يىگىتلەرنىڭ هېسسىياتلىرى سېنىڭ بىلەن تەڭ ئۆركەشلەپ، ئۇلارنىڭ شادلىق كۈلكىلىرى شاۋقۇنلىرىڭغا ئۈن قاتاتتى. سېنىڭ قىرغاقنى سۆيۈپ ماڭغان شوخ دولقۇنلىرىڭ ئۇلارنىڭ تويۇشماي سۆيۈشلىرىگە بەس كېلەلمەي ئارقىغا ياناتتى ... لېكىن، ساهىلىڭ پەقەتلا ساي. بېشىڭدا يالغۇز مەنلا تۇرۇپتىمەن ... شامال چىقىۋاتىدۇ، ئۆركەش ئۈنچىلىرى تاراملىغان ياش تامچىلىرىدەك ئالدىمغا چۈشتى. دەريا، سەن مېنىڭ ئۈچۈن ياش تۆكۈۋاتامسەن؟ ئېھ ! مېنىڭ سىردىشىم، قوي، هاجىتى يوق، ئېچىنىش يېشى چۈشىدۇ ـ يۇ، قۇرۇيدۇ. قارا، يانباغرىڭدىكى قورام تاش نەقەدەر مەزمۇت ! ئۇنى ئېقىن شىددىتى هېچنېمە قىلالمىدى. ئۇ غەزەپلىك ئۇپقۇنلارغا پىسەنت قىلمىدى. ئۆز ئېقىنىدا مۇشۇنداق ئېقىپ كېتىۋېرىشنى خالىمىغان دەريا بۇژغۇنلىرى ئۇنىڭغا ئېتىلىپ چىقىدۇ. لېكىن، ئۇ قۇرۇمايدۇ. كەينىدىن ئوقچۇغان تەقدىرداش تامچىلار ئۇنىڭغا ۋە ئۆزلىرىگە مەڭگۈلۈك هاياتىي كۈچ ئاتا قىلىدۇ. بۇ قورام تاشقا سان ـ ساناقسىز ئۆركەش ئۈنچىلىرىنىڭ ئۆچمەس قىسمەتلىرى يېزىلغان. ئۇ ـــ ئابىدە.

بوران چىقىۋاتىدۇ. داۋالغۇغان سۇلار قۇملۇق قىرغاقلارنى چايقاپ يۇيۇۋاتىدۇ. ئەجەب، غەپلەت بەندىلىرىنىڭ كۆڭۈل كىرلىرى شۇنىڭ بىلەنمۇ يۇيۇلمىسا؟ ! ...

ئېھ، دەريا ! ماڭا ئىقبالىم دىلبىرى شاھادەت شارابى تۇتتى. مەن ساھىلىڭنى تاشلاپ قويۇڭغا كېتىۋاتىمەن. مەن بۇلغانغان لەھەتتىن ئەمەس، بەلكى سېنىڭ زۇمرەتتەك ئايدىنىڭدىن يەرلىك تاللىدىم. مەن ئىشىنىمەن. سېنىڭ دولقۇنلىرىڭ مېنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، مەن مەڭگۈ تەلپۈنىدىغان زىلال ئاسمانىنى ماڭا يوپۇق قىلىپ ياپىدۇ.

قۇچىقىڭنى ئاچ، مېنىڭ سىردىشىم!

جىسمىمگىلا ئەمەس، بەلكى قەلبىمگە ئەبەدىلئەبەد نومۇس داغلىرى يۇقماسلىقى ئۈچۈن، سېنىڭ پاك ئېقىنىڭ مېنى تىنىمسىز يۇسۇن.

1970 ـ يىلى 8 ـ ئاي

ساما تۇيغۇلىرى

ۋاھ ! كۆك ئاسمان، سەن تۇن قويىنىدىمۇ شۇنچە گۈزەل. نۇرانە ئاي ۋە چېھرىلىك يۇلتۇزلىرىڭ سېنى شۇنچىلىك كېلىشتۇرۇپ زىننەتلىگەنكى، بۇ ئۇستىلىققا كىشىنىڭ ئەقلى لال بولىدۇ.

ھىجرانى بولمىسا، ۋىسالنىڭ قەدرى بولمىغىنىدەك، مامات بولمىسا، بەلكىم ھاياتنىڭمۇ ئىززىتى بولمىغان بولاتتى. سەنمۇ بۇ قانۇنىيەتتىن مۇستەسنا بولماسلىك كېرەك.

سۇمبات ئاينىڭ جازىبىسىگە ئاق بۇلۇتلار ئۆزىنىڭ ئاق

شايى لېچىكىنى تارتقاندا، مەن ساما ئىبادەتتىمىكىن دەيمەن ـ ده، ئۆز خىيالىمغا چۆكىمەن.

گاھىدا قارا بۇلۇتلار قەمەرنىڭ جامالىغا قارا پەردىنجىسىنى سالىدۇ. مەن چۆچۈيمەن، تەلمۈرىمەن. لېكىن، تۇرۇپلا ئۆز ـ ئۆزۈمگە، بەربىر ئۇزۇۋۇاتقان، ئۇزاۋاتقان بۇلۇتلارغۇ دەيمەن ـ ده، تەسەللى تاپىمەن.

شۇنداق، دەرۋەقە، ئىنتايىن ئاز ۋاقىتلىقلا ئۆز مەشۇقىنى كۆرمەسلىك، ئاشىقنى كۆپ پەرىشان قىلمايدىكەن. بۇ ئېھتىمال بىرئازدىن كېيىنلا ئۇنى قايتىدىن كۆرۈش مۇمكىنچىلىكىنىڭ بارلىقىدىن بولسا كېرەك.

ساما، سەن ئۇلۇغ، سەن ئىلھامنىڭ پۇتمەس بۇلىقى. مېنىڭ مېھرلىك دوستلىرىم، سېنىڭ كۇندۇزۇڭدىكى ئوچۇق چىراي شەمسى بىلەن كېچەڭدىكى مۇڭلۇق قەمەرنىڭ ھەمراھ ئازابىدا قىينىلىۋاتقان تەسىرلىك مۇھەببەت داستانلىرىدىن مېنى ۋاقىپلاندۇرغانىدى. مەن شۇنىڭدىن كېيىن كۆڭلۈمدىكى شەمسى ـ قەمەر بەختىيار ۋىسالىنىڭ سېنىڭ كۆكسۈڭدىمۇ ئەكس ئېتىشىنى تىلەيدىغان بولدۇم. لېكىن، ئەمەلىيەت ھامان مەن كۇتكەندەك بولمىدى. گاھى خېلى كۇنلەر قەمەرنىڭ دىدارىنىمۇ كۆرەلمەيمەن. سېنىڭ كۆكسۈڭدىكى يۇلتۇزلار گاھىلىرى شۇنچىلىك نۇرلۇق. ئېھتىمال، ئۇلارمۇ خۇددى ماڭا ئوخشاش ئىنتىزارلىق بىلەن قەمەرگە تەلمۈرۈۋاتقاندۇ؟! ئاي ئۆزىنىڭ يۇزىنى كۆرسەتمىدى. ئەجەبا، قەمەرنىڭ ئۇزۇن تۇنلەردە شەمسىگە بولغان ساداقەتلىك، بەرداشلىق كۇتۇشى ئەمدى شۇنىڭ بىلەن ئاخىرلاشتىمۇ؟ ئەرش، سېنىڭ قوينۇڭدىكى يۇلتۇزلىرىڭ ئىنتايىن سۇس چىمىرلاۋاتىدۇ. مەن سەكراتتىكى بارغانسېرى ئۆچۈۋاتقان

كۆز نۇرلىرىنى كۆرۈۋاتامدىم؟!

ئاسمان، سەن بىپايان، سەن ھەممىنى كۆرگۈچى، سەن بارلىق پىنھانە ئىشلارنىڭ ئەڭ ئادىل شاھىتى. شۇنداق تۇرۇقلۇق، ماڭلىيىڭدىكى نۇرى تەڭداشسىز ياقۇتنىڭ ئەمدى نۇرلانمىغانلىقىغا سۈكۈت قىلىپ تۇرۇۋاتامسەن؟ سېنىڭ قوينۇڭ قاراڭغۇلىشىۋاتىدۇ. مېنىڭ قەلبىمۇ ئىنتايىن خىرە.

پەلەك، سەن ئەزىم، سەن كەرىم، سېنىڭ سىرلىق باغرىڭغا سان ـ ساناقسىز تېپىشماقلار يوشۇرۇنغان. تالاي دانالار، تالاي ئالىم ـ مۇنەججىملەر سېنىڭ تىلسىماتىڭدا ھالاك بولدى. بۇ جانسىز گەۋدىلەر ھازىر تاشقا ئايلانغان.

زۇلمەت دۇنياسىنى بۆسۈپ چىقىشقا قادىر بولالىغان ئادەمزات ئەھلى سېنىڭ سىرلىق ـ تىلسىمات دېڭىزىڭغا ئۆزىنىڭ ئىدراك ـ چىدام قېيىقىنى سالدى. ئۇلار سېنىڭ يوقالغان «جاھان ياقۇت» ىڭنى ئىزدەۋاتىدۇ.

1972 ـ يىلى 8 ـ ئاي

ئانامغا خەت

ئانا، بۇگۈن مېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈم، مەن مۇشۇ خاتىرە كۈنۈمدە سېنىڭ يېنىڭدا بولۇشنى نەقەدەر ئارزۇ قىلىمەن ـ ھە؟!

شۇ تاپتا مېنىڭ جىسمىم، دەرۋەقە، ساڭا ھەمراھ ئەمەس. لېكىن، مېنىڭ روھىم قانچە يىللاردىن بېرى سېنىڭ بېشىڭغا گاھىدا كۆكلەم ئاپتېپىدەك ئىللىقلىق چۈشۈرسە، گاھىدا ۋايىم ـ ئەندىشىنىڭ قارا سايىسىنى چۈشۈرگەنلىكىنى، بەزىدە بالىلىق، شوخلۇقنىڭ ئوتىنى ياندۇرسا، يەنە بەزىدە بالالارنىڭ چاقمىقىنى ياندۇرغانلىقىنى بىلمەيدۇ دەمسەن؟ ! ئانا ! مەن

هەممىنى بىلىمەن. بىر چاغلاردا سەن ھېكايە قىلىپ بېرەتتىڭ: مەن تۇغۇلغىنىمدا دادام تېخى مېنى يەتتە دوملىتىپ ئىسسىم قويماستىنلا قولىغا ئېلىۋېلىپ: «ئوغلۇم ! مېنىڭ ئوغلۇم !» دەپ تۇۋلىغىنىچە ھە دەپ ئاسمانغا ئېتىۋېرىپتۇ. سەن قورقۇنچىدىن دادامغا بىرمۇنچە كايىپ كېتىپتىكەنسەن ھەمدە «ئوغلۇم» دېگەن بۇ ئاۋازدىكى بەختىيارلىق، بۇ ساداداىكى ئىشەنچ سېنىمۇ ئېرىتكەن بولسا كېرەك، سەنمۇ مېنى تالىشىپ قولۇڭغا ئېلىپ «ئوغلۇم» دېگىنىڭچە باغرىڭغا چىڭ باسقانكەنسەن. يېنىڭدا تۇرغان قولۇم ـ قوشنىلار بۇ ھالدىن تەسىرلىنىپ كۈلۈشكەنكەن. ئانا، ئېيتقىنا، مەن شۇ چاغدا بىرنېمە دېيەلمىگەن تەقدىردىمۇ مۆلدۈرلىگەن كۆزلىرىمنى چاقنىتىپ، مېغىزدەك كىچىك ئېغىزلىرىمنى مىدىرلىتىپ تۇرۇپ، ئىشقىلىپ تەستىقلىغاندەك ئىشارە بىلدۈرگەن چېغىمدا، سەن خۇشاللىقىڭدىن مېنى ـــ شۇ سەبىي بوۋىقىڭنى كۆكسۈڭدىكى تېشىپ تۇرغان مېھىر بۇلىقىغا قانغۇدەك سۇغىرىپ چۆمۈلدۈرگەن بولغىيتتىڭ !؟

ئانا ! قايسىبىر كۈنى يازغان خېتىڭدە: «بالام، ئاڭلىدىم، گويا ياز كۈنىدە بەرق ئۇرۇپ ئېچىلمۇاتقان چىرايلىق گۈللەرگە ئۇشتۇمتۇت قىروۋ چۈشكەندەك، تەقدىرىڭ ئىككى چېكەڭگە ۋاقىتسىز ئاق قوندۇرۇپتۇ. شۇ قىروۋ خۇددى ئېرىمەس مۇزدەك مېنىڭ ۋۇجۇدۇمنىمۇ شۇركۈندۇرۇۋاتىدۇ. بالام، لېكىن نېمىشقىدۇر، سەن مېنىڭ كۆز ئالدىمدا يەنىلا ھېلىقى ئېتىكىمگە ئېسىلىپ شوخ سەكرەپ يۈرگەن گۆدەك تۇرقۇڭ بىلەنلا كۆرۈنىسەن» دەپسەن. شۇنداق، ئانا، سىيدام ماڭلايلارغا تىرىكچىلىك مۇشەققەتلىرىنىڭ يول ـ يول تارتىلغان ئىزنالىرى چۈشتى. سەن مۇلايىم ئەركىلىتىپ سىيپايدىغان قارا چاچلىرىمغا قىسمەت توزۇندىلىرى كېپىپ قوندى. ئانا !

سەن مېنى بىر كۆرسەڭ ئىدىڭ. ھېلىقى ئىزنالارنىڭ يىگىتلىك رەڭگىمگە شۇنداق يارىشىملىق رەڭلەرنى قوشقانلىقىنى كۆرۈپ: «ھەئە ! ئوغۇل بالا شۇنداق بولىدۇ» دەپ تەستىقلىغان بولاتتىڭ. سېنىڭدىن ئايرىلغاندىن كېيىن تالاي سۈلار ئېقىپ ئۆتتى. تۇغۇلغان كۈنلىرىمنى گاھىدا شوخلۇق، گاھىدا مۇڭلۇق، بەزىدە ھەسرەت بىلەن، بەزىدە غەيرەت بىلەن ئۆتكۈزۈپ كېلىۋاتىمەن. سەن مېنىڭ يېنىمدا يوق. لېكىن، سېنىڭ غايىبانە جىسمىڭ بېشىمدا كۆيۈپ ـ پىشقان پەرۋانىدەك ئايلىنىدۇ. ۋۇجۇدۇم مۇزلىغان ۋاقىتلاردا سېنىڭ غايىبانە مېھرىڭ ماڭا ئاجايىپ ئىللىقلىق بەخش ئېتىدۇ، تىنچىق تومۇز ئاپتاپلاردا سېنىڭ غايىبانە تىنىقىڭ ماڭا شۇنداق يېقىملىق راھەتبەخش ئېتىدۇ. قارا كېچىلەردە سېنىڭ غايىبانە كۆزلىرىڭ ماڭا ئىقبال چىرىغىنى يانداۋىرىدۇ. سەن، پەقەت سەنلا قەلبىمنىڭ ئۇپۇقىدا مېنى ئۇمتۇلدۇرۇۋاتقان گۈزەل سۇبھى. سەن، پەقەت سەنلا ئۆزىنىڭ خاسىيەتلىك دېمىدىسى بىلەن مېنى روھىي ئۆلۈمدىن ساقلاۋاتقان مۇقەددەس ھاۋا.

ئانا، مېنىڭ ھەر قېتىمقى تۇغۇلغان كۈنلىرىم بىللە، يېڭىدىن ـ يېڭى بالالار قوشكېزەك بولۇپ تۇغۇلۇۋاتىدۇ. بۇ مېنى ئالدىراتسا، سېنى ھالسىرىتىدۇ. مېنىڭ ئازاب ئوتىدىن بىھوش بولغان تەنلىرىم مۇز سۈيىدىن سۈزۈتۇلغاندا، سېنىڭ ۋايىم تەرىدىن نەمدەلگەن ۋۇجۇدۇڭغا ئېچىنىش ئوتىنىڭ يالقۇنلىرى تۇتىشىدۇ ...

ئانا ! مەن ھەممىنى بىلىمەن. سېنىڭمۇ ھەممىنى بىلىشىڭنى خالايمەن. مەن سەندىن ئايرىلىشنى ئويلىمايمەن. لېكىن، ھىجران قىسمىتىنىڭ ئالدىدا تېخىچىلا ئاجىزمەن. لېكىن ...

ئانا ! ھېلىقى سېنىڭ ئېتىكىڭگە ئېسىلىپ كەينىڭدىن

قالماي ئەگىشىدىغان بالاڭنىڭ باشقىلارنىڭ كۆچۈكىگە ئايلىنىپ قېلىشىنى سەنمۇ خالىمايسەنغۇ ـ ھە؟ !

1975 ـ يىلى 3 ـ ئاي

يامغۇردىكى سەيلە

كۆتۈرۈلگەن قۇم ـ توزان ساينى قاپلاپ كېلىۋاتىدۇ. تۇرۇپ ئىسسىق، تۇرۇپ سوغۇق ئۇرۇلۇۋاتقان شامالدىن تومۇز ئاپتېپىنىڭ ئەجرىگە بېرىلگەن ئاسمان مۇكاپاتىنىڭ سانسىز ئۇنچىلىرى تۆكۈلىدىغاندەك.

مانا، يامغۇر تامچىلاشقا باشلىدى. يېغىڭلار، خۇدانىڭ رەھمەتلىرى ! سىلەر بىلەن بۇرۇقتۇرما تىنچىق زاۋال تاپسۇن؛ گۈزەل ئارزۇ ـ ئارمانلىرى بىلەن سۇغىرىلىپ كېلىۋاتقان ئىنسانلارنىڭ قەلب گۈلزارى سىلەر بىلەن تېخىمۇ بەرق ئۇرۇپ، لالە ـ رەيھانلار يەنىمۇ پورەكلەپ ئېچىلسۇن. يېغىڭلار، ھاياتلىقنىڭ شەربەتلىرى ! سىلەر بىلەن قاغجىراپ كەتكەن ئېكىنزارلار بىرپەس تەشنالىقىنى قاندۇرسۇن؛ ئېزىنتقۇغا تەلمۈرۈۋاتقان چۆل كارۋانلىرى سىلەر بىلەن ئېغىر ھاسىراشلىرىنى توختاتسۇن. يېغىڭلار، يامغۇرلار، يېغىڭلار ! سىلەر قۇرۇقشىپ شالاڭشىۋاتقان قەلبىم چىمەنلىكىدە قىزىلگۈل ئېچىلدۇرالمىساڭلارمۇ، ھېچبولمىغاندا كۆڭلۈمدىكى چۆپ ـ خەسلەر ئارىسىدا بىرەر تال چېچەك ئېچىلدۇرارسىلەر. يېغىڭلار، يامغۇرلار، قاتتىق يېغىڭلار ! سىلەر يۈرەك داغلىرىمنى يۇيالمىساڭلارمۇ، بايىقى بوراننىڭ يۈز ـ كۆزۈمدىكى توپا ـ چاڭلىرىنى يۇيۇپ تاشلارسىلەر...

تەبىئەت، مەن سېنى ياخشى كۆرىمەن. مەن سېنىڭ

بورانلىق كۈنلىرىدە ئۆزۈمنى چەتكە ئالغان ئەمەس، قار ـ مۇزلىرىدىنمۇ شۇركەنمىگەنىدىم، مانا ئەمدى يامغۇرلىرىڭ ھەمراھلىقىدا ھۆسنۈڭنى تاماشا قىلىش ئۈچۈن كېتىۋاتىمەن.

مەن دەريا بويىدا دولقۇن ئۆركەشلىرىگە نەزەر سېلىۋاتىمەن. قاتتىق يامغۇر گويا ئۇنىڭغا ھېچبىر تەسىر كۆرسەتمىگەندەك، سۇلار ئۆز ئېقىنىدا بۇرۇنقىدەك ئىتتىك ئېقىۋاتىدۇ. شوخ دولقۇنلاردىن چاچرىغان بۇزغۇنلار سۇ يۈزىدىلا يامغۇر مونچاقلىرىنى كۈتۈۋېلىپ بىرلىكتە راۋان بولماقتا.

ئىختىيارسىز، توختام كۆلچەكلەر كۆز ئالدىمغا كەلدى. بەلكىم، ئازغىنا يامغۇرلا ئۇنىڭ يۈزىنى چىملدىتار، ئېھتىمال، ئۇ ئۆزىنىڭ ھەرىكەتسىزلىكى تۈپەيلىدىن شۇ ئىزاغا تېگىشلىكتۇ؟!

يىراقتىن بىرنېمە ئېقىپ كېلىۋاتىدۇ. نېمىكىن؟ ھە، كۆپۈك تاشكەن! بۇ ھەرە كۆنكىدەك تاشقا قاراپ، خىياللىرىم يانار تاغلارغا كەتتى. قاراڭلار، بىر چاغلار قويىنىدا لاۋا يانغان تاش بۇگۈنكى كۈندە كۆپۈكتەك لەيلىگىنىنى، قىسمەت ۋولقانىنىڭ ئوتلۇق زەربىسىگە بەرداشلىق بېرەلمىگەن ھەرقانداق جىنس مانا مۇشۇنداق ئىرغىتىلىدۇ. تۇۋا، ئۇنىڭدا ئەقەللىي قۇمچىلىك سالماقمۇ قالماپتۇ ـ ھە! ھەقىقىي تاش زەررىچىسى ئۆز ۋەزنىدىن سۇ قەرىگە ئولتۇرالايدۇ ـ يۇ، كۆپۈك تاش غازاڭ ياپراقتەك ئاقىنى ئاققان. «ئېھ، ئالەم پاناھ! مۇشۇنداق كۆنەكسمان تاشتەك تەقدىرگە ئۇچراشتىن ساقلا» دەپ توۋا ـ ئىستىغپار ئوقۇدۇم ـ دە، ئۇنى لەنەت تېپىكىم بىلەن سۇغا غەرق قىلىۋەتتىم.

مەن ساي قويىنىدا كېتىۋاتىمەن. ئاياغ سالمىقىمدىن شاراقشىغان تاشلار دىققىتىمنى جەلپ قىلدى. ۋاھ! تاشلار يامغۇردا يۇيۇلۇپ نەقەدەر چىرايلىق بوپكەتكەن ـ ھە؟! بۇ

يەردىكى سۈلار تامام قۇرۇغان مەزگىللەردە، سۇ ئىچىدىلا كۆركەم كۆرۈنگەن بۇ تاشلار بەلكىم قاغجىراپ ئۇپرىغان، ئۇۋۇلىپ پۈچۈلغان بولغىيتتى. زامانلارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن يەل ـ يېشىنلار ئۇنى سىلىقلىغان ۋە يالتىراتقان. ئۇ ئەمدى پىژغىرىم ئاپتاپتا چىرىمايدۇ، قەھرىتان سوغۇقلاردا يېرىلمايدۇ.

مەن تاشلار ئارىسىدا بوي كۆتۈرگەن بىر تۈپ گىياھقا نەزەر سالدىم. يامغۇر مونچاقلىرى ئۇنىڭ بەرگلىرىنى يۇيۇپ رەڭگىگە رەڭ قوشقاندى. يامغۇر چېلەكلەپ قۇيۇلغاندەك شارقىراپ يېغىۋاتىدۇ. ئېھتىمال، بۇ قارا يېغىن تۈجۈپىلەپ پەرۋىش قىلىنغان تالاي باغلاردىكى زىلۋا گۈل ـ چېچەكلەرنى توزىتىپ سۈندۈرغاندۇ. لېكىن، بۇ يەنىلا يەلپۈنۈپ قەد كۆتۈرۈپ تۇرۇۋېتۇ. مەن ئۇنىڭ تاشلارنى يېرىپ چىقىپ كۆكلىگەن قەيسەرلىكىگە قايىل بولدۇم. مەن ئۇنىڭ قەھرىلىك بورانلار، شىددەتلىك يامغۇرلاردىكى مەتانىتىگە ئاپىرىن ئوقۇدۇم.

مەن ئەتراپقا بېقىۋاتقىمەن، يىراق ـ يىراقلارغا نەزەر سېلىۋاتىمەن. تەبىئەت نېمىدېگەن يېقىملىق ! ھاۋا نېمىدېگەن ساپ ! يامغۇر ـ يېغىندىن پاناھداپ ماكانىغا يوشۇرۇنۇۋالغانلار بۇلارنى بەھرىمەن بولالمايدۇ. تىنچىق ئاپتاپتا سايە كۈنلۈكى كۆتۈرۈۋېلىپ، يېشىل كۆزئەينىكى بىلەن يەر ـ جاھانىنى ياپيېشىلچىلىق چاغلاپ يۈرگەنلەر ئەمدىلىكتە ھېلىقى كۈنلۈكىدىن ساقىۋاتقان يامغۇر تامچىلىرىدىن ئۆزىنى نەگە قاچۇرۇشنى بىلەلمەي جان ھەلەكچىلىكىدە قالدى. ئۇلار بۇ ھالدىن ھەرگىز ھۇزۇر ھېس قىلالمايدۇ.

يېغىڭلار، يامغۇرلار، يېغىڭلار ! سىلەر ئىنسان روھىنىڭ لەززىتى. تەبىئەت ! مەن سېنى ياخشى كۆرىمەن. مەن سېنى ھەقىقىي ھاياتلىقنىڭ مەنبەسى سۈپىتىدە سېغىنىمەن. مەن

سېنىڭ ھەم ساخاۋەتلىك، ھەم كارامەتلىك قويىنۇڭغا تەلپۈنىمەن.

1975 ـ يىلى 6 ـ ئاي

باش باھار

دوستۇم، سەن كۆرۈۋاتامسەن ئاق قار، كۆك مۇز قېلىن قاپلىغان يەر باغرىدا كۆتۈرۈلۈۋاتقان قارا داغلارنى؟

دوستۇم، تىڭشاۋاتامسەن دەسسەلگەن قار تۇشىنىڭ ئورنىغا چارسىلدىغان مۇز ئاۋازلىرىنى؟

يۇر، دوستۇم، بىز تالا ـ تۈزنى ئايلىنايلى. قىش ـ شۇنىڭ سەت ھۇۋلاشلىرى قۇلاقنى پۈتكۈزدى. ئۇزاق تۈنلەر زىيادە ئۇخلاپ كۆزلەرمۇ ھېرىقتى. لەۋلەر باھار شامالىلىرىنىڭ سۆيۈپ ئۆتۈشىنى خالايدۇ. بىز قاغجىرىغان يۇرىكىمىزنى تۈنجى باھار يېشىنىغا قاندۇرايلى.

سەن ئايىغىڭنىڭ لاي بولۇشىدىن قورقامسەن؟ بىلسەڭ، مامۇق قارلارنى دەسسىگەندىن لاي دەسسىگەن يەنىلا كۆڭۈللۈك، چۈنكى تاڭ ئالدىدىكى قاراڭغۇلۇقنىڭ ئازدىن كېيىن سۈبھىگە يول بېرىدىغانلىقىنى بىلگىنىڭدە، سەن شۇنىمۇ زوق بىلەن كۆزەتمەيتتىڭمۇ؟ ! ئاشقلىق ئالدىدا يېنىۋاتقان ئوتتىن بۆسۈپ ئۆتسەڭلا ۋىسالغا يېتىدىغانلىقىڭنى بىلگىنىڭدە، ئاچچىق كۆيدۇرۇۋاتقان يالقۇنلۇق نەشتەرلەر جانانىڭنىڭ نازلىق شاپىلاقلىرىدەك بىلىنمەسمىدى؟ ! ئەتە ـــ ياز. بۇگۈنكى لاي ئىزلار ئەتىكى لەيلىزارلار.

قارا ! دوستۇم، كۆرۈۋاتامسەن؟ لەگلەك كۆتۈرۈلۈۋاتىدۇ.

بالىلارنىڭ قىيقاس ـ چۇقانلىرىدىن سەنمۇ بالىلىق چېغىڭنى ئەسلەۋاتامسەن؟ لەگلەكىنىڭ ئەركىن پەرۋازىدىن سېنىڭ خىياللىرىڭمۇ قاناتلىنىۋاتامدۇ؟ دوستۇم، مېنى نېمە كۆرسەڭ شۇ بولۇۋالغۇڭ كېلىدۇ، دەپ مەسخىرە قىلما. مەن راستلا ھېكمەت ئىلاھىدىن مېنى شۇ تاپىنىڭ ئۆزىدە لەگلەككە ئايلاندۇرۇۋېتىشىنى تىلەيمەن. مەن ئۇچۇشنى خالايمەن. مەن هەممىنى كۆرۈشنى خالايمەن. ئەگەر لەگلەك يىپى مېنى ئەركىن ئۇچۇشتىن تىزگىنلەيدىكەن، مەن مېنى چىرمىغان رىشتىلەرنى كېسىمەن. ئەگەر شامالار مېنىڭ خالىغان يولۇمنى توسايدىكەن، مەن كۆكنىڭ قەرىگە چىقىپ كېتىمەن. مەيلى يامغۇرلار نازۇك كۆكرىكىمنى ئەلگەكتەك قىلىۋەتسۇن، مەيلى مۆلدۈرلەر ئاجىز گۈگۈسۈنۈمنى ئۇرۇپ چېقىۋەتسۇن، مەن ئۇچىمەن. ئاخىر مۇھەببەتنىڭ چاقمىقى تەقدىرنىڭ لەرزىلىك گۈلدۈرماما ساداسى ئىچىدە مېنى ئوت قوينىغا دەپنە قىلار.

قارا، دوستۇم، قارا ! دەل ـ دەرەخلەرگە سۇ يۈگۈرۈۋاتىدۇ، دېمەك، ھاياتلىقتىن دېرەك بار. ئۇ ئەتە بىخلايدۇ، پوتلا بولىدۇ، مودۇر چىقىرىدۇ، ناھايەت كۆكلەيدۇ. سەن مېنى ھەممىگە ئايان ئاددىي ھەقىقەتلەرنى قەيت قىلىۋاتىدۇ، دەپ زاڭلىق قىلمىغىن، يېشىنغا قانغان يېشىلچىلىقنى، كۆك ئېتىكىدىكى كۆكۈلمەيداننى كۆرگەندە سەن شەكسىز شادلىنىسەن. چۈنكى، ئۇ ئارزۇ ـ ئۈمىدنىڭ رەمزىسى.

ئۈمىدنىڭ تومۇرى ئۈزۈلسە، ھاياتلىقنىڭ ئومۇرتقىسى سۇنىدۇ، دەيدۇ. بەلكىم بەزىلەر ئۆزلىرىنىڭ ئۆلمەس ئۈمىدى بىلەن ئۆرۈلمەي، ئۆرۈلسىمۇ ئۈزۈلمەي ياشايدىغاندۇ.

ئېھ، باھار ! ئۇ ماڭا باھاسىز گۈزەل تۇيغۇلارنى ئاتا

قىلىۋاتىدۇ. مەن ئەتىيازنىڭ مەنىسىنى بىلىمەن. ئۇ مېنى ئەتىگە ئۇمىدلەندۇرىدۇ.

1977 ـ يىلى 3 ـ ئاي

خاتىمە

ياپقىن، ئامرىقىم، ياپقىن، بۇ خاتىرە دەپتەرنى ياپقىن.
بۇ دەھشەتلىك يىللارنىڭ قەلب سادالىرى؛ بۇ جاھالەت قەپىسىگە تۇتقۇن بولغان بۇلبۇللارنىڭ مۇڭلۇق ناۋالىرى.
تىڭشىغىنا، جانانىم، ئەمدى بۇ بۇلبۇللار باشقىچە سايراۋاتىدۇ.
خورسىنما، ئامرىقىم، خورسىنما. ئۇ كۈنلەر خۇددى قاباھەتلىك چۈشتەك ئۆتۈپ كەتتى. ئەمدى ئۇنىڭ قايتىلىنىشى يوق.
كەل، ئامرىقىم، كەل، كۆچتىمىزنى قويايلى.
بۇ باغ جاھان جەننىتى ــ باغۇ ئېرەم بىلەن تەڭلەشكەن كۈنى بىزمۇ ئۆزىمىزنىڭ ئەجرىمىز بىلەن پەخىرلىنەلەيمىز.

1981 ـ يىلى 3 ـ ئايدا رەتلەپ ئېلان قىلىنغان

شۆھرەت

— شۆھرەت — ئىنسانىنىڭ ئۇلۇغ شان - شۆھرىتى، ئۇ زادى قەيەردە؟ — مەن بىر دانىشمەندىن سورىدىم.

ئۇ ئويچان كۆزلىرى بىلەن كۆككە تىكىلدى. مەن:

— ئۇ بىر - بىرىگە ھەسەتخورلۇق بىلەن كۆز تاشلىشىپ، گاھ قىزارسا، گاھ ئاقىرىۋاتقان يۇلتۇزلار ئالىمىدىمۇ؟ — دەپ سورىدىم.

ئۇ ئۇندىمىدى.

— ئۇ ياكى ئاسمان بىلەن بوي تالىشىپ تۇرۇۋاتقان ھەيۋەتلىك چوققىلارنىڭ ئۈستىدىن ئورۇن ئالغانمۇ؟ — دېدىم.

ئۇ ئۇنچىقماستىن يىراق - يىراقلارغا كۆز سالدى. مەن سوئالىمنى داۋاملاشتۇردۇم:

— ئەمىسە، ئۇنىڭ ماكانى — بۇلبۇللار خەندان ئۇرۇپ، كاككۇكلار سايرىشىۋاتقان، مەجنۇنتاللار قويۇق سايە تاشلاپ، گۈل - چېچەكلەر بەرق ئۇرۇپ ئېچىلىۋاتقان گۈزەل باغلارنىڭ قوينى ئىكەن - دە!؟

ئۇ يەنىلا خىيال ئىلكىدە ئىدى.

— ئېيتقىنا، دانىشمەننم، ئۇ ياكى جانانىمنىڭ شامالدا يەلپۇنگەن سۇمبۇل چاچلىرىدەك تارام - تارام ئېقىۋاتقان دەريالارنىڭ قوينىدىن، ياكى شىددەتلىك دولقۇنلىرى بىلەن خادا تاشلارغا ئۇرۇلۇۋاتقان دېڭىزلارنىڭ قەھرىدىن ماكان تۇتقانمۇ؟

ئۇ ئېغىر ئۈيقۇدىن ئويغانغاندەك خىيالدىن باش كۆتۈرۈپ، ماڭا بىر تىكىلىپ قويدى ـ دە، سوئالىمغا سوئال بىلەن جاۋاب قايتۇردى:

ـــ ئەي يىگىت، سەن ئۆزۈڭ ئىزدەۋاتقان شۆھرەتنىڭ زادى نېمىلىكىنى بىلەمسەن؟

مەن دەرھاللا جاۋاب بەردىم:

ـــ بىلىمەن، شۆھرەت ـــ بەختنىڭ گۈلتاجى.

ـــ دېمەك، سەن بەختنىلا ئەمەس، بەلكىم ئۇنىڭ گۈلتاجىنى ئىزدەۋاتىسەن، شۇنداقمۇ؟ ئۇنداقتا، ـــ دەپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى دانىشمەن، ـــ سەن ئۇنى بەختنىڭ ماڭلىيىدىن ئىزدە.

ـــ بۇ گەپچە، ئۇ شاھانە تاجلارغا نەقىشلەنگەن ئىكەن ـ دە !؟ دانىشمەننىڭ كۆزلىرى ماڭا مىختەك قادالدى.

ـــ ھەي نادان، ـــ دېدى ئۇ، ـــ سەن شان ـ شۆھرەت ئالتۇن تاجلارغا نەقىشلەنگەن دەۋاتامسەن !؟ سەن تارىخ دېگىزىغا تەپەككۇر كېمەڭنى سال، دۇنيادا قانچىلىغان شاھلار ئۆتمىدى !؟ ئۇلار قەھرلىك بورانلىرى بىلەن گۈل ـ چېچەكلەرنى ئۇرۇپ ـ سۇندۇرۇپ، دەل ـ دەرەخلەرنى تۈپ يىلتىزىدىن قومۇرۇپ تاشلاشنى، بۇلاق سۈيىگە تەلمۇرۇۋاتقان باغباراڭلارغا بالا كەلكۇنى باشلاشنى، غەزەپلىك چاقماقلىرى بىلەن گۈزەل تەبىئەتنىڭ قۇچىقىدا ئاپەت يانغىنى ياندۇرۇشنى، قان ـ ياشلار بىلەن ئۆزىنىڭ چاكىلداپ تۇرغان بالايىنەپسىنى قاندۇرۇشنى شۆھرەت بىلىشتى. ئۇلار شانۇشەۋكەتنىڭ مۇقەددەس ۋىسالىغا يېتىش ئۈچۈن قان دەريالىرىنى كەچتى، جەسەت تاغلىرىدىن ھالقىپ ئۆتتى. لېكىن، شۆھرەت ئۇلارغا نىسىپ بولمىدى. ئۇلار ئاقىۋەت شۆھرەت ۋەسلىدە نالە ـ پەريادا چېكىپ، قىساس ئارقانلىرىدا بوغۇلۇپ تۈگەشتى.

ئۇلاردەك ئۆزلىرىنى بەخت بۇلىقىدا بېلىقتەك پىلتىڭلاپ يۈرگەنلەر، دەپ ئاتىشىۋالغانلار ھەرگىز ھەقىقىي بەختىنىڭ ئىگىسى ئەمەس. تەنىنىڭ ھۇزۇرى، موھتاجلىقىنىڭ تەمىن ئېتىلىشى بەخت ھېسابلانمايدۇ. ھوقۇق ـ ئىمتىياز سائادەتنىڭ بەلگىسى ئەمەس. زوراۋانلىق نۇسرەت رىزقى بولمايدۇ. سەن بەختىنىڭ سايىسىمۇ چۈشمىگەن ئالتۇن تاجلاردىن شۆھرەت جۇلاسى ئىزدىمەكچىمۇ؟ !

ـــ ئەي دانىشمەنىم، ـــ دېدىم مەن، ـــ سەن ئالتۇن تاجلاردا شۆھرەت جۇلاسى بولمايدۇ دەيسەن. ئەمىسە، شۆھرەت ئىگىسى بولمىغان تاجدارلار نېچۈن باشقىلارغا شۆھرەت تونىنى كىيگۈزۈشكە قادىر بولالىغان؟

ئۇ كۇلۇۋېتىپ سۆزىنى باشلىدى:

ـــ سەت چىراي پەردازغا موھتاج. ھەقىقىي شۆھرەت ئۇلارنىڭ نەزەردە چۆل ئېزىتقۇسىغا ئوخشايتتى. ئۇلار ئۇنىڭغا ئىنتىلگەنسېرى ئۇ يىراقلىدى. ئۇلار قوغلىغاندا ئۇ قاچتى ـ يوقالدى. ھەقىقىي شۆھرەتكە مۇيەسسەر بولالمىغان بۇ بايقۇشلار سۇنئىي شۆھرەتنى پەيدا قىلىشتى. بۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۆزلىرىنى، بىر ـ بىرىنى راسا پۇۋلىشىپ شار ئورنىدا ئاسمانغا ئۇچۇرۇشتى. لېكىن، كۆككە ئۆرلىگەن شارنىڭ يىرىلمىغىنىنى سەن قاچان كۆرگەن؟ ئۇلار شۆھرەتنى لىباس ئورنىدا كۆرۇشۇپ بىر ـ بىرىگە تارتۇق قىلىشتى. لېكىن، مەيلى زەر لىباس، مەيلى كىمخاب تونلار بولسۇن، دۇنيادا يىرتىلمايدىغان لىباس بولمىغان. ۋاقىتنىڭ ئۇپرىتىشى بىلەن بۇ تونلارمۇ چاك ـ چېكىدىن بۆسۇلۇپ، ئۇلارنىڭ سەت يەلكىسى ئېچىلىپ قالدى.

بەخت ھالال ئەمگىكىگە تايىنىپ ياشايدىغان ئىنسانلارنىڭ جاپالىق، مىننەتسىز مېھنىتىنىڭ ئەبەدىي مەھسۇلى. مېۋىلىك دەرەخ تىككەن باغۋەن مېۋىدىن ئۆزى بەھرىمەن بولۇشنىلا

ئويلىمايدۇ. قارا، بوۋاق تىككەن ئانارنىڭ مېۋىسىدىن سەن لەززەت كۆرۈۋاتىسەن؛ ئاتاڭ تىككەن سۆگەتنىڭ ئاستىدا سەن سايداۋاتىسەن. ئۆز مېھنىتىنىڭ مەھسۇلىدىن باشقىلارغا مەڭگۈلۈك بەھرە قالدۇرغان، زۇلمەتلىك ماكانلارغا ئۆمۈرۋايەت ئۆچمەس چىراغ يانداۋرغان كىشىلەرلا ھەقىقىي بەخت ئىگىسى. بەخت ــ سولمايدىغان گۈل. شۆھرەت ئۇنىڭ تاجى. كىم ئىنسانىيەتكە بەخت يارىتسا، شۇ شۆھرەت تاجىنى كىيىشكە ھەقلىق.

بەخت گۈلشىنى بىر ئەتىگەندىلا بەرپا بولغان ئەمەس. ئۇ تالاي گۈللەرنىڭ بەرق ئۇرۇشى بىلەن ھۆسن تاپىدۇ. سەن گۈلزاردىكى ئۆزۈڭگە مەلۇم بولغان، ئېچىلغان، ئېچىلىۋاتقان گۈللەرگە زوقلىنىۋاتقىنىڭدا، ئۆزۈڭنىڭ خۇش پۇراقلىرىنى تامام چېچىپ گۈللىنىپ توزۇپ بولغان، ئۆزى ئۆسكەن ئەزىز يەرگە ئۇرۇق بولغان نامەلۇم گۈللەرنى ئۇنتۇمىغىن. بۇ گۈللەرنى بەزىلەر بىلمەيدۇ، بەزىلەر بىلسىمۇ ئۇنتۇدى. سەن گۈل ئۇرۇقلىرىنى ئالىقىنىڭغا ئالغاندا، ئۇنىڭ كىچىككىنە جىسمىدىكى پۈتمەس ھاياتىي كۈچىنى چۈشىنىشىنى، قەدىرلەشنى ئەسلا ئۇنتۇما.

ئىنسان يەرلىكىگە تىكلەنگەن تاش مۇنار قەدىر ـ قىممەتنىڭ يالغۇز نامايەندىسى ئەمەس. ھەقىقىي بەخت ئىگىسى، ھەقىقىي شۆھرەت ئىگىسى ئۆز قەبرىسىگە مۇنار تىكلىنىشىنى تەمە قىلمايدۇ. ئۇلارنىڭ يادنامىسى خەلقنىڭ قەلبىگە پۈتۈلگەن.

ئاڭلا، يىگىت، سوئالىڭغا جاۋابىم شۇ: شۆھرەت ــ ئىنسانىڭ ئۇلۇغ شان ـ شۆھرىتى خەلقنىڭ ــ ھەقىقىي شان ـ شۆھرەت ئاتا قىلىشقا قادىر ئۆلمەس خەلقنىڭ چوڭقۇر قەلبىدە بولىدۇ.

1982 ـ يىلى 2 ـ ئاي

مۇھەببەت

دوستۇم، مۇھەببەت دەپ سۆز باشلىسام كۆز ئالدىڭغا ئاجايىپ كۆڭۈللۈك خاتىرىلەر كېلىپ، شېرىن ئەسلىمىلەرنىڭ سېھرىلىك شارابىدىن مەست بولىدىغانسەن. قايسىبىر چاغلاردا كىرپىك ئوقياسىنى نەزەرىڭگە قاداپ، سۇمبۇل چاچلىرى بىلەن جىسمىڭنى غايىبانە چىرماپ، شاھانە قۇدرىتى بىلەن قەلبىڭ تۆرىنى ئۆزىگە قەسىر قىلغان، ھېسسىيات سېھرى بىلەن ئەقىل - ھوشۇڭنى ئەسىر قىلغان تۇنجى مۇھەببىتىڭ سېغىنىش تۇيغۇسى بىلەن قاناتلانغان ھالدا كۆز ئالدىڭغا كېلىۋالىدىغاندۇ !

كىمنىڭ ھاياتىدا بۇ مۇھەببەت بولمىغان؟ كىم ئۆزىنىڭ يۈرىكىگە ھاياتلىقنىڭ ئەڭ نازۇك تۇيغۇسىنى بەخش ئەتكەن كۆزلەرنى، ئوتلۇق تەپتى بىلەن تەننى شامدەك ئېرىتىۋەتكەن شېرىن لەۋلەرنى ئۇنتۇپ كېتەلمىگەن؟ !

مەنمۇ شۇ مۇھەببەتكە نائىل بولغان، شۇ مۇھەببەتنىڭ جادۇسىغا باغلىنىپ، تالاي كۈنلىرىمنى مەستخۇشلۇقتا، تالاي تۈنلىرىمنى ئۇيقۇسىزلىقتا ئۆتكۈزگەن. مېنىڭ نەزەرىمدە، مۇھەببەت پەقەت ئاشۇ، ئاشۇلا بولغان.

ئاردىدىن تالاي يىللار ئۆتتى، نۇرغۇن سۇلار ئاقتى، كۆز ئالدىمدا نۇرغۇن نەرسىلەر كۈنسىراپ ئۇنتۇلدى، نۇرغۇن نەرسىلەر يېڭىلىنىپ، بايقىلىپ، قەلبىم سەھىپىسىگە ئۆچمەس بولۇپ پۈتۈلدى. ۋاقىت داۋانلىرىغا ئۆرلىگەنسېرى كەينىمگە

پات ـ پات قاراپ قويمەن. تەپەككۇر بۇيۇكلۇكىدە ھاياتلىق دۇنياسى ماڭا تېخىمۇ پايانسىز كۆرۈنىدۇ. سىرلار دېگىزىغا شۇڭغۇغانسېرى مەن ھاياتلىق مەنىلىرىنىڭ ھەقىقەتەن تېرەنلىكىنى ھېس قىلىمەن. مەن ئەمدى بىلدىم، دەرھەقىقەت، دۇنيا سىرلارغا باي، مۇھەببەتمۇ نۇرغۇن ـ نۇرغۇن مەنىلەرگە ئىگە ئىكەن.

*　　*

مەن ھالال ئىنسانىنىڭ ــ دادامنىڭ پۇشتىدىن تۆرەلدىم، ئانام مېنى باغرىنى يېرىپ يورۇق دۇنياغا كۆز ئاچقۇزدى. ئۇلار مېنىڭ ئايىغىمنى چىقاردى، ئۇلار مېنىڭ تىلىمنى چىقاردى. ئۇلار پاك سۈت، غەرەزسىز ئەجرى بىلەن مېنىڭ قەلبىمگە تەبىئىي، مۇقەددەس بۇرچنىڭ ئۇرۇقىنى سالدى. بۇ ئۇرۇقلار بىخلىدى، مايسا بولدى، چېچەكلىدى؛ ئۇلارنى ۋاپادارلىق، كۆيۈمچانلىقنىڭ گۈل ـ چېچەكلىرىگە پۈركىدى. مەن ئۇلارنىڭ چېكىسىگە قىسىلغان گۈل بولدۇم، ئۇلار مېنىڭ ئوتۇمدا كۆيۈپ كۈل بولدى؛ مەن ئەركىلەپ، پىلتىڭلاپ يۈرگەن بېلىق بولدۇم، ئۇلار ماڭا مېھرى تېشىپ تۇرغان كۆل بولدى.

مېنىڭ گۆزەك قەلبىمدە پەقەت ئانام ـ داداملا بار ئىدى. مېنىڭ ياراتقۇچۇم، مېنىڭ قۇدرىتىم، مېنىڭ ئىپتىخارىم، مېنىڭ بايلىقىم ــ ھەممىسى ـ ھەممىسى پەقەت ئاشۇلارلا ئىدى. مېنىڭ ئەقىدەم، مېنىڭ ئىخلاسىم، مېنىڭ مۇھەببىتىم پەقەت ئاشۇلارغا، ئاشۇلارغىلا ئىدى. مۇھەببەت مېنىڭ نەزەرىمدە پەقەت ئاتا ـ ئانامغا بولغان مېھرىم بىلەنلا بىردىنبىر قىممەتكە ئىگە ئىدى. لېكىن، كېيىن مەن ھاياتقا مەن تۇغۇلغان ئۆيۈنىڭ تار روجىكىدىن ئەمەس، كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ كەڭ مەيدانىدىن قاراشقا باشلىغىنىمدا ئۆزۈمنى

تولىمۇ بىچاره هېس قىلدىم، مەن نىدا قىلدىم:
ــ مۇھەببەت، سەن مۇشۇلا بولمىساڭ كېرەك، ئاھ، مېنىڭ مەنىۋى موھتاجلىقىم، سېنى قاندۇرىدىغان مەنبە نەدە؟

* *

مەكتەپ ماڭا قويۇن ئاچتى. ئانام مېنى مېھىر بۇلىقىغا چۆمۈلدۈرگەن بولسا، ئۇستازىم مېنى بىلىم بۇلىقىغا چۆمۈلدۈردى؛ ئانام مېنىڭ ئىككى كۆزۈمنى ئاچقان بولسا، ئۇستازىم مېنىڭ ئەقىل كۆزۈمنى ئاچتى. مەن جاھاننى ئەقىل بىلەن كۆزىتىدىغان، زېمىننى ئىدرىكىم بىلەن قىدىرىدىغان بولدۇم. يولۇمغا پاراسەت پاياندازى سېلىپ، بېشىمغا ئەقىل تاجىنى قوندۇرغان مەكتىپىم ــ مېنىڭ ئىككىنچى ئانام قەلبىمگە ئۇلۇغۋار، چەكسىز مۇھەببەتنىڭ ئۇچقۇنىنى سالدى. مېنىڭ يۈرىكىمدە ئۇستازىمغا بولغان مېھىر ـ مۇھەببەت يالقۇنلىدى. شۇ چاغدا ئۇستازىم ماڭا: «سەن مەڭگۈ ئۆچمەس مۇھەببەت مەشئىلىنى تاپقىن، ئۇ زۇلمەت جاڭگىلىدا ئۆزىنىڭ ئوتلۇق يۈرىكى بىلەن ئىنسانىيەت يولىنى يورۇتقان دانكونىڭ قولىدا» دېدى. مەن نىدا قىلدىم:
«مۇھەببەت، سەن مەكتەپ يۈرىكىدىلا ئەمەس ئىكەنسەن. دانكو، سەن قەيەردە؟ ئاھ، مېنىڭ مەنىۋى موھتاجلىقىم، مېنى قاندۇرىدىغان مەنبە نەدە؟»

* *

مەن مەڭگۈلۈك مۇھەببەت مەشئىلىنى ئېگىز كۆتۈرگەن دانكونى ئىزدەپ يولغا چىققىنىمدا، جانكۆيەر دوستلارغا نائىل

بولدۇم. ئۇلارنىڭ ھالاللىقى مېنى سەممىيەتلىككە ئۆگەتتى، ئۇلارنىڭ كۆيۈمچانلىقى ماڭا ئىنسانىيەتچىلىكنىڭ بۇرچىنى تونۇتتى. ئۇلارنىڭ ئەقىدىسى ماڭا ساداقەتنىڭ نېمىلىكىنى چۈشەندۈردى. يېتىملىك بېشىمغا قارا كۆلەڭگىسىنى ئەسلا سالالمىدى، چۈنكى دوستلىرىم سېخىي نۇرىنى چېچىپ تۇرغان پاتماس قۇياشتەك كۆيۈم - مېھرىنى مەندىن دەقىقىمۇ نېرى قىلمىغانىدى.

كۈشەندىلىرىم مەندىن قورقتى، چۈنكى دوستلىرىم كۈشەندىلىرىمنىڭ قۇدرەتلىك كۈشەندىلىرى بولۇپ ئوتتۇرىغا چىقىقانىدى. ھارغىنىمدا ئۇلارنىڭ قولتۇقۇمدىن يۆلەپ مېڭىشلىرى، ئازغىنىمدا ئۇلارنىڭ مېنى توغرا يولغا سېلىشلىرى، بىتاپ بولۇپ ياتقىنىمدا ئۇلارنىڭ بېشىمنى سىلاشلىرى، چۈشكۈنلۈك قۇچىقىغا باش قويۇپ ياتقىنىمدا ئۇلارنىڭ تىللاشلىرى ... مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى - ھەممىسى مەندە ئۇلارغا مېھىر - مۇھەببەت پەيدا قىلدى. مەن شۇ چاغدا ئۆزۈمدە كۆرۈلمىگەن ئاجايىپ بىر مۇھەببەتنىڭ كۈچ - قۇدرىتىنى سەزگەندەك بولدۇم. لېكىن، شۇ چاغدا دوستلىرىم ماڭا: «مۇھەببەت پەقەت مۇشۇلا ئەمەس. سەن سۆيگۈ دېگىزىغا بارغىن، ئۇ يەردە مەڭگۈلۈك مۇھەببەت مارجىنىنى ئاسقان گۈزەللىك پەرىسى بار» دېدى.

مەن ھەيران قالدىم، قىزىقتىم، ھەۋەس قىلدىم ۋە ئارمىنىمدىن ئارمان تۇغۇلۇپ ئىنتىزارلىق ئوتىدا ئۆرتىلىۋاتقان يۈرىكىمنىڭ ئاھىغا چىدىماي ندا قىلدىم:

«مۇھەببەت، سەن مۇشۇلا ئەمەس ئوخشايسەن، ئاھ، گۈزەللىك پەرىسى، سەن قەيەردە؟ مېنىڭ مەنىۋى موھتاجلىقىمنى قاندۇرىدىغان مەنبە نەدە؟ نەدە؟»

* *

مەن سۆيگۈ دېڭىزىغا باردىم. سۈمبۈل چاچلىرى مەيىن دېڭىز دولقۇنلىرىدەك چايقىلىپ تۇرغان، بەرگى قاشلىرى دېڭىز كۆكىدىكى ھىلال ئايدەك سۈزۈلۈپ تۇرغان، ئۇششاق چىشلىرى دېڭىز قويىنىدىكى سەدەپ ـ ئۇنچىلەردەك يالتىراپ تۇرغان، شەھلا كۆزلىرى يۇلتۇزلاردەك چاقناپ تۇرغان، رەڭگى ـ رۇخسارى كەچكى دېڭىز شەپىقىدەك قىزىرىپ تۇرغان بىر پەرى ئالدىمغا چىقتى. مەن ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئىپپەت جۇلاسىنى، ۋاپادارلىق شولىسىنى كۆردۈم. مەن ئۇنىڭ مەيلى ـ ئىختىيارىدىن سۆيگۈ ئەركىنلىكىنىڭ غالىبىيەت تەنتەنىسىنى كۆردۈم. مېنىڭ كىبىر ۋە قۇدرەت ئىگىلىرىنىڭ ئالدىدا پۈكۈلۈپ باقمىغان قەددىم، مېنىڭ غۇرۇر ئومۇرتقىسى بىلەن تەك تۇرۇپ كېلىۋاتقان قەددىم ئۇنىڭ ئالدىدا ــ گۈزەللىك، ۋاپادارلىق، ئار ـ نومۇس ۋە ئەركىنى ئۆزىگە مۇجەسسەم قىلغان ئايال زاتىنىڭ ئالدىدا يادەك پۈكۈلدى.

مەن ئۇنىڭ بىلەن سۆيگۈ دېڭىزىغا چۆمۈلدۈم، ئۈزدۈم، كۆلدۈم، يەنە ئۈزدۈم، يەنە كۆلدۈم، ھارمىدىم ... ياق، ئاقىۋەت ھاردىم، خاس سۆيگۈ، نوقۇل ئىشقى ـ مۇھەببەت ئاخىر مېنى چارچاتتى. مەن سۆيگۈ دېڭىزىنىڭ قىرغىقىغا چىقتىم. ئالەمنى نۇرغا چۆمدۈرگەن قۇياشقا بىر قولۇمنى سايىۋەن قىلىپ، يەنە بىر قولۇمنى بېشىمغا ياستۇق قىلغان ھالدا، ئۈزاق ـ ئۇزاقلارغا تىكىلىپ خىيالغا چۆمدۈم. «يىگىتىم، ــ دېدى پەرىيىم شۇ چاغدا يېنىمغا كېلىپ، ــ نېچۈك خىيالغا پېتىپ قالدىڭ؟ مېنىڭ سۆيگۈم سېنى زىرىكتۈردىمۇ؟ سېنىڭ مۇھەببەت تەشنالىقىڭ سۆيگۈ دېڭىزىنىڭ ئىچىدە يۇرۇپمۇ قانمىدىمۇ؟»

مەن ئۇندىمەستىن ئۇنىڭغا خىيالچان كۆزلىرىم بىلەن تىكىلدىم. مەن نېمىمۇ دېيەلەيتتىم؟ ! ئۇنىڭغا، مەن ھەم تىنىمسىز تەكرارلىنىپ، ھەم مەڭگۈ يېڭىلىنىپ تۇرىدىغان مۇھەببەتكە تەشنا ئىدىم، ئۇنى قەيەردىنمۇ تاپارمەن، دېيەلەرمىدىم ؟! مەن ئىچىمدە نىدا قىلدىم:

«ئاھ، مۇھەببەت، سېنىڭ مېنىڭ تەشنالىقىمنى قاندۇرالىغۇدەك بۇلاقلىرىڭ قەيەردە؟ ئىنسانىنىڭ ئىشق ۋۇسالىغا يەتكەندىن كېيىنلا زېرىكىش شارابىغا تۇتقۇن بولۇپ قالىدىغانلىقىنىڭ سىرى قەيەردە؟ ئاھ، مېنىڭ مەنىۋى مۇھتاجلىقىم، سېنى قاندۇرىدىغان مەنبە نەدە، نەدە، زادى نەدە؟»

*　　*

پەرىيىم مۇرەمگە باش قويغان ھالدا ئاجايىپ بىر تارتىنىش ۋە ھاياجانلىنىش ئىلكىدە تۇرۇپ سۆزلىدى:

«مەن ساڭا ئالتۇندەك پەرزەنت تۇغۇپ بېرىمەن. سەن پەرزەنت مۇھەببىتى بىلەن مەنىۋى موھتاجلىقىڭنى قاندۇرىسەن».

مەن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ھاياجانلاندىم، خۇشاللاندىم.

بوۋىقىم «ئىگە ـ ئىگە» قىلغان يىغا ئاۋازى بىلەن دۇنياغا كۆز ئاچتى.

ئۇنىڭ ئاشۇ يىغىسى ماڭا دۇنيادىكى ئەڭ تاتلىق كۈلكىلەردىنمۇ تاتلىق بىلىندى. ئۇنىڭ مىيىقىدىكى تەبەسسۇم ماڭا جەننەت ھۇزۇرىنى بەخش ئەتتى. ئۇنىڭ گۈزەللىرى مەن ئۈچۈن ئەڭ پاساھەتلىك، ئەڭ تەسىرلىك، ئەڭ مەزمۇنلۇق نۇتۇق، دەرھال ئادا قىلىش پەرز ھېسابلىنىدىغان بۇيرۇق ئىدى، ئۇنىڭ قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ، پۇتلىرىنى

تېپچەكلىتىشلىرى مەن ئۇچۇن نەپىس ئۇسسۇل، ئۇنىڭ يەر بېغىرلاپ ئۆمىلەشلىرى مەن ئۇچۇن ئەڭ گۈزەل فىگۇرا، ئۇنىڭ تايتاڭلاپ مېڭىشلىرى مەن ئۇچۇن ئەڭ كېلىشىملىك بالېت ئىدى.

ئانىسى ئۇنى باقتى، خۇددى قۇش بالىلىرىنى باققاندەك باقتى.

مەن ئۇنى كۆتۈردۈم، خۇددى بۈركۈت قانىتىنى كۆتۈرگەندەك كۆتۈردۈم.

ئانىسى ئۇنى كۆكسىگە ياقتى، خۇددى ئۇنى يۈرىكىنىڭ ئىچىگە كىرگۈزۈۋالماقچى بولغاندەك ياقتى.

مەن ئۇنى سۆيدۈم، خۇددى شۇ سۆيۈشۈمدە جاھانىڭ پۈتۈن مېھرى ـ مۇھەببىتىنى ئىچىمگە سۈمۈرۈۋالماقچى بولغاندەك سۆيدۈم ...

يىللار ئۆتتى، چۈچۈك تىللار تۈگىدى، تايتاڭلاپ مېڭىشلارنىڭ ئورنىغا گۈرسۈلدەپ مېڭىشلار ئالماشتى. ئۇ ئەمدى بالىدىن ئاتىغا ئايلاندى. ئۇ بىزگە بولغان مېھرىنى ئۆز ئىجادىيىتىنىڭ مەھسۇلى بولغان بالىسىغا قاراتتى ...

مەن ھېلىھەم ئۇنىڭغا مېھرىم بىلەن تىكىلىمەن، ئۇنى سۆيىمەن، لېكىن ماڭا يەنە نېمىدۇر بىرنېمە يېتىشمىگەندەك قىلىدۇ. مەن نىدا قىلىمەن:

«ئاھ، جاھان، ماڭا يەنە نېمە كېرەك؟ مەن يەنە نېمە ئۈچۈن ئۆزۈمدە مۇھەببەت كەم ـ قىسلىقى ھېس قىلىمەن؟ ئاھ، مېنىڭ مەنىۋى موھتاجلىقىم، سېنى قاندۇرىدىغان مەنبە نەدە؟»

* *

ئۇستازىمنىڭ: «مېھنەت سەندىلىدە چاچرىغان ئۇچقۇن ــ كىشىلىك قەدىر ـ قىممەتنىڭ ئاسمىنىدا چاقنىغان يۇلتۇز»

دېگىنى ھېلىھەم ئېسىمدە.

مەن ئورغاق تۇتقان قوللاردا تەربىيەلەنگەن، مەن بولقا تۇتقان قوللاردا تاۋلانغان، مەن قەلەم ۋە ئەلەم تۇتقان قوللارغا قول بەرگەن.

مەن مېھنەتتىن يارالغان، مېھنەت بىلەن چوڭ بولغان، مېھنەت بىلەن ياشانغان.

لېكىن، مېھنەت بىلەن ياشارغانلارمۇ بارغۇ، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئۆلمەس مېھنىتى بىلەن ئۆزلىرىگە مەڭگۈلۈك ھايات تاپتى. مەن نېمىشقا بۇ يولدا ئاخىرغىچە ماڭمىغۇدەكمەن !؟

مەن مېھنەتكە ــ كەسپىمگە مۇھەببەت باغلىدىم، مۇۋەپپەقىيەت داۋانلىرىغا چىقىش ئۈچۈن تىرىشتىم ـ تىرماشتىم؛ يولۇمدا ھەر خىل مۇشكۈلاتلار ئۈچرىغاندا چېلىشتىم ـ چىرماشتىم.

مېھنەت مۇھەببىتى ماڭا زېرىكىشنى ئۇنۇتقۇزدى، ماڭا ياشىماقلىقنىڭ مەقسىتىنى تونۇتقۇزدى.

مەن ئەجىر بېغىغا ئەل قاتارى كۆچەت تىكتىم، كۆچىتىم مېۋىلىگەندە خۇشاللاندىم، باشقىلار ئۈنىڭ لەززىتىنى تېتىغاندا مەن ھۇزۇرلاندىم.

ستان ـ ساناقسىز گۈل ـ گىياھ، دەل ـ دەرەخلەردىن بىنا بولغان باغ، تالاي ئادەمنىڭ قول سېلىشىدىن قەد كۆتۈرگەن بىنا، يەكدىللىق بىلەن قىلىنغان مېھنەتتىن گۈللىگەن تۇرمۇش ... مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى ماڭا ئەمگەكنىڭ ئۇلۇغۋارلىقىنى، مېھنەت بىرلىكى، ئۆملۈك قۇدرىتىنىڭ بۇيۇكلۇكىنى تونۇتتى.

مەن ئۆز كۆچىتىمنى باشقىلار ئاچقان ئېرىقنىڭ شەربىتى بىلەن سۇغارغىنىمدا، ئۆزگىلەر ئەجرىنىڭ مېۋىسىنى يېگىنىمدە، باشقىلارنىڭ ئەجرىم ئىززىتىنى، كۆڭلۈم خېرىدارلىقىنى قىلغىنىنى كۆرگىنىمدە، يەنە بىر مۇھەببەتنى

تاپتىم. ئۇ ئەل مۇھەببىتى ئىدى. مەن كەسىپ ـ مېھنەتنىڭ پەقەت ئىنسانىيەتكە خىزمىتى كۆرسىتەلىگەنلىكى بىلەنلا قىممەتكە ئىگە بولىدىغانلىقىنى، ئىنسانىنىڭ پەقەت ئەل قوينىدا ئورۇن ئالالىشى بىلەنلا ھەقىقىي ئىنسان بولالايدىغانلىقىنى تونۇدۇم.

مەن ئەل قوينىدىن دانكونىڭ دېرىكىنى تاپتىم، ئۇ ئۆلگەن، ياق! ئۇ پەقەتلا ئۆلمىگەن، ئۇنىڭ ئورنىغا سان ـ ساناقسىز دانكولار بارلىققا كەلگەنىدى. ئۇلار بىرلىشىپ كۆتۈرگەن غايەت زور مەشئەلنىڭ يالقۇنى جاھالەتلىك زۇلمەت دۇنياسىنى يورۇتقان ۋە يورۇتۇۋاتقانىدى. ئۇ ھەقىقەتنۇ مەڭگۈلۈك مۇھەببەت مەشئىلى ئىدى. ئۇنىڭ ئوتى خەلقنىڭ يۈرەك ئوتى بىلەن لاۋۇلداپ يانغان، ئۇنىڭ يورۇقى جانجان ۋەتەنگە بېغىشلانغانىدى.

مېنىڭ كۆز ئالدىم يورۇدى، ۋەتەن مۇھەببىتى مېنىڭ قەلبىمنى زىلزىلىگە سالدى.

ۋەتەن، ئېھ، مېنىڭ كىندىك قېنىم تۆكۈلگەن تۇپراق، سەن مېنىڭ ئەجدادلىرىمنىڭ، ئەۋلادلىرىمنىڭ، يار ـ دوستلىرىمنىڭ ئەزىز ماكانى. سېنىڭسىز ئۇلار توغرۇلۇق گەپ ئاچقىلى بولماس ئىدى، ئۇلارسىز سېنىمۇ تەسەۋۋۇر قىلىش قىيىن.

مەن ساڭا مۇھەببەت باغلىغىنىمدا مېھرىبان ئانامنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرىمەن. سەن مېنىڭ شۇ ئانامنى، شۇنىڭدەك تالاي ئانىلارنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن ئەڭ بۈيۈك ئانا!

مەن سېنىڭ قوينۇڭدا ھاياتقا مۇھەببەت باغلاشنى ئۆگەندىم.

مەن ئەمدى بىلدىم: ئاتا ـ ئانا مۇھەببىتى، ئۇستاز ۋە بىلىم مۇھەببىتى، سۆيگۈ ۋە پەرزەنت مۇھەببىتى، مېھنەت ۋە ئەل مۇھەببىتى مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى پەقەت ساڭا بولغان

مۇھەببەتنىڭ ئاساسىغىلا قۇرۇلغان.

ئاشۇلارغا ۋە ساڭا بولغان مۇھەببەتنىڭ مۇجەسسەملىكى ماڭا ھاياتقا مۇھەببەت دېگەن ئۇقۇمنى بەخش ئەتتى.

لېكىن، مېنىڭ ھاياتقا مۇھەببىتىم يالغۇز جېنىمنىڭ ئامان قېلىشىنىڭ قايغۇسى ئەمەس. ئۇ ھەرگىزمۇ شەخسنىڭ ھاياتىنى ئەلا بىلمەيدۇ.

ھېلىقى يېگانە دانكونىڭ بۇ جاھاندىن جىسمى يوقالغان بولسىمۇ، يەنىلا ئۆزىنىڭ ئۆلمەس روھى بىلەن كىشىلىك دۇنياسىدا مەڭگۈلۈك ياشاپ قالغانلىقى مېنىڭ ئالدىمدا ھاياتقا مۇھەببەتنىڭ يارقىن نامايەندىسىنى تىكلىدى.

قان — مۇھەببەتنىڭ سىمۋولى. ھاياتقا مۇھەببەتتە شەخسنىڭ ئۆز ھاياتىدىن پىداكارلىق بىلەن كېچىشتەك يالقۇنلۇق يۈرىكى يوشۇرۇنغان؛ ھاياتقا مۇھەببەتتە شەخسنىڭ ئۆلۈمى بىلەن قولغا كېلىدىغان مەڭگۈلۈك ھاياتلىق بار. مۇشۇلا ھەقىقىي مۇھەببەت ياكى مۇھەببەتنىڭ چىن مەنىسى شۇ.

مەن مۇشۇ مۇھەببەتنى تاپتىم، مېنىڭ مەنىۋى تەشنالىقىمنى قاندۇرىدىغان مۇھەببەتنىڭ مەڭگۈلۈك بۇلىقىنى تاپتىم.

ئاھ، مۇھەببەت ! ئاھ، ھاياتقا بولغان مۇھەببەت ! مەن سېنىڭ مەھسۇلۇڭ، مەن سېنىڭ قۇلۇڭ. مەن سېنىڭ بىلەن، پەقەت سېنىڭ مۇجەسسەم ۋۇجۇدۇڭنىڭ ھىماتى بىلەنلا مەڭگۈ مەۋجۇت.

1982 ـ يىلى 3 ـ ئاي

يول

مەن ئەگەرى - توقاي يوللاردا كېتىۋاتقىنىمدا تەبىئەتتىكى تىلسىماتلارنى، ھاياتلىقتىكى مۇشكۈلاتلارنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرىمەن. تۈزلۈك ئارزۇسى بىلەن ئەگرىلىك ئەمەلىيىتى ئوتتۇرىسىدىكى قانۇنىيەت خۇسۇسىدا قايتا - قايتا پىكىر يۈرگۈزىمەن.

مەن تۈز يولدا كېتىۋاتقىنىمدا ئىنسانلارنىڭ جاپالىق ئەمگىكىنى ئۇنتۇمايمەن. بۇ يولنى تاپقانلارنى، ئاچقانلارنى، بۇ يولدا ماڭغانلارنى، ھارغانلارنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرىمەن. بۇ يولدىن يانغانلارمۇ نەزەرىمدىن ساقىت قالمايدۇ.

تۈز يول — ئېھ، مېنى مۇدۇرتمەي، يىقىتماي ئالغا ئېلىپ كېتىۋاتقان تۈز يول. تۈز يول — ئېھ، نارەسىدىنىڭ كۆڭلىدەك تۈز يول. سېنىڭ بىنا قىلىنىشىڭدا مېنىڭ تۆھپەم يوق، لېكىن سېنىڭ مەڭگۈلۈك ساقلىنىشىڭدا مېنىڭمۇ ئەل قاتارى ئاياغ ئىزىم — سېنىڭ تۈزلۈكۈڭگە مۇناسىپ تۈزلۈكۈمنىڭ تامغىسى بار. كىشىلەر ئەۋلادمۇئەۋلاد سېنىڭ باغرىڭنى چىڭدىمىغان بولسا، سەنمۇ شۇ‌اقلار ئۆسكەن، تىكەن — شوخلار باسقان بوزدىن پەرقسىز بولغان بولاتتىڭ؛ كۆكسۈڭدە يا قۇم بارخانلىرى غادىيىپ تۇرغان، يا سازلىقلار لاپچىيىپ ياتقان بولاتتى.

سەن تۈز، لېكىن تېخى قىسقا، ئىشىنىمەنكى، ئىنسانىيەت ئاخىر سېنى ئۇپۇق ئېتىكىگە يەتكۈزىدۇ.

1982 - يىلى 4 - ئاي

مۇزىكىدىكى سۆرەت①

مۇقەددىمە

ئېھ، مۇزىكا، سەن ھېسسىياتلىق ئىنسانىنىڭ يۈرەك تىلى. سەن سۆزمەنلىكى بىلەن تاشنى ئېرىتەلەيدىغان ناتىقلار، قەلبىمىنىڭ ئۇچىدىن گۈل ئۈندۈرەلەيدىغان شائىرلارمۇ ئىزھار قىلالمايدىغان ئەڭ نەپىس، ئەڭ نازۇك، ئەڭ گۈزەل ھېس - تۇيغۇلارنى ئايان قىلىشقا قادىر.

قايسىبىر زامانلاردا بۇۋام ساتارىنى قولىغا ئېلىپ، مىسكىن قەبرىلەر زاۋال قاراڭغۇلۇقىدا دۇمچىيىپ ياتقان قەبرىستانلىقلارغا يۈزلەنگەن ھالدا مۇڭلۇق مۇقاملارنى چالاتتى. مەن شۇ چاغدا سېنىڭ سېھرىي كۈچۈڭنى چۈشەنگەن. ياماق چەكمەنلىك تاغامنىڭ ساپايىسىنى ئەلەم بىلەن مۇرىسىگە ئۇرۇپ شاراقشىتىشلىرى، پەلەك زۇلۇمىدىن ۋاقىتسىز قېرىغان مەزلۇمنىڭ قەشقەر راۋابىنى پىغان بىلەن چېكىشلىرى، ھايۋان كەبى ئۆتۈۋاتقان ئۆمۈرنىڭ ئىسكەنجىسىدە قالغان يېتىم پادىچىنىڭ سىرداش نېيىنى ئىڭرىتىشلىرى، جاھالەتلىك زامانغا قارىغۇدەك رەۋىتى قالماي، ئىككى كۆزلىرىنى چىڭ

---

① ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاتاقلىق كومپوزىتورى ئىسكەندەر سەيپۇللا ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 80 - يىللىرىدا ئۆزىنىڭ تۇنجى سىمفونىيەسىنى ئېلان قىلدى. خەلق ئارىسىدا تارقالغان «گۈلەمخان» رىۋايىتى ئاساسىدا ئىشلەنگەن بۇ چوڭ ھەجىملىك مۇزىكا ئەسىرىگە «لەيلىگۈل» دەپ نام قويۇلغان. مەن كومپوزىتوردىن سىمفونىيەنىڭ لېنتىسىنى ئەكېلىپ قايتا - قايتا ئاڭلاش ئارقىلىق بۇ ئەسەرنى يېزىپ چىققان. بۇ ئەسەرنىڭ ھەربىر كىچىك ماۋزۇلىرى مۇزىكا نوتىسىنىڭ بۆلۈمچە ماۋزۇلىرى بىلەن ئوخشاش.

يۇمغىنىچە ئەلەم دېڭىزىغا غەرق بولۇپ كېتىۋاتقان قىران يىگىتنىڭ تەمبۇرىنى مەرغۇللىتىشلىرى ... ھېلىمۇ ئېسىمدە.

ئەللەي كۆيدە ئاستا تەۋرىنىپ، ئانىسىنىڭ مونچاق ـ مونچاق كۆز ياشلىرىدىن ئالمىدەك مەڭزىگە خال قوندۇرۇۋالغان سەبىي بوۋاقلارنىڭ ئەتراپقا مۆل ـ مۆل تەلمۈرۈپ قاراشلىرى؛ ساماۋارلاردا قاق ـ جىگدە بىلەن سىنچاي ئىچىپ، يەلكىسىدىن تاغ مىسالى قايغۇ بېسىپ ئولتۇرغان غېرىب ـ مۇساپىرلارنىڭ ئەلنەغمىگە مەست بولۇپ، مۇڭلۇق كۆيدە كەچ كۈزنىڭ ئىزغىرىن شامىلىدا تىترەپ تۇرغان ياپراقتەك لىڭشىپ ئولتۇرۇشلىرى؛ كۆرەك جۇۋىسىغا يۆگىلىپ، ئۇستىبېشى قار ـ قىروۋغا چۈمكىلىپ، مۇز داۋانلاردىن ئۆتۈۋاتقان جاپاكەش ھارۋىكەشلەرنىڭ ئاھ ـ زار يېغىپ تۇرغان ناخشىلىرىنى مايسىراپ كەتكەن چاقلارنىڭ غىچىرلاشلىرىغا تەڭكەش قىلىپ ئېيتىشلىرى؛ ئايدىڭ كېچىلەردە شەمشاد قەددىنى يادەك پۈكۈپ، ماڭلىيىدىن تەر، كۆزىدىن قان ـ ياش تۆكۈپ ئېتىزلىقتا ئىشلەۋاتقان دېھقانلارنىڭ ئارزۇ ـ ئارمانلار ئۇرغۇپ تۇرغان ئورما ناخشىسىنى ئورغاقنىڭ شىتىرلىشىغا جور قىلىپ توۋلاشلىرى، تىنچىق، قاراڭغۇ كۆمۈر كانلىرىدا قارا ـ قۇرىغا مىلىنىپ، پاسكىنا سۇلارغا چىلىنىپ ئىشلەۋاتقان خاڭچىلارنىڭ جوتۇلارنىڭ گۈپۈلدەشلىرىگە ئۆزلىرىنىڭ ھۆپۈلدەشلىرىنى ئارىلاشتۇرۇپ خاڭچىلار ناخشىسىنى غىڭشىپ ئېيتىشلىرى ... ھېلىمۇ كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ.

ئېھ، مۇزىكا، سەن شۇ زامانلاردا ئەجدادىمنىڭ دەردىگە داۋا، رەنجىگە شىپا ئىدىڭ. دەردىمەن بوۋام سېپىنىڭ ياڭراشلىرىدىن ئۆزىنىڭ غازاڭ بولغان نەۋقىران دەۋرىگە قايتا يانغانىدەك بولاتتى. غەزەلخان ئاچام سېپىنىڭ ئەۋجىدىن ئارمىنىغا يەتمەي توزۇپ كەتكەن ئاشقىنىڭ ۋىسالىغا غايىبانە

يەتكەندەك بولاتتى. پۈت ـ قولمدىكى كويزا ـ كىشەنلەرنىڭ سىقىغىدا ھالسىزلانغان ئاكام سېنىڭ جاراڭلاشلىرىڭدىن يىگىتلىكىنىڭ ئۈرغۈپ تۇرغان كۈچ ـ قۇۋۋىتىگە قايتا تولاتتى. چۈشكۈنلۈك شارابىدا بېشىنى سېلىپ ئولتۇرغان ئىنسان سېنىڭ شوخ، جەڭگىۋار تېمپېلمېرىڭدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ، مۇشتلىرىنى تۈگكىنىچە ئورنىدىن دەس تۇراتتى. سەن ئۇلارنىڭ يۈرىكىدە ئىنتىقام يالقۇنىنى، كۆزلىرىدە قىساس گۈلخانىنى ياندۇراتتىڭ. سەن ئۇلارغا جەڭ سەپىرىدە ئىلھامچى يولداش، مۇشكۈلات داۋانلىرىدا مەدەتكار قولداش ئىدىڭ.

مېنىڭ كۈيخۇمار خەلقىم، مېنىڭ مۇڭخۇمار خەلقىم، مېنىڭ قىساسكار خەلقىم، مېنىڭ ئىسيانكار خەلقىم ـــ مېنىڭ ۋۇجۇدى قان بىلەن گۆشتىنلا ئەمەس، ھەربىر ھۈجەيرىسى سېزىم ـ تۇيغۇ بىلەن يارالغان سەنئەتكار خەلقىم سېنى چۈشىنەتتى، سېنى قەدىرلەيتتى، سېنى ئۇلۇغلايتتى.

مەنمۇ شۇ ئەجدادنىڭ پۈشتى. مەنمۇ سېنى چۈشىنىمەن، سېنى ئۇلۇغلايمەن.

سەن ئىلھام مېۋىسى، ئىلھام ئۇرۇقى.

سېنىڭ بۇلىقىڭ گىگانتلىقىڭ چوققىسىدا ئەمەس، بەلكى نەپىسلىكىڭ يۈرىكىدە.

سەن ھاياتنىڭ ئۇلۇغ تىنىقى.

سەن تىلسىز سېزىمنىڭ شاۋقۇنلۇق ياڭرىشى.

سەن شەكىلسىز تۇيغۇنىڭ مۇپەسسەل سۈرىتى.

ئېھ، مۇزىكا، مەن ساڭا ئېنىقلىما بېرىشكە تولىمۇ ئاجىز، مەن سېنىڭ ئالدىڭدا گويا بىر كېكەچ. مەن: «كۈي ... كۈي... قەلب كۈيى» دېگەندىن باشقا ھېچنېمە دېيەلمەيمەن.

ئېھ، مۇزىكا، ياڭرا ! مەن سېنىڭ بۇيۇك سېزىم ئاسمىنىڭدىن يۇلتۇز ئۈزەي، بەلكىم بۇ يۇلتۇز ئوماق

ئۇسسۇلچى سىڭلىمنىڭ تاجىغا يارىشىملىق زىننەت بولار.

ياڭرىغىن، كۈيۈم، ياڭرا ! مەن سېنىڭ چوڭقۇر تۇيغۇ دېڭىزىڭدىن ئۈنچە ـ مەرۋايىت سۈزەي. بۇ مەرۋايىتنى جانانىم بويىنىغا زوقلىنىپ ئاسقىنىدا، مەن بەلكىم ئۆز ئەجرىمنىڭ هالاۋىتىنى كۆرگەندەك بولارمەن.

ئېھ، مۇزىكا، ياڭرا ! مەن سېنىڭ كارامەتلىك قوللىرىڭدىن قەلەم ئېلىپ، يۇرىكىمنىڭ سىياهى بىلەن سۈرەت سىزاي. ياق، بۇ سۈرەت مېنىڭ ئىجادىيىتىم ئەمەس؛ سېنىڭ هەربىر ئورغۇشۇڭ بىر جانلىق سۈرەت. مەن سېنىڭ ــ دۇنيادىكى تەڭداشسىز رەسسامىنىڭ گۈزەل سەنئىتىنى تەقلىد قىلاي، كۆچۈرەي. بەلكىم هەۋەسكار ئۇچۇن ئىشىنىڭ دەسلىۋانىسىنى تەقلىدچىلىكتىن باشلاش ئانچە گۇناه بولماس.

* *

مەن ئۇسسۇللۇق ئوپېرا «لەيلىگۈل» نىڭ مۇزىكىسىنى ئاڭلىماقتىمەن. هەيۋەتلىك مىزگان، مۇڭلۇق مىللىي چالغۇلارنىڭ كۈي ساداسى ئۆزنىڭ لەرزان هېسسىياتى بىلەن قانلىرىمنى ئۇرغۇتماقتا. مېنىڭ هاياجان قاناتلىرى بىلەن قاناتلانغان خىيال كەپتىرىم مۇزىكىنىڭ ئۇرغۇتۇشى بىلەن بۇيۇك سېزىم ئاسمىنىغا قاراپ كۆتۈرۈلمەكته...

1. مۇهەببەت ۋە سۈيقەست

مۇزىكىنىڭ سېهرىي كۈچىدىن پەيدا بولغان هېسسىيات بورانلىرى خىيال يەلكىنىمنى تۇيغۇ دەرياسىدا ئاققۇزماقتا ... مانا، كۆز ئالدىمدا دولقۇنلىرى بىر ـ بىرىگه مىنگىشىپ ئېقىۋاتقان ئەزىم دەريا؛ ساهىلىدا لالە ـ رەيهان، لەيلىقازاقلار

بەرق ئۇرغان، جىگدە چېچەكلىرى كىشىنى مەست قىلارلىق خۇش پۇرىقىنى چېچىپ تۇرغان، مەجنۇنتاللار سۇزۇك سۇغا چىلىشىپ ياتقان دەريا بويى؛ يېشىل مەخمەلدەك چىمەنزارلىققا چۈمكەلگەن يالغۇز ئاياغ يوللار ...

پەدىسى نازغىتىپ بېسىلغان راۋابنىڭ تىترىگەن ساداسىدىن لەرزىگە چۆمگەن قەلبىم مۇزىكا تەسەۋۋۇرىدىن بىنا بولغان بايامقى يولدا، جاھان گۈزەللىكىنى ئۆزىگە مۇجەسسەم قىلغان بىر جانان قىزنىڭ لەرزان دەسسىگىنىچە دەريا تامان كېلىۋاتقانلىقىنى تۇيغاندەك بولدى.

مەن بۇلبۇلنىڭ چاڭىلداشلىرىنى ئاڭلاۋاتىمەن، مەن بۇلاق سۇلىرىنىڭ شىرىلداشلىرىنى تىڭشاۋاتىمەن. بەلكىم بۇ بۇلبۇل هېلىقى جاناننىڭ ــ لەيلىگۈلنىڭ يۈرەك كۈيىنى ئىزهار قىلىۋاتقاندۇ. ئۇنىڭ ئويناق كۆزلىرىدەك چىرايلىق كەلگەن بۇلاقلاردىن قايناپ چىقىۋاتقان كۈمۈش سۇلار كىچىك ـ كىچىك ئېقىنلاردا بايامقىدەك شىرقىراشلىرى بىلەن ئۇنىڭ قەلب سىرىنى ــ ئۇنىڭ ئەركىن مۇھەببەتكە بولغان ئىنتىلىشىنى ئايان قىلىۋاتقاندۇ.

راست، خۇددى تەڭرىتېغىنىڭ ئېگىز چوققىلىرىدىن تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇلۇپ ئويناقشىپ ئېقىپ چۈشكەن كۈمۈش سۇلارنىڭ كىچىك ـ كىچىك ئېقىنلاردا ئىڭراپ ئاققىنىغا ئوخشاش، بەختسىز قىسمەتنىڭ سىقىغىدا تولغىنىپ ياشاۋاتقان لەيلىگۈل ۋە ئۇنىڭ زامانداشلىرى ئەركىنلىككە، ئەركىن مۇھەببەتكە نەقەدەر ئىنتىزار بولغىيتتى ـ هە !؟

ئېھ، مۇھەببەت، سەن ئىنسان هاياتىغا هەقىقىي جان، چىن مەنە بەرگەن ئەڭ گۈزەل تۇيغۇ. پەقەت سەن بولغاچقىلا ناتىۋان قىز ـ يىگىتلەر دەشت ـ چۆلنىمۇ چىمەنزار بىلىدۇ، پەقەت سەن بولغاچقىلا تاغلار ئۇلارغا ئەڭ گۈزەل سەيلىگاهقا

ئايلىنىدۇ. جاھاننىڭ جىمى گۈزەللىكى پەقەت سەن بولغاچقىلا گۈزەل؛ سېنىڭسىز ئۇ گۈزەللىك جانسىز ھەيكەل، سېزىمسىز سۈرەتكە ئايلىنىدۇ.

مەن مۇھەببەت ھەقىدىكى تەپەككۇرنىڭ كۈچلۈك جازىبىسىگە مەپتۇن بولغان ھالدا، مۇزىكا تىلىنىڭ تەسىرلىك بايانىدىن پېڭىدىن ـ يېڭى سۈرەتلەرنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈۋاتىمەن:

مانا، لەيلىگۈل سوغىسىغا سۇ ئېلىش ئۈچۈن سەرۋى قەددىنى سۈغا ئېگىشتۈردى. ئۇشتۇمتۇت، بىر تال تاش چولتوككىدە سۇغا چۈشۈپ، چاچرىغان سۇ تامچىلىرى ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزلىرى، كىيىم ـ كېچەكلىرىگە ئۇنچە ـ مارجانىدەك چېچىلدى. ئۇ كەينىگە قايرىلىپ شوخ قىز دوستلىرىنى كۆردى ـ ده، كۆزلىرىدىن نۇر، لەۋلىرىدىن كۈلكە ياغدۇرۇپ گۈلدەك ئېچىلدى.

قىزلار سۇ چېچىشىپ ئويناشماقتا، گۈلزاردىكى كېپىنەكلەردەك بىر ـ بىرىنى قوغلاشماقتا. ئۇلارنىڭ كۈلكىسىدە بۈلبۈل ناۋاسى، قىيقاسىدا ئەزىم دەريا شاۋقۇن ساداسى ياڭرىماقتا. ئۇلار كەڭرى چىمەنلىككە كېلىپ توختىدى، دەريا ئۆركەشلىرىدەك داۋالغۇپ تۇرغان تىنىقنى رۇسلىدى.

رىتىملىق ئۇرۇلغان داپ ئاۋازى بىلەن، قىزلاردىن بىرى قىرغاقنى سۆيۈپ كېتىش ئۈچۈن تۇرۇلۇپ كەلگەن دېڭىز دولقۇنىدەك، سورۇنىنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئىتتىك كىردى ـ ده، ئىككى قولىنى كېپىنەكتەك كېرىپ، قۇيۇندەك بىر ئايلىنىۋەتتى، ئاندىن لەيلىگۈلنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئوڭ قولىنى كۆكسىگە ئالغان ھالدا، بوستان چاچلىق بېشىنى مەجنۇنتالدەك ئېڭىشتۈرۈپ تەزىم قىلدى. لەيلىگۈلمۇ شوخ تەزىمدىن بىرنى

بەجا كەلتۈرۈۋېتىپ، سورۇنغا چۈشتى.

گۈلەمخانىڭ قوش پۆپۈكى
يەرگە تېگەمدۇ؟
ئون بەش ياشقا كىرمەي تۇرۇپ
ئەرگە تېگەمدۇ؟
كىمنىڭ كىمنى يار تۇتۇشىن
ھەركىم بىلەمدۇ؟
ئۆزى سۆيمەي، مەيلى بولماي
ئەرگە تېگەمدۇ؟

«گۈلەمخان» ئاھاڭىدا چېلىنىۋاتقان مۇڭلۇق مۇزىكا ساداسىنىڭ ۋۇجۇدۇمنى يەڭگىل تىتىرىتمىشى بىلەن خىيالىم سەھنىسىدە ئۇسسۇل باشلاندى.

ئېھ، مېنىڭ ئۇسسۇلخۇمار خەلقىم، سەن خۇشاللىق چاغلىرىڭدىمۇ، قايغۇلۇق مەزگىللىرىڭدىمۇ ئۇسسۇلنى ئۆزۈڭگە دوست تۇتۇپ كەلدىڭ. مەن بوۋاقلىرىڭنىڭ پۇت ـ قوللىرىنى تېپىچەكلىتىشلىرىدىمۇ، قىزلىرىڭنىڭ خۇلقلۇق دەسسەپ مېڭىشلىرىدىمۇ، يىگىتلىرىڭنىڭ شوخلۇق بىلەن يەلكە قېقىشلىرىدىمۇ، بوۋاي ـ مومايلىرىڭنىڭ تۇزۇت ـ تەۋازۇلىرىدىمۇ ئۇسسۇل رىتمىنى بايقايمەن. ئاسمىنىڭدىكى ئۇچارقاناتلار ئۆزلىرىنىڭ رىتملىق قانات قېقىشلىرىدا، زېمىنىڭدىكى گۈل ـ چېچەك، تالى مەجنۇنلار ئۆزلىرىنىڭ مەيىن چايقىلىشلىرىدا، يايلىقىڭدىكى قوي ـ قوزا، كېيىك ـ مارالالار ئۆزلىرىنىڭ قىيغىتىپ دەسسەشلىرىدە بەلكىم سېنىڭ ئۇسسۇلۇڭنى دورايدىغاندۇ، يا بەلكىم سەن تەبىئەتتىكى جىمى ھەربىر كەت گۈزەللىكلىرىنى نەپىس ئۇسسۇلۇڭ بىلەن ئايان قىلىدىغاندۇرسەن.

سەن ئۆزۈڭنىڭ كېلىشىملىك، ھېسسىياتلىق ئۇسسۇلۇڭ بىلەن ھەسرەت ـ شادلىقىڭنى، ئىشەنچ ـ تەشۋىشىڭنى، نومۇس ـ ئىپتىخارىڭنى، مۇھەببەت ـ نەپرىتىڭنى، غەيرەت ـ شىجائىتىڭنى، ئارزۇ ـ ئارمىنىڭنى بايان قىلىپ كەلدىڭ. سېنىڭ گۈزەل ئۇسسۇللۇرۇڭ ئىنسانغا ئاجايىپ لەرىكىلىق داستانلار بەخش ئېتەلمىگەن ئېستېتىك زوق ۋە بەدئىي لەززەت بېغىشلىيالايدۇ.

مەن ساماغا چۈشكەن پەرزەنتلىرىڭنى كۆرگىنىمدە، مەنمۇ سېنىڭ ھالال پەرزەنتىڭ بولغانلىقىم ئۈچۈن، ئۇلاردىن سۆيۈنمەن، مېنىڭمۇ بىئىختىيار سورۇنغا چۈشكۈم كېلىدۇ.

شۇ تاپتا مەن خىيالىم سورۇنىدا ئۇسسۇلغا چۈشكەن لەيلىگۈلگە زوقلىنىپ، ئۇنى تۇيغۇ كۆزلىرىمده تاماشا قىلماقتىمەن.

بارماقلارنىڭ قارسىلداشلىرى، تەڭكەشلەنگەن چاۋاك ئاۋازلىرى بىلەن كۆز ئالدىمدا گۈزەل توزنىڭ رەڭدار قاناتلىرىنى ئاستا يېيىۋاتقىنىدەك كۆرۈنۈش پەيدا بولدى. لەيلىگۈل چەرخ زۇلمىدىن سېلىنغان بېشىنى سەنئەت قۇدرىتىنىڭ كۆزگە كۆرۈنمەس قوللىرى بىلەن رۇسلىماقچى بولغاندەك، ئوڭ قولىنى سەل سېلىنغان ئېڭىكىنىڭ ئاستىغا ئەكېلىپ، سول قولىنى زىلۋا بېلىگە يايسىمان ئەگكىنىچە، كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرۇپ، قۇلۇندەك يورغىلاپ دەسسەشكە باشلىدى:

ئەتە بىلەن كۈن قىزىرىپ
بۇلۇت تالاشۇر.
ياخشى بىلەن ئۆتكەن ئۆمرۈڭ
خويما ياراشۇر.

يار تۇۋنده ئۆيلەر بولسا
ئويننسا، كۈلسه.
قەدىر بىلگەن يار يېنىدا
ئولتۇرسا، ئۆلسه ...

لەيلىگۈلنىڭ تاشلاپ ـ تاشلاپ مېڭىشلىرىدىن ھەمراھىنى ئىزدەپ چۆلده كېتىۋاتقان بوتىلاقنىڭ ئىنتىزارلىقىدەك بىر خىل ھېسسىيات ئۇرغۇپ تۇراتتى. ئۇ بىر ئالىقىنىنى بېشىدىن، بىر ئالىقىنىنى كۆكسىدىن ھالقىتىپ، مۇرسىنى رىتىملىك سالغىنىچه كۆككه تەلمۇرەتتى. ئۇنىڭ ئويناق كۆزلىرىده قەلبىدىكى ئارزۇ ـ ئارمانىنىڭ ئوچقۇنلىرى پارلايتتى. تۇيۇقسىز، ئۇنىڭ نازۇك تېنى كەچ كۈز شامىلىدىكى بەرگ ـ ياپراقتەك تىترەپ توختىدى...

مىزگان كۈيىدىن گويا قولاق تۇۋىمده ۋەھشي قاۋانىڭ خارقىراشلىرى ئاڭلانغاندەك ۋۇجۇدۇم ئىختىيارسىز شۇركۈنۈپ كەتتى.

مانا، كەپتەرلەر پەرۋاز قىلىۋاتقان كۆك ئاسماندا ئۇشتۇمتۇت قارا قۇزغۇن پەيدا بولدى. قىزلار لاچىندىن ئۇركۈگەن باچكىلاردەك پىتىراپ كەتتى. گويا تەسەۋۋۇرۇمدا بىر زەھەرلىك يىلان ۋىشىلداپ چىقماقتا. بۇ يىلان ئۇچۇرما بولمىغان قۇش بالاپانلىرى ئۇۋا سالغان دەرەخكه ياماشماقتا، قۇش بالىلىرى ۋەھشي يىلاندىن قورقۇپ چۇرۇلدىماقتا ...

ئەنسىز مۇزىكا سادالىرى ئىچىده كۆز ئالدىمدا زېمىندارنىڭ شەھۋانىيەت بېغىپ تۇرغان رەزىل كۆزلىرى بارغانسېرى يوغىناپ ـ يوغىناپ گەۋدىلەنمەكته. گويا كۆز ئالدىمدا تىلى ساڭگىلغان، شۆلگەيلىرى ئېقىپ تۇرغان يىرتقۇچ بۆرە، ئۇنىڭ ئالدىدا نىجاتلىق ئىزدەپ ھەر يان تەلمۇرۈۋاتقان، تىترىگىنىچه كېينىگه ئاستا ـ ئاستا داجىۋاتقان بىچارە قوزا.

ئىككى - ئۇچ دەسسەپ ئالدىغا بىر سەكرەپ قويىدىغان قەدەم رىتىمىنى ئەسلىتىۋاتقان مۇزىكا ئۇدارىدىن كۆز ئالدىمدا ھېيلىگەر تۇلكىنىڭ قىياپىتى گەۋدىلىنىشكە باشلىدى.

مانا، زېمىندار تۇلكە قىياپىتى بىلەن لەيلىگۇلىنى ئالدىماقتا.

لەيلىگۇل كۆكۈيۇن قورۇۋاتقان تايەك بويىنىنى قەھرى بىلەن چايقىماقتا.

زېمىندار ئۇنىڭغا يېلىنىپ كۇچۇكلەنمەكتە.

لەيلىگۇل سىڭار قانىتىنى ئۇرغان تۇمۇچۇقتەك ئۇنى سىلكىمەكتە ...

تۇيۇقسىز دۇپۇرلەپ كېلىۋاتقان ئارقارلارنىڭ ئاياغ تىۋىشىنى ئەسلىتىدىغان مۇزىكا ساداسى ئاڭلاندى.

گويا كۆز ئالدىمدا مۇڭگۇزلىرىنى بىر يەرگە قىلىپ بۆرىگە تاقابىل تۇرۇۋاتقان ئارقارلار توپى.

مانا ! قىزلار پەرۋانىدەك چۆرگۈلىگەن پېتى لەيلىگۇلنى ھىمايە ھالقىسىغا ئالماقتا. زېمىندار بىرلىك قۇدرىتىدىن ئەيمەنگەن ھالدا كەينىگە داجىپ - داجىپ يانماقتا ...

ئۇشتۇمتۇت نەي ئاۋازى ياڭرىدى.

گويا كۆز ئالدىمدا زۇلمەت پەردىسى كۆتۇرۇلۇۋاتقاندەك، تاڭ بالقىپ - بالقىپ ئېتىۋاتقاندەك، ئاپپاق مامۇق بۇلۇتلار سۇرۇلۇپ - سۇرۇلۇپ كېلىۋاتقاندەك بىر كۆرۈنۈش پەيدا بولدى.

يىراقتىن پادىچى يىگىت قويلارنى ئوتلىتىپ كەلمەكتە؛ لەيلىگۇل ۋە ئۇنىڭ دوستلىرىنىڭ قەلبىگە يىراقتىنلا غايىبانە بىر كۇچ ۋە ئىشەنچ بەرمەكتە.

مەن بىرلىكنى ئۇلۇغلايمەن؛ ئۇ جاھاننى تىترىتىدىغان قۇدرەت ئىگىلىرىنى يەرگە رۇكۇ قىلدۇرۇۋېتەلەيدىغان،

ئاجىزلارنى يەر - زېمىننى زىلزىلىگە سالىدىغان ھالغا كەلتۈرەلەيدىغان قۇدرەت. مەن مۇھەببەتنى ئۇلۇغلايمەن؛ ئۇ ئاجىزغا قۇۋۋەت، روھسىزغا مەدەت بېغىشلىيالايدىغان مەنىۋى كۈچ. ساداقەت ۋە ئىشەنچ ئۇنىڭ جېنى؛ نومۇس ۋە ئىپتىخار ئۇنىڭ ھاياتىي كۈچىنى ئۇرغۇتىدىغان قان.

مەن قۇلىقىمغا ئاڭلىنىۋاتقان شوخ تېمپىلاردىن سۆيگۈ دەرياسىدا ئۈزۈۋاتقان مۇھەببەت قوشاقلىرىنىڭ ۋىسال سەنىمىگە دەسسەۋاتقانلىقىنى كۆرگەندەك بولدۇم، مەنمۇ لەيلىگۈل ۋە ئۇنىڭ يىگىتىنىڭ ئۈچرىشىش خۇشاللىقىغا زوقلىنىۋاتقان ئاشۇ سورۇندىكى ئاق كۆڭۈل دوستلارغا ئوخشاش شادلاندىم، مېنىڭ يەلكىلىرىمۇ ئۇسسۇل سەنىمگە چۈشۈپ قىمىرلاشقا باشلىدى. قەلبىمۇ سەكرەپ - سەكرەپ قۇرلارنى ئاق قالدۇرۇپ يېڭى بىر بەتكە قەدىمىنى تاشلىدى.

2. قايغۇ ۋە كۈرەش

ئىگىرىغان كۈي ساداسى ئىچىدە خىيالىم سەھنىسى ئاستا - ئاستا قاراڭغۇلىشىشقا باشلىدى. بۇ زۇلۇم زۇلمىتى، قايغۇ قاراڭغۇلۇقىدىن پەيدا بولغان كۆرۈنۈش ئىدى. قارا نىيەت قاغا - قۇزغۇنلار مۇھەببەت گۈلىستانىنى قورشاشقا باشلىدى. ئەمدى بەرق ئۇرۇپ ئېچىلاي دەپ تۇرغان قىزىلگۈلگە ۋەھشىينىڭ قارا قولى سوزۇلدى.

مەن گۈزەللىك خۇسۇسىدا ئويغا چۆمۈۋاتىمەن: «گۈزەللىك دۇنياغا كۈشەندىسى بىلەن قوشاق بولۇپ تۇغۇلغان بولغىيمىتتى؟ خۇشاللىقا ھەمىشە قايغۇ - ھەسرەت شېرىك بولغىنىدەك، بەخت - سائادەتكىمۇ بالايىئاپەت ھامان قارا كۆلەڭگىسىنى سېلىپ تۇرىدىكەن. نازۇكلۇق گۈللىرى

دېۋەتكىلىك تاپىنىدا يانجىلىدىغان، ناتىۋانلىق يۈرىكى زوراۋانلىق خەنجىرىدە قوچىلىدىغان بۇ تەتۈر قىسمەت بىچارە مىسكىنلەرنىڭ پىشانىسىگە پۈتۈلۈپ كەتكەنمۇ؟...»

ئەنسىز مىزگان كۆيىدىن كۆز ئالدىمدا گويا قاراڭغۇ كېچىدە بىر توپ ئوغرى مۇشۇكلەرنىڭ تىمىسقىلاپ كېتىۋاتقىنىدەك ۋە ياكى بىرمۇنچە ھۇۋقۇشلارنىڭ يوپۇرۇلۇپ ئۇچۇۋاتقىنىدەك بىر كۆرۈنۈش پەيدا بولدى.

مانا، زېمىندار ۋە ئۇنىڭ غالچىلىرى لەيلىگۈلنى بۇلاپ كېتىش ئۈچۈن ئۇنى قىستاپ كەلمەكتە.

لەيلىگۈل قۇلۇندەك ئارقىسىغا داجىپ ـ داجىپ چېكىنمەكتە.

زېمىندار بوينىنى سېغىزخاندەك لىكىلدىتىپ ئۇنى ئالدىماقتا.

لەيلىگۈل چوققىدىكى بۈركۈتتەك قىيا بېقىپ مەغرۇرانە تۇرماقتا.

مانا، زېمىندارنىڭ پوپوزىسى باشلاندى، لەيلىگۈلنىڭ كۆزلىرى ئەلەم ـ نومۇستىن ياشلاندى. زېمىندار ئۇنىڭغا چىلبۆرىدەك تاشلاندى، ئۇ ئۆزىنى چەبدەسلىك بىلەن يانغا ئالدى، زېمىندار شۇ تېزلىكىدە ئۆزىنى توختىتالماي ئۈدۈل ئۆستەڭگە باش سالدى.

مانا، غالچىلارنىڭ ياردىمىدە سۈدىن سۈزۈۋېلىنغان ئىت شۇمشەيگەن تۈكلىرىنى سىلكىمەكتە؛ ئۇ ئەتراپقا سۇ ئەمەس، يۇندى چاچراتماقتا؛ ئۇ ئاغزىدىن ئوغا ـ زەھەر ياندۇرماقتا؛ ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن ۋەھشىيلىك تاممىقىتا؛ ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئەلەم ئۇچقۇنلىرى چاچرىماقتا ...

جىددىي چېلىنغان مۇزىكىدىن قارا بۇلۇتلارنى تۈيۈقسىز يېرىپ چىققان چاقماقتەك بىر نۇر يالت قىلىپ كۆز ئالدىمدا

پەيدا بولدى. بۇ لەيلىگۈلنىڭ يىگىتى قادىرنىڭ نۇرلۇق سىيماسى ئىدى. ئۇ يىلان ـ چايانلار بىلەن ئېلىشماقتا، توڭگۇز ـ قاۋانلار بىلەن چېلىشماقتا؛ ئۇ ئىتلارنى پەشۋا بىلەن ئۇرۇپ يىقىتماقتا، دېمىنى رۇسلاپ يەنە بېلىنى چىڭىتماقتا.

بايامقى قىزىلگۈل قاراڭغۇلۇق ئىچىدە گويا يېلىنجىغان چوغدەك بارغانسېرى قىزىرىپ جۇلالانماقتا. بۇ ۋاپادار لەيلىگۈلنىڭ گۈل سىيماسى ئىدى. ئۇ تەستەك بىلەن زېمىندارنىڭ كاچىتىغا سالماقتا، غالچىلارنىڭ پۇتلىرىدىن چالماقتا؛ ئۇ ئىپلاس قوللاردىن ئۆزىنى ھەر يانغا ئالماقتا، ئۇنىڭ سۇمبۇل چېچىغا ئىبلىسلار رەزىل چاڭگىلىنى سالماقتا ...

قاراڭغۇ كۆلەڭگىلەر بارغانسېرى كۆپەيدى، ئەتراپ زۇلمەت قاراڭغۇلۇقىغا تولۇق چۆمكەلدى.

مۇزىكىدىن چولتوككىدە قىلغان سۇ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئىختىيارسىز ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم.

بۇ قادىر تېك ياردىن ئۆزىنى ئىتتېك ئېقىۋاتقان دەريادا تاشلىغان ئاۋازمىدۇ؟

قۇلىقىمغا دەريا شاۋقۇنى ئاڭلانماقتا.

راست، دەريادا قادىر ئاقماقتا. يالغۇز شۇلا ئەمەس، دەريادا سۇ ئورنىدا قان، ياش ئاقماقتا، دولقۇنلار ياقىسىنى چاك ئېتىپ يىغلاۋاتقان لەيلىگۈلدەك تولغانماقتا، شاۋقۇنلار دەردمەن خەلقتەك ئاھ ئۇرۇپ پەرياد سالماقتا.

ئۇلار نېمە گۇناھىغا شۇنچىلىك كۈلپەتلەرنى تارتىدىغاندۇ؟ ئۇلار ئەركىن مۇھەببەتكە تەلپۈنگەنلىكى ئۈچۈنلا ئاشۇنداق جازالارغا مەھكۇممۇ؟ ئۇلار ئەقەللىي ئۇچار قاناتلارچىلىك ئەركىن يايراپ يۈرۈش ھوقۇقىغىمۇ مالىك ئەمەسمۇ؟

مەن كىشىلىك ھوقۇقى ھېچقانداق كاپالەتكە ئىگە بولمىغان ئۆتمۈش كارتىنىلىرىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈۋاتىمەن. پۈت ـ

قوللىرى چەمبەرچاس باغلانغان لەيلىگۈل ۋە شۇ مىسالى جاھالەت ئارقىسىغا چۈشەلمىگەن ئەل ـ يۇرتنىڭ ھەسرىتىدىن كۆزلىرىم ياشقا تولدى. مەكتەپنىڭ بويلاپ ئېقىپ چۈشكەن كۆز ياشلار بۇ ھەسرەتلىك سەھىپەمنىڭ ئاخىرقى قۇرىغا كۆپ چېكىت قالدۇردى.

3. بۆرە ئۇۋىسىدا

يەللىك مۇزىكىلارنىڭ شاۋقۇن ساداسى ئىچىدە ئىگراپ چىقىۋاتقان راۋاب ئاۋازى بارغانسېرى كۈچەيمىشكە باشلىدى.

مانا، كۆز ئالدىمدا زىلچا گىلەم، تاۋار ـ تورقىلار تارتىلغان ياسىداق ئۆي. مەھكۇملۇق بويۇنتۇرۇقىدا ناله قىلىۋاتقان لەيلىگۈل ...

ئاھ، ئەركىنلىك، سېنىڭسىز ئالتۇن قەپەس بۇلبۇل ئۈچۈن تۆمۈر زىندانغا ئايلىنىدۇ؛ سېنىڭسىز ئاتالمىش جەننەت ئىنسان ئۈچۈن ۋەيلۇن دوزاخنىڭ ئۆزى.

لەيلىگۈل نىجاتلىق ئىزدەپ ئەتراپقا تەلمۈرمەكتە، ياسىداق ئۆي ئۇنىڭغا شۇ تاپ ئاغزىنى ھاڭدەك ئېچىپ تۇرغان ئەجدىھادەك بىلىنمەكتە. كىمخاب ـ تەتىللالارغا تارتىلغان زەرلەر ئۇنى چايانداق چاقماقتا، ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ياش ئەمەس، قان، يىرىڭ ئاقماقتا.

ئاھ، رەھىمسىز ئالەم، ئاجىز لەيلىگۈلگە زۇلۇم نەشتىرىڭنى نېمانداق تىقىدىغانسەن؟ ! ئۇنىڭسىزمۇ سېنىڭ قوينۇڭ ئۇنىڭ ئۈچۈن مىسلى زىندان ئەمەسمىدى؟ ! شۇ زىنداندىمۇ تۈتۈپ تۇرغىنىڭ يەتمىگەندەك، ئەمدى ئۇنى ئۈستىلەپ قەپەسكە بەند قىلدىڭمۇ؟ زىندان، زىنداننىڭ ئىچىدە ھەم قەپەس. بۇ جاننى ئەمدى نەگە قويغۇلۇق؟ !

خەير، كىندىك قان تۆكۈلگەن تۇپراق؛ خەير، دوست ـ يارەن !
ئەلۋىدا ...
ئۇ سىرتماقتا بوغۇلۇپ ئۆلۈۋاتقاچى بولسا كېرەك، ياق، ياق، ئۇ ئۆلمەسلىكى كېرەك !

نەي ئاۋازى ياڭرىماقتا، مېنىڭ كۆز ئالدىمدىمۇ ئۇمىد شولىسى كۆرۈنمەكته.

لەيلىگۈلنىڭ چۈشكۈنلۈك بۇلۇتلىرى قاپلىۋالغان خىيال ئاسمىنىدا يىگىتىنىڭ ئۇمىد يۇلتۇزى پاللىدە چاقناپ چىقتىمىكىنە؟ !

ئېھ، ئۇمىد، سەن تۇنده ئازغان يولۇچىنىڭ كۆز ئالدىدا چاقنىغان قۇتۇپ يۇلتۇزى. سەن چۆللەر ئارا چاڭقىغان كارۋانغا ئۇچرىغان زەمزەم سۇيى، سەن زۇلمەت ئۆڭكۈرىنىڭ يوچۇقلىرىدىن غۇۋا كۆرۈنگەن يورۇقلۇق، سەن كېسەللىك ئازابىدا ئىڭراپ ياتقان بىمارغا قۇۋۋەت بېغىشلايدىغان شىپالىق دورا. سەنسىز هاياتلىق بەجايىكى سۇسىز ئېقىن، ياپراقسىز دەرەخ. سەن تېتىقسىز هاياتقا ئەڭ تاتلىق لەززەت بەرگۈچى. سەن چۆلسىرەڭاتقان ئۆمۈر ئېكىنزارىغا هاياتبەخش ئۇرۇق تەرگۈچى.

سەن شۇ تاپتا هەسرەت سىرتمىقىغا بوغۇلۇپ قالغان لەيلىگۈلگە سەۋر نىجاتلىقى ئاتا قىلدىڭ.

لەيلىگۈل غايىبانە ئىشتىلىۋاتقان لەرزان نەي ساداسى ئىچىده يىگىتى بىلەن ئۇچراشقاندەك بولدى. تاتلىق ئەسلىمىدىن ئۇنىڭ تومۇرلىرىغا يېڭىباشتىن قان ئۇرغۇپ، ۋۇجۇدىغا ئاجايىپ بىر كۈچ تولدى. ئۇنىڭ تولا يىغلاپ هالسىزلىنىپ يۇمۇلغان كۆزلىرى ئاستا ئېچىلدى، ياق، بۇ كۆز ئەمەس، گويا شۇ تاپتا بۇلۇت ئارىسىدىن سۈرۈلۈپ چىققان قۇياشتىن يالليته نۇرلار چېچىلدى.

مىزگان كۆيى ياڭرىماقتا، بايىقى قۇياش رۇخسارىنى يەنە قارا بۇلۇتلار قاپلىماقتا. زېمىندار لەيلىگۈلىنىڭ خىيالىدىلا ئەمەس، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا دەسسەپ كەلمەكتە، گويا بىر قاۋان گۈل - چېچەكلەرنى پېتىقلاپ چەيلەپ كەلمەكتە.

ئۇ لەيلىگۈلىنىڭ ئالدىدا چاشقان بۇرۇتلىرىنى تولغاشتۇرماقتا، باش - بوينىنى تۆلكە كەبى ئويناقشىتماقتا، ھەمياندىكى تىللالارنى شاراقشىتماقتا.

لېكىن، مۇھەببەتنى پۇل - دۇنياغا سېتىۋېلىش مۇمكىنمۇ؟

مۇھەببەت ئۇ تاۋار ئەمەس، چار بازارچى بېلىكىگە يۆگىۋېلىپ كوچا - كويلاردا ۋارقىراپ ساتىدىغان؛ مۇھەببەت ئۇ كۆرپە ئەمەس، خالىغان يەرده خالىغان كىشى ئاستىغا سېلىپ ياتىدىغان. ئۇ پەقەت پۈتۈن ئىجتىھاتى بىلەن ئەجىر قىلغان ئىنسان ئۈچۈنلا كۆكلەيدىغان ئۇرۇق؛ ئۇ پەقەت قەدىرىگە يېتىدىغان ئىنسانلا بەھرىمەن بولالايدىغان مېۋە. مەيل - ئىختىيارلىقسىز مۇھەببەتنى تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىن ئەمەس.

ئۇ ئىختىيارلىق ئىلكىدە ھەسەل، زورلۇق ئالدىدا نەشتەر.

ئۇ ئەركىنلىك ھالىتىدە گۈل، قۇللۇق ئاسارىتىدە تىكەن.

ئۇ ئازادىلىك قوينىدا كەۋسەر، مەھكۇملۇق ئىلكىدە زەھەر.

شەھۋانىيەت تەنتەنىسى مۇھەببەت غالىبلىقىدىن دېرەك بەرمەيدۇ. نەپسانىيەتچىنىڭ ئېرىشكىنى پەقەت بىر جانسىز ھەيكەل. ھالبۇكى، سېزىمسىز تەن سوۋۇمىغان مۇرددىن باشقا نەرسە ئەمەس.

راۋابنى ياڭراق جارانلاتقان زەخمەكنىڭ كۆچلۈك تارانسىدىن مېنىڭ تەسەۋۋۇرۇمدا زور گۈلخان يانماقتا ...

ئەنە، بۇ غەزەپ گۈلخانىنىڭ شولىسى لەيلىگۈلىنىڭ

كۆزلىرىده ئەكس ئەتمەكتە.

ئۇ قىلىچنى قىنىدىن شىددەت بىلەن سۇغۇرغاندەك، قولىنى زەرب بىلەن سىلكىدى.

زېمىندار پالاقتىن قاچقان چۈشىنىدەك گىژىلدىدى، غىڭشىدى.

لەيلىگۈل نەپرەت نەيزىسىنى ياۋ يۈرىكىگە سانجىغاندەك، بىگىز قولىنى ئۇنىڭ ئىت كۆزىگە شىلتىدى.

زېمىندار كۆكۈيۇن چاقچان ئېشەكتەك سەت چىچاڭشىپ سەكرىدى.

زېمىندار تىلى ساڭگىلىغان، شۆلگىيى ئېقىپ تۇرغان غالجىر ئىتتەك ئۇنى قىستاپ كېلىشكە باشلىدى.

لەيلىگۈل قانىتى باغلانغان، يۈرىكى داغلانغان مىسكىن قۇشتەك ئاستا ـ ئاستا كەينىگە قاراپ داجىدى.

ئىت ئېتىلدى، قۇش چېكىندى ...

قۇش پىرقىرايتتى، ئىت خىرقىرايتتى...

ناھايەت، ئىت ھاردى، كاڭشىپ ـ كاڭشىپ قۇيرۇقىنى قىسقىنچە ئۆيدىن چىقىپ كەتتى.

لەيلىگۈل بايامقى جايىدا خۇددى «لەنەت !» دېگەن سۆزنىڭ كەينىگە قويۇلغان ئۇندەشتەك قېتىپ تۇراتتى.

بۇ ھەقىقىي سۆيگۈ ئەھلىنىڭ مۇھەببەت كۈشەندىلىرىگە، ئەركىنلىكنىڭ جاللاتلىرىغا ياغدۇرۇۋاتقان دەھشەتلىك غەزەپ ـ نەپرىتى ئىدى.

لېكىن، غالجىر ئىتنىڭ ھارغىنى ئۇنىڭ نىيىتىدىن يانغىنى ئەمەس، قاباھەت قاينىمىدا يەنە قانداق سۇيىقەستلەر قاينىۋاتقانكىن؟ !

يۈرىكىم تۇلكىنىڭ يورغىلاپ مېڭىشىنى ئەسلىتىدىغان مۇزىكا رىتىملىرىنىڭ ئىچىدىن ئاللىقانداق بىر شۇملۇقنى

سەزگەندەك بولدى، ئېغىر خىياللار ئىچىدە كۆزلىرىم ئاستا ـ ئاستا يۇمۇلۇپ، كىرپىكلىرىم پەردىسى بىلەن توسالدى.

4. توي ۋە ئىنتىقام

راۋاب قاتتىق نالە قىلماقتا، غېجەك ئىڭراپ چىقماقتا.

مەن لەيلىگۈلنىڭ ئاھۇ پەريادىنى ئاڭلاۋاتىمەن.

مانا، كۆز ئالدىمدا توي لىباسلىرى بىلەن كىيىندۈرۈلۈۋاتقان لەيلىگۈل. ئۇنىڭ بويىنغا سېلىنىۋاتقان مەرۋايىت ـ مارجانلار ئۇنىڭغا خۇددى بوغما ـ قوبۇقتەك بىلىنمەكتە؛ قوللىرىغا سېلىنىۋاتقان ئالتۇن بىلەزۈكلەر ئۇنىڭغا قىسقۇچ ـ كويزىلاردەك سېزىلمەكتە؛ ئۇنىڭ قۇلاق ھەم قوللىرىدىكى ھالقا ـ ئۇزۈكلەر ئۇنى سېرىق چايانداەك چاقماقتا؛ ئۇنىڭ ئۇچىسىدىكى ئەتلەس كۆڭلەكلەر خۇددى ۋۇجۇدىغا يۆگىشىۋالغان يىلاندەك ئۇنى بوغماقتا؛ ئۇنىڭ بېشىغا قوندۇرۇلغان قۇندۇز تۇماق ئۇنىڭغا تۇماق ئەمەس، بەئەينى زور تاغدەك، ئۇنىڭ يۈزىگە تارتىلغان پەرەنجە ئۇنىڭغا پەرەنجە ئەمەس، بەلكى قارا بۇلۇتتەك تۇيۇلماقتا.

مەن توي نەغمىسىنى ئاڭلاۋاتىمەن، ياق، توي نەغمىسىنى ئەمەس، مۇسىبەت كۈيىنى تىڭشاۋاتىمەن.

ئەنە، سورۇنغا چۈشكەن مەھكۇم ئۇسسۇلچىنىڭ بىر قولى بىلەن كۆز ئالدىنى توسۇپ، بىر قولىنى ھەسرەتلىك يېيىپ، بېشىنى يەردىن كۆتۈرمەي دەسسەشلىرى؛ ئەنە، ئەلەملىك سازەندىنىڭ بېشىنى سېلىپ، تەمبۇرىنى زەردە بىلەن چېكىشلىرى؛ ئەنە، مىسكىن داپچىنىڭ كۆزلىرىنى مەھكەم يۇمغىنىچە، شىددەت بىلەن داراڭشىتىۋاتقان دېپىنىڭ كەينىگە باش يوشۇرۇشلىرى؛ ئەنە، بىچارە غېجەكچىنىڭ چىرقىراۋاتقان تارلىرى بىلەن تەڭ تولغىنىشلىرى ... مۇشۇلارنىڭ

ھەممىسى - ھەممىسى تۇيۇ نەغمىسىنى مۇسىبەت كۈيىگە ئايلاندۇرۇۋەتكەنىدى.

مانا، ئاياق - ئاياقلاردا كەلتۈرۈلگەن تۇيۇ شارابى.

مانا، تاۋاق - تاۋاقلاردا كەلتۈرۈلگەن تۇيۇ تائامى.

بۇ شاراب بىچارىلەرنىڭ ياش، قانلىرى، بۇ تائام خورلانغانلارنىڭ گۆش، جانلىرى ئىدى.

مەن نىكاھ خۇسۇسىدا ئويغا چۆكۈۋاتىمەن. نىكاھ مەيلى - ئىختىيارلىقنىڭ غۇنچىلىرىدىن، ساداقەت - ۋاپادارلىقنىڭ چېچەكلىرىدىن توقۇلغان گۈلچەمبىرەك ئەمەسمىدى !؟ بۇ گۈلچەمبىرەك پەقەت سۆيگۈ قوشاقلىرىغىلا خاس ئىدىغۇ!؟ ئەركىنلىك پەرىشتىسىنىڭ بوينىغا ئېسىلغان گۈلچەمبىرەككە زورلۇق مەلئۇنىنىڭ بېشى قىستۇرۇلۇپ كىرىۋالغاندا، بۇ گۈلچەمبىرەك قۇشقۇنغا ۋە ياكى بويۇنتۇرۇقىغا ئايلانمايمۇ؟!

ئۆزگىنىڭ ئىشقىدا مەيىن يەلپۇنۇۋاتقان سۇمبۇل چاچلارنى ئۆز بېلىگە پوتا قىلىپ باغلاشنى، ئۆزگىنىڭ بېغىغا ھۆسن بېغىشلىغان لاله - رەيھانلارنى ئۈزۈۋېلىپ ئاياغ ئاستى قىلىپ تاشلاشنى ئۆزلىرىگە كەسىپ ۋە شەرەپ قىلىۋالغان مەلئۇنلار مۇھەببەتنى شەھۋانىيەتكە، سادىقلىقنى نەپسانىيەتكە، قىزنى پۇلغا، نىكاھنى سودىغا ئايلاندۇرۇۋالغان !

لېكىن، ئىنسانىيەت رەزىللىك بىلەن ياخشىلىق، قارا نىيەتلىك بىلەن سەمىمىيلىك، ئىپلاسلىق بىلەن پاكلىق، ۋىجدانسىزلىق بىلەن ھالاللىق ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەش قاينام‌لىرى بىلەن تولغان ئىجتىمائىيەت دېگىزىغا ئەخلاق - پەزىلەتنىڭ ئۆچمەس مايىكىنى ئورناتقان. ئۇلار — ھېلىقى مەلئۇنلار زۇلمەتلىك ھايات دېگىزىدا بۇ مایاكقا ئېتىبارسىز قارىدى. ئۇلارنىڭ بۇ دېگىزدا ئەجەل خادا تاشلىرىدىن باشقا نېمە

كۇتۇشى مۇمكىن؟ !

دېڭىز شاۋقۇنىدەك شىددەتلىك ئاۋاز چىقىرىۋاتقان مۇزىكىلارنىڭ جىددىي رىتىمى بىلەن خىيالىم قۇچىقىدىن چۆچۈپ ئويغاندىم.

نەپرەت ئوتى ئۇچقۇندىماقتا، قىساس يالقۇنى لاۋۇلدىماقتا. خىيالىم سەھنىسى چوغ رەڭگە كىردى.

مانا، دەريادىن سالچىلار قۇتۇلدۇرۇۋالغان قادىر تويدىكى كىشىلەر ئارىسىدىن ئوقتەك ئېتىلىپ چىقىپ زېمىندارنىڭ كانىيىدىن بوغماقتا، غالچىلار ئەل ـ يۇرتنىڭ غەزەپ ـ نەپرىتى، كۈچ ـ قۇدرىتىدىن قورقۇپ يۇرىكى يېرىلىپ جانسىزلانغان يىلاندەك سۇنايلىنىپ ياتماقتا.

غەزەپ تاشقىنى شاۋقۇنلىماقتا، ئىنتىقام ئوتى يالقۇنلىماقتا.

مەن «ئەل قىساسى مىنەلھەق» دېگەن ھۆكۈمنىڭ كۈچلۈك ئىسپاتىنى كۆرمەكتىمەن، مەن قانخورلارنىڭ يىغا ـ زارىنى مەسخىرە قىلىپ راسا قاقاھلاپ كۈلمەكتىمەن.

مۇزىكىنىڭ ئاستا ئۆزگىرىشى بىلەن خىيالىم ئاشىق ـ مەشۇقلارنىڭ سەپىرىگە ھەمراھ بولۇپ، لەيلىگۈللەرنىڭ يېزىسىغا قەدەم قويدى.

يەنە مۇڭلۇق كۈي، يەنە ئاھۇ زار، ئېرىقلاردىكى سۇ يەنىلا ھەسرەتلىك تولغىنىپ ئاقماقتا، باغباراڭلار يەنىلا خازان، سارغىيىپ ياتماقتا.

بىرەر شۇمبۇيىنىڭ قومۇرۇلۇپ تاشلىنىشى ئېكىنزارلارنىڭ ياۋا ئوت ـ چۆپلەردىن تازىلانغانلىقىدىن دېرەك بەرمەيدۇ، بىرەر زېمىندارنىڭ يوقىتىلىشى ئەركىنلىكنىڭ تىكلەنگەنلىكىدىن بېشارەت بېرىشى مۇمكىنمۇ !؟

كامانچىلىق چالغۇلار، تارلىق مۇزىكىلار ئانىسىدىن

ئايرىلغان بوتىلاقنىڭ نالىسىدەك تىترەپ چىقماقتا.

ئەنە، لەيلىگۈل ئانىسىنىڭ زۇلۇم ـ كۈلپەتنىڭ مۇدھىش ئىسكەنجىسىدە بۇ ئالەمدىن كۆزى ئوچۇق كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ، يۈرىكى كۆكرەك قەپىسىدىن سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ كەتكەندەك بىھوش بولۇپ يىقىلدى.

دەردلىك كۈينىڭ ئەڭ جگە كۆتۈرۈلۈشى بىلەن مەن گويا قاتتىق بوراننىڭ ئىچىدە قالغاندەك بولۇپ قالدىم. مانا، قارا بۇلۇتلار قۇياشنى قاپلاپ سۇرۇلمەكتە؛ ئورمانلار شاۋقۇن سېلىپ چايقالماقتا؛ دولقۇنلار خادا تاشلارغا شىددەت بىلەن ئۇرۇلماقتا؛ گۈل ـ چېچەكلەر نازۇك بەستىنى ئوڭشاپ تۇرالماي، ئېگىلگىنىچە يەر بېغىرلاپ ياتماقتا. ياغلىق ـ پەرەنجىلەر، چاچ ـ ساقاللار توزغۇپ يەلپۈنمەكتە؛ قاشلار ھىمىرىلىپ، كىرپىكلەر ھىملەشمەكتە؛ لەۋلەر يۇمۇلۇپ، چىشلار كىرىشمەكتە؛ بىلەكلەر قېتىپ، مۇشتلار تۇگۈلمەكتە ...

ئۇرغۇلۇق چالغۇلارنىڭ گۇمبۇرلەشلىرى، يەللىك چالغۇلارنىڭ شاۋقۇنلۇق ساداسى، تارلىق سازلارنىڭ شىددەتلىك تارانىسىغا قەلبىم تارىسىنىڭ قاتتىق تىترەشلىرى قوشۇلۇپ ۋۇجۇدۇم ئالەمشۇمۇل لەرزىگە چۆمدى. لەيلىگۈل ۋە ئۇنىڭ يۇرتداشلىرىنىڭ ئىنتىقام ئۇسسۇلىغا جور بولۇپ، قۇلاق تۇۋىمدە كۈرەش مارشى ياڭراشقا باشلىدى.

مەن زەنجىر ـ كىشەنلەرنىڭ تاشلارغا غەزەپلىك ئۇرۇلۇۋاتقان جاراڭشىشلىرىنى ئاڭلاۋاتىمەن، مەن جەڭ ئاتلىرىنىڭ نەرە سېلىپ، يەرنى تىلغاپ چاپچىشلىرىنى تىڭشاۋاتىمەن.

مۇزىكا ئىتتىك يورغىلاپ كېتىۋاتقان تۇلپارنىڭ تۇياق رىتىمىدەك ئۇرغۇپ ـ ئۇرغۇپ ئالغا تاشلىنىپ، بىردىنلا تىزگىنى تارتىلغان ئاتنىڭ بوينىنى ئەلەملىك چايقاپ

سىلكىتىپ، كەينى پۇتلىرى بىلەن يەرنى قاتتىق تىرەجەپ، ئالدى پۇتلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ تۇرغىنىغا ئوخشاش تەسىرلىك، كۈچلۈك ئەۋجگە كۆتۈرۈلدى.

مۇزىكا دېڭىزنىڭ ئىتتىك ئۆركەشلىرىگە ئوخشاش تۇرۇلۇپ - تۇرۇلۇپ بېرىپ خۇددى قىيا تاشقا ئۇرۇلغان دولقۇندەك بىراقلا كۆتۈرۈلۈپ، چاچراپ چىققان سان - سانا‌قسىز بۇزغۇنلارغا ئوخشاش ئاجايىپ مول كۈي سىزىمىنى ھاسىل قىلدى.

سەل جىمجىتلىقتىن كېيىن، مەن توي نەغمىسىنى تىڭشاشقا باشلىدىم. بۇ سۆيگۈ غالىبلىرىنىڭ غالىبىيەت تەنتەنىسى ئىدى.

ساقىلىنى يەلپۇتۈپ، چەكمىنىڭ پېشىنى پىرقىراتقىنىچە ئوتتۇرىغا چۈشكەن بوۋاينىڭ ئىككى مۇشتىنى يەلكىسىدىن ئاشۇرۇپ - ئاشۇرۇپ سىلكىتىشلىرى بىلەن باشلانغان ئۇسسۇل مېنىڭ تۇيغۇ كۆزلىرىمدە جىلۋە قىلىشقا باشلىدى.

مانا، غەيرەت كەمىرىنى چىڭىتقانلىقنىڭ مەنىسىنى ئايان قىلىپ، بېلىنى ئىككى قوللاپ مەھكەم تۇتقىنىچە، مۇرىسىنى ئاق قۇنۇڭ بوينىدەك لىكىلدىتىپ، قەدىمىنى قۇشتەك رىتملىق سەكرىتىپ ئويناۋاتقان يىگىت.

مانا، يەك تىزلىنىپ، سول قولىدا بېلىنى تۇتقىنىچە، ئوڭ قولىدىكى ساپايىسىنى مۇرىسىگە ئۇرۇپ، دىلدارىنىڭ جامالىغا باققىنىچە شوخشۇڭاتقان قادىر.

ئەنە، بىر قولىدا يۇزىدىكى غىجىم رومىلىنى قايرىپ ئەركىن يېيىۋاتقان، يەنە بىر قولىدا قارس چىقارغىنىچە، ئاشىقىغا خۇمارلىق بېقىپ، ئۇنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىۋاتقان لەيلىگۈل ...

سۇرلۇك مىزگان كۆيى شادلىق ئىلكىدە ئويناۋاتقان سەزگۈر تۇيغۇلىرىمغا جۇت ئەسرىنى ئەكەلدى.

راست، تەشتەكتىكى بىر جۇپ غۇنچىنىڭ پورەكلەپ ئېچىلىشى باھارنىڭ كەلگەنلىكىدىن دېرەك بەرمەيدۇ. جۇت ـ شۇرغان دەھشەتلىك قۇتراۋاتقان مۇھىتتا «ھەمىشە باھار»[1] نىڭ ئېچىلىپ تۇرۇۋېرىشىنى تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىنمۇ !؟ پۈتكۈل ئەلنىڭ ئەرك، ئازادلىقسىز يەككىنىڭ ئەركى، سۆيگۈ ئازادلىقى خۇسۇسىدا پىكىر يۈرگۈزۈش مۇمكىنمۇ !؟ سۆيگۈ ۋىسالىغا يەتكەن بۇ ئاشىق ـ مەشۇقلار تۇشمۇتۇشتىن دەھشەت يېغىپ تۇرغان بۇ ماكاندا جاننى نەگىمۇ سىغدۇرار؟ قوينى شۇنچە كەڭ جاھان نېمىشقا بۇلار ئۈچۈن شۇنچە تار، قىستاڭ؟ قۇلاق تۇۋىمدە قاتتىق بىر ئاۋاز ياڭرىماقتا.

بۇ يول ئازابىدىن چارچاپ ھالىدىن كەتكەن يولۇچىغا يىراقتىن ئاڭلىنىۋاتقان ئاتنىڭ كىشنىشىمىدۇ؟ ياكى قاتتىق ئۇسسۇزلۇقتا قىينىلىۋاتقان كارۋانغا يىراقتىن ئاڭلىنىۋاتقان سۇنىڭ شاۋقۇنىمىدۇ ۋە ياكى ئېكىنزارى سۇسىز قېلىپ قاغجىراپ كەتكەن بىچارە دېھقانغا يامغۇر ئۈمىدى بېغىشلاۋاتقان يىراقتىكى گۈلدۇرماما ساداسىمىدۇ؟ ...

شۇ ئاۋاز چىققان تەرەپكە تەلمۇرۇپ قەدىمىنى ئېغىر يۆتكەپ كېتىۋاتقان لەيلىگۈللەردەك، مەنمۇ ئەلەم سالمىقىدىن ئېغىرلاشقان قەلبىمنى ئاستا يېڭى بىر سەھىپىگە قاراپ يۆتكىدىم.

5. بەخت ئىزدەپ

تارلىق ساز، يەللىك مۇزىكىلارنىڭ نالىسى يۈرىكىمنى تىترەتمەكتە، ئۇرغۇلۇق چالغۇلارنىڭ ئەكس ساداسى

---

① «ھەمىشە باھار» ـ دائىم ئېچىلىپ تۇرىدىغان بىر گۈلنىڭ نامى.

ۋۇجۇدۇمنى لەرزىگە سالماقتا. «جىز ... ز ...» قىلىپ تىترەۋاتقان كۈي دولقۇنلىرىنىڭ يەڭگىل تەۋرىتىشى بىلەن كىرپىكلىرىم پەردىسى ئاستا ـ ئاستا ئېچىلىپ، كۆز ئالدىمدا غېرىبانە قەبرىستانلىق پەيدا بولدى.

ئەنە، لەيلىگۈل مەرھۇم ئانىسىنىڭ قەبرىسىنى قۇچاقلاپ پەريات سالماقتا. ئۇ كۆز ياشلىرى بىلەن تۇپراق بېشىغا سۇلار سەپمەكتە. ئۇ سۇمبۇل چاچلىرى بىلەن مۇقەددەس يەرلىكنى ئاۋايلاپ سۈپۈرمەكتە.

ئاھ، ئۆلۈم، سەن بىچارە ئاننىنى بەخت بوسۇغىسىغا يېقىن يولاتتۇرمايلا لەھەت قۇچقىغا بەند قىلدىڭ. ئۇ ئۆز لەيلىگۈلىنى تۇغقاندا، ئۇنىڭغا مۇمكىن بولسا، بەختىنىمۇ قوشۇپ تۇغۇپ بېرىشنى نەقەدەر ئارزۇ قىلغان ـ ھە!؟ لېكىن، ئۇنىڭ تالاي ئارزۇ ـ ئارمانلىرى زۇلۇم دەھشىتىدىن مۇجۇلۇپ تۈگەشتۈرۈلگەن دەردلىك يۈرىكىگە دەپنە قىلىندى. سەن شۇ ئارزۇ ـ ئارمانلارنىمۇ، شۇ مۇجۇلغان قەلبىنىمۇ، ھەتتا پەلەك قەھرىدىن سوۋۇغان تەنىنىمۇ قوشۇپ بىراقلا هەممىنى يۇتۇۋەتتىڭ. بىچارە ئانا بۇ جاھاندا نېمە خوۋلۇق كۆردى؟ شۇ ئانىدىن تۇغۇلغان لەيلىگۈلچۇ؟ قادىرچۇ؟ ئۇلارنىڭ دوستلىرىچۇ؟ ئۇلارنىڭ مىسكىن زامانداشلىرىچۇ؟

ئەي، بەخت! سەن قەيەردە؟ قەيەردە؟ قەيەردە؟

مۇزىكا شاۋقۇنىنىڭ شىددەتلىك ئەكس ساداسى ياڭرىماقتا.

ئۇرغۇلۇق چالغۇلارنىڭ گۈمبۈرلەشلىرىدىن مەن كۈچلۈك گۈلدۈرماما ساداسىنى ئاڭلاۋاتىمەن.

بۇ غەزەپ گۈلدۈرمامىسى، بۇ ئىسيان گۈلدۈرمامىسى.

ئەنە! چاقماق چېقىلماقتا، ئەنە! يانغىن يانماقتا.

بۇ قىساس يانغىنى! بۇ ئىنتىقام يانغىنى!

ئەنە! يامغۇر شارقىراپ ياغماقتا، ئەنە! بوران ئەۋجگە

چىقماقتا، ئەنە! تاشقىن تاشماقتا.

بۇ ئەلنىڭ تاشقىنى! بۇ كۆرەش تاشقىنى! بۇ ئىسيان تاشقىنى!

بەخت دەل ئاشۇ يەردە! بەخت گۈلدۈرماما، چاقماق، يانغىنلارنىڭ گىرەلەشكەن جايىدا! بەخت يامغۇر، بوران، تاشقىنلارنىڭ قوشۇلۇپ قاياۋاتقان جايىدا!

كۆرەش مارشىنىڭ ياڭراق ساداسى قانلىرىمنى ئۇرغۇتماقتا، مەن بەخت ئىزدەپ چىققان لەيلىگۈللەرنى مۇشۇ سادا ئىچىدە كۆرەش سەپىرىگە ئۇزىتىپ قويدۇم.

مۇزىكا خۇددى بۇركۇتنىڭ ئاسمان قەرىگە ئىتتىك كۆتۈرۈلۈپ قانىتىنى تولۇق كەرگىنىچە يەر يۈزىگە ئاستا تۆۋەنلەپ قونۇۋاتقىنىغا ئوخشاش، جىددىي ئەۋجىگە كۆتۈرۈلۈشتىن ئاستا ـ ئاستا پەسلەپ تىندى. مەنمۇ ھېسسىياتىم لەگلىكىنى يىراقلارغا قويۇۋەتكەن خىيال يىپلىرىمنى ئاستا ـ ئاستا يىغىۋالدىم.

خاتىمە

ئېھ، مۇزىكا، سەن كۈي سېزىمىڭدىن پەيدا بولغان ئاجايىپ سۈرەتخاناڭدا ماڭا سەنئەت قۇدرىتىنى كۆرسەتتىڭ.

مەن شۇ تاپ ئۆتمۈش كارتىنىلىرىنى كۆز ئالدىمدىن ئۆتكۈزۈپ بولۇپ، گۈلىستان سۈرەتلىرىنى تاماشا قىلماقتىمەن.

سېنىڭ كۈيۈڭ ئەمدى بۇرۇنقىدەك مىسكىن ئەمەس، سېنىڭ سالغان سۈرەتلىرىڭمۇ ئەمدى پاجىئەنىڭ ئىزناسى ئەمەس.

مەن سېنىڭ كۈيلىرىڭدىن شادلىق ئىلكىدە خەندان ئۇرۇۋاتقان بۇلبۇل ساداسىنى تىڭشاۋاتىمەن.

مەن سېنىڭ سۈرەتلىرىڭدىن ۋىسال زوقىدا بەرق ئۈرۈپ ئېچىلغان قىزىلگۈللەرنى كۆرۈۋاتىمەن.

مەن سېنىڭ كۆيلىرىڭدىن مېھنەت قاينىمىنىڭ شىجائەت شاۋقۇنلىرىنى ئاڭلاۋاتىمەن.

مەن سېنىڭ سۈرەتلىرىڭدىن بەخت دېيارىنىڭ گۈزەل مەنزىرىسىنى كۆرۈۋاتىمەن.

ئېھە، مۇزىكا، ئېھە، مېنىڭ تەڭداشسىز سۈرەتچىم.

مەن سېنىڭ ئۇرغۇپ تۇرغان كۆيلىرىڭدىكى ئاجايىپ هاياتىي كۆچكە ئىگە سۈرەتلەرنى قەغەز يۈزىگە چۈشۈرۈشكە ئاجىزلىق قىلىۋاتىمەن. بەلكىم مۇزىكا، سۈرەت ۋە تىل سەنئىتىنىڭ هەمجەهەتلىكىنى زاهىر قىلىش ماڭا نېسىپ قىلىنمىغاندۇ.

لېكىن، سېنىڭ شوخ تېمپىلىرىڭدىن مېنىڭ سەزگۈلىرىم قانداقمۇ غىدىقلانماي تۇرالمسۇن!؟

مەن توختىمايمەن، مەن سىزىشنى توختاتمايمەن. چۈنكى، سەن سالغان سۈرەتلەر مەۋجۇت ئىكەن، مېنىڭ غەيرىتىم، مېنىڭ مەجبۇرىيىتىم يوقلىشى مۇمكىنمۇ؟!

1984 ـ يىلى 2 ـ ئاي

كېسەللەرگە دورا

ئانا! پەرزەنتلىرىڭ تاتلىق - تۇرۇمنى يېتەرلىك يېدى. ئەمدى ئۇلار شىرنىلىكلەرنىڭ قىيامى بىلەن مەست بولۇپ تۇرغان پەيتتە، مەن ئۆز قەسىدىلىرىم بىلەن ئۇلارنى ئۇخلاتماقچى ئەمەسمەن. چۈنكى، تاتلىق - تۇرۇمنىڭ ئېغىزدا قالغان ئۇۋۇندىلىرى چىشنى چىرىتىدۇ، بۇنىڭسىزمۇ ئۇلار چىش ئاغرىقىنىڭ ئازابىنى تارتمىدى ئەمەس، لېكىن ئازابلارنىڭ داۋاملىشىۋەرمەسلىكى، يەنمۇ يېڭىلانماسلىقى ئۈچۈن بۇنىڭغا داۋا قىلىشقا توغرا كەلدى. شېپالىق دورا ھامان ئاچچىق كېلىدۇ. مەن، مەغلۇبىيەت دالالىرىدا ئۆسكەن تەجرىبە - ساۋاقنىڭ ئاچچىق گىياھلىرىنى مېھرىبانلىقنىڭ سۈيى بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ، غەزەپ ئوتلىرىمدا قاينىتىمەن ھەم بۇنىڭدىن ھاسىل بولغان شىپايى قىيامنى پەرزەنتلىرىگە تۇتىمەن. ئۇلار بۇنىڭدىن دەردىگە داۋا، رەنجىگە شىپا تاپار. پېقىرمۇ قېرىنداشلىرىنىڭ بەختىدىن بەخت ھېس قىلىپ ۋۇجدان ئازابىغا ئارام تاپار.

تىرىك يېتىمنىڭ ئاتىسىغا

بۇرادەر! بويتاق ياشاۋاتقىنىڭغا يىل بوپقالدى. بۇ ھەقتىكى نارازىلىقىمنى كۆزلىرىمدىن بىلدۈرۈپ تۇرسامۇ،

ئېغىزىمدىن چىقارمىغانسىدىم. لېكىن، ئەمدى بولمىدى.

قۇلاق تۇۋىمدىن بالىلارنىڭ بۇگۈنكى شاۋقۇن - سۇرەنى كەتمەيدۇ. ئەتىگەن بىر بالىنىڭ تۆت ياشلىق قىزىڭنى «يېتىم ئوغلاق، يامانلىقىڭدىن دادىڭنىڭمۇ تايىنى يوق» دەپ تىللىغىنىنى ئاڭلىغىنىمدا بەدىنىم جۇغۇلداپ كەتتى. خورلانغان قىزىڭنىڭ كۆزلىرىدىن مۆلدۈرلەپ تۆكۈلۈۋاتقان ياشلارنى كۆرگىنىمدە، بوغۇزلانغان قوينىڭ كۆز چانىقىدىكى سىمابتەك لىغىلداپ تۇرغان ياشلار كۆز ئالدىمغا كېلىۋېلىپ يۈرىكىمدە قان يىغلىدىم. بۇرادەر، بىلسەڭ، سەن ئۆز مۇھەببىتىڭ بەدىلىگە دۇنياغا كەلگەن مېھرىلىك قوزاڭنىڭ يۇمران بوينىغا ئۆز قولۇڭ بىلەن جۇدالىق پىچىقىنى سۈركىگەنىدىڭ. سەن ئۆزۈڭنىڭ يەڭگىل تەبىئىتىڭ بىلەن قىزىڭنى يېتىملىك كوچىسىغا ھەيدىدىڭ. ئۇ مېھرى گادايچىلىقتىن كىشىلەرنىڭ كۆزىگە تەلمۈرمەكتە. ئۇ كۆڭلى سۇنۇقلۇقتىن مەيۈسانە بېشىنى سالماقتا. ئۇ روھىي ئاچارچىلىقتىن تولغانماقتا. ئانا مېھرى ئۇنىڭ ئۈچۈن كۆپايە قىلمىدى، ئۇ گويا ناكار بولغان كېيىكتەك ئاران - ئاران سۆرىلىپ ماڭماقتا. بالىنىڭ بىر كۆزى ئانا مېھرىدىن، يەنە بىر كۆزى ئاتا مېھرىدىن چاقنايدۇ. سەن ئۇنى بىر كۆزىدىن ئايرىدىڭ. ئۇ چۈشكۈنلۈك گۇگۈمىدا تىمسىقلىماقتا. ئۇ سۆيگۈ دەرىخىڭلارنىڭ مېۋىسى ئىدى، ئەمدى ۋاقتسىز يىگلىمەكتە.

بۇرادەر، مەن سېنى بىلىمەن. سېنىڭ ۋۇجۇدۇڭنى ئەرلىك غۇرۇرى ئىگىلىگەن. سەن ھەممىگە ھاكىملىق نەزىرى بىلەن قارايسەن. بىراق باراۋەرسىزلىكتە دوستلۇق بولمىغىنىغا ئوخشاش، تەڭسىزلىكتىمۇ مۇھەببەت بولمايدىغانلىقىنى سەن ئۇنتۇدۇڭ. بۇ سېنى جوراڭنىڭ مېھرىدىن جۇدا قىلدى. ئىنسان

خورلۇققا قۇللۇق قىلمايدۇ. ئۇ ئىسيان كۆتۈردى. سەن ئۇنى يوغان مۇشتلىرىڭ بىلەن باستۇردۇڭ. شۇنىڭ بىلەن رىشتە ئۈزۈلدى. لېكىن، سەن ئويلىمىغانىدىڭ. قىزىڭ ئىككىڭلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بۇ رىشتىگە ئۆتكۈزۈلگەن مارجان ئىدى، يېپ ئۈزۈلۈپ مارجانمۇ يەرگە تۆكۈلدى.

ئېھە، بۇرادەر، ئۇ ھازىر يېتىم، ئاتىسىمۇ بار، ئانىسىمۇ بار يېتىم.

تەبىئەت قانۇنى ئۆز ئەجىلى بىلەن ئاتىنى بالىدىن، بالىنى ئانىدىن ئايرىيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۇ رەھىمسىز. ھالبۇكى، بۇنداق ئۆلۈم ئۆلگۈچىگە ئەبەدىي خاتىرجەملىك، تىرىك قالغانلارغا تەسەللى ئاتا قىلىدۇ.

سەنچۇ؟ سەنمۇ بالاڭنى ئۆزۈڭدىن ئايرىدىڭ. لېكىن، قېنى بۇنىڭدىن ساڭا كەلگەن خاتىرجەملىك؟ ياكى قىزىڭغا كەلگەن تەسەللى؟ بۇنداق ئىكەن، سېنى رەھىمسىزدىنمۇ رەھىمسىز دېيىش كېرەك ئەمەسمۇ؟ بۇرادەر، بارغىن، بۇگۈن ئەتىگەن قىزىڭنى تىللىغان بالىنىڭ ئالدىغا بارغىن ! ئۇنىڭغا: «قىزىم ئۆزىنىڭ يامانلىقىدىن ئەمەس، مېنىڭ يامانلىقىمدىن مۇشۇ كۈنگە قالدى» دېگىن.

بۇرادەر ! سۆزۈمنى قىسقارتىمەن، مەن كەپشەرچىلەرنىڭ ئۇزۇلگەن تۆمۈرلەرنى بىر ـ بىرىگە تۇتاشتۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. بەختىڭلەرگە ئالدىڭلاردىمۇ ئاجايىپ دانىكار تۇرۇپتۇ. ئۇ بولسىمۇ پەرزەنت.

دەۋەت يالقۇنىدا ئېرىڭلار، پەرزەنت دانىكارىدا تۇتىشىڭلار.

1981 ـ يىلى 6 ـ ئاي

ھەي، ئۇكا ... ياق، مەن سېنى بۇنداق چاقىرىشنى خالىمايمەن. مەن سېنى نېمىدەپ ئاتاشنى زادىلا بىلمەيمەن، بۇ بەلكىم سېنىڭ ئۆز داداڭنى نېمىدەپ ئاتاشنى بىلمىگەنلىكىڭگە ئوخشاش بولسا كېرەك. سەن بىرىگە خورلۇق ئەيلىسەڭ، يەنە بىرى ساڭا زورلۇق بىلەن جاۋاب قايتۇرىدۇ. خەلقنىڭ ئۆتنە ئالەم دېگىنىنىڭ مەنىسى دەل مۇشۇ يەردە.

ھېسسىياتىمنىڭ ھاكىمى ساڭا ئۆلۈم جاكارلايدۇ، لېكىن ئەقلىمنىڭ دانىشمىنى بولسا، ئۇنىڭغا ھاي بېرىدۇ. مەن ئاچچىقىمنى ياندۇرۇش ئۈچۈن خىيالىم يايلىقىدا سەيلە قىلىمەن، تۈيغۇ تۈلپىرىم ماڭا چىرايلىق تاي بېرىدۇ. مەن تاي باقىمەن. ھېلىقى سەكراتقا چۈشكەن خىيالىي شاھانىلىكىمنىڭ ئورنىغا ئەمدى چوپانلىق روھى ئولتۇرىدۇ. مەن تاي باقىمەن، بىرنەچچە سائەت، بىرنەچچە كۈن ئەمەس، بەلكى تالاي ئاي باقىمەن. تاينى ئات قىلغۇچە ــ ئۇنىڭغا چۆپنىڭ يۇمشىقىنى، سۇنىڭ سۈزۈكىنى بېرىپ چوڭ قىلغۇچە چەككەن مۇشەققەت، ماڭا ئاتا ـ ئانا بولغۇچىنىڭ ئۆز بالىسىنى ئادەم قاتارىغا قوشقۇچە بولغان ئارىلىقتا چېكىدىغان رىيازەتلىرىنى ئەسلىتىدۇ. مەن ئۇھ تارتىپ قويىمەن. ئىسمىڭنى ئاتاشنى خالىمىسامۇ، لېكىن داداڭ خۇسۇسىدا ساڭا سۆزلەپ قويۇشتىن باش تارتقۇم كەلمەيدۇ. بۇگۈن ئەتىگەن بازارغا چىققانىدىم، مۇڭلۇق تەمبۇر ئاۋازى ئىنسان قەلبىنى ئەسىر ئېتىدىغان سېھرىي كۈچى بىلەن بىرمۇنچە كىشىلەرنى ئۆز ئەتراپىغا ئولاشتۇرۇۋاپتۇ. كىشىلەر ئىككى كۆزنىنى چىڭ يۇمغىنىچە تەمبۇر چېلىۋاتقان بوۋايغا قاراپ ئۇلۇغ ـ كىچىك

تىنىپ قويماتتى. يېنىمدىكى بىر ئادەم كۆزىگە لىق ياش ئالغان ھالدا: «بىچارە بوۋاي ئەمامۇ نېمە؟» دەپ سورىدى. مەن بېشىمنى چايقاپ بولغۇچە بوۋاي كۆزلىرىنى ئاچتى. بۇ كىم؟ بىلەمسەن، بۇ كىم؟ بۇ سېنىڭ دادائ ئىدى. ئۇ كوچىدا سەندىن چەككەن خورلۇقىنىڭ نامايىشىنى قىلىۋاتاتتى. ئېسىڭدىمۇ؟ دادائ سېنى بوينىغا مىنگۈزۈپ چوڭ قىلغانىدى، لېكىن چوڭ بولغىنىڭدا يەنىلا ئۇنىڭ شىللىسىگە مىنىۋېلىشىڭنى ئۇ ئويلىغانمىدى؟ ئۇ ساڭا نان چاينىپ بېرىپ پەرۋىش قىلغانىدى، لېكىن سېنىڭ چوڭ بولۇۋېلىپ ئۇنىڭ يەۋاتقان نېنىنى تارتىۋېلىشىڭنى ئۇ كۈتكەنمىدى؟ ئۇ ساڭا پاناھ بولدۇ، دەپ ئۆي ـ جاي سېلىپ بەرگەنىدى، لېكىن ئۆزىنىڭ سەن تەرەپتىن قوغلاندى بولۇشىنى ئۇ تەسەۋۋۇر قىلغانمىدى؟ قىسقىسى، ئۆزى تىككەن كۆچەتتىن زەھەرلىك مېۋە چۈشەر، دەپ خىيال قىلمىغان باغۋەنگە ئوخشاش، دادائمۇ سېنىڭدىن مۇنداق ۋاپاسىزلىقلارنى كۈتمىگەنىدى، لېكىن بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى بولدى. ئانائ رەھمىتى دۇنيادىن ئۆتكەندىن كېيىن، سەن بەكمۇ ئۆز بېشىمچە بولۇپ كەتتىڭ. ئۆيدىكى نۇرلۇق چىراغنىڭ ئورنىغا خۇنۈك چىراغلار ئالماشتۇرۇلدى؛ بۇرۇن دادائنىڭ شوخ تەمبۇر سادالىرى جارائشىيدىغان ئۆيدە غىتمەك مۇزىكىلارنىڭ رەزگى كۈيلىرى ۋارائشىيدىغان بولدى. سەن ئۆزۈڭنىڭ لوپىرلوپ پۇچقاقلىرىڭ بىلەن ئۆينىڭ توپىسىنى توزۇتتۇڭ. بۇ چاڭ ــ بۇ تەلۋە ـ تەنتەكلىكىڭ توزانى دادائنىڭ رۇخسارىغا قوندى. ئەمدى دادائنىڭ چىرايىدىن توپا ئۆرلەپ تۇرىدىغان بولدى. يۇز ـ كۆزلىرى قىزىل ئەڭلىك، ئاق ئۇپىدىن جىلۋىلىنىپ تۇرىدىغان خېنىمچاقلار، خوتۇن خەقتىن تالىشىپ تۇرۇپ يۇزلىرىگە خۇش

پۇراق ماي سۇرتۇپ ئەتىر چېچىۋالىدىغان يىگىتچاقلار ئالدىدا سەن داداڭدىن نومۇس قىلىشقا باشلىدىڭ. لېكىن، سەن ياش كۆچەتتىڭ ئۆسۈپ بىر كۈنى سال بولىدىغانلىقىغا ئوخشاش، ئۆزۈڭنىڭمۇ بىركۈنى چال بولىدىغانلىقىڭنى ئويلىمىغانىدىڭ.

چاللىق تاللىققا ئوخشايدۇ. ئۇ ئۇزاق يىللاردىن بۇيان ئۆزىنىڭ يەر قوينىغا تارتقان يىلتىزىدىن ئوزۇقلۇق بېرىپ ياش نوتىلىرىنى كۆكەرتىدۇ ۋە شاخلىتىدۇ ھەمدە ئۆزىنىڭ قېرىپ قېتىشقان جىسمىنى ئاشۇ بەرگلەر ئاستىدا سايدىتىدۇ.

چاللىق بالىلىققا ئوخشايدۇ، بۇ ياشانغان ئىنسان روھىنىڭ بالىلىق مەزگىلىگە سېغىنىش بىلەن تەلمۈرۈشى؛ بۇ ئۆمۈر داۋانلىرىنى بويلاپ ئۆرىدەۋاتقان ئىنسانىنىڭ قېرىلىق چوققىسىدىن بالىلىق كۆلىگە سەكرەپ شوخ ئۇزۇشى.

لېكىن، سەن بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇدۇڭ، سەن داداڭدىن روھىي ئوزۇق ئېلىشنىمۇ ئۇنتۇدۇڭ، سەن ئۇنىڭغا سايە بولۇشنىمۇ ئۇنتۇدۇڭ، سەن ئۇنى توغرا چۈشىنىشنىمۇ ئۇنتۇدۇڭ. ھەتتا، سېنىمۇ ھامان مۇشۇ تەقدىرنىڭ كۈتۈپ تۇرۇۋاتقانلىقىنىمۇ ئۇنتۇدۇڭ. ئۇنتۇغان نەرسىنى سەمىگە سېلىپ قويۇش ئالتۇننى خەزىنىگە سېلىپ قويغان بىلەن باراۋەر دېيىشىدۇ. مەن سەمىگە سېلىپ قويماي، سەن بايام مەن سۆزلەپ بەرگەن كۆرۈنۈشنى ئۇنتۇپ قالمىغىن. داداڭنىڭ ئىككى كۆزىنى چىڭ يۇمۇۋېلىشى، ۋاپاسىزلىق ئوغىسىدىن زەھەرلەنگەن ئىنسانىنىڭ بۇ جاھاندىن بىزار بولغانلىقىنىڭ ئىپادىسى. داداڭ ئۆز تەمبۇرى بىلەن جىمى ئىنسانىنى ئېرىتتى. ئەجەب ئۇنىڭ زەخمىكى سېنىڭ يۈرەك تارلىرىڭنى تىترىتەلمىسە؟ !

1981 ـ يىلى 6 ـ ئاي

ھەمشىرەم، كۆز يېشىغىلا زورلايسەن، كۆڭلۈڭدىكىنى ئېيتمايسەن. ھەربىر ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىشلىرىڭدىن ئالەمشۇمۇل ھەسرەت تاشىدۇ. ھەر ئاھلىرىڭدىن يانغان ئاتەش كۆكتىن ئاشىدۇ. سەن نېمە ئۈچۈن مۇنچىلا دەردلىك؟ مەن بىلىمەن، بالا بىلەن يالغۇز قېلىش سەن ئۈچۈن ئېغىر، نارەسىدە بالاڭنىڭ بوينۇڭغا ئېسىلىپ، ئەركىلەشلىرىنى كۆرگەندە شادلانساڭ، «ئاپا ! دادام قېنى؟ دادام؟» دېگەن چۈچۈك تىللىرىنى ئاڭلىغىنىڭدا، يۈرىكىڭ ئازاب ئوتىدا چۈچۈلىغا ئايلىنىدۇ.

بالىنىڭ ئاتىسى ئۆلگىنى يوق. ئۇ مۇشۇ يېقىندىلا تۇرىدۇ. ئۇ كەلمەيدىغاندىنمۇ ئەمەس ئىدى، لېكىن سەن كەلگۈزمەيسەن، ئۆزۈڭمۇ ئەسلا بارمايسەن. ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟ بالا ئۈچۈن باشقا بىر ئاتا تېپىش كېرەكمۇ؟ بالىمۇ چوڭ بولار، ئۇ ئەقلىنى تاپقاندا، شۇ ئاتىغا ئۆز بولالارمۇ؟ بالىدىكى بۇ تەبىئى مېھرى كەمتۈكلۈكنى ئۇ ئاتا تولدۇرۇپ كېتەلەرمۇ؟ بالىدىكى روھىي قىسىنچىلىقنى بۇ ئائىلە يوقىتىشقا قادىر بولالارمۇ؟ مۇشۇلارنى ئويلايسەن، ئۇنىڭدىنمۇ كېچىسەن. بالاڭنىڭ «قېنى؟» دەپ سوراۋاتقان دادىسى يەنە كۆز ئالدىڭغا كېلىدۇ. ئۇنىڭ تەمكىن قاراشلىرىدىن ۋۇجۇدۇڭدىكى يەڭگىللىكلەر ياپراقتەك تىترەيدۇ، ئۇنىڭ سوئال نەزەرلىرىدىن ۋىجدانىڭ قازىسى ئۆزۈڭگە ھۆكۈم قىلىدۇ، ئۇنىڭ غەمكىن چىرايىدىن ساڭا قارىتا سۆيگۈ ئىماسى، بالىسىغا بولغان مېھرى ۋاپاسى يېغىپ تۇرىدۇ. كۆزۈڭنى يۇمسەن، لېكىن كۆز گۆھىرىڭگە نەقىشلەنگەن بۇ ئوبراز يەنىلا يوقالمايدۇ. قولۇڭ بىلەن يۈزۈڭنى

ئېتىسەن، لېكىن ئۇ كۆڭلۈك ئەينىكىدە كۆلۈپ تۇرىدۇ، ئۇنى خىيالىڭ دىيارىدىن ھەيدەش ئۈچۈن بېشىڭنى سىلكىيسەن، لېكىن ئۇنىڭ سىيماسى تېتىرەڭگەن ۋۇجۇدۇڭغا تېخىمۇ چىرمىشىدۇ، چىدىماي ۋارقىرىۋېتىسەن، لېكىن سېنىڭ پۇشايمانلىق سادايىڭنى ئۇ ئاڭلىمايدۇ. سەن نە قىلارىڭنى بىلمەي، پەرىشانلىق بىلەن ئۆي ئىچىدە يۇرۇشكە باشلايسەن ...

قېرىندىشىم، ئۆي ئىچىدىكى يۇرۇش مەنزىلگە يەتكۈزمەيدۇ، تۇۋۇق يوق خىياللار سېنى ئۇمىد قىرغىقىغا ئۆتكۈزمەيدۇ. ئىدراك ئىزىغا چۈشمىگەن ئىنسان ئېزىتقۇ يوللاردا تىكەنگە ئىلىشىپ، قاپقانغا دەسسەيدۇ. ھەمراھلىقتىكى ھەمدەملىكىنى ئۇنتۇپ، ئۆي ئىچىدە خانلىق دەۋاسى قىلىش مۇھەببەتنىڭ بېشارىتى ئەمەس. ئاچچىقىغا تىزگىن سالالماي، ئېگىز ئاتتىن چۈشەلمەيدىغان، كۆڭلىدە تەن بەرسىمۇ ئېگىلىشنى خالىمايدىغان قىلىق ھەرگىز غۇرۇر ھېسابلانمايدۇ. نىيەت ھەربىكەتتە ئىشقا ئاشىدۇ. سەن پۈتۈن ئادەت كۆچىنى يىغىشتۇرغىن، كۆڭلىدىكىنى قىلىش ئەرلەرگىلا بېرىلگەن ئەرك ئەمەس. يېڭىلىشتە ئېگىلىش بولىدۇ. ھالبۇكى، ھەققە ئېگىلگەنلىك يېڭىلگەنلىك بولمايدۇ.

1981 ـ يىلى 6 ـ ئاي

قۇرتـئوت

مەن ئېگىـز تاغدا كېـتمۇۋېتـىپ ئاجايـىپ بىر مـۆجىزاتنـى كۆردۈم: ئۆلگەن قۇرت، ئۇنىڭ بېشىدىن ئۆسۈپ چىققان خورما رەڭ ئوت ـــ بىر جانلىقنىڭ ئۆلۈكى ئۈستىگە دەسسەپ ئۆسۈپ چىققان ئىككىنچى جانلىق.

مەن بۇ ھالدىن تەئەججۇپلەنگىنىمچە، ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ قالدىم ۋە بۇ سىرنىڭ تېگىگە يەتمەك ئۈچۈن خورما رەڭ ئوتتىن سورىدىم:

ـــ ئەي ئوت، سەن قانداقلارچە بۇ قۇرتنىڭ بېشىدىن ئۈنۈپ قالدىڭ؟

ئۇ ئۈندىمىدى، گويا قۇرتنىڭ بېشىدىن دەسسەپ تۇرغان غالىبىيىتى بىلەن كۆرەڭلىگەندەك گىدىيىپ تۇرىۋەردى.

مەن قۇرتتىن سورىدىم، گەرچە بۇ ئۇرۇنۇشۇم بىھۇدە بولسىمۇ، مەن ئۇنىڭدىن ئىختىيارسىز سورىدىم:

ـــ ئەي قۇرت، سەن قانداقلارچە بۇ قىسمەتكە دۇچار بولدۇڭ؟

ئۇ ئۈندىمىدى، گويا قۇرتنىڭ بېشىدىن دەسسەپ تۇرغان غالىبىيىتى بىلەن كۆرەڭلىگەندەك گىدىيىپ تۇرىۋەردى.

مەن قۇرتتىن سورىدىم، گەرچە بۇ ئۇرۇنۇشۇم بىھۇدە بولسىمۇ، مەن ئۇنىڭدىن ئىختىيارسىز سورىدىم:

ـــ ئەي قۇرت، سەن قانداقلارچە بۇ قىسمەتكە دۇچار بولدۇڭ؟

ئۇ ئۈندىمىدى، ئۇنىڭ ئۈندىيەلىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. مەن ھېكمەت ئىلاھىدىن تىلىدىم، ئۇنىڭغا ئاز ۋاقىتلىق بولسىمۇ ھاياتلىق بېرىشنى، بۇ سىرنى ئايان قىلىۋېلىشقا ئىمكان بېرىشنى تىلىدىم.

تىلىكىم ئىجابەت بولدى، قۇرت زۇۋانغا كىردى.

ـــ مەن، ـــ دەپ سۆز باشلىدى ئۇ، ـــ ئەسلىدە پىلە

قۇرتىغا ئوخشايدىغان يېشىل ھەشقىپىچەك قۇرتى ئىدىم. گۈللەرنىڭ ئاستىنى يۇمشىتىپ، ئۇنىڭ ئوزۇقلىنىش يولىنى راۋان قىلاتتىم ۋە بارانغا يەتكەن چېچەكلەرنى كۆرۈپ گۈزەللىكىنىڭ پەيزىنى سۈرەتتىم. باھار پەيزى بىلەن مەست بولۇپ يۈرگەن كۈنلىرىمدە مەن بىر زەمبۇرۇغنىڭ تېنىمگە كىرىۋالمىدىغانلىقىنى ئويلىمىغانكەنمەن، ئىچىمدە بۇ تەييارتاپنى ئەركسىز ھالدا تەربىيەت قىلمىدىغىنىمنى بىلمىگەنكەنمەن. قىشلىق ئۇيقۇغا كىرىپ تۇپراقتا يۈركەنگىنىمدە ئۇ ئاقىۋەت مېنىڭ يۇمران تېنىمگە كىرىپ مېنى جاندىن جۇدا قىلدى. ئۇ ھازىر ھەر ئەتىياز ياكى ياز كەلگەندە مېنىڭ باش قىسمىمدىن ئۇنۇپ يەردىن كۆتۈرۈلۈپ چىقىدۇ، پۈتۈن قۇۋۋىتىنى مېنىڭ تېنىمدىن ئالىدۇ. كىشىلەر تۇرقۇمغا قاراپ مېنى «قۇرتئوت» ياكى «يازلىقى ئوت، قىشلىقى قۇرت» دەپ ئاتاشتى. ئەسلىي مەن ئۆزۈم ئىدىم، ئەمدى ئۆزگەرىپ بولدۇم. تۇرقۇدىن قەلەم ئەھلى كۆرۈنسەن، ماڭلىيىمغا قارا. سېنىڭ قولۇڭغا چىققۇدەك قەلەم مەندىنمۇ تېپىلىپ قالار.

ئۇ شۇنداق دېدى ـ دە، جىمىدى. مەن ئىچ ئاغرىتىش ھەم قىزىقىش ئىلكىدە ئۇنىڭغا تېخىمۇ سىنچىلاپ نەزەر سالدىم. راستلا، ئۇنىڭ ماڭلىيىدىن ئۇنۇپ چىققان ئوت موي قەلەمگىلا ئوخشايتتى.

مەن بۇ قەلەمنى ئالدىم ـ دە، يەر بېتىنى قەغەز قىلىپ تۆۋەندىكىلەرنى يازدىم:

بىر چاغلاردىكى يۇمران بىر قۇرت،
ئىسىت ! ئۆزگەرگەن قۇرتئوت بولۇپ.
تۇرىمەن ئاڭا بېشىمنى ئېگىپ،
ئەلەم ـ ھەسرەتتىن پەيمانىم تولۇپ.

ئۆزگىگە پۈتكەن دىتلىق كاللىنى
شۆھرەتكە شوتا قىلغانلارغا تۈف.
ئىخلاسمەن دىلنى قۇۋلۇق تىغدا
نومۇسسىزلارچە تىلغانلارغا تۈف.
ئاشۇ ئوتتىك زەمبۈرۈغدەك
تەييارتاپلاردىن ھېزى بول، ئىنسان.
يوقالسا ئەلدىن رەزىل ساختىلىق،
پاك ئەخلاق بىلەن گۈللىنەر جاھان.

1982 ـ يىلى 1 ـ ئاي

مۇھەببەت

مۇھەببەت خەزىنىچىگە ئوخشايدۇ. سۆز ئۇنچىلىرى، مىسرا مارجانلىرى، تەپەككۇر گۆھەرلىرى ئۇ ئارقىلىق مەدەنىيەت خەزىنىسىگە قويۇلىدۇ. لېكىن، ئۇ شاھ ئەمەسكى، خالىسا ئۇنچىنى چاچىدىغان، قەھرى تۇتسا گۆھەرنى ئۇرۇپ چاقىدىغان. گۆھەر دېگىزنىڭ تەكتىدە ياتار، ئۇندا دۇر ـ ئۇنچە تاۋلىنار، يانار؛ سۇنىڭ تەكتىگە چۆكمىسە غەۋۋاس، ئىنسان دۇرلارنىڭ بەھرىن ئالالماس. ئىلىم دېگىزنىڭ دولقۇنلىرىغا مىنگىشىپ، ھېسسىيات قاينامىلىرى بىلەن قۇلاق يېقىشىپ، خەۋپ ـ خەتەرلەر بىلەن يەكتەن ئېلىشىپ، يەر قوينى بىلەن دىلدىن سىردىشىپ، مەدەنىيەتنىڭ ئۇنچە ـ مارجان، دۇرۇ گۆھەرلىرىنى ئىنسانىيەت ئالىمىگە ئىككى قوللاپ سوۋغا قىلغانلار ـــ شۇ خەزىنىنى يارىتقۇچىلار. ئۇلارسىز ئۇ خەزىنە تاپمايدۇ قىممەت، مۇھەببەتلىكمۇ بولمايدۇ ئەبەد.

مۇھەببەت تېۋىپقا ئوخشايدۇ. ئۇنىڭ ئالدىغا كېسەلغۇ كېلىدۇ، بەزەن سالام بېرىپ تەمەنمۇ كېلىدۇ. بەزەن كەلسە يات، بەزەن دوست ـ يارەن، قارىماق كېرەك بىردەك كۆز بىلەن، ئىللەتنى ئەملەش تېۋىپنىڭ بۇرچى، بولۇشىغا تاشلاش ئۇنىڭ قىلمىشى. ياخشى تېۋىپ كېسەلنى ساقايتماي قويماس، چاپاقنى ئالمەن دەپ قارىغۇمۇ قىلماس.

مۇھەببەت مېۋىلىك دەرەخكە ئوخشايدۇ. زېمىن ئۇنىڭ قەددىنى تىك قىلىپ تۇرغان؛ قۇياش نۇر بىلەن ئۇنى

سۇغارغان؛ زېمىندۇر ۋەتەن، قۇياش ــ ئىلىم ـ پەن، ياشنار مۇھەررىر ئەل قەدرى بىلەن، بۇدۇر مەڭگۈلۈك بىر چىن ھەقىقەت، شۇنىڭ بىلەن ئۇ مەۋجۇتتۇر پەقەت. بېشىدا ئۇنىڭ قۇشلار سايرىشار، بەزەن باغرىغا قۇرت يامىشار. تۇمۇچۇققىلا مەز بولۇپ شۇنچە، تۆمۈر تۇمشۇقتىن قاچمىغاي قىلچە. دوست يىغلىتىپ ئېيتار ھەق گەپنى، دۇشمەن كۈلدۇرۇپ سالار چوڭ دەردنى. ئۇنىڭدىن خەلقە مېۋە بولمىسا، ئەلنىڭ بېشىغا سايە بولمىسا، كىممۇ شېخىغا تىرەك بولىدۇ، كىملەرمۇ ئۇنى ئەزىز بىلىدۇ؟ ! مېۋە بەرمىگەن دەرەخ ئاقمۇھت پالتىنىڭ جازاسىغا، ماتېرىيال بولمىغان ياغاچ ھامان بىر كۈنى ئوتۇننىڭ تەقدىرىگە ئۇچرايدۇ، لېكىن دەرەخ مېۋىسى ئەلۋەك بولغانلىقى ئۈچۈن، نادانلىق تېشىغا، ھەسەت توقمىقىغا ئۇچرايدىغان ئىشلارمۇ بولىدۇ. ئۇنىڭ شاخلىرى ئانچە ـ مۇنچە يېرىلسىمۇ، ئۇنىڭ غولى ئازدۇر ـ كۆپتۇر زېدىلەنسىمۇ، ئۇ ھامان ئۆز قىممىتىنى ساقلايدۇ. باغۋەن ئۇنى پەرۋىش قىلىپ ئاسرايدۇ.

مۇھەررىر كۆڭرۈككە ئوخشايدۇ. ئۇ ئالتۇنتاغ بىلەن ئالتۇن قەدرىگە يېتىدىغان كىشىلەر دۇنياسىنى تۇتاشتۇرىدۇ. بۇ يېقىدا ئالتۇن ئىشچىسى ھەم زەرگەر، ئۇ يېقىدا بېزەكلىنىپ كۈلگەنلەر. ئۇپۇقنىڭ ئىككى چېتىنى تۇتاشتۇرۇپ تۇرغان ھەسەن ـ ھۈسەن ئۇنىڭغا ئۇلگە، ئۇنىڭ ھېممىتىدىن نۇر تولىدۇ مەرىپەت كۆكىگە.

مۇھەررىر سودىيەگە ئوخشايدۇ. تىلى ھەسەل، دىلى زەھەرلەر، ئىككى يۈزلىمە تۆھمەتچىلەر، ئىجادىيەت ئوغرىلىرى ھەرقانچە نىقابلانسىمۇ، ئۇنىڭ ئۆتكۈر نەزەرىدىن، ئۇنىڭ ئادىل ھۆكمىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ، نامى يوللۇق مۆتىۋەرلەر، نام ئالمىغان پېقىرلار ئۇنىڭ ئالدىدا باراۋەر بولماي قالمايدۇ.

مۇھەررىر بىدىك ئەمەسكى، قوتۇر ئېشەكنى پۇۋلەپ سەمرىتىدىغان، كاج قېچىرنى ئوقتەك ئۇچار ئات دەيدىغان، تەخەيگە ماختاپ تاج كىيدۈرۈپ، ھەقنى قارىلاپ باش ئەگدۈرۈپ، ئىلىم ـ بىلىمنى مال ئورنىدا قىلىۋالىدىغان، ئوتتۇرىلىقتا پايدا ـ مەنپەئەت شۇلۇۋالىدىغان.

مۇھەررىر يىلتىزغا ئوخشايدۇ. گۈل قانچىكى يۇقىرى ئۆرلىسە، گۈزەل ھۆسنىدىن زوقلىنىپ كۈلسە، ئۇ شۇنچىكى پەسلەپ تۆۋەنگە، قىلماس ئەجرىنىڭ مىننىتىن قىلچە.

مۇھەررىر يېنىپ تۇرغان شامغا ئوخشايدۇ، قاراڭغۇدا تىمسىقلاپ يۈرگەنلەرنىڭ كۆزىنى ئاچىدۇ. ئۇ ئەتراپقا نۇرىنى چاچىدۇ، لېكىن ھەرگىز ئۆزىگە ئەمەس. ئۇ بىر كۈنى ھامان ئۆچىدۇ، لېكىن ئۇ ئەسلا ئۆلگىنى ئەمەس. يول تاپالمىغانلار، يول ئاداشقانلار ئۇنىڭ پىللىداپ تۇرغان يورۇقى تامان كېلىشىپ، ئۆز مەشئەللىرىنى ئۇنىڭ ئوتى بىلەن تۇتاشتۇرغان، ئۇلارنىڭ مەشئىلى مەرىپەت ئاسمىنىنى يورۇتتى، يورۇتۇۋاتىدۇ، يورۇتىدۇ. بۇ مەشئەلدە ئۇنىڭمۇ يورۇقى بار.

مۇھەررىر ئىجادىيەتنىڭ مىرزىسى. ئۇ تارىخ سەھىپىسىدە شېرىلداۋاتقان قەلىمى ئارقىلىق گۈزەل سېزىم ساماسىنى تەپەككۇرنىڭ شەھلا يۇلتۇزلىرى بىلەن تېخىمۇ بېزەيدۇ. ئۇ خالىس ئەجىر قىلغان سەنئەت بېغىدا رەڭمۇرەڭ گۈللەر خۇش پۇراق چېچىپ بەس ـ بەس بىلەن بەرق ئۇرىدۇ.

1983 ـ يىلى 9 ـ ئاي

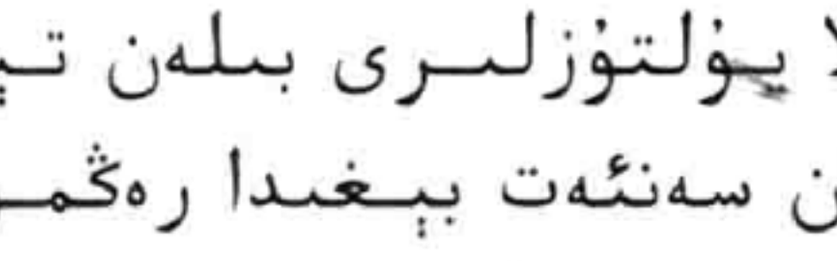

كەلكۇن

بىر چاغلاردا قار ـ مۇزلۇق چوقىدىن يەر ـ جاھانغا دەھشەت ياغدۇرۇپ ئېقىپ كېلىۋاتقان كەلكۈننى كۆرگىنىمىدە ۋەھىمگە چۆمگىنىم ھېلىمۇ ئېسىمدە.

ئۇ چاغدا خۇددى ئاشۇ چوققىلارنىڭ سۈربەتلىك مۇزلىرى يۇرىكىمگە تېڭىلغاندەك پۈتۈن ۋۇجۇدۇم جۇغۇلداپ كەتكەن، خۇددى تاغدەك قارلار باش ئۈستۈمگە كۆچۈپ كېلىۋاتقاندەك پۈت ـ قوللىرىم شۇرۇلداپ كەتكەنىدى.

خۇسۇمەت بوراننىدا ئېرىگەن قارلار، قاباھەت تەپتىدە بوشىغان مۇزلار، جاھالەت يولىدا يامرىغان سۈلار شۇ ئېگىزلىكتىن ئالغان كۈچ ـ قۇدرىتى بىلەن نېمىلەرنى ۋەيران قىلىۋېتەر، دەپ ئويلىغانىدىم ئېچىمدە.

دەر ھەقىقەت، قىيان شۇ ئېگىزلىكتىن چوڭ ـ چوڭ قورام تاشلارنى، ئېگىز ـ ئېگىز دەرەخلەرنى غۇلىتىپ چۈشكەنىدى. مەن ئۇنىڭ قەھرىدىن بۇتتەك قېتىپ تۇرۇپ قالغانىدىم. ئۇ ئۆز يولىدا مەرىپەت بېغىنىڭ گۈل ـ گىياھلىرىنى، ئىجتىھات ئاشىيانلىرىنىڭ قۇم ـ تاشلىرىنى، شىجائەت دەرەخلىرىنىڭ بەرگ ـ ياپراقلىرىنى ئېقىتىپ ماڭدى. ئۇ شۇ ھەيۋىسى بىلەن كىچىك دۆڭ ـ يوتىلارنىڭ بېشىدىن دەسسەپ ئۆتتى ۋە شۇ مەغرۇرانىلىكى بىلەن شاۋقۇنلاپ ئېقىپ بېرىپ ئىنسانىيەت مەدەنىيىتىنىڭ ئېگىز تاغلىرىغا ئۇرۇلدى. شۇ تاغلارنىڭمۇ غۇرۇرىنى ئوشتۇپ،

ئۇلارنى ئۆز ئالدىدا تىز پۈكتۈرۈپ ئايىغىغا باش قويدۇرماقچى بولدى. لېكىن، زېمىننىڭ كۆككە قول ئۇزارتىپ يالتاق بۇ گىگانتلىرى ئۇنىڭغا پىسخەنت قىلىپمۇ قويمىدى. ئۆزىنى پايلىماي تاشقا ئۇرۇلغان تۇخۇم چېقىلىپ شالاققىدە چېچىلدى ــ دولقۇنلار چاچرىدى، بۇزغۇنلار قورام تاشلارغا سەكرەپ چىقتى، ئېقىن قىسىلدى، قورام تاشلار ئۇنى مەيدىسى بىلەن ئىتتىرىۋەتتى. كۆرەڭ سۇلار بۇ گىگانتنىڭ ئېتىكىنى سۆيگىنىچە يولىغا راۋان بولدى.

مەن خۇشاللاندىم، مەزمۇت تاغلارنىڭ غالىبانىلىكىدىن شادلاندىم، لېكىن ئىش بۇنىڭ بىلەن تۈگمىگەنىدى: يول بۇرالدى.

قىيان ئاقتى، ئۇ يول ئۈستىدە ئۇچرىغان ياش كۆچەتلەرنى، ئاجىز دەرەخلەرنى يىلتىز ـ پىلتىزى بىلەن قومۇرۇپ ئېقىتىپ ماڭدى. ئۇ كۆرەڭلەيتتى، مەن ئالاڭدايتتىم. ئۇ قارىغايلىققا دۇچ كەلدى، بۇلارنىمۇ بېلىدىن ئوشتۇپ يەلكىسىگە ئېلىپ ماڭماقچى بولدى. مەن ئەندىشىگە چۆمدۇم، ئېگىز ـ ئېگىز دەرەخلەرنى غۇلاتقان كەلكۈن بەلكىم بۇ قارىغايلارنىمۇ بىر ـ بىرلەپ هالاك قىلار، دەپ ۋايىم يېدىم. لېكىن، شۇ چاغدا مەن بىرلىكنىڭ كۈچىنى تازا پەملىيەلمىگەنىكەنمەن.

كەلكۈن سۈيىنىڭ زەربىلىك دولقۇنلىرى ئالدىدا يىلتىزلىرى بىر ـ بىرىگە تۇتىشىپ كەتكەن قارىغايلار قاقاهلاپ كۈلدى ــ شاخلار شالدىرلىدى، يوپۇرماقلار چاۋاكلىرىنى ئۇرۇشقىنىچە مازاقلا چۈشتى. بۇ مۇستەهكەم توساقلار ئالدىدا قىيان دولقۇنلىرىنىڭ بىرلىكى بۇزۇلدى. مەن شۇ چاغدىلا، ئۇزۇن تارىخنىڭ مەڭگۈلۈك شاهىتى بولغان ئۆلمەس خەلقنىڭ كۈچ ـ قۇدرىتىنى تونۇدۇم ۋە ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئوقۇدۇم.

غول ئېقىن بۇرالدى. تارماق ئېقىنلار دەرەخلەر بىرلىكىگە تەسلىم بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن باشپاناھ تىلىدى. ئورمان ـــ تەبىئەتنىڭ ئانىسى ئۆز ماكانىدىن ئۇلارغا جاي بەردى. شۇ چاغدا كۆز ئالدىمدا ئەپۇچان، مەرد ئەلنىڭ بۈيۈك ئوبرازى نامايان بولدى.

سۇلار ئاقتى، ئورمان ئىچىدە بەڭباشلىق دەۋرىنىڭ خاتىرىسى سۇپىتىدە بارلىققا كەلگەن مەرسىيە كۈيىنى غىڭشىپ ئاقتى.

غول ئېقىن، ياق، قالدۇق ئېقىن مەغلۇپ شاھنىڭ تۆت توكتوك نۆكەرلىرىدەك ئالدى ـ كەينىگە قارىماي بەدەر قاچتى. ئەسىرلەر بويى قاغجىراپ ياتقان چۆل ـ دەشتلەر بەھەيۋەت ئەجدىھانىڭكىدەك ئاغزىنى يوغان ئېچىپ بۇ ئەرزىمەس رىزقىنى ھاپ قىلىپلا يۇتۇۋەتتى. ئۇلار شۇنداق قىلىپ، قۇملۇق قوينىدا تەھتى ئەسىراتقا چۈشۈپ كەتتى.

شۇنىڭدىن تالاي يىللار ئۆتتى. لېكىن، شۇ قىيان كەلگەن كۈنلەر ھېلىمۇ كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ. شۇ قىياندا ئۆز گۈلزارىدىن ئايرىلغانلارنىڭ يەنە شۇنداق كەلكۈنىنىڭ كېلىپ قېلىشىدىن ئەندىشە قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ تۇرىمەن.

راست، ئىنسانىيەت جەمئىيىتى مۇشۇ چاغقىچە كەلكۈن بالاسىدىن خالىي بولۇپ باقمىغان. كەلكۈن تېشىشى مۇمكىن. قىيان كېلىشى مۇمكىن. لېكىن، ئىنسانلارنىڭ كەلكۈندىن ئىبارەت بۇ تەبىئەتنىڭ ياۋايى ئەركىسىنىڭ پۈت ـ قوللىرىنى چۈشەپ قويۇش ئۈچۈن قىلغان ئەجرلىرى، ئۇنى ئۆزلىرىنىڭ سىزغان سىزىقىغا ـــ ئېرىق ـ ئۆستەڭلەرگە كىرگۈزۈپ، ئۇنى ئۆزلىرى خالىغان جايلارغا بەند قىلىپ قويۇۋاتقانلىقى بىز ئۈچۈن ئوبدان ئۆرنەك ئەمەسمۇ ! !؟ قاباھەت قىيانلىرى، جاھالەت كەلكۈنلىرى قانۇندىن ئىبارەت بۇ مۇستەھكەم

تۇغانىنىڭ ئىچىگە سولاندى. لېكىن، توسمىنى يار ئېلىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن، بۇ تۇغان تىنىمسىز مۇستەھكەملەشكە موھتاج.

نە ئارمان، كېيىنكى ئەۋلادلىرىمىزنىڭ توپان بالاسىنىڭ قۇربانى بولۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن، مەن بۇ توسمىغا ئاددىيغىنا بىر تاش بولۇپ قويۇلسام.

1983 ـ يىلى 9 ـ ئاي

شەرەپ گۈلدەستىسىنى كۆكسۈمگە باسقىنىمدا ...

مەن شەرەپ گۈلدەستىسىنى كۆكسۈمگە باسقىنىمدا، مۇشۇ گۈل - چېچەكلەرنى ئۆز باغرىدا ئۆستۈرگەن زېمىننى ئۇنتۇمايمەن. چۈنكى، زېمىنىڭ كەڭ قۇچىقى مېنىڭ دەرسخانام، تەبىئەت مېنىڭ ئۇستازىم.

مەن تىرىشچانلىقنى تەبىئەتنىڭ تىنىمسىز جەڭچىسى چۈمۈلىدىن ئۆگەنگەن. ئۇنىڭ قۇمچىلىك بوي - بەستى بىلەن ئاسمان - پەلەك ئېگىز چىنارلارغا يامىشىش روھى ماڭا پەن چوققىسىغا يامىشىش ئىلھامىنى بېغىشلىغان.

مەن ئىرادىنى زېمىنىڭ قەيسەر قاراۋۇلى قارىغايدىن ئۆگەنگەن. ئۇنىڭ تاشنىمۇ يېرىپ چىقالايدىغان، تومۇزدىمۇ، ئايازدىمۇ، كەچتىمۇ، كۈندۈزدىمۇ ۋە ھەتتا جۇدۇندىمۇ ئانا تۈپراقتا ھەمدەم بولالايدىغان روھى ماڭا چىدام - مەتانەتنى، سولماس ساداقەتنى ئاتا قىلغان.

مەن ھەممەتنى ئەلگە ھەسەل بەرگەن ھەرىدىن ئۆگەنگەن. ئۇنىڭ تۈرلۈك - تۈمەن چېچەكلەردىن شىرنە يىغىشى ماڭا بىلىم يىغىشنىڭ يولىنى ئۆگەتكەن؛ ئۇنىڭ ھەسىلى ماڭا دوستلارغا مېھرى - مۇھەببەت بېرىشنى، ئۇنىڭ نەشتىرى ماڭا دۇشمەنگە غەزەپ - نەپرەت ياغدۇرۇشنى ئۆگەتكەن.

مەن پاكلىقنى زېمىنىڭ باغرىدىن ئۇرغۇپ چىققان سۈزۈك بۇلاق سۈلىرىدىن ئۆگەنگەن. ئۇنىڭ چاڭقىغانىنى

قاندۇرىدىغان، سولغانىنى ياشىنىتىدىغان، گۈل بەرگىنى توپا ـ چاڭدىن ئادا قىلىدىغان روھى ماڭا ئانا سۈتىنىڭ غۇبارسىزلىقىنى ساقلاشنى، ئەلنىڭ ئۆز ئوغلانىدىن كۈتكەن ئۈمىدىنى ئاقلاشنى ئۆگەتكەن.

مەن ھوشيارلىقنى ئۆزگىلەر كۆزگە ئىلمىغان چوماقتىن، كۆزگە كۆرۈنمەي گۆرگە تىقىدىغان تۈزاقتىن ئۆگەنگەن. مەن قىلتاققا چۈشكەندە ساۋاقنى، تۈزاققا چۈشكەندە ساداقنى تاپقان.

مەن تەمكىنلىكنى تەبىئەتنىڭ قىممەتلىك بايلىقى ئالتۇندىن ئۆگەنگەن، ئۇنىڭ قۇم ـ تاشلارنى ئېقىتىپ كېتىدىغان ئېقىنلاردا ئۆز سالمىقى بىلەن سۇ قەرىگە چۆكەلەيدىغان، دەھشەتلىك ئوت ـ ئاتەش ئىچىدىمۇ ئۆز ئەسلىنى ساقلىيالايدىغان روھى ماڭا ئۆز قەدرىنى ساقلاشنى، ئادالەتنى ياقلاشنى، يەڭگىللىكتىن ھەزەر ئەيلەپ، قىيان دولقۇنىغا نەزەر ئەيلەپ، ۋىجدان بۇرچىنى ئاقلاشنى ئۆگەتكەن.

مەن ئىناقلىقنى تەبىئەتنىڭ باغرىدا سۈمبۈل چاچتەك يەلپۇنۇپ تۇرغان ئورماندىن ئۆگەنگەن. ئۇنىڭ يالغۇز بىر دەرەختىن ئەمەس، تالاي دەرەخلەرنىڭ بىرلىشىشىدىن بىنا بولغانلىقى ماڭا ئادەم ۋە خەلق ئۇقۇمىنى ئۆگەتكەن. ئۇنىڭ قويىنىدىكى دەل ـ دەرەخلەرنىڭ بوران ـ چاپقۇنلاردا قولنى ـ قولغا تۇتىشىپ، مەيدىسىنى كېرىپ قاقاھلاپ كۈلۈشلىرى ماڭا ئىتتىپاقلىقنىڭ كۈچ ـ قۇدرىتىنى تونۇتقان.

مەن تەبىئەتتىن ئۆگەنگەن، تەبىئەتنىڭ سېخىي قۇچىقىدىكى ھەننۇا، ھەننۇا مەۋجۇداتتىن ئۆگەنگەن. مەن شان ـ شەرەپكە مۇيەسسەر بولغىنىمدا، ئىككى قولۇمنى كۆكسۈمگە ئېلىپ، تەبىئەتتىن ئىبارەت بۇ ئۇستازىمغا ئېھتىرام بىلدۈرۈشنى ئۇنتۇمايمەن.

مەن شەرەپ گۈلىنى مەيدەمگە باسقىنىمدا، شۇ گۈلنى

ئۆستۇرگەن باغۋەن ــ ئوقۇتقۇچۇم ـ ئۇستازىمنى ئۇنتۇمايمەن. ئۇ ماڭا مۇشۇ زېمىن ــ ئانا تۇپراقنى ئەزىزلەشنى، ئۇنىڭدىن ئىلھام ۋە ئىبرەت ئۇچقۇنى كۆرەلەشنى ئۆگەتكەن.

ئۇ مېنىڭ كۆزلىرىمنى ئەقىل بىلەن نۇرلاندۇرغان، ئۇ مېنىڭ دىلىمنى ئىلىم بىلەن بېيىتقان، ئۇ مېنىڭ تىلىمنى بىلىم بىلەن ئۇزارتقان.

مەن شەرەپ دۇلدۇلىغا مىنىپ يۇلتۇزلار ئالىمىگە ئۇچقىنىمدا ئۇستازىمنى ياد ئېتىمەن، ئۇنىڭغا قەلبىم ئاسمىنىدىكى ئەڭ مۇقەددەس، ئەڭ يارقىن يۇلتۇز سۈپىتىدە تېڭىنىمەن.

مەن شەرەپ دۇلدۇلىغا مىنىپ سەلتەنەتلىك ئاي قەسرىگە يۇرۇش قىلغىنىمدا، يەنە ئۇستازىمنى ياد ئېتىمەن، ئۇنىڭغا چىن قەلبىمدىن ئاتاپ ئېيتىخار تەختىدىن ئورۇن بېرىمەن.

مەن ئۇستازىمنى ئۇلۇغلىغاندا ماڭا ئۇستازنى ئۇلۇغلاشنى ئۆگەتكەن تۇنجى ئۇستازىم ــ يارانتۇچۇم ــ ئانامنى ئۇنتۇمايمەن.

ئۇ ئۆزىنىڭ پاك سۆتى بىلەن مېنىڭ دىلىمغا پاكلىقنى سالغان. ئۇ ئۆزىنىڭ غەرەزسىز مۇھەببىتى بىلەن ماڭا ئىنسانىي قىممەت بېغىشلىغان.

ئۇ ھاياتلىقنىڭ ھەقىقىي مەنىلىرى بىلەن مېنىڭ قولۇمغا قۇۋۋەت، پۇتۇمغا ماغدۇر، جىسمىمغا جان، تومۇرۇمغا قان ئاتا قىلغان.

ۋەتەن، يۇرت، مەكتەپ، تىل ... ھەممىسى پەقەت ئاشۇ ئانا ئۇقۇمى بىلەنلا ماڭا قىممەتكە ئىگە، ئۇنىڭسىز مەن ھېچنېمىنىڭ ئېنىقلىمىسىنى يېشەلمەيمەن.

مەن ئانامنى سۆيىمەن، ئۇ مۇقەددەس ھېسابلىغان ھەممە نەرسىگە زوقلىنىمەن.

مەن ئانامنى سۆيىمەن، ئۇ يامان ھېسابلىغان ھەممە نەرسىنى يوق قىلىمەن.

مەن شەرەپ گۈلدەستىسىگە مۇيەسسەر بولغىنىمدا، ئۇستازلىرىمنى ــ ئانام، ئوقۇتقۇچۇم ۋە تەبىئەتنى ياد ئېتىمەن. ئاشۇ گۈلدەستىنى پىشىپ، گۈل ـ چېچەكلەرنى شامالغا قويۇۋېتىمەن ـ دە، خىتاب قىلىمەن:

ــ ئېھ، شامالــلار، گۈللەردىن بىر قىسمىنى ئاپىرىپ ئانامنىڭ چېكىسىگە قىسىڭلار، بىر قىسمىنى ئۇستازىمغا تۇتۇڭلار، بىر قىسمىنى زېمىننىڭ باغرىغا چېچىڭلار. بەلكىم ئۇ مېنىڭ ۋەتەن گۈلشەنىگە قويغان ئازغىنا نىشانەم بولۇپ قالار.

1983 ـ يىلى 10 ـ ئاي

قار تۇيغۇلىرى

ئېھ، قار ! لەپىلدەپ ياغىسەن، باغرىڭنى قارا يەرگە ياقىسەن، مەن ساڭا باققىنىمچە خىيال ۋادىسىغا ئاياغ باسىمەن. لەيلەپ چۈشۈۋاتقان ئاق ئۇچقۇنلىرىڭ قەلبىمنى گۈلزارىغا گويا كېپىنەكتەك قونۇپ ھېسسىيات شىرنىلىرىنى يىغىدۇ. مەن بۇ سان ـ ساناقسىز كېپىنەكلەر ئالدىدا قەلبىمنى گۈلشەنىدىكى لەيلى ـ چېچەكلەرنىڭ يېتىشسىزلىكىنى ھېس قىلىمەن.

«ئەي، ھېكمەت ئىلاھى ! ماڭا بۇ قار كېپىنەكلىرىگە قارىتا ھەۋەس ـ ئىشتىياق ئاتا قىلىپسەنۇ، نېمىشقىمۇ يېتەرلىك شىرنە بېرەلەيدىغان رەيھانۇ رەناغا مۇيەسسەر قىلمىغانسەن !؟» دەپ مۇراجىئەت قىلىمەن ھەم يەنە تەپەككۇرنىڭ تەڭرىتاغلىرىغا يامىشىپ چىقىپ، تۇيغۇ تاشلىرىدىن چوقۇپ ياسىغان تەسۋىلىرىمنى سىيرىپ تىلاۋەت قىلىشقا كىرىشىمەن.

* *

ئېھ، قار ! بەزىدە سەن يەر بېتىنى قېلىن قاپلايسەن، سېنىڭ رەڭگىڭ ماڭا ئانامنىڭ ئاق سۈتىنى ئەسلىتىدۇ. مەن ئۆز ـ ئۆزۈم بىلەن سۆزلىشىشكە باشلايمەن: «بىر چاغلار ئانامنىڭ ئۆز سۈتى بىلەن ساڭا ئاق كۆڭۈللۈك ۋە پاكلىق سىڭدۈرگەنىدى. ئەمدىچۇ؟ ! تىرىكچىلىك موربىلىرىدىن چىققان قارا ـ قۇرىلار ئاپپاق قارنىڭ پاك بېتىنى قارايتقىنىغا

ئوخشاش، تەقدىر تۇتۇنلىرى ئاق كۆڭلۈڭنى ئىسلاشتۇرغاندۇ؟ ئەسلىدە نى گۈزەل رەسىملەر، نى پاساھەتلىك شېئىرلار، نى ھېكمەتلىك سۆزلەر بىلەن تولدۇرۇشقا تېگىشلىك ئاق قەغەزدەك بىغۇبار قەلبىڭ جاھالەتنىڭ قارا رېڭى بىلەن بۇلغانغاندۇ؟ ! سەن خورلۇق قامچىسىنى ئويناتقان كاج قىسمىتىڭنىڭ ئالدىدا، گويا ئۆز ئىپتىنى ئەركسىز يوقاتقان مەسۇمە قىزدەك ئاھۇ نادامەت چېكىۋاتقانسەن؟ ! قېنى سېنىڭ پاكلىقىڭ؟ قېنى ئاناڭنىڭ ئۇمىدى؟ قېنى سېنىڭ تىلىكىڭ؟ ئۆلگەن، ياق ! ئۆلۈم ئالدىدا باش كۆتۈرۈۋاتقان شۇ ئاداقىنى كۆڭلۈڭنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن ئەمدى ساڭا بېرىلىدىغان پاكلىقىڭ ئىزناسى چاچ ـ ساقاللىرىڭغىلا نېسىپ قىلىنامدۇ؟ ...» بۇ سوئاللارنى پىچىرلايمەن، ئۇنۇمنى چىقىرىپ سۆزلەيمەن، جاھانغا ئاڭلىتىپ ۋارقىرايمەن. سېنىڭ لىباسىڭغا پۈركەنگەن تەبىئەت گويا مۇسىبەت سۈكۈتىدە تۇرغاندەك ئۇندىمەيدۇ. ئەتراپىمغا باقىمەن، دەل ـ دەرەخلەر ئاق چىگىشكەندەك، مەغرۇر تاغلارنىڭ ئاقباش چوققىلىرى يەرگە تامان ئېڭىشكەندەك كۆرۈنىدۇ. ئېھ، قار ! دەل شۇ چاغدا سەن ئاخىرلاشقان بىر يىل ئۆمرىنىڭ ئاق كېپىنىدەك كۆز ئالدىمغا كېلىسەن. مەن ئۆتكەن ھاياتنى، بارلىق نائۇمىدنى، پۈتكۈل پۇشايمانىنى، جىمى تەشۋىشنى شۇ ئاق كېپەنگە ئوراپ، ئۆلگەن يىللارنىڭ قەبرىستانلىقىغا قويىمەن...

* *

شامالار ئۆزىنىڭ مۇقەددەس دەمدىسى بىلەن مېنى سەگىتىدۇ. مەن قايتىدىن تىرىلىمەن. شۇنداق، مەن دۇنياغا قايتا تۆرەلگەن ئىنسان، ھەممىسى ماڭا يېڭىياچە قارايدۇ. مەنمۇ ھەممە نەرسىنى يېڭىچە كۆزىتىمەن، سەنمۇ ئەمدى

مېنىڭ نەزەرىمدە بۇرۇنقىغا ئوخشىمايسەن. سەن گويا بىر ئاق داستىخاندەك، مەشۇقۇم مەن ئۈچۈن راسلىغان نازۇنېمەتلەرنىڭ ئۈستىنى سەن بىلەن يېپىپ قويغاندەك كۆرۈنىسەن. خۇددى سەن ئۆز قوينۇڭدا گىياھلارنى ئىسسىتىقاندەك، ئۇنىڭ مېھرىمۇ مېنىڭ قەلبىمنى ئىللىتىدۇ. مەن ئۇنىڭ بىلەن سەيلىگە چىقىمەن. سەيلە ھەققىدە سۆز ئېچىلغاندا كىشىلەرنىڭ ئېسىگە باھار سەيلىسى كېلىدۇ. چۈنكى، كىشىلەر باھارنى ياخشى كۆرىدۇ، لېكىن ئۇ خۇش ئاۋازى بىلەن كىشىنى مەست قىلىپ قويۇپ ئۇچۇپ كېتىدىغان بۇلبۇلغا، ئۆز يورغىسى بىلەن كىشىنى ئومۇلدۇرۇپ، ئېجىل بولمايدىغان دۇلدۇلغا ئوخشايدۇ. كۇلكىنىڭ كۆز يېشى بولغىنىدەك، باھارنىڭمۇ قىشى بولىدۇ. بۇ تەبىئەت قانۇنى. لېكىن، شۇنى جەزم قىلىش كېرەككى، پەقەت مۇھەببەتلا كۇيچى بۇلبۇلنى ئۆز گۇلشەنىگە مەڭگۇلۇك جەلپ قىلالايدۇ؛ پەقەت سۆيگۇلا بەڭباش تۇيغۇلارنىڭ ئۇچار دۇلدۇلىغا تىزگىن سالالايدۇ. مەن شۇ مۇھەببەتكە نائىل بولدۇم. ئۇ مېنىڭ پاك قەلبىمگە ئەبەدىي باھار ئاتا قىلدى. شۇنداق قىلىپ، بىز سېنىڭ ئۇستۇڭدە باھار سەيلىسىگە ماڭدۇق. بەزىدە سۆزلەشتۇق، بەزىدە يۇگۇرۇشتۇق. گاھىدا ساڭا ــ ماموقا ئۆزىمىزنى تاشلاپ پومىلاقلىشىپ ئويناشتۇق. كەچكى شەپەقنىڭ قىزىل نۇرلىرى مەشۇقۇمنىڭ ئانارىدەك مەڭزىدە جەۋلان قىلدى. كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە بۇ كۇن ئۆتۈپ كەتتى. سۇغا قانمىغان قۇملۇقتەك، بىزمۇ سۆيگۇ لەززىتىگە قېنىشالماي كۇننى تۇنگە ئۇلىدۇق. ئايدىڭ كېچىدە تەبىئەت شۇنچە گۈزەل كۆرۇنەتتى. گويا ۋىسالىمىز شەرىپىگە ئۇنچە ـ ياقۇتتىن چاچقۇ چاچقاندەك ياكى ئاسمان يۇلتۇزلىرى يەرنىڭ يۈزىگە قونغاندەك، سېنىڭ ئۇستۇڭدە قىروۋ ئۇنچىلىرى چىمىرلايتتى. بۇ چاقناشلار كۆزلىرىمىزدە ئىنتىزارلىق

يالقۇنلىرىنى ياندۇراتتى. ئۇنىڭ تەپتىدىن ۋۇجۇدىمىز شامدەك ئېرىيىتتى. بىز گويا قىش كېچىسىدە ئەمەس، توي كېچىسىدە ئىدۇق ...

ئېھ، قار ! سەن بۇ چاغدا مەشۇقۇمنىڭ ئاپپاق توي لىباسىدەك كۆز ئالدىمغا كېلىسەن. مەن توي قىلىمەن. مەن سېنىڭ قوينۇڭغا يوشۇرۇنغان مايسىلارنىڭ رەڭگىنى ئۆزگە سىمۋول قىلغان ئۇمىدنى، سېنىڭدىن چېكىسىگە ئاق گۈللەرنى قىستۇرۇۋالغان قارىغايلارنىڭ قەيسەرلىكىنى مەشۇقۇمنىڭ ساداقىتى بىلەن قوشۇپ ئۆزۈمگە قوبۇل قىلىمەن.

* *

قار، مەن ساڭا تويماي قارايمەن. چۈنكى، سېنىڭ قوينۇڭ پاك تۇيغۇلار بىلەن تولغان، سېنىڭ قوينۇڭدىن خىيالىم مەنزىلىگە بىر پاك ئىنسان كەلمەكتە. مانا ! ئۇنىڭ بېشىدا ساڭا رەڭداش ئۆڭ تۇماق؛ چىرايىدىن ئاق كۆڭۈللۈكى يېغىپ تۇرغان، ئاستىدا ئاق بۇلۇتتەك ئايغىر ئات. ئەنە ! باغرىڭغا دېڭىز دولقۇنىدەك يامرىغان ئاق قويلار ... نېمىدېگەن يارىشىملىق كۆرۈنۈش ـ ھە !

قۇياش بۇ ئىنسانىڭ يۈرىكى ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئىللىق مېھرى بىلەن سېنى ئىللىتتى، سەن ئىنسانىڭ مېھنىتىنى سۆيەرلىكى ئالدىدا ئۆز قەلبىڭنى ئېچىپ كۆرسەتتىڭ. قوينۇڭدىن كۆكلەپ چىققان يېشىل مايسىلار خۇددى ئانىنىڭ قورسىقىدىن دۇنياغا يېڭىلا كۆز ئاچقان بوۋاقنىڭ ئۆزى ئىدى. سەن ئۇنى ئەگىز ــ سۇتۇڭ بىلەن ئېمىتتىڭ ... تەبىئەتتە ۋىسال تويى باشلاندى، سەنمۇ ئويناق ئېقىنلارغا قوشۇلۇپ شاۋقۇنلۇق دېڭىزلارغا قۇيۇلدۇڭ. مېنىڭ تومۇرلىرىمدىمۇ شادلىق قانلىرى ئۇرغۇشقا باشلىدى.

سەن گويا ئەرش پادىشاھىمغا خوش خەۋەر يەتكۈزۈشكە ئالدىرىغان پەرىزاتتەك كۆزگە كۆرۈنمەي ئاسمان تامان ئۇچۇشقا باشلىدىڭ. ئەتتەڭ، مەن ئۇچالمىدىم. مەن دۇنياغا قاناتسىز تۇغۇلغىنىمغا تۇنجى قېتىم نادامەت چەكتىم.

1983 ـ يىلى 10 ـ ئاي

مېنىڭ بىر كۈنۈم

يولدا

مەن مەكتەپكە كېتىۋاتىمەن، يولدا ئۇچرىغان ھەممە نەرسىگە تويماي قاراپ كېلىۋاتىمەن. يەر يۈزىنى دەپتىرىمنىڭ ۋاراقلىرىدەك ئاپپاق قار قاپلىغان، دەل ـ دەرەخلەرنى ئانامنىڭ بېشىدىكى ئاق ياغلىقنىڭ تۇتىمىدەك قىروۋ باغلىغانىدى. مەن يازدا دائىم كېلىپ چۆمۈلۈپ ئوينايدىغان كۆلنىڭ يۈزىگە بىزنىڭ ئۆيدىكى تاش ئەينەكتەك قېلىن مۇز تۇتقانىدى. مۇز ئۈستىدە بوۋاق ئۇكامنىڭ بېشىدىكىدەك پوسما كىيىۋالغانلار كانكى تېپىلىپ يۈرەتتى. ئۇلار يازنىڭ ھاۋا تۇتۇق كۈنلىرى يەرگە پەسلەپ ئۇچۇپ يۈرگەن قارلىغاچلاردەك ئەپچىللىك بىلەن ئۇيان ـ بۇيان ئۆتۈشەتتى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى قولىنى ئىككى يانغا تاشلاپ يەردىن بېشىنى كۆتۈرمەي، ھە دەپ پۈتلىرىنى كېرىپ ئالغا تېپىلاتتى؛ بەزىلىرى بىز قايسى كۈنى كىنودا كۆرگەن ئۇستا بالېت ئۈسسۈلچىلىرىدەك ئاجايىپ چىرايلىق ھەرىكەتلەرنى چىقىراتتى؛ بەزىلىرى ئىككى پۇتىنى جۈپلەپ، قولىنى كەينىگە تۇتقان ھالدا سۈدا ئەركىن ئۈزۈۋاتقان غازلاردەك ئالغا سىلجىيتتى ۋە بەزىلىرى بولسا، بىر پۇتىنى كۆتۈرگىنىچە بەئەينى شىنىدەك قاتقان نۇرغا ئوخشاش پىرقىرايتتى. ئۇشتۇمتۇت بىرسى ئالدىمغا تېپىلىپ كېلىپ شۇنچە چاققانلىق بىلەن ئايلاندىكى، ھەش ـ پەش دېگۈچە ئۇنىڭ

ئىزىدىن بىر «0» ھاسىل بولدى. «ھوي ! بۇ دەرس گاچىسىنىڭ نومۇرى ئەمەسمۇ؟ مەن بۇلارغا قاراپ تۇرۇۋېرىپ ئاخىر شۇ نومۇرغا قالماي يەنە !؟» مەن قەدىمىنى ئىتتىكلەتتىم.

مەن مەكتەپكە كېتىۋاتىمەن، ئەتراپقا ئارىلاپ ـ ئارىلاپ قاراپ كېلىۋاتىمەن، يول بويىدىكى دەرەخلەر مومامنىڭ چېچىدەك ئاپپاق ئىدى. ھەر باھاردا بۇ دەرەخلەرگە قۇشلار ئۇۋا سالىدۇ. يازنىڭ تونۇردەك ئىسسىقىدا بىز بۇ دەرەخ ئاستىدا سايداپ كىتاب كۆرىمىز. قۇشقاچلارنىڭ چۇرۇقلاشلىرى، تۇمۇچۇقلارنىڭ سايراشلىرى، تومۇزغىلارنىڭ جىزىلداشلىرى بەزىدە بىزنىڭ قىزىق پاراڭلىرىمىزنىمۇ بېسىپ كېتىدۇ.

يېڭى تىكىلگەن كۆچەتلەرگە كۆلا ـ پاخالدىن كىيىم كىيدۈرۈلگەنىدى. بۇلارمۇ بىر كۈنى ئۆسۈپ يوغىنايدۇ، قۇشلارغا پاناھ، بىزگە سايە بولىدۇ، ئانامۇ بايام خۇددى كۆچەتنى ئورىغاندەك، بوينۇمغا ئىسسىق شارپا ئوراۋېتىپ: «بالام، سەنمۇ چوڭ بولىسەن، ئەلگە سايە بولىسەن، ياخشى ئۆگەنگىن» دەپ نەسىھەت قىلدى. مەن ئانامنىڭ گېپىنى ئاڭلايمەن، ئويۇنغا مەشغۇل بولمايمەن. كېتىۋاتقىلار مەندىن، خىياللار، مەكتىپىمگە ئالدىرايمەن.

مەكتەپتە

جىرىدە چېلىنغان قوڭغۇراق ئاۋازى ساۋاقداشلارنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭلىرىنى بېسىپ چۈشتى. بىز سىنىپقا كىرىپ، ئورۇنلىرىمىزدا رەتلىك ئولتۇرۇشتۇق. راستىمنى ئېيتسام، ئانام تاماقنى ئالدىمىزغا ئەكەلگۈچە ئۈستەلدە مەن، ئىنىم ـ سىڭىللىرىمۇ مۇشۇنداق ئولتۇراتتۇق. ئانام بىزگە يەيدىغان

ئوزۇق بېرىدۇ، مۇئەللىمۇ بىزگە ئوزۇق بېرىدۇ، بۇ ئوزۇق ـــ بىلىم.

پاكىز كىيىنگەن، ئېگىز بويلۇق تەبىئەت ئوقۇتقۇچىمىز سىنىپقا كىردى. بىز دۇررىدە ئورنىمىزدىن تۇردۇق. بۇنداق سالام قىلىشنى ماڭا ئانام ئۆگەتكەن. ئۇ ماڭا: «ئۆيگە بىرى كەلسە دەرھال ئورنۇڭدىن تۇرغىن، كىچىكلەرگىمۇ، چوڭلارغىمۇ شۇنداق سالام قىلغىن. بۇ بىز ئۇيغۇرلارنىڭ ئەدەپ ـ يوسۇنى» دېگەن. سىنىپىمۇ مېنىڭ ئۆيۈمگە ئوخشاش، ساۋاقداشلىرىم مېنىڭ ئاكا ـ ئىنىم، ئاچا ـ سىڭىللىرىمدەك، ھەممىمىز قوشاق مېغىزدەك ئىناق ئۆتىمىز. ئوقۇتقۇچىلىرىم ئاتا ـ ئانامغا ئوخشايدۇ. ئۇلار ماڭا ئەڭ ھۆرمەتلىك، ئەڭ قەدىرلىك. شۇڭا، چىن ھۆرمىتىم بىلەن تۇرۇپ سالام بەرمىسەم بولمايدۇ ـ دە ! باشقا ساۋاقداشلىرىمغىمۇ بۇنى ئاتا ـ ئانىلىرى ئېيتقان ئوخشايدۇ. شۇڭا، ھەممىمىز كېلىشىۋالغاندەك تەڭلا ئورنىمىزدىن تۇرىمىز. ئۇستازلىرىمىز بىزنى ئىززەتلەيدۇ. مانا، ئوقۇتقۇچى بېشىنى يەڭگىل لىڭشىتىپ، ئولتۇرۇشىمىزغا رۇخسەت بەردى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئۆزىنىڭ گۈل ـ غۇنچىلىرىدىن ھۇزۇرلىنىۋاتقان باغۋەننىڭ كۆزىدىكىدەك خۇشاللىق چىقىپ تۇراتتى. بىز ئانىسىنىڭ ئاغزىغا تەلمۈرگەن قۇش بالىلىرىدەك ئۇنىڭ ئاغزىغا تەلمۈرۈپ ئولتۇراتتۇق.

«تەبىئەت بىزنىڭ ئانىمىز، ـــ دەپ سۆز باشلىدى ئوقۇتقۇچىمىز، ـــ ئۇ ئۆزىنىڭ مۇنبەت تۇپرىقىدا ئۆسكەن مېۋە، زىرائەتلىرى بىلەن بىزگە ئوزۇق بېرىدۇ، قىر ـ دالىلىرىدا ئۇنۇپ چىققان گۈل ـ چېچەكلىرى بىلەن بىزگە ھېسابسىز زوق بېرىدۇ. تاغلارنىڭ قوينىغا ئانارنىڭ ئىچىدىكىدەك مىققىدە بايلىقلار يوشۇرۇنغان. قاراڭلار، شامالدا يەلپۇنۇۋاتقان ئورمانلار ئۇنىڭ چاچلىرى ئەمەسمۇ؟! قۇياش نۇردا

يالتىراۋاتقان چوڭ كۆللەر ئۇنىڭ مېھرلىك كۆزلىرى، كېچە ـ كۈندۈز توختىماي ئېقىۋاتقان سۈزۈك بۇلاق سۈلىرى ئۇنىڭ يۈرەك سۆزلىرى ئەمەسمۇ؟ ! تىنىمسىز ئەمگەك قىلىۋاتقان، يېڭىلىق يارىتىۋاتقان، ئىجاد قىلىۋاتقان كۈرەشچان خەلق ئۇنىڭ گۈپۈلدەپ ئۇرۇپ تۇرۇۋاتقان يۈرىكى ھېسابلىنىدۇ. بىز تەبىئەتنى سۆيۈشىمىز، ئۇنىڭ قوينىدىكى كارامەتلەرنى بىلىشىمىز، ئېچىلمىغان سىرلارنى ئېچىشىمىز لازىم ...»

بۇ سۆزلەردىن كۆز ئالدىمدا تاغ ـ دەريا، كۆل، ئورمان، دالا، ئېتىزلارنىڭ كۆرۈنۈشلىرى كىنودىكىدەك ئۆتۈشكە باشلىدى: مانا، ئېگىز تاغلاردا كېتىۋاتىمەن، ئۆشنەمدە سومكا، قولۇمدا بولقا ـ سايمانلار، ھە دەپ مەدەن ئىزدەۋاتىمەن؛ مانا، كۆل ـ دەريالاردا ئۈزۈۋاتىمەن، غەۋۋاس بولۇپ تىلسىم كۆللەرنىڭ سىرىنى ئېچىۋاتىمەن؛ مانا، قويۇق ئورمانلارنى كېزىۋاتىمەن؛ ياۋايى ھايۋانلار بىلەن ئېلىشىپ، دەل ـ دەرەخ، گۈل ـ گىياھلار بىلەن سىردىشىپ، قاراڭغۇ جاڭگالدىن يېڭى بىر يول ئېچىۋاتىمەن؛ مانا، ئاگرونوم بولۇپ، دېڭىزدەك دولقۇنلىنىپ تۇرغان بۇغدايلىقلاردا كېتىۋاتىمەن؛ مەن ... مەن خىيال قىلىۋاتىمەن، ئوقۇتقۇچۇم دەرس ئۆتۈۋاتىدۇ، كېتىڭلار مەندىن، خىياللار، مەن دەرس ئاڭلاۋاتىمەن.

ئۆيدە

قۇشلار ئوزۇقلىرىنى چىشلىشىپ ئۇۋىلىرىغا قايتىدۇ، مەنمۇ ئىلىم ـ ساۋاق ئېلىپ ئۆيگە قايتىپ كەلدىم. ئۆي ئەجەبمۇ ئىللىق، دادام بىلەن ئانامۇ شۇنداق. ئۇلار مېنى ئىللىق قارشى ئالدى. مۇشۇكۇممۇ يۇگۇرۇپ كېلىپ، پۇتلىرىمغا ئۆزىنى سۈركەپ ئەركىلىگىلى تۇردى. مەنمۇ بىر چاغدا ئاتا ـ

ئانامغا مۇشۇنداق ئەركىلەيتتىم. ئەمدى چوڭ بولدۇم.

مەن قولۇمغا سۇپۇرگە، گۈرجەك ئېلىپ، ئىشىك ئالدىغا چىقتىم. قارلارنى كۈرەپ بىر يەرگە يىغقاندىن كېيىن، يەرگە سۇپۇرگە سېلىۋىدىم، قالدۇق قارلار توزۇپ ئۇچقۇندىغىلى تۇردى. يازدا گۈللەرگە رەڭمۇرەك كېپىنەكلەر قونىدۇ، بۇنىڭ ئىچىدە ئاپپاق كېپىنەكلەرمۇ بار، قار ئۇچقۇنلىرى ئاشۇ ئاق كېپىنەكلەردەك ئۇستىبېشىمغا قونۇشقا باشلىدى.

كەچلىك تامىقىمنى يەپ بولۇپ تاپشۇرۇقىنى تۇتۇندۇم. ئەدەبىياتنىڭ تاپشۇرۇقىنى ئىشلەپ بولۇپ، ماتېماتىكىنىڭ تاپشۇرۇقىغا كەلدىم. «نېمىدېگەن كۆپ سانلار، نېمىدېگەن چىگىچ يوللار ـ ھە!» ھە دېگەندىلا، بىر مەسىلە قوزۇنىڭ ئالدىنى توسقان بۆرىدەك ئالدىمنى توسۇپلا تۇرۇۋالدى. گويا ئالدىمدا بىر تاغ، مەن ئۇنىڭ بۇلۇتلار لەيلەپ يۈرگەن ئېگىز چوققىلىرىغا قارىغانسېرى ئۇ گويا ئاسمانىڭ باغرىنى تېشىپ كىرىپ كەتكەندەك شۇنچە بۈيۈكتە، زادىلا چىققىلى بولمايدىغاندەك كۆرۈنەتتى. مېڭەمدىن كىرىپ، ئايىغىمدىن چىقىپ كەتكەن بىر خىل سېزىم مېنى بەكلا بوشاشتۇرۇۋەتتى. شۇ ئەسنادا تېلېۋىزورنىڭ كەچكى ئاڭلىتىشىدا كىنو باشلاندى.

ـــ بالام، كىنونى كۆرۈۋېلىپ، ئاندىن دەرسىڭنى تەييارلامسەن يا؟ ـــ دەپ قالدى ئانام. نېمە قىلارىمنى بىلمەي تۇرغاندا، بۇ سۆز ماڭا مايدەك خۇشياقتى. مەن ئىچكىرىكى ئۆي تەرەپكە مېڭىشقا تەمشىلىۋىدىم، دادامنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

ـــ بولمايدۇ ! تاپشۇرۇقنى ئىشلەپ بولۇپ ئاندىن كۆر.

ئورنۇمغا لاسسىدە ئولتۇرۇپ قالدىم، بىرئازدىن كېيىن دادام ئالدىمغا كەلدى ـ دە، بېشىمنى سىلاپ تۇرۇپ:

ـــ بالام، مېنى قاتتىقلىق قىلدى دېمىگىن، ھەرقانداق

ئىشتا قاتتىق تۇرمىسىڭ بولمايدۇ. تۇۋى يۇمشىتىلىپ ئوبدان ئوغۇتلانغان، تازا ۋايىگە يەتكۈزۈلۈپ سۇغىرىلغان يەرلەرگە تېرىلغان گۈل ئۇرۇقى تېزلا ئۇنۇپ چىققىنى بىلەن بوران - چاپقۇنغا بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ. سەن قۇملۇقلاردا ئۇنۇپ قالغان گۈل - چېچەكلەرنى، تاشنى يېرىپ چىققان گىياھلارنى كۆز ئالدىڭغا كەلتۈر. ئۇلار ئۆز يىلتىزىنى يەرنىڭ قوينىغا — ئۆزىنىڭ هاياتىنى ئوزۇقلۇق، سۇ بىلەن تەمىن ئېتەلەيدىغان جايغا يەتكۈزەلمىگەن بولسا، ئۆزىدىن تەبىئەتكە نام - ئەسەر قالدۇرالمايتتى، كىچىك ئېرىق - ئۆستەڭلەرنىڭ سۈيى تېيىز، بېلىقمۇ ئۆزىگە لايىق كىچىك هەم ئىاز بولىدۇ؛ دەريا - دېڭىزلارنىڭ سۈيى چوڭقۇر، بېلىقمۇ ئۆزىگە يارىشا كۆپ هەم ساز بولىدۇ. بىلىم دېڭىزىغا چوڭقۇر چۆكمىسەڭ، ئەقىل گۆھىرىنى ئالالمايسەن. بۇگۈن ساڭا ئوقۇتقۇچۇڭ تاپشۇرۇق بەردى. ئەتە خەلقىڭ، ۋەتىنىڭ تاپشۇرۇق بېرىدۇ. دۇنيادا ئىشىنىڭ ئاسىنى يوق، بىلىمنىڭ يۈكسەك چوقىسىغا يامىشۋاتقىنىڭدا، ئالدىڭغا قورقۇنچلۇق تاشلار سىيرىلىپ چۈشۈپ تۇرىدۇ. سەللا بوش كەلسەڭ، تاش بىلەن قوشۇلۇپ تۆۋەنگە غۇلاپ كېتىسەن. ئۇ چاغدا سېنىڭ يىقىلىدىغىنىڭ ئۇمىدسىزلىكىنىڭ چوڭقۇر هاڭى، ئۈستۈڭدىن بېسىپ تۇرىدىغىنى چۈشكۈنلۈكىڭ، دەرد - قايغۇنىڭ قورام تاشلىرى بولىدۇ. قىينىچىلىقنىڭ قامچىسى ئالدىدا غال - غال تىترەپ بېشىنى ئېچىگە تىقىپ قېچىشتىن ئارتۇق شەرمەندىلىك بولمايدۇ. سەن قىينىچىلىقنىڭ قولىدىكى قامچىنى تارتىۋال - دە، ئۇنى ئالدىڭدا تىز پۈكتۈر. ئىرادىلىك بالا مۇشۇنداق بولىدۇ، — دېدى.

ئەتىيازنىڭ ئاپتىپى قار - مۇزلارنى ئېرىتتىدۇ، باهارنىڭ شامىلى پاتقاق - هۆلچىلىكنى قۇرۇتىدۇ. دادامنىڭ بۇ سۆزلىرى

كۆڭلۇمگه ئۇشتۇمتۇت چۈشكەن بوشاڭلىق قىروۋلىرىنى ئېرىتىۋەتتى. كۆكلەمنىڭ ئىللىق شامىلىدا پەرۋاز قىلىۋاتقان لەگلەكتەك، كۆڭلۇمۇ بىر خىل ئازادە بولۇپ قالدى. مەن چوقۇم ئىرادىلىك بالا بولىمەن.

مەن ئۆتكەن دەرسلەرنى يېڭىباشتىن كۆرۈشكە باشلىدىم ۋە هېلىقى مەسىلىگە ئاخىر جاۋاب تاپتىم.

ۋاقىت بىر يەرگە باردى. مەن ئورۇنۇمغا كىردىم. تولۇن ئاي دېرىزەمدىن ماراپ تۇراتتى. ئۇ گويا مەندىن: «بۈگۈن بىر كۈن ئۆتتى، قېنى بۇ كۈندە نېمە ئىش قىلدىڭ؟» دەپ سوراۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. ئوقۇتقۇچۇم: «هەركۈنى ئۆزۈڭلارغا مۇشۇ سوئالنى قويۇپ تۇرۇڭلار، ئىشلىرىڭلارنى تەكشۈرۈپ تۇرۇڭلار. ئەگەر سىلەر سورىقىنى قىلمىساڭلار، بىر كۈنى ۋاقىت بۇنىڭ سورىقىنى قىلىدۇ. ئۇ چاغدا ئورۇنسىز ئۆتكۈزگەن كۈنۈڭلارنىڭ ئىچ ئاغرىقىنى تارتىسىلەر، پۈشايمانىنى ئالمىدىغان قاچا تېپىلمايدۇ» دېگەن. بىر كۈن يىگىرمە تۆت سائەت، بىر سائەت ئاتمىش مىنۇت، بىر مىنۇت ئاتمىش سېكۇنت، بىر سېكۇنت ئون دەقىقە. مەن بۇ هېسابنى بىلىمەن. لېكىن، ئۆتكۈزگەن كۈنۈمنىڭ مۇشۇنداق ئۇششاق، ئىنچىكە هېسابىنى ئالالامدىم؟ ئالىمەن، چوقۇم ئالىمەن ! سائەت، مىنۇت، سېكۇنت ... مېنى ئۇيقۇ بېسىشقا باشلىدى، كېتىڭلار مەندىن، خىياللار، مەن ئەمدى ئۇيقۇغا كېتىمەن ...

1982 ـ يىلى 3 ـ ئاي

چولپان

چولپان، سەن قۇياشنىڭ چوڭ قىزى بولساڭ كېرەك. سەن ھەر سەھەر ئۇيغۇر قىزىنىڭ دوپپىسىدىكى زەر ـ ئۇنچىلەرنىڭ يالتىرىشىنى ئەسلىتىدىغان يۇلتۇزلار ئاسمىنىدا ئۆزۈڭنىڭ ئالاھىدە نۇرانىلىكىڭ، ھۆسن ـ جامالىڭ بىلەن باشقا يۇلتۇزلاردىن ئۆزگىچە كۆزۈمگە تاشلاندىڭ. سەن گويا ئانىسىنىڭ ئالدىدا يىگىتى بىلەن كۆرۈشۈشتىن ئۇيلىپ پەردە ئارقىسىغا يوشۇرۇنۇۋالغان دىلبەرنىڭ چىرايىدىن نۇر ـ تەبەسسۇم ياغدۇرۇپ ناز ـ كەرەشمىسى بىلەن چېقىپ كەلگىنىدەك ئوتتۇرىغا چىقىسەن. سەن زېمىنغا باقىسەن، ئۇنى سۆيگۈ پارلىغان كۆزلىرىڭ بىلەن يىراقتىن قۇچاقلاپ كۆكسۈڭگە ياقىسەن، سەن زېمىنغا چېھرىڭنى ئاچىسەن، ئاڭا نۇرۇڭنى ئەمەس، ئىچ ـ ئىچىڭدىن ئۇرغۇپ تۇرغان مېھرىڭنى چاچىسەن.

چولپان ! سەن زېمىنغا دەم يېقىنلايسەن، دەم يىراقلايسەن، دەم ئوڭىغا ئۆتىسەن، دەم سولىغا ئۆتىسەن. لېكىن، ئۇنىڭغا مەڭگۈ تۇتۇق بەرمەيسەن. مەن ساڭا قاراپ ئويغا چۆممەن. زېمىن ـــ ئوغلان، سەن ـــ چولپان، ئىككىڭلار پىراق ئوتتا كۆيۈپ پىشقان؛ بۇيۇك ئىنسان، گۈزەل ئارمان سىلەر تەقدىرى جور بولغان. بەزىلەر سېنىڭ كۈن پاتقاندىن تارتىپ كۈن چىققانغا قەدەر زېمىنغا تەلپۈنۈپ تۇرۇشۇڭنى ساداقەت دېيىشسە، بەزىلەر سېنى بۇ ئىشىڭ ئۈچۈن ھاماقەت دەپ

ئەيىبلىشىدۇ. ئۇلارچە، يەتمىگەن ئارمان خىيالەن تەلپۈنۈشىنىڭ ئانىسى، خىيال ھامىنى خىيال، تەلپۈنۈش تومۇز ئىسسىقتا، جەزىرىنىڭ ئوتلۇق شامىلىدا يەلپۈنۈشتىن ئىبارەت. مەن ئويلىنىمەن. سېنىڭ ساداقىتىڭ، سېنىڭ ئارمىنىڭ مۇشۇ تارازىدا ئۆلچەشكە تېگىشلىكمىدۇ؟ ساداقەت پەقەت ۋاپادارلىق مىزانىدىلا، ئارمان پەقەت بۇيۇك غايە تارازىسىدىلا ئۆلچىنىشكە مۇناسىپ ئەمەسمىدى؟ !

چولپان ! سەن قۇياشتىن نۇر، ھارارەت ئالمىغان بولساڭ، تۇن كۆكىدە بۇنچە چاقناپ تۇرالمايتتىڭ. ئارمان بۇيۇك غايە، مۇقەددەس ئىزدىنىشتىن سېھرىي كۈچ ئالمىغان بولسا، ئىنسان مەڭگۈ ئۇنىڭغا باغلانمىغان بولار ئىدى. ئارمان ئۆز نەپسىنى قاندۇرۇشقا ئۇمتۇلگەن ھەۋەس ئەمەس، ئارمان جىمى جاھانغا خۇمارلىق بېقىپ ئۆزىنى ئالدايدىغان پەس مەست ئەمەس؛ ئارمان ــ غايىۋى دەرمان؛ ئارمان ــ ئىنسانىيەتنىڭ ئىدراك ئاسمىنىدا پارلىغان چولپان.

چولپان ! مەن ساڭا تەلپۈنمەن، چۈنكى سەن مېنىڭ يورۇقلۇقىغا تەشنا قەلبىمنىڭ ئېنىكئانىسى. تالاي زېمىنداشلىرىم سېنىڭ سېھرىي قۇدرىتىڭدىن بەرپا قىلىنغان نۇرلۇق تاجنى كىيىشكە، يەنى چولپان نامىنى ئېلىشقا مۇشەررەپ بولدى. چۈنكى، ئۇلار ئىنسانىيەت دۇنياسىنىڭ يورۇمىغان ساھىللىرىدا كۈلۈپ چاقنىيالىغاندى. ئۇلار سېنى تەقلىد قىلىشقان، مەن ئۇلارنى تەقلىد قىلمەن. زېمىن چولپىنى كائىنات چولپىنىغا قانداقمۇ تەڭلەشسۇن دەيدىغانسەن بەلكىم. ئارمان ۋەسلىدە تىلسىملىق تاغلارنىڭ باغرىنى تېشىپ، ئۇپقۇنلۇق دېڭىزلارنىڭ كۆكسىدىن بېسىپ ئۆتەلەيدىغان ئىنسانىيەت ئەھلى ئىزدىنىش دۇلدۇلى بىلەن سېنىڭ ئۇستۈڭگە يۈرۈش قىلدى، ئۇلارنىڭ كۆكرىكىگىمۇ

«زېمىن چولپىنى» دېگەن نىشان ئېسىلغان. ئىشىنىمەنكى، ئۇلار ھامان بىر كۈنى كۆكرەكتىكى نىشانىنى سېنىڭ ماڭلىيىڭغا ئاسىدۇ، سەن ئۇ چاغدا كائىنات چولپىنى ئەمەس، زېمىن چولپىنى بولىسەن.

1984 ـ يىلى 1 ـ ئاي

قەبرە

ئەتراپنى كاپرون ياغلىقتەك سۇزۇك تۇمان قاپلىغان، قۇياش ئۇپۇق ئېتىكىدىن كۆتۈرۈلۈپ تېخى تولۇق چىراي ئاچمىغان پەيت. مەن سەھەرنىڭ سوغۇق، ساپ ھاۋاسىدىن ھۇزۇرلىنىپ كېتىۋاتىمەن.

ئالدىمدا زومچەك ـ زومچەك قەبرىلەر كۆرۈندى. مەن تاڭ سەھەردە ئەرۋاھلارنىڭ روھىنى ياد ئېتىپ قويۇش ئۈچۈن شۇ ياققا قاراپ مېڭىشقا باشلىدىم. قەبرىستانلىق ـــ بۇ ھاياتلىقنىڭ ئاخىرقى قارارگاھىغا قارىغانسېرى، كۆز ئالدىمدا ئىنسانىنىڭ ھايات مۇساپىسى مارجاندەك تىزىلىپ ئۆتۈشكە باشلىدى: ئاچچىق يىغىسى بىلەن دۇنياغا كۆز ئاچقان بوۋاق، ئانىسىنىڭ ئېتىكىگە ئېسىلىپ تايچاقتەك ئويناقشىپ يۈرگەن بالا، مۇھەببەت ئالىمىگە يېتىپ كۆز ئاچقان ياشلىق، مۇشەققەت داۋانلىرىغا ئۆرلەۋاتقان قىرانلىق، ئۇپۇق ئېتىكىنى لاله رەڭگە بويىاپ پېتىۋاتقان كۈن نۇرىدەك قېرىلىق ... تۆت گەز ماتا بىلەن كېپەنلىنىپ يەر قوينىدا ياتقان جەسەت، ئۇنىڭ نام ـ نىشانى ئۈچۈن دۆۋىلەنگەن تۇپراق ـــ قەبرە ...

تېنى قاغا ـ قۇزغۇنلارغا يەم بولۇپ، سۆڭىكى قار ـ يامغۇرلارنىڭ ھۇجۇمى، قۇياشنىڭ قىزدۇرۇشى بىلەن قۇرۇپ قاتقان قەبرىسىز مۇردىلار، ئەزىز تۇپراقتا قويۇلۇپ يادنامە مۇنارلىرى تىكلەنگەن، ئەبەدىيلىك قۇچىقىدا ئانىسىنىڭ

قويندا ياتقاندەك خاترجەم ئۇخلاۋاتقانلار كۆز ئالدىمدا سىلىشتۇرما بولۇشقا باشلىدى. ئېغىر خىياللار ئىچىدە قەبرىلەر ئالدىغا يېقىنلىشىپ قالغانلىقىمنى سەزمەي قاپتىمەن. هوي، بۇ قەبرە ئەمەسقۇ!؟ ئالدىمدا ئېتىزلىقتا دۆڭلەنگەن قىغ دۆڭلىرى تۇراتتى. ئىختىيارسىز كۈلۈۋەتتىم. قۇياش تاڭ قىزىنىڭ يۈزىدىكى گاز ياغلىقنى ئېلىپ تاشلىدى. ۋاللىدە چاقنىغان ئاپتاپتەك ئۇشتۇمتۇت كەلگەن كۈچلۈك تەپەككۇرنىڭ مىختەك قادالغان كۆزلىرى ئالدىدا كۈلكەمنى دەررۇ يىغىشتۇرۇۋالدىم:

نېمىگە كۈلىسەن؟ بۇ هەقىقەتەن قەبرە ئەمەسمۇ!؟ بۇ ئەتىيازدا بىخ سۈرۈپ، يازدا كۆكلەپ، كۈزدە ئەلگە هۇسۇل بېرىش بىلەن ئۆز هاياتىنى ئاخىرلاشتۇرغان زىرائەتلەرنىڭ هۆرمىتىگە تىكلەنگەن قەبرە ئەمەسمۇ!

1984 ـ يىلى 1 ـ ئاي

ئۇنتۇما

ئاھ، جانان ! لەۋلىرىڭگە رەڭداش قىزىلگۈلنى ساڭا تۇتقىنىمدا، سەن ئۇنىڭ خۇش پۇراقلىرى بىلەن مەست بولۇپ تۇرۇپ ماڭا رەھمەت ئېيتىشنى ئۇنتۇمدىڭ، لېكىن شۇ چاغدا سەن بىرنېمىنى ئۇنتۇدۇڭ.

كۆزلىرىڭدەك بۇلدۇقلاپ تۇرغان بۇلاق سۈيىدىن يۈرەك شەكلىدىكى جامنى تولدۇرۇپ ساڭا تۇتقىنىمدا، سەن ئۇنى ھەۋزىكەۋسەر ئىچكەندەك ھۇزۇرلىنىپ ئىچىپ تۇرۇپ ماڭا مىننەتدارلىق ئېيتىشنى ئۇنتۇمدىڭ، بىراق سەن شۇ چاغدا يەنە بىرنېمىنى ئۇنتۇدۇڭ.

نېمىنى، نېمىنى ئۇنتۇدۇم؟ دەيدىغانسەن بەلكىم، مەن بىر نېمىنى، بىرنېمىنى ! دەيمەن؛ سەن نېمىنى؟ نېمىنى؟ دەيسەن، مەن بايامقىنى تەكرارلايمەن.

سۇنىڭ بۇلدۇقلىشىدەك بىر خىل رىتىملىق، قايتىلىنىپ چىقىۋاتقان بۇ سۆزلەردىن سەن كۈلسەن، شۇنداقتىمۇ، مېنىڭ پىكىر بۇلىقىمنىڭ كۆزىنى تاپماقچى بولغاندەك، ئويچان كۆزلىرىڭ بىلەن بايىقى تەبىئەت بۇلىقىغا تىكىلىسەن.

ئاھ، جانان، سېنىڭ شۇ تاپتىكى قىياپىتىڭ ! چېكەڭدىكى گۈل خۇددى بىلىندۇرمەي كەينىڭگە ئۆتۈۋېلىپ جىلمىيىپ تۇرغان دوستۇڭ مىسالى، ئالدىڭدىكى بۇلاق گويا جازىبىسى بىلەن تارتىپ تۇرسىمۇ، يەنىلا پىنھانە تۇرغان تۇنجى سۆيگۈڭنىڭ سىرلىق ۋىسالى.

سەن ئۇنتۇدۇڭ، ئۇنتۇدۇڭ، گۈلنى پۈرىغاندا شۇ گۈلنى تەرگەن باغۋەننى ئۇنتۇدۇڭ؛ سۇنى ئىچكەندە ئېتىلىپ قالغان بۇ بۇلاقنىڭ كۆزىنى ئاچقان ئىنسانىنى ئۇنتۇدۇڭ.

جانانىم، بىز ئۇنتۇمايلى، ئاتا ـ ئانىنىڭ ئەجرىنى ئۇنتۇغان ھالال پەرزەنت بولمىغىنىدەك، ئەجدادنىڭ ئەمگىكىگە كۆز يۇمغان روناق تاپقۇر ئەۋلاد بولالمايدۇ. رەھمىتىمىز ئەجدادقا بولسۇن، بۇ ئەنئەنىمىز ئەۋلادقا قالسۇن.

1984 ـ يىلى 1 ـ ئاي

پەزىلەت ئىگىسىگە مەدھىيە

سەن گۈلنى ياخشى كۆرسەن، خۇش پۇراقتىن لەززەتلىنىسەن، گۈزەللىكنىڭ پەيزىنى سۈرىسەن. لېكىن، سېنىڭ شۇ گۈزەللىكنىڭ ئاپىرىدە بولۇشىدىكى بەزى ۋاستىلەرگىمۇ نەزەر كۆزۈڭنى سالغۇڭ كېلەمدۇ؟ ئۇيياندا رەيھانۇ رەنا، بۇياندا لالەيۇ مىرزىلار ھۇپپىدە ئېچىلغان گۈلشەن ئارا سەيلە قىلىپ يۈرگىنىڭدە، گۈللەرنىڭ پۈرمە كۆكىرىكىگە يېپىشىپ، خۇشبۇي لەۋلىرىدىن سۆيۈپ قاچقان كېپىنەكلەرگە ھەۋىسىڭ كېلىدىغاندۇ؟ گۈل كۆكسىدىكى شىرنە بۇلمقىدا ئۆز تەشنالىقىنى قاندۇرىدىغان، گۈللەر ئارا ئەلچى بولۇپ، غۇنچىلار يۈرىكىدە مۇھەببەت ئوتىنى ياندۇرىدىغان بىر كىچىك جان ئىگىسى بار. ئۇ ئالتۇندەك ۋۇجۇدىنى كۈن نۇرىدا جىلۋىلىتىپ، شوخ سازىنى ھاۋادا ئەركىن زىرىلدىتىپ، باش ئۇستۇڭدىن ئۇچۇپ ئۆتكەندە، خۇددى نەيزىلىك نۆكەرنىڭ ھۇجۇمىغا يولۇققاندەك، قوللىرىڭنى پۇلاڭلىتىپ، ئۆزۈڭنى پاناھداپ كەتكەن چاغلىرىڭمۇ بولغىيتتى؟ !

تونۇردىن يېڭى سويغان مەززىلىك نانىنى يەۋاتقاندا، قوقاس تەپتىدە كۆيۈپ ـ پىشقان ناۋاينى ئەسلەيدىغانلار كۆپ بولمىغاندەك، تاتلىق ھەسەلنى لەززەت بىلەن ئىستېمال قىلغاندا، ئۇنىڭ يارىتىلىشىنى ياد ئېتىدىغانلارمۇ ئانچە كۆپ بولمىسا كېرەك. بەلكىم، سەنمۇ شۇلارنىڭ جۇملىسىدىن بولغىيتتىڭ؟ !

قۇدرەتلىكلەرنىڭ غەيرىتى يەتمىگەن ئىشلار ئاجىزنىڭ ھىممىتىدىن ۋۇجۇدقا كېلىدىغان، ئاتالغانلارنىڭ ئاسمىنىدا يوق يۇلتۇز ئاتالمىغانىنىڭ ئالىقىنىدا نۇرلىنىدىغان ئەھۋاللار دۇنيادا ئاز ئەمەس. مەن ئەزەلدىن پەزىلەت ئىگىسى قاتارىدا ئاتالمىغان، لېكىن ھېچقانداق ئىللەت ئۆز دېغىنى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا سالالمىغان بىر پاك جاندار ئۈستىدە سۆزلەيمەن.

مەن سۆز سەنئىتىدىن ھېسسىيات سەھنىسىنى بىنا قىلاي، سەن ئەقىل كۆزۈڭ بىلەن ئۇنىڭدا ئېسىل ئويۇن كۆرگىن: قارا، ئۆز كۆنىكىدىن زەر رەڭلىك جىسمىنى يالتىرىتىپ غۇژۇدە ئۇچۇپ چىققان ئەينەكتەك سۈزۈك قاناتلىقلار بىر ـ بىرىنى قوغلاشماقتا؛ ئالدىدا ئۇچار بىر مەشۇق، كەينىدە قوغلار مىڭ ئاشىق، زەر پەرى ئەرشكە ئۇچىدۇ ئۆرلەپ، ئاشىقلار بەيگىدە ۋىسالنى كۆزلەپ. ھوشسىزلىنىپ يىقىلىش، ھالسىزلىنىپ قېپقېلىش، ئەلەم بىلەن جان بېرىش ... ئاشىقلار توپىنى ئازايتىدۇ. مەنزىل مىڭنى شاللايدۇ، ۋىسال مەردنى تاللايدۇ. مانا، قاناتلىق پەرى باتۇر ئاشىققا قۇچاق ئاچتى. بۇ ئۇلارنىڭ تويى ئىدى. ئۇلار، ئۇلاردىن ئىلگىرىكىلەر، ئۇلاردىن كېيىنكىلەر ھەممىسىلا ئاشۇنداق ئەركىن بىرىكىشىنىڭ مەھسۇلى ئىدى. ئۇلار زەپەر قۇچقان پالۋاننىڭ پۇشتى، ئەركىن مۇھەببەتنىڭ تۆرەلمىسى، مەردانىلىكنىڭ مىراسخورى ئىدى.

مانا بۇلار ئىنسانىيەت ئالىمىدىكى مۇھەببەت ئەركىنلىكىنى دۇنياپەرەسلىكنىڭ تورىغا چىرماپ، نامەردلىكنىڭ زەنجىرىگە باغلاپ بېرىدىغان ھادىسىلەر بىلەن روشەن سېلىشتۇرما ئەمەسمۇ؟ !

بىراۋغا بىھۇدە چېقىلماسلىق، ياۋۇزنىڭ ئايىغىغا

يىقىلماسلىق، تەنبىھ بېرىش توغرا كەلگەندە، ياماننىڭ يارىسىغا تەگكۈدەك، ياخشىنىڭ يادىغا كەچكۈدەك ئىش قىلىش ھەممە ئىنساننىڭ قولىدىن كېلىۋەرمەيدۇ، ياماننى چاققاندا نەشتىرىنى تۈۋىگىچە پاتۇرۇپ ئۆز جېنىنى پىدا قىلىۋېتىدىغان بۇ كىچىك جان ئىگىسى مۇھەببەت بىلەن نەپرەتنى ئۆزىگە تەڭ مۇجەسسەم قىلىشنىڭ يارقىن ئۈلگىسى.

ئۆز جامائەسى بىلەن ياشاپ، شۇ جامائە ئۈچۈن قۇربان بولىدىغان، غەرەزسىز ئەمگەك ئەجرى بىلەن ئەجەلدىن بۇرۇن ئۆلىدىغان مۇشۇ كىچىككىنە ھاشاراتنىڭ قىممىتى پۈتكۈل ھاياتىدا ئۆزىنىلا كۆزلەپ، كالىدەك تۈۋلەپ، مەنپەئەت دېسە ئاتا ـ ئانىسىنىمۇ سېتىۋېتىدىغان، قورسىقى ئۈچۈن بالىسىنىمۇ يەۋېتىدىغان مەخلۇقلاردىن ھەددى ـ ھېسابسىز يۇقىرى تۇرمامدۇ؟ !

ئۇلۇغلۇقنىڭ ھەممىسى ھەيۋەتلىكلەرگە بەخشەندە قىلىنىپ يۈكسەك مەرتىۋىگە قېقىۋېتىلگەن ئەمەس. ئەگەر ئىزدىگىنىڭ يەردە بولىدىكەن، كۆككە تەلمۈرۈشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ !

ئىنسان مېۋىنى ئەزىزلەيدۇ، لېكىن ھەرگىز باراڭنى ئەمەس؛ ئۇ ھالال مېھنەتنى قەدىرلەيدۇ، بىراق ئەسلا قۇرۇق پاراڭنى ئەمەس.

تېرىقتەك ۋۇجۇدتا تاغدەك پەزىلەت. مەن ئۇنى ئۇلۇغلايمەن ! ئۇ ئۆزىنىڭ قەھرى بىلەن گۈلزار شۇمبۇيىسىنى قۇرۇتۇۋېتىدۇكى، ھىممەت ئېتىزىغا پىتنە ـ پاساتنىڭ ئۇرۇقىنى تېرىمايدۇ. مەن ئۇنى ئۇلۇغلايمەن ! ئۇ ئۆزىنىڭ تۆھپىسى بىلەن نام ـ نىشانسىز تۈگەپ كېتىدۇكى، ھەرگىز قۇم ئۈستىگە مىننەت مۇنارىسىنى تىكلىمەيدۇ. مەن ئۇنى ئۇلۇغلايمەن ! چۈنكى، ئۇ چۈشەنگەن ئىنسانغا ماددىي لەززەتلا

ئەمەس، مەنىۋى قۇدرەتمۇ ئاتا قىلالايدۇ.

سەن گۈلشەننى ياخشى كۆرىسەن، گۈزەللىكنىڭ پەيزىنى سۈرىسەن. ئەمدى پىنھانە گۈزەللىكنىمۇ بايقاشنى بىلگىن، چۈنكى تىرىكلىكنىڭ قىممىتى دەل ئاشۇ يەردە.

1984 ـ يىلى 1 ـ ئاي

يېڭى يىل دەقىقىلىرىدە ...

يېڭى يىلنىڭ كىرىش دەقىقىسىنى كۈتۈپ ئولتۇرۇش نەقەدەر كۆڭۈللۈك ـ ھە ! شۇ تاپتا تالاي ئىنسانلار سائەتلىرىگە دەمۇدەم قاراۋاتقاندۇ.

مەنمۇ سائەتكە دىققەت بىلەن قاراۋاتىمەن. سائەتنىڭ چىكىلداشلىرى ماڭا يۈرىكىمنىڭ گۈپۈلدەشلىرىدەك بىلىنمەكتە، سېكۇنت ئىسترېلكىسىنىڭ پىرقىراشلىرى ماڭا تومۇرلىرىمدىكى قانىنىڭ ئۇرغۇشىدەك سېزىلمەكتە. بىر خىل رىتىملىق مېڭىۋاتقان سائەتكە قارىغانسېرى مېنىڭ كۆڭ ئالدىمدا سائەت ئەمەس، بەلكى ئۆز ئۆقىدا ئاستا ئايلىنىۋاتقان يەر شارى گەۋدىلەنمەكتە.

ئەنە، مەن كۆرۈۋاتىمەن، يەر شارىنىڭ تېڭىنى چىللاۋاتقان گىگانت خورازنى كۆرۈۋاتىمەن.

ئەنە، مەن كۆرۈۋاتىمەن، مومامنىڭ بېشىدىكى ئاق ياغلىقىتەك ئاپپاق قارلارغا چۈمكەلگەن تەڭرىتاغلىرىنى كۆرۈۋاتىمەن.

ئەنە، مەن كۆرۈۋاتىمەن، دومنا پىچلاردىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان يالقۇنلاردىن قىزىل گالىستۇك رەڭگىگە كىرگەن ئاسمان بېتىنى كۆرۈۋاتىمەن.

دەستىگاھلار بېشىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ يۈرگەن توقۇمىچى ھەدىلىرىم، ئىستانوكتىن ئۇچقۇن ئەمەس، يۇلتۇز چاچرىتىۋاتقان ئىشچى تاغلىرىم، ئەقىل بۇلىقىنى

بۇلدۇقلىتىۋاتقان ئالىم ئاتىلىرىم، كېسەللەرگە شىپالىق بېرىۋاتقان دوختۇر ئانىلىرىم، مېنىڭدەك كۆچەتلەرنى پەرۋىش قىلىۋاتقان باغۋەن ـ ئۇستازلىرىم، تىك قىيالاردا بۇركۇتتەك هوشيار تۇرۇۋاتقان جەڭچى تاغلىرىم، ئۆز مېۋىسىنىڭ مېغىزىنى چېقىۋاتقان دېھقان ئاكىلىرىم مېنىڭ كۆز ئالدىمدىن بىر ـ بىرلەپ ئۆتمەكتە.

ئۇلار غەيرەت تۇلپارىغا مىنىپ ۋاقىت دۇلدۇلى بىلەن بەيگىگە چۈشمەكتە.

ئۇلار مېهنەت گۈل ـ چېچەكلىرى بىلەن يىل بوۋاينىڭ ئېتىكىنى كۆممەكتە.

ئەنە، شىجائەت مەشئىلى شوخ يېلىنجاپ راسا كۆيمەكتە.

ئەنە، ۋاقىت ئۈستىدىن غالىب كەلگەنلەر خۇشال كۈلمەكتە.

مەن سائەتنىڭ چىكىلداشلىرىدىن زېمىنىڭ تىنىقىنى ئاڭلاۋاتىمەن.

مانا، ئاخىرقى دەقىقە يېتىپ كەلدى ! مانا، داڭ ئۇرۇلدى !

مەن داڭ ئاۋازىدىن ئالەمنىڭ مەغرۇر كۈلكىسىنى ئاڭلاۋاتىمەن.

مەرهابا، يېڭى يىل، مەرهابا !

مەن ئىنسانىيەتنىڭ ئالقىش سادالىرىنى ئاڭلاۋاتىمەن.

ئالغا ! ئالغا ! ئالغا !

مەن خەلقىمنىڭ كۈرەش مارشىنى ئاڭلاۋاتىمەن.

ئېھ، دوستلار، يېڭى يىلنى كۈتۈۋېلىش نەقەدەر كۆڭۈللۈك ـ هە !

بىز شۇ تاپتا ۋاقىتنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ يىلنى كۈتتۇق، كۈتۇۋالدۇق، هەممە ئىشتا مۇشۇنداق، ۋاقىتنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋالساق، كەينىمىزدە قالغان ۋاقىتنى ئالدىراتساق، ئۇنۇم

تۇلپارىمىزدا يىل دۇلدۇلىنى ھالسىراتساق، بىز مەڭگۈ غالىب ياشىمايمىزمۇ !؟

ئىنسانىيەت ئەقىل ـ پاراسىتىنىڭ پارتلاش دەۋرى يېتىپ كەلدى. بىزمۇ پاراسىتىمىزنى ئۇرغۇتايلى ! ئىرادىمىزنى چىڭىتايلى !

ئۇمىد بىزدە ! ئۇمىد مۇشۇ دەۋرنىڭ كۇرەشچان ئوغلانلىرىدا !

1984 ـ يىلى 12 ـ ئاي

هەقىقەتنىڭ جاكارى

هەقىقەت مۇنداق جاكار چىقاردى:

«كۆزى كۆرمەسلەر كور ئەمەس، پەقەت مېنى كۆرمىگەنلەرلا كور.

تىلسىزلار گاچا ئەمەس، پەقەت مەن ئۇچۇن سۆزلىمىگەنلەرلا گاچا.

پاڭقايلار گاس ئەمەس، پەقەت ماڭا قۇلاق سالمىغانلارلا گاس».

بۇ جاكارغا شەخسىيەت مەسخىرە ئارىلاش كۆلدى.

ئەقىل چوڭقۇر ئويغا چۆمدى.

ۋىجدان مەمنۇنىيەت بىلەن باش لىڭشىتتى.

1984 ـ يىلى 12 ـ ئاي

چېقىن ۋە ئاي

چېقىن: مەن چېقىلسام كېچىنى سەندىن ئۆتە يورۇتۇۋېتىمەن. لېكىن، كىشىلەر نېمە ئۈچۈن سېنى: «تۇنىنىڭ چىرىغى» دەيدۇ ـ يۇ، مېنى دېمەيدۇ؟

ئاي: چۈنكى، سېنىڭ يورۇقۇڭ بىردەملىك، مېنىڭ ئەبەدىي.

1984 ـ يىلى 12 ـ ئاي

سۇئادان تېرەك ۋە بۆلجۇرگەن

سۇئادان تېرەك: مەن شۇنچە بۇيۇك قەد كۆتۈرۈپ تۇرىمەن. سەن يەردىن باغرىڭنى ئالالمايسەن. نېمىشقا كىشىلەر ساڭا ئېگىلىدۇ ـ يۇ، ماڭا گىدىيىدۇ؟

بۆلجۇرگەن: سەن بۇيۇكتە بولغىنىڭ بىلەن مېۋىسىز، مەن تۆۋەندە بولغىنىم بىلەن مېۋىلىك.

1984 ـ يىلى 12 ـ ئاي

يوپۇرماقنىڭ ئاقۇتتى

يوپۇرماقلار ئۆزىگە ئوزۇق بەرگەن يىلتىزغا نەزەر كۆزىنىمۇ سالماي ھە دەپ يۇقىرى ئۆرلىدى.

كۈز بورىنىنىڭ غەزىپى كەلدى ـ دە، يوپۇرماقلارنى شېخىدىن ئايرىپ، يىلتىزنىڭ ئاياغ ئاستىغا تاشلاپ ئوغۇت قىلىپ بەردى.

1984 ـ يىلى 12 ـ ئاي

سۆڭەكتىن زۇۋان

مەن باشقىلار غاجاپ تاشلىۋەتكەن سۆڭەكنى قولۇمغا ئالدىم. سۆڭەكتىن ئۇشتۇمتۇت زۇۋان كەلدى:

ــ ئەي ئىنسان، مېنى تاشلىۋەت، مەن سېنىڭ ئەمەس، ئىتنىڭ رىزقى.

1984 ـ يىلى 12 ـ ئاي

سۇ بىلەن ئوت

سۇ ئوتقا دېدى: مەن سېنى ئۆچۈرۈۋېتىمەن.
ئوت دېدى: مەن ئۇلغايسام سېنىمۇ كۆيدۈرۈۋېتىمەن.

1984 ـ يىلى 12 ـ ئاي

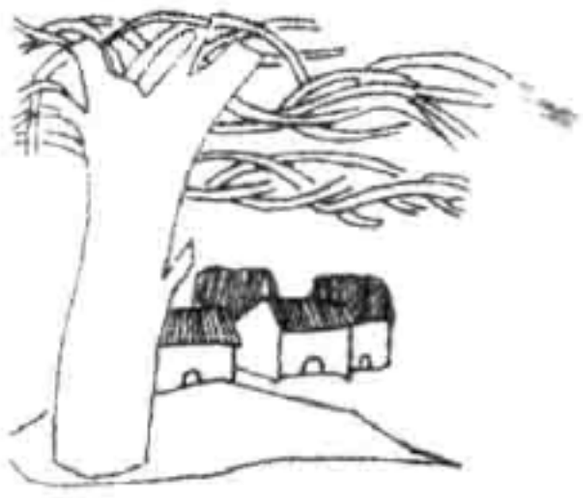

شامالنىڭ جاۋابى

شامالنىڭ «سۇف ـ سۇف» قىلىپ دېمىدە قىلىشلىرى چاراقلاپ يېنىۋاتقان شامنى ئۆچۈردى، چاراسلاپ چېقىلغان ئۇچقۇننى يالقۇنغا ئايلاندۇردى.

مەن بۇ مۆجىزىگە ھەيران بولۇپ شامالدىن سورىدىم:

ـــ سەن خالىغىنىڭنى ئۆچۈرۈپ، خالىغىنىڭنى يانداۋۇرىدىكەنسەن. ئوت نەسلى سېنىڭ قۇلۇڭ ئوخشىمامدۇ؟

ـــ يوقسۇ، ـــ دېدى شامال، ـــ شام ئۆچۈشنى خالىدى، ئۆچۈردۇم، ئۇچقۇن كۆيۈشنى خالىدى، كۆچەيتتىم، ئوت نەسلى ئىرادە قىلىدۇ، مەن شۇ ئىرادىنىڭ قۇلى.

1984 ـ يىلى 12 ـ ئاي

چېچىلاڭغۇلۇق ۋە بىرلىك

— ئەي قۇم، سېنى بورانلارنىڭ ئۇچۇرۇپ كېتىشى نېمىلىكتىن؟

— چېچىلاڭغۇلۇقتىن.

— ئەي تاش، بورانلاردا مەزمۇت تۇرۇشۇڭ نېمىلىكتىن؟

— بىرلىكتىن.

1984 - يىلى 12 - ئاي

ئوتنىك ختابى

ئوت شامالغا قاراپ مۇنداق خىتاب قىلدى:
ـــ مەن شام ھالىتىمدە ساڭا مەھكۇممەن.
گۈلخان ھالىتىمدە سېنىمۇ ئۇسسۇلغا سالىمەن.

1984 ـ يىلى 12 ـ ئاي

ئۇنچە ۋە ئۇرۇق

— مەن يەرگە چۈشۈپ كەتسەممۇ قىزلار تېرىپ بويىنغا ئېسىۋالمدۇ. سېنى بولسا، تاغاردىن ئېلىپ يەرگە چاچمدۇ، قارا، زادى قايسىمىز بەختلىككەنمىز؟ — دېدى ئۇنچە ئۇرۇققا گىدىيىپ تۇرۇپ.

— سەن ئۆزگىنىڭ بويىدا ساڭگىلىغىنىڭچە پارقىراپ تۇرۇۋېرىسەن، مەن بولسام يەرنىڭ تېگىدىن ئۆسۈپ چىقىۋېرىمەن. قېنى، ئېيتقىنا، مېنىڭ مېۋىلىرىمنى قىزلار مەڭزىگە ياقمىدا سەن بەختلىكمۇ، مەن بەختلىكمۇ؟

1984 ـ يىلى 12 ـ ئاي

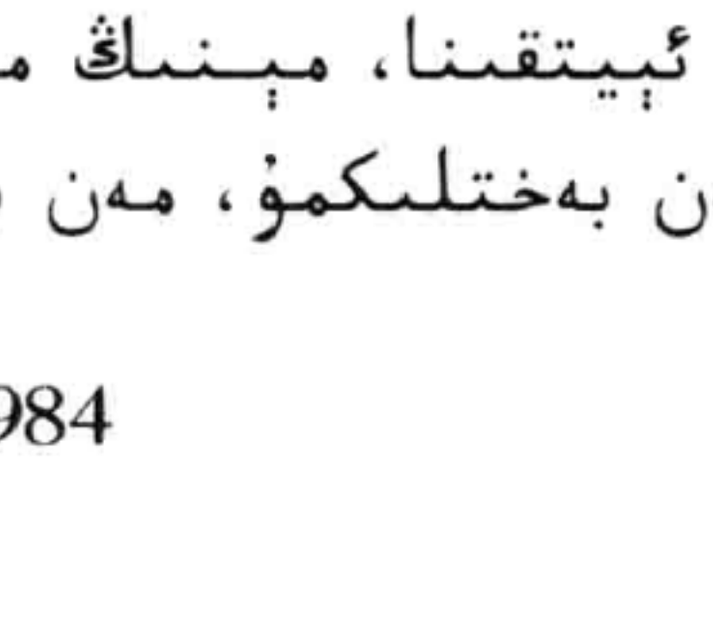

ئېھ، ئانا ماكان

مۇقەددىمە

ئېھ، ئانا ! باراڭ تۇۋدىن تېخىچە قوزغالماي مەن ئۇچۇن دوپپا تىكىۋاتامسەن؟ سەن نەقەدەر مېھرلىك ـ ھە ! بۇۋاقلىقىمدا مېنى كۆكسۈڭدىن نېرى قىلمىغانىدىڭ، بالىلىقىمدا مېنى قانىتىڭدىن نېرى قىلمىدىڭ. قۇياشمۇ ئۆزىدىن نۇر ئېمىۋاتقان مەۋجۇداتلارغا كۇندۇزلا قارايدىكەن، لېكىن سەن ماڭا كېچىسىمۇ ھەمراھ ئىدىڭ؛ ئايمۇ يۇلتۇزلىرىنى كېچىسىلا ئەگەشتۇرۇپ چىقىدىكەن، لېكىن سەن مېنى كۇندۇزمۇ يېنىڭدىن ئايرىمايتتىڭ...

مەن چوڭ بولدۇم، مەن ئەمدى بالا ئەمەس، ئانا. باراڭ تۇۋدە ئۇخلىسام، قارا بېسىپ قالمىسۇن، دەپ بېشىمدا ئولتۇرغىنىڭمۇ بۇ. قايسىبىر چاغلاردا قاداق باسقان قوللىرىڭ بىلەن بېشىمغا پوسما، مەيدەمگە شالدۇرۇق تىكىپ بېرەتتىڭ؛ ئەمدى قېرىغىنىڭدا، يەنە كېلىپ مېنىڭ يىگىتلىكىمدە، يەنە شۇ يىڭنەڭ بىلەن مەن ئۇچۇن ئىشلەۋاتامسەن؟ ! بىلىمەن، ئانا، كۆزلىرىڭ تورلاشتى، قوللىرىڭمۇ قاتتى، يىڭنىنىڭ كۆزىدىن يىپ ئۆتكۈزەلەيدىغان چاغلىرىڭمۇ كەتتى. ئۇنداقتا، قولۇڭدىكى يىڭنەڭ ــ كىرپىكىڭ؛ يىپىڭ ــ دىلىڭنىڭ رىشتىسىمىدۇ ؟!

قوي، ئانا، ئەمدى سەن مېنىڭ ئورنۇمغا يانپاشلا،

ئاستىڭغا قوشلاپ يۇمشاق كۆرپە سالاي، بېشىڭغا يەنە بىر ماموق ياستۇق قويايي، ئاستىڭغا نەم ئۆتمىسۇن، يەنە كىگىزدىن بىرنى سالاي؛ ئۇيقۇڭ قانغاندا تالا ـ تۇزگە چىقىپ سەيلە قىل، يوللىرىڭغا زىلچا سالاي. راست، ئانا، مەن ساڭا زىلچا تەييارلاي، دۇنيادا يولىغا پاياندار سالىدىغان ھۆرمەتتە ئانىدىن يۇقىرى تۇرىدىغانلار بولمايدۇ.

ئېھ، ئانا ! مەن ساڭا ئىران نۇسخىلىق گىلەمدىن ئاچىقايمۇ ياكى سۇجۇۋ زىلچىسىدىنمۇ؟ ياق، ئانا، ياق ! سەنمۇ بازار دوپپىسىنى ئوغلۇڭغا كىيدۇرۇشنى خالىمىدىڭغۇ، مەنمۇ ساڭا ئۆز قولۇم بىلەن بىر گىلەم توقاي.

ئانا، گىلەمگە قانداق نۇسخا چۈشۈرسەم ياخشى بولار؟ تەشتەكتىكى گۈللەر نۇسخىسىچۇ؟ ياق، بىرنەچچە تەشتەك گۈل بىلەن قانداقمۇ ئۆز كۆڭلۈمنى نامايان قىلالايمەن ؟ ! ئاددىي ساپال تەشتەكتە ئەمەس، يۈرەك تەشتەكمىدە گۈل ئېچىلدۇرسامۇ، بۇ نۇسخا ساڭا ئاتىغان بۇ گىلەمگە يەنىلا كونىلىق قىلىدۇ. سۇ مەۋجىنى ئەكس ئەتكۈزىدىغان جىمىر ـ جىمىر سىزىقلارمۇ، كۆكتىكى يۇلتۇزلارنى سۈرەتلەيدىغان چاچرىما چېچەكلەرمۇ، ھەر خىل بەلگىلەرنى تەقلىد قىلىدىغان ھىلال ئايسىمان شەكىللەرمۇ بۇ گىلەمگە يارىشايدۇ.

ئېھ ئانا، سېنىڭ مۇبارەك نامىڭ بىلەن تىلغا ئېلىنىدىغان بۇ قۇتلۇق دىيارنىڭ سۈرىتىچۇ؟ ! مەن بۇ گىلەمگە مۇشۇ ئانا ماكانىمدىن نۇسخا ئالاي. چۈنكى، سەنمۇ، سېنىڭ ئاناڭمۇ، ئاناڭنىڭ ئانىسىمۇ... مۇشۇ ئەزىز ماكاندا تۇغۇلغان، مۇشۇ مۇقەددەس دىياردا ئۆسۈپ چوڭ بولغان. مەنمۇ شۇنداق، مەندىن كېيىنكىلەر تېخىمۇ شۇنداق.

يۈر، ئانا، يۈر ! سەن ماڭا رەڭ تاللىشىپ بەرگىن، مەن ئاق قۇ بولۇپ ئۇچاي، سەن مېنىڭ بوينۇمدا ئولتۇرغىن. مەن

بەلكىم مۇشۇ ئۇچۇشۇمدا سېنى يۇدۇپ ھەجگە ئاپارغاندىن چوڭراق ساۋاب تاپارمەن، سەن بەلكىم ماكانىڭنىڭ ھۆسن - جامالىنى كۆروپ ئالەمچە خۇشلۇق، ھۇزۇر تاپارسەن.

بىز تەڭرىتاغلىرىنى بويلاپ ئۇچايلىمۇ؟ ياقەي، گىلەم ئوتتۇرىدىن توقۇلمايدۇ، بىزمۇ بىر باشتىن چۈشەيلى.

ئالتاي تاغلىرىدا

قارا، ئانا، قارا، دادامنىڭ تامچىلىقتا ئىشلىتىدىغان ئاسمىسىدەك، سېنىڭ بوتۇلكىغا ماي قۇيىدىغان ۋارونكاڭدەك، ھاۋانچىمىزنىڭ تېشىدەك، سادىر بوۋامنىڭ بېشىغا قىرلاپ كىيگەن قالپىقىدەك ھەر خىل - ھەر شەكىلگە كىرگەن يوغان - يوغان مۇزلارغا قارا !

يۇر، ئانا، يۇر ! بىز كۆيتۇن چوققىسىغا[1] چىقايلى. شەرق - جەنۇبقا قارىغىنا، ئانا. تاغ مۇڭغۇل دىيارىغا سوزۇلغانسېرى پاكارلاپتۇ. بىز گويا پەلەمپەينىڭ ئەڭ ئۈستىدە، ئۇلار ئەڭ تۆۋىنىدە. بىزنىڭ بۇياق مىسلى جەننەت، ئۇياق گويا بايا‌ۋان - دەشت. ياق، ئانا، مەن بۇ گېپىمدە ئۇلارنى كەمسۇندۇرغۇنۇم يوق. دەرھەقىقەت، ھەممىسىگە ئۆزىنىڭ ماكانى ئەزىز، بىر چاغلاردا سەن، ئالتۇن دەسسەپ تۇرغان ساتىراش پادىشاھنىڭ بويىنىغا ئۇستىرا تەڭلەشكە جۇرئەت قىپتىكەن، دەپ چۆچەك ئېيتىپ بېرەتتىڭغۇ، بىز شۇ تاپتا ئالتاي تېغىنىلا ئەمەس، چىن مەنىسى بىلەن ئالتۇننى دەسسەپ تۇرۇۋاتىمىز ئەمەسمۇ، بەلكى شۇنىڭ سېھرىي كۈچىدىن سۆزلەپ سالغاندىمەن، ئانا.

قارا، ئانا، قارا ! تاغ ئېتىكىدە يېيىلىپ ئېقىۋاتقان

---

① كۆيتۇن چوققىسى — دوستلۇق چوققىسى، ئالتاي تاغلىرىنىڭ ئەڭ ئېگىز چوققىسى بولۇپ، ئېگىزلىكى دېڭىز يۈزىدىن 4374 مېتىر كېلىدۇ.

ئېرتىشكە قارا ! ئوھوي، ئۇنىڭغا قوشۇلۇۋاتقان ئېقىن نېمىدېگەن كۆپ ـ ھە ! غول ئېقىن خۇددى چېچىڭغا سالىدىغان تارغىقىنىڭ قوۋۇرغىسىدەك، ئۇنىڭغا توغرىسىدىن قوشۇلۇۋاتقان تارماق ئېقىنلار خۇددى تارغىقىنىڭ چىشلىرىدەك، ئېرتىش ۋادىسىدىكى يېشىل ئورمانلار خۇددى سۇمبۇل چاچلاردەك يەلپۇنۇپ تۇرۇپتۇ. ئېيتقىنا، ئانا، ئېرتىشتىن ئىبارەت بۇ ھەيۋەتلىك تارغاق ئاشۇ يەلپۇنۇپ تۇرغان يېشىل چاچلارنى تاراش ئۈچۈن يارىتىلغانمىدۇ؟ قارا، ئانا، قارا ! ئېرتىش غەربكە قاراپ ئاقماقتا. ئۇ ئالتاي ئېغىزى بىلەن سەلى تاغ ئارىسىدىن ئۆتۈپ سىرتقا قاراپ ئاقماقتا. بۇنىڭغا قارىغاندا، ئۇ پەقەت ئۆزى ئۈچۈنلا يارىتىلمىغان ئوخشايدۇ. ئۇ شاۋقۇنلىرىدا ئاق كۆڭۈل، مەردانە خەلقىنىڭ مېھماندوستلۇقىنى نامايان قىلىپ، دولقۇنلىرىدا باتۇر، چەۋەنداز ئەلنىڭ جاسارىتىنى نامايىش قىلىپ زەيسەنگە قۇيۇلماقتا. ئۇ مۇز چوققىنىڭ ماڭلىيىدىن ئاققان تەرلەرنى ئېلىپ، جاھان تەشنالىقىنى قاندۇرۇشنى ئەلا بىلىپ، شىمالىي مۇز ئوكيانىغا قوشۇلماقتا. ئانا، بىز گىلەمىمىزنىڭ ئاستىنقى گىرۋىكىگە ئالتاي تاغلىرىنى ھەرە چىشلىق گۈل جىيەك قىلايلى، رەڭگى ئالتۇندەك بولسۇن. ئۇنىڭ تۆۋىنى يېشىل رەڭ، بۇ قارىغاي، مېھرىگىياھ ۋە ھەننۇا قىممەتلىك گىياھ ــ ناباتاتلارنىڭ سىمۋولى. ئۇنىڭ ئېتىكىدىكى ئېرتىش بىر كۈمۈش پوتا، ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرغان ئۇلۇنگۇر ئىككىنچى پوتا بولسۇن. سۇنىڭ رەڭگى يوق دېيىشىدىكەنغۇ، ئۇنداقتا ئېسىل مېتاللىرىنىڭ رەڭگىگە ۋەكىل قىلىپ بىرلا سىمانىڭ رەڭگىنى ئالايلى. بۇ بەلكىم خەلقىمىزنىڭ ۋەزىنىنى نامايان قىلار.

ئېھ، ئانا، ئالتايىنىڭ ئويناق بېلىقلىرىچۇ، بۇغا ـ مارالىرىچۇ، ئېيىق ـ سۈلەيسۈنلىرىچۇ ؟ !... بۇ سىماب

رەڭگىدىكى سۈلىرىمىزغا، يېشىل رەڭدىكى ئورمانلىرىمىزغا، ئالتۇن رەڭدىكى تاغلىرىمىزغا سېڭىشىپ كەتمۇن، گىلىمىمىزنىڭ ئارقىنى توقۇغاندا، بۇمۇ ئۆزگىچە بىر رەڭ بىلەن يوشۇرۇن تاۋلىنىپ تۇرار.

جۇڭغار تاغلىرىدا

يۇر، ئانا، يۇر، بىز شەرقە ئىچكىرىلەيلى. تارىختا ھۆرىيەت ئۇچۇن قىلىچ ئويناتقان باتۇر چەۋەندازلىرىمىز بېسىپ ئۆتكەن جۇڭغار تاغلىرىنى سەيلە قىلايلى. قارا، ئاۋۇ ئېگەرسىمان تۆپىلىكلەرگە، بۇ ئاشۇ باتۇرلىرىمىزنىڭ ئېتىدىن قالغان ئېگەرلىرى ئەمەسمىدۇ ؟! قارا، ئاۋۇ سەندەلسىمان تۆپىلىكلەرگە، بۇ شاپگەر[1] بوۋامنىڭ قىلىچ ـ قالقان سوققان سەندەللىرى ئەمەسمىدۇ ؟ !

قارا، ئانا، قارا، ئېتىكمىزدە جۇڭغارىيە ئويمانلىقى سوزۇلۇپ يېتىپتۇ. بۇرۇلتوقاي، ماناس، ئىبنۇر كۆللىرى ئىككىسى كۆز، بىرى ئېغىزدەك؛ قۇربانتۇڭغۇت قۇملۇقى خۇددى بۇرۇندەك بۇ دىيارغا رەسمىي ئادىمىي ھۆسن بېغىشلىغان. سېخىي ئاسمان بۇ يەرگە شامىلى بىلەن يامغۇرىنى تەڭلا ئەۋەتىپ، قۇم بارخانلىرىغا چۆل قامغاقلىرىدەك ئۇچۇپ يۈرمەيدىغان جاسارەتنى، دەشت گىياھلىرىغا يېتىم بالىدەك بىر بۇلۇڭدا بويۇن قىسىپ تۇرمايدىغان قەددى ـ قامەتنى ئاتا قىلغان.

ئاھ، قۇملۇقتا يىلتىز تارتقان گىياھ ـ ناباتاتلار ! ئاھ، مال ـ ۋارانلىرىمغا قەھرىتاندىمۇ ئوزۇق بېرىدىغان كەڭرى يايلاقلار ! ئاھ، چۆللۈكنىڭ بوينىدىكى يېشىل

---

① شاپگەر ــ قىلىچ سوقىدىغان تۆمۈرچى.

مارجاندەك جۇلالىنىپ تۇرغان بوستانلار ! قايسىبىر بايلىقىڭنى دەپ بولاي، جۇڭغار. بوزۇڭنى دەيمۇ، تۇزۇڭنىمۇ، ئالتۇنۇڭنى دەيمۇ، كۆمۈشۇڭنىمۇ، تۆمۈرۇڭنىمۇ دەيمۇ، كۆمۈرۇڭنىمۇ، ياقۇتۇڭنى دەيمۇ، چىرىمتالىڭنىمۇ ؟! ... ئېھ جۇڭغار، قوينۇڭ لىققىدە بايلىق بىلەن تولغان. مېنىڭ تومۇرلىرىمدا ئۇرغۇۋاتقان قان شۇنچە قاينىاق بولسىمۇ، ھامىنى بىر كۈن تىنىپ توختايدۇ، لېكىن سېنىڭ باغرىڭدىكى قان ــ سېنىڭ تومۇرلىرىڭدىكى نېفىت تۈگىشى مۇمكىنمۇ ! ئېغىر پولاتنى ئاسماندا ئۇچۇرغان، سۇدا ئۈيناتقان ئاشۇ نېفىتىڭ قۇدرىتى ئەمەسمۇ ؟ ! زاۋۇت ـ فابرىكىلارنى گۈركىرەتكەن، پويىز، ماشىنىلارنى ھۆركىرەتكەن ئاشۇ نېفىتىڭ كۈچ ـ قۇۋۋىتى ئەمەسمۇ ! مەن ئۇنىڭ بۇلدۇقلىغان ئاۋازلىرىدىن ئەزىز خەلقىمنىڭ يۈرەك ئۇرۇشىنى ئاڭلايمەن.

قارا، ئانا، قارا، جۇڭغار خۇددى سېنىڭ بوۋاق نەۋرەڭنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويۇلغان تۇمارچىغىلا ئوخشايدىكەن. راست، ھېكمەت ئىلاھى بۇ خاسىيەتلىك ماكاننى يارانقاندا، ئۇنى يامان كۆزدىن ساقلاش ئۈچۈن بۇ تۇمارنى پۈتۈپ قويۇشنى ئۇنتۇمىغانىكەن. بىزمۇ گىلەمىمىزگە بۇ تۇمارنى پۈتۈپ قويۇشنى ئۇنتۇمايلى.

ئۇچايلى، ئانا، بىز ئۇچايلى، سەلكىن شامال ئالتاي، جۇڭغار ۋادىلىرىدىكى ئاقىنلارنىڭ كۈيىنى ئېلىپ كەلدى، بىز سالقىن ھاۋادا مۇڭلۇق ناۋاغا مەست بولۇپ سەپىرىمىزنى داۋاملاشتۇرايلى.

تەكرىتاغلىرىدا

ئۆرلەيلى، ئانا، بىز ئۆرلەيلى ! ساما قەرىگە چىقىپ ئەمدى تۆۋەنگە بىر نەزەر تاشلايلى.

قارا، ئانا، قارا، تەكرىتاغلىرى زېمىنىمىزنى ئوتتۇرىدىن

بۆلۈپ تۇرۇپتۇ، ئۇ ئىككى قانىتىدىكى جۇڭغار ۋە تارىم بىلەن بەئەينى قانات كېرىپ ئۇچۇۋاتقان بۇركۇتكىلا ئوخشايدۇ.

تۆۋەنلەيلى، ئانا، بىز تۆۋەنلەيلى. كۆزلىرىگە ھەيۋەتلىك سىمفونىيەلەر خاتىرىلەنگەن نوتا سىزىقلىرىدەك شەكىللەر كۆرۈنۈۋاتامدۇ، ئانا؟ ئېگىز ـ ئېگىز چوققىلار نوتىنىڭ ئەۋج چېكىتىدەك، ئويمانلىقلار، ۋادىلار ئۇنىڭ تۆۋەن توچكىسىدەك تۇرۇپتۇ. بۇ جاھانغا مەشھۇر مۇقاملىرىمىزنىڭ تەبىئەت ماڭلىيىغا مەڭگۈلۈك نەقىشلەپ قويغان ئۆچمەس پۈتۈكلىرى ئەمەسمىدۇ ؟ ! كۈي ئالماشتى: دومبۇرا، قوۋۇز ئاۋازىنى، ساتار، تەمبۇر، راۋاب، دۇتار، نەي، بالىمان... سادالىرى قاپلىدى. تىترىمە، ئانا، تىترىمە، قەلبىڭ لەرزىسى جىسمىڭنىمۇ قوشۇپ بىراقلا تەۋرەتتى. ھېسسىيات ئاسمىنىڭدا ئاستا لەيلەۋاتقان خىيال قۇشۇڭغا ئوخشاش، مەنمۇ سېنى لەرزان ئۇچۇشۇمدا ئاستا تۆمۇر چوققىسىغا[1] قوندۇراي، بەلكى بايامقى يالقۇنلۇق ھېسسىياتلىرىڭدىن قىزىغان ۋۇجۇدۇڭ بۇ كۈمۈش رەڭلىك دۇنيادا سەل سالقىنلىق تاپار.

قارا، ئانا، قارا، قەشقەر رۇپاشلىرىنىڭ يۈزىگە سېلىۋالغان غىجىم رومىلىدەك قېلىن بۇلۇتلار بۇ گىگانت چوققىنىڭ ھۆسنىنى يوشۇرۇپ تۇرۇپتۇ، تۆۋەنگە قاراپ سوزۇلغان تارام ـ تارام دەريالارغا قاراپ، گۈزەللىكىڭ پەيزىنى سۈرمەي، پەرەنجە ئىچىدە قېرىپ كېتىۋاتقان بايىقى رۇپاشنىڭ چاچلىرىنى ئەسلەۋاتىمەن. بۇ دەريالاردىكى ئوينىاق سۇ ئەمەس، بەلكى قېلىن مۇز. مۇز ئاستىدا شىرقىراپ ئېقىۋاتقان سۇلار ھېلىقى رۇپاشنىڭ يۈرىكىدىكى ئاچچىق يىغىنىڭ ئاۋازى ئەمەسمىدۇ؟ ! كەچۈر، ئانا، كەچۈر، يەڭگىلىك قىلىپ يۈرەك

---

① تۆمۈر چوققىسى ــ غالىبىيەت چوققىسى، تەڭرىتاغ تىزمىلىرىدىكى ئەڭ ئېگىز چوققا بولۇپ، دېڭىز يۈزىدىن 7443.8 مېتىر كېلىدۇ.

جاراھىتىڭنى قوزغاپ قويۇپتىمەن. قايسىبىر يىللىرى قەشقەر دىيارىغا بېرىپ بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلاردا ئاندا ـ مۇندا كۆرۈپ قالغان ھېلىقىنىڭدەك سىڭىللىرىم يادىمغا كېچىپ قاپتۇ. مەن شۇ چاغدا شۇلارنىڭمۇ كۆزىنى ئېچىشىنى، يورۇقلۇقنى كۆرۈشىنى، ئەتراپىغىلا ئەمەس، پۈتكۈل جاھانغا كۆز سېلىشىنى ئارزۇ قىلغانىدىم. بۇگۈن ئاشۇ ئارزۇيۇمنى مۇشۇ يەردە دەۋېتىپ قالدىم.

توۋا ! مەن نېمىشقىمۇ بۇ چوققىنى ـــ نېپىز تۇمانلىرى ئاق شارپىدەك يۆگىلىپ تۇرغان بۇ جايىنى گاز ياغلىقىنى پۇرقىرىتىپ يۇرگەن سان ـ ساناقسىز ھەمشىرىلىرىمگە ئوخشاتمىغاندىمەن ؟ ! ئۇلار ھامىنى بىر كۈن ھېلىقىنىڭدەك ئىنتايىن، ئىنتايىن ئاز قېرىنداشلىرىنىڭ كۆزىنى ئاچالايتتىغۇ !

توۋا ! مەن نېمىشقىمۇ بۇ مۇز دەريالارنى ـــ كۆمۈش ئەجدىھادەك سوزۇلۇپ ياتقان ئېقىنلارنى ئاق لېنتىلارغا ئوخشاتمىغاندىمەن، ھامىنى بىر كۈن ھېلىقى سىڭىللىرىمنىڭ چاچلىرىدا شايى لېنتىلار يەلپۈنەتتىغۇ ؟ !

توۋا ! مەن نېمىشقىمۇ مۇز ئاستىدا شىرقىراۋاتقان سۇلارنى سىڭىللىرىمنىڭ تاتلىق ئاۋازلىرىغا ئوخشاتمىغاندىمەن؟ ! ئۇلار پات ئاردا جاھانغا گۈزەللىك خۇسۇسىدىكى تەسىرلىك خىتابلىرىنى ياڭراتمايتتىمۇ !

قارا، ئانا، قارا، مىسىر پىرامىداسىدەك ھەيۋەتلىك مۇزلۇقلارغا قارا.

قارا، ئانا، قارا، سەددىچىندەك سوزۇلۇپ ياتقان مۇز سېپىللارغا قارا.

قارا، ئانا، قارا، دۇربۇننىڭ كۆزلىرىدەك تىكىلىپ تۇرغان مۇز ئۆڭكۈرلەرگە قارا...

بۇ مەڭگۈلۈك مۇزلۇق ماڭلاي تەرى بىلەن زىرائەتنى سۇغىرىۋاتقان دېھقاندەك، ئۆزىنىڭ يوشۇرۇن ئېقىمى بىلەن جەنۇبتىكى تالاي ـ تالاي ئېكىنزارلارنى سۇغارماقتا؛ قولىنى سايىۋەن قىلىپ، تاغ باغرىدا ئاق بۇلۇتتەك يامراشپ يۈرگەن پادىلىرىنى كۆزىتىۋاتقان مېھنەتكەش چوپاندەك قەددىنى تىك تۇتۇپ يىراق ـ يىراقلارغا كۆز سالماقتا.

قارا، ئانا، قارا، خانتەڭرى چوققىسىغا[1] قارا ! بۇ ھەيۋەتلىك تىك چوققىنى كۆرۈپ، بەلكىم شۇ تاپتا قاراخانىيلار نۆكەرلىرىنىڭ ئۇچلۇق نەيزىلىرى كۆز ئالدىڭغا كېلىۋاتقاندۇ، بۇ چوققىلار قايسى تارىخقا گۇۋاھ ئەمەس دەيسەن ؟ ! قەدىمدىن تارتىپ بۇ زېمىنىڭ ئاسمىنىنى قانچىلىگەن قارا بۇلۇتلار قاپلىمىدى؟ ! بۇ زېمىن قانچىلىك جۇدۇن ـ چاپقۇنغا ئۇچرىمىدى؟ ! رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە، بۇ دىيارىمىز زامانىي ئەۋۋەلدە ئوڭدا قىلىپ قويۇلغان ئىككى پەللىلىك تارازىغا ئوخشايدىكەن، بىر پەللىسى جۇڭغار، بىر پەللىسى تارىم، ئوتتۇرىسى دېڭىز ئىكەن، كېيىن تەبىئەتنىڭ ئالەمشۇمۇل ئۆزگىرىشى بىلەن ئوتتۇرىدىكى دېڭىز تاغ بولۇپ، ئىككى تەرەپتىكى ئارال تۆۋەنلەپ بۇ تارازا ئەسلىگە كەلگەنىكەن. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ تارازا بەلكىم، ياق، چوقۇم ھەقىقەتنى توغرا تارازىغا سېلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئېيتقىنا، ئانا، بۇ چوققىلار بىزنىڭ ئادىل خەلقىمىزنىڭ غەيۇر سىيماسى ئەمەسمۇ؟ !

يۇر، ئانا، يۇر، بىز بۇغا، بۆكەن، ئارقار، قۇلانلار يايرىشىپ يۈرگەن، مېھرىگىياھ، سوغۇگۇل، بۇيا، بۆلجۇرگەنلەر مىغغىدە ئۆسكەن تەڭرىتېغىنىڭ ئوتتۇرىسىغا بېرىپ باقايلى. ئۇ چېتىمىزدە قارا شەھەر دەرياسى، بۇ چېتىمىزدە ئىلى دەرياسى

---

① خانتەڭرى چوققىسى ـــ تەڭرىتېغىنىڭ ئېگىز چوققىلىرىدىن بىرى بولۇپ، ئېگىزلىكى دېڭىز يۈزىدىن 6995 مېتىر كېلىدۇ.

ئۆركەشلەپ ئاقماقتا. ئىلى دەريـاسىنىـڭ چاچراپ چىـقىۋاتقـان ئاق بۇزغۇنلىرى ئالما چېچىكىنىڭ سۈرەتلىرى ئەمەسمۇ ! ئىلى سۈيى ئاقماقتا، ئانا، ئاقماقتا، بېرىپ ئاخىر بالقاشتا ياتماقتـا، ئانا، ياتماقتا...

ئىـلى سۈيـىنىڭ ئاخـىرقى ئېقىملـىرى باشـقـا ئەللـەرنـى سۇغىرىـدۇ، بۇغۇ ئۆزىـنىڭ يولـى، لېكىـن بىگانـە ئەلدە مۇشـۇ سۇنى ئىچىۋاتقان ۋەتەنـدىشىم نـەقـەدەر مۇڭلـۇق خـيالـلارغـا پاتىدىغاندۇ ـ هە ! ئېھ، ئىلى دەريـاسى، بىر چـاغلاردا سەندە سـۇ ئەمـەس، قان ـ ياش ئـاقـقانىـدى؛ سـەن خۇددى بېـلـىجانـلارنـى ئاققۇزۇپ كەتكەندەك مېنىـڭ بىر قىـسىم ۋەتەنـداشلىرىـمنىمـۇ ئـاققۇزۇپ كـەتـكەن. ئۇلار شـۇ تـاپتا سـېـنىڭ سـۇلـىرىـڭنـى ئوچـۇمىغا ئېلىپ، مـۇشۇ ئەينـەكتىن گـۈزەل ۋاداڭدا ئۆتكـەن ئاجايـىپ چاغلـىرىنىـڭ ئەكسـىنى كۆرىدىـغاندۇ، ئۆزلـىرىنىـڭ يۈرتـىغا بولـغان ئىنتـىزارلىـق ئوتلـىرىنى بېـسىش ئـۈچـۈن سۇلىرىڭنى قانماي ـ قـانماي سۈمـۈرىدىغانـدۇ، لاتقىلـىرىڭنى چاڭگىلىغا ئېلىـپ، ئانا مـاكانىمـىنىڭ تۈتـىيا تۈپـرىقىغـۇ، دەپ كۆزلىرىگە سۈرتۈپ ـ سۈرتۈپ كېـتىدىغـاندۇ. سەنغـۇ بىزنـىڭ يۈرەك سادالىرىمىزنى ئۆز شاۋقۇنـۇڭ بىلەن ئـۇلارغا يەتكـۈزۈپ تۇرالايسەن، لـېكىن ئـۇلارنىڭ ساداسـى ... دەريانىڭ كـەينـىگـە يېنىشى يوق، خـۇددى تارىخنـىڭ قايتـىلانمـىغىنىـغا ئوخشـاش. لېكىن... كۆرۈنگەن تاغ يىراق ئەمەس، ياخشى ئارزۇنىڭ چوقۇم ياخشى هاسىلاتى بولىدۇ.

ئانـا، ئىلـىنىڭ ئـىنچىـكە يۈڭلـۇق قـويلىـرى، سـۇت ـ قايماقلىرى، ئالمىسىنىڭ چېچەكـلىرى، هەمـمىسـىنىڭ رەڭگى ئاپپاق. مۇشۇ رەڭنىمۇ قوشۇشنى ئۇنتۇمـاي. بۇ سېنىڭ ماڭا بەرگەن ئاق سۈتۈڭنى ئۇنتۇمىغىنىمغا ئوخشاش بولسۇن.

سايـرام، ماناس كـۆلـلىرى بـوۋاقـنىڭ ئـىككى كـۆزىـدەك تەلمۈرۈپ، ئانا تاغ ـــ تەڭرىتېغىغا جىلمىيىپ تۇرۇپتۇ. مەنمـۇ

ئۆز ۋاقتىدا ساڭا ئاشۇنداق تەلمۇرگەن بولغىيتتىم.

قارا، ئانا، قارا، ئاق قۇلار كۈمۈش ئۇچقۇلاردەك سەپ تارتىپ ئاسماندا پەرۋاز قىلماقتا. يۇر، بىز ئاشۇ يەرگە — تەڭرىتاغلىرىنىڭ شىمالى بىلەن جەنۇبى قوشۇلغان جايغا بارايلى.

ۋاھ، بايىنبۇلاق يايلىقى، مەن سېنى يايلاق دەيمۇ، ئاق قۇ ماكانى دەيمۇ ؟ ! قۇياش ئەكسىنى قايتۇرۇپ يالتىراپ تۇرغان سان ـ ساناقسىز كۆل ـ ئېقىنلىرىڭ ماڭا سىماب دەرياسىدەك بىلىنىۋاتىدۇ. سەندە ئاق قۇ، ئاققوتان، ھەر خىل دېڭىز بۇركۈتلىرى نەقەدەر يايرىشىپ كەتكەن ـ ھە. بۇ ئىسسىق پەسىلنىڭ مېھمانلىرى ھىندى ئاراللىرىدىن بۇ يەرگە كەلگۈچە ئۇزۇن مۇساپىلەرنى باستى، نۇرغۇن ئەللەرنى كەزدى، لېكىن ئۇلار بىزنىڭكىدەك مۇشۇنداق خاسىيەتلىك ماكانىنى كۆرگەنمىدۇ ؟ ! ئۇلارنىڭ كۆل ئۈستىدىن كۆتۈرۈلۈپ ـ كۆتۈرۈلۈپ يەنە يېنىپ چۈشۈۋاتقانلىقى ئۇلارنىڭ بۇ ماكاندىن ئايرىلىشقا قىيمايۋاتقانلىقى ئەمەسمۇ؟ ئۇلارنىڭ خۇشال قىيقاسلىرى، جۈپ ـ جۈپ بولۇشۇپ مۇھەببەتلىشىپ كېتىۋاتقانلىقى ئۇلارنىڭ بەختىيارلىقىنىڭ بېشارىتى ئەمەسمۇ ! ئېھە، ئاق قۇلار ! سىلەر شۇ قەدەر گۈزەل، شۇ قەدەر نازۇك، شۇ قەدەر قىممەتلىك، يەنە نازۇكلۇقۇڭلارغا بېقىپ شۇ قەدەر ئۆم، سىلەرنى ھېچقانداق يىرتقۇچ بۆلۈۋېتەلمەيدۇ. مەن ئاق قۇ بولۇپ ئانامنى بوينۇمغا مىندۇرۇپ ئۇچقىنىمدا، قېرىندىشلىرىمنىڭمۇ سىلەردەك بولۇشىنى نەقەدەر ئارزۇ قىلىمەن ـ ھە !

يۇر، ئانا، يۇر، ئەمدى بىز تەڭرىتېغىنىڭ شەرقىگە ئۆتەيلى. ئاۋۇ، ئەتراپى ھالقىسىمان تاغلار بىلەن قورشالغان، ئۇزۇكنىڭ كۆزىدەك چىرايلىق شەھەر ئۇرۇمچى ئەمەسمۇ ! بۇغدا چوققىسىنىڭ ئېگىزلىكىنى قوغلىشىپ بوي كۆتۈرۈۋاتقان

رەت ـ رەت ئىمارەتلەر، تەڭرىتېغىدىكى تارام ـ تارام ئېقىنلارغا تەقلىد قىلىپ ياسالغان قاتار ـ قاتار ئاسفالت يوللار، ئانا ماكانىمىزدىكى گۈھەر تاشلارنىڭ چاقنىشىنى ئەكس ئەتكۈزىدىغان سان ـ ساناقسىز ئېلېكتىر چىراغلار، «قۇتادغۇبلىك»، «تۈركى تىللار دىۋانى»غا ئوخشاش جاھانشۇمۇل بۇيۇك ئەسەرلەردەك ئېچىلىپ تۇرغان ئالىي بىلىم يۇرتلىرى ... مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى بۇ ئەزىز ماكانىمىزنىڭ ئىنچام كۆرۈنۈشى ئەمەسمۇ !

قارا، ئانا، قارا، بوغدا كۆلىگە[①] قارا، ئۇ شۇ تاپتا تۇرپان مۇسەللىسى بېلىق كۆزى قۇيۇلغان ئۈزۈن قەدەھكە نەقەدەر ئوخشايدۇ ـ ھە ! ئۇ مېھماندوست خەلقىمىزنىڭ ئاسمان پەرىشتىلىرىنى بۇ دىيارغا چىللاپ تەكلەۋاتقان بەخت جامى ئەمەسمىدۇ ؟ !

قارا، ئانا، قارا، ئەمدى ئايدىڭكۆلگە[②] قارا، بۇ يالقۇنتاغنىڭ ماڭلىيىدىن ئاققان تەر، بۇ ئىدىقۇت خارابىسىنىڭ شورىنى ئاققۇزۇپ كەلگەن بۇلاق سۇلىرىدىن ھاسىل بولغان ھاۋۇز. ئۇنىڭدىكى شېكەر دانچىلىرىدەك ئاپپاق ـ ئاپپاق كىرىستال تۇزلار تارىختا تېتىشلىقى بىلەن داڭ چىقارغان خەلقىمنىڭ خاراكتېرىگە ۋەكىللىك قىلالماسمۇ ؟ !

ئاھ، ئابىھايات سۇلىرىنى قۇياشنىڭ قولىدىن تارتىۋېلىپ، زېمىن ئاستىدا بۇلاق ئېقىندىدىن سەددىچىن سېپىلىنى بەرپا قىلغان كارىزچى خەلق ! سىلەر دۇنيانىڭ ئەڭ پەگاھىدا ياشىيالىغان، لېكىن سىلەرنىڭ جاسارىتىڭلار جاھان ئۇلۇغۋارلىقىنىڭ ئەڭ تۆرىدە، تېغىڭلارمۇ ئوت، يۇرىكىڭلارمۇ ئوت، بېغىڭلارمۇ گۇل، قولۇڭلارمۇ گۇل.

تۇرپان ئويمانلىقىنى بىر ساپ ئۈزۈم سۈپىتىدە

---

① بوغدا كۆلى دېگىز يۈزىدىن 1981 مېتىر ئېگىزلىكتە.
② ئايدىڭكۆل دېگىز يۈزىدىن 154 مېتىر تۆۋەن.

گىلىممىگە پوتۇپ قويماي، ئانا، بۇ قۇمدەك چېچىلماي، ئۇزۇمدەك غۇزمەك ئۆتۈشنىڭ سىمۋولى بولار.

ئاق ئالتۇنلۇق دېگىز تۇرپاندىن تارتىپ توقسۇن، پىچان، قومۇلغىچە سوزۇلۇپ يېتىپتۇ. يېشىل بەرگىدە كۇموش پورەك — بۇ سۇرەتمۇ گىلىمىمىزدىن ئورۇن ئالسۇن، ئانا.

يۇر، ئانا، يۇر، بىز ئەمدى زېمىنىمىزنىڭ ئەڭ ئېگىز چوققىسىغا چىقايلى. ئۇ يەردە بىز گىلىممىزنىڭ پوتۇن نۇسخىسىنى تاماملىيالايمىز.

قارا قۇرۇم تاغلىرىدا

ئېھ، چوگۇر چوققىسى[1]، سەن زېمىنىمىزنىڭ ئەڭ ئېگىز چوققىسى، دۇنيادا ھىمالايادىن باشقا ھېچقانداق چوققا سەن بىلەن بوي تالىشالمايدۇ. بىز شۇ تاپتا سېنىڭ مۇزلۇق باغرىڭدا گويا خىرۇستال دۇنياسىدا تۇرغاندەك تۇرۇۋاتىمىز، ئېتىكىڭدە كەڭرى مۇنبەت يايلاقلار. سەن مۇشۇ تۇرقۇڭ بىلەن بەئەينى يېشىل پىرامىدانىڭ ئۇستىگە قوندۇرۇلغان كۇموش قۇببىنىڭ ئۆزى بولدۇڭ. ئالدى ۋە يان تەرەپلىرىڭدىكى مۇزتاغ ئاتا[2]، قوڭۇرتاغ[3] ۋە مۇزتاغ چوققىلىرى[4] سېنىڭ ئىنى - سىڭىللىرىڭدەك مەزمۇت قەد كۆتۈرۈپ تۇرۇپتۇ. يەكەن، قاراقاش دەريالىرى خۇددى سېنىڭ بەلبېغىڭنىڭ ئىككى ئۇچىدەك يېيىلىپ تۇرۇپتۇ. سەن خەلقىمىزنىڭ ئانا دەرياسى — تارىمنىڭ باش بۇلىقى.

ئانا، مېنىڭ كۆزۈم قاماشقىلى تۇردى، بۇ مۇشۇ

---

① چوگۇر چوققىسى — قارا قۇرۇم تاغلىرىنىڭ ئەڭ ئېگىز چوققىسى؛ دۇنيا بويىچە ئىككىنچى ئېگىز چوققا بولۇپ، دېڭىز يۈزىدىن 8611 مېتىر ئېگىز.

②③④ مۇزتاغ ئاتا دېڭىز يۈزىدىن 7546 مېتىر، قوڭۇرتاغ دېڭىز يۈزىدىن 7719 مېتىر، مۇزتاغ چوققىسى دېڭىز يۈزىدىن 7282 مېتىر ئېگىزلىكتە. بۇلارنىڭ ھەممىسى قارا قۇرۇم تاغ تىزمىلىرىنىڭ ئېگىز چوققىلىرى.

تاغلىرىمىزدىكى ئالتۇن، كۈمۈش، قاشتاش ۋە باشقا گۆھەرلىرىمىزنىڭ كارامىتى ئەمەسمىدۇ ؟ !

ئانا، بىز يىراقراقتا قارايلى، مەشھۇر يىپەك يۇرتى خوتەنگە قارايلى، يىپەكلا ئەمەس، زىلچا ـ گىلەم ۋە قەغەزلىرى بىلەن جاھانغا تونۇلغان، شۇلا ئەمەس، قاشتاشتەك گۆھەرلىرى بىلەن ئون سەككىز مىڭ ئالەمنىڭ تۆرىگە قويۇلغان بۇ ئەزىز دىيارغا نەزەر تاشلايلى. ۋاھ، بۇ نەقەدەر گۈزەل بوستانلىق ـ ھە ! خوتەن خەلقى نەچچە زامانىن بېرى زېمىننى ئۆز گىلىمىنىڭ تۇسىگە كىرگۈزۈپ بوپتۇ. خوتەن گىلىمىنى ئالغان كىشى بايام گىلەمنىلا ئەمەس، بۇ دىيارنىڭ سۈرىتىنىمۇ قوشۇپ ئالىدىكەن ـ دە !

ھە، ئانا، ياۋروپالىقلار چىرايلىق ماڭلايلارنى مەرمەرگە ئوخشىتىدىكەن. ئۇلار بىزنىڭ سۈزۈك ئاق قاشتاشلىرىمىزنى كۆرسە، ئۆزلىرىنىڭ كۆتۈرۈپ چىققان ئاشۇ نەرسىلىرى ئۇچۇن قانچىلىك نومۇسلىنار؟!

قاشتاش تاش قورالىلار دەۋرىدىن تارتىپلا خەلقىمىزگە قورال، بايلىق ۋە زىننەت بولۇپ كەلدى. قايسى خانلار ئۆز ئوردىسىنى بۇ دىيارنىڭ تېشى بىلەن زىننەتلەشنى ئارزۇ قىلمىغان، لېكىن چىەنلۇڭدىن باشقىلىرى بۇ مەقسەتكە كۆڭۈلدىكىدەك يېتەلمىدى[1]. ئۇنداقكەن، يورۇڭقاش ۋادىسىدەك خەزىنىگە باي شاھ ئوردىسىنى تېپىش مۇمكىنمۇ ؟ !

قارا، ئانا، قارا، يەكەن ۋادىسىغا قارا. ياغاچ ئىشلەتمەي نەچچە ئون تۇتاش گۈمبەزنى بىراقلا ئېگىپ تۇرغۇزالايدىغان

---

① چىەنلۇڭ يىللىرىدا (1770 ـ يىللار) قارا قۇرۇم تاغلىرىدىن 5 تونىا 350 كىلوگرام ئېغىرلىقتىكى بىر قاشتاشنى بېيجىڭغا يۆتكەش ئۈچۈن بىرقانچە يۈزلىگەن ئات ۋە مىڭلىغان ئادەم سەپەرۋەر قىلىنىپ، ئۈچ يىلدا 8000 چاقىرىم يول يۈرۈپ يۆتكەپ بارغان، بۇنىڭدىن ئويۇلغان «دايۇينىڭ سۈنى تىزگىنلىشى» دېگەن ئويما گۈگۈڭنىڭ ئەتىۋارلىق بۇيۇملار بۆلۈمىدە ساقلانماقتا.

مېمارچىلىق سەنئىتى، ھەر كىسەلگە شىپا ئاتا قىلىدىغان پىستە ـ بادامليرى بىلەن كۆزگە كۆرۈنگەن بۇ قەدىمكى پايتەخت ئۇيغۇر سەلتەنەتىنىڭ ئۇلۇغۋارلىقىنى ھېلىمۇ ئەكس ئەتكۈزۈپ تۇرۇپتۇ. سەنمۇ دوپپاڭغا بۇ دىيارنىڭ بادىمىنى نۇسخا قىلغانكەنسەن، مەنمۇ گۈلمەمگە بۇ نۇسخىنى چۈشۈرۈپ قويۇشنى ئۇنتۇماي، بۇ سېنىڭ نەمۇنەڭ بولار.

قارا، ئانا، قارا، قەشقەر دىيارىغا قارا، ئالدىنقى ئەسىرلەردە چارروسىيە دائىرىلىرى تەرىپىدىن «ئاسىيانىڭ قارا يۈرىكى» دەپ ئاتالغان بۇ شەھەرنىڭ خەلقى ئۆزىنىڭ ئەسلىدە يۈسۈپ خاس ھاجىپ، مەھمۇد كاشغەرىيدەك بۈيۈك ئالىملارنىڭ قوۋمى ئىكەنلىكىنى نامايان قىلماقتا. بىز ئاتۇشنىڭ ئەنجۈرىنى، قەشقەرنىڭ ئانىرىنى كۆڭلىمىزگە پۈكۈپ قويايلى، تىلى تاتلىق، دىلى تاتلىق خەلقىمىزنىڭ سۇمۇلىنى چۈشۈرۈشتە بۇمۇ گۈلمەمزگە گۈل بولۇپ چۈشكۈسى، قارا قۇرۇم تاغلىرىدىكى قاشتاشلىرىمىز گۈلمەمزنىڭ يۈزىگە بىرلىيانتتەك چېچىلغۇسى.

قارا، ئانا، قارا، ئالدىمىزدا داستىخاندەك ئېچىلىپ ياتقان مەشھۇر تارىم ئويمانلىقىغا قارا ! تۆگىنىڭ لوكسىدەك دولقۇنسىمان قۇم بارخانلىرى، قۇملۇقتا توسۇق تامدەك مەيدىسىنى كېرىپ تۇرغان توغراقلىقلىرى، قىزىل ئۇزۇمدەك جىمىرلىشىپ تۇرغان يۇلغۇنلۇقلىرى، چاپراس نەيزىلەردەك تۇرۇپ كەتكەن يېكەنلىك ۋە قومۇشلۇقلىرى، كۈمۈش يىلاندەك تولغىنىپ ياتقان ئۇزۇن ـ ئۇزۇن ئېقىنلىرى، يېشىل كىمخابتەك كەڭرى مۇنبەت يايلاقلىرى بىلەن داڭ چىقارغان بۇ زېمىننىڭ ئاستىغا نېمىلەر كۆمۈلمىگەن دەيسەن ؟ !

قازسا ـ قازسا تۈگمەيدىغان دۇر ـ گۆھەرلەر، نەدىن ئېتىلىپ چىقىشىنى بىلەلمەي تۇنجۇقۇپ ياتقان نېفىتلار...

ئىشقىلىپ، دۇنيادا بارلىكى نەرسە بۇ يەردە مولچىلىق.

قارا، ئانا ! شېغىللىق بەلباغلار بىلەن، چەكسىز كەتكەن تەكلىماكان قۇملۇقىنىڭ ئوتتۇرىسىدا يېشىل بوستانلار مارجاندەك تىزىلىپ يېتىپتۇ.

لېكىن، بالبالدەك[1] قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان، بۇركۇت قانىتىدەك يېيىلىپ ياتقان قۇم بارخانلىرى بوستانلىقلارغا دەھشەت كۆزى بىلەن قارىماقتا. ئۇلار بەلكىم قۇم باغرىنى پارچىلاپ يەۋاتقان بوستانلىقلارغا ئاداۋەت تۇتۇۋاتىدۇ. ئېيتقىنا، ئانا، باراقسان توغراقلىقلار ئۇلارنىڭ مەيدىسىدىن ئىتتىرىپ تۇرمىغان بولسا، يېپىنچىدەك يېيىلىپ ياتقان ئوت ـ گىياھلار ئۇلارنىڭ پۇتىغا ئېسىلىۋالمىغان بولسا، بۇ بوستانلىقلار تەركىماكانغا ئايلىنىپ كەتمەسمىدى ؟ !

تارىم ـــ بۇ ئانا دەريا بۇ ئويمانلىقنى، بۇ چۆللۈكنى ئۆز ئېقىنلىرى بىلەن سۇغارغان ۋە سۇغرىپ كېلىۋاتىدۇ. بىر تۇغقان قېرىنداشلارنىڭ بىرنەچچىسىنى ئانا مېھرىدىن جۇدا قىلىش چوڭ كۆڭۈلسىزلىكلەرنى كەلتۈرگەنگە ئوخشاش، بۇ دەل ـ دەرەخلەرنى، ئوت ـ چۆپلەرنى سۇدىن مەھرۇم قىلىش نەقەدەر چوڭ بەختسىزلىكلەرنى پەيدا قىلار؟ !

يىلتىزىدىن قومۇرۇلغان توغراقلار، كۈلگە ئايلاندۇرۇۋېتىلگەن گىياھلار، قۇرۇتۇۋېتىلگەن ئېقىنلارنىڭ ئاھى بىر كۈنى تۇتماسمۇ ؟ ! تەبىئىي مۇۋازىنەتنىڭ بۇزۇۋېتىلىشى تۇپەيلى تەبىئەت قىساسىنىڭ قوزغىلىپ قېلىشىدىن خۇدا ساقلىسۇن. ئەمگەكچان خەلق بولىدىكەن، تەكلىماكاننىڭ تەكلىك ماكان قىياپىتىگە قايتىشى چوقۇم. بۇ ماكاننىڭ چۆرىسىگە تۇتۇلغان يېشىل جىيەكلەر بۇنىڭ دەلىل ـ

---

① بالبال ـــ ئادەمگە ئوخشىتىپ ياسالغان تاش ھەيكەل. بۇنداق ھەيكەللەر ئاپتونوم رايونىمىزدا كۆپ تېپىلغان.

ئىسپاتى. ئويناقلاپ ئاقسۇن تارىم دەريا‌سى، ئىنسانىيەت قەدىمكى مەدەنىيىتىنىڭ ئالتۇن ئاچقۇچى كۆمۈلگەن بۇ سىرلىق دىيار ئۇنىڭ سۇغىرىشىغا موھتاج.

قارا، ئانا، قارا ! لوپنور، بور كۆللىرى قۇياش نۇرىدا ئالتۇن مېدالىلاردەك پارقىراپ يېتىپتۇ. بۇ ئەسلىدىمۇ تەبىئەتنىڭ تارىم مەيدىسىگە تاقاپ قويغان مېدالى بولغىيتتى.

يۇر، ئانا، يۇر، بىز باغراش تەرەپكە ئۇچايلى. ئاستىمىزدا كورلا نەشپۈتلىرى ئىشكىنىڭ يوچۇقىدىن مارىشۇاتقان تارتىنچاق قىزلاردەك دەرەخ شاخلىرىنىڭ ئارىسىدىن مارىشىپ قارىشۇاتقىنى چوقۇم. بىز يېڭى گۈللىشۇاتقان بۇ شەھەرگە سالىممىزنى بېرىپ ئۆتۈپ كېتەيلى.

ۋاھ، كۆنچى دەريا‌سى ! قىش ـ يېزى توختىماي ئاقسەن، سېنىڭ بۇ تىنىمسىزلىكىڭ نېمىلىكتىن؟ يا چاپچىپ تۇرغان قارا شەھەر ئېتىنىڭ خۇيىنى ئالغانسەنمۇ، يا تارىم بوستانلىقلىرىغا سېنىڭمۇ بارغۇڭ كېلىۋاتامدۇ؟

مانا، ئانا، كەلدۇق، «غەربتىكى دېڭىز» ــ «چۆلدىكى گۆھەر» دەپ ئاتاق چىقارغان باغراش كۆلىگە كەلدۇق. قارا، ئاۋۇ ئاققوتانلارغا؛ قارا، ئاۋۇ ياۋا غاز، ياۋا ئۆردەكلەرگە. بۇ يەرنىڭ سۇ بۇلغۇنمۇ بار، ئىپار چاشقىنىمۇ بار؛ تورنى سالسا تور كۆتۈرەلمەس بېلىقلىرىمۇ بار، ئورغاق سېلىپ ئوروپ بولماس قومۇشلۇقمۇ بار.

بۇ ئەتراپ ئۇششاق، كۆپ كۆزلۈك مېدالىيونغا نەقەدەر ئوخشايدۇ ـ ھە ! چوڭ كۆزى باغراش، ئەتراپىدىكى كىچىك ياقۇت كۆزلەر ــ تۇزلۇق كۆللەر.

يۇر، ئانا، يۇر، بىز توشقان دەريا‌سى تەرەپكە ئۇچايلى. ئاستىمىزدا شال ئېتىزلىرىنى كەڭرى داستىخاندەك يېيىپ قويۇپ ئاقسۇ يېتىپتۇ؛ ئاۋۇ چەتتە جاھانغا مەشھۇر غار

سۇرەتلىرى بىلەن تولغان باي مىڭئۆيلىرى تۇرۇپتۇ؛ نېرى چەتتە ئۇسسۇلچى قىزنىڭ بويىندىكى كەھرىۋانى ئەسلىتىدىغان دانە ـ دانە ئۆرۈكلىرى بىلەن ھەممە ئىنسانىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋالغان كۇچا يېتىپتۇ. بىز لۇتۇننىڭ قېنى تۆكۈلگەن، نىمشېھىتىنىڭ ئارزۇسى كۇلگەن بۇ يۇرتلارغا كامال ئېھتىرام بىلەن سالام قىلىپ ئۆتۇپ كېتەيلى. بۇ جايلاردىن گىلىمىگە ئالىدىغان نۇسخىلار ئاللىقاچان كۆڭلۈمگە پۈتۈلگەن.

ۋاھ، ئۇچتۇرپان، زېمىنىمنىڭ ئېسىل باغچىسى، سېنىڭ توققۇز بۇلاقلىرىڭ، سوۋۇتقۇدەك سەيلىگاھلىرىڭ نەقەدەر گۈزەل ـ ھە ! سېنىڭ باغرىڭنى پۈركىگەن گۈللەر شېھىتلەر قېنىنىڭ چېچەكلىرى ئەمەسمىدۇ ؟ ! سېنىڭ كۆكسۈڭدە قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان مۆلجەر قەھرىمانلىرىمىزنىڭ خاتىرە مۇنارىسى ئەمەسمىدۇ ؟ ! تېخى بۇلتۇر سېنىڭ قوينۇڭغا كېلىپ يېشىل ياياقلىرىڭدا نوروز بەزمىلىرىنى كۆرگەنمىدىم. «يەتتە قىزلىرىم»، « توققۇز قىزلىرىم»، «يالغۇز قىزلىرىم» مازارلىرىڭدا ئاجايىپ قەھرىمانلىق قىسسىلىرىڭنى ئاڭلىغان ۋە ئۇچتۇرپان قىزغا بولغان چىن مۇھەببىتىمنىڭ يالدامسى سۇپىتىدە قول ياغلىقىمنى مەقبەرىلىرىڭگە قويۇپ كەتكەنمىدىم. بۇگۈن قوينۇڭغا يەنە كەلدىم، باتۇر، ۋاپادار قىزلىرىڭنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ئانامنىمۇ بىللە ئېلىپ كەلدىم ...

ئانا، بۇ دەريانىڭ سۈيىنى قانغۇچە ئىچىۋالايلى. توشقان دەرياسىنىڭ سۈيىنى ئىچكەنلەر توشقانىنىڭ تەلۋە ـ تەنتەكلىكىنى ئېلىپ قالىدۇ، دېگەنلەر ئالجىپتۇ. مۇشۇ ئويناقلاپ ئېقىشىدا ئاقسۇغا قۇيۇلۇپ، قەشقەر، خوتەن، يەكەن دەريالىرى بىلەن بىر جان ـ بىر تەن بولۇپ تارىم ئېقىنىدا ئاقىدىغان بۇ تاشقىن دەريا قانچىلىگەن ئېكىنزارلارنى سۇغارمىغان، قانچىلىگەن جانلارنىڭ تەشنالىقىنى

قاندۇرمىغان؟ ! مەن توشقان دەرياسىنىڭ سۈيىنى ئىچىپ چوڭ بولغان خەلقتىن مەردانىلىك كۆردۈم، سەممىيلىك كۆردۈم، زېرەكلىك كۆردۈم. چۈنكى، قۇتلۇق دىيارنىڭ سۈيى ئاننىڭ ھالال سۈتىگە ئوخشايدۇ. ئالتايدىن تەكشىتاغلىرىغىچە، تەكشىتاغلىرىدىن قاراقۇرۇمغىچە قايسىبىر مۇزلۇقنىڭ سۈيى پاك ۋە ھالال ئەمەس، قايسىبىر بۇلاقنىڭ سۈيى سۈزۈك ۋە تىرىك ئەمەس؛ بىر ئانا ماكاننىڭ سۈيىنى ئىچكەن خەلق بىرى ئۇنداق، بىرى مۇنداق بولۇشى مۇمكىنمۇ؟ ! مەن قېرىنداشلىرىمنىڭ تەپرىقىچىلىكىنىڭ ئاچچىق شورىنى يەنە تېتىپ قالماسلىقىنى نەقەدەر ئارزۇ قىلىمەن ـ ھە.

ئانا، ھاردۇقمىزنى ئېلىپ بولغان بولساق ئۇچايلى. ئەمدى يەنە ئوتتۇرىغا كېلىپ ھەممىنى خۇلاسىلەيدىغان ۋاقتىمىز كەلدى.

خاتىمە

ئېھ، ئانا، باش ئۈستۈڭدىكى قۇياش بۇ ماكاندىن ئايرىلىشقا قىيمايۋاتقاندەك يەنىلا ئۆزىنىڭ ئالتۇن نۇرىنى چېچىپ تۇرۇپتۇ. قايسى ماكان قۇياشنىڭ سېخىيلىقىدىن بىزچىلىك بەھرىمەن بولالاركىن ـ ھە !...

ئانا، سېنى كۆپ ھارغۇزدۇم، ئەمدى بۇ ئانا تېغىدا خۇددى ئالتۇن دۇڭاندا ئولتۇرغاندەك ئولتۇر. تۆمۈر چوققىسى دۇڭانىڭ ئارقا يۆلەنچۈكى بولسۇن، خانتەڭرى بىلەن بوغدا چوققىسىغا[1] ئىككى قولۇڭنى قويۇپ، پۈت ـ قوللىرىڭنى سوزۇپ ئولتۇر. مەن سېنى مۇشۇ ھالىتىڭ بىلەن گىلىمىمنىڭ ئوتتۇرىغا

---

① بوغدا چوققىسى تەكشىتاغلىرىدىكى ئېگىز چوققىلارنىڭ بىرى. ئېگىزلىكى دېڭىز يۈزىدىن 5445 مېتىر كېلىدۇ.

چۇشۇرۇۋالاي. ئوك، سول قول تەرەپلىرىدىكى تاربىم ۋە جۇڭغار دۇنيادىكى جەمئى خەلقىنىڭ ئۆزىگە مۇجەسسەملەنگان ئىككى دەستە گۈل، شامالدا ئۇچقان شەلپەر كەسمىلىرىدەك دەريالار بۇ گۈلدەستىلەرنى باغلاپ تۇرغان شايى لېنتىلار بولسۇن؛ ئاق قالغان جايلارنىڭ ھەممىسىدە ھەننىۋا دۇر ـ گۈھەرلىرىنىڭ، خەزىنە ـ بايلىقىنىڭ سىمۋولى سۈپىتىدە يۇلتۇز چاقنىسۇن. گىلەمنىڭ باش تەرىپىنى ئالتاي، جۇڭغار تاغلىرى بىلەن جىيەكلىگەنىدىم، ئاخىرىنى قارا قۇرۇم تاغلىرى بىلەن جىيەكلەپ تۇگىتەي. بۇ مېنىڭ ساڭا بولغان پەرزەنتلىك بۇرچۇمنىڭ يالدامىسى بولۇپ قالار.

1985 ـ يىلى 1 ـ ئاي

نورۇز سەيلىسى

ئاق قار، كۆك مۇزلىرى بىلەن زېمىننى قاماللاپ تۇرغان زىمىستان كەتتى، تەبىئەت ئاق چۇشەكلىرىنى چۆرۈۋېتىپ قاتتىق ئۇيقۇسىدىن ئويغاندى. تومۇر ـ تومۇرلىرىغا ھاياتلىق سۈيى يۈگۈرۈۋاتقان دەل ـ دەرەخلەر بوۋاقلارنىڭ بارماقلىرىدەك بۇدرۇق، يۇمران بىخلىرىنى چىقىرىشقا باشلىدى. باھار كەلدى، ئېھە، دوستۇم، باھار كەلدى !

ئەمدى دېھقان تاغلىرىمىز يەرنى ھەيدەپ ئۇرۇق چاچىدۇ، باغۋەنلىرىمىز كۆچەت تىكىدۇ، ئۇلاغ سالىدۇ؛ چارۋىچىلىرىمىز قىرقىم قىلىدۇ، تۆل ئالىدۇ... ئۇلار قۇتلۇق خىزمىتىنىڭ دەسلەپكى قەدىمىنى شۇنداق باسىدۇ.

مانا، ئۇلارنىڭ مۇبارەك قەدىمىگە پايانداز راسلىغاندەك، زېمىن يېشىللىققا پۈركىنىپتۇ، مەيسىن شامالىلار بايچېچەكلەرنىڭ مەڭزىلىرىنى يۇمشاق سىلاپ ئەركىلىتۇۋېتىپتۇ، قۇشلار سايرىشىپ، سۆلار شىلدىرلىشىپ نەغمە باشلاپتۇ، يۇمران گىياھلار يېنىك تەۋرىنىپ ئۇسسۇلغا چۇشۇپتۇ.

دوستۇم، يالغۇز تەبىئەتلا نەغمىسىنى چېلىپ ئۇسسۇلغا چۇشتىمىكىن، دەپ قالمىغىن. خەلقىمىزمۇ شۇ تاپتا بەزمىگە چۇشمەكتە، باھار توپى گۈل نورۇزنىڭ پەيزىنى سۈرمەكتە.

يۇر، دوستۇم، يۇر، نورۇز بۇلاقتا بارايلى، مەھمۇد بوۋامنىڭ مۇبارەك بۇلىقىدىن سۇ ئىچەيلى. ئۇ سۆلار تېنىمىزگە دەرمان،

يۇرىكىمىزگە ئارمان بېغىشلىشى چوقۇم.

قارا، دوستۇم، قارا ! بۇلاق بېشىدىكى كۆكۈلمەيدانچىلىقتا يۇمىلاق سورۇن تۈزۈپ ئولتۇرغان يۇرتداشلىرىمىزنى كۆردۈڭمۇ؟ بىزمۇ ئۇلارنىڭ قاتارىدىن ئورۇن ئالايلى. يۇمىلاق سورۇننىڭ تۆر ـ پەگاھى بولمايدۇ. يىلنىڭ كۈن بىلەن تۇن باپباراۋەر تەڭلەشكەن بۇ كۈنىدە چوڭلىرىمىزمۇ سورۇننى تۆر ـ پەگاھىنى ئايرىغۇسىز تەڭشەپتۇ. باھار يامغۇرى ھەممە يەرگە تەكشى چۈشىدۇغۇ، نورۇز تامىقىمۇ ھەممىگە تەكشى تارتىلدى. ئابى نىسان دەيدىغان بۇ نورۇز تامىقىنى يەڭپتەپ باھار يامغۇرىغا قويۇلغان ئۇ ئىسمىنىڭ بۇ تاماققىمۇ ئوخشاش قويۇلغانلىقىنىڭ مەنىسىنى ئەمدى چۈشەنگەنسەن ؟ !

يۇر، دوستۇم، يۇر، تامىقىمىزنى سىڭدۈرۈش ئۈچۈن چاي ئىچىمەي، يەنە نورۇز بۇلاقتىن سۇ ئىچەيلى. ئۇ سۇلار تەشنالىقىمىزنى قاندۇرۇپ ئەقلىمىزنى ئۇرغۇتسا ئەجەب ئەمەس.

قارا، دوستۇم، قارا، پالۇانلىرىمىز بەل تۇتۇشماقتا، ياشلىرىمىز سارغايدىدا پىرقىرىماقتا، دارۋازلىرىمىز قىل ئارغامچىدا كۆكىكە ئۆرلىمەكتە، باتۇرلىرىمىز ئوغلاق تارتىشماقتا، چەۋەندازلىرىمىز بەيگىگە چۈشمەكتە...

ھەممىدىلا كارامەت كۆرسىتىش ئىستىكى، ھەممىدىلا بەسلىشىش تىلىكى، ھەممىدىلا يېڭىپ چىقىش ئۇمىدى ھۆكۈم سۈرمەكتە.

بۇ ئويۇنلارنى بىز چىن ھېكمىتى بىلەن كۆزىتەيلى. دەۋرنىڭ ئىنتىلىش ئىستىكى مۇشۇ سورۇننىڭ خاسىيىتى بىلەن بىزنىڭ ۋۇجۇدىمىزدىمۇ ئۆز كۈچىنى كۆرسەتسە ئەجەب ئەمەس.

قارا، دوستۇم، قارا، بالىلار لەگلەك ئۇچۇرۇۋاتىدۇ. ئاسماندا پەرۋاز قىلىۋاتقان لەگلەكلەر ئۇلارنىڭ قاناتلانغان

ئارزۇلىرىنىڭ سىمۋولى ئەمەسمىدۇ؟! ئۇلار شۇ تاپتا گويا باھار شامىلى بىلەن تەڭ جەۋلان قىلماقتا، زېمىنىمىزلا ئەمەس، گويا ئاسمانىنىمۇ ئۆزلىرىگە ماكان قىلماقتا.

دوستۇم، كۆرۈۋاتامسەن، باھارنىڭ تۇنجى چېچىكى — بايچېچەكنى ئەتىۋارلاپ ئويناۋاتقان بالىلارنى كۆرۈۋاتامسەن؟ ئۇ گۈلنى قۇرۇپ كەتمىسۇن دەپ، ئۇلار ئۇنى توپىسى بىلەن قوشۇپ ئېلىشنىمۇ ئۇنتۇماپتۇ. ئۇلار يۇمران گىياھنى ئۆز تۇپرىقىدىن ئايرىماسلىقنىڭ زۆرۈرلۈكىنى بىلگەن يەردە، بىزمۇ ياش مايسىلارنى، يېڭى نوتىلارنى ئاسراشنىڭ قىممىتىنى چۈشەنمىسەك بولماس.

قارا، دوستۇم، قارا، ئاسماندا رەتلىك سەپ تارتىپ ئۇچۇۋاتقان باھار ئەلچىلىرىگە قارا. ئۇلار نوروز بايرىمىدا سورۇن تۈزۈپ ئولتۇرغان سەيلىچىلىرىمىزنىڭ رەتلىك ھالىتىنى دوراۋاتقانمىدۇ ياكى كىشىلەرگە ئەبەدىي ئىناق، ئىنتىزامچان ئۆتۈشنىڭ ئۇلگىسىنى كۆرسىتىۋاتقانمىدۇ؟

دوستۇم، شائىرلىرىمىزنىڭ مۇنۇ نەزمىسىگە قۇلاق سالغىنا:

ئاق داستىخان يېغىلدى،
كەتتى كونا يىل قىشى.
يېشىل داستىخان ئۈستىگە
تولدى نوروز قۇت ئېشى.
كەلدى كۆكلەم ـ گۈلباھار،
كەلدى نوروز — يىل بېشى.
كۆكلەم كەبى شاد كۈلۈپ،
يايراپ كەتتى ھەر كىشى.
يىل باشلانسا باھاردىن،
ئىش باشلانسا سەھەردىن.

روناق تاپار، يۇز تاپار
خەلقىمىزنىڭ ھەر ئىشى.

باھار كەلدى، نوروز كەلدى، دېمەك يۇرتىمىزغا يېڭى يىل كەلدى.

دوستۇم، دوستۇم، مەشرەپچىلەرنىڭ ئوتلۇق ناخشا - كۈيلىرىنىمۇ ئاڭلاۋاتامسەن؟! ئۇ خەلقىمىزنىڭ يېڭى يىل مارشى ئەمەسمىدۇ. بىزمۇ بۇ مارشقا قوشۇلايلى. ئۇ ئۇمىد مارشى، ئۇ ئىشەنچ مارشى. بىزمۇ خەلقىمىز بىلەن بىر سەپتە تۇرۇپ بىللە يۇرۇش قىلساق، ئۇ ناخشا ئاخىر زەپەر مارشى سۇپىتىدە ئۆز مەنىسىنى تاپىدۇ، بىزمۇ ئەل قوينىدا ئۆز قىممىتىمىزنى تاپىمىز.

يۇر، دوستۇم، يۇر، باھار بىزنى قوينىغا چاقىرماقتا، گۈل باھارى مەڭگۈ كەتمەيدىغان ئەزىز ئېلىمىز بىزنى قوينىغا چاقىرماقتا. بىزمۇ گۈل باھارىمىزنى ۋەتىنىمىزنىڭ باھارىغا قوشۇۋېتەيلى. ئېلىمىز تۇپرىقىدا قىشۇياز باھاردىكى كۆكسۈپ تۇرىدىغان شەمشادقا ئايلانساق، بىزگە نېمە ئارمان!

1985 ـ يىلى 3 ـ ئاي

ئانا قەسىدىسى

(ئايالىمنىڭ خاتىرىسىدىن)

«قۇياش ئۆز نۇرى بىلەن كۆپكۆك ئۇزۇملەرگە تەم كىرگۈزگەنگە ئوخشاش، سېخىي نۇرى بىلەن مېنىمۇ شېرنە چېقىرىدىغان قىلدى. قورسىقىمدىكى كىچىككىنە جان قان تومۇرلىرىمدىن ئوزۇق ئېلىپ يېتىلمەكتە. ئۇ مېنىڭ شېرىن شارابىم... مەن ھاياجان ئىلكىدە شېئىر ئوقۇغىنىمدا گۈزەللىك تۇيغۇسى مېنى لاۋىغا ئوخشاش ياندۇردى. بۇ ئوت ئوغلۇمغا تالىق».

— چىلىنىڭ مەشھۇر يازغۇچىسى كا. مىستىرالنىڭ «ئانىلىق كۈيى» ناملىق نەسرىدىن.

تۆرىلىش

قۇياش ئۆزىنىڭ نۇرلۇق قوللىرى بىلەن زېمىن ئانىمىزنى قۇچاقلىغاندا ساما تۇمانغا ھامىلە بولغىنىدەك، مەنمۇ داداڭنىڭ مېھرىلىك قۇچىقىدا ساڭا ھامىلىدار بولدۇم، بالام.

بۇلۇتلار زەرەت ئۇچقۇنىنى چاچقان چاغ — بىزنىڭ ۋۇجۇدۇمىزنىڭ يانار تېغىدىن مۇھەببەت ماگمىسى ئېتىلغان مەزگىل؛ بۇلۇت ئاسمان قەسىرىدىن ماكان تۇتقان پەيت — سەنمۇ مېنىڭ جىسمىمنىڭ پىنھان تەختىدىن ئورۇن ئالغان ۋاقىت ئىدى.

بۇلۇت قورساق كۆتۈرگەن يېشىنىڭ تىلىنى ئىنسان

بىلىدۇ. لېكىن، مەن ھاممىلدار بولغان سېنىڭ تىلىڭنى مەنلا، پەقەت مەنلا بىلىمەن، بالام.

ئىككى بۇلۇتنىڭ قىزغىن سۆيۈشۈشلىرىدىن چىققان سادانى جىمى جانلىق ئاڭلايدۇ. لېكىن، سېنى ياراتقان ئىككى تامچىنىڭ سۆيۈشۈشىدىن ھاسىل بولغان سادانى مەنلا، پەقەت مەنلا ئاڭلايمەن، بالام.

سەن مۇھەببەتنىڭ مەھسۇلى، بالام. بۇ مۇھەببەت كۆرۈنمەس قوللىرىدا ھاياتلىق چاڭلىرىنى كۆتۈرۈپ ئۆسۈملۈكلەرنى چېچەك كويىغا سالغان شامال ياكى بىر گىياھنىڭ لېۋىدىن يەنە بىر گىياھنىڭ لېۋىگە سۆيگۈ ئۇرۇقىنى توشۇغان كېپىنەك.

سېزىك

بۇرۇن تاغلارنىڭ ئۇچقۇر شامالىلىرىغا، دالىلاردا ئۆسكەن شىۋاق پۇراقلىرىغا ھېرىس ئىدىم، ئەمدى چىمەنزار سەلكىنىنى، ئەتىرگۈل خۇش ھىدىنى خالايدىغان بولدۇم. خۇش پۇراق زېھنىنى ئاچىدۇ، دېيىشىدەكەن. بەلكىم ئاشۇ پۇراشلىرىمدا ئۆزۈمنىڭلا ئەمەس، سېنىڭمۇ زېھنىڭنى ئېچىۋاتقاندىمەن، بالام.

بۇرۇن تەكنىڭ سالقىنىغا ئامراق ئىدىم، ئەمدى تەبىئەتنىڭ نۇر تاۋنقىنى قوغلىشىدىغان بولدۇم. ياپراق قۇياش ئاپتېپىنى سۆيگەندە يىلتىزى پىنھاندا تۇرۇپ نۇر مالائىكىسىنى قۇچاقلايدىكەن. بەلكىم كۈنگە ئاشۇ قاقلىنىشلىرىمدا سېنىمۇ قۇياش قۇۋۋىتى بىلەن قۇدرەتلەندۈرۈۋاتقاندىمەن، بالام.

بۇرۇن كىشىلىك دۇنيانىڭ قىيىقاس ـ چۇقانلىق ھايات ئېقىمىغا قاراپ يۇرۇشنى ياخشى كۆرەتتىم، ئەمدى غىڭشىپ ناخشا ئېيتىپ كېتىۋاتقان بۇلاق سۈيىگە قاراپ ئولتۇرۇشنى

خالايدىغان بولدۇم. جىمى مەۋجۇداتقا تىنچلىق ھامىي ئىكەن، بەلكىم شۇ جىمجىت ئولتۇرۇشلىرىمدا سېنىمۇ تىنچلىق ھامىيلىقىدىن بەھرىلەندۇرۇۋاتقاندىمەن، بالام.

بۇرۇن ناغرا ـ سۇنايىنىڭ ئاۋازىغا ھېرىس ئىدىم، ئەمدى ساتار ئاۋازىنى خالايدىغان بولدۇم. لەرزان مۇزىكا روھ ئۇچۇن ئوزۇق دېيىشىدىكەن، مەن ئاشۇ ئاڭلاشلىرىمدا ساڭا روھىي ئوزۇقمۇ بېغىشلاۋاتقاندىمەن، بالام.

بۇرۇن تاتلىققىلا ئامراق ئىدىم، ئەمدى چۇچۇمەلگىمۇ ھېرىس بولدۇم. تۇرمۇش لەززىتى پەقەت تاتلىقلا بولمايدىكەن، بەلكىم شۇ چۇچۇمەللىك بىلەن ساڭا تۇرمۇش لەززىتىنىمۇ تۇنجى تېتىتىۋاتقاندىمەن، بالام.

مەن باشقىچىلا بولۇپ قالدىم، مەن نېمە ئۇچۇن بۇرۇنقىغا ئوخشىمايمەن؟ نېمە ئۇچۇن بۇرۇنقىدەك ئىختىيارىمغا بارالمايمەن؟

غالىب ئىستېلاچى شاھ بولالايدىكەن، ئۆز ئىشغالىيىتىگە بۇيرۇق چۇشۇرەلەيدىكەن. سەنمۇ مېنىڭ جىسمىمدىكى پىنھان تەختىنىڭ ئىگىلىگۇچىسى. سەنمۇ ماڭا شاھانە پەرمان چۇشۇرۇپ تۇرىسەن. مەن ئۇنى چۇشىنىمەن، چۇنكى سېنىڭ تىلىكىنى مەنلا، پەقەت مەنلا چۇشىنىمەن، بالام.

ئىنسان ئۆز ئەمگىكىنى ــ ئۆزى ياراتقىنىنى قەدىرلەيدىكەن. بەزىلىرى ئەقەللىي تاشتىن يونۇپ ياسىغان بۇتنىمۇ مەبۇد بىلىپ، ئۇنىڭغا غايىبانە تېۋىنىپ كەلدى. ئۇنداقتا، مەنمۇ ئۆزۈم يارىتىۋاتقان جان ئىگىسىنى ــ بۇتنى ئەمەس، بىر كىچىك ئىنسانىنى ئۇلۇغلىسام، ئۇنىڭغا تېۋىنسام، ئىتائەت قىلسام بولمامدىكەن ؟ ! مېنىڭ جىسمىمدا ئىلاھىي قۇدرەت كۆرسىتىۋاتقان، بارلىق رايىمنى ئۆز ئىختىيار ئىلكىگە ئېگىلدۇرۇۋاتقان سەن، سەن ئەمەسمۇ، بالام.

مەن سەن ئۇچۇن نەپەسلىنىمەن، سەن ئۇچۇن نەزەر سالىمەن، سەن ئۇچۇن قۇلاق سالىمەن، سەن ئۇچۇن يەيمەن، سەن ئۇچۇن دەيمەن، سەن ئۇچۇن تۇرىمەن، سەن ئۇچۇن ماڭىمەن... چۈنكى سەن ماڭا ھەمىشە بىشارەت بېرىپ تۇرسەن، مەن ئۇنى چۈشىنىمەن، چۈنكى سېنىڭ تىلىڭنى مەنلا، پەقەت مەنلا بىلىمەن، بالام.

تەۋرەش

قاپاقنىڭ لىپ ـ لىپ قىلىپ تارتىشىدەك بىر سەزگۈ ئىچىمنى يېقىملىقسىنا جىغىلدىتىپ ئۆتۈپ كەتتى. گۈل بەرگىدە شەبنەم پارلىغاندەك، كۆزۈمدىمۇ ياش ئۇنچىسى يالتىرىدى. بۇ شادلىق كۆز يېشى، سۆيۈنۈش كۆز يېشى ئىدى، چۈنكى مەن ئۆزۈم ياراتقان جان ئىگىسىنىڭ تۇنجى ھەرىكىتىنى سەزگەنىدىم. قايسىبىر ئۇلۇغ رەسسام ئۆزى ياراتقان پورترېتىغا جان كىرگۈزەلىگەن؟ قايسىبىر داڭدار ھەيكەلتىراش ئۆزى ياسىغان ھەيكىلگە زەررىچە ھەرىكەت ئاتا قىلالىغان؟ مەن ئانا، مەندەك ئىجادىيەتچىلا ئاللانىڭ ئىرادىسى ئارقىلىق ئۆز ئىجادىيىتىگە جان ئاتا قىلالايدۇ. ئېھ، بالام، سەن مېنىڭ پەخرىم، سەن مېنىڭ غۇرۇرۇم، سېنىڭ ھەرىكىتىڭ مېنىڭ ئەمگىكىمنىڭ مەھسۇلى.

«گۈپ ـ گۈپ...» ئاھ، تەۋرەشلىرىڭ، بالام. بۇ ئاۋازنى مېنىڭ يۈرىكىمنىڭ دۈپۈلدىشىگە ئوخشىتايمۇ ياكى سېنىڭكىگمۇ؟! بۇ بىرنىڭ ئىچىدىن يەنە بىرى ئورۇن ئالغان ئىككى ۋۇجۇدنىڭ بىر قەلبتىن چىققان ساداسى ئەمەسمىدۇ؟! بۇ بەلكىم كىچىككىنە بۇدرۇق مۇشتلىرىڭ بىلەن قىلىۋاتقان تۇنجى جانبازلىقىڭنىڭ ئەڭ نازۇك ئاۋازىدۇ ـ ھە؟!

«گۈپ ـ گۈپ ـ گۈپ...» ئاھ، تەۋرەشلىرىڭ، بالام.

«گۇپ ـ گۇپ ـ گۇپ...»ئاھ، تېپچەكلەشلىرىڭ، بالام. بۇ تېپچەكلەشلىرىڭ سېنىڭ كەلگۈسىدە جاھان مەيدانىدا جەسۇر قەدەم تاشلاش ئۈچۈن، باغرىم قەسىرىدە تۇرۇپ قىلىۋاتقان تۇنجى مەشقىڭ ئەمەسمىدۇ ؟ !

ھەربىر تەۋرىگىنىڭدە ئالمىغا قارايمەن، بالام. چىرايلىق ئالمىدەك سۈزۈك بولسۇن، دەپ.

ھەربىر تەۋرىگىنىڭدە ئايغا قارايمەن، بالام، يۈزۈڭ شۇ ئايدەك تولۇن بولسۇن، دەپ.

ئانام ماڭا: «يەرگە قارىغىن، بالام، بالاڭ ھەربىر تەۋرىگەن چاغدا» دېدى. مەن ئۈنىڭغا ھەيرانلىق بىلەن قاردىم. «مۇشۇ يەر ـــ تۇپراق ئەڭ ساپ، پاك، ھالال، ـــ دېدى ئانام ماڭا تىكىلىپ تۇرۇپ، ـــ بارمۇ ئۈنىڭدەك يەنە ئۈز جامال».

مەن ئۆزۈمگە ھەيران قالدىم: بارچە گۈزەللىك، جىمى ئېسىللىق مەن دەسسەپ تۇرغان مۇشۇ زېمىندا تۇرسا، نېمىشقىمۇ يىراقتا، ئاسمانغا تەلمۈرگەندىمەن ؟ !

ھە، چۈشەندىم، ئىچىمدىن ئۇرغۇغان قەينىڭ مېنى يەرگە قاراتقىنى بىكار ئەمەس ئىكەن ـ دە.

ئېھ، بالام، پىنھان دۇنيايىمدىن زەرداپ سۈيى ئۇرغۇتۇپ، ئۈنىڭ چۈشكەن جايىدىن ماڭا گۈزەللىكنى تونۇتتۇڭ، ماڭا ھالاللىقنى تونۇتتۇڭ. ئانام قورسقىدىن مۇشۇ زېمىنغا چۈشكىنىمگە تالاي يىللار بولغان بولسىمۇ، مەن تېخى بۇ تۇپراقنىڭ مۇنچە ئۇلۇغلۇقىنى ھېس قىلىپ يەتمەپتىكەنمەن. جىمى جانلىقلا سېخىي قۇچقىنى كەڭ ئاچقان زېمىن، نى قۇدرەت ئىگىلىرىنى ياراتقان زېمىن، مەۋجۇداتنىڭ جۈشقۇن چېغىدىمۇ ياكى چۈشكەن ـ سولغۇن چېغىدىمۇ ياكى شاد كۈلگەن ياكى غەم سۈرگەن ۋە ھەتتا ئاخىر ئۆلگەن چېغىدىمۇ، ئاڭا باشپاناھ، ئاڭا غەمگۇزار، مەڭگۈلۈك دىيار بولغان بۇ

زېمىن، سەن ئۇچۇن چوقۇم بولسا بىر ئۆرنەك، مېنىڭ بۇ كۆڭلۈم تاپماسمۇ ئەمىن.

ئاھ، نەشتەردەك ئاچچىق، ھەسەلدەك تاتلىق، ئازغان تىكىنىدەك سۇرلۇك، قىزىلگۈلدەك يېقىملىق سەزگۈ !...

تولغاق

تۇرۇم - تۇرۇم دولقۇنلار ئۆزئارا پوملاقلىشىۋاتقاندەك بىر سېزىم ۋۇجۇدۇمدا غەلىيان كۆتۈرمەكتە.

تۇگۈلۈۋاتامسەن، بالام، ياكى ئۆرۈلۈۋاتامسەن؟ ياكى ئورنۇڭدىن دەس تۇرۇۋاتامسەن ياكى يېنىك دەسسەپ تەختىڭدىن چۈشۈپ، تۆۋەنگە قاراپ پەسلەۋاتامسەن؟

كۆز ئالدىمدا مىڭ تۇرلۇك سۇرەت: تۇخۇمدىن چىقىۋاتقان چۈجىنىڭ شاكال پوستىنى چوقۇلاشلىرى؛ ھاياتقا ھامىلە بولغان ئۇرۇقنىڭ بىخ يېرىشلىرى؛ ئۇچۇرما بولۇشقا تەييارلانغان قۇش بالاپانىنىڭ قاناتلىرىنى پالاقلىتىشلىرى...

كۆز ئالدىمدا تۇمەن مىڭ سۇرەت: يانارتاغ قويىنىدىكى ماگمىلارنىڭ بىر - بىرىگە سۇركىلىشلىرى، يامغۇر ئالدىدىكى ھاۋانىڭ گۈلدۇرلەشلىرى، پارتلاش ئۆزىكىگە قاراپ تولغىنىپ يېنىۋاتقان پلىكنىڭ پىشىلداشلىرى...

بېشىمدا ئەجەلنىڭ سۇرلۇك شەپىسى، ئەزرائىلنىڭ قارا كۆلەڭگىسى؛ باغرىمدا سېنىڭ، ئاھ، بالام، يورۇق دۇنياغا قاراپ ئۆمىلەشلىرىڭ !

ئەجەل مېنى كۆرۈنمەس تېپىكى بىلەن ھالاكەت ھاڭىغا غۇلاتماقچىمۇ؟ لېكىن، مېنىڭ غەيرەت ئارقىنىغا ئېسىلغىنىم ئېسىلغان !

ئەجەل مېنى ئۇنسىز ۋەھىمىسى بىلەن بوغۇۋەتمەكچىمۇ؟ لېكىن، مېنىڭ ۋارقىرىغىنىم ۋارقىرىغان !

ئاھ، قىلىچ ـ قالقانسىز جەڭ ! قانلىق جەڭ ! ھايات ـ ماماتلىق جەڭ !

ئاھ، ئارزۇ ئۇچۇن جەڭ ! بالام ئۇچۇن جەڭ !

ئاھ، بالام، سۇبھى تاڭ ئالدىدىكى تۇن نەقەدەر قاراڭغۇ، ئۆمۈرلۈك لەززەت ئالدىدىكى دەرد نەقەدەر ئاچچىق !

ئاھ، بالام، شۇ تاپتا ئاسماندىن لاچىن زېمىن تامان ئوقتەك شۇڭغۇۋاتامدۇ؟ بوغدا كۆلى قاشتىن تېشىپ، بۇيۇك تاغدىن يەرگە قاراپ ئوقچۇۋاتامدۇ؟

ئاھ، بالام، شۇ تاپتا يانار تاغلار ۋاڭشىپ ئېتىلىۋاتامدۇ؟ يامغۇر تاراسلاپ چۈشۈپ سەلدەك ئېقىۋاتامدۇ؟

ئاھ، بالام، شۇ تاپتا تەبىئەتكە جان كىرىپ قوزغىلىۋاتامدۇ؟ ئاي ماڭا تەلپۈنۈپ ئىنتىلىۋاتامدۇ؟...

تۇغۇلۇش

ئۇھ، بالام، قەلبىم شارقىراتمىسىدىن ھاياتلىق سۈيى ئوقچۇپ چۈشتى. ئاي تولۇن بولدى، دولقۇن كۆتۈرۈلدى، مېنىڭ غەۋۋاسىم ـــ سەن ئۆركەش بىلەن تەڭ زېمىنغا چىقتىڭ.

غەلۋە ـ غۇدۇرلار، قىيقاس ـ چۇقانلار، شاۋقۇن ـ سۈرەنلەر قاپلىغان روھىي دۇنيايىمدا ئاجايىپ بىر گۈزەل سازنىڭ پەدىسى تەڭشەلمەكتە. ئاغرىق، يېقىمسىزلىنىش، ھارغىنلىق باسقان ۋۇجۇدۇمنى قۇلاقتا ئاڭلىغىلى بولمايدىغان بىر ئەللەي ناخشىسى يەڭگىل تەۋرىتىپ ئۇيقۇغا ئۇندىمەكتە.

«ئىڭە ـ ئىڭە ...» ئاھ، مەن جەننەت كۆيىنى ئاڭلاۋاتامدىم؟!

«ئىڭە ـ ئىڭە ...» ئاھ، مەن ئادەمزاتنىڭ زەپىر مارشىنى ئاڭلاۋاتامدىم؟!

«ئىڭە ـ ئىڭە...» ئاھ، مەن پەرزەنتىمنىڭ ماڭا بېغىشلىغان

تۇنجى قەسىدىسىنى ئاڭلاۋاتامدىم؟!

«ئىڭە ـ ئىڭە...»ئاھ، مەن پەرزەنتىمنىڭ جاھانغا قىلىۋاتقان تۇنجى خىتابىنى ئاڭلاۋاتامدىم؟!

ئۇھ، بالام، ۋۇجۇدۇڭنىڭ سالمىقى بىلەن تاغدەك ئېغىرلاشقان جىسمىم ئەمدى پەيدەك يەڭگىللەشتى. ئايالىلىق غۇرۇرى بىلەن گۈلدەك بالقىغان روھىم ئەمدى ئانىلىق ئىپتىخارى بىلەن شەمشادتەك يۇكسەكلەشتى.

سەن مېنىڭ قۇدرىتىم، مېنىڭ ئىلھامچىم. قېنى، سەن بالام؟ دىدارىڭنى كۆرەي، نەچچە زامانىدىن بېرى ئۇنسىز سۆزۈڭنى يۇرىكىم بىلەن ئاڭلاپ كەلگەنىدىم، ئەمدى ئىڭەلىگەن ئاۋازىڭ بىلەن چىققان تۇنجى سادايىڭنى ئۆز قۇلىقىم بىلەن ئاڭلىدىم، نەچچە زامانىدىن بېرى قەددى ـ قامىتىڭنى قەلبىم بىلەن كۆرۈپ كەلگەنىدىم، ئەمدى جىسمىڭنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرەي.

ئاھ، پىلتىڭلىغان بېلىق، بۇدرۇق قوزام!

ئۇھ، بالام! بالام...

ئېمىتىش

ئەمگىن، بالام، ئەمگىن، يۇمران گىياھ باھارنىڭ ئابىھاياتلىرىنى ئەمگىنىگە ئوخشاش، سەنمۇ مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدىن ھاياتلىق شەربەتلىرىنى ئەمگىن، مەن ساڭا پاك سۈتۈم بىلەن پاكلىق، ھالال سۈتۈم بىلەن ھاللىق بېغىشلاي. مەن ساڭا تېنىمنىڭ قىزىقى بىلەن ھارارەت، يۇرىكىمنىڭ ئوتى بىلەن جاسارەت ئاتا قىلاي.

ئاھ، بالام، ھۇزۇرلىنىپ شوراشلىرىڭ! مېنىڭ تېنىم ئۆمرۈمدە ھازىرقىدەك راھەتلىك تاتلىق جۇغۇلداپ باقماپ بولغىيمتتى ـ ھە؟! بۇنداق ھۇزۇردىن دۇنيادا ئانا جىنستىن

باشقا كىممۇ بەھرىمەن بولالار ؟ ! مەن ساڭا مېھرىم بىلەن سۆت بەرگىنىمدە، سەنمۇ ماڭا مېھرىڭ بىلەن تاتلىقلىق بېغىشلىدىڭ، مېنىڭ مېھرىم ساڭا ئۆتكەندە، سېنىڭ مېھرىڭمۇ ماڭا ھەسسىلەپ ئۆتتى.

مېھرىڭنى مەن تۇندە يانغان ئوتقا ئوخشاتسام،
مەن بەئەينى باش ئۇستۇڭدە ئۇچقان پەرۋانە.
جىسمىڭنى مەن سۇبھى تاڭدا گۈلگە ئوخشاتسام،
مەن ھىر بۇلبۇل گۈل ئىشقىدا ئۇرغان خەندانە.

ئاھ، بالام، پاسكىنىچىلىقنىڭ يۇقۇندىسى سېنىڭ پىستە كۆزۈڭنىمۇ ماكان ئەيلەشنى تەمە قىلمۇاتسا كېرەك. مەن كۆزلىرىڭنى ئاپپاق سۇتلىرىم بىلەن يۇيای. دىلىڭغا پاكلىق، جۇشقۇنلۇق ئاتا قىلغان شەربىتىم كۆزۈڭگىمۇ پاكىزلىق، روشەنلىك بېغىشلايدۇ. ساپ دىل، ئۆتكۇر كۆز كەلگۈسى ھايات يولۇڭدا سېنىڭ ئۈچۈن ھەرقانداق غالىبىيەتنىڭ ئىشەنچلىك كاپالىتى بولغۇسى.

ئۆيمىزنىڭ چېكىسىگە قىسىلغان لاله

ئېھ، بالام، ئېھ، مۇھەببەتنىڭ مايىسىسى ! سەن تولىمۇ يۇمران، تولىمۇ نازۇك. سەن بىرەرنىڭ ئوتلۇق تىنىقىنىمۇ، سوغۇق نەپىسىنىمۇ كۆتۈرەلمەيسەن.

شۇڭا، سېنى ئۆزگىلەرنىڭ كۆزىدىن ساقلاش ئۈچۈن، ئانام ئىشىكىمىزگە قىزىل شەلپەر ئېسىپ قويدى.

كوچا دوقمۇشىدىكى قىزىل چىراغ ئۆتكۈنچىلەرنى توختىتىدۇ، ئۇ شەلپەر ئاشۇ قىزىل چىراغقا ئوخشايدۇ.

ئۇ شەلپەر داداڭ بىلەن مېنىڭ سۆيگۈ سەمەرىمىزنىڭ

دۇنياغا كەلگەنلىكىنىڭ نىشانىسى.

ئۇ شەلىپەرنىڭ قىزىللىقى يۈرىكىمنىڭ سەن ئۈچۈن چوغدەك يېلىنجاۋاتقانلىقىنىڭ ئەكس ئېتىشى.

باھار كۈنلىرى باغقا كىرسەم قۇلىقىمغا گۈل قىسىۋالاتتىم، شۇ مىسالى ئۆيمىزمۇ ئىشىكىگە قىزىل شەلىپەردىن لالە قىسىۋالدى.

قىرىقىنىڭ توشقاندا، ئىشىكىمىزنىڭ «لالە»سى ئېلىۋېتىلگەندە، دوستلىرىم بىزنى قۇتلۇقلاپ كىرىپ چىكەمگە گۈل قىستۇرۇپ قويىدۇ؛ دوستلۇق گۈلى چېكەمدىن سېنىڭ جامالىڭغا ــ ئۆزىگە ئوخشاش ئوماق گۈل رۇخسارغا كۈلۈپ قارايدۇ، سەنمۇ ئۇنىڭغا جىلمىيىپ ـ جىلمىيىپ قاراپ قويىسەن.

يۇيۇندۇرۇش

ئانام بىلىكى ئىللىغۇدەك قىلىپ سۇ تەڭشىدى. مەن ئانام سېلىپ قويغان ئالتۇن زىرەم بىلەن داداڭ ئېلىپ بەرگەن ئالتۇن ئۈزۈكۈمنى سۇغا سالدىم. «ئالتۇن سۇيى» تەييار بولدى.

ئېھ، بالام، ماڭا شۇ تاپتا گويا بىر بايرام، تۇم قارا چاچلىرىڭ كېچە قارىڭغۇسىنىڭ ئۆزى، سۇلار تۇن سالیوتىنىڭ ئاققان نۇرلىرىدەك بېشىڭنى بويلاپ يەرگە چۈشمەكتە، مېنىڭ قەلبىم ئېيتقۇسىز بىر خۇشاللىقا چۆمەكتە، دىلىمدا نى گۈزەل، تاتلىق ئارمان كۈلمەكتە.

مۇشۇ سۇدا يۇيۇندۇرۇشنىڭ خاسىيىتى بىلەن مەجەزىڭگە ئالتۇننىڭ ۋەزنى، قىسمىتىڭگە زەرنىڭ ئەتىۋارلىقى نېسىپ بولار، كەلگۈسى ھاياتىڭنىڭ ھەربىر دوقاللىرىدا ئوتقا چۈشكەن ساپ ئالتۇندەك سىنىلىپ چىقارسەن. ھەر زامان، ھەر ماكاندا ئالتۇن مىسالى ئۆز قىممىتىڭنى ساقلاپ ياشارسەن.

زاكىلاش

سەن ئۇچۇن سۈتۈمنىڭ ئاقلىقىغا، باغرىمنىڭ يۇمشاقلىقىغا ماس قىلىپ تەييارلىغان ئاپپاق، يۇمشاققىنا داكىغا ئانام سېنى پەم بىلەن ئورىدى.

بالام، زاكىلانغان مۇشۇ هالىتىڭدە سېنى ئاق بۇلۇتنى قوتانلىغان تولۇن ئاي دەيمۇ، كۈمۈش قاردا كۈلۈپ تۇرغان گۈل لەيلى دەيمۇ ؟ !

زاكاڭمۇ ئاق، ئۆڭۈڭمۇ ئاق، دىلىڭمۇ ئاق، كېيىن بەلكىم ئاپتاپ چېقىپ ئاپپاق ئۆڭۈڭ بۇغداي ئۆڭ بولار، لېكىن ئاق دىلىڭغا قىسمەت دېگى هەرگىز چۈشمىسۇن.

بۆشۈك

ئانام بۆشۈكۈڭگە تاغلىرىمىزنىڭ ئارچىسى بىلەن تۈزلەڭلىكلىرىمىزنىڭ ئادراسمانىدىن ئىسرىق سالدى، ئورنۇڭنى سۈرلۈك كۆلەڭگىلەرنىڭ ۋەھىمىسىدىن ئامان بولسۇن، دەپ.

ئانام بۆشۈكۈڭگە ئالدى بىلەن تاشنى بۆلىدى، جىسمىڭ تاشتەك چىڭ، سالماق بولسۇن، دەپ.

ياتقىن، بالام، ياتقىن، مەن ياتقان، مېنىڭ ئىنىم - سىڭىللىرىم ياتقان كونا بۆشۈك ساڭمۇ ئالتۇن ئوردا بولسۇن، چۈنكى بۇ مومىلاردىن بىزگە قالغان تەۋەررۈك، هەربىر ئەۋلادنىڭ ئۆز ماكانىغا مىراسخورلۇق قىلىشىنىڭ ئەڭ ئىپتىدائىي سىمۋولى.

كېچىلىرى چىراغ تۇۋۇدە ئولتۇرۇپ بۆشۈكۈڭنى تەۋرەتتىم، بالام، بېشىڭدا پەرۋانىلەر ئۇچتى، چۈنكى ئۇلار

ئانارده‌ك قىزىل مەڭزىنى چوغقا ئوخشاتتى.

كۈندۈزلىرى باراڭ تۈۋىده بۆشۈكۈڭنى تەۋره‌تتىم، بالام، بېشىڭدا بوغۇن ـ كېپىنه‌ك ئۇچتى، چۈنكى ئۇلار بۆشۈكۈڭنى گۈلشه‌نگه ئوخشاتتى.

ئۇلار خاتالاشمىغانىدى. چۈنكى، سه‌ن مېهرى ئىسسىقلىقتا ئوتقاش، يۈمرانلىقتا به‌ئه‌ينى لاله.

ئىسسىم قويۇش

دادام ساڭا ئۆز ئېتىقادىنىڭ خىتابىنى قۇلاق تۈۋىڭده ياڭرىتىپ، ئاندىن سېنى يەرده دوملاتتى ـ ده، قولىغا ئېلىپ ئىسمىڭنى ئېلان قىلدى: «سه‌مه‌نده‌ر»

ئېھ، بالام!

يانارتاغلارنىڭ قوينىدا لاۋا ـ ئاتەشله‌ر بىله‌ن ماكانداش بولۇپ ياشايدىغان بىر جانۋار بار ئىمىش، ئۇنىڭ ئىسمى سه‌مه‌نده‌ر ئىكه‌ن.

زېمىنىڭ يۈزىده سانسىزلىغان جانلىق ياشايدۇ، سۇ قوينىدىمۇ هايۋاناتلار بار، ئاسماندىمۇ تالاي ئۇچار قاناتلار پەرۋاز قىلىدۇ، بىراق ئوت ئىچىدىمۇ جانلىقنىڭ بارلىقى كىمنىڭ ئه‌قلىگه كه‌لگه‌ن؟!

ئاتا ـ بوۋىلار ئۆز ئارزۇسىنى ئەۋلادىنىڭ مۇبارە‌ك ناملىرىدا نامايان قىلىشنى خالايدۇ. دادامۇ ده‌ل شۇنى مه‌قسه‌ت قىلغانىكه‌ن.

«بالام، ــ دېدى ئۇ ساڭا خۇددى چوڭ كىشىگه سۆزلىگه‌نده‌ك سۆزلەپ، ــ ۋەتەن خۇددى تۇمه‌ن قۇياشنىڭ هارارىتى بار غايەت زور يۈره‌ككه ئوخشايدۇ. بىز خۇددى ئۇنىڭ تومۇرلىرىدا ئۇرغۇۋاتقان قۇتلۇق قاننىڭ بىر تامچىسى، يالقۇنلۇق يۈره‌كتىن ئۇرغۇپ تۇرالايدىغان هاراره‌تلىك قان

تامچىسى بولۇش ئۈچۈن، مەن ساڭا لاۋا ـ ئاتەشلەر بىلەن سىرداش بولالايدىغان سەمەندەرنىڭ ئىسمىنى قويدۇم. ئەلنىڭ ئىشقىدا كۆيۈپ، ئەل بەختى بىلەن كۈلگەيسەن»، ئاندىن ئۇ ماڭا قاراپ بەختىيارلىق بىلەن كۈلۈمسىرەپ قويدى.

ئېھ، بالام ـــ سەمەندەر بالام، ساڭا دادامنىڭ تىلىكى يار بولسۇن، سەمەندەر دەك ياشا، سەمەندەر دەك ياشنا.

كۈلۈمسىرەش

ئېھ، بالام، سېنىڭ قاراشلىرىڭ ئالدىدا كۈنمۇ ماڭا خىرە كۆرۈنىدۇ، چىرايىڭنىڭ ئالدىدا گۈلمۇ مەن ئۈچۈن خۇنۇك؛ ئەمدى مىيىقىڭدىكى كۈلۈمسىرەشكە جاھاندىكى قايسى گۈزەللىكنى تەڭ قىلالاي؟!

كۈندۈزدىكى ئالدىراشچىلىقنىڭ ھارغىنلىقىنى كۆتۈرۈۋەتكەن، تۈندىكى ئۇيقۇسىزلىقنىڭ ئازابىنى ئۇنتۇلدۇرغان سېنىڭ تاتلىق كۈلۈمسىرەشلىرىڭ ئەمەسمۇ؟!

سەن كۈلگەندە، گويا مەن ئۈچۈن ئۆيمۇ كۈلىدۇ، ئايمۇ كۈلىدۇ.

سەن كۈلگەندە، راست، مەن ئۈچۈن جاھان كۈلىدۇ، زامان كۈلىدۇ.

ئېھ، بالام، ساڭا ئۆمۈر بويى كۈلۈمسىرەپ ئۆتۈش نېسىپ بولسۇن، چۈنكى كۈلۈمسىرەش ـــ غەلىبە ئالدىدىكى مەمنۇنىيەت، مەغلۇبىيەت دوقالىدىكى ئەڭ زور مەنسىتمەسلىك.

گۈڭرىاش

تۇۋا، مۇشۇ ياشقىچە جاھاندا نۇرغۇن ئېسىل ناخشا ـ مۇزىكىلارنى ئاڭلىدىم، لېكىن سېنىڭ گۈڭرىاشلىرىڭنىڭ

ئالدىدا ئەمدى ئۇ ناخشا ـ مۇزىكىلار ماڭا ھېچقانچە ئېسىل بىلىنمەيدىغان بولۇپ قالدىغۇ؟!

توۋا، ھاياتىمدا تالاي تەسىرلىك نۇتۇقلارنى ئاڭلىغانىدىم، بىراق سېنىڭ تاتلىق گۈڭگۇراشلىرىڭنىڭ ئالدىدا ئەمدى ئۇ سۆز ـ نۇتۇقلار ماڭا ھېچقانچە تەسىرلىك بىلىنمەيدىغان بولۇپ قالدىغۇ؟!

ئېھە، بالام، سېنىڭ گۈڭگۇراشلىرىڭ ھېچقانداق نوتا بەلگىلىرى بىلەن ئىپادە قىلغىلى بولمايدىغان، جاھاندىكى ھەننۇڭا ساز ـ چالغۇلار بىلەنمۇ نامايان قىلغىلى بولمايدىغان ئەڭ يېقىملىق، ئەڭ نازۇك مۇزىكا.

سېنىڭ گۈڭگۇراشلىرىڭ مەنە چېكىگە يەتكىلى بولمايدىغان، ھېچقانداق پاساھەتلىك تىل ئىگىسى ئىزھار قىلىپ بېرەلمەيدىغان ئەڭ سەممىي، ئەڭ ئۇلۇغ نۇتۇق.

بۇ مۇزىكا، بۇ نۇتۇقنى پەقەت ئانىنىڭ يۈرىكىلا چۈشىنەلەيدۇ.

ئاپتوبۇستا

سېنى باغرىمغا بىر قۇچاق گۈلدەك بېسىپ ئاپتوبۇسقا چىقتىم. بىر ئادەم جىزگە ئورنىنى بوشىتىپ بەردى. بالام، بۇ مەن ئۈچۈن ھۆرمەتلا ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى سەن ئۈچۈن ئىززەت.

چوڭنىڭ كىچىككە ئورۇن بوشىتىپ بېرىشى خۇددى بۇگۈننىڭ ئەتىگە، ھازىرنىڭ كەلگۈسىگە ھامان ئورۇن بوشىتىپ بېرىشىگە ئوخشايدۇ. تۇن قاراڭغۇسى سۇبھى تاڭغا جاھان سەھنىسىنى بوشاتقاندا قۇياش يۈزىدىن ئۇمىد جىلۋىسىنى كۆرگەندەك بولىدۇ. ئەجدادمۇ شۇنداق. ئۇنىڭ ئەۋلادقا ئورۇن بوشىتىشىدا ئەڭ زور ئۇمىد، مىسلىسىز

ئىشەنچ بار.

مەن ئۇ ئادەمگە ئۆزۈم ئۈچۈن ھەم سەن ئۈچۈن مىننەتدارلىق ئىزھار قىلدىم. ئۇنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلاش كەلگۈسىدە ساڭا باغلىق، ئىززەتكە ھۆرمەت، ئىشەنچكە ھەممەت ھەقىقىي ئىنساننىڭ خىسلىتى.

زوقلىنىش ۋە ئەندىشە

سەن ئۆمىلەيسەن، بالام، زوقلىنىمەن، لېكىن كارىۋاتتىن يىقىلىپ چۈشەرمىكىن، دەپ ئەندىشە قىلىمەن.

سەن ماڭىسەن، بالام، سۆيۈنىمەن، لېكىن پۈتلىشارمىكىن، دەپ ۋايىم يەيمەن.

سەن چاي ئىچىسەن، بالام، شادلىنىمەن، لېكىن گېلىغا تۈرۈپ قالمىغىيدى، دەپ ۋەسۋەسىگە چۈشىمەن.

سەن تاماقلىنىسەن، بالام، خۇش بولىمەن، لېكىن سىڭمەي قالامدىكىن، دەپ تەشۋىش چېكىمەن.

.....

سەن چوڭ بولغىنىڭدىمۇ سەندىن سۆيۈنىمەن، لېكىن ئەندىشە قىلىمەن، بالام.

ئەجەبا، قىسمەت ئىلاھى سۆيۈنۈش بىلەن ئەندىشىنى قوشكېزەكتەك ئايرىلماس قىلىپ ئانىغلا بېغىشلىۋەتكەنمىدۇ؟!

ئايىغى چىقىش

ئۆمىلەشلىرىڭنى كۆرگەندە ھەشقىپىچەكنىڭ پېلەك تارتىشلىرى كۆز ئالدىمغا كېلىپ بەكمۇ شادلانغانىدىم، ئەمدى تايىتاڭلاشلىرىڭنى كۆرگەندە تېخىمۇ سۆيۈندۈم. لېكىن، يەنە شامالدا لىڭشىغان غۇنچىنى كۆرگەندەك ئەندىشە قىلىۋاتىمەن،

بالام.

ئەكەل قولۇڭنى، مەن سېنى تۇتۇپ ماڭاي، بوراندا قېقىلغان ئالمىدەك يەرگە چۈشمىگىن.

ئۇھ... بالام، ماڭغىن، ئەمدى ئۆزۈڭ ماڭغىن. ھاياتنىڭ يولى ئۇزۇن، ناھايىتى ئۇزۇن. ھەرقانچە ئارزۇ قىلسامۇ مەن ساڭا ئۆمۈرۋايەت يولداش بولالمايمەن، بۇ يول ھەر ئادەم ئۆزى باسىدىغان يول. قولىدىن تۇتۇپ يېتىلەشلەرمۇ، قولتۇقتىن يۆلەپ مېڭىشلارمۇ، مەپىگە سېلىپ كۆتۈرۈشلەرمۇ ۋاقىتلىق.

مېڭىۋېتىپ تۇيۇقسىز كەينىگە ئولتۇرۇپ قالدىڭ، كۆزلىرىڭدە قورقۇنچ ۋە ھەيرانلىق. قورقما، بالام، ھەيرانمۇ قالما. يۈگۈرۈكلۈكى بىلەن جاھان ئەھلىنىڭ ئاغزىنى ئاچۇرۇپ قويغان، ھارماس ئاياغلىرى بىلەن ئاسمان ـ پەلەك چوققىلارنىڭ گەجگىسىدىن بېسىپ تۇرغان قايسىبىر ئەزىمەت كىچىك چېغىدا يىقىلماي تۇرۇپ مېڭىشنى ئۆگىنىپتىكەن؟

ئاھ، بالام، مېڭىۋېتىپ ئۇشتۇمتۇت ئالدىڭغا يىقىلدىڭ، مەن ئۇچقاندەك بېرىپ سېنى يۆلىۋالدىم. كۆزلىرىڭدە ياش ۋە ۋايىم. يىغلىما، بالام، يىغلىما. زېمىن يىقىلىشنى كۆتۈرىدۇ، بىراق يىغلىغانىنى كۆتۈرمەيدۇ.

تۇرمۇش يولىدا يىقىلغانىنى يۆلەپ قويۇش بار، لېكىن يۆلەپ مېڭىۋېرىش دائىمىي بولىۋەرمەيدۇ.

ماڭغىن، بالام، ماڭغىن. كەلگۈسىنىڭ ئەگرى ـ توقاي، لېكىن پارلاق يوللىرى، بىلىمنىڭ تىك، خەتەرلىك، يۈكسەك چوققىلىرى ساڭا تەلمۈرۈپ تۇرۇپتۇ. ھازىرقى تايتاڭلاپ مېڭىشلىرىڭ كېلەچەكتىكى مەزمۇت قەدەملىرىڭنىڭ ئىپتىدائىي ئاساسى بولۇپ قالغۇسى.

1985 ـ يىلى 4 ـ ئاي

سۇردتتىكى مۇقام

(رەسسام غازى ئەھمەتنىڭ «مۇقام» ناملىق ماي
بوياق سۇرىتىنى كۆرگەندە)

مۇقەددىمە

ئېھ ئامرىقىم، رەھمەت ! يېڭى يىلىمنى قۇتلۇقلاپ بەرگەن
بۇ سوۋغىتىڭغا رەھمەت !

سەن ماڭا چىرايلىق گۈل - چېچەكلەرنىڭ سۇرىتىمۇ ئەمەس، كەشتىلەنگەن قول ياغلىقمۇ ئەمەس، ئاجايىپ مەنىلىك يادنامە سۇندۇڭ.

چۈنكى، سەن گۈل - چېچەكلەرنىڭمۇ ھامان بىر كۈن توزۇپ تۆگەيدىغانلىقىنى، كەشتىلەنگەن قول ياغلىقنىڭمۇ بەربىر مەڭگۈلۈك ئەمەسلىكىنى ئوبدان چۈشىنىسەن؛ يېڭى يىلنى قۇتلۇقلىغاندا، كونا يىللار بىلەن تەڭ ئۆلۈپ تۆگىمەيدىغان، بارلىق ئۆتكۈنچى، ۋاقىتلىق نەرسىلەر ئالدىدا ئۆزىنىڭ ئەبەدلىك كۆيىنى مەغرۇر ياڭرىتىپ قېلىۋېرىدىغان بۇيۇك نەمۇنىلەرنى ئەسلىتىپ ئۆتۈشنىڭ مەن ئۈچۈن نەقەدەر مۇھىملىقىنىمۇ ياخشى چۈشىنىسەن.

راست، ئامرىقىم، دۇنيادا نۇرغۇن نەرسىلەر ۋاقىتنىڭ رەھىمسىز تاپىنى ئاستىدا دەسسىلىپ يوقالدى. ۋاقىتنىڭ غالىبىيىەت كۈلكىلىرى ئىنسانىيەتنىڭ ئارزۇ - ئارمانغا تولغان يۈرەكلىرىنى مۇجۇغان ۋە مۇجۇپ كەلدى. لېكىن، يىلمۇيىل،

هەتتا ئەسىرلەر داۋامىدا ۋاقىتنىڭ ئىتتىك، يەڭگىل تىنىقلىرىغا ئۆزىنىڭ چوڭقۇر، ۋەزمىن رىتمى بىلەن ھەمنەپەس بولۇپ كېلىۋاتقان دەل مۇشۇ مۇقام — سەن ماڭا سۇۋغا قىلغان مۇشۇ سۇرەتتە ئەكس ئەتكۈزۈلگەن ئۇلۇغ مۇقاممىز ئىدى.

ئامرىقىم، مەن سېنىڭ كۆڭلۈڭدىكىنى چۈشىنىۋاتىمەن، سەن ماڭا ئۆلۈۋاتقان يىللار ئۈستىدىن ئۆزىنىڭ غەلىبە تەنتەنىسىنى ياڭرىتالايدىغان ئون ئىككى مۇقامدەك ئۆلمەس ئىجادىيەتتىن ئىلھام ئېلىشنى بېشارەت قىلىۋاتىسەن.

مانا، ماڭا قىلغان ئىككىنچى سۇۋغىتىڭ دىلتار — ماڭا بۇ ئۆلمەس كۈيگە قوشۇلۇشنىڭ ئىشارىتى.

مەن دىلتارغا كامانچىنى سۈركەشتىن بۇرۇن، سەن مۇڭلۇق مۇقامىڭنى ئۇنىڭغا جور قىلىشتىن ئاۋۋال: مەن دىلتارغا زەخمىكىمنى چېكىشتىن ئىلگىرى، سەن شوخ تەزىگە ئۆتۈشتىن بۇرۇن بىز ئالدىمىزدىكى سۈرەتنى ئىجتىھاتىمىز بىلەن بىر تاماشا قىلايلى.

قارا، ئامرىقىم، قارا، سۈرەتكە قارا ! رەڭمۇرەڭ ئۇستىباشلارنى كىيىپ ھەيۋەتلىك مۇقام سورۇنىدا ئولتۇرغان بۇ مۇقامچىلار بىزنىڭ ئەتراپىمىزدىكى كىشىلەر ئەمەسمۇ ؟ ! ئۇلارنىڭ بەزىسى دېھقان، بەزىسى چارۋىچى، بەزىسى ھۈنەرۋەن، بەزىسى ئوقۇتقۇچى، بەزىسى باغۋەن، بەزىسى «ئوتۇنچى»...

دەل مۇشۇلار، مۇشۇلاردىن تەركىب تاپقان ئاددىي ئەمگەكچى خەلق بۇ ئالەمشۇمۇل بۇيۇك سەنئەت خەزىنىسىنى بېيىتىپ، ئۇنى مەڭگۈ ئۆلمەس ھاياتىي قۇدرەتكە ئىگە قىلغان.

قارا، ئامرىقىم، سۈرەتكە قارا، مانا، ئاق يەكتەكلىك سازەندىلەر مۇقام سورۇنىدىكى رەڭمۇرەڭ ئۇستىباشلار ئىچىدە

ئۆز ئاقلىقى بىلەن كۆي دولقۇنلىرىنىڭ سېھرىلىك ئۆركىشىنى شەكىللەندۈرۈپ تۇرۇپتۇ.

تەبىئەتنىڭ پۈتكۈل رەڭدارلىقىنى ئاق، قارا، بوز، مەللەرەڭ... كىيىملىرى بىلەن گەۋدىلەندۈرۈپ، كۆي قاينىمىغا شۇڭغۇپ كىرىپ كەتكەن بۇ سازەندىلەرنىڭ چىرايىدىن ئاجايىپ بىر مۇڭنىڭ ئەكس ئېتىۋاتقىنىنى بايقاۋاتامسەن؟

ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن ئەكس ئېتىۋاتقىنى، ئۇلار ئورۇنداۋاتقان مۇقامنىڭ ئۇزۇن ئەسىرلەر داۋامىدا باشتىن ئۆتكۈزگەن سەرگۈزەشتىلىرى ــ ئاھ ـ زارلىرى، مۇڭ ـ پىغانلىرى ئەمەسمىكەن.

ئېھە، ئامرىقىم، شۇ تاپتا سېنىڭ قۇلاق تۇۋۈكىدىمۇ مۇقامنىڭ ھەسرەتلىك مۇقەددىمىسى ئەكس ئېتىۋاتقاندەك بولۇۋاتامدۇ؟! سەنمۇ شۇ تاپتا كۆي دولقۇنلىرىغا مىنگىشىپ، مۇڭ قاينىمىغا شۇڭغۇپ، ئۇزاق ئۆتمۇشنىڭ ھەسرەت دېڭىزىغا قوشۇلۇۋاتقاندەك بولۇۋاتامسەن؟!

بۇ بەلكىم ئالدىمىزدىكى نەپىس سۈرەتنىڭ بىزنىڭ تەسەۋۋۇرىمىزدىكى ئاجايىپ سېھرىي قۇدرىتىنىڭ كارامىتىدىن بولۇۋاتقاندۇ.

بىز بۇ مۇقامچىلىرىمىزغا بىر ـ بىرلەپ نەزەر سېلىپ، ئۇلارنىڭ يۈرىكىدىكى سادالىرىنى ئاڭلاپ باقايلى. بۇ سۈرەتتىكى خىلمۇخىل سىزىقلارنىڭ تىلى، رەڭمۇرەڭ بوياقلارنىڭ تىلى، غايىبانە ئاڭلىنىۋاتقان كۆي ـ مۇزىكىنىڭ تىلى، ئەسىرلەر داۋامىدا مۇشۇ كۆيگە سىڭىپ، مۇشۇ كۆي بىلەن قاناتلىنىپ، مۇشۇ كۆي بىلەن تەڭ ياشاپ كېلىۋاتقان شائىرلىرىمىزنىڭ تىلى بىزگە پەۋقۇلئاددە گۈزەللىكتىن، ئاجايىپ سېھرىي ئىدراكتىن، چوڭقۇر پەلسەپىۋى ھېكمەتتىن ئاز ـ تولا بەھر، نەپ بەرسە ئەجەب ئەمەس!...

قارا، ئامرىقىم ! ئالدىمىزدىكى بۇ نەپىس سۈرەتنىڭ يۈرىكىدە پەرىشتىدەك ئېسىل سۈپەت ئولتۇرغان ساتارچى بوۋايغا قارا !

ئۇنىڭ ئىسسىق ـ سوغۇقتا پىشقان تېنى گويا مەزمۇت دەرەخ غولىدەك؛ ئۇستباش، چاچ، ساقالۇ قاشلىرى ئۆز ئاقلىقى بىلەن نەشپۈت دەرىخىنىڭ ئاپپاق چېچەكىدەك كۆز ئالدىڭغا كېلىۋاتامدۇ؟!

تەڭرىتاغ ئېتىكىدە ئۇرۇق بولۇپ چېچىلىپ كۆچەت بولغۇچە، زېمىندىن سۇ، ئاسماندىن نۇر ئېمىپ قىرانغا يەتكۈچە بۇ دەرەخ نېمە قىسمەتلەرنى كۆرمىگەندۇ؟!

ئۇزۇن قىش كۈنلىرى زىمىستان دەردى؛ ئەتىيازلىرى تۈيۈقسىز جۇدۇن، يېقىمسىز بورانىنىڭ دەردى؛ يازدا تومۇز، ھەتتا بىناگاھ مۆلدۈرنىڭ دەردى؛ مېۋىلىك بولغان گۈناھىغا شېخى سۇنغان، ھەتتا تاياقنىڭ دەردى...

ئامرىقىم، تەسەۋۋۇر ئېكرانىڭدا نەشپۈت دەرىخىنىڭ ئاپپاق چېچەكلىرى ئورنىدا ئاستا ـ ئاستا يوغىناۋاتقان مېۋىلەر كۆرۈنۈۋاتامدۇ؟

ئەمدى سەن نەزىرىڭنى بۇ پەرىشتە قىياپەتلىك بوۋاينىڭ قولىدىكى ساتارغا يۆتكىگىنە. ئۇ ساتارنىڭ سوزۇنچاق بېشى ئاشۇ دەرەخنىڭ مېۋىسى ـــ نەشپۈتنىڭ توغرا كەسمىسىگە نەقەدەر ئوخشايدۇ ـ ھە !

بوۋاينىڭ يالىڭاچ مەيدىسىدىكى، كامانچە ۋە پەدە تۇتقان قوللىرىدىكى، قاتاڭغۇر يۈزىدىكى ۋە قىڭغىر كېيىۋالغان تۇمىقىنىڭ ئاستىدا قوغۇن تىلىمچىسىدەك كۆرۈنۈپ تۇرغان ماڭلىيىدىكى ھەر خىل سىزىق ـ قورۇقلار، ئاجايىپ بىر كۈي

خاتىرىلەنگەن كۆپ سىزىقلىق نوتىدەك كۆز ئالدىڭغا كېلىۋاتامدۇ؟!

بوۋاينىڭ بېشىدىكى تۇماقنىڭ قۇببىسى خۇددى زېمىن ئۈستىدىكى نىل رەڭ ئاسماندەك؛ سېرىق قاما جىيىكى بەئەينى ئالتۇن تۇپراقتەك، ئەمدى تۇماقنىڭ ئىچىدىكىنى بىرنەرسىگە ئوخشاتمىساممۇ، ئالتۇن تۇپراقنىڭ ئاستىغا نى خەزىنىلەرنىڭ كۆمۈلمەي قالمايدىغانلىقىنى ئۆزۈڭمۇ بىلىسەن.

بوۋاينىڭ ئۆسكىلەڭ قاشلىرى ئاستىدا ئوتتەك چاقناپ بىر نۇقتىغا تىكىلگەن كۆزلىرى شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ ئەسلىمە دۇنياسىدىن بۆلەك ھېچنېمىنى كۆرمەيدۇ. ئۇنىڭ سېرىق بەلبېغىنىڭ ئىككى تەرەپكە تاشلىنىپ تۇرغان ئۇچلىرىغا ماس ھالدا يايسىمان ئۆسكەن ئاق بۇرۇتى ئاستىدىكى لەۋلىرى چىڭ يۇمۇلغان. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئەسلىمىلىرى ــ ئۇنىڭ خىيال قۇشلىرى:

مەن ئەگەر ياھۇ دېسەم تىلىمنىڭ ئۇچى كۆيىدۇ،
مەگەر سەۋرى ئەيلىسەم تامامى جانىم كۆيىدۇ.①

دەيدىغان ئاشۇ زامانلارغا كەتكەن ئەمەسمىكىن؟!

ئەمدى بىز ئۇنىڭ ساتارىنىڭ، ساتارىنىڭلا ئەمەس، ئۇنىڭ قەلبىنىڭمۇ ساداسىغا قۇلاق سالايلى:

ساتارىم تارىغا جان رىشتىسىدىن تار ئېشىپ سالسام،
ئۇنىڭكى نالىسىدىن بىناۋانىڭ كۆڭلىنى ئالسام،

---

① راك مۇقامىنىڭ تەكىتىدىن (بۇ ئەسەرگە نەقىل كەلتۈرۈلگەن مۇقام تېكىستلىرى شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى 1986 ـ يىلى 6 ـ ئايدا نەشر قىلىغان «12 مۇقام تېكىستلىرى» ناملىق كىتابتىن ئېلىندى).

مۇقام چالىپ مۇقام ئىچرە مۇقامنى دىلغا جا قىلسام،
مۇھەببەت كويىغا سالسا ئانىڭ ئالدىدا مەن چالسام①.

...

ئاھ، جانانىم، ساتارغا تارتىلغان تارلار ئۈچەيدىن ئېشىلگەنمىكىن دېسەم، ئاتا ـ بوۋىلىرىمىزنىڭ جان رىشتىسىدىن ئېشىلگەنكەن. ساتارنىڭ يەكتارىسىدا كۈي جارانىڭلىماقتا. شۇ تاپتا ئۇششاق تەۋرىنىۋاتقىنى، ئەكس سادا چىقىرىۋاتقىنى پەقەت ئون ئىككىلا تارمىكىن، دەپ قالمىغىن. مېنىڭ يۈرىكىمۇ تىترىمەكتە، مېنىڭ قەلبىمدىمۇ ئەكس سادا ياڭرىماقتا. بىراۋنىڭ يۈرەك سادالىرىنى پەقەت خەيرخاھ يۈرەكلا ئانىڭلىيالايدۇ، خۇددى ئاشىقنىڭ كۆزىدىكى ئىلتىجانى مەشۇقىلا چۈشىنىپ يەتكەندەك. سەنمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس، ئامرىقىم.

داپچى

«تاك» قىلىپ تامىقىڭنى چەككىنىڭچە سىڭار كۆزۈڭنى قىسىپ ئاجايىپ بىر خۇلق بىلەن كۈلۈپ قويدۇڭ، ئامرىقىم. شۇ «تاك» بىلەن قۇلاق تۈۋىمدە نەغمە دېپىنىڭ «تاك» قىلىپ چېكىلگەن ئاۋازى ئاڭلانغاندەك بولۇپ كەتتى. تەسەۋۋۇر قۇدرىتىم ئۆز كارامىتىنى كۆرسەتمەكتە: سۇرەتتىكى ساتارچى بوۋاينىڭ مۇقام نەزمىسى ئاياغلىشىشى بىلەنلا قارا چەكمەنلىك داپچىنىڭ دېپى چىلىندى، شۇنىڭ بىلەن تەڭلا پۈتكۈل سازەندىلەر چوڭ نەغمىگە چۈشتى.

قارا، ئامرىقىم، قارا، ساتارچى بوۋاينىڭ قۇلىقىغا «دوست»

---

① ئىراق مۇقامىنىڭ تەزىسىدىن.

دەپ توۋلاۋاتقاندەك قىياپەتتە يۇزلىنىپ تۇرغان، سول قولىدا داپنى تۇتۇپ، ئوڭ قولىدا چېكىپ ئۇرغان بۇ داپچى تاغىمىز قانىتىنى كۆتۈرۈۋاتقان شۇڭقارغا نەقەدەر ئوخشايدۇ ـ ھە. مۇزىكا سېھرى بىلەن قاناتلانغان بۇ شۇڭقار ئۆزىنى شۇ تاپتا نەلەرده پەرۋاز قىلىۋاتقاندەك ھېس قىلىۋاتىدىكەن، بەلكىم يېقىملىق ناخشا ـ كۈيلىرى، نەپىس ئۇسسۇللىرى بىلەن مىڭ يىللار ئىلگىرى جاھان سەھنىسىده تونۇلغان، ھەتتا قولىدىكى داپنىمۇ ئىختىرا ـ ئىجاد قىلغان كۈچا دىياربدا[1] پەرۋاز قىلىۋاتقاندۇ ياكى:

ياراپدۇ ماڭا ھىجران ئىلكىدىن پەريادلار قىلسام،
بېرىپ ھەق ئالدىدا دەستى پەلەكتىن دادلار قىلسام.
ئەگەر دادىمغا يەتمىسە، چېقىبان ئىشق چاقمىغىن،
پەلەكنىڭ ئۆيىگە ئوتلار يېقىپ بەرباتلار قىلسام[2].

دەيدىغان ئىسيانكار دەۋرانلارغا قايتا سەپەر قىلغاندۇ...
قۇياش تەپتىده قارايغان ئۆڭ، قۇندۇزدەك قارا ساقال ـ

---

① ئابدۇشۇكۇر مۇھەممەتئىمىن ئۆزىنىڭ «ئۇيغۇر خەلق كىلاسسىك مۇزىكىسى ئون ئىككى مۇقام ھەققىده» ناملىق كىتابىدا: «قوي تېرىسىدىن ئىشلەنگەن داپ ـ دۇمباقلار مۇزىكا رىتمىنى ھاسىل قىلاتتى. ‹داپ ـ دۇمباقلار خاتىرىنامىسى› دېگەن كىتابتا، ‹داپ سەككىز ئاھاڭنىڭ يولباشچىسى، ئۇنىڭسىز ساز بولمايدۇ› دەپ كۆرسىتىلىپ، ئۇنىڭ كۆچادىن كېيىگەنلىكى تىلغا ئېلىنغان» دەپ يازغان ھەمده يۇقىرىقى كىتابنىڭ 49 ـ بېتىگە: «ياپونىيە ئالىمى لىن چەنسەن، ‹شەرقىي ئاسىيا چالغۇلىرى تەتقىقاتى› (1962 ـ يىلى نەشرى) ناملىق كىتابىدا، دالا دۇمبىقىنى ‹داپلاپ› (TAP – Lap) دەپ ئاتايدۇ، ئۇ كۆچادا پەيدا بولغان، ياپونىيەدىكى ئۆزگەرگەن نۇسخىسى دىتەيگۇ دەپ كۆرسىتىدۇ» دەپ ئىزاھات بەرگەن.
ياسىن مۇخپۇل «شىنجاڭ سەنئىتى »نىڭ 1984 ـ يىلى 2 ـ سانىدا ئېلان قىلغان «ئۇيغۇر مىللىي چالغۇلىرى ۋە ئۇلارنى ئىسلاھ قىلىش ھەققىده» دېگەن ماقالىسىده يۇقىرىقى نەقىللەرنى ۋە كۆسەن تام رەسىملىرىدىكى مۇناسىۋەتلىك مەزمۇنلاردىن پاكىت كەلتۈرۈپ: «داپ كۆچادا پەيدا بولغان، شەكسىز ئۇيغۇر چالغۇسى» دەپ مۇئەييەنلەشتۈرگەن.
② مۇشاۋىرەك مۇقامىنىڭ بىرىنچى مەشرىپىدىن.

بۇرۇت، قارا ئۇستباش داپچىغا ئاجايىپ ۋەزمىن قىياپەت بېغىشلىغان. بېشىدىكى شاپاق دوپپىسىنىڭ رەڭگى ئۇنىڭ نىيىتىنىڭ ئاقلىقىغا سىمۋول قىلىپ تاللانغان ئەمەسمىكىن. ئېھ، جىسمىغا قارا داغلار يۇقسىمۇ، ئۆڭى قىسمەت دەھشىتىدىن قارايسىمۇ، قەلب پاكلىقىنىڭ سىمۋولى بولغان ئاق دوپپىنى بېشىدىن چۈشۈرمەي كېلىۋاتقان ئىنسان ! ئۇستۇڭدىكى چەكمەننى قارىغا بويىغىنىڭدا، ئىنسانغا زىمىستان قىشتا ئاجايىپ ھارارەت بېغىشلايدىغان قاپقارا كۆمۈرنىڭ رەڭگىنى ئۇنتۇمىغانلىقىڭغا ئىشىنىمەن.

قالۇنچى

قارا، ئامرىقىم، ئۆزىنىڭ قاپقارا ساقال ـ بۇرۇت، ئۇستباشلىرى بىلەن ساتارچى بوۋاينىڭ ئاق قۇدەك قىياپىتىنى گەۋدىلەندۈرگىنىچە ئېگەرسىمان قالۇننى چېلىشقا مەھلىيالىق بىلەن كىرىشىپ كەتكەن قالۇنچىغا قارا !

ئۇنىڭ قاپقارا تونى، ئەلتىپىردىن قىلىنغان تۇمىقىنىڭ چۆرىسى بەئەينى تۇن ئەندىزىسى ئەمەسمۇ؛ ئۇنىڭ تۇمىقىنىڭ سىرتىق تۆپىلىكى تۇن ئاسمىنىدىكى تولۇن ئاينىڭ گۈزەل سۈرىتى ئەمەسمۇ؛ ئوچۇق تونىنىڭ ئالدىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان بوز يەكتەكى ئايدىڭ كېچىلەردە يىراق ـ يىراقتىن كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدىغان قارلىق تاغلىرىمىزنىڭ ھالىتىگە نەقەدەر ئوخشايدۇ ـ ھە.

ئېھ، ئامرىقىم، قالۇنچىنىڭ يەتمىش نەچچە تار ئۇستىدە قوللىرىنى ئوينىتىپ باش كۆتۈرمەي ئولتۇرغان مۇشۇ قىياپىتىگە قاراپ، سەن رېھىلىغا كىتابىنى قويۇۋېلىپ بېشىنى چۆكۈرگىنىچە ئىلىم تەھسىل قىلىۋاتقان بۇيۇك ئالىممىز

ئەبۇ ناسىر فارابىنىڭ سۈرىتىنىمۇ تەسەۋۋۇر قىلىۋاتامسەن؟!

مۇشۇ قالۇننى ياراتقان، مۇشۇ قالۇندا ئۆزىنىڭ راك، ئۇشاق، ئۆزھال مۇقاملىرىنى ياڭراتقان بىزنىڭ سەنئەتكارىمىز فارابى ئەمەسمىدى.

فارابى، فارابىغا ئوخشاش تالاي ئۇلۇغ ئاتا - بوۋىلىرىمىزدىن ئۈدۈم بولۇپ قالغان سەنئەت ئىشقى شۇ تاپتا بۇ قالۇنچىمىزنىمۇ چىرمىۋاپتۇ. ئۇ قولىدىكى سەرگۈچ بىلەن قالۇن تارىلىرىنى تىترەتكەندە، كۆي تىتىرىمەكتە، قەلب تىتىرىمەكتە!...

قارا، ئامرىقىم، مۇقام سورۇنىڭ كەينىدە يۈرەك نىداسىنى داپ ئاۋازى بىلەن ئايان قىلىۋاتقان مەللە رەڭ كىيىملىك، ئاق تۇماق داپچى بىلەن قەلب ساداسىنى نەي بىلەن ياڭرىتىۋاتقان بادام دوپپىلىق يىگىتنى كۆرۈۋاتامسەن. ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئوغلىنىڭ مۇرىسىنى تۇتۇپ تۇرغان ئاق ساقال بوۋاي شۇ تاپتا «يۈز يىل ئىبادەت قىلىپ ئالالمىغان پەيزىنى قالۇننىڭ سىملىرىدىن ئالغانلىقىنى[1]» تەستىقلاپ تۇرمايۋاتقانمىدۇ؛

ئېچىپ كۆكسۈم شىكاپىن ئەيلىدىم كۆڭلۈمگە نەزارە،
ئېرۇر يۈز پارەئى غەم تېغىدىن مىڭ پارە، ھەر پارە[2].

دېگەن غەزەللەرنى ئاڭلىغان ساتمىلارنى، ساماۋارخانىلارنى ئەسلىمەيۋاتقانمىدۇ؟!

---

① موللا ئىسمەتۇللا بىننى موللا نېمەتۇللا مۆجىزىنىڭ «تەۋارىخى مۇسىقىيىۇن»دا فارابىنىڭ مۇنۇ سۆزى نەقىل كەلتۈرۈلگەن: «يۈز يىل ئىبادەت قىلىپ ئالالمىغان فەيزنى مېنىڭ قانۇنۇمنىڭ (قالۇنۇمنىڭ) سىملاريدىن ئالغايسىزلەر».

② ئۇشاق مۇقامنىڭ بىرىنچى مەشرىپىدىن.

راۋابچىلار

ئاتىلاۋاتامسەن، ئامرىقىم، تەسەۋۋۇر دۇنياينىڭكى بوم تارلاردىن ھەسرەت ـ پىغان، زىل تارلاردىن جۇشقۇن ـ ئارمان ئورغۇۋاتامدۇ؟ ! قالۇنچىنىڭ سول يېنىدىكى باش راۋابچى ساتارچى بوۋايغا يۈزلەنگەن ھالدا، قەلبىدە نېمە كەچۈرمىشلەرنى ئۆتكۈزۈۋاتقاندۇ. ئۇ بەلكىم قايسىبىر زامانلاردا:

راۋابىڭنى ئالساڭچۇ،
بېرىپ چۆللەردە چالساڭچۇ.
سەن مۇساپىر، مەن غېرىب،
مېنى ئارقاڭغا سالساڭچۇ[1].

دېگەن ناخشىسىنى ئېيتىپ، چۆل قامغاقلىرىدەك تەقدىر بورىنىدا ھەر يان سوقۇلۇپ، ماكانسىز ئۆتكەن سەرگەردان ھاياتىنى ئەسلەۋاتقاندۇ.

مىسكىن كۈي، مۇڭلۇق مۇقام ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا نۇرغۇن ـ نۇرغۇن ھايات كۆرۈنۈشلىرىنى قايتا ئايان قىلغان. ئەنە، شۇ تاپتا ئۇنىڭ شۇ سۈرەتلەرنى كۆرۈۋاتقانلىقىنى ئۇنىڭ يېرىم يۇمۇلغان كۆزلىرى تەستىقلاپ تۇرمامدۇ.

قارا، ئامرىقىم، ناغرىسىنىڭ كۈچلۈك ساداسى بىلەن سورۇن ئەھلى تۇرماق، ھەتتا ئۆزىنمۇ مۇقام كۈيىنىڭ سېھرىي مەستلىكىدىن ئويغىتالمىغان بوز يەكتەكلىك ناغرىچىنى كۆرۈۋاتامسەن. دەل شۇنىڭ ئالدىدىكى كىشى قولىدىكى راۋابىغا زەرب بىلەن زەخمەك ئۇرۇۋاتىدۇ. ئۇنىڭ

---

① خەلق ناخشىسى: «راۋابىڭنى چالساڭچۇ»دىن.

چىرايى جىددىي تۇس ئالغان. ئۇنىڭ قەھرلىك قىياپىتىگە قاراپ قىيادىكى جەسۇر ئارقارنى كۆز ئالدىڭغا كەلتۈرۈۋاتامسەن. ئۇنىڭ قولىدىكى راۋابنىڭ بېشى ئۇستىدىكى ئىككى قۇلاقچە ئاشۇ ئارقارنىڭ ئەگىمەچ مۇڭگۈزىگە تەقلىد قىلىنغان. ئارقارنىڭ چۈس، باتۇرلۇقى ئۇنىڭ خاراكتېرىگىمۇ ئۆز تەسىرىنى كۆرسەتكەن بولسا ئەجەب ئەمەس.

ئەمدى ئۇنىڭ بېشىدىكى دوپپىسىنىڭ بادام گۈللىرىگە نەزىرىڭنى يۆتكىگىنە. ئۇ ئۆزىنىڭ قارا دوپپىسىغا ئاق بادامنى كەشتىلەتكەندە، بادام ماكانى ــ قەدىمىي سەنئەت دىيارىدا ئۆتكەن مۇقامچى ئۇستاز قىدىرخان يارکەندىنى ياد ئېتىشنى كۆڭلىگە پۈكمىگەن دېگىلى بولماس. دەل ئۇنىڭ قولىدىكى راۋاب، ئوڭ چەت تەرىپىدىكى دولانلىق تاغىمىزنىڭ قولىدىكى ھەشتار ــ دولان راۋابى خۇش ئاۋاز مۇقامچى ئۇستاز قىدىرخاننىڭ كەشپى ئەمەسمۇ[①].

دولان بويلىرىدىن تارتىپ قەشقەر، خوتەن، قومۇلغىچە؛ تۇرپان ئويمانلىقىدىن تارتىپ ئالتاي، چۆچەك، ئىلىغىچە ماكانىمىزنىڭ قايسى جايىدا راۋابلىرىمىزنىڭ خۇش ئاۋازىنى ئاڭلىغىلى بولمايدۇ.

قارا، باس راۋابچىنىڭ يېنىدا تەكەمۇل راۋابىنى بۇلبۇلدەك سايرىتىۋاتقان ياش يىگىتكە ! ئۇنىڭ تارىسىدا شۇ تاپ ياشلىقنىڭ كۈيى. ئۇ شۇ تاپ ئەۋلادمۇئەۋلاد داۋام قىلىپ كېلىۋاتسىمۇ كونىرىمىغان، لېكىن ھەر كىشىنىڭ كۆڭلىدە يېڭىلىنىپ تۇرىدىغان مۇھەببەت كۈيىنى، يەنى نەۋايى ئۆز ۋاقتىدا ئېيتقان:

---

① «تەۋارىخى مۇسىقىيىۇن»دا: «راۋابنى، ھەشتارنى بۇ ئەزىز (قىدىرخان يارکەندىنى دېمەكچى ــ ئاپتور) كەشىف قىلدى» دېيىلگەن.

دەۋزەخنى ئەگەر ئىشق ئوتى بىرلە قىزىتۇرلار،
ئىشق ئەھلىگە جەننەتتىن ئېرۇر بەس تۇمۇق① ئەلا②.

دەيدىغان مىسرالارنى يۇرىكىدە توۋلاۋاتمايدىغانمىدۇ ـ ھە ؟!

تەمبۇرچى

قارا، ئامرىقىم، قارا، راۋابچى يىگىتنىڭ كەينىدە تەمبۇرنى تىزىغا قوندۇرۇپ ناخۇن ئۇرۇۋاتقان تەمبۇرچىغا قارا.

نېمە؟ تەمبۇرچىنىڭ قارا ئۇستىباشلىرىغا قاراپ قارىلىق تۇتقان كىشىنىڭ قىياپىتى كۆز ئالدىڭغا كېلىۋاتامدۇ؟

سېنىڭ تەسەۋۋۇر قۇدرىتىڭگە قايىلمەن، جانانىم. سەن، قەدىم ـ قەدىم زامانلاردا كىشىلەر ئۆلگەن ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى ئۈچۈن ماتەم تۇتقاندا تەمبۇر چالاتتىكەن③ دېگەن ئەپسانىلەرنى ئەسلەپ قالدىڭغۇ دەيمەن. مەن ساڭا تەمبۇرنى كىم كەشپ قىلغانلىقى توغرىسىدىكى ئەپسانىنى ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ تەمبۇرنى نوھ ئەلەيھىسسالامنىڭ نەۋرىسى تۇركىنىڭ ئوغلى، يەنى قىسقارتىپ ئېيتسام، نوھنىڭ چەۋرىسى خەرىز كەشپ قىپتىكەنمىش④. ئۇ بەلكىم تەمبۇرنى كەشپ قىلغىنىدا ئۆزىنىڭ چوڭ بوۋىسىنىڭ تاش يۈرەكلىكىدىن مۇزىكا تىلى بىلەن شىكايەت قىلىشنى، زارلاشنى مەقسەت قىلغان بولسا كېرەك. قانداق دېسەڭ، نوھ ئۆز قوۋمىنى دىندىن چىقىپ كەتتى، دەپ خۇداغا شىكايەت قىلغاندىن كېيىن، خۇدا ئۇنىڭ

---

① تۇمۇق — دوزاخ.
② چەبىيات تەزىسىنىڭ چۈشۈرگىسىدىن.
③ «تەۋارىخى مۇسىقىيۇن» دا مۇشۇنداق ئەپسانىلەر ئېيتىلغان.
④ «تەۋارىخى مۇسىقىيۇن» دا مۇشۇنداق ئەپسانىلەر ئېيتىلغان.

ئەرز ـ ئىلىتىماسى بويىچە ئىنسانىيەتكە توپان بالاسى ئەۋەتكەنمىش؛ شۇ قېتىمقى توپان بالاسىدا پۈتۈن ئىنسانىيەت، جانۋار جانۋارلار ھالاك بولۇپ، پەقەت نوھنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر، ھەر جىنستىكى ھايۋاناتلاردىن بىر جۈپتىن نوھ ئەلەيھىسسالامنىڭ كېمىسىدە ئامان قالغانمىش؛ كېيىن ئۇلار كەپتەر زەيتۇن شېخىنى چىشلەپ قايتىپ كەلگەندە، توپان بالاسىنىڭ ئاخىرلىشىپ جاھان تىنچلانغانلىقىنى بىلىپ ئالالا تېغىدا قىرغاقتا چىققانكەن[1].

كېيىنكى زامانلاردا نوھمۇ ئالەمدىن ئۆتۈپ، ئوغلى، نەۋرىسىمۇ ھەق جايىغا قارار تاپقاندىن كېيىن، ئۇنىڭ چەۋرىسى خەرىز ئىنسانىيەتنىڭ بېشىغا كەلگەن شۇ دەھشەتلىك بالانىڭ مۇسىبىتىنى تۇتۇش ئۈچۈن، شۇ تەمبۇرنى ياساپ، يىغلاپ تۇرۇپ چالغان بولسىمۇ چالغان بولغىيتتى. لېكىن، ئۇ شۇ چاغدا:

ۋا ئۆلۈم باغرىمنى قويدۇك يۈز تۈمەن مىڭ داغ ئىلە،
سۇ بولۇپ ئاقتى يۈرەكلەر قەتىرە ـ قەتىرە ياغ ئىلە[2].

دېگەن ئوتلۇق نەزمىلەرنى ئوقۇيالمغان بولغىيمتتى.

نېمىلا بولسا بولسۇن، ۋاقىت رەھىمسىز، تارىخ ئادىل ئىكەن: ئىنسانىيەتكە بالايىئاپەتنى تىلەپ كەلتۈرگەن ئۇلۇغ بوۋىسىغا يېتەرلىك تونۇتالمىغان ھەقىقەتنى ئاردا ئۈچ ئەۋلاد ئۆتكەندىن كېيىن چەۋرىسىگە بولسىمۇ تونۇتۇپتۇ.

جانانىم، سەن شۇ بالايىئاپەتنىڭ مۇسىبىتىنى ئىنسان تۇرماق، ئۇچار قاناتلار جېنىدا ئۇنتۇمغانلىقىغا ئائىت

---

① «قۇرئان»دىكى مۇناسىۋەتلىك ئەپسانىدىن پايدىلىنىلدى.
② راك مۇقامىنىڭ بىرىنچى مەشرىپىدىن.

ئەپسانىنىمۇ ئاڭلىغانمىدىڭ؟ مەن ساڭا بۇنىمۇ سۆزلەپ بېرەي. بۇ ئەپسانىدىن كۈي سېھرىنىڭ ھەرقانداق جان ئىگىسىنى ھەر كويغا سالالايدىغانلىقىنى ئاز ـ تولا چۈشىنىۋالساڭ ئەجەب ئەمەس.

نەۋايى ياشىغان زامانلار ئىكەن. ئەلىشىر نەۋايىنىڭ يېقىن سۆھبەتدىشى بولغان مەۋلانە ساھىب بەلخى بابۇر شاھقا باغدىكى مۇقام سورۇنىدا تەمبۇر چېلىپ بېرىپتۇ. ئۇ «چۆل ئىراق» مۇقامىغا تەمبۇرىنى راسا ئىشتىياق بىلەن چېكىۋاتقاندا، بىر بۇلبۇل كېلىپ تەمبۇرنىڭ قۇلىقىغا قونۇۋاپتۇ، مەۋلانە كۈي ئىشقىغا تېخىمۇ مەستۇ مۇستەغرەق بولۇپ تەمبۇرنى چېلىۋېرىپتۇ؛ بۇلبۇل سايراپ ـ سايراپ ئۆزىنى تەمبۇرغا ئۇرۇۋېرىپتۇ، تەمبۇر چېلىنىۋېرىپتۇ، بۇلبۇل ئۆزىنى ئۇرۇۋېرىپتۇ، ئۇرۇۋېرىپتۇ، ئاخىر ئۆلۈپتۇ. سورۇندىكىلەرمۇ ھوشسىزلىنىپتۇ، مەۋلانىمۇ بىر ھوشسىزلانغىنىچە ئەسلىگە كەلمەي، مەڭگۈلۈك كۆز يۇمۇپتۇ[①].

شۇ چاغدا ئۆزىنى تەمبۇرغا ئۇرۇپ ئۆلگەن بۇلبۇل ۋە مۇڭ ئىلكىدە بوغۇلۇپ تۇگىگەن سازەندە دەسلەپكى ئىنسانىيەتنىڭ مەشئۇم تەقدىرىدىن قان يۇتۇپ ئادا بولغان بولغىيمىتتى ياكى شۇ چاغلاردىكى ئىنسانلارنىڭ ئاھۇ پىغانىنى تۆكۈپ تۇگەشكەن بولغىيمىتتى.

بەلكىم كېيىنكى چاغلاردىكى:

مۇتربا[②] كۆپ چەكمە ناخۇن كىم جاھان ئۆرتەنمىسۇن،
پەس تۇت سەۋتىنى[③] كىم كەۋنۇ ماكان[④] ئۆرتەنمىسۇن[⑤].

---

① بۇ ئەپسانە «تەۋارىخى مۇسىقىيۇن»دىن ئېلىندى.
② مۇتربا، مۇترىپ ـــ سازەندە.
③ سەۋت ـــ ئاۋاز، مۇقام.
④ كەۋنۇ ماكان ـــ دۇنيا، ئالەم، كائىنات.
⑤ پەنجىگاھ مۇقامىنىڭ تەزىسىدىن.

دېگەن غەزەللەر شۇ پاجىئەنىڭ ئىبرىتى سۈپىتىدە قېپىقالغان بولغىيتتى.

لېكىن، ئالدىمىزدا تۇرغان سۈرەتتىكى تەمبۇرچىمىزنىڭ كۆيى باشقىچە. ئۇ نوھ ئەلەيھىسسالامنىڭ كېمىسىدىن چىقىپ تىنچلىقنىڭ بېشارىتى سۈپىتىدە زەيتۇن شېخىنى چىشلەپ كەلگەن كەپتەر پۇتۇن جاھانغا ئۆرنەك بولۇۋاتقان زامانلاردا ياشاۋاتىدۇ. ئۇنىڭ تەمبۇرىدا تىنچلىق كۆيى، ئۇنىڭ تەمبۇرىدا ئاسايىشلىق كۆيى، ئۇنىڭ تەمبۇرىدا شادلىق كۆيى ...

دۇتارچى قىز ۋە چاڭچى چوگان

ئامرىقىم، ئەمدى ئۆزۈڭگە ئوخشاش گۈل يۇزلۇك، سۈمبۈل چاچلىقلارغا نەزىرىڭنى يۆتكىگىنە.

ئەتلەس كۆڭلەكلىك قىزنىڭ قوللىرىدا دۇتار شوخ تارانە قىلماقتا. قۇلىقىغا قىزىلگۈل قىستۇرۇپ، بېشىغا كەمچەت تۇماق قوندۇرۇۋالغان پور رەڭ چاپانلىق چوكان ئىككى قولىدىكى چوكا بىلەن چاڭنى بۇلبۇلدەك سايراتماقتا. ئىككىلىسىنىڭ كۆزى خۇددى بىر ەر پەدىنى خاتا بېسىۋېتىشتىن قورقۇۋاتقاندەك چالغۇلىرىغا تىكىلمەكتە.

ياق، ئۇ ئۇلارنىڭ خىيال دەرياسىغا چۆكۈپ كېتىۋاتقان ھالىتى دەۋاتامسەن، ئامرىقىم؟

ئۇنداق بولسا، ئۇلار نېمە ئوي، نېمە مۇڭ بىلەن ئولتۇرغاندۇ؟ ئەجەب، ئۇلارنىڭ كەينىدە نەي، بالىمان چېلىۋاتقان ئوت يۈرەك يىگىتلەرمۇ ئۇلارنى خىيال قۇچىقىدىن تارتىپ ئالالمىغان بولسا...

— ھەممىسىنىڭ سازىدا پەقەت بىر كۈي ! ھەممىسىنىڭ قەلبىدە پەقەت بىر كۈي !

راست، دەيسەن، ئامرىقىم. بىزنىڭ قىزلىرىمىزمۇ خەلقىمىزنىڭ ئورتاق كۆيىگە قوشۇلالايدىغان زامان كەلدى ! ئۇلار بەلكىم قايسىبىر زامانلاردا ئۆزلىرىنىڭ ئاتا ـ ئاچىلىرىنىڭ يالغۇز ئۆيىدە مەستۇرە بولۇپ، دۇتار بىلەن يېگانە سىردىشىپ ئولتۇرىدىغان غېرىبانە كۆنلىرىنى ئەسلەۋاتقاندۇ؛ ئەمدى مەلىكە ئاماننىساخان نەفىسىدەك مۇقام سورۇنىغا چىقىپ ئۆز تالانتىنى جەۋلان قىلدۇرالايدىغان پۇرسەتلەرگە ئېرىشكىنىدىن كۆڭلىدە سۆيۈنۈۋاتقاندۇ...

دەرھەقىقەت، قايسىبىر زامانلاردا ئۇلارنىڭ تەقدىرى:

ئەي نازىنىنلەر، ئىشقىڭ ئوتى مەندە بار ـ بار،
يۇزمىڭ جاپا، جەۋرۇ، سىتەم سەندە بار ـ بار[1].

دېگەندەك ئەمەسمىدى.

ئەزىز دىيارىمىزنىڭ جامالىنى توسۇپ تۇرغان جاھالەت پەردىلىرى كۆتۈرۈلدى. مەزلۇمە قىز ـ ئاياللىرىمىزنىڭ رۇخسارىنى ئۆمۈچۈك توردەك ئېتىپ تۇرغان قارا پەرەنجىلەرمۇ يىرتىپ تاشلاندى.

زىبا سەنەمنىم گۈل يۈزىدىن پەردىنى ئاچتى،
ئالەم ئاڭا كۆز سالدى تاماشا قىلايىن دەپ[2].

ئۇلارمۇ ئالەمگە كۆز سالدى تاماشا قىلايىن دەپ، ئالەمگە مەن ھەم غوجايىن بولايىن دەپ !

قارا، ئامرىقىم، ئۇلارنىڭ ئالەمچە ئىشتىياق، جاھانچە

---

① پەنجىگاھ مۇقامىنىڭ پەشرەۋسىدىن.
② راك مۇقامىنىڭ ئىككىنچى مەشرىپىدىن.

ئىپتىخار، تەڭداشسىز مەغرۇرلۇق بىلەن سازلىرىنى ياڭرىتىۋاتقانلىقىغا كىمنىڭ ھەۋىسى كەلمەيدۇن. ئۇلارنىڭ كەينى چەت تەرىپىدىكى سۆسۈن كۆڭلەكلىك ئوماق قىزچاق ئۇلارغا نەقەدەر زوق بىلەن تىكىلگەن ـ ھە ! مەلىكە ئامانىنساخاندىن ئۇدۇم ۋە مىراس بولۇپ كەلگەن مۇقام ئىشقى ـــ سەنئەت ئىشقى قايسىبىر قىزلىرىمىزنى ئۆز رىشتىسىگە باغلىۋېلىشقا قادىر ئەمەسكەن ؟ !

خۇشتارچى

كۆز ئالدىمىزدا خۇشتارىنى تىزغا قوندۇرۇپ، كامانچىنى مۇڭ بىلەن تارتىۋاتقان ئادەمگە قارا ! ئۇ بىزنىڭ مويسىپىت ئوقۇتقۇچىلىرىمىزغا نەقەدەر ئوخشايدۇ ـ ھە !

ئۇچىسىدا يېڭىچە كىيىم، قولىدا يېڭىچە چالغۇ. ئۇ شۇ تاپ مۇقامنىڭ كۈيىگە ئورتاق، ساتارچىنىڭ مۇڭغا ئورتاق؛ ئۇ بوۋىلىرىنىڭ قەلبىنىمۇ چۈشىنىدۇ، ئىنى ـ سىڭىللىرىنىڭ كۆڭلىنىمۇ چۈشىنىدۇ؛ ئۇ ئۆتمۈشنىمۇ بىلىدۇ، ھازىرنىمۇ بىلىدۇ؛ ئۇ خەلقنىڭ مۇقام بىلەن ياشاۋاتقانلىقىنىمۇ بىلىدۇ، مۇقامنىڭ خەلق بىلەن ياشايدىغانلىقىنىمۇ بىلىدۇ، شۇڭا خەلقنىڭ پەرزەنتى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئۆزىنىڭ ئادا قىلىشقا تېگىشلىك بۇرچىنىمۇ بىلىدۇ. مەن شۇ تاپ بۇ ئوبرازغا تىكىلگەنسېرى، چالغۇ كەشپىياتچىسى تۇرسۇنجان ئەخمەدنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈۋاتىمەن. شۇ ئۇستىدەك، شۇ ئىجادكارەك ئوغلانلىرىمىز بولغانلىقى ئۈچۈن بىزنىڭ كۈيىمىز، بىزنىڭ مۇقامىمىز يېڭىدىن ـ يېڭى، سەرخىلدىن ـ سەرخىل ئىپادە تىللىرىغا ئېرىشمىگەنمۇ !

ئامرىقىم، ئالدىڭدىكى خۇشتارنىڭ دەستىسىگە سىنچىلاپ قارىغىنا. دەستىگە قوندۇرۇلغان قۇش گىرىكلارنىڭ خۇش ئاۋاز

قۇشى لىرىكىنىڭ تەقلىدىمىدۇ ياكى ئۆز چىمەنزارلىرىمىزنىڭ كۆيچىسى بۇلبۇلنىڭ قىياپىتىمىدۇ؟!

ئېھ، ئامرىقىم، ئۆزىمىزنىڭلا ئەمەس، جىمى جاھاننىڭ بارچە خۇش ئاۋازلىرىنى ياڭرىتالايدىغان خۇسۇسىيەتنى ئۆزىگە مۇجەسسەم قىلغان مۇشۇنداق سازلىرىمىز جاھانغا كېلىۋەرسە، ئالەمنىڭ سەنئەت سەھنىسى بىزنىڭ يولىمىزغا تەلمۇرمەيدۇ، دەپ كىم ئېيتالايدۇ !

غېجەكچىلەر

قارا، ئامرىقىم، قارا، باس ناغرىسىنى ئاستا ئۇرۇپ كۆي يورغىسىنىڭ رىتمىنى ئايان قىلىۋاتقان بوۋاي بىلەن جىمى ئىشقىنى بەھۇزۇر ياڭرىتىۋاتقان ئاق يەكتەكلىك سۇنايچىنىڭ ئالدىدىكى تۆۋەن ئاۋازلىق غېجەكنى تارتىۋاتقان كىشىنى كۆرۈۋاتامسەن. ئۇنىڭ قىياپىتى نەقەدەر مەغرۇر - ھە، خۇددى شاھانە تەختتە ئولتۇرغاندەك !

ئۇ بەلكىم كۆڭلىدە:

ۋەگەرخۇد ۋەسلى ئىقبالى مۇيەسسەر بولسا ھەر سائەت،
پەردون تەختى ئۆزرە بەزم تۇزدى جام ـ جەم[①] چەكتى[②].

دېگەن مەردانە مىسرالارنى تەكرارلاۋاتقاندۇ، بەلكىم قولىدىكى كامانچىنىڭ قىللىرىنى بىرىدىغان ئۇچقۇر ئاتلارغا مىنىپ جەڭگاھلارنى دەھشەتكە سېلىپ دەۋران سۈرگەن پالۋانلارنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈۋاتقاندۇ...

---

① جام ـ جەم ـــ جەمشىت پىيالىسى.
② چارىگاھ مۇقامىنىڭ باشلىنىشىدىن.

ئامرىقىم، ئەمدى ئۇنىڭ ئالدىدىكى بوز كۆل رەڭ يەكتەكلىك كىشىگە نەزىرىڭنى يۆتكىگىنە. ئۇ قوللىرىدىكى غىجەكنىڭ قىللىرىدەك تولغانماقتا، ئوتقا چۈشكەن قىلدەك تولغانماقتا. مۇقام مۇڭدىن ئۇنىڭ يۈرىكىدە يانغان ئوت ئۇنىڭ تېشىغىمۇ تېپىپ چىقىۋاتمىغانمىكەنە؟!

هايهاي، غىجەكچى!

ئىلكىڭگە ئالساڭ كامانچى سۈركىگەن ئاھەستە[1] كىم،
بەزم ئارا ئوت چۈشكۈسى ئەگرى كامان ئۆرتەنمىسۇن[2].

ساپايىچى

قارا، ئامرىقىم، قارا، قانىتىنى زەرب بىلەن ئۇرۇۋاتقان قۇشتەك زەردىلىك قىياپەتتە ساپايى چېلىۋاتقان كىشىنى كۆرۈۋاتامسەن؟

مەن ئۇنىڭ شۇ تۇرقىغا قاراپ قايسىبىر زامانلاردا چۆل ـ سەھرالاردا، مازارلاردا، بازارلاردا ئۆز دەرد ـ ئەلىمىنى، ئارزۇ ـ ئارمىنىنى خەلقىئالەمگە ئايان قىلىپ:

نادامەتتە تۆكۈپ ياش ۋەسلىڭ ئىزدەپ يۈرگىنىم ياخشى،
غەمى دەردىڭ رەپىق ئەيلەپ داۋام ئاھ ئۇرغىنىم ياخشى.
جاھان مەيدانىدا يۈرگەن، مۇھەببەت ئوتىدا كۆيگەن،
سۆيەر قۇللار ئىزىنى كۆزۈمگە سۈرگىنىم ياخشى.
ئۇ شۇل مەجنۇن هەيرانىدەك يۈرەك ـ باغرىم ئېقىپ كۆزدىن
سەنەمنىڭ هىجرىدە سەهرا ۋە چۆلنى كەزگىنىم ياخشى[3].

---

① ئاھەستە ـــ ئاستا ـ بوش.
② پەنجىگاھ مۇقامىنىڭ تەزىسىدىن.
③ ئابۇ چەشمە (بايات)دىن.

دېگەن غەزەللىرىنى ساپايى چېلىپ ئېيتىدىغان دەرۋىش سۈپەت كىشىلەرنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈۋاتىمەن.

ئۇنىڭ ئوڭ قولىدىكى ساپايىنىڭ دەستىسى ئۆچكىنىڭ مۈڭگۈزىدىن ياسالغان. ئۇ ئۆتكەن مۇدھىش زامانىنىڭ ئەرك سۆيەر ئوغلانلىرى ئۆزىنىڭ ئۆيلىرىنى تاشلاپ، تاغۇ ئۆڭكۈرلەرنى ئۆزلىرىگە پاناھ قىلىپ يۈرگەن چاغلىرىدا تاغ ئۆچكىلىرىدىن قالغان يادنامە ئەمەسمىدۇ.

مۈڭگۈزگە ئۆتكۈزۈلگەن تۆمۈر ھالقىلار شۇ چاغدىكى كويزا ـ كىشەنلەرنىڭ سىمۋولى، ساپايىنىڭ تىزغا، يەرگە زەرب بىلەن ئۇرۇلۇشلىرى، شۇ ئىسيانكارلارنىڭ ئاسارەت زەنجىرلىرىنى ئۇروپ سۇندۇرۇشقا بولغان ئىنتىلىشىنىڭ ئىپادە قىلىنىشى ئەمەسمىدۇ.

يەرگە مۇستەھكەم دەسسەلگەن يالاڭ ئاياغ، يەرگە ئېھتىراس بىلەن ئېگىلگەن باش، يەرگە ئۇرۇلۇش ئالدىدا تۇرغان جۈپ ساپايى ــ ھەممىسى ـ ھەممىسى ئاشۇ يەردىن ــ ئاشۇ ئانا تۇپراقتىن ئۆزىنى قاچۇرمايدۇ. بىر چاغلاردا ئۆزلىرىنى كىشەنلىگەن زەنجىرلەرنى ئەمدى ئويۇن كۆرسىتىدىغان چالغۇغا ئايلاندۇرۇۋالغان مەردانە خەلقنىڭ ھېلىغىچە توپلىق يوللارنى كېچىپ يۈرگەن ئازغىنا پۇشتى ئۆزىنىڭ «يالاڭ ئاياغ» ــ قاششاق ھالىتىنى ئەتىگىچە تۇگەل ئۆزگەرتەلمەسمۇ ؟!

قوشۇقچى

ئامرىقسىم، بۇ سۈرەتنىڭ ئەڭ ئالدىدا باداشقان قۇرۇپ، پۇتۇن ئىشتىياقى بىلەن قوشۇق چېلىۋاتقان كىشىنى كۆرۈۋاتامسەن؟

ئېھە، بىزنىڭ خەلق ! كۈيچى خەلق ! سازچى خەلق !

ئۇلار ئاللىقانداق كەسپىي ئۆمەكسىزمۇ ئۆزىنىڭ سەنئىەت سورۇنىنى تۇزەلەيدۇ. ئۇلار ئاللىقانداق زامانىۋى ساز ـ

چالغۇلارسىزمۇ ئۆز كۆيىنىڭ تېمپىسىنى ياخشىتالايدۇ.

مانا، ئاش يەيدىغان ياغاچ قوشۇقمۇ بۇ ئەزىمەتنىڭ قوللىرىدا سۆزۈك ۋە يېقىملىق سادا چىقىرىۋاتىدۇ، مۇقام ئەۋجىسىنىڭ ئىچىدە: «مەن ئۇيغۇر ئوغلانىنىڭ قولىدا ئاش ـ ئوزۇقلا ئەمەس، روھى ئوزۇقمۇ بېرەلەيمەن» دەپ جاكار قىلىۋاتىدۇ.

ئامرىقىم، قوشۇملىرى چىڭ تۇرۇلگەن، كۆزلىرى يەرگە مىختەك تىكىلگەن بۇ كىشى قولىدىكى قوشۇقنىڭ رىتمى بىلەن تىنىمسىز تولغىنىپ قايسى ئەسلىمىلەرگە بەند بولۇۋاتقاندۇ ياكى ئۇ قايسىبىر زامانلاردا:

دەرد ـ ئەلەملەر كېلىدۇ، ئوغۇل بالانىڭ باشىغە،
سايدا تۇغمەن چۆرگۈلەيدۇ كۆزدىن ئاققان ياشىغە.
چاپىنىمنىڭ يېڭىنى تاپالمادىم، ساپالمادىم،
ھەر زامان يادىمغا يەتسە تولغىنىپ ياتالمادىم[1].

دېگىنىچە ئەلنىڭ يىغىسىنى يىغلاپ، ئەلنىڭ ئوتىدا كۆيۈپ ئادا بولۇپ كەتكەن ئوغلانلارنى ئەسلەۋاتقانمىدۇ ياكى بېشىدىكى دوپپىسىغا ئۆرنەك بەرگەن بادامزارلىقلاردا، قولىدىكى قوشۇقنى ياسىۋالغان ئۆرۈكلۈك باغلاردا ئاجايىپ قوۋناق ئۆتكۈزگەن بالىلىق دەۋرلىرىنى ئويلاۋاتقانمىدۇ؟!

چاق ـ چاقچى

ئېھە، ئامرىقىم، مەن ساڭا مۇقامدىن بىر نەزمە ئوقۇپ بېرەي:

---

① ئابۇ چەشمىنىڭ سەنىمدىن.

هەيھاتىكىم بىراۋ غېمىدىن زارمەن يانا،
پەرھادتەك يۈز بالاغا گىرىپتارمەن يانا.
ئىرغاي بىلەن ئېلىپ بولماس ساينىڭ تاشىنى،
دەرد كەلگەندە سىڭىرىپ بولماس كۆزنىڭ ياشىنى.
قانداق قىلاي، نەئىلاج قىلاي، جانغا تەگكەن ئوق،
گاھى كېلىپ، گاھى يېنىپ ئەقلى - ھوشۇم يوق[1].

بوۋامدىن ئاڭلىسام، قايسىبىر مۇدھىش زامانلاردا ئىسيانكار ئوغلانلىرىمىز زۇلۇم دەھشىتىگە ئاجىز كېلىپ، دەشتىلەردە زالىملار ئوقىدىن ساينىڭ تېشىدەك تۆكۈلگەنكەن. بەلكىم تىرىك قالغانلار شۇ چاغدا ساينىڭ تاشلىرىنى ساز قىلىپ، ھەسرەتلىرىنى بەلكىم مۇشۇ غەزەللەر بىلەن بايان قىلغان بولغىيتتى.

شۇ تاپتا ئالدىمىزدىكى بۇ سۇرەتنىڭ ئالدى ئوڭ تەرىپىدە كۆي بىلەن تەڭ تولغىنىپ چاق - چاق (تاش) چېلىۋاتقان يىگىت شۇ سايلاردىكى مۇسىبەت - پاجىئەلەرنىڭ دەھشەتلىك كۆرۈنۈشلىرىنى كۆز ئالدىمغا قايتا ئايان قىلىۋاتىدۇ.

شۇ زامانلاردىكى ئىسيان — ئۇچقۇندىن يانغىنغا ئايلانغان ئىسيان قانخورلارنىڭ دەريا - دەريا قانلارنى چېچىشى بىلەنمۇ ئۆچكەن ئەمەس. ئۇ ئۇلغايغان، غەزەپ ئوتى بىلەن، ئىنتىقام چوغى بىلەن ئۆچمەس زور گۈلخانغا ئايلانغان؛ قۇترىغان بوران، تەلۋە قۇيۇنلار ئىچىدە ئوتلۇق تىللىرى — يالقۇنلىرى ھەريانە تولغانغان...

ئالدىمىزدىكى چوغ يۈزلۈك بۇ يىگىتنىڭ تولغىنىشلىرى بوراندا لەپشىگەن شۇ گۈلخانىنىڭ ھالىتىگە نەقەدەر ئوخشايدۇ - ھە!

---

① راك مۇقامىنىڭ كىچىك سەلقىسى مەرغۇلىنىڭ چۈشۈرگىسىدىن.

ئېھ، كۈي ئىشقىدا يانغان يىگىت ! مۇڭ كۆكسىده ئۇچقان يىگىت !

سەن بەختلىك. سەن ھېلىقىنىڭدەك سايلاردىكى ئۇنداق دەھشەتلىك قىسمەتكە ئۇچرىمايسەن ھەم ئۇنداق پاجىئەگىمۇ يولۇقمايسەن. لېكىن، ئاتا ـ بوۋىلىرىڭ ئاشۇنداق بەختسىز كەچۈرمىشلىرىنى ئۇنتۇمىغىنىڭدىلا، ئۆزۈڭنىڭ بەختىنى ھەـ قىقىي مەنىگە ئىگە قىلالايدىغانلىقىڭنى چۈشىنەلەيدىغانلىقىڭغا ئىشىنىمەن.

باللار

قارا، ئامرىقىم، ئارقىدىكى داپچىنىڭ سول تەرىپىده قولىنى قويىنىغا تىققىنىچه، ئۇدۇلىغا چېكىتتەك قاراپ قېتىپ قالغان كۆك بەلباغلىق بالىغا قارا !

قارا، ئامرىقىم، نەيچىنىڭ كەينى يان تەرىپىده بويىنىنى سىڭار يان قىلىپ، ھەيرانلىق ئىلكىده تۇرۇپ قالغان سۆسۈن كۆڭلەكلىك قىزچاققا قارا !

قارا، ئامرىقىم، دۇم ناغرىنىڭ بويىدىن بېشى ئارانلا كۆرۈنۈپ تۇرغان، يۇقىرىغا تىكىلگىنىچه چوڭقۇر ئويغا پاتقان قىزىل ياغلىقلىق قىزچاققا قارا !

ئۇلارنى كۆرگەن بەزىلەر، بەلكىم، ئۇلار نېمىشقا مۇنچه ئويچان؟ ئەجەبا، ئۇلارمۇ مۇقامنىڭ تىلىنى چۈشىنەمدۇ؟ دەپ ئەجەبلىنەر. لېكىن، بۇ بىزگە ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس. چۈنكى، مۇقام ئاڭلاپ مۇڭلىنىدىغان، مۇقام ئاڭلاپ شادلىنىدىغان ئانىنىڭ ھېس ـ تۇيغۇلىرىنى تۆرەلمە چېغىدىلا ئانا قېنىنىڭ ئۇرغۇشىدىن سېزىپ يېتىلگەن؛ بۆشۈكتىكى چېغىدىلا يېقىملىق ئەللەي كۈيىنىڭ تەۋرىتىشىدىن كۈي، رىتىم سېزىمىنى بىلىپ، ئۆز گۈڭرىشى بىلەن ئانا كۈيگە كۈي قاتقان ئۇيغۇر

پەرزەنتلىرى مۇقام چۈشەنمەيدىغان ئىش بولامدۇ ؟ !
ئېھ قانغا سىڭگەن كۆي ! دىلغا نەقىشلەنگەن تىلەك !
يۈرەكنى غىدىقلايدىغان ھەۋەس !

خاتىمە

ئېھ، ئامرىقىم، ئەمدى سۈرەتتىكى ھەممە يېرىگە تەكشى سىڭدۈرۈۋېتىلگەن قىزىل رەڭگە بىر قارىۋەتكىنە !
ئۇ قان بىلەن بويىلىپ، قان بىلەن يۇيۇلۇپ، قاندىن بۈي ئېلىپ، قاندىن كۈچ ئېلىپ، قاندىن ھاياتلىق، قاندىن نىجاتلىق تاپقان ۋەتەن ۋۇجۇدىنىڭ تومۇرلىرىدىكى قايناق ئېقىنىڭ قىزىللىقىغا نەقەدەر ئوخشايدۇ ـ ھە !
ئۇ قار ـ مۆلدۈرلەردىمۇ، يامغۇر ـ يېشىنلاردىمۇ، شامال ـ بورانلاردىمۇ ئۆچمەي يېنىپ تۇرغان يانار تاغلارنىڭ قوينىدىكى چوغ ـ لاۋىلارنىڭ قىزىللىقىغا نەقەدەر ئوخشايدۇ ـ ھە !
ئەمدى سەن بۇ قىزىللىقنى چاراسلاپ يېنىۋاتقان زور مەشئەل سۈپىتىدە كۆز ئالدىڭغا كەلتۈرگىن.
ئۇ مەشئەل ھەيۋەتلىك مۇزىكا ساداسى ئىچىدە تۇمەن مىڭ ئۇچقۇن چاچرىتىپ كۆيمەكتە. ئۇ مەشئەللىنىڭ يورۇقى سۈرەتتىكى مۇقامچىلارنىڭ چىرايىدا، مېنىڭ چىرايىمدا، ھەتتا سېنىڭ رۇخسارىڭدىمۇ ئەكس ئەتمەكتە.
ئەمدى بىزمۇ بۇ كۈيگە قوشۇلىدىغان، قوشۇلىدىغانلا ئەمەس، يېڭىچە ـ يېڭىچە بىر كۈي باشلايدىغان مىنۇتلار يېتىپ كەلدى.
مەن دىلتارىمنى چالاي، ئامرىقىم، بۇ كۆڭۈللۈك مەشرەپتە مېنىڭ سازىممۇ ياڭرىسۇن؛ سەن ئۈسسۈلغا چۈشكىن، ئامرىقىم، سېنىڭ رىتىمىڭمۇ دەۋر رىتىمىنى ئەكس ئەتكۈزسۇن.

ئەمدى كونا پەدىنى تەكرارلاۋېرىدىغان زامانلار كەتتى. بىزنىڭ ئادەملىرىمىزمۇ سازىنى يېڭى پەدىگە تەڭشەۋاتىدۇ.

بۇ يېڭى پەدىدە ۋاقىت تىنىقى بىلەن تەڭ نەپەس ئېلىپ، ھەتتا ئۇنىمۇ ھالسىرىتىدىغان؛ ئەسىرلەر بويى روھىمىزنى چىرماپ، ئايىغىمىزنى پۇتلاپ كېلىۋاتقان كونا ئۇدۇملارنى يات-سىرىتىدىغان ئۇلۇغ ئىختىرا - كەشپىياتلارنىڭ رىتمى ئەكس ئەتكۈسى !

بۇ يېڭى پەدىدە نادانلىق يۇگىنىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ، ئىزدىنىش مەنزىلىدە گاھ يورغىلاپ، گاھ قۇيۇندەك چېپىۋاتقان تۇلپارلارنىڭ رىتمى، زېمىنغا پاراسەت ئىزلىرىدىن گۈل ئۇندۇرۇپ قويۇپ، ئالەم قوينىغا پەرۋاز قىلىپ چىقىپ كېتىۋاتقان دۇلدۇللارنىڭ رىتمى ئەكس ئەتكۈسى !...

كەل، ئامرىقىم، كەل ! بىز شۇ رىتمنى ئەكس ئەتكۈزەيلى ! ئۇمىد ــ كۈي سېزىمى بىلەن ئۆزىنى بەختلىك چاغلىۋالىدىغان كىشىلەردە ئەمەس، ئۆز بەختىنى كۈي سېزىمى بىلەن ئەكس ئەتكۈزەلەيدىغان ئوغلانلاردا !

1985 ـ يىلى 5 ـ ئاي

ئۇنتۇلماس بىر ئىش

باش ئەتىياز، ھاۋا تېخى ئانچە ئىللىمىغان چاغ ئىدى. بېشىمدىكى قۇلاقچىنى شەپكىگە يەڭگۈشلىۋەتكەن بولساممۇ، ئۇچامدىكى خۇرۇم چاپانىنى تېخى سالمىغانىدىم. بىر كۈنى ئىشتىن چۈشۈپ كوچىدا كېتىۋاتاتتىم. كەچقۇرۇنقى ھاۋانىڭ سوغۇقلۇقىدىنمۇ ياكى ئۆزۈمنىڭ ئادىتى شۇنداقمۇ، ئىشقىلىپ، قولۇم چاپىنىمنىڭ يانچۇقىدا، گاھ ئىككى تەرىپىمگە، گاھ ئۇدۇلۇمغا قاراپ كېتىۋېرىپتىمەن. ئۆيۈمگە ئالدىرىسام كېرەك، خېلى ئىتتىك ماڭغان ئوخشايمەن، ئالدىمدا كېتىۋاتقان ئادەملەر بىر ـ بىرلەپ كەينىمدە قېلىۋەردى.

بىر چاغدا تۇيۇقسىز كەينىمدىن يۇگۇرۇپ كېلىۋاتقان ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى. شەھەر ئەمەسمۇ، ماڭغان، تۇرغان، يۇگۇرگەن، ياتقان ئىشلارغا دىققەتىنى بۆلۈپ جان توشامدۇ. ئۇ بەلكىم ئەتىگەن يۇگۇرۈپ كۈنلۈك نورمىسىنى توشقۇزالمىغان بىرىدۇ ياكى ئالدىراش بىر ئىشنىڭ تۈرتكىسىدە ئۆزىنى ئۇنتۇپ يۇگۇرۇپ كېتىۋاتقان بىرىدۇ. كىم بولسا بولمامدۇ...

بۇ خىيالىمنىڭ كەينى چۈشمەي تۇيۇقسىز بىر قول بىلىكىمگە تەگكەندەك قىلدى. كەينىمدىن يۇگۈرۈپ كېلىۋاتقان ئاياغ ئاۋازى سېكۇنت پەسەيگەن ئارىلىقتا بىر قىزنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

ـــ چاپىنىڭىزنىڭ بەل تاسمىسىنى تۇزىۋېلىڭ!

ئىختىيارسىز قولۇمنى كەينىمگە ئۇزارتتىم، بەل تاسمامنى

تۇتتۇم. بەل تاسمام توقسىدىن چىقىپ كېتىپ قۇيرۇقتەك ساڭگىلاپ قالغانكەن. بەلكىم بايام ئاپتوبۇستا قىستا ـ قىستاڭچىلىقتا مۇشۇنداق بولۇپ قالغان بولسا كېرەك، دەپ ئويلىدىم. نېمە بولسا بولسۇن، كۇپكۇندۇزدە، يەنە كېلىپ چوك كوچىدا ھەر خىل ئادەملەرنىڭ ئالدىدا ئات، ئېشەكتەك قۇيرۇق سۆرەپ يۇرۇش سەتچىلىك ئەمەسمۇ. ھېلىمۇ ئاپتوبۇستىن چۈشۈپ ھېچقانچە ماڭمىغانىدىم، بەختىمگە ھېلىقى قىز...

يەنە ھېلىقى دۇپۇرلىگەن ئاۋاز ــ بارغانسېرى يىراقلىشىۋاتقان ئاۋاز...

ئۇ قىزنى كەينىدىنلا كۆرۈپ قالدىم. مەن تاسمامغا قاراپ بولغۇچە ئۇ قىز مەندىن خېلىلا يىراقلاپ كەتكەنىدى.

ئۇ قىزنىڭ كەينىدىن قاراپ ئىچىم ئىسسىقىنا بولۇپ قالدى. مەن ئۇ قىزنىڭ چىرايىنى كۆرمىدىم، كۆرگىنىم پەقەت ئۇنىڭ غۇنچە بويىلا. لېكىن، خاتىرەمدە قالغان يېرى، قالغاندىمۇ ئۇنتۇلماس بولۇپ قالغان يېرى ــ ئۇنىڭ شۇ بىر ئېغىز سۆزى، شۇ كىچىككىنە ھەركىتى. ئۇ ئۆزۈم كۆرمىگەن بىر ئەيىبنى ماڭا كۆرسىتىپ قويۇپلا كەتتى، لېكىن ئۆزىنى كۆرسەتكىنى يوق. مەن ئۇنىڭ ئالدىدا قىزىرىپ ئۇلگۈرمىدىم، ئۇمۇ مېنىڭ ئۇ ھالىتىمنى كۆرۈشنى خالىمىدى. ئۇ ناھايىتى پەس ئاۋازدا ئەسكەرتتى، ئاۋازىنى بىر مەنلا ئاڭلىدىم، باشقا ھېچكىم ئاڭلىمىدى.

تۇرۇپ ئويلىنىپ قالدىم: ئۇ ناتونۇش بولغاندىكىن باشقىلارغا ئوخشاش بىپەرۋا ئۆتۈپ كەتسە بولۇپېرەتتىغۇ. دېمەك، بىر ئادەمنىڭ ئۆزى سەزمىگەن ھالدا كۈلكىگە قېلىشىغا ئۇنىڭ كۆڭلى ئۇنىمىغان. ئۇ باشقىلار نېمە بولسا بولمامدۇ، دەپ كىشىلەرنىڭ ئەيىبىگە بىپەرۋا قارايدىغانلاردىنمۇ ئەمەس، كىشىلەرنىڭ بىرەر نۇقسانىنى كۆرسە، ئاغزىنى تۇتۇپ

پىخسلداپ كۇلىدىغان ياكى «ھۇيت ـ ھۇيىت» دەپ جاھانىي بېشىغا كىيىدىغانلاردىنمۇ ئەمەس ۋە ياكى ئەرزىمىگەن ئەيىب ـ نۇقسانلارنى يۇزىگە سېلىپ، ئادەمنى ئوڭايسىزلىققا، تەڭسىزلىككە سېلىپ قويىدىغانلاردىنمۇ ئەمەس.

ئەيىبىنى كۆرسىتىپ بېرىش، يەنە ئۇ كىشى ئوڭايسىزلىقا چۈشۈپ قالغۇچە ئۇنىڭدىن دەرھال ئۆزىنى دالدىغا ئېلىشنى بىلىش كىشىگە نەقەدەر كۆپ ئويلىنىش پۇرسىتى بېرىدۇ ـ ھە!

1985 ـ يىلى 6 ـ ئاي

باغاق يېزىش

ئۆگۈنلۈككە ئۇنىڭ تۇغۇلغان كۈنى. ئۇ ئاتمىش ياشقا كىرىدۇ. بۈگۈن ئۇ تونۇش ـ بىلىشلىرىگە باغاق يازماقچى.

مانا بۇ باغاقلارنىمۇ ئۇنىڭ قول ئاستىدىكىلەر ئالاھىدە خىزمەت كۆرسىتىپ، ئىنتايىن سۈپەتلىك قېلىن، يالتىراق قەغەزگە باستۇرۇپ، ئۇستىگە زەر چېچىپ ئەكېلىپ بېرىشكەن. خوش، ئەمدى ئۇلاردىن قايسىلىرىنى چاقىرىش كېرەك؟

ئۇ باغاقتىن بىرنى قولىغا ئالدى. باسما مېيى ئىچىپ كېتەلمىگەن ھەل ئۇنىڭ بارماقلىرىغا يۇقۇپ، قولىنى ئالا ـ بۇلماچ پارىلدىتىپ بىر خىل يېقىمسىز قىلىپ قويدى. ئۇ قولىدىكى ھەل يۇقۇندىسىغا قاراپ بىرقىسما بولۇپ قالدى.

يۇقۇش ـ يۇقماسلىقىغا قارىماي بېرىلىۋەرگەن ھەل ھەرقانداق نەرسىنى مۇشۇنداق خۇنۇكلەشتۈرۈپ قويىدۇ. ئۇنىڭ كېيىنكى بېرىم ھاياتىمۇ دەل مۇشۇنداق بولمىدىمۇ ؟ ! ئۇ ناھايىتى كاتتا مەنسەپدار بولغىنى يوق، ئوتتۇراھال بىر باشلىق. لېكىن، ئۇنى بەزىلەر شۇنداق پەردازلىۋەتتىكى، ئاخىر بېرىپ ئالتۇن ھەيكەلنىڭ ئۆزىگە ئايلاندى. ئۇنىڭغا قارىغان ئادەمنىڭ كۆزى قامىشىدۇ، شۇڭا ئۇنىڭغا دوستلىرى قارىمايدۇ، قارىسىمۇ قانداقتۇر بىر كۆرۈنمەس نىقابنىڭ ئىچىدىن قارىغاندەك قارايدۇ. ئۇنىڭغا ئۇ كۆزلەرنىڭ كەينىدە يەنە بىر كۆز، يەنە كېلىپ ھەقىقىي كۆزلەر بارەك بىلىنىدۇ.

بىر چاغلاردىكى ئۇدۇل قاراشلار، مېھىر ياكى قەھر يېغىپ

تۇرغان كۆزلەر، ساختىلىقتىن خالىي، ئاچچىق ياكى تاتلىق، سەمىمىي، راستچىل سۆزلەر ئەمدى قېنى؟ قوپال ياكى سىلىق بولسىمۇ، يېقىملىق تۇيۇلىدىغان غەرەزسىز هەددى ـ هەربكەتلەر قېنى؟

ئۇ بىر سورۇنلارغا كېچىكىپ بېرىپ قالسىمۇ ئونلاپ ئادەمنىڭ ئالدىدىن قىستىلىپ ئۆتۈپ تۆرگە چىقىشقا مەجبۇر. ئەقەللىي كۆڭۈلى خالىغان ئادەمنىڭ قېشىدىمۇ، ئۆزى خالىغان يەردىمۇ ئولتۇرۇش ئەركىنلىكى يوق.

باشقىلار ئاتىسى ئارزۇلاپ قويغان ئىسىم بىلەن ئاتىلالايدۇ، ئۇ بولسا شۇ مۇقەددەس ئىسىمنىمۇ تولۇقى بىلەن ئاتىلاش ئىمكانىيىتىدىن مەهرۇم. خەقنىڭ نەزىرىدە ئۇنىڭ ئىسمىمۇ ـ جىسمىمۇ ئەمەل. گويا ئۇنىڭغا دادىسى ئىسىم قويمىغان، قويغان بولسىمۇ «ئا» قىلىپ ئاغزىنى ئاچقاندا چىقىدىغان بىر بوغۇملۇق ئاۋازدەكلا بىر ئىسىم. ئۇنىڭ ھېچقانداق مەنىسى يوق. قارىغاندا، ھېلىقى مەنسەپ نامى ئۇنىڭ فامىلىسى بولۇپ قالغان. هالبۇكى، ئۇ دادىسىنى مەنسەپكە تېگىشىدىغانلاردىن ئەمەس ئىدىغۇ. ئۇنىڭغا ئۇۋال قىلىندى. ئۇ ئۆزىنى بۇ دۇنياغا كۆچەت قىلىپ سالغان قەدىرداننىڭ ئىسمىنى جامائەتنىڭ ئاغزىدىن ئاڭلاپ تۇرۇشنى خالايتتى.

راست، ئۇ خەقلەرنىڭ نەزىرىدە ئالتۇندىن ياسالغان بۇت. بەزىلەر ئۇنىڭغا سېغىنىپ، ئۇنىڭدىن ئاجايىپ بىر بەخت ـ ئامەتلەرنى تەمە قىلىپ، هاراق ـ شاراب ۋە يەنە ئاللىقانداق نەرسىلەرنى ئېلىپ كېلىشىدۇ، تەقۋادار مۇخلىسلاردەك ئۇنىڭ ئالدىدا تىزلىنىدۇ. لېكىن، ئۇلارنىڭ كۆيدۇرىدىغىنى كۈچە ئەمەس، تاماكا ! تېخى ئۆزىمىزنىڭكى ئەمەس، «مۇقەددەس» جايلارنىڭكى، ئەڭ قىممىتى، ئەڭ ئەتىۋارلىقى !

.....

ئۇ بېشىنى سىلكىۋەتتى. ئۇنى چىرمىۋالغان خىيال تاماكا تۈتۈنىدەك تارقاپ كەتتى. ئۇ قولىدىكى باغاقنىڭ ئىسىم يازىدىغان يېرىگە قارىدى. ئۇ يەرگە يېزىلماقچى بولغان ئادەم بايىقى خىيال بىلەن ئۇنىڭدىن يىراقلىشىپ كەتكەنىدى. ئۇ باغاقنى دۇم قىلدى ۋە كەينى تەرىپىگە مۇنداق يازدى:

«مەن بۇت ئەمەس، ئادەم!»

راست، ئۇ ئادەم ئىدى، ئادەم بولغاندىمۇ سەممىي، پاك، ھالال ئادەم ئىدى. كېيىنچۇ؟

كېيىن ئۇ باشلىق بولدى. چاتاق دەل مۇشۇ يەردىن باشلاندى. ئۇنىڭ ئەتراپىغا بەزى خەقلەر ھەسەلگە چۈن ئولاشقاندەك ئولىشىۋېلىشتى. راست، ئەمدى ئۇ ھەسەلنىڭ ئۆزى بولدى. خەقلەر ئۇنى ئۇنداق تاتلىق، مۇنداق شېرىن دەپ ماختاشتى. ئادەمنىڭ تەبىئىتىمۇ ئاجايىپ نەرسە. ئۇ ماختىغاننى ياخشى كۆرمەيمەن دېسىمۇ، كۆڭلىدە ھامان ياخشى كۆرىدۇ. بۇ ماختاشلار ئۇنىڭغا ھەسەلدەك ياقتى. زادى ئۆزى ھەسەلمۇ، ھوقۇق ھەسەلمۇ ياكى ماختاش، مەدھىيەلەر ھەسەلمۇ، ئۇ بۇنى ئويلاپ باقمىدى. بەزىلەر ئۇنىڭ ھەسىلىنى تېتىغىلى تۇردى، ئۇمۇ خەقنىڭ ھەسىلىنى تېتىدى. شۇنىڭ بىلەن ھايات ھەسەلدەك ئۆتتى. ئاخىر ئۇ سەممىي، پاك، ھالال ئادەم بولماي قالدى. بۇنىڭغىمۇ نېمە دېگۈلۈك؟! ئىس - تۈتەكلىك مۇھىتتا ئاپپاق قارمۇ قارىيىپ كېتىدىكەنغۇ!

.....

ئۇ بېشىنى سىلكىۋېتىپ ئېغىر خىيال قۇچقىدىن يۇلقۇنۇپ چىقتى. قولىغا يەنە بىر باغاقنى ئالدى. ئۇنىڭ ئىسىم يازىدىغان يېرىگە قاراپمۇ قويماي، كەينىدىكى ئاق تەرىپىگە دەرھال تۆۋەندىكى سۆزلەرنى يازدى:

«ئاھ ھالال ئۆتكەن ھاياتىم. مەن سېنى سېغىنىمەن! مېنىڭ

سەممىيلىكىم، پاكلىقىم قېنى؟ سەممىيلىك، ساپلىق قېنى؟»

راست، سەممىيلىك، ساپلىق قېنى؟ ئەتراپىدىكىلەردىن كىم ئۇنىڭغا سەممىيلىك، ساپلىق بىلەن، ھالاللىق بىلەن غەرەزسىز مۇئامىلە قىلىۋاتىدۇ؟ مانا، ماۋۇ باغاق يېزىلماقچى بولغان ئادەم ئۇنىڭدىن ئوقۇمۇشلۇق ئىدى، لېكىن ئۇ ئۇنى ئۇستازىم دەيدۇ. مانا، ماۋۇ باغاق يېزىلماقچى بولغان ئادەم ئۇنىڭدىن ئون بەش ياش كىچىك، لېكىن قاراپ تۇرۇپ بۇياقنى سىز مەندىن جىق ياش، تېخى يىگىت دەيدۇ... مانا بۇنداق ئادەملەر سەممىيمۇ؟ ياق، ئۇلارنىڭ غەرىزى باشقا، شۇڭا ئۇنى دانا دەيدۇ، ياش دەيدۇ، تېخى چىرايلىق، كېلىشكەن دەيدۇ...

ــ ئۇلارنىڭ ماختاۋاتقىنى مەن ئەمەس، ھوقۇق، ھوقۇق، ھوقۇق !

ئۇ ھەربىر «ھوقۇق» دەپ ۋارقىرىغىنىدا بىردىن باغاقنى دۈم قىلىۋەردى، ئاخىر ئۇستەلنىڭ ئۈستىگە پاققىدە بىرنى ئۇردى.

بۇ ھوقۇقمۇ ئون ـ ئون بەش كۈندىن كېيىن ئۇنىڭدىن كېتىدۇغۇ. ئۇ چاغدا ھېلىقىلارنىڭ قەھرىتان قىشتىن قاچقان چۈننىلەردەك تارقىلىپ كېتىشى تۇرغان گەپ. ئەمدى ئۇنىڭغا كىم ئەسقاتىدۇ؟ كىم؟

ئۇ كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە پىشانىسىنى تۈتۈپ ئولتۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ئەتىسى گويا كۆزىنى يۇمۇپ تۇرغان مۇشۇ دەقىقىسىدەك قاراڭغۇ بىلىندى.

ئەتتەڭ، ئۇ نېمىشقىمۇ غەرەزسىز، سەممىي، ھالال ئادەملەردىن دوست تۇتمىغان بولغىيتتى، ئۇنىڭ ئەتراپىدا مۇشۇنداق ئادەملەر ھەقىقەتەن يوقمىدۇ؟ «راست ! ــ ئۇنىڭ خىيالىغا گۈپپىدە كەچتى، ــ ھېلىقى توكچى، پارۋايچى، شوپۇر ئۇستامچۇ !»

مانا مۇشۇ كىشىلەر ئۇنىڭدىن بىرەر نېمە تەمە قىلىپ

باققانمۇ؟ ئادەتتىكى سالامدىن باشقا، ھەتتا گەپ قىلىشنىمۇ خالىمايدۇ، ئىشلەيدۇ، ھەممە ئادەمگە ئوخشاش مۇئامىلىدە ئىشلەيدۇ، ھېچكىمنى ماختىمايدۇ ھەم ماختانمايدۇ. غەرەزسىز، ھالال، سەممىي دېگەنلەر دەل ئاشۇلار ئەمەسمۇ !

ئۇنىڭ كۆز ئالدى ۋاللىدە يورۇغاندەك بولدى.

ئۇ ھېلىمۇ كېچىكمەيدۇ، دوستلاشقاندا دەل ئاشۇنداقلار بىلەن دوستلىشىش كېرەك. بۇ يەردە ھېچقانداق غەيرىي غەرەز، ھېچقانداق تەمە يوق !

ئۇ ئۇچ باغاقنى ئالدى ـ دە، بىرىگە توكچىنىڭ، بىرىگە پارۇايچىنىڭ، يەنە بىرىگە شوپۇر ئۇستامىنىڭ ئىسمىنى يازدى. ئۇنىڭ ئاتمىش ياشقا كىرگەن خاتىرە كۈنى مۇناسىۋىتى بىلەن چاقىرغان مېھمانلار پەقەت ئاشۇلارلا ئىدى. ئۇ بۈگۈن ئۆزىنى ئەقىل چوققىسىغا چىققاندەك ھېس قىلدى. ئۇ كىشىلەر مۇناسىۋىتىدىكى سەمىمىيلىكنىڭ نېمىلىكىنى چىن مەنىسى بىلەن چۈشىنىپ يەتكەندەك تۇراتتى. بۇ ئىشدا قىلچىمۇ غەرەز ئارىلاشمىغانلىقىغا ئۆزىنى ئىشەندۈرۈشكە تېخىمۇ تىرىشاتتى.

1985 ـ يىلى 7 ـ ئاي

ئاپتوبۇستىكى ماجىرا

دۇنيادا ئاجايىپ ئىشلار بولىدىكەن. ئۇنداق ئىشلارغا ئۇچرىغىنىڭدا دەردىڭنى ئىچىڭدىلا بىلىپ قالىدىكەنسەن، ئۆزۈڭچە قاتتىق خورلىنىدىكەنسەن، ئۇنىڭ ئۇچۇن ھەتتا ئۆچ ئالغۇڭمۇ كېلىدىكەن. ئۇنى سۆزلەپ دەرد تۆكسەڭ، خەقلەر ھالىڭغا يەتمەيدىكەن، ئۇنىڭغىمۇ شۇنچىلىك قىلىپ كەتكۈلۈكمۇ دەيدىكەن، دېمەي دېسەڭ ئىچىڭنى يەيدىكەن.

بىر كۈنى ئاپتوبۇسقا چىقتىم. چىقىپلا بېلەت ئالىدىغان ياخشى بىر ئادىتىم بار ئىدى، لېكىن ئۇ كۈنى كەينىمدىن چىقىقان ئادەمنىڭ جىقلىقىدىن ئىتتىرىلىپ بېلەتچىدىن بىراقلاپ كېتىپتىمەن. ھازىرچە ئۇنىڭغا يېقىنلىشىش ئىمكانىيىتى يوق. باردىغان مەنزىلىم سەل يىراق بولغانلىقى ئۈچۈن ئادەم سەل شالاڭلىغىچە بېلەت ئالماي تۇرۇپ تۇرۇشنى ئويلىدىم. لېكىن، ئاپتوبۇس ئىككى - ئۈچ بېكەت ماڭغۇچە ئادەملەر ئازلىمىدىلا ئەمەس، بەلكى كۆپىيىپ كەتتى. بېلەت ئېلىۋېلىش كېرەك ئىدى، دەپ ئويلىدىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە بېلەت ساتقۇچىنىڭ ھېلىدىن - ھېلىغا: «بېلەت ئېلىڭلار ! ۋاقتىدا بېلەت ئېلىڭلار !» دېگەن ۋارقىراشلىرى مېنى تېخىمۇ ئالدىراتقىلى تۇردى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئوتتۇرىدىكى كىشىلەر سەل مۇقىم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن يېنىمدىن تېگىشلىك پۇلنى چىقىرىپ ئالدىمدىكى كىشىدىن بېلەت ئېلىۋېتىشنى ئۆتۈندۈم. ئۇ پۇلنى ئالدىدىكى كىشىگە بەردى، ئالدىدىكىسى ئالدىدىكىگە،

ئۇ يەنە ئالدىدىكىسىگە بىرنېچە دېگەندەك، ئاخىر پۇل بىلەتچىنىڭ قولىغا تەگدى، بىلەتچى پۇلنى ئېلىپ بىرنېمىلەرنى دېگەندەك قىلىۋىدى، كىشىلەر مېنى كۆرسىتىشتى. مەن ماڭا گۇمانىي نەزەر بىلەن قارىغان بىلەتچىگە بېشىمنى لىڭشىتىپ قويدۇم. بىرئازدىن كېيىن بىلەت قولۇمغا يېتىپ كەلدى. بىلەتچىنىڭ بايامقى قارىشى، راستىمنى دېسەم، كۆڭلۈمنى خىلىلا غەش قىلغانىدى. لېكىن، ئىش ئۇنىڭ بىلەن تۇگىمىگەنكەن. مەن يەنە ئۇچ بېكەتتىن كېيىن ئاپتوبۇستىن چۈشمەكچى بولدۇم. قىستىلىپ مىڭبىر جاپادا ئاپتوبۇس ئىشىكىگە يېقىنلاشقان چېغىمدا، بىلەتچى مەندىن ئاپتوبۇسقا نەدىن چىقىۋالىقمىنى سورىدى. مەن جاۋاب بېرىپ بولغۇچە ئىشىك ئېچىلىپ، ئاپتوبۇستىن چۈشىدىغانلار كەينىمدىن ئىتتىرىپ مېنى يەرگە چۈشۈرۈۋەتتى. مەن سەنتۈرۈلۈشتىن ئۆزۈمنى ئوڭشاپ بولغۇچە، بىلەتچى ماڭا ۋارقىراپ ھېلىقى سوئالنى يەنە تەكرارلىدى. مەن دەرھال كەينىمگە بۇرۇلۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدىم ۋە ئۇنىڭغا نەدىن چىققانلىقىمنى دېدىم. ئۇ بىلىتىمنى تەكشۈرمەكچى بولۇۋىدى، دەرھال بىلىتىمنى بەردىم. ئۇ بىلەتكە بىر قاراپ، ماڭا بىر قاراپ، كۆزلىرىنى چەكچەيتكىنىچە:

— يالغان، سەن ئۇ يەردىن چىقمىغان، — دېدى.

— خوش، ئەمىسە مەن نەدىن چىقىپتىمەن؟ — دېدىم.

ئۇ مەن چىققان بېكەتتىن خېلى نېرىسىدىكى بىر بېكەتنىڭ نامىنى ئېيتتى. مەن كۈلدۈم. توۋا، ماۋۇ يوق گەپنى قارىمامدىغان ! ئۇ مېنىڭ كۈلگىنىمگە قاراپ تېخىمۇ ئەدىدى، قانداقتۇر بىر جەرىمانە بىلەت ئېلىشىم كېرەكلىكىنى ئېيتتى.

مېنىڭ دەررۇلا قاپىقىم تۇرۇلدى. خەقنى تۆھمەت قىلىڭ بىر، تېخى ئۇ يەتمىگەندەك مەندىن يەنە پۇل ئالماقچى بولۇۋاتقىنىنى قارامۇ. مەن ئۇنىڭغا خېلى توڭلۇق بىلەن

ئەھۋالنى چۈشەندۈردۈم. لېكىن، ئۇ مېنىڭ پوزىتسىيەمگە قاراپ تېخىمۇ چىڭىپ كەتتى.

يېنىمدا مەن چىققان بېكەتتىن مەن بىلەن بىللە چىققان بىر - ئىككىيلەن بار ئىكەن، ئۇلارمۇ گۇۋاھلىقتىن ئۆتتى. لېكىن، بېلەتچى گەپ يەيدىغاندەك ئەمەس. ئاپتوبۇس بولسا، ماڭماي تۇرىدۇ، بىرمۇنچىلار قېشىمدا تاماشا كۆرۈۋاتىدۇ. شوپۇرمۇ كابىنكىدىن بېشىنى چىقىرىپ بىرنېمىلەرنى، دەپ گۆلىيىپ ئۇلگۈردى.

قانداق قىلىش كېرەك؟ شۇنچىۋالا خەقنىڭ ئالدىدا جىنايەتچىدەك تۇرىمەنمۇ؟ ياق، مەندە نېمە گۇناھ ؟ ! ھەممە گۇناھ مېنىڭ نەدىن چىققانلىقىمنى خاتا پەملەپ، مېنى قۇرۇق تۆھمەت بىلەن خەقنىڭ ئالدىدا رەسۋا قىلىۋاتقان بېلەتچىدىغۇ ! ياق، نېمە بولسا بولسۇن، بۇنىڭ ئەدىپىنى بېرىپ قويۇش كېرەك. لېكىن، بۇياقنى تىللاشقا بولمايدۇ، ئۇرۇشقا تېخىمۇ بولمايدۇ. چۈنكى، ئامانلىق ساقلاش نىزامى بار. قانۇن - پەرمان كىشىنىڭ چەكتىن ئاشقان ھەرىكىتىنى چەكلەپ تۇرىدۇ، ئەلۋەتتە. قانداق قىلغۇلۇق؟ ۋارقىراش كېرەك، ئۇنىڭدىن قېلىشماي، ھەتتا ئاشۇرۇپ ۋارقىراش كېرەك !

لېكىن، كۆڭلۈمدە ئويلىغىنىمنى ئەملده كۆرسىتەلمىدىم. بۇنىڭغا بەزىلەرنىڭ: «بىرنەچچە موچەن تۆلەۋېتىپ ئاغزىنى تۇۋاقلىسا بولمامدۇ ماۋۇنىڭ » دېگەندەك سۆزلىرى سەۋەب بولغىنى يوق، بەلكى ئاپتوبۇس دېرىزىسىدىن بېشىنى چىقىرىپ يېلىنىش ئاھانىدا سۆزلىگەن بىر ئايالنىڭ سۆزى سەۋەبچى بولدى:

— ئۇكام، — دېدى ئۇ، — بالامنى دوختۇرخانىغا ئەكېتىۋاتاتتىم، ئاپتوبۇس تۇرۇپ قېلىپ بالام بەك قىينىلىپ كەتتى، مەيلى ناھەق بولسىمۇ، پۇلنى بېرىۋېتىپ ئاپتوبۇسنى

يولغا سېلىۋەتسىڭىز.

ئۇ سۆزنىڭ كەينىدىنلا بالىسىنى ئەينەككە يېقىن ئەكېلىپ ماڭا كۆرسەتتى. ھەقىقەتەن، بالىنىڭ چىرايى تاتارغان، ھە دەپ يىغلاۋېتىپتۇ. مەن بالىغا قاراپ لاسسىدە بوشاپ كەتتىم، ئەتراپىمدىكىلەرمۇ: «شۇنداق قىلىڭ» دەپ سالا قىلغىلى تۇردى.

مەن يېنىمدىن قانداقلارچە پۇلنى چىقىرىپ بېلەتچىگە بەرگىنىمنى بىلمەيمەن. ئىشقىلىپ، ئالدىمدىن ئۆتۈپ كەتكەن ئاپتوبۇسنىڭ كەينىدىن چىققان سېسىق گازنىڭ پۇرىقىدىن ئېسىمنى تاپتىم. قولۇمدا بىر تۇتام بېلەت. ئاپتوبۇسنىڭ ئىسى بىلەن تەڭ، ئەتراپىمدىكىلەرمۇ تارقىشىپ كەتكەنىكەن.

مەن قولۇمدىكى بېلەتكە قارىدىم. بۇ بېلەت ماڭا خۇددى جىنايەتچىگە بېرىلىدىغان كېسىم قەغىزىدەك كۆرۈنۈپ كەتتى. بۇ مېنىڭ سەممىيىتىم ئۈچۈن بېرىلگەن جازامۇ ياكى ئاجىزلىقىم ئۈچۈن بېرىلگەن جازامۇ؟ ئەقلىم شۇ تاپتا بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىشكە ئاجىزلىق قىلاتتى. كۆز ئالدىمغا ھە دېسىلا بېلەتچىنىڭ بايامقى ئۆكتەم قىياپىتى كېلىۋالاتاتتى، تۇرۇپ ئۇنىڭ ئورنىغا بايامقى ئايال ۋە بالا ئالمىشاتتى. ھەيرانلىق بىلەن قاراۋاتقان، كۈلۈۋاتقان، باش چايقىشىۋاتقان، باش لىڭشىتىۋاتقان ھەر خىل ئادەملەرمۇ دەمۇدەم خىيال ئېكرانىمنى ئىگىلىۋالاتتى.

ئابرۇي ـ نومۇس، غۇرۇر ـ ھاقارەت، غەزەپ ـ تەسەللى ھېسلىرىمۇ كاللامدا تېز ـ تېز ئالمىشىپ تۇراتتى.

نومۇس نەشتىرى يىلان نەشتىرىدىن دەھشەتلىك ئەمەسمىدى؟ ھاقارەتلەنگەن غۇرۇر يارىلانغان شىرەك چاچراپ چىقىشقا قادىر ئىدىغۇ؟! مېنى غەزەپ گىرداببىدىن ياندۇرغان زادى كىمنىڭ، نېمىنىڭ تەسەللىسى؟

كۆز ئالدىمغا لاپپىدە يەنە ھېلىقى ئايال ۋە ئاغرىق بالا

كېلىۋالدى.

ھە، مەن شۇ بالا ئۇچۇن، بالىنىڭ دەردىدە كۆيۈپ پىشىۋاتقان ئانا ئۇچۇن بەدەل تۆلەپتىمەن ـ دە، غۇرۇرۇمنىمۇ شۇنىڭ ئۇچۇن قۇربان قىلىۋېتىپتىمەن. بۇ مېنىڭ تەسەللىيەم ! بايىقى كۆڭۈلسىز ئىشقا ئۇچرىغان «مەن» نامىلىق ئىنسانغا، ئىش ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن بارلىققا كەلگەن «مەن» بېرىۋاتقان تەسەللى ! دەسلەپكى «مەن» دە نومۇس بار ئىدى، غۇرۇر بار ئىدى، كېيىنكى «مەن» ئاۋۋال بۇ نەرسىلەردىن ئايرىلدى، كېيىن ھېلىقى ئاغرىق بالا تۇيۇقسىز يەنە يېڭىدىن نومۇسقا، غۇرۇرغا ئېرىشتى. دەقىقىلىك شۇنداق پىكىر قىلىشىمغا يول قويۇڭلار: ئەگەر روھتا ئاناتومىيە بار دېيىلسە، نومۇس ئۇنىڭ قېنى، غۇرۇر ئۇنىڭ قەددىنى رۇسلاپ تۇرىدىغان ئومۇرتقا. جىسمانىي قان تۆككەنىنىڭ ھېسابى بولمىدىكەنۇ، نېمىشقا روھىي قان تۆككەنىنىڭ ھېسابى بولمايدۇ؟ ئاھ، قانۇن ! مەن ئۇنىڭ ۋىجدان كاتېگورىيەسىگە بۆسۈپ كىرەلمىگىنىگە ھەيرانمەن.

ئەگەر مەن ھېساب ئالغىلى بارسام، ئېرىشىدىغىنىم ناھايىتى چوڭ بولسا: «خاپا بولماڭ» دېگەن سۆز بىلەن قايتۇرۇلغان بىرنەچچە مو پۇل بولار. لېكىن، بۇنىڭ بىلەن پۇچىلانغان روھىم، خورلانغان نومۇس، يارىلانغان غۇرۇر ئاسايىشلىق تاپالامدۇ؟

مەن نېمە دېيىشىم مۇمكىن، پەقەت خىتاب قىلىمەن، چۇقان سالىمەن.

ئىنسانلار، روھنى ئاياڭلار، روھىڭلارنى ئاياڭلار. ئۇ بەكمۇ نازۇك، بەكمۇ قەدىرلىك. ئۇنىڭ جىنايەتچىلىرى قانۇن سوتىدا سوتلانمىغىنى بىلەن ۋىجدان سوتىدا ھامان سوتلىنىدۇ.

1985 ـ يىلى 7 ـ ئاي

غەپلەت ئۇيقۇسىدا

مەن چۈش كۆرۈۋاتىمەن، ئەي، ئىنسانلار، مەن چۈش كۆرۈۋاتىمەن؛ ئوخشىدا يېتىپ، بەگدەك يېتىپ، بەخگىدەك يېتىپ چۈش كۆرۈۋاتىمەن.

مەن ياسىداق ھۈجرىدا، ۋەيرانە كەپىدە، غازاك رەك ساتمىدا، چوخقۇر ئازگالدا چۈش كۆرۈۋاتقىنىم يوق. قۇملۇقتا — پايانسىز جەزىرىدە چۈش كۆرۈۋاتىمەن. بۇ مېنىك چۈشۈم ئەمەس، قۇملۇقنىك چۈشى، ياق، زېمىننىك چۈشى ! چۈش خىيالنىك سۈزۈك ئېقىمى، غايىنىك مەۋج ئۇرۇشى، ئارماننىك دولقۇنلىنىشى !

مەن چۈشۈمدە يولۋاسقا ئايلاندىم، لېكىن ھەرگىز بۆرىگە ئەمەس. ئەي، ئىنسانلار، مېنى بۆرە ئەجدادى دەمسىلەر، ياق، ياق ! مەن ئۇنىخدىنمۇ كۈچلۈك، ئۇنىخدىنمۇ زەبەردەس ! مەن شۇ بۆرىمۇ، قاپلانمۇ، ئېيىقمۇ، تۈلكىمۇ... پەرمانبەردارلىق كۆرسىتىدىغان يولۋاس، شاھانە يولۋاس !

ئاتا ـ بوۋىلىرىمنىك، يىراق ـ يىراق ئەجدادلىرىمنىك ئەقىل ـ پاراسىتى مېنى ئۇلۇغۋارلىق مۇقامىغا كۆتۈرگەن.

مانا، بوۋام يۈسۈپ خاس ھاجىب بۇيۇك پادىشاھلىقنىك ئالتۇن تاجىدا ھېكمەت ئەخگۇشتىرى قىلىپ چاقناتقان «قۇتادغۇ بىلىك» مېنىك ئاستىمدا سېلىنچا بولۇپ يېتىپتۇ. ئۇ مەن ئۈچۈن تەخت. مۇشۇ تەختتە كېرىلىپ ئولتۇرۇپ خالىسام زامانداشلىرىمنى ئۇلۇغ نەسىل، دەپ ماختاپ ئاسمانغا

ئۇچۇرىمەن؛ خالىسام ئۇلارنى دىتسىز، كارغا كەلمەس، دەپ يەرگە چۆكۈرىمەن.

ئۇ مەن ئۇچۇن بۆشۈك. ئۇنىڭغا خالىسام بالامنى ياتقۇزىمەن، خالىسام ئۆزۈم ياتىمەن.

ئىنسانلار، ئاڭلاۋاتامسىلەر، ئۇلۇغنىڭ چۈشى ھەقىقەتەن ئۇلۇغ بولىدۇ. مانا مەھمۇد كاشغەرىيدەك ئۇلۇغ تىلشۇناس، ئالىم ياراتقان شاھانە كىتاب ــ «تۈركىي تىللار دىۋانى»مېنىڭ بېشىمدا ياستۇق بولۇپ تۇرۇپتۇ. خالىسام ئۇنى بېلىمگە قويىمەن، خالىسام بېشىمغا قويىمەن. ئۇنى جەينىكىمگە قويۇۋېلىپ يانپاشلىغىنىمچە، يېنىمغا كەلگەنلەرگە پۈتۈمنى جۆنىسەمۇ ھېچكىم ئېغىر ئالمايدۇ. چۈنكى، باينىڭ قەلەندەرگە كۆرسىتىدىغان ئىلتىپاتى مۇشۇ.

ھەربىر سۆزىدىن نۇر چاقنايدىغان، ھەربىر بېتىدىن گۆھەر ياغدىغان بۇ ئىككى نادىر كىتاب ئاستىمدىن نەمۇ ئۆتكۈزمەيدۇ، ئىسسىقمۇ ئۆتكۈزمەيدۇ.

بوۋىلىرىم بېشىمغا كۈن چۈشمىسۇن، دەپ سايىۋەنمۇ قىلىپ قويغانكەن. ئەي، ئىنسانلار، كۆرۈۋاتامسىلەر، «ئون ئىككى مۇقام»پۈتۈلگەن مۇبارەك كىتاب مېنى ئاپتاپتىن دالدا قىلىپ تۇرۇپتۇ، مېنى كۈنمۇ كۆيدۈرەلمەيدۇ، قۇمۇمۇ كۆيدۈرەلمەيدۇ.

«قۇتادغۇ بىلىك» ــ ئالتۇن بۆشۈكۈم مېنى سىلىق تەۋرىتىدۇ، «تۈركىي تىللار دىۋانى» بېشىمنى سىلاپ پەپىلەيدۇ، «ئون ئىككى مۇقام» مېنى مۈڭلۈق كۈيى بىلەن ئەللەي ئېيتىدۇ.

ۋاھ ــ ۋاھ ــ ۋاھ !

مەن نېمىدېگەن بەختلىك !

قىرانلىق مەزگىلىمۇ ئانا قۇچىقىدا بوۋاقتەك يېتىشتىن ئارتۇق راھەت بارمۇ !

تەۋرەن، بۆشۈكۈم، تەۋرەن !
پەپىلە، ئوغلۇڭنى پەپىلە !
ئېيتقىن ناخشاڭنى، ئېيتقىن !
ئەللەي بالام، ئەللەي...

يولۇاسنىڭ نەرە تارتىپ چۈقان سېلىشلىرى ئاستا - ئاستا تىنچىدى. ئۇ بايام چۈشەكىدىمۇ ياكى يۇقىرىقى گەپلەر ئۈنىڭ ئوڭىدىكى يالقۇنلۇق نۇتۇقلىرىمۇ، بىلەلمىدىم. ئىشقىلىپ مەن ئۈنى كۆرگەندە، ئۇ خۇددى بايام دېگىنىدەك ئۈچ پەلەمپەي شەكلىدىكى ئۈچ زور كىتابنىڭ ئۈستىدە ئوڭدىسىغا ياتاتتى، ياتقاندىمۇ بالىدەك ياتاتتى: ئىككى پۇتى ئىككى يانغا كېرىلگەن، شۇ قەدەر ئەركىن، شۇ قەدەر غەمسىز، شۇ قەدەر بەخىرامان ...

مەن ئاستا ئۈنىڭ قېشىغا يېقىنلاشتىم. ئۈنىڭ ئالىتاغىل تۈكلىرى كۆزۈمگە تىكەندەك ئېنىق كۆرۈندى، بۇرۇتلىرىمۇ چوڭ بېلىقنىڭ قىلتىرىقىدەك دىڭگىيىپ تۇرۇپتۇ. ئۈنىڭ يەرگە تېگىپ تۇرغان قۇيرۇقىنى ئۆزۈمچە سىلىغۇم كەلدى. لېكىن، نېمىشقىدۇر قولۇمنى ئۈزارتىشىمغا ئۇ قۇيرۇق يىغىلىپ، قورۇلۇپ قىسقارغىلى تۇردى، قامچىدەك بولدى، چوكا پۇرچاقتەك بولدى، چىمچىلاقتەك بولدى، سازاڭدەك بولدى، يىڭنىدەك بولدى، ئاخىر يوقالدى. ئۈنىڭ ئالىتاغىل تېرىسىمۇ تۈيۇقسىز كىيىمگە ئۆزگەردى. ئەمدى مېنىڭ ئالدىمدا يولۋاس ئەمەس، بىر ئىنسان ياتاتتى. مەن ھەيرانلىقتىن ۋارقىراپ سالدىم...

چۆچۈپ ئويغاندىم. غەربكە يانپاشلىغان قۇياش يەنە يەر - جاھاننى قىزدۇرۇپ تۇرۇپتۇ. بېشىم يەنىلا ئېغىر. قارىغاندا، چۈشتە ئىچكەن ھاراقنىڭ كەيپى تېخى تارقىمىغان. قاپاقلىرىم

يەنە ساڭگىلىغىلى تۇردى، كۆزلىرىمنى سارغۇچ بىر پەردە ئورىۋالغاندەك بولدى...

سارغۇچ، سېرىق، قوڭۇر...

كۆز ئالدىمدا ھەر خىل رەڭلەر سەكرەيدۇ: قىزىل، قىزغۇچ سېرىق، يېشىل، قارا، كۆك، بىنەپشە... تېخى كۈل رەڭمۇ بار، بوز رەڭمۇ بار.

توپىلىقمىكىنە؟ ياق ! توپىلىق ئەمەس، قۇملۇق، چەكسىز كەتكەن قۇملۇق !

ۋاھ، ئۇنچە ـ مەرۋايىت چېچىۋەتكەندەكلا يالتىرايدۇغۇ. بۇ چىرىمتالسىمان مەدەنلەرنىڭ جىلۋىسى ئەمەسمۇ ! ئاھ، چاقناق قۇملۇقۇم ! سەن بەئەينى ئۇنچە باسقان دوپپىنىڭ ئۆزى.

بۇ مېنىڭ زېمىنىم !

بۇ نى ـ نى سەلتەنەتلىك ئوردا ـ قەسىرلەرنى، ئۆتمۈشنىڭ نى ـ نى ئىجتىھات سەمەرلىرىنى تىلسىمات قوينىدا ساقلاۋاتقان بۇيۇك مۇزېي !

بۇ نى ـ نى ئالتۇن ـ كۈمۈشلەرنى، ئېسىل جاۋاھىراتلارنى سىرلىق ساندۇقىدا بېسىپ ياتقان خەزىنە !

بۇ قۇملۇق خەلقى تەشنا ئابىزەمزەمنى ئىچىگە سۈمۈرۈپ ياتقان زور ئەجدىھا !

بۇ غۇڭۇلداۋاتقان پولات ئۇچقۇ، جاقىلداۋاتقان تۆمۈر كارۋانلارغا جان بېرىدىغان قان ئىسكىلاتى !

بۇ مېنىڭ زېمىنىم، مېنىڭ ماكانىم !

مەن چېكىگە كۆز يەتكۈزگىلى بولمايدىغان قۇملۇققا نەزەر تاشلىدىم. ئەتراپ كۆزۈمگە شۇنداق لىرىكىلىق كۆرۈندى. ئۇ چەتتىن ـ بۇ چەتكە يۈگۈردۈم، دومىلىدىم، ۋارقىرىدىم...

شۇ تاپ نەزىرىمدە پۈتكۈل جاھان مۇشۇ !

مەن تۇرغان يەر جاھانىڭ مەركىزى، كۆزى، يۈرىكى !

ئەتراپىم پايانسىز قۇم دېڭىزى ! بىر زامانلاردا دېڭىز ئىدى، ئەمدى ئۇ قۇم دېڭىزىغا ئايلانغان. بۇمۇ مېنىڭ پەخرىم. ئۇنىڭدا يەلكەنلىك كېمە ئۈزمىگىنى بىلەن، چۆل كېمىسى يۈرىدۇ ! ئۇنىڭدا تېنىمنى سۇ يۇمىغىنى بىلەن، قۇم يۇيىدۇ !

مەن يىراقتا كېتىۋاتقان تۆگىلەرگە قاراپ قويۇپ، بەدىنىمگە قۇم سۈرتۈشكە باشلىدىم. قۇم تېنىمدىكى كىرنى ئوبدانلا ئالدى. يىراقتا بىرنەچچەيلەن قۇمغا كۆمۈلۈۋاپتۇ، ئۇلار تېنىدىكى كىرنى ئەمەس، دەردنى، ئىللەتنى، كېسەلنى ئالماقچى ! ئاھ، نېمىدېگەن خاسىيەتلىك قۇم !

مەن يەنە قۇملۇققا قارىدىم. قۇم بارخانلىرى چاتقالدەك يېيىلىپ ياتىدۇ. بۇ بەلكىم زامانى ئەۋۈەلدە بۇ يەرنى پۈشلچىلىق بىلەن قاپلىغان چاتقال، ئورمانلارنىڭ ئۆچكەن سۈرىتىدۇر.

ئەنە، نۆكەرلەرنىڭ ئوقياسىدەك كېرىلىپ تۇرغان يايسىمان قۇم بارخانلىرىمۇ تۇرۇپتۇ. بۇ بەلكىم زور - زور جەڭ - قىرغىنلارنىڭ سىرلىق ئىزناسىدۇر.

ئاۋۇ ھەرە كۆنكىسىمان بارخانلار قەدىمىي ئەيىيامدىكى تەكلىك ماكان گۈلزارلىرىنىڭ شىرنە بۇلىقىدىن بېشارەت ئەمەسمىدۇ؟!

ئاۋۇ پىرامىداسىمان بارخانلار مىسىر ئەلئېھرامىلىرىنىڭ مودېلى ئەمەسمىدۇ؟! مىسىرلىقلار پىرامىداسىنىڭ ئەندىزىسىنى بۇ يەردىن ئالغان بولسىمۇ ئەجەب ئەمەس !

مەن يىراقتىكى قۇم بارخانلىرىغا يەنە قارىدىم. ئۇ ياقتىكىسى يايسىمان ئەمەس، بەلكى ئايسىمان ـــ ھىلال ئايسىمان ئىدى. مەن ئۇنىڭغا تىكىلگەنسېرى نۇرنىڭ سۇنۇشى كارامىتىنى كۆرسەتكىلى تۇردى. ئۇ سارغۇچ رەڭگە، قىزغۇچ رەڭگە، ئاخىر بېرىپ ئالتۇن رەڭگە كىردى. ئۇ شۇ تاپتا

ئاسماندىكى ئاينىڭ ئۆزىلا ئىدى. ئەتراپ كۆزۈمگە بارغانسېرى غۇۋا كۆرۈنۈپ، پەقەت شۇ ھىلال ئايلا گەۋدىلەندى. ئۇنىڭ شەكلىگە قاراپ ۋاللىداپ تۇرغان ئورغاقنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۈم، ئەتراپ ماڭا ساپسېرىق بۇغدايلىقتەك بىلىندى.

بىرئازدىن كېيىن بۇ ئورغاق كىچىكلەپ، ئاخىر مەسچىت ئۇستىدىكى ھىلال ئاي بەلگىسىدەكلا بولۇپ قالدى. ئۇنىڭغا ئالدى تەرەپتىكى لىمسىمان قۇم بارخىنى مۇنار، يانداقى دۇم قازانسىمان بارخان قۇببە بولدى. مەن مېمارچىلىق سەنئىتىنىڭ ئاجايىپ بىر نامايەندىسىنى كۆرگەندەك بولدۇم. بىر چاغدا ئەزان ئاۋازى ياڭرىدى...

.....

— دادىسى، نامازدىگەرگە ئەزان ئېيتمۇاتسىمۇ، يەنە ياتامدىلا؟! ...

مەن كۆزۈمنى ئاران ئاچتىم، ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتمەكچى بولدۇم - يۇ، لېكىن بېشىمنى مىدىرلىتالمىدىم. شۇ ئەسنادا قۇلىقىمغا مۇڭلۇق ئەزان ئاۋازى ئاڭلانغاندەك بولدى، يەنە باشقا بىر مىسكىن كۆيمۇ بار... يەنە لايدەك ئېزىلىپ ياتتىم.

.....

ھە دېگەندە يەنە يولۋاس، يەنە بايامقىدەك ھالەتتە ياتىدۇ...

.....

ئاللاھۇئەكبەر - ئاللاھۇئەكبەر...

.....

ساتارىم تارىغا جان رىشتىدىن تار ئېشىپ سالسام...

.....

ئەزان، مۇقام ئاۋازلىرى يولۋاسنىڭ قۇلاق تۈۋىدە لەرزان ياڭرايدۇ، يولۋاس بولسا، ئۆلۈك مەستەك ئوڭدىسىغا كېرىلىپ ياتىدۇ.

.....

— ئويغانساڭلىچۇ، ئويغانساڭلىچۇ !...

.....

راست، يولۋاس نېمىشقا ئويغانمايدىغاندۇ؟!

غۇلۇڭ...ڭ

قۇلىقىمغا قوڭغۇزنىڭ غوڭۇلدىشىدەك ئاۋاز ئاڭلاندى، مەن ئەتراپىمغا قارىدىم، ھېچنېمە يوق، كۆككە قارىدىم، ئاسماندا ئايروپىلاندەك بىرنەرسە ئۇچۇۋاتىدۇ. ياق، ئايروپىلان ئەمەس، راكېتا ! سۈنئىي ھەمرا ! ئالەم كېمىسى !

ئۇ نەرسە ئۇچۇۋاتىدۇ، يىراقتا، ياق، بۈيۈكلۈككە، چەكسىزلىككە ئۇچۇۋاتىدۇ، ئۆرلەۋاتىدۇ. ئۇ زېمىندىكى تەختكە شۇكۇر قىلمىغان؛ ئاينى، چولپاننى، زۆھرەنى... قىسقىسى باشقا بىر دىيارنى ئۆزىگە ئارامگاھ قىلماقچى. كۆكۈچ ئاسمان ئۇنىڭ ئالدىدا قاينامغا ئايلانغان. ئۇ قاينام ئىچىدە كاراپتەك ئۇزىدۇ، ئۇزۇۋۇاتىدۇ.

ئۇنىڭ كەينىدىن چىققان تۈتەك ماڭا شىددەتلىك بورانىدەك بىلىنىدى. قۇملۇق بوران ئىچىدە قالدى، چاقناق قۇملۇقنىڭ لىرىكىلىق قىياپىتى بۇزۇلدى. قېنى پىرامىدا؟ قېنى ھەرە كۆنەكلىرى؟ قېنى ئوقيا؟ قېنى چاتقال، قېنى گۈلزار، قېنى ئورمان؟ ھەممىسى ـ ھەممىسى ئۆتمۈش ! تەسەۋۋۇر، قۇرۇق خىيال !

كۆز ئالدىمدىكى ئەمەلىيەت — قۇملۇق ! پايانسىز كەتكەن قۇملۇق !

كۆكتىكى ئەمەلىيەت — ئالەمگە ئېتىلىپ چىقىپ كېتىۋاتقان كېمە !

ماڭا زېمىننىڭ ھەممىسى مۇشۇ يەردەكلا بىلىنىدۇ. ھالبۇكى، ئۇ ئۇچقۇچىغا زېمىن مۇشتۇمچىلىكلا كۆرۈنىدۇ.

ئۇ زامانىنىڭ ئالدىدا يۈگۈرىدۇ،
مەن زامانىنىڭ كەينىدە ئاقسايمەن؛
ئۇ ماكانىنى يېڭىلايدۇ،
مەن ياۋانىنى پىرقىرايمەن.
.....
ـــ بالام، قەغەز ئايروپىلانىڭنى تالادا ئۇچۇرساڭچۇ !
.....
راست، تالادا ئۇچۇر ! ئېگىز ئاسماندا ئۇچۇر ! قەغەز ئۇچۇرغىنىڭ نېمىسى؟ تۆمۈرنى ئۇچۇر، پولاتنى ئۇچۇر !
مەن ئۇچۇرالمىغان پولاتنى بالام قانداق ئۇچۇرىدۇ؟ بوۋام ئۇچۇرالمىغان پولاتنى مەنمۇ ئۇچۇرالمىغانغا ئوخشاش ئىشقۇ بۇ !
ھەي، بوۋىلىرىم، بوۋىلىرىم ! ئۆز ۋاقتىدا نېمە ئىش قىلغان بولغىيتتىڭلار؟ ساپانىنى سۆرەپ، ۋاي دادەيگە توۋلاپ، كالا ھارۋاڭلارنى قېتىپ، خورەكنى تارتىپ كېتىۋېرىپتىكەنسىلەر ـ دە.
.....
ـــ قارا، ئاپا، دادام خورەك تارتىۋاتىدۇ. دادامنى ئويغىتالماي ماڭا ۋارقىراپ يۈرىسەنغۇ؟!
.....
راست، دادىلار ئويغىنىشى كېرەك ! بالىلاردا نېمە گۇناھ؟!
ھەي، دادىلار ـ دادىلار ! ئۇخلاپلا يۈرىسىلەر. سىلەرمۇ ئويغانساڭلار، خەقلەرگە ئوخشاش ئاسماندا ئۇچساڭلار بولمامدۇ؟ ! ئويغىنىڭلار ! ئويغىنىڭلار !
.....
ـــ مەن سىلىنى دەۋاتىمەن ! ئۇخلاۋېتىپ بىزنى ئويغىنىڭلار دەيدۇغۇ ماۋۇ كىشى. تۇرسىلا، غەپلەتتە يېتىۋەرمەي !
.....
مەن كۆزۈمنى ئاچتىم. كۆز ئالدىم خۇنۇك، غۇۋا. بۇ

چۈشىنىڭ غۇۋالىقى، چۈشىنىڭ ! يەنە بېشىم ياستۇقتا چۆكتى.

.....

كۆز ئالدىمدا يەنە يولۇاس. ئۇ يەنە بايامقىدەك ياتىدۇ.

زېمىن خۇددى جىگەر كېسىلى بولغاندەك زەپران چىراي، باغرىنى ساپسېرىق غازاڭ قاپلىغان.

يىراقتا مەسچىت قەد كۆتۈرۈپ تۇرۇپتۇ. كۆكۈچ رەڭ ئىچىدە ئۇ خۇددى دېڭىزدا كۆرۈنگەن سەرراپقىلا ئوخشايدۇ.

ئۇنىڭ كەينى تەرىپىدە قۇياش. ئۇ ئىچ ـ ئىچىدىن ئۆرتىنىپ كۆيۈۋاتىدۇ. ئۇلا ئەمەس، ئەتراپىدىكى ئاقۇچ بۇلۇتلارمۇ كۆيۈۋاتىدۇ، زېمىنغا دۆۋىلىنىپ ياتقان غازاڭلار شۇ كۆيۈشنىڭ تەپتىدىن سارغايغانمىكىنە ؟ !

مەن ئاسمانىنىڭ يەنە بىر تەرىپىگە قارىدىم. راكېتا كۆكنى يېرىپ ئۇچۇۋاتىدۇ. ئۇنى گەۋدىلەندۈرۈپ تۇرغان رەڭ كۆكۈچ دېڭىز سۈيىگىلا، گۈزەلنىڭ نىل رەڭ شايى ئىچ كۆڭلىكىگىلا ئوخشايدۇ.

ئاھ، گۈزەل ! ئاھ، ئىچ كۆڭلەك ! ئاھ، سۈتتەك بەدەن ! ئاھ، ئالمىدەك كۆكسۈڭ !

.....

نېمانداق بىمەنە جۆيلۈيدىغاندۇ ماڭۇ كىشى ! تۇرۇپ كەتسىلە دەيمەن !

.....

راست، تۇرۇش كېرەك، تۇرۇپ كېتىش كېرەك !

ۋاي، ماڭۇ يولۋاس نېمانداق ئويغانمايدىغاندۇ؟

ۋاي، يىلان !

ۋاي، ئاپلا !

يوغان بىر يىلان ۋىشىلداپ كېلىۋاتىدۇ، لېكىن يولۋاس يەنىلا ئۇيقۇدا.

ھالاكەت مەبۇدىسى دېگەن يىلان مۇشۇ ئەمەسمىدۇ؟ ! يا

هەزرەت، نېمىدېگەن قارا، نېمىدېگەن توم، نېمىدېگەن ئۇزۇن !
يىلان سويلاپ كېلىۋاتىدۇ، يولۋاسنى مولجالاپ كېلىۋاتىدۇ.
يولۋاس بولسا، ئاتا مىراسلىرىنىڭ ئۈستىدە بەخرامان ئۇخلاۋاتىدۇ، شېرىن چۈش كۆرۈۋاتىدۇ !
يىلان قانلىق ئاغزىدىن ئۇزۇن نەشتىرىنى چىقاردى، يولۋاس بولسا، قولىنى مەيدىسىگە قويۇپ يەنىلا ئۇخلاۋاتىدۇ.
توۋا، ئۇنى قارا باسمىدىمىكىنە؟!
مەن ئۇنى تۇرتۈپ ئويغىتىۋەتمەكچى بولۇپ قولۇمنى ئاپىرىۋىدىم، ئۇ يولۋاس يەنە ئادەمگە ئۆزگىرىپ كەتتى. بىر قارىسام بالام ! بىر قارىسام ئۆزۈم ! بىر قارىسام ئايالىم !
نەشتەر بارغانسېرى يېقىنلاشقىلى تۇردى.
ئۇ ئەمدى هالاك بولىدۇ، ئۆلىدۇ !
.....
ـــ ۋاي، قارا باستى ! بالام، داداڭنى قارا باستى !
.....
ئەمدى ئۆلىدىغان بولدۇم !
ۋاي، يىلان ! ... ۋاي، چاقتى !
.....
مەن چۆچۈپ ئويغاندىم. كۆزۈمنى ئاچسام خوتۇنۇم قۇلىقىمنى سوزۇۋاتقانىكەن.
«شۇكۇر، ـــ دەۋەتتىم، ـــ هەرنېمە بولسا چۈشۈم ئىكەن !»
راست، بۇ چۈشۈم ئىدى، لېكىن كېچىدىكى چۈش ئەمەس، كۈندۈزدىكى چۈشۈم ئىدى. كۈندۈز ئۇيقۇسى غەپلەت، مەستلىك ئۇيقۇسى پالاكەت دەيدىكەن. ياراتقان ئىگەم غەپلەت بالاسىدىنمۇ، پالاكەتچىلىك جازاسىدىنمۇ ساقلىغاي !

1985 ـ يىلى 8 ـ ئاي

قىزىلتاغ ئۇستىدە

مەن تاغلىق ئەمەسمەن، شەھەردە تۇغۇلدۇم، شەھەردە ئۆستۈم، لېكىن تاغقا ھەۋەس قىلىمەن، بۇ بەلكىم تاغنىڭ بۇيۇك قەد كۆتۈرۈپ تۇرغانلىقىدىندۇر. دېمىسىمۇ، ئىنسان ئۆزىنى بۇيۇكلۇكتە كۆرگەندە ئاجايىپ بىر خىل يايراپ كېتىدۇغۇ. بۇنداق دېسەم گەپنى باشقا يەرگىمۇ ئېلىپ كەتمەكچىلار. مەن پەقەت تاغ خۇسۇسىدىلا سۆزلەۋاتىمەن. پەستە تۇرساڭ ئېگىزلىككە قارايمەن، دەپ دوپپاڭمۇ چۈشۈپ كېتىدۇ. ھالبۇكى، ئېگىزلىكتە تۆۋەنىنى كۆرەي دېسەڭ ئېڭىشىشىڭ، غادايماي ئېگىلىشىڭ، كۆزۈڭنى يوغان ئېچىپ زەن سېلىشىڭ كېرەكقۇ؛ بەلكىم تاغنىڭ كىشى پەزىلىتىنى يېتىلدۇرۇشتە مۇشۇنداق بىر تەرىپىمۇ بولسا كېرەك. ئېگىزلىكتە يىراق ـ يىراقلارنى كۆرگىلى بولىدىغانلىقىنى سۆزلىمىسەممۇ چۈشىنىشلىك. ئىشقىلىپ، مەن تاغنى ياخشى كۆرىمەن. ئېگىزلىكتە تۇرۇپ يىراق ـ يىراقلارغا قارىغۇم كېلىدۇ، ئاسمان ـ پەلەك تاغلارنى سۆيۈپ ئۆتكەن ئاپپاق مامۇق بۇلۇتلارنى تۇتقۇم، سىلىغۇم كېلىدۇ. ئامال قانچە، بىزنىڭ شەھەردە كۆككە تاقىشىدىغان ئۇنداق بۇيۇك تاغلار يوق، ھەرھالدا ئەتراپىنى كۆرسىتەلىگۈدەك تاغلار ئاز ئەمەس. شەھىرىم ئۇرۇمچى ئەتراپى تاغلار بىلەن قورشالغان ھالىتى بىلەن خۇددى ئوڭدا قىلىپ قويۇلغان سۆسەر تۇماققا ئوخشايدۇ. ئەگەر بۇ تۇماقنى ئاسمانغا قول سوزۇپ تەلمۇرۇپ تۇرغان جۇمۇلاڭما چوققىسىغا كىيدۈرۈپ

قويغاندا، ئەرشىنىڭ ھۆر ـ پەرىزاتلىرىمۇ ئۆزلۈكىدىن چۈشۈپ بۇ دىياردا ئويناپ كېتەتتىمىكىن، دەپ خىيال قىلىمەن بەزىدە. بۇ مېنىڭ بالىلىقىم تۈتۈپ قالغان چاغلار ... جىققىنا سۆزلەپ كەتتىم، ئىشقىلىپ، مەن پات ـ پات تاغلارغا چىقىپ تۇرىمەن.

بۈگۈن نۆۋەت قىزىلتاغقا كەلدى. مەن تاغقا چىقىپ كېتىۋاتىمەن. يۈقىرىلىغانسېرى ھاسىراپ كېتىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئاغزىمنى ئاچماي چىقىۋاتىمەن، قۇلۇقۇم ئايىغىم تېۋىشىدە، خىيالىم... مەن بۇنى خىيالىم دەيمۇ، نېمە دەي؟ مەن مۇنداق نەرسىنى ئويلىدىم؛ چوققىغا ئۆرلىگەندىمۇ ئاغزىنى ئاچماي ماڭغان ئوبدانراق بولىدىكەن، بىلىم چوققىسىغا ئۆرلىگەندىمۇ كانىيىنى كەرمەي، قۇلۇقىنى ئىتتىك قىلىش ياخشىراق بولىدۇغۇ دەيمەن. تاغقا غادىيىپ چىققىلى بولمايدۇ، بىلىم چوققىسىغىمۇ شۇنداق.

مەن تاغقا چىقىپ كېتىۋاتىمەن. ھارغىنىمدا چىدامغا يۆلىنىۋاتىمەن، ئاچقىنىمدا غەيرەت كەمىرىمنى چىڭتىۋاتىمەن، بوشاشقىنىمدا ئىرادىنىڭ كۆزگە كۆرۈنمەس قوللىرىغا ئېسىلىۋاتىمەن، ئاقىۋەت تاغنىڭ ئۈستىگە چىقتىم. ۋاھ، تاغ ئەمەس، باغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ قالدىممۇ دەيمەن ؟ ! قىزىلتاغقا چىقمىغىلىمۇ خېلى ئۇزاق بوپتىكەن. شۇ تاپتا مېنى بۇ يەرنىڭ مەنزىرىسى ھەيران قالدۇردى. قايسىبىر يىللاردا مېنى چوقچىيىپ تۇرغان قورام تاشلىرى، ئاندا ـ مۇندا ئۆسكەن ئوت ـ شىۋاقلىرى بىلەن كۈتۈۋالمىدىغان بۇ تاغ، بۈگۈنكى كۈندە ماڭا ياپيېشىل قۇچقىنى ئېچىپ تۇراتتى. ئەتراپتا قارىغاي، قارىياغاچ، جىگدە دەرەخلىرى... بۈك ـ باراقسان قەد كۆتۈرۈپ تۇرۇپتۇ؛ جىگدىلەر تۈۋىدە يىگىت ـ قىزلار جۈپ ـ جۈپى بىلەن جىگدە پۇرىقىغا مەست بولۇپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدە چاقناپ تۇرغان ياشلىق

ئوتلىرىنىڭ تەپتى ماڭمۇ تەسىر قىلدىمۇ ياكى مەنمۇ ئۇلاردىن ئىلھاملىنىپ ئۆز ۋاقتىدىكى كۆيۈك ئوتلىرىمدىن قايتا ياندىمۇ، بىلمىدىم، تۇرۇپلا ئىسسىق ھېس قىلدىم ـ دە، چىلاپچا شەكىللىك شىپاڭ ئاستىغا بېرىپ گاز سۇيىدىن بىر بوتۇلكىنى تىنماي بىراقلا كۆتۈرۈۋەتتىم.

غۇر ـ غۇر ئۇرغان سالقىن شامال، مۇزدەك گاز سۇيى مېنى سەگىتتى. مەن ئۇيغۇر قىزىنىڭ تاجىسىدىكى ئۇكىگە ئوخشاش تىككىدە تۇرغان مۇنار تۇۋۈگە كەلدىم. قىزىلتاغنىڭ ئەڭ ئېگىز چوققىسى مانا مۇشۇ، بۇ يەردە قات ـ قاتلىرى قاتلىمىدەك يېرىلىپ تۇرغان قىزىل قورام تاشلار دىققىتىمنى جەلپ قىلدى. ھە، راست، تاش ـ توپىسى قىزىل بولغاچقا، بۇ جاي قىزىلتاغ، دەپ ئاتالغانكەن ـ دە ! تاش ئۇۋۇنىدىسىدىن بىر ئوچۇم ئېلىپ سەپسېلىپ قارىدىم. توپىسىنى پۇتۇنلەي قىزىل دېگىلىمۇ بولمىغۇدەك. ئۇنداقتا، نېمىشقا قىزىلتاغ، دەپ ئاتىلىپ قالغاندۇ؟ بەلكىم بۇ يەر زامانىسىدا ھۆرىيەت ئۇچۇن جەڭ قىلغانلارنىڭ قىزىل قانلىرى بىلەن بويالغان جاي بولغىيتتى؛ بەلكىم قايسىبىر چاغلاردا لالە رەڭ شەپەقە چۈمكەلگەن تاغنى كۆرۈپ، ئاللىقانداق بىر شائىر ئىلھامى قاينىاپلا شۇنداق دەۋالغان بولغىيتتى ۋە بەلكىم بۇ يەرنىڭ قوينىدىكى قايسىبىر كۆمۈرلۈك ئۇشتۇمتۇتلا يېنىپ كېتىپ تاغۇتاشنى كۆيدۈرۈۋەتكەن بولغىيتتى. ياق، ياق ! بۇنىسى ئەقىلگە سىغمىدى. مەن يەنە شائىرانە پاراڭ بىلەنلا بۇنىڭ تەبىرىنى خۇلاسىلەپ قويماي. تارىختىن كەم ساۋات ئەدىبكە بۇنىڭدىن ئوڭايراقى يوق ئوخشايدۇ: ئۇرۇمچىدۇر كۆمۈر خەزىنىسى، كۇچلۇكتۇر ـ كۇچلۇك ئوتىنىڭ تەپتى؛ شۇ ئوت بىلەن قىزارغان بۇ تاغ، شۇنىڭغا رەمزە ئىسمى ۋە ئەپتى.

مەن قىزىلتاغ ئۇستىدە تۇرۇۋاتىمەن، تۆۋەنگە قاراۋاتىمەن،

بۇرنۇمنىڭ ئاستىدا ئۇششاق ئېقىنلار، كىچىك، پاكار ئۆيلەر تۇرۇپتۇ. مەن يىراق ـ يىراقلارغا قاراۋاتىمەن، كۆز ئالدىمدا قۇياش نۇرىدىن كۈمۈش لېنتىدەك سوزۇلۇپ ياتقان ئاسفالت يوللار، ئېگىز بوي تارتىپ تۇرغان ئۆي ـ ئىمارەتلەر تۇرۇپتۇ. قانچە ئەسىرلەردىن بۇيان، بۇ شەھەرنىڭ تۇرقى ـ ھالىتىگە شاھىت بولۇپ تۇرغان بۇ تاغ، ئۆزى بىلەن بوي تالىشىپ كۆتۈرۈلۈۋاتقان بىنالارغا قاراپ بەلكىم مەستلىكى كېلىۋاتقاندۇ. دېمىسىمۇ، ئۆزىدىن ئېشىپ كەتكەن بالىسىغا قاراپ زوقلانمايدىغان ئاتا بولمايدۇغۇ ؟ !

مەن قىزىلتاغ ئۈستىدە تۇرۇۋاتىمەن، ياق، تاغ ئۈستىدە ئەمەس، بىر گىگانت كېمە ئۈستىدە تۇرۇۋاتىمەن. يېنىمدىكى مۇنار ــ ماچتا، شىپاڭلار ــ بۆلمە. لەڭگەر تاشلاپ تۇرغان كېمىنىڭ ئەتراپىدا ھايات دولقۇنى ئۆركەشلىمەكتە. مەرىپەت بۇلاقلىرىدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان سۈلار بۇ زور ئېقىننى تېخىمۇ ئەۋجگە كۆتۈرمەكتە.

ئۆركەشلە، ھايات دولقۇنى ئۆركەشلە؛ غەيرىتىڭدىن چاچرىغان كۈمۈش مونچاقلىرىڭنى بەخت پەرىسى بوينىغا مارجان قىلىۋېلىشقا ئىنتىلمەكتە. ئۆركەشلە، ھايات دولقۇنى، ئۆركەشلە؛ كۈتمەكتە يېزنى تاشقىنلىق ئەتە !

1985 ـ يىلى 2 ـ ئاي

ئاھ، ئۇستازىم

(مەرھۇم ئۇستازىم ئابلىمىت سىدىققا بېغىشلايمەن)

ئاھ، بۇگۈن ماڭا نېمە كۈن بولدى؟ ئوچۇق ئاسمان مەن ئۇچۇن نېمىشقا قاراڭغۇ بىلىنىدۇ؟ تومۇز ئىسسىق مەن ئۇچۇن نېمىشقا سوغۇق بىلىنىدۇ؟

راستمىدۇ؟ ئاشۇ ئالدىمدىكى تاۋۇتتا كېتىۋاتقان راستلا مېنىڭ ئۇستازىممىدۇ؟

ئاھ، ئىلىم يولىدا تىنىمسىز سوققان يۈرەك.

ئاھ، غۇنچىلىرىغا شەربەت بولۇپ ئاققان يۈرەك.

سەن ئەمدى سوقۇشتىن توختىدىڭمۇ؟

ئاھ، ئىشەنچ چاقناپ تۇرىدىغان كۆزلەر.

ئاھ، ئۈمىد چىرىغىنى ياققان كۆزلەر.

سىلەر ئەمدى مەڭگۈلۈك يۇمۇلدۇڭلارمۇ؟

ئاھ، ئۇستازىم، سەن ئەمدى ھېچنېمىنى كۆرەلمەيسەن. لېكىن، سەن ئاچقان كۆزلەر سەن ئۇچۇن هەممىنى كۆرۈۋاتىدۇ.

بۇگۈن ساڭا توي بولدى. سەن شۇ تاپتا تەختىراۋاندا ئەمەس، ھۆرمەت تەختىدە كېتىۋاتىسەن. ئالدىڭدا يولداشلىرىڭ، يېنىڭدا قولداشلىرىڭ؛ كەينىڭدە ئاتا ـ ئانىلار سەلدەك ئاقماقتا، يولۇڭدا ئۆسمۈر بالىلار گۈلدەك باقماقتا.

كۆز ئالدىمدا ئاجايىپ سۈرەت، چىڭقىچۇش ئاپتىپىدا چوغدەك تاۋلىنىپ تۇرغان قىزىل يوپۇقلۇق تاۋۇت گويا بىر

مەشئەل، سان ـ ساناقسىز قوللار ئۇنى باشتىن ئاشۇرۇپ كۆتۈرمەكتە. ئۇلار ئۇستازنىڭ ئۇلۇغۋارلىقىنى نامايان قىلماقتا، ئۇستاز سىياسى قەدىر ـ قىممەت ئاسمىنىدا جەۋلان قىلماقتا.

مەنمۇ قولۇمنى سوزدۇم، ئۇستازىم. سېنىڭ تاۋۇتۇڭ، ياق، سېنىڭ مەشئىلىڭ مېنىڭمۇ قولۇمدا. ئەمدى كۆز ئالدىم يەنە باشقىچە: يوللىرىم يورۇق، ئاسمىنىم يورۇق؛ ۋۇجۇدۇم ئىسسىق، ئەتراپىم ئىسسىق ...

بۇ سېنىڭ مەشئىلىڭنىڭ كارامىتى ئەمەسمىدۇ ؟! مەرىپەت مەشئىلى ئۆچمەيدۇ، ئۇستاز ئەجرى ئۆلمەيدۇ.

سەن ئىلىمنىڭ خاسىيىتى بىلەن نۇرغۇن كۆزلەرنى ئاچتىڭ، ئۇلارمۇ يەنە نۇرغۇن كۆزلەرنى ئاچىدۇ.

سەن ئانا تۇپراقتا ئەجرىڭ ئۇنچىلىرىنى چاچتىڭ، بۇ ئۇنچىلەر چوقۇم ئۆز نۇرىنى چاچىدۇ.

سەن يۈرەك قېنىڭنى غۇنچىلىرىڭغا سەرپ قىلىپ تۇغەتتىڭ، بۇ غۇنچىلار چوقۇم گۈل بولۇپ قەبرەڭنى ياپىدۇ.

تىنچ يات، ئۇستازىم، سېنىڭ مەقبەرەڭ زېمىندىلا ئەمەس، خەلقنىڭ قەلبىدە.

1985 ـ يىلى 9 ـ ئاي

خاماندا

مەن خامانغا باردىم. خامانىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر ئات تۇلۇقچا سۆرەۋاتاتتى. ئۇنىڭ يېنىدا بىر قىسسىم كىشىلەر خامان سورۇۋاتاتتى. ئالتۇندەك دان ئۇلارنىڭ ئايىغىغا تۆكۈلسە، سامانلىرى پۇرقىراپ بېرىپ ھېلىقى ئاتنىڭ بېشىغا چۈشەتتى. ئاتنىڭ بېشىغا، بېلىگە ۋە ساغرىسىغا ئۇزۇن - قىسقا سامانلار چاپلىشىۋالغان؛ يالى، قۇيرۇقلىرىمۇ توپان سامانىنىڭ دەستىدىن كۆرگۈسىز بولۇپ كەتكەنىدى. ئاتنىڭ تېنىدىن ئېقىۋاتقان تەرگە ۋە ئۇنىڭغا چاپلاشقان سامانغا قاراش بەكمۇ كۆڭۈلسىز، لېكىن ماڭا ئۇنىڭدىنمۇ بەك كۆڭۈلسىز تۇيۇلغىنى، ئاتنىڭ كۆزىنىڭ تېڭىقلىقى ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئات ئېگىسىنىڭ ۋارقىراشلىرىغا جور بولۇپ قولىدىكى قامچىنىڭ قارسىلداشلىرىچۇ تېخى.

ئېگىسى ناخشىغا چۈشكەنده ئات بىر خىل ئايلىناتتى، ۋارقىراشقا چۈشكەنده تۇيۇقسىز چۆچۈپ قەدەملىرىنى ئىتتىك ئالاتتى، بېشىدا قامچا ئويناۋاتقاندا بولسا، ھودۇقمىدىن يۈگۈرۈپمۇ سالاتتى.

ئات ئېگىسى شۇ تاپتا: «ئالتۇن دانلىرىم سامماندىن ئايرىلىۋاتىدۇ» دەپ مول ھوسۇلنىڭ پەيزىنى سۈرۈۋاتقاندەك ئىدى.

ئات بولسا شۇ تاپتا: «مەن ئۇزاق بىر مەنزىلگە كېتىۋاتىمەن» دەپ خىيالىدا ئاجايىپ بىر مەنزىلنىڭ قارىسىنى

كۆرۈۋاتقاندەك ئىدى. ئۇ خىيالىدا بەلكىم قويۇق ئورمانلىقتا كېتىۋاتقاندۇ؛ تېنىگە چاپلاشقان سامانلار ئۇنىڭغا گۈلنىڭ تۆكۈلگەن بەرگلىرىدەك ياكى ئاللىقانداق دەرەخلەرنىڭ چېچەكلىرىدەك بىلىنسە، بېشىغا تېگىۋاتقان قامچىلار ئۇنىڭغا شەمشادمۇ، چىنارمۇ، ئىشقىلىپ بىر دەرەخنىڭ قاراسلاپ سۈنغان شاخلىرىدەك تۇيۇلۇۋاتقاندۇ.

مەن ئالدىمدىكى ھالەتكە قاراپ ئىختىيارسىز ۋارقىرىۋەتتىم:

— ئاھ، كۆزنى ئەتكەن لاتا، سەن قامچىدىنمۇ قۇدرەتلىك، قامچا زەربە بىلەن ھەيۋىدىن بۆلەك ھېچنېمىگە قادىر ئەمەس، سەن بولساڭ قاراڭغۇلۇق قۇچىقىدا ھەركىمنى ھەرنېمە قىلىشقا قادىر. چۈنكى، سەن ئىرادىسىز جان ئىگىسىگە قارىغۇنىڭ دېلىغۇللۇقى بىلەن قۇلنىڭ رايىشلىقىنى بېغىشلىغۇچى.

1985 ـ يىلى 10 ـ ئاي

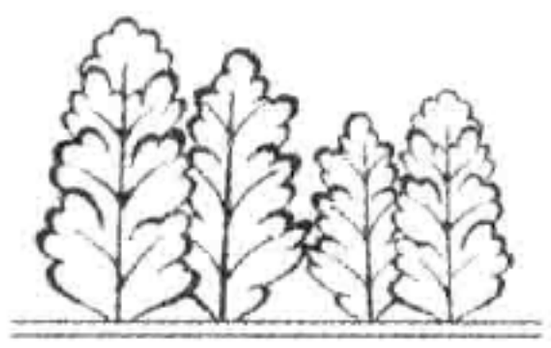

ئۇنتۇلغان بۇرچ

ئۇنتۇغاقلىقمۇ ئىنسان ئۈچۈن غەلىتە كېسەل. ياشانغىنىڭدا بۇنداق بولۇپ قالساڭ، ئۇ چۈشىنىشلىك، خەقمۇ كەچۈرىدۇ، ئۆزۈڭمۇ كەچۈرسەن. لېكىن، ياشلىقىڭدىلا ئۇنتۇغاق بولۇپ قالساڭ، بۇنىڭغا خەق تۇرماق، ئۆزۈڭمۇ كۈلمەي ئىلاجىڭ قانچە ؟ !

يات بىر شەھەردە ئاغىنەم بىلەن ساياھەتتە بولۇۋاتقان چاغلىرىم ئىدى. بىر ـ بىرىگە تۇتىشىپ كەتكەن تار كوچىلارنىڭ ئىچكىرىسىدىكى بىر ئۆينى قونالغۇ قىلغانىدۇق. ئېسىڭلاردا بولسۇن: بىز بۇ ئۆيگە شۇ كۈنى كۈندۈزدە ئورۇنلاشقان. بازار ئايلىنىپ قورساقمۇ تازا ئاچقان مەھەلدە هېلىقى ئۆيگە قايتماقچى بولدۇق. كوچا دوقمۇشىغا كەلگەندە قاراڭغۇ چۈشكەنىدى. ئالدىمىزدا ئىككى يول تۇراتتى. مەن بەزى ئالامەتلەرگە قاراپ ئوڭ تەرەپتىكى كوچىنى شۇ دەپ جەزملەشتۈردۈم، لېكىن ئاغىنەم مېنىڭ دېگىنىمگە ئۇنىمىدى. ئۇ سول تەرەپنى كۆرسەتتى. مەنمۇ جاھىل، گېپىمدە چىڭ تۇردۇم. ئۇ مېنى ئۇنتۇغاق، دېدى، مەنمۇ ئۇنى، يادىڭدا بىرنېمە تۇرمايدۇ، دەپ ئەيىبلىدىم. ئۇ مەن بۇ شەھەرگە بۇرۇن كېلىپ باققان، دېدى. مەن، بۇرۇن كېلىپ باقمىغان بولساممۇ، بۇ كوچىدىن تېخى چۈشتىلا چىققان، دېدىم. بىز خېلى تالاشتۇق. ئاخىر مەن:

ـــ ئۇنداق بولسا، هەربىرىمىز بىلگەن يولىمىزغا ماڭايلى، ـــ دېدىم. ئۇ كۈلدى ۋە:

ـــ ياق، سەن بىللە ماڭاي، لېكىن بۇ تەن بەرگىنىم ئەمەس، ـــ دېدى.

مەن غەلىبە تەمەننالىسى بىلەن ئۇنى باشلاپ ئۆزۈم دېگەن كوچىغا ئېلىپ كىردىم. كېتىۋاتىمىز، كېتىۋاتىمىز، بىز چۈشكەن ئۆي كۆرۈنمىدىغاندەك ئەمەس. ماڭغانسېرى كىچىك كوچىلار كۆپەيىپ، كۆرۈپ باقمىغانلا بىر يەرلەرگە كېلىپ قالدۇق. مەن ئاخىر گاڭگىرىغان هالدا ئاغىنەمنىڭ كۆزىگە قارىدىم.

ئۇ ماڭا قاراپ كۈلدى ۋە گەپ ـ سۆزسىزلا كەينىگە بۇرۇلدى. مەن ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭدىم. هېلىقى كوچا دوقمۇشىغا چىققاندىن كېيىن، ئۇ مېنى بايام دېگەن يولغا باشلىدى. ئانچە ئۇزۇن ماڭمايلا هېلىقى ئۆيگە يېتىپ كەلدۇق. مەن ئۇنىڭ كۆزىگە خىجىللىق ئارىلاش قارىدىم. ئۇ كۈلدى، دېمىسىمۇ، ئۇ كۈلۈشكە هەقلىق ئىدى. لېكىن، كۆڭلۈمدە بىر نەرسە چىگىچ: نېمىشقا ئۇ ئۆزىنىڭكى توغرا بولغاندىكىن، ئۆز يولىغا كېتىۋەرمىدى؟ نېمىشقا مېنىڭ كەينىمدىن ماڭدى؟ مەن كۆڭلۈمدىكى ئويلىغانلىرىمنى ئۇنىڭدىن سورىدىم. ئۇ مۇنداق جاۋاب بەردى:

ـــ مېنىڭ كەينىڭدىن ماڭغىنىم خاتالاشقانلىقىڭنى ئۆزۈڭگە تونۇتۇش؛ ئۆزۈمنىڭ يولىغا كېتىۋەرمىگىنىم، توغرا يولغا سېنىمۇ بىللە ئېلىپ مېڭىش. دوستىنى ئازغۇن يوللارغا يالغۇز سېلىپ قويۇش ئادەملىك بۇرچ ئەمەس.

مەن قايىل بولغان هالدا ئۇنىڭ كۆزىگە قارىدىم. ئۇ كۈلدى. ئۇنىڭ بۇ كۈلكىسى ماڭا بايامقى ئۇنتۇغاقلىقىمنى ئەمەس، بەلكى مەن ئۇنتۇپ قالغان ئاجايىپ بىر بۇرچىنى ئىما قىلغانىدى.

1986 ـ يىلى 2 ـ ئاي

بۇلبۇلنىڭ مەدھىيەسى

نۆكچە مۇزلار ئېرىپ سۇلار يەر يۈزىگە يېيىلىندىن سۈت ئاققاندەك شىرىلداپ قۇيۇلدى.

ئەگىز يىلاندەك تولغىنىپ ئاقتى.

قارلىغاچلار تۇپراق ئاستىدىن ئۆمىلەپ چىققان قۇرت ـ قۇمرۇسقىلارغا تاشلاندى.

بالىلارنىڭ لەگلەكلىرى سەپ تارتىپ كېلىۋاتقان تۇرنىلارنىڭ ئالدىغا قارشى ئالغىلى چىققاندەك ئاسماندا جەۋلان قىلدى.

زېمىن كېپەن رەڭ كىيىمىنى تاشلاپ يېشىل لىباسقا ئورانىدى.

گۈل ـ چېچەكلەر نازىنىندەك كۈلۈپ كۆزىنى ئاچتى.

بۇلبۇل خەندان ئۇرۇپ سايرىدى.

مەن: «بۇلبۇل گۈلنى كۈيلەۋاتىدۇ» دېدىم.

بۇلبۇل دېدى: «ياق، مەن ئويغانغان زېمىنغا مەدھىيە ئوقۇۋاتىمەن».

«بەرھەق، ــ دېدى زېمىن، ــ مەدھىيە ھامان ئويغانغانلارغا مەنسۇپ».

1986 ـ يىلى 3 ـ ئاي

بەزمىدىكى خىيال

ھەسەن ـ ھۇسەندەك رەڭ ئېلىپ، چوغ ـ ئاتەشتەك قىزىپ كەتكەن سورۇن؛ كۆزلەر ھاياجاندىن پارقىراپ، ماڭلايلار تەردە يالتىراپ، باشلار بويۇن ئىرادىسىگە بويسۇنماي، جىمى ئەزا گىلدىڭشىپ، پىرقىراپ كەتكەن سورۇن. ھەممە ئادەم ھاياجاندا، چالغۇچىلارمۇ، ئۇسسۇلچىلارمۇ، تاماشىچىلارمۇ ھەممىسى ھاياجاندا. چاچلار بوراندا قالغاندەك توزغۇپ چېچىلماقتا، ئېتەكلەر پەلەك چاقىدەك پىرقىرىماقتا، قوللار خۇددى چىقىپ كەتكەن جايىغا قايتا سېلىنمۇاتقاندەك زەرب بىلەن سىلكىنمەكتە، پۇتلار خۇددى يەر شارىنى ئوقىدىن ئاجرىتىۋېتىدىغاندەك دەھشەت بىلەن تېپىلمەكتە. پۇتۇن تەن، ھەممە مۇسكۇل، جىمى ھۇجەيرە خۇددى زىلزىلىگە چۈشكەن زېمىندەك تەۋرەنمەكتە.

ئاھ، دوستۇم، شۇ تاپتا مېنىمۇ تەۋرەنمىدى دەمسەن؟

لېكىن، مېنىڭ تەۋرىنىشىم زېمىننىڭ تەۋرىنىشىگە ئوخشىمايدۇ، بۆشۈكتىكى تەۋرىنىشكىمۇ ئوخشىمايدۇ.

بۇ روھىي جەھەتتىكى تەۋرىنىش، ئەنئەنە بىلەن يېڭىلىق ئوتتۇرىسىدىكى تەۋرىنىش.

ئەنە، ئۇلار ھەر خىل ھەرىكەتلەرنى قىلىۋاتىدۇ. مەن ئۇلارنىڭ ھەرىكەتلىرىدىن ئادەمزاتنىڭ تەيىار تەبىئەت نېمىتىنى يەپ ئۆزىنى ھايۋانىي سۇپەتتىن قۇتۇلدۇرالمىغان ئىپتىدائىي ئەجدادىنىڭ ئاھۇ نادامىتىنىمۇ كۆرۈۋاتىمەن، يەنە

ئەمگەكتىن ئالىي مەرتىۋىگە ئېرىشىپ ھايۋانات دۇنياسىغا غوجا بولغان ئادەمزاتنىڭ غۇرۇر ـ ئىپتىخارىنىمۇ، توسۇن تەبىئەت تۈلپارىنى ئۆز ئەركىمگە يورغىلىتىمەن، دەپ كۆرەڭلىگەن ئادەمنىڭ مەغرۇرانىلىكىنىمۇ، پاراسەت دۇلدۇلىدا كائىنات قوينىغا شۇڭغۇپ كىرىپ چەكسىزلىك ئالىمىدە تېڭىرقاپ قالغان ئىنسانىنىڭ ھەيرانلىقىنىمۇ كۆرۈۋاتىمەن.

مەن ئۇلاردىن چۇشكۇنلۇكىنىمۇ، جۇشقۇنلۇقىنىمۇ، بىزارلىقىنىمۇ، ئۇمىدۋارلىقىنىمۇ تەڭلا كۆرۈۋاتىمەن.

كاللامدىكى خىياللار خۇددى سېرىق، يېشىل چىراغلارنىڭ نۆۋەت بىلەن يانغىنىدەك ئالمىشىپ تۇرىدۇ.

تۇرۇپلا جىددىي رېتىمدىن بىزار بولۇپ، بىر خىل لەرزان رېتىمنى سېغىنىمەن، راۋاب، دۇتار، تەمبۇرنىڭ خۇشخۇي رېتمى بىلەن ئويناللىدىغان ئۇسسۇلنى سېغىنىمەن.

تۇرۇپ ئۆز ـ ئۆزۈمگە سوئال قويىمەن: چىملىق بۇلاق بېشىدىكى ئىزگۇ ئاھاڭلار قېنى؟ ئورما ئورۇغان يىگىتلەرنىڭ، باغ باغلىغان قىزلارنىڭ مېھرلىك كۈيلىرى قېنى؟ مۇز داۋانلاردىن ئېشىپ بولغۇچە، ئۆمۈرنىڭ داۋىنىدىن يىقىلىپ چۈشكەن ھارۋىكەشلەرنىڭ مۇڭلۇق ناخشىلىرى قېنى؟ يېشىل يايلاققا مۇڭ ـ زارىنىمۇ، شادلىقىنىمۇ تۆكىدىغان پادىچى يىگىت بىلەن چوپان قىزنىڭ نەي سادالىرى قېنى؟

بەزىدە پىغانلىق يۇرىكىم ئېچىنغان ھالدا جاۋاب بېرىدۇ:

— تۈگىدى!

بەزىدە يالقۇنلۇق يۇرىكىم سەزگۈرلۈك بىلەن خىتاب قىلىدۇ:

— ياق، تۈگىمىدى! ئۇ ياشايدۇ، تېخى ياشنايدۇ!

مەن بۇ ئىككى جاۋاب خۇسۇسىدا يەنە چوڭقۇر ئويغا چۆمىمەن.

ئاھ، دوستۇم، سەن مېنى ھېچنېمىنى چۈشەنمەيدۇ

دەمسەن؟ مەن سېنىڭ:

ناخشامنىڭ ساداسىنى
جان دوستۇم، ئاڭلارسەنمۇ؟
كۆڭلۈمنىڭ ئارمانىنى
زادى سەن چۈشىنەرسەنمۇ؟

دېگەن ناخشاڭنى ئاڭلىدىم.

ناخشاڭ ھەربىر مىسرانىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە خۇددى قۇرۇق پۇتاقنى چورت ـ چورت كەسكەن پالتىنىڭ ئاۋازىدەك ئۈزۈلۈپ ـ ئۈزۈلۈپ چىقىۋاتىدۇ.

قۇرۇق پۇتاقنى كېسىۋېتىشقۇ ياخشى، ئۇنىڭسىز دەل ـ دەرەخ ئايىنمايدۇ، لېكىن خۇدا ساقلىسۇن، پالتىنىڭ يىلتىزغا تېگىپ كېتىپ قېلىشىدىن !

ھوي، مەن نېمە دەپ سالدىم، مۇشۇ ئوخشىتىشىم بىلەن خەققە قۇرۇق تۆھمەت قىلىپ سېلىشتىمدىنمۇ خۇدا ساقلىسۇن !

ئېھ، دوستۇم، مەن ناخشاڭنى ئاڭلاۋاتقىنىمەن، ئارمىنىڭنىمۇ ئويلاۋاتقىنىمەن، لېكىن مەن ئۇنى تېگى ـ تەكتىگە يەتكۈزۈپ چۈشىنىشتىن تېخى يىراق.

سەن ئارمانلىرىڭنى مۇزىكا سېزىمى بىلەنلا ئىزھار قىلدىڭ، يۈرىكىڭدىكىنى ئۇسسۇل تىلى بىلەنلا نامايان قىلدىڭ. راست، كۈي ئاھاڭ بىلەنلا، ئۇسسۇل ھەركەت بىلەنلا ئىنسان ھاياتىنىڭ سۈرىتىنى سىزىپ پۈتكۈزەلەيدۇ. مەن پەقەت سېزىمگە، تەسەۋۋۇرغىلا تايىنىمەن.

مەن ئويلىنىۋاتقىنىمەن، تەۋرىنىۋاتقىنىمەن، خىيالىلىرىم يەنىلا يېنىپ ـ ئۆچۈپ تۇرغان چىراغلاردەك ئالمىشىپ تۇرىدۇ.

توۋا، ئاشۇ رەڭگارەڭ چىراغلار سورۇنغا ھۆسن ۋە كەيپىيات قوشۇش ئۈچۈن چىمىلداۋاتقانمىدۇ ياكى مېنىڭ، يەنە

بىراۋلارنىڭ كۆزىگە ئوخشاش ھەيرانلىق بىلەن چىمىلداۋاتقانمىدۇ؟

دۇنيا ئىنسانىنىڭ تەبىئەت مەرھەمىتىگە تەلمۈرۈپلا ئۆتىدىغان مەزگىلىنى يىراق مەنزىللەردە قالدۇردى. دەسلەپكى پەن مۇۋەپپەقىيەتلىرى بىلەن يېنىك ماشىنىلاردا غۇيۇلداپ ماڭىدىغان مەۋسۇم بىلەن گىگانت مېخانىزملارنىڭ ئالەمنى ئىس ـ تۈتەككە توشقۇزۇۋەتكەن تەلۋە مەزگىلى بىر ـ بىرىگە ئارىلىشىپ كەتتى. ئىپتىدائىي ھايات بىلەن ئېڭىن سۇدەك بىر خىل خاتىرجەم ئۆمۈرنىڭ پۈتۈن كارتىنىلىرى مۇزىكا ۋە ئۇسسۇل تىلىدا ئۆز ئەكسىنى تاپتى. ئەمدىكى سەنئەت تىلى نېمىنى ئىزھارلايدىغاندۇ؟

تەبىئەت تۈلپارى توسۇنلۇقىنى دەھشەتلىك نامايان قىلىۋاتقاندا، ئىنسان قولىدىكى قۇرۇق تىزگىن بىلەن قالارمۇ دېگەن ئەندىشىنمۇ؟

تەبىئەتنى ئۆزىنىڭ نېمىلا قىلسا بولىدىغان ئارامگاھى ھېسابلىغان ئىنسان ئەمدىلىكتە تەبىئىي مۇۋازىنەت ئەڭگۈشتىرىنى بايقاپ، تەبىئەتنى سىرلىق، دەخلىسىز قىبلىگاھ كۆرۈشكە مەجبۇر بولۇپ قالارمۇ دېگەن تەشۋىشىنمۇ؟

ئەمگەك ۋە پاراسەتنىڭ مەھسۇلى بولغان ئىنسان ئەمدى شۇ ئەمگەك، شۇ پاراسەت تۈپەيلى ئۆزىنى ھالاك قىلىۋېتەرمۇ دېگەن ۋەھىمىنمۇ؟

مەن ئويلىنىمەن، پەقەت ئويلىنىمەن، لېكىن كېسىپ بىرنېمە دېيەلمەيمەن.

بۇرنۇمغا بىرنېمە پۇرايدۇ، لېكىن بۇ خۇشبۇي پۇراق ئەمەس، ئۇنىڭغا تاماكىنىڭمۇ، ھاراقنىڭمۇ، تەرنىڭمۇ، پۇرۇخنىڭمۇ، بېنزىنىنىڭمۇ، يەنە قانداقتۇر بىرنەرسىلەرنىڭمۇ پۇرىقى ئارىلىشىپ كەتكەن.

ئاھ، دوستۇم، ناخشاڭ خۇددى «ھۆ» قىلىپ ياندۇرغانداڭ ئاجايىپ بىر غەلىتە ئاۋاز بىلەن تۈگىدى. بۇ، بۇ يەردىكى

پۇراقتىن ھۆ قىلغىنىڭمىدۇ ياكى ھاياتتىكى بىمەنىلىكلەردىنمۇ؟
بۇنىمۇ بىلمەيمەن، بىلىدىغىنىم پەقەت ئەتراپىمدىكىلەرنىڭ تىنىقى.
راست، ئۇلارنىڭ تىنىقى ناھايىتى ئىتتىك، رىتىممۇ ئىتتىك، خۇددى ئېلىشىۋاتقاندەك، يۇگۇرۇۋاتقاندەك، سەكرەۋاتقاندەك، ھاسىراۋاتقاندەك...
ئەجەبا، بۇ مۇشۇلارنىڭلا تىنىقىمىدۇ؟
نېمىشقا مېنىڭ كۆز ئالدىمغا جاقىلداپ مېڭىۋاتقان، چىرقىراپ گۈدۈك بېرىۋاتقان، پۇشۇلداپ توختاۋاتقان پاراۋوزلا كېلىۋالمدۇ؟
نېمىشقا مېنىڭ كۆز ئالدىمغا زېمىنغا ئىس پۇرقىرىتىپ كۆتۈرۈلۈپ، ساناقسىز ھالاكەت ئۇرۇقىنى چېچىپ، ئۆزىمۇ بىراقلا ھالاك بولغان باشقۇرۇلغۇچى بومبىلارلا كېلىۋالمدۇ؟
مەن بۇنىڭ نېمە ئۈچۈنلۈكىنى بىلمەيمەن، پەقەت تىزگىنسىز خىياللىرىمنىڭ توختىماي دەۋر قىلىۋاتقانلىقىنىلا بىلىمەن.
مەن تەۋرىنىمەن، ئىنسانىيەتنىڭ ئۆتمۈشى ۋە بۈگۈنى توغرىسىدىكى تەسەۋۋۇرلىرىم ئارىسىدا تەۋرىنىمەن. ئۆتمۈشكە ھۆرمەت قىلىمەن، خۇددى بوۋام ـ مومامغا چوقۇنغاندەك ھۆرمەت قىلىمەن؛ بۈگۈنگە ئىززەت قىلىمەن، خۇددى بۇدرۇق بالامنى ئەزىزلىگەندەك ئىززەت قىلىمەن؛ كەلگۈسىگە تەلمۈرىمەن، خۇددى ئىنسانىيەت چەكسىز ئالەمگە تەلپۈنگەندەك تەلمۈرىمەن.
مېنىڭ بىلىدىغىنىم مۇشۇ، لېكىن بۇ بىلىشىم يەنىلا ئۆزۈمنى مۇكەممەل بىلمىگەنگە ئوخشاش.
بىلمەيدىغانلىرىمنىمۇ، مېنىمۇ بىلىدىغان ئاقىل نەدىكىن؟

1986 ـ يىلى 4 ـ ئاي

توپىلىق يولدا

مەن توپىلىق يولدا كېتىۋاتىمەن، ئالدىمغا سەپسېلىپ ـ سەپسېلىپ كېتىۋاتىمەن.

ئەنە، ئالدىمدا ئېتىزلىق، ئېتىز بېشىدا بىر تۇپ دەرەخ. دەرەخ سايىسىدا بىر دېھقان بېشىغا كەتمەننى قويۇپ ئۇخلاپ يېتىپتۇ. ئۇنىڭغا ھاردۇق يەتكەن. ئۇ سەھەر تۇرىدۇ، يەرگە ئىشلەيدۇ، چۈش ـ پېشىنگىچە ئىشلەيدۇ، كەچ كىرگۈچە ئىشلەيدۇ؛ كۈن قىزىتسىمۇ ئىشلەيدۇ، جۇدۇندىمۇ ئىشلەيدۇ. ئولتۇرسا ـ قوپسا، ماڭسا ـ تۇرسا، ئاشۇ پېرىنسىپ غېمى بىلەن.

ئۇ ماڭا ئوخشاش چۈشتە ئۇخلىۋېلىشنى بىلمەيدۇ، ئاپتاپتىن قېچىشنى بىلمەيدۇ، چۈنكى ئۇ يەرگە باغلانغان. ئۇ يەرگە ئەجىر سىڭدۈرىدۇ، يەر ئۇنىڭغا مېۋە بېرىدۇ. ئۇ مېۋىنى ئۆزىلا يېمەيدۇ؛ ماڭا، ماڭا ئوخشاشلارغىمۇ بېرىدۇ. لېكىن، مەن مۇشۇنداق چاغدا ئۇنىڭ ئاستىغا تۆشەك سېلىپ بېرىشنى بىلمەيمەن، ئۇنىڭ بېشىغا ياستۇق قويۇپ بېرىشنىمۇ بىلمەيمەن. ئۇ ھەممىنى تۇپراقتىن ئالىدۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ ئېتىقادىدا ئۇ تۇپراقتىن يارالغان. كىيىم ـ كېچەكلىرى توپىغا مىلەنسىمۇ، ئۇنىڭ ئۇچۇن ھېچ گەپ ئەمەس، يۇز ـ كۆزلىرىگە توپا ـ چاڭ قونسىمۇ، ئۇ ئۆز نەزىرىدە ئەڭ پاكىز. راست، ئۇ پاكىز، ئۇ پاك. چۈنكى، پاسىقلىق ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا ھارامزادىلىك دېگىنى چۈشۈرەلمىگەن.

ئۇنىڭدا ئەنجۇرنىڭ خىسلىتى بار. ئۇ چېچەكسىنى كۆرسەتمەيلا مېۋە بېرىشنى بىلىدۇ. بىر تۇخۇم تۇغۇپلا، قاناتلىرىنى پالاقلىتىپ قاقاقلاپ كېتىدىغان مېكىيان ئۇنىڭ ئىبرەتلىك دۇشمىنى.

مەن توپىلىق يولدا كېتىۋاتىمەن، ئەتراپقا قاراپ ـ قاراپ كېتىۋاتىمەن.

ئەنە، ئالدىمدا زومچەك ـ زومچەك قەبرىلەر، قەبرىلەرنىڭ ئالدىدا سان ـ ساناقسىز ئاقلار، ياغاچلار، دەرەخلەر.

ياق، بۇ قانداقتۇر بىر ئەۋلىيانىڭ مازىرى ئەمەس، ھەممىلا قەبرە شۇنداق بېزەلگەن تۇرسا، نەدە ئۇنچىلىك كۆپ «ئەۋلىيا» بولسۇن. بۇ ئاددىي ئىنسان قەبرىستانلىقى.

ئۇ ئاق ـــ تۇغۇلۇشىدا ئاق داكىغا زاكىلىنىپ، ئاق سۈت ئىچىپ، ئاق كۆڭۈل ئانىنىڭ غەرەزسىز، پاك مېھرىدىن چوك بولغان، ئاخىر ئاق چاچلار بىلەن پۈركىنىپ، ئاق نىيىتىنى پەرزەنتىگە مىراس قالدۇرۇپ، بۇ دۇنيادىن تۆت گەز ئاق كېپىنەكە ئورىلىپ خوشلاشقان ئىنسانىنىڭ نىيەت ـ ئىقبالىنىڭ سىمۋولى.

ئۇ تاياق ـــ ئۆمۈر ھۇجۇمىدىن ساقلىغان ياراق؛ قۇملۇقتىكى مۇساپىنىڭ مۇشەققىتىنى ئاسان قىلغان ھاسا.

ئۇ دەرەخ ـــ مەرھۇمنىڭ چۆلنى بوستان قىلىدىغان ئارزۇسىنىڭ چېچىكى، ئەجداد روھىغا بېغىشلانغان ئارام.

پەقەت قۇملۇقلا، قۇملۇق ئەۋلادلىرىلا بۇ مەنىنىڭ تېگىگە يېتەلەيدۇ.

مەن توپىلىق يولدا كېتىۋاتىمەن، يىراقلارغا قاراپ ـ قاراپ كېتىۋاتىمەن، ئەنە، ئالدىمدا دەريا، دۇغلىنىپ ئېقىۋاتقان دەريا.

ئۇنىڭ رەڭگىدە توپىلىق زېمىننىڭ رەڭگى، شاۋقۇنىدا قۇملۇق مەھكۇمىنىڭ ئاھى، دولقۇنلىرىدا كۆرەش ئەزىمىتىنىڭ جۇرئەتلىرى بار.

ئېكىنزارلار ئۇنىڭغا تەلمۇرىدۇ، بوز يەرلەر ئۇنىڭغا يالۋۇرىدۇ، قۇملۇقلار ئۇنىڭغا ئاغزىنى يوغان ئېچىپ تۇرغان...

دەريا موھتاجلار ئالدىدا خجىل. ئۇ ئۆزىنىڭ نەچچە يۈز مىليون يىللار بۇرۇنقى كەڭ ۋە ئۇلۇغ ئېقىنىنى سېغىنىدۇ، لېكىن ئۇ ئېقىن ھازىر چۆلگە ئايلانغان. دەريا ئۆزىمۇ موھتاجلىقنىڭ قۇلى. مۇزلۇق تاغ مۇقەددەس قۇياشنىڭ شاراپىتى بىلەن ئۇنىڭغا شەربەت ئاققۇزمىسا، ئۇمۇ چاڭقاپ ئۆلگەن ئاق قۇدەك سۇنايلىنىپ ياتىدۇ.

ئېھ، دەريا ! ئېھ، سۇ ! سەن ئانا دىيارنىڭ تومۇرلىرىدا ئېقىۋاتقان قان. سېنىڭسىز مەن ھېچنېمىنى، ھېچنېمىنى، ھەتتا ئۆزۈمنىمۇ تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن.

مەن توپىلىق يولدا كېتىۋاتىمەن، ئالدىمغا قاراپ ـ قاراپ كېتىۋاتىمەن.

ئەنە، ئالدىمدا «قارا ئۆي» ـــ «تۆيۈز تاملىق ئۆي». توغراق ئۇنىڭ ئومۇرتقىسى، يۇلغۇن ۋە شاخ ـ شۇمبىلار ئۇنىڭ قوۋۇرغىسى، توزغاق، توپان ئارىلاشتۇرۇلغان لاي ئۇنىڭ ئەت ـ تېرىسى. ئۇنىڭ ئىچىدە ھالال يۈرەك ياشايدۇ ـــ ئۇ دېھقان.

مەن دېھقاننىڭ ئۆيىگە كىردىم. ئۇ توپا باسقان كىگىزنىڭ ئۈستىگە كۆرپە سېلىپ مېنى تۆرگە باشلىدى.

ئالدىمدا ئۇنىڭ بېغىنىڭ نېمىتى. ئۇ مېنى نېمەتلەرگە بېقىشقا زورلايدۇ، ئۆزى كاڭنىڭ لېۋىدە تىزلىنىپ ئولتۇرىدۇ.

ئۇ تىزلىنىپ ئولتۇرىدۇ، شۇ تىزلىنىشىدا يالاڭ ئاياغ پۇتلىرىنى ماڭا كۆرسىتىشنى خالىمايدۇ، چۈنكى ئۇنىڭ تاپىنى

يېرىلغان ياكى توپا، لاي، تېزەك يوقى.

مەن باداشقان قورۇپ ئولتۇرغانىدىم. ئۇنىڭغا قاراپ مەنمۇ دەرھال ئولتۇرۇشۇمنى تۇزىتۋالدىم. چۈنكى، باداشقان ئالدىدا تىزلىنىش خورلۇق، تىزلىنىش ئالدىدىكى باداشقان تەكەببۇرلۇق.

سەن ماڭا بىر تىزلانغاندا، مەن ساڭا ئون تىزلىناي، دېھقىنىم. سەن ماڭا ئۆيۈڭنىڭ تۆردىن ئورۇن بەرگىنىڭدە، مەن ساڭا قەلبىمنىڭ تۆردىن ئورۇن بەرمەسەم بولامدۇ؟

مەن توپلىق يولدا كېتىۋاتقىمەن، ئالدىمغا سىنچىلاپ ـ سىنچىلاپ كېتىۋاتقىمەن.

ئەنە، ئالدىمدا كېسىلگەن توغراقلىق ـــ كېسىلگەن ئورمان. خوددى كېسىلگەن باشلار ياتقان جەڭگاھ، خوددى زومچەك ـ زومچەك توپا دۆۋىلەنگەن قەبرىگاھ.

بۇ يەردە ئۇچار قاناتلارنىڭ نەغمە ـ ناۋاسى يوق، پەقەت مودھىش بوراننىڭ ھۇۋلىشى ھۆكۈم سۈرىدۇ.

بۇ يەردە چىمەنزارلار قورۇغان، پەقەت قۇم ئەجدىھارلا سوزۇلۇپ ياتىدۇ.

ئىنسانلارنى تەربىيەت قىلىپ چوڭ قىلغان بۇ مۇقەددەس، بەھەيۋەت بۆشۈك پوتۇلىرى چۆل ـ چۆل قىلىنغان.

ئۇ سېخىي ئىدى، ئىنسانىنىڭ ھاجىتىدىن لايقىدا چىقاتتى. ئەجەب، ئەمدى ئۇ شۇ سېخىيلىقىنىڭ بەدىلىگە ئۆزىنىڭ ياشاش ھوقۇقىدىنمۇ مەھرۇم قىلىنسا.

ئۇ تۇز، بۇيۇك ۋە زور بولغان گۈناھى ئۈچۈن شۇ شۇم قىسمەتكە دۇچار بولغانمىدۇ؟!

مۇستەھكەم ـــ بەردەم، ئۆزئارا ھەمدەم، قەيسەر ياشاۋاتقان بۇ ئورمانزارنىڭ قەددىنى قۇملۇق دىۋىسى پۈكەلمىگەنىدى، سەن پۈكۈپ بېرىپسەن، ئىنسان!

ئەمدى ئۇ دۆە بىر كۈنى سېنىمۇ ھاپ قىلىپ يۈتۈۋەتمىسە...

مەن توپلىق يولدا كېتىۋاتىمەن، ئالدىمغا قاراپ ـ قاراپ كېتىۋاتىمەن.

ئەنە، ئالدىمدا قاتار كېتىۋاتقان ھارۋىلار، ئۈستىدە كەتمەن ۋە دېھقان. بەزىلىرى قانداقتۇر بىر كۈيلەرگە غىڭشىيدۇ، بەزىلىرى ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ غەزەل توۋلايدۇ، بەزىلىرى ئۇلاغلىرىغا ئېلىۋالغان ئوت ـ چۆپلىرى ئۈستىدە ئۇيقۇغا كەتكەن ۋە بەزىلىرى ئېغىر خىيال قۇچمىدا...

ھارۋىنىڭ ئېگىز ياغاچ چاقلىرى غىچىرلايدۇ. ئۇ غىچىرلاشلاردىن گويا قاششاقلىقنىڭ ئاچچىق نالىسى ئاڭلىنىدۇ.

كەينىدىن كەلگەن ماشىنىلار دېھقانىنى چۆچۈتىدۇ، ئۇ دەرھال ھارۋىسىنى يانغا تارتىدۇ. ماشىنا ئۇنى توپا ـ چاڭغا كۆمۈپ ئۆتۈپ كېتىدۇ. ئۇزۇنغا سوزۇلغان چاڭدىن ئۇ ئۆزىنى قاچۇرۇپ، ھارۋىسىنى دەم ئۇيانغا، دەم بۇيانغا ئۆتكۈزىدۇ، يۆتىلىدۇ، تۈكۈرىدۇ، لېكىن كۆزلىرىنى توسۇۋېلىشقا ئامالسىز، چۈنكى توپا ـ چاڭ ئىچىدىن ئۇ يەنە يول ئىزدىشى كېرەك، مەنزىل بولسا تېخى يىراق.

چاڭ بېسىققاندىن كېيىن ئۇ چوڭقۇر نەپەس ئېلىپ كۆككە كۆز تاشلايدۇ، ئاسمان سۈپسۈزۈك، ئۇچار قاناتلار پەرۋاز قىلىۋاتقان... تۈيۇقسىز كۆزگە چېلىققان ئايروپىلان ئۇنى زوقلاندۇرىدۇ، ئۇ كۈلىدۇ، يەنە تۇرۇپ ئارمان بىلەن خورسىنىدۇ.

ئېھ، ئارمان، سېنىڭ قانات ياساپ ئۇچقۇڭمۇ بار، پولات چاق بېكىتىپ چاپقۇڭمۇ بار. قاغجىرىغان ئېرىق ـ

ئۆستەڭلىرىڭدە شەربەت سۇلار لەببالەب ئېقىپ تۇرسا، مۇدھىش قۇملۇقلىرىڭنىڭ ئورنىدا يېشىل يايلاقلار كۆلۈپ تۇرسا... ئۇ چاغدا بۇ يوللارمۇ چىمەنزارغا ئايلانغان بولاتتى، سەنمۇ توپا يېمىگەن، غەم يېمىگەن بولاتتىڭ.

لېكىن، بۇ ئەجرىڭنىڭ مېۋىسى بولمىدۇ ھەم بولدى. ئۇ مېۋەڭنىڭ ئۇرۇقلىرى مېۋە بەردى ھەم يەنە بېرىدۇ. ئىنسان ئەجرىنىڭ مۇكاپاتى، ئۇ قالدۇرغان مېۋىنىڭ قەدىرلىنىشىدە ھەم يەنە كۆپىيىشىدە.

سەن مېڭىۋاتقان، مەن مېڭىۋاتقان بۇ توپلىقنىڭ ھامان بىر كۈنى لەيلىزارلىققا ئايلىنىشىغا ئىشەنچىم كامىل.

1989 ـ يىلى 5 ـ ئاي

سۈرەت كۆرگەندە

سېنىڭ ئالبوم كۆرۈشلىرىڭ ئاجايىپ !

ياشانغان هازىرقى چېغىڭدىكى سۈرەتنى كۆرگەندە قانداقتۇر بىر ئاسارئەتسقنى كۆرگەندەك سەنچىلاپ قاراپ كەتتىڭ.

قىران مەزگىلىڭدىكى سۈرىتىڭنى كۆرگەندە قوشۇمىلىرىڭ تۇرۇلدى.

ياشلىق ۋاقتىڭدىكى سۈرەتنى كۆرگەندە چوڭقۇر بىر ئاه تارتىۋەتتىڭ.

بالىلىقىڭدىكى سۈرەتنى كۆرگەندە چىرايىڭغا تەبەسسۇم يۈگۈردى.

بوۋاقلىقىڭدىكى سۈرەتنى كۆرگەندە يىغلىۋەتتىڭ.

مەن چىرايىڭدىكى ئۆزگىرىشلەرگە قاراپ هەيران قالدىم، كېيىن بىردىنلا چۈشەندىم.

بايام سەن شۇ قاراشلىرىڭدا ماڭا بىر ئۆمۈرلۈك كەچۈرمىشىڭنى سۆزلەپ بولغانىكەنسەن.

1987 ـ يىلى 6 ـ ئاي

يىل خياللىرى

تاڭ ئاتتى، ئويىمدىم؛ قاراڭغۇ چۈشتى، ئۇخلىدىم؛ قورسىقىم ئاچتى، يېدىم؛ ئۇسسىدىم، ئىچتىم. جاھاندىكى ھەممە نەرسە مەن ئۈچۈن يېڭى ۋە قىزىقارلىق ئىدى. بويناققىمۇ كۆيەتتىم، ئوغلاقنىمۇ سۆيەتتىم. ئوتلاق كۆرسەم يۈملاپ، قارنى كۆرسەم دوملاپ، لاي ـ توپىغا مىلىنىپ، سۇ ـ يامغۇرغا چىلىنىپ، يول ئىزدىمەي يۈرەتتىم، بار جانلىققا كۈلەتتىم.

شۇ ۋاقتىدىمۇ كىشىلەر ماڭا: «يېڭى يىل كەلدى» دەيدىغان، لېكىن ماڭا ئۇ ئىش پەقەت بۇگۈن ئۆتۈپ ئەتە كەلگەندەكلا تۇيۇلىدىغان.

چۈنكى، مەن ئۇ چاغدا جاھانغا يېڭى كۆز ئاچقان گۆدەك، يىپ ئىلكىدە جەۋلان قىلغان لەگلەك، ماي ئىچىدىكى بۆرەك ئىدىم.

سۈبھى چۈشتى، ئويغاندىم؛ قاراڭغۇ چۈشتى، شادلاندىم. سۈلار بىلەن سىرداشتىم، يۈلتۈز بىلەن مۇڭداشتىم. پىراقتا يۈرەك ـ باغرىم كاۋاپ بولدى، ئىچكىنىم سۆيگۈ ئاتلىق شاراب بولدى. مەئىشەت چوقىسىغا تىرماشتىم، گۈل بويىغا چىرماشتىم. كەيپىتە خۇمارلاشقان كۆز ئۈچۈن ھەممە نەرسە گۈزەل، جۇشقۇنلۇق ۋە شىجائەت دۇنياسى ئالدىدا ھەممە نەرسە تەل ئىكەن.

شۇ چاغدىمۇ كىشىلەر ماڭا: «يېڭى يىل كەلدى» دەيدىغان، بىراق ماڭا يىل بىلەن تەڭ يەنە يېڭى ئامەت كەلگەندەكلا تۇيۇلىدىغان.

چۈنكى، مەن ئۇ چاغدا كەپتەر قوغلىغان لاچىن، باغلاقتىن بوشىنىپ چىققان ئات، يۈزىنى بۇلۇت توسمىغان ھىلال ئاي ئىدىم.

تاڭ ئاتمىدى، ئويغاندىم؛ قاراڭغۇ چۈشتى، ئويلاندىم، قورسىقىم ئاچتى، يېمىدىم؛ چاڭقاپ كەتتىم، ئىچمىدىم. تاماق بالامغا كەتتى، سۇ كالامغا كەتتى. جاھاندىكى ھەممە نەرسە مەن ئۈچۈن مېھنەت. ماڭا دېڭىز قەرىدىكى مەرۋايىت ـ ئۇنچىدىن كۆرە بېغىمدىكى غۇنچە، ئاسماندىكى ئايدىن كۆرە يېنىمدىكى تاي ئەزىزرەك.

شۇ ۋاقىتىمدىمۇ كىشىلەر ماڭا: «يەنە بىر يىل كەتتى، ھاياتىڭنىڭ يەنە بىر بەرگىسىگە شىكەستە يەتتى» دەيدىغان. لېكىن، مەن: «يەنە بىر يىل كەلسە، پەرزەنت گۈلۈم ۋايىگە يەتسە» دەپ ئويلايدىغان.

چۈنكى، مەن ئۇ چاغدا ياپرىقىغا قۇۋۇۋەت بېرىدىغان يىلتىز، ئېكىنزارلىرىغا شەربەت تۆكىدىغان ئېرىق؛ قوزا ـ تايچاقلىرىغا قوينىنى ئاچقان يايلاق ئىدىم.

كۈن تەپتىدە داغلاندىم، تۈن قوينىدا تولغاندىم. ماڭا خىيالىم ئوزۇق، سېغىنىشىم ئۇسسۇزلۇق بولدى. جاھاندىكى ھەممە نەرسە مەن ئۈچۈن خىيالىي چۈش، نەزىرىمدە زېمىن شېخىدىن ئۈزۈلەي دەپ قالغان مېۋىدەك؛ ھاياتلىق بەزەن توبا دەرەختەك[1]، بەزەن ئېچىلىپلا توزۇپ كېتىدىغان مامكاپتەك.

---

① توبا دەرەخ ـــ جەننەت دەرىخى.

بۇ چاغدىمۇ كىشىلەر ماڭا: «يەنە بىر يىل كەتتى، ئۆمرۈڭنىڭ ئاخىرقى بەرگىسىلا قالدى» دېدى. مەن: «شۇنداق، يىل كەتتى، ئۆمرۈمۇ كەتتى» دېدىم ھەم ئۆزۈمگە سوئال قويدۇم: «ئۆلمەسلىكنىڭ مۆجىزىلىك دورىسى نەدە؟ ھايات قالماقلىقنىڭ ئىزناسى نەدە؟»

مەن يەنە ئۆزۈم جاۋاب بەردىم:

ئۆلمەسلىكنىڭ مۆجىزىلىك دورىسى ــ ئەلدىن ـ ئەلگە قالمىغان شۆھرەتتە؛ ئەبەدىيلىك ئەسلىمە ئىچىدە ياشايدىغان ئەجىر ـ مېھنەتتە.

ھايات قالماقلىقنىڭ ئىزناسى ــ پۈشتۈمدىن تامغان ياكى تاممىغان، روھىمدىن روھ ياكى كۈچ ئالغان، ساۋاق دەشتىدىن ئىز ياكى يول تاپقان ئىزباساردا، پەرزەنتتە.

مەن كۆزۈمگە ياش ئالدىم. بۇ پۈشايمان يېشى ھەم شادلىق يېشى ئىدى. پۈشايمىنىم بىھۇدە ئۆتكەن ئۆمۈر ئۈچۈن، شادلىقىم ئۆمۈر چوققىسىدىن ئاخىر تاپقان ھېكمەت ئۈچۈن ئىدى.

چۈنكى، مەن بۇ چاغدا تەپەككۇر ئاسمىنىدا زېمىنغا كەڭرى نەزەر تاشلىغان بۇركۈت، ماھىيەت دېڭىزىغا شۇڭغۇپ كىرگەن غەۋۋاس، ئىزدىنىش تۈلپارىغا ئەمدى نەۋرىسىنى مىندۈرگەن بوۋاي ئىدىم.

1987 ـ يىلى 12 ـ ئاي

شام ئالدىدا

ئاسمان ئېتىكىدىكى ئاخىرقى يورۇقلۇق يوقالدى. ئۆي ئىچىنى قاراڭغۇلۇق باستى.

مەن شام ياندۇردۇم، قاراڭغۇلۇق قۇچىقىدا قىزغۇچ يورۇقلۇق ئاپىرىدە بولدى.

مەن تاماكامنى تۇتاشتۇردۇم، ئاغزىمدىن چىققان ئىسسلار شامنىڭ يېپىتەك ئىنچىكە ئىسلىرى بىلەن ئارىلىشىپ خۇددى سۇمبۇل چاچلاردەك چىرمىشىپ كەتتى. ئەگىمەچ يالقۇنغا قارىغانسېرى كۆز ئالدىمغا قىيغاچ قاشلار كېلىۋالدى. ئالدىمدىكىسى گويا شام يالقۇنى ئەمەس. تۇۋا، مەن ۋاللىدە چاقنىغان ئوتلۇق كۆزلەرنى كۆرۈۋاتىمەنغۇ ؟ !

شام ۋە تاماكىنىڭ تۇتۇنلىرى كۆز ئالدىمدا ئاجايىپ بىر سۈرەتنى سىزىۋاتاتتى: ئەنە، تولغاق ئازابىدىن ئاچچىق نالە ـ پەرياد قىلىۋاتقان ئايال. ئۇ ئۆزىنى ئۇيان ئاتىدۇ، بۇيان ئاتىدۇ، چىرايى شامدەك تاتارغان، مەڭزىدە سىرغىپ توختىغان ياشلار خۇددى شام تۇۋرۇكچىسىدە قېتىپ قالغان ماي دانچىلىرىدەك. ئۇ پەرزەنت ئۈمىدى، پەرزەنت ئىشقىدا ئاتەش بولۇپ كۆيىدۇ. ئايالنىڭ بېشىدا بىرنەچچەيلەن شام ئۇستىدىكى پەرۋانىدەك چۆرگۈلەيدۇ، لېكىن ھېچ ئامال قىلالمايدۇ. ئەجەل قانىتى ئانا ـ بالىغا تەڭلا قارا سايە چۈشۈرگەن. ئانا ئەجەل بىلەن ئېلىشىۋاتقاندەك ھە دەپ قوللىرىنى پۇلاڭلىتىدۇ، پۇتلىرى تېپىچەكلەيدۇ، بەزىدە بالىسىنى قوغداۋاتقاندەك قوللىرى بىلەن

قورسىقىنى تۇتىدۇ...

ئۇھ... مەن ئېغىر خىيالدىن ئۆزۈمنى قاچۇرماقچى بولغاندەك كۆزۈمنى كۆيۈۋاتقان شامغا يۆتكىدىم. شام تۇگەي دەپ قالغاندى. ئاجايىپ ئىش ! ھەممە نەرسە تۇگەيدىغان ئاخىرقى دەقىقىسىگە كەلگەندە قاتتىق بىر كۇچىنىدىكەن. توساتتىن شامنىڭ يورۇقى كۇچەيىپ كەتكەندەك بولدى، تۇتۇنى تېخىمۇ قويۇقلاشتى.

خىيالىم ئەينىكىگە يەنە ھېلىقى ئانا ئۆز شولىسىنى چۇشۇردى: ئۇنىڭ كۆزلىرى ئاجايىپ نۇرلانغان، تۇرۇپ پارقىرايدۇ، تۇرۇپ يوغىنايدۇ، ئۆزى ئېغىر ھاسىرايدۇ، قارا تەرگە چۆمگەن كۆكسىدىكى يانار تاغلار شىددەتلىك كۆتۇرۇلىدۇ، چۇشىدۇ، يەنە كۆتۇرۇلىدۇ، يەنە چۇشىدۇ، ئاغزىدىن ۋولقان تەپتى كېلىپ تۇرىدۇ... ناھايەت، تاغ يېرىلغاندەك بىر ھال يۈز بەردى: ئانا دەھشەتلىك بىر چىرقىرىدى. لېكىن، بۇ ئۇنىڭ ئاخىرقى چىرقىرىشى، بۇ دۇنيادىكى ئەڭ ئاخىرقى ئاۋازى بولۇپ قالدى، كەينىدىنلا يېڭى بىر جاننىڭ يىغىسى ئاڭلاندى. بۇ ئاننىڭ ئاۋازىنىڭ يېڭىلىنىشى، ئانا ساداسىنىڭ ئۆز پەرزەنتى ئارقىلىق داۋام ئەتكۇزۇلۇشى ئىدى. تۇنجى يىغا ھاياتلىق دۇنياسىغا غالىبانە قەدەم قويغان يېڭى ھايات ئىگىسىنىڭ تەبىئىي تەنتەنىسى، لېكىن شۇ تاپتا بۇ بوۋاقنىڭ يىغىسى ھەم ئۆز نۆۋىتىدە ئانىغا ئېچىلغان ھازا بولۇۋاتاتتى. ئەتراپتىكىلەر چۆچۈپ تىنىشتى. بۇ تىنىقتا ھەم خورسىنىش، ھەم بىر خىل ئارامليق، ھەم قازاغا رىزالىق، ھەم يېڭى ھاياتقا قايىللىق بار ئىدى. مەغلۇبىيەت بىلەن غالىبىيەت تۇيغۇسى، ئىنتىزارلىق بىلەن مەمنۇنىيەت ھېسلىرى بىر ـ بىرىگە چىرمىشىپ كەتكەنىدى. بالا ئانا قوينىدىن ئايرىلدى، ئاننىڭ يەر قوينىغا ئالىدۇ،

بالىنىچۇ؟...

«چىررىدە» قىلغان يىغا ئاۋازى خىيالىمنى بۆلۈۋەتتى. مەن بۆشۈك تەرەپكە قارىدىم. ئايالىم دەررۇ بالىغا ئەمچەك سالدى.

شام ھېلىقى ئانىدەك لىپ ـ لىپ قىلىپ كۆزىنى يۇمۇش ئالدىدا تۇراتتى. مەن دەرھال ئۇ شامنىڭ ئوتىدا بىر تال شامنى تۇتاشتۇرۇۋالدىم.

ـــ شامنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ، تاس قالدىڭىز ـ ھە، ئۆچۈرۈپ قويغىلى ؟ ! ـــ دېدى ئايالىم.

ـــ ياق، ـــ دېدىم مەن، ـــ شام ئۆچمەيدۇ.

مېنىڭ خىيالچان ئېيتقان بۇ سۆزۈمنىڭ تېگى ـ تەكتىگە يەتتىمۇ، قانداق، ئۇ كۈلۈمسىرىدى. ئۇنىڭ كۈلۈمسىرىشىمۇ مەنىلىك ئىدى.

1988 ـ يىلى 1 ـ ئاي

ئايغا قاراپ

كىشىلەر ئايغا قارىسا چىرايلىق مەھبۇبىلىرىنى، ئوماق بالىلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرىدىكەن. نېمىشقىدۇر، مەن ئايغا قارىسام سېنى، پەقەت سېنىلا كۆز ئالدىمغا كەلتۈرىمەن، دادا.

توۋا، ئاي بىلەن سېنىڭ ئوتتۇراڭدا نېمە باغلىنىش باردۇ؟!

بالىلىق چاغلىرىم ھېلىمۇ ئېسىمدە. مېنى بوينۇڭغا مىندۈرۈۋېلىپ، مەھەللىدە ئۇيان ـ بۇيان مېڭىپ يۈرۈشنى بەكمۇ ياخشى كۆرەتتىڭ. بىر كۈنى شۇنداق چىرايلىق ئاي چىققانىكەن، مەن بوينۇڭدا ئولتۇرۇپ: «دادا، ئاي ! ئاي !» دەپ ۋارقىرىشىم بىلەنلا، سەن مېڭىشىڭنى توختاتتىڭ ۋە يول بويىدىكى بىر تاشقا ئولتۇرۇپ، كۆكتىكى ئايغا قارىغىنىچە قوللىرىڭنى دۇئاغا ئاچتىڭ. سەندىن قالغان ئۇدۇم بولسا كېرەك، مەنمۇ ئىختىيارسىز سېنى دوردىدىم. لېكىن، شۇ كۈنى نېمىشقا شۇنداق قىلغىنىڭنى ئەجەب سورىۋالماپتىكەنمەن، بۇ سوئال خېلى بىر يىللارغىچە كاللامدىن چىقمىدى.

يىللار ئۆتتى، مەنمۇ يىگىتلىك دەۋرىگە قەدەم قويدۇم. ئەپسۇس، زالىم پەلەك ماڭا ھىجران قىلىچىنى تەڭلەپ تۇرغانىكەن. ئۆز يۇرتۇمدىن يىراق سەھراغا پالىنىش ھارپىسىدا سەن ماڭا ئاتىلىق دۇئايىڭنى بەردىڭ. «بالام، ئاۋۇ ئايغا قارا، ـــ دەپ باشلىغان سۆزلىرىڭ ئەجەب ئېسىمدىن چىقمايدۇ، ـــ سەن يىراق سەھرادا ئاشۇ ئايغا تەلمۈرگەن ۋاقىتلىرىڭدا، مېنىڭمۇ شۇنىڭغا تەلمۈرۈپ تۇرىدىغانلىقىمنى ئۇنتۇپ قالما».

مەن ئۇنتۇمدىم، دادا. سېنى، ئانامنى ۋە باشقا جانجىگەرلىرىمنى سېغىنغاندا شۇ ئايغا باقتىم، ياشلىقنىڭ ئاجايىپ بىر خىياللىرىغا ئەسىر بولغان چاغلىرىمدىمۇ شۇ ئايغا باقتىم، جاھاننىڭ دىشۋارچىلىقى جېنىمغا پاتقاندىمۇ شۇ ئايغا باقتىم.

مەن ئايغا ھەربىر باققىنىمدا، سېنىڭمۇ يۇرتۇمدا تۇرۇپ شۇ ئايغا قاراۋاتقانلىقىڭنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەتتىم. ئۇ چاغدا ئاي ماڭا شولا ئەينەكتەك بىلىنەتتى، ئۇنىڭدىن مەن سېنى كۆرەتتىم، سەن بەلكىم، ياق، چوقۇم مېنى كۆرەتتىڭ.

ئېغىر مېھنەتتىن ھېرىپ چۈشەككە سوزۇلغىنىمدا ياستۇقۇمغا ئاي نۇرى چۈشەتتى. ئۇ نۇر ماڭا ئاي نۇرى ئەمەس، بەلكى بېشىمنى سىلىغان سېنىڭ ئىسسىق قوللىرىڭدەك بىلىنەتتى.

تومۇز ئىسسىقتىن قېچىپ دەريا بويىغا چىققانلىرىمدا، ئاي سۇ يۈزىدە جىلۋە قىلاتتى. ماڭا ئۇ ئاي نۇرى ئەمەس، بەلكى ماڭا قۇش قانىتىدەك ئېچىلىپ تۇرغان مېھرىلىك قۇچىقىڭدەك بىلىنەتتى.

بەزى ئاخشاملىرى يېزا كوچىلىرىدا ئايلىناتتىم، گاھى - گاھى يىراقتىن مۇڭلۇق ناخشىلار ئاڭلىنىپ قالاتتى. مەن يەنە سېنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەتتىم. چۈنكى، ئۇ ناخشىلار ماڭا سېنىڭ ئاۋازىڭنى ئەسلىتەتتى. بەزەن كېچىلەر ئۆيگە كەچ قايتقانلىرىڭدا، ئانامۇ، بىزمۇ ئىشىككە تەلمۈرگەن ۋاقتلىرىمىزدا، سېنىڭ ناخشاڭ يىراقتىنلا بىزگە خاتىرجەملىك، سۆيۈنۈش ۋە خۇشلۇق بېغىشلايتتى. ئېسىمدە، شۇمۇ ئايدىڭ كېچىلەر ئىدى. ئۇ سېنىڭ ئاي نۇرىغا چۆمۈلگەن، تۇن مۇڭىغا كۆمۈلگەن چاغلىرىڭ ئىدى.

تەبىئەتتىن زوقلىنىشنى مەن سەندىن ئۆگەنگەن بولسام

كېرەك. ئاينىڭ، شۇ ئاينىڭ دېرىزىدىن پەردىدەك تەلمۈرگەن چاغلىرىمۇ، شاخ، يوپۇرماقلار ئارىسىدىن بۇۋاش يىگىتتەك مارىلىغان ۋاقىتلىرىمۇ، قارا بۇلۇتلار ئارىسىدىن رۇپاشتەك مەيۈسلىنىپ تۇرغان ھالىتىمۇ، ئاق تۇمانلار ئارىسىدىن لېچەك تاقىغان مومامدەك تەقۋا، تەمكىن كۆرۈنۈشىمۇ سېنىڭ دىققەت ـ نەزىرىڭدىن قېچىپ قۇتۇلالمايتتى. سەن بۇ كۆرۈنۈشلەرنى تولىمۇ ساددا، لېكىن ھېسسىياتلىق تەسۋىرلەپ بېرەتتىڭ. مەن ئەمدى بىلدىم. سېنىڭ قەلبىڭ ئەسلىي شېئىرىيەت دېگىزى ئىكەن. نۇرغۇن ـ نۇرغۇن شېئىر يازغان كىشىلەرنىڭ ھەقىقىي شائىر بولۇشى ناتايىن بولغىنىدەك، پەقەتلا شېئىر يازمىغان كىشىلەرنىڭ شائىر بولماسلىقىمۇ ناتايىن. سەن ئۆمرىدە بىر مىسرامۇ شېئىر يازمىغان، لېكىن ھەربىر ھۈجەيرىسىدە شېئىر قاينىاپ تۇرغان شائىر.

ھېلىمۇ ئېسىمدە، قايسىبىر يىللىرى ساي قويىنىدا تاشلار بىلەن سىردىشىپ، قۇملار بىلەن ئېلىشىپ يۈرگەن چاغلىرىمدا، سەن مېنى يوقلاپ كەلدىڭ، ساينىڭ بىر پارچە تېشىنى قولۇڭغا ئېلىپ: «بۇنىڭدىمۇ سەن ئۆگىنىدىغان نۇرغۇن خىسلەتلەر بار» دېگىنىڭ ھېلىغىچە قۇلاق تۈۋىمدە ياڭراپ تۇرىدۇ. ئۇ ئاددىيغىنا تاش ئىدى، لېكىن كەلكۈن سۈلار ئاققۇزۇپ، كۆپ دوملاتقان، بوران كاچاتلاپ، يامغۇر نوقۇشلاپ يۇزىنى بۇدۇر ـ چوقۇر قىلىۋەتكەن تاش ئىدى؛ ئۇ كىچىككىنە تاش ئىدى، لېكىن ھېلىھەم ئۆزىگە خاس مۇستەھكەملىكىنى ساقلاپ قالغان تاش ئىدى. مەن ئۇ تاشنى ۋەيرانە كۆلبەمنىڭ بوسۇغىسىغا قويۇپ قويدۇم، كىرگەندە ـ چىققاندا ئۇنىڭغا قايىللىق ۋە ھۆرمەت نەزىرىم بىلەن قاراپ قويۇشنى زادىلا ئۇنتۇمىدىم. بەزەن كېچىلەر ئۇ تاشقىمۇ ئاي شولىسى چۈشتى، مەن خۇددى ئۇنىڭغا سېنىڭ كۆزلىرىڭنىڭ نۇرلىرى

چۈشۈۋاتقاندەك ھېس قىلدىم.

ئېسىمدە، بىر كۈنى ئىككىمىز بۇلاق بېشىغا بارىدۇق. دەل ـ دەرەخلەر سالقىن سايە تاشلاپ تۇرغان، قۇشلار نەغمە ـ ناۋا قىلىشۋاتقان، ئويناق سۈلار شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان ئاجايىپ گۈزەل مەنزىرە ئىچىدە سەن ماڭا «گۈلىستان»[1]دىن چوڭقۇر ھېكمەتلىك ھېكايەتلەرنى سۆزلەپ بەردىڭ. سەن ماڭا گۈلىستان ئىچىدە ئولتۇرۇپ ھەقىقىي گۈلىستاننى بىلدۈرۈپتىكەنسەن. سەن مېنى تەبىئەتتىكى بۇلاق بويىغا ئاپارغىنىڭ بىلەن، ئەمەلىيەتتە ھاياتلىقنىڭ ماھىيەت دېگىزىغا شۇڭغۇتۇپتىكەنسەن. ئۇ كۈن ئاجايىپ پاراڭلار بىلەن ئۆتتى، شۇ كېچىمۇ ئايدىڭ بولدى. بىز قايتىپ كېلىۋاتقاندا، مەن گويا ئۆزۈمنى كۈمۈش دۇنياسىدا كېتىۋاتقاندەك سەزدىم، چىرايىڭغا قارىغانسېرى سەن مېنىڭ كۆزۈمگە ئاشۇ كۈمۈش نۇرلارنى چېچىۋاتقان ئايغا تەڭداش بىر قۇدرەت ئىگىسىدەك كۆرۈندۈڭ. چۈنكى، سەن مېنى ئاي نۇرىغىلا ئەمەس، يەنە مەرىپەت نۇرىغمۇ چۆمۈلدۈرگەنسىدىڭ.

ئايدىڭ كېچىلەر، يۇلتۇزلۇق ئاسمان مېنىڭ دىلىمنى بەزەن ئاجايىپ يايرىتىدۇ، بەزەن بەكمۇ مۇڭلاندۇرىدۇ. زەڭگەر ئاسمان سان ـ ساناقسىز يۇلتۇزلىرى بىلەن بەزەن ماڭا ئالتۇن گۈللەر غۇنچىدە ئۆسكەن چەكسىز گۈلزاردەك بىلىنىدۇ، بۇ چاغدا مەن باغ پەيزى سۈرگەن ئاشىقتەك شادلىنىمەن. بەزەن ساماغا باقسام، بەزى يۇلتۇزلار نۇرلۇق، بەزى يۇلتۇزلار غۇۋا، بەزىلىرى تولىمۇ ئۇستىدە، بەزىلىرى گويا پەستىلا كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا مەن ئويلىنىمەن. بەزى يۇلتۇزلار كەينىدىن يايسىمان نۇر قالدۇرۇپ ئېقىپ چۈشكەندە بولسا، تۇيۇقسىز مۇڭلىنىمەن ھەم

---

① «گۈلىستان» ــ پارس خەلقىنىڭ 13 ـ ئەسىردە ئۆتكەن ئۇلۇغ مۇتەپەككۇر شائىرى شەيخ سەئدى (شەيخ مۇسلىھىددىن سەئدى شىرازى)نىڭ مەشھۇر ئەسىرى.

ئىختىيارسىز قولۇمنى دۇئاغا ئاچىمەن. بۇ ئادەتمۇ ماڭا سەندىن قالغان، دادا.

ۋاقىتمۇ رەھىمسىز ئىكەن، تەقدىرمۇ رەھىمسىز ئىكەن. ھايات داۋانلىرىغا ئۆرلەپ ئاخىر ھالسىرىغان، كەينىدىن ياللىدە نۇر قالدۇرۇپ ئۆمۈر ئاسمىنىدىن بىراق ئۆچىدىغان ۋاقىتلىرىڭ ئاخىر كەلدى — بېشىڭ ياستۇققا چۈشتى. ھەممىمىز قۇش بالىلىرىدەك ئەتراپىڭدا تەلمۈرۈپ ئولتۇردۇق. سەن ھەممىمىزگە ھەم خۇرسەنلىك، ھەم قىيالماسلىق نەزىرىڭ بىلەن قارايتتىڭ. مېنىڭ ئوغلۇم — سەن ئۆزۈڭ دومىلىتىپ، ئۆزۈڭ تەكبىر ئېيتىپ، «ئىسكەندەر[1] دەك ئىسكەندەرلەر بولسۇن» دەپ ئۆزۈڭ ئىسمىنى قويغان سۆيۈملۈك نەۋرەڭ يېنىڭغا ئۆمىلەپ كېلىپ ساڭا تاتلىق ئەركىلىدى، شۇ ئان چىرايىڭدا ئىللىق تەبەسسۇم پەيدا بولدى. سەن ئۇنى سۆيدۈڭ، ئۇ سېنى سۆيدى، كۆزلىرىڭدە بىر نۇر چاقنىدى. ئۇ ھېلىقى نۇرغا، ئاقار يۇلتۇزنىڭ نۇرىغا ئوخشايتتى. كەينىدىنلا كۆزلىرىڭ يۇمۇلدى، نەپەسلىرىڭ ئېغىرلاشتى. «سۇ... سۇ..» دېدىڭ، مەن دەرھال ئاغزىڭغا دەمىدە تېمىتتىم.

سەن باش چايقىدىڭ. توۋا، سەن قايسى سۇنى دەيدىغانسەن؟ شۇ تاپتا قايسى سۇ ئېسىڭگە كېلىۋاتقاندۇ، دادا؟ ئۇ بالىلىق چاغلىرىڭدا، ئۇسسىساڭ ساڭا تاتلىق سۇ بەرگەن، ئىسسىساڭ ئۆز قوينىدا ئەركىلىتىپ چۆمۈلدۈرگەن تارىم دەرياسىنىڭ سۈيىمىدۇ !؟ ياكى ياز كۈنلىرى بىز بالىلىرىڭغا ساپ ھاۋادىن بەھرە بەرگۈزۈپ ھەم بېلىقتەك چۆمگۈزۈپ ئويناتقان ئۈرۈمچى دەرياسىنىڭ سۈيىمىدۇ !؟ ياكى ئىككىمىز ئۇزاقتىن - ئۇزاق پاراڭلاشقان ھېلىقى گۈلزاردىكى ئويناق بۇلاقنىڭ سۈيىمىدۇ !؟ يا...

---

① ئىسكەندەر — ئىسكەندەر زۇلقەرنەيننى دېمەكچى.

ئاپام جۇمەكتىكى سۇنى چىلاپچىغا تەكشى رىتىم بىلەن ئاققۇزدى، سېپىنىڭ «سۇ... سۇ...» دېگەن ناللىرىڭمۇ بېسىلدى. «شىر ـ شىر ...» ئېقىۋاتقان سۇ... ئۆي ئىچىدە ئاجايىپ بىر جىمجىتلىق، گويا تومۇرلاردا شىرىلداپ ئېقىۋاتقان قانىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغىلى بولىدىغاندەك جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈردى.

تۇن كېچە، دېرىزىدىن يۇلتۇزلۇق ئاسمان كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. ئاي ئەتراپىدا ئاق بۇلۇت ــ گويا ئۇ ئاق رومال ئىچىدە.

سەن كۆزلىرىڭنى ئاچتىڭ ۋە رازىلىق سوراۋاتقاندەك بىزگە تىكىلدىڭ، كۆزلىرىڭدە بىر خىل زەئىپ نۇر چاقنىدى، ئاندىن بىر تامچە ياش ئۇنچىدەك يالتىرىدى. ئاپام چىدىمىدى، نەۋرەڭ چىدىمىدى، ھەممىمىز ـ ھەممىمىز چىدىمىدۇق. كۆز ياش كەلكۇنىنى ۋاقتى كەلگەندە ھېچنېمە توسۇۋالالمايدىكەن. مەن يۇرىكىمنى تۇتقىنىمچە دەرھال دېرىزە تەرەپكە قارىۋالدىم، بوغۇزۇمغا ئاچچىق بىرنەرسە ئۇرۇلدى، يۇرىكىم ۋىژىرلىدە ئېچىشتى. قايسىبىر يىللىرى بېشىمغا ئېغىر كۇنلەر چۈشكەندە، سەن مېنى يوقلاپ كەلمىگەنمىدىڭ، دادا، شۇ چاغدا سېنى كۆرۈپ ئۆزۈمچە كۆزلىرىمگە لىققىدە ياش ئالغان، لېكىن شۇ ۋاقىتتا سەن: «ئوغۇل بالىغا كۆز يېشى قىلىش ھەرگىز ياراشمايدۇ» دېگەنىدىڭ، مەن سېنىڭ سۆزۈڭنى ئاڭلايمەن، دادا. شۇڭا، مۇشۇنداق قىينىلىپ كېتىۋاتىمەن. لېكىن، ئىچىمدىن بىر نەرسە ئۆرلەيدۇ، مەن قانداق قىلاي، ئاسمانغا قارىۋالدىم. كۆكتىن بىر يۇلتۇز ئاققاندەك قىلدى، ياق، ئاققاندەك قىلماپتۇ، راست ئېقىپتۇ...

راست ئېقىپتۇ، دادا، راست ئېقىپتۇ. ھەدەم، ئاكام، ئىنىسى ـ سىڭىللىرىمنىڭ كەينىدىن مەنمۇ ئۆزۈمنى ساڭا تاشلىدىم.

ئاھ، دادا، ئەمدى مۇشۇنىڭ بىلەن تۇگىدىمۇ؟

بايامقى بىر قارىشىڭ بىلەن كۆزلىرىڭ بىزگە مېھرلىك

بېقىشنى ئەمدى مەڭگۈلۈك ئاخىرلاشتۇردىمۇ؟!

بىزگە قايغاندا ئەقىل، ئازغاندا نەسىھەت، ھارغاندا ماغدۇر، يانغاندا ئىلھام، كۈلگەندە ھەمدەم، يىغلىغاندا تەسەللى بولىدىغان مەنىلىك سۆزلىرىڭ ئىڭىكىڭنىڭ بىر لىپىلداپ چۈشۈشى بىلەن ئەمدى مەڭگۈلۈك توختىدىمۇ، دادا؟!

نەۋرىلىرىڭ يۈگۈرۈپ كەلگەندە كۆتۈرۈپ بېشىغا ئالىدىغان، بىز ئالدىڭغا كەلگەندە بېشىمىزنى سىلايدىغان كۈچلۈك قوللىرىڭ ئەمدى مۇشۇ سوزۇلۇشى بىلەن مەڭگۈ ھەرىكەتتىن توختىدىمۇ، دادا؟!

«دادا !... دادا !» دەپ چاقىرىشلىرىمىز ئەمدى مەڭگۈ جاۋابسىز قالامدۇ؟!

سەنسىز بۇ ئۆي، سەنسىز ئۇ گۈلزار، سەنسىز ئۇ دەريا بويى بىزنىڭ كۆزىمىزگە نېمە كۆرۈنەر؟!...

جىنازاڭ ئۆينى تاشلاپ كېتىۋاتىدۇ، گۈلزارنى تاشلاپ كېتىۋاتىدۇ، بۇلاق بېشىنى، دەريا بويىنى، ھەممىنى - ھەممىنى تاشلاپ كېتىۋاتىدۇ...

ئەنە، يىراقتىن زومچەك - زومچەك قەبرىلەر كۆرۈندى. بىر چاغلاردا سەن بىزنى بۇ تۇپراق بېشىغا باشلاپ چىقاتتىڭ. بىر كۈنى مۇشۇ يەردە ماڭا: «بالام، ئۆلۈمنى ياد ئېتىپ تۇرۇش كېرەك. ھايات قەدرىگە يەتمەكلىكنىڭ، ھاياتلىق مەجبۇرىيىتىنى تونۇماقلىقنىڭ يۈكسەك چوققىسى دەل مۇشۇ يەردە. ئۇيانغا قارىساڭ ماماتلىق دۇنياسى، بۇيانغا قارىساڭ ھاياتلىق دۇنياسى. بۇ ئىككىسىنىڭ كېسىشكەن دوقىلىدا پىكىر سۈرمەك ئىنسانغا ئۇلۇغۋار سۈپەت بېغىشلايدۇ» دېگەنىدىڭ. مەن شۇ تاپتا ... مەن شۇ تاپتا پىكىر قىلىشتىن قالدىم، دادا. جۇدالىق ئېغىر ئىكەن، مۇسىبەت ئازابى ئالدىدا ئەقىلمۇ ئاجىزلىق قىلىپ قالىدىكەن. مېنىڭ ئاۋازىمنى قويۇۋېتىپ بەكمۇ يىغلىغۇم كېلىدۇ، لېكىن قۇلاق تۈۋىمدە يەنە

سېنىڭ ھېلىقى سۆزۈڭ: «ئوغۇل بالىغا كۆز يېشى قىلىش ھەرگىز ياراشمايدۇ».

توۋا، سەن كېتىۋاتسەن ـ ھە !؟ ياشلىقىڭنىڭ، قىرانلىقىڭنىڭ، قېرىلىقىڭنىڭ ئاجايىپ نەمۇنىسى بولغان لىباسلىرىڭ بار ئىدى، لېكىن سەن تۆت گەز ماتا بىلەنلا كېتىۋاتسەن.

توۋا، سەن كېتىۋاتسەن ـ ھە !؟ ئۆزۈڭنىڭ تۇتقان، بەكمۇ ھەيۋەت بولمىسىمۇ، خېلى زېمىن ـ جايلىرىڭ بار ئىدى، لېكىن سەن تۆت گەزچە يەرنى ـــ داق يەرنى ماكان ئەيلەشكە كېتىۋاتسەن.

«يالىڭاچ تۇغۇلدۇڭ، يالىڭاچ كەتتىڭ؛ تۇپراقتىن تۆرەلدىڭ، تۇپراقتا ياتتىڭ» ـــ سېنىڭ ھايات ـ ماماتقا بولغان چۈشەنچەڭ مۇشۇنداق ئىدى، ئەمەلىيەتتىمۇ شۇنداق بولدى.

«بوقنى بار قىلغان تۇپراق، بارنى يوق قىلغان تۇپراق، تاقەتلىك تۇپراق، چىداملىق تۇپراق» ـــ بۇ سەن مۇشۇنداق ئۇلۇغلىغان تۇپراق. ئۇ ئۇلۇغۋار قوينىغا سېنىڭ ـــ مېنىڭ ئەقىدەمدىكى ـــ ئۇلۇغ جىسمىڭنى ئالدى.

مانا، دادا، بۇگۈنمۇ ئايدىڭ كېچە بولدى، مەن سېنىڭ تۇپراق بېشىڭدا تۇرۇپتىمەن. ئەتراپ شۇنداق جىمجىت. مەن تاغ ئېتىكىدىكى كۆلنىڭ يېنىك چايقىلىشىنى ئاڭلاۋاتىمەن، دادا، سەنچۇ؟

ئەنە، ئەتراپ شۇنچە مۇڭلۇق. ئاسماندا ئاي كۈمۈش نۇرىنى چېچىۋاتىدۇ. مەن بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئايغا قارىدىم. مەن ئۇنىڭدىن يەنە سېنىڭ سىيمايىڭنى كۆرۈۋاتىمەن، دادا، سەنچۇ؟...

دادا ! ...

1986 ـ يىلى 4 ـ ئاي

سۈكۈت

سۈكۈت قىلىپ ئولتۇرسام گاچىمكىن دېمە. بۇ مېنىڭ يۈرىكىمنىڭ خىتابىغا قۇلاق سېلىپ ئولتۇرغىنىم.

* * *

سەن نۇرغۇن سەپسەتە ساتتىڭ. مەن سۈكۈت قىلدىم. بۇ سۈكۈتنى رازىلىقمىكىن دېمە. ئۇ مېنىڭ ئۇنسىز مەسخىرەم. بىلگىنىكى، ئۇنسىز مەسخىرە ھامان ئۇنلۈك سەپسەتىدىن ئۇلۇغ.

* * *

ئۇ تەكەببۇرلۇق بىلەن سېنى كەمسىتىپ سۆزلىدى. سەن ئۇنىڭغا سۈكۈت قىلدىڭ ھەم بۇ سۈكۈتۈڭنى قانداقتۇر كەمتەرلىك ھېسابلىدىڭ. لېكىن، سەن بىلمىدىڭ: ئۆزىنى ئۇلۇغ ھېسابلىغان ئادەمنىڭ ئالدىدا كەمتەرلىك قىلىش، ئادەملىك قەدىر ـ قىممىتىنى يەرگە ئۇرۇش بىلەن باراۋەر ئىدى؛ قۇلدارلىق كىبىرى ئالدىدىكى سۈكۈت ھامان قۇللۇق سۈكۈتى بولاتتى.

* * *

زېمىن غايەت زور سەھنە ئىدى. ئۇنىڭدا تالاي كۈلكىلىك كومېدىيەلەر، تالاي مىسكىن تراگېدىيەلەر ھەر كۈنى توختىماي

ئوينىلىپ تۇراتتى.

زېمىن ھەم بۇ ئويۇنلارنىڭ بىردىنبىر تاماشىبىنى ئىدى، لېكىن ئۇ ئويۇنلاردىن يا كۈلمەيتتى، يا يىغلمايتتى.

قۇياش ئۇنى: «سېزىمسىز تاماشىبىن!» دېدى.

بىر كۈنى زېمىن لەرزىگە كەلدى: خۇددى قاتتىق قىزىتما بولغان بىمارەك جالاقلاپ تىترىدى، خۇددى كۆكتىن چۈشكەن تاۋۇزدەك ۋاققىدە يېرىلدى.

بۇنى كۆرۈپ قۇياش: «ئاھ، سۈكۈت ئىچىدىكى سېزىمنىڭ قۇدرىتى» دەۋەتتى.

* * *

ئاقىل بىر سورۇندا مەسەل باشلىۋىدى، نادان ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋېتىپ لاپقا چۈشتى. ئاقىل ئۇنىڭغا سۈكۈت قىلدى. سورۇن ئەھلى ئاۋۋال نادانغا نارازىلىق ئارىلاش قارىدى، ئاندىن ئاقىلغا كۆز تاشلىدى ۋە ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قاراپلا چۈشەندى:

نادان مىڭ سۆزلىسىمۇ، ئۇنىڭدىن ئۆزگىگە ھېچنېمە يۇقمىدى؛ ئاقىل سۆزى بۆلۈنۈپ سۈكۈت قىلدى، لېكىن ئۇنىڭ يەكۈننىنى ھەممە ئۇقتى.

* * *

يۈرىكىڭدە كىتاب قىلغىنىڭمۇ بولار كىتاب،
لېكىن ھېچكىم بىلمىسە ئەمەس ھېسساب.

* * *

ئۇنىڭ بېشىغا ئېغىر مۇسىبەت كەلدى، لېكىن ئۇ يىغلىمىدى.

ئۇنىڭ سۆكۈت ئىچىدىكى ئازابىغا قاراپ مەن يىغلىۋەتتىم.
بىلدىمكى، چىن يۈرەكتىن چىقمىغان ھازىدىن سۆكۈنات قۇچىقىدا تولغىنىۋاتقان مۇڭ دەھشەتلىك ئىكەن.

* * *

ئۇ بىر كىشىنىڭ تۆھمىتىگە ئۇچرىدى، لېكىن چېچىلمىدى، چۈشەندۈرۈپمۇ ئولتۇرمىدى. چۈنكى، شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ پاك، گۇناھسىز ئىكەنلىكىگە باشقىلارنى ئىشەندۈرۈشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى.
ئۇ سۆكۈت قىلدى، لېكىن بۇ ئۇمىدلىك سۆكۈت ئىدى.

* * *

تېڭىرقاش تۆت كوچىسىنىڭ كېسىشكەن نۇقتىسى سۆكۈت.
بۇ سۆكۈت مۇستەقىل پىكىردىن قاناتلانمىسا، ئىستەكسىز تۇيۇق كوچىغا بوينى باغلانغان ئىتتەك كېتىپ قالىدۇ.

1988 ـ يىلى 2 ـ ئاي

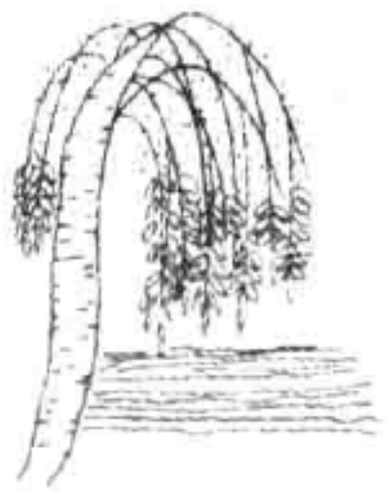

زېرىكىشلىكتىن چىققان تەنتەكلىك

توۋا، مەن نېمە بولدۇم: سەن يىغلىساڭ كۈلىمەن، سەن كۈلسەڭلا يىغلايمەن؛ سەن قوغلىساڭ قاچىمەن، سەن قاچساڭلا قوغلايمەن.

راست، توغرا سۆزاۋاتسەن: قېنى، زادى مېنىڭ ساڭا ھەمدەملىكىم؟

يىغاڭغا تەڭ يىغلاپ، كۈلكەڭگە تەڭ كۈلۈپ زېرىكتىم.

ماڭساڭ مېڭىپ، تۇرساڭ تۇرۇپ ئۇنىڭدىنمۇ زېرىكتىم.

ماڭا ھازىر كېرىكى روھىي ئازاب، ئۇنىڭسىز مەن راھەتنىڭ نېمىلىكىنىمۇ ھېس قىلالمايمەن.

ئېھ، كېچىسى ئارقىلىق كۈندۈزنى، سوغۇقى ئارقىلىق ئىسسىقنى ئىنسانغا مېھرىلىك ھېس قىلدۇرالمغان ئالەم ! مەن ساڭا تەقلىد قىلىمەن.

1988 ـ يىلى 3 ـ ئاي

تارازا

خەلقىمىزدە: «تارازىغا ھېيلە قىلغان ئادەم تاڭلا قىيامەتتە گۆرىدىن توڭگۇز بولۇپ قوپىدۇ» دېگەن بىر پاراڭ بار.

يورۇق دۇنيادا «توڭگۇز» لەقمىنى ئېلىپ قېلىشقا كەلسەك، بۇ قاتتىق نومۇس. لېكىن، لەقەم ئالمىسىمۇ، ھەتتا «تاڭلا قىيامەتتە توڭگۇز بولۇپ» قوپمىسىمۇ، بۇ دۇنيادا توڭگۇزلۇقنى قىلىپ يۈرگەن ئادەملەر يوق دېيەلمەسلەر !؟

بار، بۇنداق ئادەملەر بار. ئۇلارنىڭ توڭگۇزدىن پەرقى پەقەت قىياپەتتىلا. توڭگۇز پاسكىنا ـ پاكىزىنى ئىلغا قىلماي يەۋېرىدۇ، ھارامخورمۇ ھالال ـ ھارامنى پەرق قىلماي يەۋېرىدۇ؛ توڭگۇز بىر قارىنىڭلا غېمىدە، ھارامخورمۇ ئۆز نەپسىنىڭلا غېمىدە؛ توڭگۇزنىڭ كۆپىيىشى تېز، ھارامخورنىڭ بېيىشى تېز ...

ئۇلارنىڭ قولىدا تارازىنىڭ مەڭگۈلۈك تۇرۇپ قېلىشىدىن خۇدا ساقلىسۇن. ئۇلار نەپسانىيەت تېشى بىلەن ئىنسان ـ دىيانەت پەللىسىنى بۇزۇۋېتىدۇ؛ قاباھەت توقمىسىنى يۆتكەپ ئەدلى ـ ئادالەت چېكىتىنى سۇرۇۋېتىدۇ.

ئۇلار تازا بېخىللىق قىلۋاتقاندا مەرد بولۇپ كۆرۈنۈشنى بىلىدۇ.

ئۇلار تازا قارا كۆڭۈللۈك قىلىۋاتقاندا ئاق كۆڭۈللۈك نىقابىنى كىيىدۇ.

ئۇلار قۇيرۇقىدىن تۇتۇلۇپ قالغاندا توقۇمنى قارىغا ئېلىپ

چىقىدۇ.

مەن تەڭپۇڭ تارازىنى تىلەيمەن، ئۇنىڭ چېكىتلىرىدە ساماداىكى تارازا يۇلتۇزنىڭ جىلۋىسى بار.

مەن تەڭپۇڭ تارازىغا مەدھىيە ئوقۇيمەن، ئۇنىڭ تېشىدا ۋىجدانلىق يۇرەكنىڭ سالمىقى بار.

مەن تەڭپۇڭ تارازىغا ئاپىرىن ئوقۇيمەن، ئۇنىڭ چوكىسىدا بېجىرىم تۇزلۇكنىڭ ئۆرنىكى بار.

تەڭپۇڭ تارازا ـــ ئادىل پادىشاھ. ئۆز قىممىتىنى تارازىغا توغرا سالالىغان ئادەملا ئۆز روھىغا ئۆزى پادىشاھ بولالايدۇ. بۇرادەرلەر، بىرنەرسىنى تارازىغا سالغاندا، ۋىجدانىڭلارنىمۇ تارازىغا سېلىپ تۇرۇشنى ئۇنتۇماڭلار.

1988 ـ يىلى 3 ـ ئاي

ئېھ، شەرق شامىلى

بارماقلىرىڭ بىلەن سۈت رەڭ ياغلىقنى ئېچىۋەتتىڭ،
تىنىقلىرىڭ بىلەن سۈمبۈل چاچنى توزغۇتتۇڭ.
مەڭزىڭنى يۇمشاق سۈركەشلىرىڭدىن ئېكىنزار مەيدىسىنى
ئېچىپ جىددىي نەپەس ئالدى.
قۇدرىتىڭدىن ھاياتلىق كەۋسىرى زېمىنىڭ تومۇر ـ
تومۇرلىرىدا شىرىلداپ ئاقتى.
يەڭگىل بۆشۈكۈڭدە يۇمران گىياھ بوۋاقتەك تەۋرەندى.
بۆشۈك تۇيۇڭدا قۇشلار نەغمە ـ ناۋاغا چۈشتى.
ئېھ، شەرق شامىلى !
مەن سېنى پەرزەنتىڭ باھار بىلەن تەبرىكلەيمەن.

1988 ـ يىلى 3 ـ ئاي

نېمىشقا باھارغا تەلمۇرىسەن

— بۇرۇن يىلدا كېلىدىغان ھېيىتقىلا ئىنتىزار ئىدىم، ئەمدى باھارغىلا تەلمۇرىدىغان بولدۇم، نېمىشقا شۇنداقلىقىنى بىلەمسەن؟

— بەلكىم زىمىستاندا سوغۇق ئازابىنى تارتقانلىقتىن شۇنداقتۇ !؟

— ياق ! مەن ئەلنىڭ قويىنىدا يۇرۇپ سوغۇقنىڭ نېمىلىكىنىمۇ بىلمىگەن ئادەم.

— ئەمىسە، باھارنىڭ گۈل ـ چېچەكلىرىنى سېغىنىدىغاندۇرسەن !؟

— ياق، ئۆيۈم قىشتىمۇ گۈل ـ چېچەك بىلەن قاپلانغان.

— ئەمىسە، نېمىشقا باھارغا تەلمۇرىسەن؟

— چۈنكى، باھار مېنىڭ باھار چېغىمنى ئەسلىتىدۇ.

1988 ـ يىلى 3 ـ ئاي

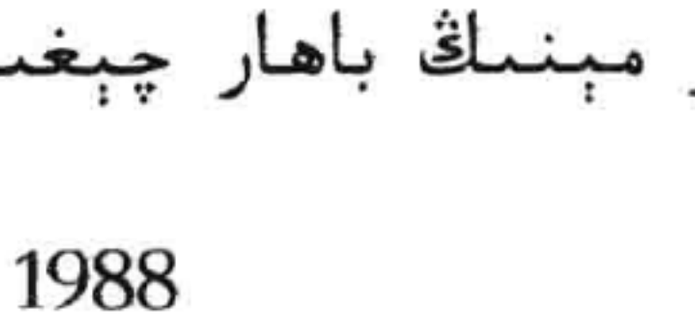

خىيالپەرەس بىلەن سەۋدايىنىڭ سۆھبىتى

خىيالپەرەس ئادەم بىر سەۋدايىدىن سورىدى:

— ئەگەر دۇنياغا قۇرۇقلۇق يارىتىلمىغان بولسا، هەممىمىز بىلىق ياكى لەھەڭگە ئايلىنىپ كېتەتتۇق، شۇنداقتا ساڭا قورقۇنچلۇق بولاتتىمۇ؟

— ياق، — دېدى سەۋدايى، — مەنمۇ كۆپىنىڭ بىرى بولۇپ يۇرۇۋېرەتتىم.

— ئەگەر دۇنياغا كۇندۇز يارىتىلمىغان بولسا، هەممىمىز ئوكيانمۇ يارىتىلمىغان بولسا، هەممىمىز ئۇچار قاناتقا ئايلىنىپ كەتكەن بولاتتۇق، ئۇ چاغدا ساڭا قورقۇنچلۇق تۇيۇلاتتىمۇ؟

— ياق، يەنىلا كۆپىنىڭ بىرى بولۇپ يۇرۇۋېرەتتىم.

خىيالپەرەس ئادەم ئۇنىڭغا يەنە سوئال قويدى:

— ئەگەر دۇنياغا كۇندۇز يارىتىلمىغان بولسا، هەممىمىز شەپەرەڭ ياكى هۇۋۇقۇشقا ئايلىنىپ كېتەتتۇق، شۇنداقتا ساڭا قورقۇنچلۇق بولاتتىمۇ؟

— قورقۇنچلۇق بولاتتى، — دەپ جاۋاب قايتۇردى سەۋدايى. شۇ ئان ئۇنىڭ كۆزلىرىنى قورقۇنچ ئالامەتلىرى قاپلىدى.

— نېمىشقا؟ — دەپ هەيران بولدى خىيالپەرەس، — ئۇ

چاغدىمۇ يەنىلا كۆپىنىڭ بىرى بولۇپ يۈرىۋەرمەسمىدىڭ؟

— كۆپىنىڭ بىرى بولۇشنىڭمۇ چېكى بار، — دېدى سەۋدايى قاپاقلىرىنى تۈرۈپ، — مەن بېلىق، لەھەڭ، ئۇچار قاناتىنىڭ نەسلىگە ئايلىنىپ قالساممۇ مەيلى، لېكىن تۇن بەندىسى بولۇشقا رايىم يوق.

1988 ـ يىلى 3 ـ ئاي

تەبىئەت تەبەسسۇمى

كىپىنده‌ك ئاپپاق قارلارغا پۈركىنىپ قالغان دەل ـ دەرەخلەر، كۆك مۇز ئىلكىدە سوغۇق مۇردىدەك قاتقان زېمىن، ئۆڭكۈر ئۇچەكلىرىدە زىندانىدىكىدەك قامىلىپ قالغان هايۋانات، ئەينەك قەسىر ئىچىگە ئەسىر بولۇپ شوخ مەۋج ئۇرالمىغان سۇ ـــ هەممىسى ـ هەممىسى ئەركىنلىككە چىقتى.

كۆكتە پەرۋاز، باغدا ناۋا قىلالمىغان ئۇچار قۇش، بېشىنى رۇسلاپ كۆتۈرەلمىگەن مايسا، جىلمىيىپمۇ كۈلەلمىگەن چېچەك، ئويناقشىپ سەكرىيەلمەي بۇرۇقتۇرما بولۇپ كەتكەن قوزا ـــ هەممىسى ـ هەممىسى يايراپ كۈلۈشتى.

قاراڭغۇلۇق تەرەپكە ئارقانىنى تارتىپ كەتكەن تۈن كۈننىڭ ئاستا ـ ئاستا كۇچەپ تارتىشى بىلەن ئاخىر مۇسابىقە مەيدانىنىڭ ئوتتۇرا نۇقتىسىغا كەلدى. قۇياش مەمۇنىيەت بىلەن كۈلدى، باهار شامالىرى غەلىبە خەۋىرىنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن تەرەپ ـ تەرەپكە چېپىشتى، ساما شادلىق كۆز يېشى تۆكتى.

جاهان بۇ تاماشاغا قاراپ سۆيۈندى، مەنمۇ سۆيۈندۇم. چۈنكى، بۇ يېڭى بىر يىل، يېڭى بىر ئاي، يېڭى بىر كۈن، يېڭى بىر باهار بىلەن باشلىنىۋاتقان قۇتلۇق كۈن ئىدى.

بوۋامنىڭ دەپ بېرىشىچە، بۇ ئاجايىپ خاسىيەتلىك ئىشلار دۇنياغا كۆز ئاچقان كۈن ئىكەن. ئالەممۇ دەل مۇشۇ كۈنى بىنا قىلىنغانىكەن. توپان بالاسىدىن كېيىن ئىنسانىنىڭ هاياتقا قايتا

كۆز ئېچىشىمۇ دەل مۇشۇ كۈندىن باشلانغانكەن. ئاجايىپ مۆجىزە ياراتقان زاتلارنىڭ لەھەڭ قارنىدىن قۇتۇلغان، قاتمۇقات تاغلاردىن يول ئېچىپ چىققان ئاجايىپ قىسمەتلىرىمۇ دەل مۇشۇ كۈنى يارالغانكەن. شۇڭلاشقىمۇ خەلقىم بۇ كۈننى ئەڭ ئۇلۇغ كۈنلەرنىڭ باشلانمىسى سۈپىتىدە، ئىرادە كەمىرىنى چىڭىتىپ، غەلىبە مەنزىلىگە يۈرۈش قىلىدىغان مۇقەددەس كۈنلەرنىڭ بىرىنچى قەدىمى سۈپىتىدە قەدىرلەيدىكەن ۋە خاتىرىلەيدىكەن.

بۇ بەلكىم راستتۇ ياكى ئەپسانىدۇ، لېكىن نېمىلا بولسا بولسۇن، ئىشقىلىپ بۇ كۈننىڭ خاسىيەتلىك باھار بىلەن باشلىنىدىغىنى ئېنىققۇ !

دېھقان ئاتامنىڭ بەرىكەتلىك ئىشى مۇشۇ باھار بىلەن باشلىنىدۇ. ئۇ سالغان قوش ئىزىدىن ئەمدى ھاياتلىق نېمىتى ئۆسىدۇ. چارۋىچى تاغامنىڭمۇ، باغۋەن ئاكامنىڭمۇ ھەممىسىنىڭلا شۇنداق.

بۇ شۇنداق خەيرلىك كۈن ــ تەبىئەتمۇ، ئىنسانمۇ تەبەسسۇم ئەيلىگەن كۈن. تەبىئەتمۇ، ئىنسانمۇ شادلانغان كۈن، مېنىڭ بايرىمىم ــ مېنىڭ مۇبارەك نوروزۇم !

1988 ـ يىلى 3 ـ ئاي

سەن مېنىڭ چۈشۈم

گۈلزارىڭدا هەممە چېچەكلەر ئېچىلىدۇ، لېكىن مەن ئارزۇ قىلغان لەيلىلا يوق؛ ئاسمىنىڭدا هەممە يۇلتۇزلار پارلايدۇ، لېكىن مەن تەلپۈنگەن چولپانلا يوق !

سەن هەممە نېمىنى يارىتىشقا قادىر ئەمەسسەن. ئېگىز ئاسمانمۇ، چوڭقۇر ئوكيانمۇ سەن ئۈچۈن ئارىتام قوشنامنىڭ ئۆيىدەكلا يېقىن ئىدىغۇ !؟ سەن خالىساڭ، چۆلنى گۈلىستان كۆرسىتىسەن، خالىساڭ، ئېگىز چوققىلارنى ئويمانلىقا ئايلاندۇرۇۋېتەلەيسەن، خالىساڭ، ئادەمنى مەخلۇق، مەخلۇقنى ئادەم قىلىۋېتەلەيسەن. پۈتۈن تەبىئىيلىكلەرمۇ، پۈتۈن غەيرىيلىك ۋە غەلىتىلىكلەرمۇ ساڭا مۇجەسسەم قىلىنغان. سەن هەم پۈتۈن يوقلۇقنى بار قىلغۇچى هەم پۈتۈن بارلىقنى يوق قىلغۇچى. سەن زامانىنىڭمۇ، ماكانىنىڭمۇ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايسەن. مەست ـ ئەلەس بولۇپ كەتكەن بەڭگىنىڭ خىيالىمۇ بۇ جەهەتتە سەن بىلەن بەسلىشەلمەيدۇ.

سەن شۇ قەدەر قۇدرەتلىك، شۇ قەدەر ئەركىن !

نېمىشقا شۇ قۇدرىتىڭنىڭ شاراپىتىنى، شۇ ئەركىڭنىڭ كارامىتىنى ماڭىمۇ كۆرسەتمەيسەن؟

نېمىشقا سېنىڭ گۈلزارىڭدا مېنىڭ گۈلۈم يوق؟ نېمىشقا؟ سېنىڭ ئاسمىنىڭدا مېنىڭ ئايىم يوق؟ نېمىشقا؟

مەن پات ـ پات چۈشلىرىمگە مۇشۇنداق خىتاب قىلىمەن. لېكىن، چۈشلىرىم مېنىڭ ئارزۇيۇمغا باقمايدۇ. ئەجەبا، ئادەم

ئارزۇ قىلغىنىنى چۈشىدە كۆرەلمەيدىغانمىدۇ. بۇ مېنىڭ ئۇنى دائىم ئوڭۇمدا كۆرۈپ يۈرگىنىم ئۈچۈنمىدۇ، يا؟ توۋا !...

توۋا، مەن ئۇنى قانداق ياخشى كۆرۈپ قالدىم؟ راست، ئۇ ناھايىتى ياخشى. لېكىن، ئۇنى ياخشى دېيىش بىلەن ياخشى كۆرۈش ئارىلىقىدىكى پەرق ناھايىتىمۇ زور ئىكەنغۇ. مەن ئۇنى ياخشى دېگەن چاغلىرىمدا ئۇنىڭغا تولىمۇ ئەركىن مۇئامىلە قىلاتتىم: كۆزلىرىگە تىكىلىپ قاراۋېرەتتىم، خالىغان سۆزلىرىمنى دەيتتىم، ھەتتا قوللىرىنىمۇ تۇتاتتىم. ئەمدىچۇ؟ ئەمدى ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قارىسام، خۇددى چاقناپ تۇرغان كۈنگە قاراپ سالغاندەك كۆزلىرىمنى تېز ئېلىپ قاچمەن؛ ئويلىغانلىرىمنى دەي دېسەم، ئۇنىڭ ئالدىدا خۇددى يېڭى تىلى چىققان بالىدەك دۇدۇقلايمەن؛ قوللىرىغا قولۇم تېگىپ كەتسىمۇ خۇددى توك ئۆتكەندەك ھۇجەيرە ـ ھۇجەيرلىرىمدىن جۇغۇلدايمەن. توۋا، بۇ ياخشى كۆرۈشنىڭ كارامىتىمىدۇ؟

قايسى كۈنى بازاردا كېتىۋاتاتتىم. ئەتراپ ماشىنىلارنىڭ، ئادەملەرنىڭ شاۋقۇن ـ سۈرەنلىدىن قۇلاق گاس بولۇپ قالغۇدەك دەرىجىدە ئىدى. تۇيۇقسىز قۇلىقىمغا يېقىملىق چاقىرغان بىر ئاۋاز ئاڭلاندى. بۇ مەن ئۇچۇن تۇمەن مىڭ ئاۋازنى بېسىپ چۈشەلەيدىغان، ھەرقانداق توسقۇنلۇقنى بۆسۈپ ئۆتەلەيدىغان ئاۋاز ئىدى. دەرھال ئوڭ تەرىپىمگە بۇرۇلۇپ قاردىم. يولنىڭ نېرىقى چېتىدە، مەندىن ئون ـ يىگىرمە قەدەمچە نېرىدا ئۇ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭغا شۇنداق قارىشىم بىلەنلا ماڭا پۈتۈن ئەتراپ ـ ئادەملەرمۇ، ماشىنا، ۋېلىسىپىت، ھارۋىلارمۇ بىراقلا قېتىپ قالغاندەك، بۇ يەردە ھاياتىي كۆرۈنۈشتە شۇ، پەقەت شۇلا تۇرۇۋاتقاندەك بىلىندى. مەن ئۇنىڭ ئالدىغا قاراپ كېتىۋاتىمەن، ماڭا كىم ۋە نېمىلەر سوقۇلۇۋاتىدۇ، ئۇرۇلۇۋاتىدۇ، بىلمەيمەن. شۇ تاپتا مېنىڭ

نەزىرىمدە پەقەت شۇ، شۇلا مەۋجۇت. بۇ ھايات سەھنىسىدە پەقەت ئىككىمىزلا بار، باشقا ھاياتلىق پەقەت تۇرغۇن دېكىراتسىيەدىنلا ئىبارەت. مەن ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىشىم بىلەن ئۇ كۇلۇپ تۇروپ دېدى: «قۇلىقىڭىز ئاجايىپ ئىتتىككەنە، بوشلا چاقىرىۋىدىم، دەررۇ ئاڭلىدىڭىز». مەن كۇلدۇم، جاۋاب قايتۇرمىدىم، لېكىن يۇرىكىمدە بىر جاۋاب نىدا قىلدى: «سادايىڭنى قۇلىقىم ئەمەس، يۇرىكىم ئاڭلىدى، يۇرىكىم !» شۇنداق، سەن بىرىنى ياخشى كۆرسەڭ، يۇرىكىڭ بەكمۇ سەزگۈرلىشىپ كېتىدىكەن. شۇ تاپتا مەن خېلى بىر يەرلەردىن ئاياغ تىۋىشىنى ئاڭلاپلا ئۇنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى سېزىمەن. ئۇنىڭ بىلەن بىللە ماڭسام بارمايدىغان يەرگىمۇ بارغۇم كېلىدۇ، ئۇ بولمىسا بېرىشقا تېگىشلىك يەرلەرگىمۇ كۆڭلۈم تارتمايدۇ. گويا مەن كۆزگە كۆرۈنمەس بىر يىپقا باغلىنىپ قالغان، قايىقا مېڭىپ، قەيەردە تۇرۇشۇمنى ئاشۇ يىپ تىزگىنلەپ تۇرىدۇ. ئۇنى كۆرمەي قالغان چاغلىرىم ئۇ ماڭدىغان يوللارغا قارايمەن: ماشىنىلىق كېلىۋاتامدىكىن دەپ ماشىنىلارغا قارايمەن، ھارۋىدا كېلىۋاتامدىكىن دەپ ھارۋىلارغا قارايمەن، ۋېلىسىپىتلىك كېلىۋاتامدىكىن دەپ ۋېلىسىپىتلەرگىمۇ قارايمەن. خۇددى يولدىكى ھەممە نەرسە ئۇنى ئېلىپ كېلىدىغاندەك، ئۇنىڭ ئۇچۇرىنى يەتكۈزىدىغاندەك ھەممە نېمىگە قارايمەن. ئۇنىڭ كېلىدىغىنىنى بىلسەمۇ قارايمەن، بىلمىسەمۇ قارايمەن. ھەتتا كەلمەيدىغانلىقىنى بىلسەمۇ قارايمەن. بىر كۈنى كوچىنىڭ دوقمۇشىدا خىيالغا چۆمۈپ تۇرۇپ قاپتىمەن. بىرى: «ئەجەب تۇرۇپ كەتتىڭغۇ، ئاداش؟» دەپ قالدى، قارىسام قوشنام. «ئۆزۈمچە تۇرۇپ قاپتىمەنغۇتاق» دېدىم. لېكىن، بۇ جاۋابىم يالغان ئىدى. بۇ مېنىڭ ئۆزۈمچە، ئۆز ئىختىيارىمچە تۇرۇپ قالغىنىم ئەمەس.

ئاجايىپ سېزىملىرى بىلەن گاھىدا سېنى پەيدەك ئۇچۇرۇۋېتىلەيدىغان سۆيگۈ سەۋداسى بەزىدە سېنى تۇرغان جايىڭدا ھەيكەلدەك قاتۇرۇپمۇ قويىدىكەن. مۇشۇنداق چاغلاردا، سەن ئۆزۈڭنىڭ سۆيگۈنىڭ سەمەرىسى ھەم ئۆز نۆۋىتىدە سۆيگۈنىڭ قۇلى ئىكەنلىكىڭگە تەن بېرىدىكەنسەن. مەن «قۇل» دېگەن سۆزنى بەكمۇ يامان كۆرەتتىم. ئۆزۈمنى ئالاھىدە يۇقىرى چاغلىمىسامۇ، لېكىن ھېچكىمدىن تۆۋەن قويغۇم كەلمەيتتى. ئەمدىچۇ، ئەمدى نېمە بولدۇم؟ مەن ئاجايىپ بىر سېزىمنىڭ قۇلى. ئۇ ئىرادە قىلمىدۇ، مەن بويسۇنمەن. ئۇ سېزىم يۇرىكىمنى تاتلىق غىدىقلايدۇ، مەن ياىرايمەن؛ ئۇ يەنە يۇرىكىمنى ئازابلايدۇ، مەن قاقشايمەن. ئۇ سېزىم مېنى تەلپۈندۇرىدۇ، تەلمۇرتمىدۇ، زارىقتۇرىدۇ، مەن تەلپۈنۈپ ئۆتىمەن، تەلمۇرۇپ ئۆتىمەن، زارىقىپ ئۆتىمەن. مەن گويا سۇسىز قالغان بېلىق، لېكىن ئالدىمدىلا تۇرغان مۇھەببەت ئوكيانىغا يېتەلمەيمەن؛ مەن گويا قانىتى يېتىلگەن قۇش، لېكىن ئۇستۇمدىكى سۆيگۈ ساماسىغا ئۇچالمايمەن؛ مەن گويا يۇرىكىدە تۇمەن مىڭ كۈي بۇلدۇقلاپ تۇرغان كۈيچى قۇش، لېكىن سايراي دېسەم ئاۋازىمنى چىقىرالمايمەن...

توۋا، مەن زادى نېمە بولدۇم؟ قېنى مەندىكى جۇرئەت ۋە دادىللىق؟ مەن زادى نېمىشقا ئۇنىڭغا يۇرىكىمدىكىنى ئىزھار قىلالمايمەن؟ نېمىشقا؟ نېمىشقا؟

ئاھ، چۇشلىرىم، چۇشلىرىم !
ماڭا شەپقەت قىل.
گۈلىستانىڭدىن مەنمۇ ئۆز گۈلۈمنى كۆرەي، ئاسمىنىڭدىن ئارزۇ قىلغان ئايىمنى كۆرەي.
مېنى بۇلبۇل سۈرىتىگە كىرگۈز، ئاشۇ لەيلىمنىڭ

شېخىغا قونۇپ مۇڭ ـ زارىمنى تۆكەي.

مېنى كۈمۈش بۇلۇت تۈسىگە كىرگۈز، ئاشۇ ئايمىنى قۇچاقلاپ لېۋىگە سۆيەي.

مەن قانچە نىدا قىلسامۇ چۈشۈمدە يار ۋىسالىغا يېتەلمىدىم. ئوڭۇمدا يېتىشىم ئۈچۈن ماڭا ناھايىتى زور غەيرەت ۋە جۈرئەت كېرەك ئىدى. ئەپسۇسكى، بۇ نەرسىلەر مەندە يېتىلىشكە تېخى يىراق، ناھايىتى يىراق ئىدى. لېكىن، سۆيگۈ ئىلاھى قۇدرەتلىك ئىكەن. مەن ئاخىر ئۆزۈم كۈتكەن نەرسىنى ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن بايقىدىم. سۆيگۈ ئىلاھى ماڭا سالغان كويىنى ئاخىرئۇنىڭغىمۇ سالدى:

ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ئۇچقۇن چاقنىدى، مېنىڭ چۈچۈلا بولغان يۈرىكىم چاراسلاپ ياندى.

ئۇ ئىلتىجا بىلەن تىكىلدى، تىزلىرىم ئىختىيارسىز رۇكۇغا پۈكۈلدى.

ئۇ ئاغزىنى ئۆمەللىدى، مەنمۇ ئۆمەللىدىم، لېكىن ئىككىمىزلا گەپ قىلالمىدۇق. ئۇ كۆزلىرىگە لىققىدە ياش ئالدى، مەن دەررۇ يەرگە قارىۋالدىم. لېكىن، بۇ چاغدا مېنىڭ يۈرىكىمۇ قار ـ يامغۇر يىغلاپ بولغانىدى. ئاھ، يۈرەكتە يىغلاشنىڭ دەردى يامان ئىكەن. ئۇ سېنى ئىچكىدىن تۇغىتىدىكەن، تۇغىتىدىكەن!

چۈشلىرىم، چۈشلىرىم!
ماڭا شەپقەت قىل!

لەيلىمنىڭ ئالدىدا پۈخادىن چىققۇدەك يىغلىۋالاي، ئايمىنىڭ ئالدىدا ئۆزۈمنى دەردتىن ئازاد قىلاي. مېنى ئۇنىڭ ۋەسلىگە يەتكۈز، ئۇنى باغرىمغا ئالاي ھەم باغرىغا قاناي.

چۈشلىرىم ماڭا شەپقەت قىلمىدى. ئېنىقكى، بۇ تەقدىرنىڭ ئوڭۇمدا ماڭا قىلغان شاپائىتىنى مېنىڭ تولىمۇ رەزىل ئاجىزلىق بىلەن رەت قىلغىنىمنىڭ مۇكاپاتى ئىدى. بۇ ھەم داۋاملىشىپ، ھەم يېڭىلىنىپ تۇرىدىغان ھاياتلىق مەنتىقىلىرىنىڭ جاھانىنىڭ قاتمال «ئىنسانىي» ئۇدۇملىرىغا بېرىۋاتقان جازاسى ئىدى. مەن بۇ جازانى ئۆزۈمگە راۋا كۆردۈم. بۇ ئۆمۈر بويى قىينىلىپ يۈرۈش، ئارمان قىلىپ ئۆتۈش، ئۆز - ئۆزىنى يەپ تۈگىتىش جازاسى ئىدى. مەن بۇ جازاغا ئۇچراۋاتقاندا، پەقەت بىرلا نەرسە بىلەن ئۆز - ئۆزۈمگە تەسەللى بېرەلەيتتىم. ئۇ بولسىمۇ، بۇ كۆپكە كەلگەن جازا ئىدى. «كۆپكە كەلگەن ئۆلۈم بەجايىكى توي» دېيىشىدۇغۇ ! كىممۇ ئىچى - ئىچىدىن توختىماي تۇغۇلۇپ تۇرىدىغان ئارمان ئاتلىق دىلدارىنىڭ ۋىسالىغا يېتەلىگەن؟ ! لېكىن... لېكىن يېتەلمىگەن ئارمانلىرىڭغا ئۇ دۇنيادا يېتىمەن، دەپ ئويلامسەن؟ بۇ دۇنياغا يەنە بىر كېلەمسەن؟ يەنە كېلەمسەن؟ ئۇھ، زىددىيەتلىك ئالەم ! مەنتىقىلىرىڭ خۇددى سەييارىلىرىڭدەك تۇمەن مىڭ خىل، ئۆزئارا تارتىشىشمۇ بار، تېپىشىشمۇ بار. ئىنسان كۆڭلىگىمۇ مۇشۇ قانۇنىيەتلىرىڭدىن ئەندىزە سالغان بولغىيمىتتىڭ؟ ! بەزىدە بىر يەرگە ئەكېلىپ تويدۇرۇپ، بەزىدە ئىككى ياققا ئايرىپ قايدۇرۇپ، گاھىدا شامالدەك سۆيدۇرۇپ، گاھىدا چاقماقتەك كۆيدۇرۇپ، ئىنسانىنى نېمە كويغا مۇپتىلا قىلماقچىدۇرسەن؟ بۇ ئىنسانىيەتنىڭ ھاياتلىق تىياتىرخانىسىدا زېرىكىپ قالماسلىقى ئۈچۈن ئىجاد قىلغان ئويۇنلىرىڭمىدۇ؟ ئۇنىڭسىزمۇ بىز ئاز قىينىلىۋاتامدۇق؟ مەن ئاز قىينىلىۋاتامدىم؟ نېمىشقا ماڭا جۈرئەت ئاتا قىلمىدىڭ؟ نېمىشقا ماڭا غەيرەت - شىجائەت ئاتا قىلمىدىڭ؟ مەن نېمىشقا

هېلىغچە لەيلىمنى سېغىنىمەن، ئايىمنى سېغىنىمەن؟ نېمىشقا؟ نېمىشقا؟

ئاھ، چۇشلىرىم، چۇشلىرىم !
ماڭا لەيلىمنى كۆرسەت ! ماڭا ئايىمنى كۆرسەت !
مەن ئۇنىڭغا يۇرىكىمدىكىنى ئېيتاي ! پۇشايمىنىمنى ئېيتاي !
چۇشلىرىم يەنىلا مېنىڭ يېلىنىشلىرىمغا قۇلاق سالمىدى، چۇنكى ئۇ ھەقلىق ئىدى.
مەن ھازىر نېمە قىلىشىمنى بىلمەيمەن. ئالدىمغا ماڭىمەن، كەينىمگە يانىمەن، ئۆيگە كىرىمەن، كوچىغا چىقىمەن. مەن ئۇنى ئىزدەيمەن، ئۇنى ئىزدەيمەن !
ئاردىدىن بىرقانچە يىللار ئۆتتى. بىر كۈنى تاغقا چىقتىم. بۇ شەھەردىكىلەر سەيلە قىلىش ئۈچۈن چىقىدىغان تاغ ئىدى. يېنىمدا ئىككى بالام بار. بىز تاغنىڭ ئۈستىگە چىققاندىن كېيىن پىچاقنىڭ بىسىدەك تىك يار تەرىپىگە، يەنى ئەڭ ئېگىز چوققىغا قاراپ ماڭدۇق. بۇ چوققىغا ئادەملەر ناھايىتى شالاڭ چىقاتتى. چۈنكى، بۇ يەردىن پەسكە قارىسا ئادەمنىڭ پۇت ـ قولى تۇرماق، يۈرىكىمۇ سىرقىرايتتى. مەن بالىلىرىمنىڭ قولىنى مەھكەم تۇتتۇم. چوققىغا يېقىنلاشقانسېرى ئۇ يەرنىڭ نەق گىرۋىكىدە بىرنىڭ ئولتۇرغانلىقى دىققىتىمنى تارتتى. ئەجەب خەتەرلىك يەردە ئولتۇرۇۋاپتۇ، دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە. مەن ئۇ يەردىن كۆزۈمنى ئۈزمەي كېلىۋاتىمەن. بارا ـ بارا ئۇنىڭ ھاۋا رەڭ كۆڭلەك كىيىۋالغان ئايال ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى. يېنىمدا ـــ ئوغلى بولسا كېرەك ـــ سەككىز ـ توققۇز ياشلاردىكى بىر بالىمۇ ئولتۇرىدۇ. بۇ چاغدا كۈن ئولتۇرۇپ، غەرب تەرەپ كەچكى شەپەققە چۆمگەنىدى. گۈگۈم پەردىسىگە

تېخى تولۇق ئورنىپ ئۇلگۈرمىگەن ئاسمانغا قارامتۇل كۆكۈچ رەڭگى ئالدىدا ئۇنىڭ ئۇستىدىكى كۆڭلەكنىڭ ئوچۇق ھاۋا رەڭلىكى تولىمۇ پاكىز ۋە نەپىس كۆرۈنەتتى. بۇلۇتسىز ئاسمانغا ھەۋەس بىلەن تولا قارايدىغانلىقىمدىنمۇ ياكى ئۇ رەڭ ماڭا كىمنىدۇر بىرنى ئەسلىتىدىغانلىقى ئۈچۈنمۇ، بىلمەيمەن، ئىشقىلىپ، ھاۋا رەڭ كۆزۈمگە بەكمۇ يېقىملىق كۆرۈنىدۇ. مەن ئاجايىپ بىر ھېسسىيات بىلەن ئۇنىڭ كەينىدىن قاراپ تۇرىمەن. تۇيۇقسىز ئۇ بېشىنى سەل يانغا بۇرىۋىدى، يۈرىكىم جىغىدە قىلىپ قالدى. ئۇ... ئۇ... مەن ئۇنى كۆردۈم. ئۇ رەھىمسىز چۈشۈمدىمۇ، مەنسىز ئوڭۇمدىمۇ دىدارىنى ماڭا كۆرسەتمىگەن، لېكىن روھىمنى باشتىن ـ ئاياغ غالىبلارچە ئىستېلا قىلىپ ياتقان ھېلىقى لەيلىم ئىدى. مەن ئۇنىڭغا قاراپ قېتىپ تۇرۇپلا قالدىم. ئۇ مەن ئىزدىگەن، مەن تەلپۈنگەن مېنىڭ ھېلىقى ئايىم ئەمەسمىدى. نېمىشقا مەن ئۇنى تاپقاندا ئالدىغا ئېتىلىپ بارمايمەن؟! نېمىشقا ئۇنى ئېچىرقىغان باغرىمغا باسمايمەن؟ نېمىشقا ئۇنىڭغا پۈشايمانلىق كۆز ياشلىرىمنى تۆكمەيمەن؟ نېمىشقا ئۇنىڭدىن كەچۈرۈم سورىمايمەن؟...

مەن ئۇنىڭ يېنىدىكى بالىغا قارىدىم. بالىمۇ ناھايىتى ئويچان ۋە غەمكىن كۆرۈنەتتى. قوللىرى بىلەن ئانىسىنىڭ بىلىكىنى مەھكەم تۇتۇۋالغانىدى.

مەن ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق خىيالغا چۆمۈپ ئولتۇرۇپ كېتىپتىمەن. بىر چاغدا چوڭ ئوغلۇم بىلىكىمدىن تارتتى: «دادا، ئۇخلاپ قالدىڭمۇ، نېمە؟» مەن بالامغا قاراپ كۈلدۈم. بۇ ناھايىتىمۇ ئاچچىق كۈلكە ئىدى. «راست، ـــ دېدىم ئىچىمدە، ـــ مەن ئۇخلاۋاتىمەن، بالام. مەن چۈش كۆردۈم، چۈشۈمدە ئۇنى كۆردۈم. لېكىن، ئۇ يالغۇز ئەمەس ئىكەن، خۇددى ماڭا

ئوخشاشلا. سەن تېخى مېنى نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئويغاق، دەپ يۇرەمسەن؟ مەن بۇ يوروق ئالەمدە ئۇخلاپ ئۆتۈۋاتقان بەندە. مېنىڭ پۈتۈن هاياتىم چۈش. ئۇ مېنىڭ هاياتىم، مېنىڭ چۈشۈم !»

مەن بالىلىرىمنىڭ تارتىشى بىلەن كەينىمچە كېتىۋاتىمەن. ئۇ يەنىلا يۈكسەك چوققىدا لالە رەڭ شەپەقنىڭ قۇچىقىدا تاۋلىنىپ ئولتۇرىدۇ. مەن ئۇنىڭدىن يىراقلاشقانسېرى ئۆزۈمنى تولىمۇ تۆۋەن هېس قىلدىم. لېكىن، بۇنىڭ بىلەن مېنىڭ چۈشۈم ئاياغلاشمىغاندى. مەن هېلىھەم پات ـ پات چۈش كۆرىمەن. چۈشلىرىمدە نىدا قىلىمەن:

ئاھ، لەيلىم ـــ قەلب گۈلزارىمنىڭ توزۇماس گۈلى !
ئاھ، ئايىم ـــ هېسسىيات ئاسمىنىمنىڭ نۇرلۇق ساھىبى !
مەن سېنى ئۇنتۇيالمايمەن !
سەن مېنىڭ هاياتىم !
سەن مېنىڭ چۈشۈم !

1990 ـ يىلى 4 ـ ئاي

ئۇيقۇسىزلىقتىكى ئۇيقۇچان خىياللار

تۇن كېچە. بىرە ـ بىرە ئەسكەن ئىسسىق شامال ماڭا خۇددى قىزىتمىسى ئۆرلەپ كەتكەن بىمارنىڭ ھارارەتلىك تىنىقىدەك كۆڭۈلسىز بىلىنمەكتە. ئۇزۇم تەكلىرىنىڭ ئارىسىدىن يىلاندەك شۇڭغۇپ كىرگەن ئاي شولىسى ئەتراپىمغا تەڭگىدەك، چىلاندەك، سازاڭدەك... قىسقىسى، ھەر خىل ـ ھەر ياڭزا شەكىللەرنى چۇشۇرمەكتە. تىنچىق ھاۋا مەندىكى مۇگدەك شەپىلىرىنى ئاللىقاياقلارغا قوغلىۋەتكەنىدى. ئۇيقۇ كەلتۈرۈش ئۇچۇن قىلغان تىرىشچانلىقلىرىم ــ كۆزۈمنى يۇمۇۋېلىپ ساناق ساناش، بىرلا مەنزىرىگە خىيالىمنى بەند قىلىش، ۋەھاكازالارنىڭ ھېچقايسىسى كارغا يارىمىدى. خىياللار ــ باش ـ ئايىغى يوق، كۆڭۈللۈك ـ كۆڭۈلسىز، مەنىلىك ـ مەنىسىز خىياللار كاللامنى چىرماپ، ئەسەبلىرىم چىدىمايدىغان دەرىجىگە يەتكەندە ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم ۋە تەكنىڭ ئاستىدىن چىقىپ كېرىلگىنىمچە ئېرەنسىزلىك بىلەن كۆككە باقتىم.

ۋاھ، نېمىدېگەن چىرايلىق مەنزىرە !

ئاي كىرپىكلىرى تال ـ تال، كۆزلىرى يال ـ يال نازىنىن قىزنىڭ يۇمىلاق يۈزىدەك شەكىلگە كىرگەن. سان ـ ساناقسىز يۇلتۇزلار شاھ خەزىنىسىدىكى دۇر ـ مەرۋايىتلاردەك كۆزنى چاقناتماقتا. گويا سەررات ئۆزىنىڭ جىمى ئۇنچە ـ مەرۋايىتلىرىنى بازارغا سالماقچى بولۇپ گەلەنتىرىنىڭ ئۈستىدىكى ياپ-قۇچ لاتىنى بىراقلا ئېلىۋەتكەندەك، ساماۋ ئۆزىنىڭ بۇلۇت

پەردىلىرىنى ئاللىقاياقلارغا يىغىشتۇرۇۋەتكەنىدى.

تۇن ئاسمىنىنىڭ بۇ مەپتۇنلۇقى ئالدىدا، ئۇيقۇسىزلىقتىن كاللامنى قاپلىۋالغان گاراڭلىق تۇمانلىرى ئاستا ـ ئاستا تارقاۋاتقاندەك بولدى.

دەرھەقىقەت، ئۇيقۇغۇ كىشىگە جىسمانىي لەززەت بېرەلمىسە قالتىس ياخشى نەرسە. ئەگەر ئۇيقۇسىزلىق جىسمىڭغا پەۋقۇلئاده روھي لەززەتتىن بىر ئارامبەخش ئېتەلمىسە، ئۇ ئۇيقۇدىنمۇ ياخشى ئەمەسمۇ.

مانا شۇ تاپتا ئۇيقۇسىزمەن، لېكىن ئۇيقۇسىزلىق شاراپىتىدىن سامانىڭ تۇن قۇچقىدىكى چىرايلىق مەنزىرىسىنى كۆرۈشكە، ئۇنىڭ ئاجايىپ پەيزىنى سۈرۈشكە مۇيەسسەر بولۇپ تۇرۇپتىمەن.

تۇن مەنزىرىسىدىن پەيزى ئېلىش، بەلكىم لىرىكىلىق هېسسىياتلارغا چىرمالغان شائىرنىڭ ئىشىدۇر. نۇرغۇن كىشىلەر تىرىكچىلىك مەشغۇلاتلىرىنىڭ هاردۇقىنى چىقىرىش ئۈچۈن يەنىلا تۇننىڭ قۇچقىدا ئۇخلاشقا مەجبۇر. ئۇلارغىغۇ مەيلى، لېكىن كېچىدە ئەمەس، كۈندۈزدىمۇ ئۇخلاپ يۈرىدىغان ئادەملەرگىچۇ؟! كۆزى ئوچۇقلا تۇرغان كىشىلەرنى ئويغاق دېگىلى بولمايدۇ، بەزىدە كۆزى ئوچۇق مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كېتىدىغان ئىشلارمۇ بولىدۇغۇ ! ...

مەن خىيال چىرمىۋالغان كاللامنى سىلكىۋېتىپ يەنە ئاسمانغا قارىدىم. چەكسىز ئاسمان بايام مېنى قىينىاپ ئۇخلاتمىغان چەكسىز خىياللارنى، هازىرقى ئويلىرىمنى پايانسىز باغرىغا سىڭدۈرۈۋەتكەندەك بىر هال يۈز بەردى. يېنىكلىشىپ قالدىم، لېكىن دەقىقە ئۆتمىدى، مېنى يەنە قانداقتۇر بىر خىياللار چىرمىغىلى تۇردى.

بۇ خىياللار خۇددى چۈشتەك قالايمىقان، تۇتۇرۇقسىز،

غۇۋا ھەم ئۆزگىرىشچان ئىدى. مەن ئۇخلىسامۇ كۆرىدىغىنىم مۇشۇنداق نەرسىلەر ئەمەسمىدى؛ ئويغاق چېغىمدىمۇ كاللامدا ئەكس ئەتكىنى مۇشۇ بولسا، مەن زادى ئويغاقمۇ ياكى ئۇخلاۋاتىمەنمۇ؟

مەن بۇ خىيالىمغا جاۋاب ئىزدىگەندەك يەنە ئاسمانغا تەلمۈردۈم. سان ـ ساناقسىز يۇلتۇزلار خۇددى ماڭا ھەيران قالغاندەك ياكى زائىلىق ۋە ياكى چاقچاق قىلىۋاتقاندەك كۆزلىرىنى جىمىرلىتاتتى. مەن ئۇلاردىنمۇ ھېچقانداق بېشارەت تاپالمىدىم. پەقەت ئايلا، شۇ تولۇن ئايلا مېھرىبان ئانامدەك ماڭا ئىللىق باقاتتى، لېكىن ئۇنىڭدىنمۇ ھېچقانداق بېشارەت بولمىدى.

ئادەمنىڭ ئوڭىدىمۇ، چۈشىدىمۇ ھەر خىل خىيالىلارغا چىرمىلىپ يۇرۇشنىڭ سىرى زادى نەدە؟ ئىنسانىنىڭ جىسمى ئۇخلىسىمۇ روھى ئۇخلىمايدىغانلىقىنىڭ تىلسىمى زادى نەدە؟ ئەگەر مېنىڭ كېچىدە كۆرىدىغىنىمنىمۇ چۈش بولسا، كۈندۈزدە كاللامدىن كېچىدىغىنىمنىمۇ چۈش بولسا، مېنىڭ ئويغاقلىقىمنىڭ دەلىلى نەدە؟

مەن يەنە جازىبىدار ئاسمانغا قارىدىم، كاللامدىن بۇ خىيالمۇ كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. يېنىكلىشىپ قالدىم، لېكىن دەقىقە ئۆتمىدى، خىياللار ماڭا يەنە ھۇجۇمىنى باشلىدى. چىدىمىدىم، كاللامنى چاڭگاللىۋالدىم، يەنە ئاسمانغا تەلمۈردۈم، ئاخىر: «مانا ھايات!» دەۋەتتىم.

1990 ـ يىلى 5 ـ ئاي

دوستلۇق

دۇنيادا ئۆگىنەي، ئۇلگە ئالاي دېسەڭ ئەرزىگۈدەك ئىشلار ماڭدامدا بىر ئۇچراپ تۇرىدۇ. مەسىلە شۇنى بايقاشتا، ئۇنىڭدىكى ھېكمەتكە زەن سېلىشتا بولسا كېرەك.

بىر كۇنى بىر ئاغىنەم بىلەن سەيلىگە چىقتىم. تاغ گۇللىرىگە قاراپ، بۆلجۇرگەن يەپ، قارىقات چاپىناپ دېگەندەك ئۇنىڭغا ـ بۇنىڭغا مەلىكە بولۇپ، تاغنىڭ خېلى ئىچكىرىسىگە كىرىپ كېتىپ قاپتۇق.

بىز ئەتىگەنده شەرق تەرەپ قازاق قىزنىڭ مەڭزىدەك قىزىللىق ئالغان چاغدا ماڭغان؛ ئەمدى غەرب تەرەپ قىمىز ئىچىپ قىزىرىپ كەتكەن بوز يىگىتنىڭ يۈزى رەڭگىسىمان ھالەتكە كىرىپ قالغانىدى. دېمەك، بىز ئۇزاق ۋاقىت تاغ ئارىلاپ يۈرۈپتۇق. ئېلىۋالغان يېمەك ـ ئىچمىكىمىزمۇ تۈگىگەنىدى. ئەمدى دەرھال كەينىمىزگە قايتىپ قونالغۇمىزنى تېپىۋېلىشىمىز، غەرب تەرەپكە باش قويغان قۇياشنى دوراپ دەرھال يۇمشاق چۈشكىمىزگە يانپاشلىشىمىز كېرەك ئىدى. شۇڭا، بىز ئىككى چېتىمىزگە قارىماي، كەلگەن يېرىمىزگە قاراپ تېز ماڭدۇق. ئالدىراشلىقنىڭ سايىسى پالاكەت دېگەندەك، يېرىم مەنزىلنى بېسىپ بولغاندا، تاغدىن چۈشۈۋېتىپ تۇيۇقسىز پۈتۈم قايرىلىپ كەتتى. ئامال قانچە، دىڭگۇسلاپ پۈتۈمنى سۆرەپ ماڭماقچى بولدۇم. ئاغىنەم مېنى يۆلەۋالدى. روشەنكى، يولىمىز ئاۋۇمىدى. بىرئاز ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ تاپا

قىلغىلى تۇردى:

ــ ھەي، ئاداش، قاراپراق ماڭساڭ بولماسمىدى. ئادەم تازا ئۇسساپ كېتىۋاتقاندا بۇ پېشكەلچىلىكنى تېرىدىڭ.

بۇ گەپكە نېمە دېگۈلۈك. پالاكەتچىلىك ئۆزۈمدىن ئۆتتى ـ ده !

دەسلەپ گەپ قىلمىدىم. كېيىن ئۇ شۇ مەزمۇندا يەنە بىر گەپ قىلغاندىن كېيىن، ئاخىر بولالماي:

ــ بولدى، ئاغىنە، ــ دېدىم، ــ سەن كېتىۋەرگىن. مەن كەينىڭدىن ئۆزۈم مېڭىپ باراي.

ئۇ ماڭا نارازى بولغاندەك بىر قاراپ قويدى ـ ده، يەنە مېنى يۆلەپ مېڭىۋەردى. نېمىسىنى ئېيتاي، ئىچىم سىقىلدى. ئۇنىڭ بىلىكىدىن قولۇمنى ئاجرىتىۋالدىم ـ ده، يول ئۈستىدىكى قورام تاشنىڭ يېنىغا دىڭگۈسلاپ بېرىپ ئولتۇردۇم. بۇ چاغدا بىز بىر كىچىك كۆلگە يېقىنلىشىپ قالغانىدۇق. قارىغاندا، ئاغىنەمنىڭ تاقىتى تاق بولغان چېغى. ئۇ ماڭا: «سۇ ئىچىۋالاي» دەپ قويۇپ كۆلنىڭ بويىغا كەتتى. ئۇزاق ئۆتمەي مەنمۇ كۆل بويىغا باردىم. چۈنكى، مەنمۇ قاتتىق ئۇسسىغان ـ ده !

ئاغىنەم سەل نېرىراقتا، مەن سەل بېرى، ئىككىمىز سۇ ئىچىپ بولۇپ كۆلگە قاراپ ئولتۇرۇپ كەتتۇق، كۆلنىڭ سۇ ئوتلىرى خېلى قويۇق ئۆسكەن بىر جايدىن بىر جۈپ ياۋا ئۆردەك ئۈزۈپ چىقتى. ئۇسسۇزلۇقۇم بېسىلغاچقىمىكىن، روھىي كەيپىياتىم بايامقىدىن كۆپ ياخشىلىنىپ قالغاندى. كەچقۇرۇنۇڭ جانغا راھەت سالقىن ھاۋاسى، كۆكۈچ جىلۋىلىنىپ تۇرغان سۈزۈك سۇ، كۆڭۈللۈك ئۈزۈۋاتقان ھېلىقى بىر جۈپ ئۆردەك كۆڭلۈمنى تېخىمۇ يايرىتىۋەتتى. لېكىن، تۇيۇقسىز «پاڭ ـ پاڭ» قىلغان ئىككى پاي ئوق ئاۋازى

كەيپىمنى ئۇچۇرۇۋەتتى. ھېلىقى ئىككى ياۋا ئۆردەك قاناتلىرىنى ئۇرۇپ سۇدىن كۆتۈرۈلدى، لېكىن يەنە كەينى - كەينىدىن ئېتىلغان ئىككى پاي ئوق بىلەن بىر ياۋا ئۆردەك سۇغا پۇلاڭلاپ چۈشۈپ كەتتى. مەن ئۇ ئۆردەككە قاراپ قېتىپلا قالدىم. «ئۆلۈپتۇ - دە، بىچارە» دېدىم كۆڭلۈمدە. بىر ياۋا ئۆردەك ئۇچۇپ ناھايىتى ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ كەتكەنىدى، تۇيۇقسىز ئۇ ناھايىتى شىددەت بىلەن سۇغا قاراپ شۇڭغۇدى. مەن ئۇنىڭغىمۇ ئوق تەگكەن بولسا كېرەك، دەپ ئويلىدىم. لېكىن، ئۇ ئۇدۇل ھەمراھىنىڭ يېنىغا چۈشۈپ يەنە ناھايىتى تېز ئۇستىگە كۆتۈرۈلدى. مەن تېخى كۆرۈپ ئۇلگۈرمىگەن ئۇۋچىلار ئۇنىڭغا قارىتىپ توختىماي ئوق ئاتقىلى تۇردى. ئۇ ياۋا ئۆردەك زادىلا يىراققا ئۇچۇپ كەتمىدى. ئۇ تۇرۇپ ئۆزىنى سۇغا، ھەمراھىنىڭ يېنىغا ئاتاتتى، تۇرۇپ يەنە پۇرراپ كۆككە كۆتۈرۈلۈپ كېتەتتى. بۇ ھالەت بىرنەچچە قېتىم تەكرارلاندى. مەن بۇ يەردىكى سىرنى ئاخىر چۈشەندىم. ئۇ ئۆز جۈپتىدىن ئايرىلىشقا، ئۇنى شۇ ھالدا تاشلاپ كېتىشكە زادىلا قىيمىغانىدى. ئاخىر مەن ئەنسىرىگەن بەختسىزلىك يۈز بەردى. ۋەھشىي ئووچىنىڭ ئوقى ئۇنىڭ ئەجەللىك يېرىگە تەگكەن بولسا كېرەك، ئۇ ياۋا ئۆردەك ئاخىرقى قېتىم ھەمراھىنىڭ ئۇستىگە پەسلەپ چۈشكەندىن كېيىن قايتا كۆتۈرۈلەلمىدى. مەن كۆزۈمنى يۇمۇۋالدىم. شۇ ئەسنادا بىلىكىمنى بىر قول تۇتتى. مەن كۆزۈمنى ئاچتىم. يېنىمدا ھېلىقى ئاغىنەم تۇراتتى. مەن ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قاردىم. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ئاجايىپ بىر مەنە ئەكس ئەتكەندەك تۇراتتى. ئۇ مېنى قولتۇقۇمدىن يۆلەپ تۇرغۇزدى. بىز يولىمىزنى داۋاملاشتۇردۇق. ئۇ مېنى بارغانسېرى چىڭ يۆلەيتتى، پۇتلىرىمغا زادىلا كۈچ چۈشۈرگۈسى كەلمەيتتى. شۇ چاغدا كۆز ئالدىمغا سۇ

ئوتلىرىنىڭ ئارىسىدىن كۆڭۈللۈك ئۈزۈپ چىققان ھېلىقى بىر جۈپ ياۋا ئۆردەك كىنو ئېكرانىدىكىدەك كېلىۋالدى.

— دوستلۇق، — دەۋەتتىم ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ.

ئاغىنەمنىڭ: «ئۇھ» دەپ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىۋەتتى. مەن ئۇنىڭغا لاپپىدە قارىدىم. ئۇ ۋىللىدە قىزاردى.

1990 ـ يىلى 5 ـ ئاي

باهار تىنىقى

بىر تىنىق يۇزۇمنى سۆيۈپ ئۆتتى، تېنىم جۇغدە بولدى.

ئۇ تىنىق لەۋلىرىمنى ئەركىلەتتى، جۇغۇلداش يۇرىكىمگە يەتتى.

لەۋلىرىمنى سوزدۇم، سۆيدۇم.

ئاغزىمنى ئاچتىم، سۇمۇردۇم.

تىنىق تىنىق بىلەن ئۇچراشتى، كۆزلىرىم مەستخۇشلۇق بىلەن يۇمۇلدى.

ئاھ، نېمىدېگەن تىنىق !

ئۇ ھېچنېمىگە ئوخشىمايدۇ، مۇزدىن ئاپىرىدە بولغاندەك يارلىپ كەتكەن مېھرسىزنىڭ سوغۇق نەپىسىگىمۇ، كېسەللىك بوھرانى يەتكەن قىزىتما بىمارنىڭ ئاتەشلىك تىنىقىغىمۇ قىلچە ئوخشىمايدۇ.

ئۇ ھېچنېمىگە ئوخشىمايدۇ، ئاچچىق ھاراق، قاۋسىق تاماكا پۇراپ تۇرىدىغان يىگىتلەرنىڭ ياكى پۇراقلىق يۇزماي، ئەتىر، ئۇپا ھىدى كەتمەيدىغان نازىنىنلارنىڭ تىنىقلىرىغىمۇ ئەسلا ئوخشىمايدۇ.

ئۇ ئاجايىپ تىنىق !

ئۇ ئانا سۈتىنىڭ ھىدىنى ئەسلىتىدىغان دەرىجىدە ساپ.

ئۇ بوۋاق ھىدىنى ئەسلىتىدىغان دەرىجىدە تاتلىق.

ئۇ شۇاق ھىدىنى ئەسلىتىدىغان دەرىجىدە ساددا.

مەن ئۇ تىنىقىنى ئۆزۈمنى بىلمىگۈدەك دەرىجىدە سۆمۈردۇم، تىنىق ئىچىمگە پاتمىدى، تىنالماي قالدىم، يۇرىكىم

يېرىلغۇدەك بولدى؛ «ئۇھ» دېدىم، ئۇنى شۇنداق ئاستا، شۇنداق لەرزان چىقىرىۋەتتىم، يەنە قىيمىدىم، يەنە سۈمۈردۈم، يەنە چىقىرىۋەتتىم، يەنە سۈمۈردۈم، ئەتراپنى پەقەت «ئۇھ» دېگەن ئاۋازلا قاپلىدى.

بۇ مېنىڭ تىنىقمىنىڭ ساداسى ئىدى، بۇ ھاياتلىق تىنىقىنىڭ ساداسى ئىدى؛ بۇ ھاياتلىق زۆرۈرىيىتىدىن داۋاملىشىۋاتقان تىنىق، پەقەتلا ساپ، ساددا، پاكلىقا قىيالمايۋاتقانلىقتىن چىقىۋاتقان تىنىق ئىدى.

راست، مەن ئۇ تىنىقنى ھىدلىماي تۇرالمايمەن.

چۈنكى، ئۇ تەبىئەتنىڭ تىنىقى، تەبىئەتنىڭ گۈزەل پەرزەنتى باھارنىڭ تىنىقى.

راست، مەن ئۇنىڭغا قىيالمايمەن.

چۈنكى، بۇنىڭ كەينىدىنلا كېلىدىغىنى تومۇزنىڭ ئوتلۇق تىنىقى، ئايازنىڭ مۇزدەك تىنىقى.

لېكىن، ئۇنىڭ كەينىدىن كېلىدىغىنى يەنە شۇ باھار تىنىقى، تەبىئەتنىڭ پاك ـ غۇبارسىز تىنىقى. ئۇ مەڭگۈ دەۋر قىلىپ تۇرىدىغان تىنىق ھەم قايتىلىنىپ، ھەم يېڭىلىنىپ تۇرىدىغان تىنىق.

ئەپسۇس، مەن ئۇنىڭغا مەڭگۈ ھەمنەپەس بولالمايمەن. ئۇ بەلكىم بىر كۈنلەردە مېنىڭ قەبرەمنى ھىدلاپ ئۆتىدۇ.

ئەتتەڭ، مەنمۇ قايتىلىنىپ، يېڭىلىنىپ تۇرسام كاشكى.

بۇ مۇمكىن ئەمەس، مەن قايتىلانمايمەن، ئۆمرۈم يېڭىلانمايدۇ. پەقەت قايتىلىنىدىغىنى ئارمان، يېڭىلىنىدىغىنى باھار.

ئاھ، باھار ! ئاھ، سېنىڭ خاسىيەتلىك تىنىقلىرىڭ ! مەن ساڭا ھەۋەس قىلىمەن، ساڭا مەڭگۈ تەلپۈنىمەن.

1990 ـ يىلى 5 ـ ئاي

ريشته

ئېسىمده، ئاشۇ چاغلار ئېسىمده.

ئۆينىڭ ئىچى تونۇردەك ئىسسىق، چۆيۈن مەش ئانار مەڭزىدەك قىزىرىپ كەتكەنىدى. ئىككىلىمىز مەشتىكىدىنمۇ كۈچلۈك ھارارەت بىلەن ياناتتۇق. سەن ياپيېشىل پىكوس گۈللىرىنىڭ ئارىسىدا قىزىل چوغلۇقتەك كۆزگە تاشلىناتتىڭ. مەن يېشىلزارلىق قوينىدىكى قەددى ـ قامىتىڭدىن باھار سۈرىتىنى كۆرەتتىم، سەن دېرىزىدىن سىرتتىكى ئىس ـ تۈتەك سۆيمىگەن ئاپپاق قارلارغا قاراپ پاكلىق پەيزىنى سۈرەتتىڭ. بۇ بىزنىڭ چارەك ئەسىر بۇرۇنقى سۈرىتىمىز ئىدى.

مانا، شۇ تاپتا تالا شۇنداق ئىللىق. قۇياش يەر ـ جاھانىي مېھرى بىلەن قىزىتىۋاتىدۇ. سەن پۈتۈن يەر يۈزىنى قاپلىغان يېشىل گىلەم ئۈستىدە ئولتۇرىسەن، كۆزلىرىڭ ۋاقىتسىز سارغىيىپ ئۇچۇپ چۈشكەن بىر تال ياپراقتا. سەن ئۇنىڭدىن خازان بولغان گۈل پەسلىڭنى ئويلايسەن، مەن ئۇنىڭدىن ئالتۇن گۈلنىڭ سۈرىتىنى كۆرىمەن. سەن ئاچچىق خورسىنىپ، ئەلەملىك كۈلسەن. مەن شۇ كۈلكەڭدىن روھىيىتىمنىڭ زەپەرنامىسىنى پۈتىمەن.

1990 ـ يىلى 6 ـ ئاي

گادای باي

بىر كىشى بىر بۇردا نان تاپقانىدى، ئۇنى ئاچ قالغانغا بەردى.

ئۇ يەنە بىر يۇتۇم سۇغا ئېرىشكەنىدى، ئۇنى چاڭقىغانغا بەردى.

يەنە ئۇ بىر پارچە رەخت تاپقانىدى، ئۇنى يالىڭاچقا بەردى.

ئەپسۇسكى، ئۇ ئۆزىمۇ ئاچ، چاڭقىغان ھەم كىيىمسىز ئىدى.

شۇ چاغدا جىسمى ئۇنىڭغا قېيىدىپ: «موھتاجنىڭ موھتاجغا قىلغان ساخاۋىتى سىراقتىن مەغرۇرلۇق» دېدى.

روھى ئۇنى قۇۋۋەتلەپ: «يوقسۇلنىڭ يوقسۇلغا قىلغان خەير ـ ئېھسانى مەنىۋى پىداكارلىق» دېدى.

ئۇنىڭ جىسمى روھىنى قىينىشقا باشلىدى.

ھالبۇكى، ئۇنىڭ ئەتراپىدا قورسىقى توق بىلەن كىيىمى پۈتۈنلەرنىڭ كۈلكە ـ مازىقىلا ياڭرايتتى.

«ئاھ، ـــ دەۋەتتىم مەن، ـــ دۇنيادا ئۆزىنى دېمەيدىغان ئاشۇ قەلەندەرلا قالغانمىدۇ؟ ئېھ، ئۆزى گاداي، روھى باي ئادەم، مەن ساڭا ھۆرمەت بىلدۈرىمەن ! »

1990 ـ يىلى 6 ـ ئاي

ئاجايىپ سورۇن

دوستۇم، مەن ئاجايىپ بىر نەغمە سورۇنىدا ئولتۇرۇۋاتىمەن. مەن. بۇ يەردە راۋابنىڭ ئادەم سەگىتىدىغان جاراڭلىق ساداسىمۇ، تەمبۇرنىڭ يۇرەك تارىنى چېكىدىغان مەرغۇللاشلىرىمۇ، غىجەكنىڭ ئادەمنى ئېزىدىغان غىدىقلاشلىرىمۇ بار. راست، بۇ ئاجايىپ سورۇن، بۇ يەردە مىزگانىنىڭ ئاللىقانداق گۈدۈكلەرنى ئەسلىتىدىغان ياڭراشلىرىمۇ، شاقىلداقنىڭ تېشىلمىگەن قاپاقىقا ئوخشايدىغان شىرىقلاشلىرىمۇ، ئېلېكترونلۇق چالغۇنىڭ ھەممىنى دورايدىغان ئاۋازلىرىمۇ بار.

دوستۇم، مەن ئاجايىپ بىر ئۇسسۇل سورۇنىدا ئولتۇرۇۋاتىمەن. بۇ يەردە كاج تەقدىر بىلەن ئېلىشىۋاتقان قارا تەنلىكلەرنىڭمۇ، كۈز بېغىدا يايرىشىۋاتقان ئاق تەنلىكلەرنىڭمۇ، ھايات بىلەن چېلىشىۋاتقان سېرىق تەنلىكلەرنىڭمۇ، تەبىئەت بىلەن قۇچاقلىشىۋاتقان ئىندىيانلارنىڭمۇ ئۆمۈر كارتىسىنى سۈرەتلەپ بېرىدىغان ئۇسسۇل ھەرىكەتلىرى بار. راست، بۇ ئاجايىپ سورۇن. بۇ يەردە يەتتە ئىقلىمدىكى ھەرقانداق خەلق تەرجىمانسىزمۇ، ئىزاھاتسىزمۇ دەرھال چۈشىنەلەيدىغان ئۇسسۇل تىلى بار.

دوستۇم، مەن ئاجايىپ بەزمە سورۇنىدا ئولتۇرۇۋاتىمەن. بۇ يەردە يېشىل چىراغ ئۆچسە قىزىل چىراغنىڭ، قىزىل چىراغ ئۆچسە سېرىق چىراغنىڭ، يەنە بىر خىل چىراغ ئۆچسە، يەنە بىر خىل چىراغنىڭ نۆۋەت بىلەن يېنىشلىرى بار. راست، بۇ

ئاجايىپ سورۇن، بۇ يەردە دۇنيادىكى ھەممە رەڭلەرنىڭ ھەسەن ـ ھۈسەندىنمۇ بەك جىلۋە قىلىشى بار.

دوستۇم، مەن ئاجايىپ ئىشرەت سورۇنىدا ئولتۇرۇۋاتىمەن. بۇ يەردە، بۇ يەرنىڭ گۈپپىدە تۇتىدىغان ئاچچىق ھاراقلىرىمۇ، رۇسىيەنىڭ سەزدۇرمەي يىقىتىدىغان شارابلىرىمۇ، ئامېرىكىنىڭ مېڭىگە چىقىدىغان مەيلىرىمۇ بار. راست، بۇ ئاجايىپ سورۇن، مەيلى ئاچچىق، مەيلى تاتلىق بولسۇن، ھەممىلا ئىچىملىكنىڭ ئادەمنى قىزىقتۇرۇپ، قىزدۇرۇپ، ئايلاندۇرۇپ، ئازدۇرۇپ، ئاخىر ئۆزىنى ئۇنتۇلدۇرىدىغان بىرلا كۈچى بار.

دوستۇم، بۇ ئاجايىپ سورۇن، كۈي ۋە ناخشا سورۇنى، مۇڭ ۋە شادلىق، غەم ۋە غەزەپ سورۇنى.

بۇ ئاجايىپ سورۇن، ئۇسسۇل ـ ھەرىكەت سورۇنى، ئېلىشىش ـ چېلىشىش سورۇنى.

بۇ ئاجايىپ سورۇن، جىمىكى رەڭنىڭ جىلۋە سورۇنى. قاراڭغۇلۇق بىلەن يورۇقلۇقنىڭ، خۇنۈكلۈك بىلەن يارقىنلىقنىڭ نۆۋەتلىشىش سورۇنى.

بۇ ئاجايىپ سورۇن، سەگەكلەر سورۇنى، مەستلەر سورۇنى؛ ئەقىل بىلەن ھېسسىياتنىڭ، قىزغىنلىق بىلەن تەنتەكلىكنىڭ ئارىلاشما سورۇنى.

دوستۇم، مەن ئاجايىپ سورۇندا ئولتۇرۇۋاتىمەن ھەم ئويناۋاتىمەن، ھەم ئويلاۋاتىمەن.

راست، بۇ ئىجتىمائىيەت سورۇنى، ھاياتلىق سورۇنى.

مەن بۇ سورۇننىڭ ئىشتىراكچىسى ھەم تاماشىبىنى.

مەن بۇ سورۇننىڭ ئارتىسى ھەم باھالىغۇچىسى.

دوستۇم، سەنچۇ؟

1990 ـ يىلى 6 ـ ئاي

مېنى «سەن» دېگىن

(بىر قىزنىڭ خاتىرىسىدىن)

.....

مېنى دەسلەپ «سەن» لىگەن چاغلىرىدا، ئۆزۈمنى خۇددى سىڭلىڭدەك ھېس قىلاتتىم. چۈنكى، سەن ماڭا بەئەينى ئاكامدەكلا بىلىنەتتىڭ. ساڭا يۆلەنگۈم، ئەركىلىگۈم كېلەتتى. سەنمۇ ماڭا مېھرىبانلىق كۆرسىتەتتىڭ، ئەقىل بېرەتتىڭ ... شۇمۇ ئاجايىپ چاغلار ئىكەن، ھېچنېمىدىن قورۇنۇش يوق، كاللىغا كەلگەننى دېگەن، كوچىلاردا ئەركىن ـ ئازادە يۈرگەن ...

كېيىن مېنى «سەن» لىگەن چاغلىرىدا، مەن سېنى ئۆزۈمنىڭ دوستىدەك ھېس قىلىدىغان بولۇپ قالدىم. بۇ تۇيغۇنى بەرگەنمۇ يەنە سەن، چۈنكى سەن ماڭا نۇرغۇن نەرسىلەرنى مەسلىھەت سالىدىغان بولۇۋالدىڭ. بۇرۇن ھەممە ئىشلار سېنىڭ ئەقلىڭ بويىچىلا بولاتتى، مەن ئۇچۇن كاللا قاتۇرۇش ھاجەت ئەمەس ئىدى، مەن ساڭا يۆلىنىپلا ئۆگىنىپ قالغان. كېيىنچۇ، سېنىڭ ئەقلىڭدە ئۆكسۈش بولدىمۇ ياكى مېنىڭ ئەقلىم ئۇرغۇپ قالدىمۇ؟ ھە دېسىلا مەندىن بىر گەپلەرنى سورايسەن، ئويلاپ بېقىشمىنى تەلەپ قىلىسەن، بەرگەن جاۋابلىرىمنى تېخى قوشۇماڭنى تۇرۇپ ئويلاپ كېتىشلىرىڭ بار. ھە راست، سېنىڭ ئاشۇ قوشۇماڭنى تۇرۇشلىرىڭ بەكمۇ يېقىملىق. تولا ھاللاردا سەن كۆز ئالدىمغا ئاشۇ قىياپىتىڭ بىلەن كېلىسەن. قوشۇماڭنىڭ شۇ

تۇرۇلۇشلىرىدىن كېيىن قىلىدىغان گەپلىرىڭچۇ تېخى ! ئويلىغانلىرىڭنى ئېيتقىلى تۇرساڭ، ئاجايىپ بىر خىياللارغا چۆمۈپ ئولتۇرۇپ كېتىمەن. گەپلىرىڭ مېنى ئۇ ۋاقىتتىن بۇ ۋاقىتقا ساھىلغا، قىسقىسى، جاھاننىڭ ئۇچىتىدىن بۇ چېتىگە ئاپىرىپ ئايلاندۇرۇپ ئەكېلىدۇ. سۆزلەۋېتىپ تۇيۇقسىز سوئال قويغىنىڭدا، بىردىنلا چۆچۈپ كېتىدىغانلىقىمنى سېزىدىغانسەن؟ ! چۈنكى، مەن سوئالنىڭغا ئورۇنلۇق جاۋاب بېرەلمەي قېلىشىمدىن ئەنسىرەيمەن. شۇڭا، دۇدۇقلايمەن ياكى ئۆزۈمنى سوئالنىڭنى ئاڭلىمىغاندەك قىياپەتكە سالىمەن. بۇنداق چاغلاردا سېنىڭ يەنە قوشۇملىرىڭ تۇرۇلىدۇ. مەن سېنى رەنجىپ قالدىمىكىن، دەپ تەشۋىشلىنىمەن. دېگەندەك، سەن كايىسەن. بىر كۈنى سەن: «دوستلۇق مۇنداق بولمايدۇ. نېمىشقا گەپلىرىمگە مۇۋاپىق ئىنكاس قايتۇرمايسەن؟ بىز باراۋەر ئەمەسمۇ» دېدىڭ. مەن ئويلىنىپ قالدىم. راست، دوستلۇق مۇنداق بولمايدۇ. مېنىڭ مۇۋاپىق ئىنكاس قايتۇرالمايدىغىنىم، مەندە ساڭا مۇناسىپ ئەقىل باراۋەرلىكى يوق، لېكىن ھېسسىيات جەھەتتىچۇ؟ ھېسسىيات جەھەتتە... توۋا، دوستلۇقتىمۇ مۇشۇنداق ھېسسىيات بولامدىغاندۇ؟ قارىغاندا، دوستلۇق مۇنداق بولمايدۇ، دېگىنىڭ بەكمۇ توغرا ئوخشىمامدۇ !؟ سۆزلىرىڭنى ئاڭلىسام ئاڭلىغۇم كېلىدۇ، ساڭا قارىسام، توۋا، قارىغۇم كېلىدۇ، كۆرمىسەم ... توۋا ... مەن نېمە بولدۇم؟... نېمىشقا سېنى ھەر كۈنى، ھەر سائەت كۆرگۈم كېلىدۇ؟... تۇرۇپ ئويلاپ كېتىمەن: ئادەمنىڭ سايىسى دائىم ئۆزىگە ھەمراھ بولىدىكەن، مەنمۇ سېنىڭ سايەڭ بولۇپ كەتسەمچۇ كاشكى ! ئۇ چاغدا مەن دائىم قېشىڭدا بولاتتىمغۇ ... كېچىلىرى غۇر ـ غۇر شامال بولۇپ دېرىزەڭدىن ئۇچۇپ كىرسەم، ئۇيقۇڭنى بۇزماستىن

چاچلىرىڭدىن، ماڭلىيىڭدىن يەلپۈپ ئۆتسەم ... سېنى كۆرمەي قالغان چاغلىرىمدا مېنىڭ قىلىدىغان ئارمانلىرىم مۇشۇنداق جىق. بەزىلىرىنىڭ غەلىتىلىكىنى، ئاجايىپلىقىنى ئويلىسام، گاھىدا ئۆزۈمۇ كۈلۈۋېتىمەن.

.....

سەنمۇ چىقىشقاق، مەنمۇ چىقىشقاق. سەنمۇ ھەممە ئادەم بىلەن چاقچاقلىشىپ ئۆتسەن، مەنمۇ خەق بىلەن ئىناق ئۆتىمەن. لېكىن، يېقىندىن بېرى مەن ئاجايىپ بولۇپ قالدىم. سېنىڭ بەزى قىزلار بىلەن كۈلكە ـ چاقچاق قىلىشىپ كەتكىنىڭنى كۆرسەم تۇرۇپلا چىدىمايۋاتىمەن، خۇددى سېنىڭ ئالدىڭدا قىز زاتىدىن مەنلا، پەقەت مەنلا بولۇشقاتىگىشلىكتەك. بەزىدە ئۇ قىزلاردىن ئاغرىنىمەن، بەزىدە سەندىنمۇ ئاغرىنىمەن. بۇ ئاغرىنىشلىرىم چىرايىمغىمۇ چىقىپ كەتسە كېرەك، تۇرۇپ سەن ماڭا ئەجەبلىنىپ قاراپ قويىسەن. «دوستلۇق مۇنداق بولمايدۇ» دېگەن سۆزلىرىڭ يەنە گۈپپىدە يادىمغا كېچىدۇ. راست، بۇ دوستلۇق ئەمەس ئوخشايدۇ. دوستلۇقتا ھەقىقەتەن مۇنداق ھېسسىيات بولمىسا كېرەك. ئۇنداقتا، بۇ نېمە؟ بۇنى ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن. لېكىن، سېنىڭ باشقا قىزلار بىلەن ھەللە تۇرغىنىڭنى كۆرسەم چىدىمايمەن، راست چىدىمايمەن. مەن ساڭا قېيىداش بىلەن قارايمەن، لېكىن سەن ماڭا ھەيرانلىق بىلەن تىكىلىسەن. كۆڭلۈمدىكىنى بىلمىگىنىڭگە بەكمۇ ئاچچىقىم كېلىدۇ. لېكىن، كۆڭلۈمدىكى زادى نېمە؟ ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن. ئۇنداق ئىكەن، سېنىڭ بىلەلمىگىنىڭدىن رەنجىشىم ئورۇنسىز ئىدىغۇ، لېكىن شۇنداقتىمۇ رەنجىيمەن، ئىچىمدە: «ۋۇ، ئەخمەق!» دەپ ۋايساپمۇ قويىمەن. لېكىن، ئالدىڭدا بۇ ھەقتە بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالمايمەن.

.....

مەن ئەمدى ئۇ قىزلار بىلەن چىقىشىپ ئۆتەلمەيدىغان بولۇپ قالدىم. ئۇلارنىڭ ھەرقانداق سۆزى مەن ئۈچۈن سوغۇق بىلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەربىر كۈلكىسى گويا مەن ئۈچۈن مەسخىرە. ئۇلارنىڭ ھەربىر قاراشلىرى ماڭا خۇددى تىكەن سانجىلغاندەك تۇيۇلىدۇ. ئۇلارنىڭ كىينىشلىرىچۇ، تېخى. ماڭا ئوخشاش كىيىنىۋالسا، مېنى دوراۋاتىدۇ، مەن بىلەن بەسلىشىۋاتىدۇ، دەپ ئويلايمەن. مەندىن چىرايلىقراق كىيىنىپ كەلسە، مېنى بېسىپ چۈشمەكچى، مەندىن گۈزەل كۆرۈنمەكچى دەپ گۇمانسىرايمەن. بۇرۇن مېنىڭ ئىچىم مۇنداق يامان ئەمەس ئىدى. قىز دوستلىرىمنىڭ كىيىنىشلىرىنى: «يارىشىپتۇ»، «مۇبارەك بولسۇن» دەپ تەبرىكلەشنى بىلەتتىم، ئەمدىچۇ؟ ئەمدى ئۇلارنىڭ شۇ تەرىپىنىمۇ كۆرەلمەسەم، مەن زادى نېمە بولدۇم؟ بۇرۇن ماڭا تۇپتۇز بىلىنىدىغان سۆزلەر ئەمدى نېمىشقا باشقىچە بىلىنىدىغان بولۇپ قالدى؟ بۇرۇن ماڭا مېھرىلىك كۆرۈنىدىغان كۆزلەر ئەمدى نېمىشقا سوغۇق كۆرۈنىدىغان بولۇپ قالدى؟ دوستلىرىم مېنى: «ئۆزگىرىپ قالدىڭ» دېيىشىدۇ. راست، مەن ئۆزگىرىپ قالغان ئوخشايمەن. لېكىن، نېمىشقا ئۆزگىرىپ قالدىم؟ بۇمۇ سەن تۇپەيلى، پەقەت سەن تۇپەيلى، ئەمەسمۇ !

.....

مەن ھېلىقى قىز بىلەن — سەن تولا چاقچاقلىشىدىغان قىز بىلەن قىزىرىشىپ قالدىم. ئۇ تۇيۇقسىزلىق ھېس قىلدىمۇ، قانداق، ماڭا تۇزۇك جاۋاب قايتۇرالمىدى. مەن پۇخادىن چىققۇچە دەپ ئېيتىۋالدىم. ئۇ يەردە سەنمۇ بار ئىدىڭ، پەقەت قېتىپ تۇرۇپ قالغان ھالىتىڭلا كۆز ئالدىمدا قاپتۇ. كېيىن سەن مېنى: «يولسىز» دەپ ئەيىبلىدىڭ. مەن

ساڭا قاراپ تۇرۇپلا قالدىم. ھېچنېمە دېيەلمىدىم. مەن نېمىشقا شۇ ۋاقىتتا بىرنېمە دېمىدىم، ئەمدى پۇشايمان قىلىمەن. مەن قانداقمۇ «يوللۇق بولاي. مېنىڭ كۆڭلۈمدە ئويلىغان يوللۇق تەرەپلىرىم ناھايىتىمۇ جىق، ناھايىتىمۇ جىق ئىدىغۇ ! خەق سېنىڭ «يولۇڭ» نى ئىگىلىۋالسا، سەن ئۇنى توسۇۋالساڭ، ئاخىر سەن «يولسىز» دېگەن ئاھانەتكە قېلىشقا تېگىشلىكمۇ؟ ئەجەبا، مەن «يوللۇق» بولۇش ئۈچۈن، ئۇ «يول» نى ئۇنىڭغا ئۆتۈنۈۋېتىپ، ئۆزۈم باشقا يول تېپىشىم كېرەكمۇ؟ مەن ئۈچۈن «يول» نىڭ پەقەت شۇ بىرلا ئىكەنلىكىنى، ئەجەبا، سەن ھېس قىلالمىغان بولساڭ !؟

.....

مەن سەندىن رەنجىدىم. سېنى كۆرسەم قاچىدىغان بولۇپ قالدىم، لېكىن يىراقتىن بولسىمۇ بىر كۆرمىسەم، يەنە يۈرىكىم چىدىمايدۇ. «يا ئارىلىشىپ چىدالمىغان، يا ئايرىلىپ»دېگەن مۇشۇ ئوخشايدۇ.

مەن قېيىداپ، يەنە نېمە ئۈچۈن قېيىدىغانلىقىمنى ساڭا تولۇق ئىزھار قىلالماي بۇرۇقتۇرما بولۇپ يۈرگەن كۈنلىرىمدە، سەن تۈيۈقسىز يۈرتۇڭغا بىر ئىش بىلەن كېتىپ قالدىڭ. ئاھ، بۇ ئايرىلىشىڭ مەن ئۈچۈن نەقەدەر ئېغىر كەلگەنلىكىنى بىلگەن بولساڭ ! بىز تېخى نەچچە كۈن بۇرۇنلا بىللە يۈرگەن كوچىلاردا ئۆزۈم يالغۇز مېڭىپ كېتىمەن. سەنسىز ئۇ كوچىلار ماڭا خۇددى ئادەمسىز قالغاندەك بىلىنىدۇ. باغچىلارغا بارىمەن، سەنسىز ئۇ يەرلەرمۇ ماڭا چۆلسىرەپ قالغاندەك تۇيۇلىدۇ. شەھەرنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىز پات ـ پات چىقىدىغان ھېلىقى تاغ بارغۇ. مەن شۇ يەرگىمۇ چىقىمەن، يۈرتۇڭ تەرەپكە قاراپ ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق خىيالغا چۆمۈپ ئولتۇرۇپ كېتىمەن. تۇرۇپ سەن شۇ ياقتىن گىگانت قىياپەتتە كۆز ئالدىمغا كېلىسەن،

يەنە تۇرۇپ يىراقلىشىپ چېكىتتەك كىچىكلەپ يوقاپ كېتىسەن. كۆك ئاسماندا لەيلەپ يۈرگەن كۈموش بۇلۇتلارغا قارايمەن. شۇ بۇلۇتلارنى «ئۇچار گىلەم» قىلىپ قېشىڭغا ئۇچۇپ بارغۇم كېلىدۇ. كۆكتە پەرۋاز قىلىپ يۈرگەن قۇشلارغا قارايمەن. شۇلاردەك قاناتلىق بولغۇم، قانىتىمنى قېقىپلا يۇرتۇڭدىكى ئۆيۈڭنىڭ يېنىدىكى ئاق تېرەكنىڭ ئۈستىگە قونغۇم كېلىدۇ ... ئاھ، مېنىڭ شۇ چاغدا نېمە پۇشايمانلارنى قىلىپ، ئۆزۈمگە نېمە ۋەدە بەرگەنلىرىمنى بىلەمسەن؟ مەن بۇنىڭدىن كېيىن ھەرگىز سەندىن رەنجىمەسلىككە، سېنى ھەرگىز رەنجىتمەسلىككە نىيەت قىلدىم. بۇ يۈرەك — ئەسلىدىمۇ شېكەستىلەنگەن يۈرەك رەنجىشنىمۇ، بىر كىمنى رەنجىتىشنىمۇ كۆتۈرمەيدىكەن.

.....

خەيرىيەت، ياخشى كۈنلەرنىڭ چېكى بولغىنىدەك، يامان كۈنلەرنىڭمۇ چېكى بولىدىكەن. بۇ جۈدالىق كۈنلىرىممۇ ئۆتۈپ كەتتى. مەن سېنى قايتىپ كەپتۇ، دەپ ئاڭلىدىم. ئاڭلىسام بۇگۈن كەچتە بىزنىڭ ھېلىقى دوستىمىزنىڭ ئۆيىگە بارغۇدەكسەن. مەن ئالدىرىغىنىمدىن چۈش قىيىلا ـ قىيىلمايلا ئۈنىڭ ئۆيىگە بېرىۋالدىم. بىز خېلىغىچە پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق. راست گەپنى قىلغاندا، پاراڭنى شۇلا سالدى، مەن ئاڭلاپ ئولتۇردۇم، لېكىن مېنىڭ مېڭەمگە گەپ كىرىدۇ دەمسەن. ھېلىدىن ـ ھېلىغا ئىشىك تەرەپكە قۇلاق سالمەن، دوستۇمنىڭ سۆزلەۋاتقىنىغا تۈيۈقسىز سوغان سوئاللىرىدىن چۆچۈپ كېتىمەن، ئۇ مېنىڭ مەڭدەپ قالغىنىمنى كۆرۈپ كۈلۈپ كېتىدۇ. مېنى ئومۇندۇرۇپ قويغان نۇرغۇن ئالدامچى ئاياغ تۇتۇشلىرىدىن كېيىن، ئاخىر ھەقىقىي ئاياغ تۇتۇشىڭ ئاڭلاندى. مەن دەرھال ئۆزۈمنى كىتاب ئوقۇۋاتقاندەك قىياپەتكە

سېلىپ ئولتۇرۇۋالدىم. لېكىن، ھەربىر قەدىمىڭ مېنىڭ يۈرەك ئۇرۇشۇم بىلەن رىتمداش بولدى. شۇ تاپتا مېنىڭ قۇلىقىمغا سېنىڭ ئاياغ تىۋىشىڭ، ئۆزۈمنىڭ يۈرەك ئۇرۇشىدىن باشقا ھېچنېمە ئاڭلانمايدۇ، تۈيۈپ تۇرىمەن، سەن بوسۇغىغا يېقىنلاشتىڭ، لېكىن مەن بېشىمنى كۆتۈرمىدىم. مەن يەنە تۈيدۇم، سەن ئۆيگە كىردىڭ، مەن يەنە بېشىمنى كۆتۈرمىدىم. مەن سېنى شۇنداق زارىقىپ كۈتكەن، يوللىرىڭغا شۇنداق تەلمۈرگەن، ئەسلىدە مەن ئالدىڭغا چىقىشقا تېگىشلىك ئەمەسمىدىم. نېمىشقا بېشىمنى كۆتۈرمەي ئولتۇرىمەن؟ بۇنى ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن، ئىنسانىدا شۇنداق زىل تۈيغۇلار بولىدىكەن، ئۇنى سۆز بىلەن چۈشەندۈرۈپ بولالمايدىكەنسەن.

ناھايەت، سېنىڭ ئاۋازىڭ ــ مەن جىق ئاڭلىغان يېقىملىق ئاۋازىڭ ئاڭلاندى، لېكىن مەن ئۇ ئاۋازدىن ئۇنداق سوغۇق، ئۇنداق يېقىمسىز سۆز ئەكس ئېتىپ دەپ ھەرگىز خىيالىمغا كەلتۈرمەپتىكەنمەن.

«ياخشىمۇ سىز».

توۋا، مەن نېمە ئاڭلاۋاتىمەن؟ مېنى «سىز»لەۋاتامسەن؟ توۋا، توۋا ...

خەقلەر، خېلى يېقىنلارمۇ بىر سۆز بىلەن ئۆز، بىر سۆز بىلەن يات، دەيدىغان. راست، شۇنداق ئىكەن. مانا بىر «سىز» بىلەنلا سەن مېنى ئۆزۈڭدىن پۈتۈنلەي ياتلاشتۇرۇۋۈتتىڭ. ئىككىمىزنىڭ ئارىلىقى بىر چامدامۇ چىقمايدۇ. لېكىن، شۇ بىر ئېغىز «سىز» بىلەن ئارىلىقىمىز شۇنداق يىراقلاشتىكى، گويا قانچە قارىساقمۇ بىر ـ بىرىمىزنى كۆرەلمىگۈدەك، ۋارقىرىساقمۇ ئاۋازىمىزنى ئاڭلىيالمىغۇدەك دەرىجىدە. سەن گويا ئېگىز چوققىنىڭ ئۈستىدە قالدىڭ، مەن گويا تۈۋى يوق

ھاڭغا چۈشۈپ كەتتىم. ھاۋا شۇنچە تىنچىق، لېكىن مەن ئىچ ـ ئىچىمدىن شۇركۈنىمەن. قېنى بايا تىن بېرى كۈتكەن چاغدىكى مەندىكى قىزغىنلىق؟

مەن كۆزلىرىگە قارىدىم، كۆزلىرىدىن بىر خىل سوغۇقلۇق، ياسالمىلىق بايقالغاندەك بولدى. لېكىن، ئۇ كۆزلىرىدە يەنە كۈلۈپ تۇراتتى. مەن گەپ قىلالمىدىم. لېكىن، ئىچىمدە گەپلىرىم، غەزىپىم قاينىاپ ـ تېشىپ كېتىۋاتاتتى. «يەنە كۈلىسەنا، ـــ دەيتتىم ئىچىمدە يىلان چاقماندەك تولغىنىپ، ـــ يۈرىكىمگە خەنجەر ئۇرۇۋېتىپ يەنە كۈلسەنا؟! مېنى دۇنيادا تۇنجى بولۇپ «سەن» لىگەنمۇ ئۆزۈڭ. ئاخىرغىچە «سەن»لەشكە كۆزۈڭ يەتمىگەن ئادەم نېمىشقا «سەن»لىگەنىدىڭ؟»

ئۆزۈڭمۇ بىلەتتىڭغۇ، مېنى بوۋام ـ مومام بېقىپ چوڭ قىلغان. ئۇلار مېنى ئارزۇلاپ ھېچكىمگە «سەن» لەتمىگەنىدى. ھەتتا ئاتا ـ ئانامۇ مېنى «سەن» لەشكە جۈرئەت قىلالمايتتى. شۇڭا، مەن «سەن» دېگەن سۆزگە شۇنداق ئۆچ ئىدىم. ئۆزۈمۇ ھېچكىمنى «سەن» لىمەيتتىم. لېكىن، سەن مېنى تۇنجى بولۇپ «سەن» لىدىڭ. شۇ چاغدا مېنىڭ ئىچ ـ ئىچىمدىن نەقەدەر سۆيۈنۈپ كەتكەنلىكىمنى ھېس قىلالامسەن؟! بۇ ئاجايىپ بىر تەبئىي يېقىنلىق ئىكەن. مەن سېنى ئاكام دەپ ئويلىدىم، كېيىن دوستۇم دەپمۇ ئويلىدىم. لېكىن، بۇ «سەن»دىن كەلگەن يېقىنلىق ئۇنىڭدىن كۆپ ـ كۆپ ھالقىپ كەتكەنىكەن. سېنىڭ ھەربىر «سەن» دېيىشىڭدىن چىققان مېھىر تومۇر ـ تومۇرلىرىمغا تارىغاندەك بولاتتى. ھەربىر «سەن» دېگىنىڭدە، يۈرىكىم قانائەتتىن ئۇيناپ كېتەتتى. سېنى ئۆزۈمگە بۇ دۇنيادا ئەڭ يېقىن، ئەڭ يېقىن سىرداشقان بولۇپ قالغانىدىم. ھەتتا ئۇنداق چاغلاردا سېنى تاغدەك يۆلەنچۈكۈم دەپ بىلىپ،

قۇچىقىڭدا ئەركىلەپ، بوينۇڭغا ئېسىلغۇم، شادلىقتىن قىن - قىنىمغا پاتماي كۈلگۈم، قاقاھلاپ كۈلگۈم كېلەتتى. مانا، ئەمدى نېمە بولدى؟ سەن بىر «سىز» بىلەنلا مېنى پۈتۈن شادلىقتىن، پۈتۈن مېھىردىن جۇدا قىلدىڭغۇ !

توۋا، ئادەم دېگەن ئاجايىپ ئۆزگىرىدىكەن. خېلى ئەقىلگە تولغان چاغلىرىمدا، ئەر - خوتۇنلارنىڭ بىر - بىرىنى «سىز» لەشكىنىنى كۆرسەم، قۇلىقىمغا باشقىچە سىلىق ئاڭلىنىپ، كۆڭلۈمدە بۇلار بىر - بىرىنىڭ ئاجايىپ ئىززىتىنى قىلىدىكەن، دەپ ئۇلارغا مەستلىكىم كەلگەندەك بولاتتىم، ھۆرمەت بىلەن قارايتتىم. شۇ چاغلاردا ئىچىمدە، مەن ياخشى كۆرگەن ئادىمىم چوقۇم مېنى «سىز» لىشى كېرەك، دەپ نىيەت قىلغانىدىم. لېكىن، سەن مېنى «سەن» لىدىڭ. بۇ ماڭا ئۆزۈم ئارزۇ قىلغان «سىز» دىن ناھايىتى يېقىملىق، ناھايىتى شېرىن بىلىندى. ئۆزۈمنىڭ سېنى قاچان، قانداق قىلىپ «سەن» لەپ قالغىنىمنى بىلمەيمەن. بەلكىم تەبىئىيلىك، تەبىئىي يېقىنچىلىقنىڭ مەھسۇلى مۇشۇنداق بولسا كېرەك. لېكىن، بۇگۈن سەن مېنى تۇيۇقسىز «سىز»لەپ قالدىڭ. شۇ بىر «سىز» بىلەنلا ئارىمىزدىكى تەبىئىيلىك كۆتۈرۈلۈپ كەتكەندەك بولدى. سەن ماڭا تولىمۇ ياسالما، سۈنئىي كۆرۈندۇڭ. لېكىن، بۇ سېنىڭ ھەقىقىي قىياپىتىڭ ئەمەس. مەن بىلگەن يۈرەكتىن مۇنداق سادا چىقمايدۇ.

مەن يەنە سېنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلدىم. بايقىدىم، ئاخىر بايقىدىم: كۈلكەڭنىڭ ئىچىدىن بىر خىل خۇپسەنلىك چاقناپ تۇراتتى. ئاخىر ئۇنىڭ ئورنىنى مېھىر، ئاجايىپ بىر مېھىر قاپلىدى. مەن ئەمدى ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالمىدىم. كەلكۈن ئۇلۇغىيىۋەرسە ھەرقانداق كۈچلۈك توسمىمۇ بەرداشلىق بېرەلمەيدىكەن. ئاخىر ھەقىقىي سۆزۈم يۈرىكىمدىن ئېتىلىپ

چىقتى: «مېنى ‹سەن› دېگىن!» دەۋەتتىم.

راست، بۇ مېنىڭ سەممىي ئۆتۈنۈشۈم: مېنى «سەن» دېگىن، مەن ئەمدى سېنى ئاكامدەك ھېس قىلماي، دوستۇمدەكمۇ ھېس قىلماي! شۇ «سەن» بىلەن مەن ساڭا ئېيتالمايۋاتقان تۇيغۇ سىرلىق نىقابىدىن چىقسۇن.

ئۇ مۇھەببەت! ئۇ ھەقىقىي مۇھەببەت!

ئاھ، ئامرىقىم! مېنى «سەن» دېگىن!

1990 ـ يىلى 9 ـ ئاي

ماڭا يول قويۇڭلار

سەن چاينىاپ بەرگەن نانىنى يەۋېرىپ زېرىكتىم، ئاپا، ئۆزۈمنىڭ چاينىاپ يېيىشىگە يول قوي.

قولۇمدىن يېتىلەپ مېڭىشىڭدىن تويدۇم، دادا، ئۆزۈمنىڭ مېڭىشىغا يول قوي.

چۈنكى، نانىنى چاينىيالايدىغان، يولنى تاپالايدىغان بالىنى ئارتۇقچە ئاياش ئۇنىڭغا ئىشەنمەسلىك، شۇنداقلا ئۇنى كەمسىتىش بولىدۇ.

1990 ـ يىلى 10 ـ ئاي

دادا، سەنمۇ ماڭا دوست بولالارسەنمۇ

مەن دوستۇمغا كۆڭلۈمدىكى ھەممە گەپنى ئېيتالايمەن، ئۇمۇ ماڭا ھەممىنى ئېيتىدۇ.

مەن ئۇنىڭدىن ھەرقانداق مەسلىھەتنى ئالالايمەن، ئۇمۇ مەندىن شۇنداق مەسلىھەت ئالالايدۇ.

مەن ئۇنىڭ قاپىقىغا قاراپ قورقۇپ يۈرمەيمەن، ئۇمۇ مېنىڭ قاپىقىمغا قاراپ قورقۇپ يۈرمەيدۇ.

ئۇنىڭ توغرا بولسا، مەن بويسۇنمەن، مېنىڭ توغرا بولسا، ئۇ بويسۇنىدۇ.

شۇڭا، بىز ئىنتايىن يېقىن دوست.

دادا، سەنمۇ ماڭا شۇنداق دوست بولالارسەنمۇ؟

1990 ـ يىلى 10 ـ ئاي

يۆگمەچ

دادا يۆگمەچ ئەسلىي غولى قاتتىق ئۆسۈملۈك ئىكەن، لېكىن ئۇ بالىغا كەلگەندە ناھايىتى باغرى يۇمشاق بولغاچقا، بالا يۆگمەچنى ھەمشە باغرىغا تېڭىپ، بوينىغا چىرماشتۇرۇپ يۈرىدىكەن.

بالا يۆگمەچ دائىم دادىسىغا چىرمىشىپ يۈرگەچكە، ئۇنىڭ غولى پەقەتلا قاتمايدىغان بولۇپ قاپتۇ. كېيىن دادا يۆگمەچ دۇنيادىن ئۆتۈپتۇ. بالا يۆگمەچ مۇستەقىل دەسسەپ تۇرالمىغاچقا، نەملىكنىڭ ھۇجۇمىغا جىق ئۇچراپتۇ، كۈن نۇرىنمۇ يېتەرلىك كۆرەلمەپتۇ، ئاخىر ئۆز ئالدىغا كۈن ئالالماي دەرەخنىڭ ئالدىغا يارداەم سوراپ كەپتۇ. لېكىن، دەرەخنىڭ ئۇنىڭغا ئاتىدارچىلىق قىلغۇسى كەلمەپتۇ. ئۇ يىغلاپتۇ، قاقشاپتۇ، يېلىنىپتۇ ـ يالۋۇرۇپتۇ، ئاخىر بولماي ئۇنى يوق يەردىن كۆپتۈرۈپ ئۇلۇغلاپتۇ، ماختاپتۇ.

ماختاش ئالدىدا ھەممە جانلىقنىڭ ئاجىز ئىكەنلىكى بىزگە مەلۇمغۇ. ئاخىر ئۇ دەرەخ ئۇنىڭ بېشىنى يۆلەپتۇ. ئۇ بەزىدە دەرەخنىڭ پۇتىغا، بەزىدە قورسىقىغا، بەزىدە بوينىغا چىرمىشۋېلىپ كۈننىڭ نۇرىدىن بەھرىمەن بولىدىغان بوپتۇ.

شۇنداقتىمۇ ئۇ سەللا يامغۇر ياغسا جاقىلداپ تىترەپ كېتىدىكەن، چۈنكى ئۇ يەنە پاتقاق يەرگە چىلىشىپ قالمىسام بولاتتى، دەپ قورقىدىكەن. ئازراقلا شامال چىقسا دەرەخكە تېخىمۇ قاتتىق چاپلىشىۋالىدىكەن. چۈنكى، ئۇ شامالدا تېنىم

پارە ـ پارە بولۇپ كەتمىسۇن، دەپ قورقىدىكەن.

بۇ قورقۇنچ ئۇنى دەرەخكە تېخىمۇ يېلىنىشقا مەجبۇر قىلىدىكەن. دەرەخ ئۇنىڭ يېلىنىشىنى ئاڭلاپ كۆڭلىنى ئاچىدىكەن، ماختىشىنى ئاڭلاپ ھۇزۇرلىنىدىكەن، بەزىدە ئۇنى ئۆزىنىڭ ئوچۇق يەرلىرىنى ياپىدىغان بېزەك ئورنىدىمۇ كۆرىدىكەن.

ياز ئۆتۈشى بىلەنلا دەرەخ ئۇنى كۈز بورىنىغا قۇربان قىلىپ بېرىپتۇ ۋە مۇنداق دەپتۇ:

ــ دادىسى ئۇنى ئەركە ئۆستۈرگەنىدى، ئاخىر خۇشامەتچى بولدى. خۇشامەتچىنىڭ تەقدىرى مۇشۇ!

1990 ـ يىلى 10 ـ ئاي

ئەقىدىنىڭ يىلتىزى

مەن دادامغا خەت يازدىم:

«... دادا، مەن ئۆزۈمنى يوپۇرماق ھېسابلىسام، سېنى گويا يىلتىز كۆرىمەن، چۈنكى يىلتىزسىز يوپۇرماق بولمايدۇ.

مەن ئۆزۈمنى كېپىنەك كۆرسەم، سېنى خۇددى گۈلزارغا ئوخشىتىمەن. چۈنكى، كېپىنەك گۈلزارسىز كۈچ ـ مادار تاپالمايدۇ.

مەن ئۆزۈمنى قېيىق كۆرسەم، سېنى بەئەينى دەريا ھېسابلايمەن، چۈنكى قېيىق دەرياسىز ھېچ مەنزىلگە بارالمايدۇ...»

دادامدىن ماڭا جاۋاب خەت كەلدى:

«... بالام، سەن ئۆزۈڭنى يوپۇرماق ھېسابلىساڭ، خەلقىڭنى يىلتىز ھېسابلىغىن، چۈنكى شۇ يىلتىزسىز مەنمۇ شاخلىيالمايتتىم.

سەن ئۆزۈڭنى كېپىنەك كۆرسەڭ، دېيارىڭنى گۈل ـ گۈلىستانغا ئوخشاتقىن، چۈنكى شۇ گۈلىستانسىز مەنمۇ كۈچ ـ مادار تاپالمايتتىم.

سەن ئۆزۈڭنى قېيىق كۆرسەڭ، ئەل قوينىنى بەئەينى دەريا بىل. چۈنكى، شۇ دەرياسىز مەنمۇ ھېچ مەنزىلگە بارالمايتتىم...»

مەن دادامنىڭ جاۋابىدىن ئەقىدىنىڭ يىلتىزىنى تاپقاندەك بولدۇم.

1990 ـ يىلى 11 ـ ئاي

ھۆرمەت

(بىر ئوقۇتقۇچىنىڭ ئاغزىدىن)

مەن مەكتەپكە كېتىۋاتىمەن، ياش نوتىلىرىمنى بىلىم شەربىتى بىلەن سۇغىرىش ئۈچۈن كېتىۋاتىمەن، گۈل - چېچەكلىرىمنىڭ پەيزىدىن زوقلىنىش ئۈچۈن كېتىۋاتىمەن.

مەن مەكتەپكە كېتىۋاتىمەن، ماڭا ئائىلەمدىنمۇ مېھرىلىك ئىلىم ماكانىغا كېتىۋاتىمەن، مەندىن روھىي ئوزۇق ئالىدىغان پەرزەنتلىرىمنىڭ ئالدىغا كېتىۋاتىمەن.

مەن كېتىۋاتىمەن، كېتىۋاتىمەن؛ ئالدىمدا بالىلىرىم كېلىۋاتىدۇ، كېلىۋاتىدۇ.

ئۇلارنىڭ قولىدا گۈل، قولىدا ئالبوم، قولىدا خاتىرە...

چىرايىدا نۇر، كۆزلىرىدە نۇر، لەۋلىرىدە كۈلكە...

ھە، راست، بۈگۈن مېنىڭ بايرىمىم، بىزنىڭ بايرىمىمىز، ئوقۇتقۇچىلار بايرىمى، ئوقۇغۇچىلىرىم مېنى قۇتلۇقلاپ ئالدىمغا كېلىۋاتىدۇ.

ئۇلار ماڭا قاراپ سۆيۈنۈش بىلەن كۈلدى، مەنمۇ بەختىيارلىق بىلەن تەبەسسۇم قىلدىم.

ئۇلار ماڭا ھۆرمەت بىلەن سالام قىلدى، مەنمۇ ئىززەت بىلەن ئۇلارغا ئېگىلدىم.

ئاندىن ئۇلار ماڭا گۈلدەستە تەقدىم قىلدى، مەن گۈلدەستىنى مەيدەمگە بالامنى باسقاندەك باستىم.

ئۇلار ماڭا قەلەم تەقدىم قىلدى. مەن خۇددى بىراۋدىن نۆكچە ئالتۇن سوۋغا ئالغاندەك شادلاندىم.

ئۇلار ماڭا خاتىرە سوۋغا قىلدى، مەن قەلب سۆزلىرىمنىڭ ھەممىسىنى مۇشۇ دەپتەرگە پۈتۈپ قويۇشنى نىيەت قىلدىم.

ئۇلار ماڭا ئالبوم تەقدىم قىلدى، مەن ئىككىلىنىپ قالدىم.

— ئېلىڭ، — دېيىشتى ئۇلار، — بۇ بىزنىڭ كۆڭلىمىز، سىزگە بولغان ھۆرمىتىمىز ...

«ھۆرمەت... — مەن ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدىم، — توغرا، بۇ ماڭا بولغان ھۆرمەت، ئوقۇغۇچىلىرىمنىڭ مېنى كۆرگەندە ماڭا سالام قىلىشىمۇ ھۆرمەت؛ مەن سىنىپقا كىرگەندە ئۇلارنىڭ بىردەك ئورنىدىن تۇرۇشلىرىمۇ ھۆرمەت؛ ئۇلارنىڭ مېنى گۈلدەستىلەرگە پۈركىشىمۇ زور ھۆرمەت؛ لېكىن ھۆرمەت پەللىسى مۇشۇنىڭ بىلەنلا چەكلىنەمدۇ؟ شاگىرتنىڭ ئۇستازغىلا ئەمەس، ئومۇمەن ئىنسانىنىڭ ئىنسانغا بولغان ھۆرمىتىنىڭ چەك ـ پەللىسى زادى نەدە؟»

— ئوقۇغۇچىلىرىم، — دېدىم مەن خىيالىم قۇچىقىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ، — كۆڭلۈڭلارغا رەھمەت ! ماڭا قىلغان ھۆرمىتىڭلارغا رەھمەت ! بىز مەڭگۈ بىر ـ بىرىمىزنى ھۆرمەتلىشىپ ئۆتەيلى ! مۇشۇ مۇبارەك كۈندە، ئۇستازلىق سالاھىيىتىم بىلەنلا ئەمەس، دوستلۇق سالاھىيىتىم بىلەن سىلەرگە بىرنەرسىنى ئەسلىتىپ ئۆتەي: ھۆرمەت پەقەت سالام ـ سەھەتتىلا ئەمەس، ئىززەت ـ ئېكرامدىلا ئەمەس، سوۋغا ـ سالامدا تېخىمۇ ئەمەس. شاگىرتنىڭ ئۇستازغا، ئوقۇغۇچىنىڭ ئوقۇتقۇچىغا، تېگى ـ تەكتىدىن ئېيتقاندا، ئىنسانىنىڭ ئىنسانغا بولغان ھۆرمىتى بىراۋنىڭ ئەمگىكىنى قەدىرلەشتە ئەڭ يۈكسەك مەنىگە ئېرىشىدۇ.

ئۇستاز ئەمگىكىنى قەدىرلىگەن شاگىرت بەخت ئوردىسىدىن

ئورۇن تاپالايدۇ.

شاگىرت تىرىشچانلىقىنى ئەزىزلىگەن ئۇستاز ھۆرمەت قەسىرىدىن تەخت ئالالايدۇ.

دېمەكچىمەنكى، مەن ئۆگەتكەن بىلىمنى قەدىرلەپ تېگىشكە يېتىپ ئۆگەنسەڭلار، سىلەر كەلگۈسىگە غوجايىن بولالايسىلەر؛ سىلەرنىڭ ئۆگىنىش ئارزۇيۇڭلارنى قەدىرلەپ، تىرىشچانلىقىڭلارغا تۇشلۇق ئىلىملىك قىلىپ چىقالىسام، مەنمۇ ھۆرمەتكە ئىگە بولالايمەن.

تىرىشايلى، ئوقۇغۇچىلىرىم، بىز بىللە تىرىشايلى، بىلىم مۇساپىسىدە بىز قولمۇقول تۇتۇشۇپ بىللە چامدايلى، ئىلىم چوققىسىغا بىر ـ بىرىمىزنى يۆلەپ بىللە يامىشايلى.

مەن سىلەرنىڭ سۈڭغاڭلارنى ـــ ئالبومىكلارنى ئالاي. ئۇستاز ئەجرىنىڭ قەدرىگە يېتىپ، كەلگۈسىدە ئۆزىنىمۇ، ئۇستازىنىمۇ مەڭگۈلۈك ھۆرمەتكە سازاۋەر قىلغان غۇنچىلىرىمنىڭ گۈلدەك بەرق ئۇرغان مەردانە كۆرۈنۈشى ـــ مەن پەخرلىنىدىغان ئوقۇغۇچىلىرىمنىڭ رەڭمۇرەك سۈرەتلىرى بۇ ئالبومنى ھەقىقىي قىممىتى بىلەن تولدۇرار.

1990 ـ يىلى 12 ـ ئاي

مەكتەپ پەلەمپىيدە

ھېلىمۇ ئېسىمدە، بىر چاغلاردا ــ يېڭىدىن تايتاڭلاپ مېڭىۋاتقان چاغلىرىمدا بىنالارنىڭ پەلەمپىيىدىن ئاتام مېنى قولۇمدىن يېتىلەپ چىقىراتتى.

مانا ئەمدى مەكتەپ بىناسىنىڭ پەلەمپىيىدىن ئۆزۈم دەسسەپ چىقىپ كېتىۋاتىمەن.

بۈگۈن سېنتەبىر؛ بۈگۈن مەن ئانامنىڭ قوينىدىن چىقىپ مەكتەپ قوينىغا كىردىم.

ئانام ــ مېنىڭ تۇنجى ئۇستازىم، ئۇ ماڭا ئىنسان تىلىدا سۆزلەشنى ئۆگەتتى؛ ئاتام ــ مېنىڭ تۇنجى تەربىيەچىم، ئۇ ماڭا چىن ھاياتنى كۆزلەشنى ئۆگەتتى. ئاتام ـ ئانام ــ يارلىشىمدىلا ماڭا نېسىپ ئېتىلگەن بۇ كۆيۈمچان يېتەكچىلىرىم ماڭا ئۆز مېھرى بىلەن ئوتلۇق مېھرنى، ئۆز غەيرىتى بىلەن تىرىشچانلىقنى، ئۆز ئۈمىدى بىلەن ئۈمىدۋارلىقنى سىڭدۈردى.

مەن خەلقىمگە بولغان ئوتلۇق مېھىر، بىلىمگە بولغان تىرىشچانلىق، كەلگۈسىگە بولغان زور ئۈمىد بىلەن مەكتەپ قۇچىقىغا كەلدىم.

ئانام ماڭا: «مەكتەپ ئىنسانلار جۇغلىغان ئىلىم ـ پەننىڭ تۆپىلىكى، سەن ئۇنىڭغا باشقىلار ياساپ قويغان پەلەمپەيدىن ئۆرلەيسەن، مەسىلە پەقەت كۆڭۈل قويۇشتىلا» دېگەن.

راست، شۇنداق ئوخشايدۇ. مەن ئەمدى بىرىنچى پەلەمپەيگە

قەدەم قويغىلىۋاتىمەن. ئالدىمدىكىلەر بۇگۈن بەلكىم ئىككىنچى، ئۈچىنچى .. پەلەمپەيلەرگە قەدەم قويۇۋاتسا كېرەك. مەن پەلەمپەيگە كۆتۈرۈلۈۋېتىپ ئاتامنىڭ بۇگۈن ئەتىگەن ماڭا قىلغان مۇنۇ سۆزىنى ئەسلەپ قالدىم: «بالام، ئەقىل پەلەمپەيى باشقىلارنىڭ ئەمگىكىدىن ھاسىل بولغان. ئۇنىڭدىن كۆتۈرۈلۈپ مەكتەپتىن ئىبارەت ئىلىم ـ پەن تۆپىلىكىگە چىققىنىڭدا ئىش تېخى تۈگىگەن ھېسابلانمايدۇ. بىلىم چوققىسى تىك ۋە خەتەرلىك. بىلگىنكى ئۇنىڭدا باشقىلار ياساپ قويغان پەلەمپەي بولمايدۇ».

مەن بۇ گەپنى تازا چۈشىنىپ كېتەلمىدىم، ئىشقىلىپ بىلىمنىڭ ئېگىز چوققىسىغا قىزىلتاغنىڭ چوققىسىغا چىقاندىكىدەك پەلەمپەي بىلەن چىققىلى بولمايدىغان ئوخشايدۇ. لېكىن، مەكتەپ تۆپىلىكىگە ئانام ئېيتقاندىكىدەك، تازا كۆڭۈل قويۇپ تىرىشىپ ئۆرلىسەم، باشقىلار ياساپ قويغان پەلەمپەيدىن چىققاندا، ئۇنى كۆزىتىپ، چۈشىنىپ چىقىشنى كۆزلىسەم، مەندىمۇ ئاجايىپ بىر ئەقىل پارلىماسمۇ !؟

ئەگەر بىرى مېنى قولۇمدىن تارتىپ چوققىغا يېقىنلاتسا، مەن ئۇنى يەلكەمگە دەسسىتىپ تېخىمۇ ئېگىزگە چىقارسام، ئۇ ماڭا قولىنى ئۇزارتسا، مەن...

ئېھ، ئىلىم ـ پەن چوققىسى، سەندە تۇز يول بولمىسىمۇ، پەلەمپەي بولمىسىمۇ، ئىنسان ساڭا قاراپ يول ئاچالايدۇ، ساڭا چىقىدىغان پەلەمپەي ياسىيالايدۇ.

ئارزۇيۇم شۇ: مەنمۇ ئاشۇنداق پەلەمپەي بولمەن.

1990 ـ يىلى 12 ـ ئاي

مەن تامچە بولسام...

مەن تامچە بولسام، ئېگىز قىيالارنىڭ ئۈستىدىكى يېشىل مۇخلاردىن سائەتتىنىڭ چىكىلدىشىدەك رىتىم بىلەن تامچىلىسام، يانباغىردىكى كىچىك تاش ــ ئاكامنىڭ سەندىلىدەك تاش يۇيۇلسا، مەن يەنە تامچىلاۋەرسەم، ئۇ مېنىڭ غەيرىتىمدىن ھەيران بولۇپ مەڭگۈلۈك يۇمۇق كۆزلىرىنى ئاچسا ــ دېمەكچىمەنكى، ئۇنىڭدا كۆزلىرىمدەك كىچىك تۆشۈكچىلەر پەيدا بولسا، مەن يەنە تامچىلاۋەرسەم، ئۇنىڭ كۆزلىرى يوغىناپ ـ يوغىناپ ئېغىزدەك بولسا، چۆچەكتەك بولسا، مەن يەنە تامچىلىسام، چۆچەك سۇغا لىق تولسا...

ئايھاي، بۇ چاغدا مەن نېمە قىلاتتىم، بىلەمسىلەر؟

ئۇ چاغدا مەن ئۇچۇرما بولمىغان قۇش بالىلىرىنى چاقىراتتىم:

ــ كېلىڭلار، ئۇچالمايدىغان بالاپانلار، چۆچىكىمدىن سۇ ئىچىڭلار، تامچىغا ئايلانغان مېنى ئىچىڭلار، مەن بىلەن ئۇسسۇزلۇقۇڭلار قېنىپ، تېنىڭلارغا ماغدۇر كىرىپ، كېيىن ئاسماندا ئۇچساڭلار، مەنمۇ سىلەرگە ئوخشاش خۇش بولىمەن، چۈنكى ئاسماندا پەرۋاز قىلىۋاتقان جىسمىڭلارغا مەنمۇ تامچە بولۇپ قوشۇلغان.

1990 ـ يىلى 1 ـ ئاي

ساۋاقداشلىرىمغا

بىرىمىز تېخنىك، بىرىمىز ئىشچى، بىرىمىز دوختۇر، بىرىمىز سوتچى... لېكىن ساۋاقداش، بىز ساۋاقداشمىز، بىر باغدا ئۆسكەن دەرەخ بارچىمىز.

ياكى شوپۇرمىز ياكى ئىنژېنېر، ياكى شائىرمىز، ياكى مۇھەررىر، مەيلى مال ساتقۇچى، مەيلى ۋە باشقا، ھەممىمىزنىڭ مەنبەيىمىز بىر.

بىرىمىز ئۆرىدە، بىرىمىز پەستە، بىرىمىز ئوڭايدا، بىرىمىز تەستە، لېكىن ساۋاقداش، بىلگىن ساۋاقداش، ھەممىمىزنىڭ ئۇستازىمىز بىر.

بۇرنىمىزنىڭ ئۇچىنىلا كۆرەلەيتتۇق بىز، ئەمدى يىراققا يەتتى نەزىرىمىز، بىزنى بۇنىڭغا كىم قىلدى نائىل، كىملەرگە باردۇر بىزنىڭ قەرزىمىز؟ ئويلا، ساۋاقداش، ئويلان، ساۋاقداش، نېمىدۇر زادى بىزنىڭ بۇرچىمىز؟

بىر بۇلاقتىن ئاققان سۇ ئىدۇق، كۆل يا دېڭىزغا بېرىپ قۇيۇلدۇق، ياكى پارغا ئايلىنىپ قۇياش تەپتىدە، ھاۋانى ساپ قىلىپ سامانى قۇچتۇق. ئاشۇ بۇلاقنى كىم ئاچتى ئەسلىي، كىم بىلەن كامال تاپتى ئەقلىمىز؟

ئەسلى يىلتىزسىز قەلەمچە ئىدۇق، تىكىلىپ يەرگە مېۋىگە كىردۇق، كىملەر بىزگە سىڭدۈردى ئەجىر، كىملەر بىزگە بەردى روھ ـ ئوزۇق؟ باغۋىنىمىز كىم، پەرۋىشچىمىز كىم، كىم بىلەن تاتلىق بولدى مېۋىمىز؟

قەرزىمىزمۇ بار، پەرزىمىزمۇ بار، بىزنى ئىلىمگە نېسىپ قىلغانغا، مەيلى بېشىمىز تاقاشسۇن كۆككە، ھۆرمەت تەختى يار بولسۇن ئۇستازغا !

بىرلىرىمىز ئۇ، بىرلىرىمىز بۇ، يەنە ساۋاقداش ھەممىمىزلا شۇ، ئاتىسى ھامان ئاتا بولغاندەك، چاچلىرى ئاپپاق بوۋاي ئۇچۇنمۇ؛ ئۇستىسى ھامان ئۇستا بولغاندەك، قابىل ھۇنەرۋەن كاسىپ ئۇچۇنمۇ؛ ئۇستازدۇر ئۇستاز، بىز ھامان شاگىرت، چۈنكى دىللارغا ئىلىم سالغان شۇ !

1991 ـ يىلى 3 ـ ئاي

تۇمان قوينىدىكى خيال

مەن قۇياش نۇردا هورغا ئايلانسام، ئاقۇچ تۇمان ئىچىدىكى زەررىدەك سۇ تامچىلىرى بىلەن قۇچاقلاشسام، مەن بىلەن بىر جان، بىر تەن بولۇشنى خالىغان تامچىلار بىلەن يۇغۇرۇلسام، يوغىنىسام، تۇمان هەيۋەتلىك سۇتلۇك ئىنەكىنىڭ يېلىنىدەك تۆۋەنگە سېلىنىپ يەر يۈزىنى سۆيۈپ ئۆتسە، مەن نېمە قىلاتتىم، بىلەمسىلەر؟

ئۇ چاغدا مەن گۈلزاردىكى لالىلەرنىڭ مەڭزىدە يارىشىملىق خال بولۇشنىمۇ خالىمايتتىم.

ئېگىز سۇۋادانلارنىڭ يېشىل ئالىقانلىرىدا ئارزۇلۇق مونچاق بولۇشنىمۇ تەمە قىلمايتتىم.

مەرمەر هەيكەللەرنىڭ ماڭلىيىدا مەرۋايىتتەك يالتىراشنىمۇ تىلىمەيتتىم ...

مەن نەگە تۆكۈلەتتىم، بىلەمسىلەر؟

مەن ئۇ چاغدا ئۇسسۇزلۇقتىن ئاغزىنى چاك ـ چاك ئېچىپ تۇرغان مايسىلارنىڭ ئاغزىغا، سۇسىز سايدا، تاشلارنىڭ دالدىسىدا قاقشال قوللىرىنى ئاسمانغا تەڭلەپ تۇرغان ئاجىز گىياھلارنىڭ ئالقىنىغا تۆكۈلەتتىم.

مايسىلار بولۇق ئۆسۈپ ئېتىزلار يېشىل كىمخابقا چۈمكەلگەندە، سۇسىز سايلار گۈل ـ گىياھلارنىڭ قۇتلۇق ماكانىغا ئايلانغاندا، ئانا تەبىئەت سۆيۈنۈپ كۈلىدۇ. مەنمۇ شۇ چاغدا ئۇنىڭ كىرپىكىدە شادلىق كۆز يېشىنىڭ يۇقۇندىسى بولۇپ يالتىرايمەن.

1990 ـ يىلى 1 ـ ئاي

ئەي، قۇياش

زېمىن ئاق يوتقانىمىڭ ئىچىگە پۈركىنىۋالدى. ئۇ قولىنىمۇ، پۇتىنىمۇ، ھەتتا بېشىنىمۇ چىقىرىشنى خالىمايدۇ. چۈنكى، ئۇ مۇزلىغان.

دەل ـ دەرەخلەر نېپىز ئاق قاسراقنىڭ ئىچىگە كىرىۋالدى. چۈنكى، دەھشەتلىك زىمىستان ئۇلارنىڭ يېشىل لىباسلىرىنى سالدۇرۇۋالغان.

ئويناق سۇلار كۆكۈچ ئەينەك سارايىنىڭ ئىچىگە بېكىنىپ قالدى. چۈنكى، قەھرىتان قىش ئۇنىڭ پۇت ـ قوللىرىنى بوغۇپ تاشلىغان.

نۇرغۇن قۇشلار بۇ يەردىن يامانلاپ كەتتى. چۈنكى، ئۇلارنىڭ ئۇۋۇسىنى جۇت ـ شىۋىرغان ئىگىلىۋالغان.

بۇلارنىڭ ھەممىسى سېنىڭ ئىسسىق مېھرىڭگە موھتاج. لېكىن، سەن تولىمۇ يىراقتا، كۆزۈڭنى پارقىرىتىپلا تۇرىسەن. توۋا، قارىچۇقۇڭ يۇقىرى تارتىلىپ كەتكەنمىدۇ؟

سەن يوتقانىنى ئېچىۋەتتىڭ، زېمىن ئاق كىرلىككە يۆگىنىۋالدى. سەن ئۇنىمۇ ئېچىۋەتتىڭ. زېمىن يالىڭاچ ئۇيالدى، كىيىنىشكە باشلىدى.

سەن تىكىلىپ تۇرۇۋېلىۋىدىڭ، دەل ـ دەرەخلەر كۆز نۇرۇڭنىڭ كارامىتىدىن ئاق قاسرىقىنى بىراقلا تاشلىدى، ھەتتا ساڭا قايىل بولۇپ كىچىككىنە باشمالتاقلىرىنى

چىقاردى، كېيىن رەڭگارەڭ بانتىكلىرىنى چىگىپ، مەيىن شامالدا چايقالغىنىچە لەرزان ئۇسسۇلغا چۈشتى.

سەن كۆكۈچ ئەينەك سارايىنى كۈكۈم ـ تالقان قىلىۋەتتىڭ. ئويناق سۈلار ئۇنىڭ پارچىلىرىنى خۇددى كىشەن ـ قوبۇقنىڭ سۇنۇقىنى كۆتۈرگەندەك كۆتۈرۈپ، شاۋقۇن ـ سۈرەن سالغىنىچە جىلغا بويلاپ نامايىشقا چۈشتى.

سەندىن ئۆتۈپ قالغان ئىسسىق ئۆز كۈچىنى كۆرسەتكەن بولسا كېرەك، قۇشلار رەنجىشنى ئۇنتۇپ قايتىپ كەلدى. خۇددى قېيىدىشى يېنىپ ئۆز ئۆيگە قايتىپ كەلگەن كېلىنچەكتەك ئۆز ماكانىنى تۈزەشتۈرۈشكە باشلىدى.

بۇلارنىڭ ھەممىسى سېنىڭ مېھرلىك بېقىشىڭدىن بولدى. تۈۋا، مېھرىنىڭ قۇدرىتى نەقەدەر زور ـ ھە !

زېمىن توزدەك ياساندى، لېكىن ئۇ رەڭدار قاناتلىرى بىلەن ئۆزىنى يەلپۈپ تۇرۇشنى خالايدۇ.

دەل ـ دەرەخلەر ئازادە، يېشىل پۈرمە كۆڭلەكلەرنى كىيىۋالدى، شۇنداقتىمۇ ئۇ ئېتىكىنى شامالالرنىڭ يەلپۈپ تۇرۇشىنى ئىستەيدۇ.

كۆكۈچ سۈلار قانداقتۇر بىر پاناھ جايغا يۈگۈرگەندەك ھاسىراپ چاپىدۇ، بەزىلىرى گەمىگە كىرىۋالغۇسى كەلگەندەك يەرگە چۆكىدۇ، بەزىلىرى ھارارەت ئوچىقىنى ئۆچۈرمەكچى بولغاندەك كۆككە ئۇچىدۇ.

قۇشلار مەست بولۇپ قالغاندەك بېشىنى ساڭگىلىتىۋالغان، بەزىلىرى تەسكەي جايلاردا ئۆزىنى تاشلاپ ياتىدۇ، بەزىلىرى ئۆزلىرىنى سەگىتىش ئۈچۈن سۇ بويىغا چاپىدۇ.

بۇلارنىڭ ھەممىسى سېنىڭ ئوتلۇق تىنىقىڭنىڭ كارامىتى. تۈۋا، سېنىڭ قىزىتماڭ نەقەدەر يۇقىرى !

زېمىن ئالتۇن دۆۋىلەرگە، كۆموش تاغلارغا قاراپ مەمنۇنلۇق بىلەن بۇرۇتىنى سىلاپ ئولتۇرىدۇ.

دەل ـ دەرەخلەر قورساق كۆتۈرۈپ تۇغقان يۇمىلاق ـ پوسمىلاقلىرىنى قوللىرىدىن چۈشۈرمەي تاتلىق ئەركىلىتىدۇ.

سۇلار كۆموشتىن تاج كىيىپ، كۆكۈچ پەرىجىسىنى سۆرىگىنىچە تەبىئەت تويىغا يۈگۈرىدۇ.

قۇشلار بالىلارنىڭ ئۆزى: بەزىلىرى كۆك قەردە مولاق ئاتىدۇ، بەزىلىرى چىمەن ئارا قوغلاشماق ئويناپدۇ، چۈرۈلداشلىرى جاھاننى بېشىغا كىيىدۇ.

بۇلارنىڭ ھەممىسى سېنىڭ ھەممىگە ھەمنەپەس بولغانلىقىڭدىن. توۋا، سەن مېنىڭ ئانامنىڭ تەمسىلى ئوخشىمامسەن!

1990 ـ يىلى 3 ـ ئاي

ئىزدىنىش

گۈزەللىك ۋەسلىگە يېتىش ئۈچۈن مەھلىيالىق دەريا سىدا تاھىردەك ئاقمەن. لېكىن، مېنىڭ ئىزدەيدىغىنىم زۆھرەنىڭ ۋەسلى ئەمەس. ئىزدەيدىغىنىم، ھاياتلىق ئېقىنىدا ئاز ـ ئازدىن ئۈچرىغان گۈزەللىكلەرنىڭ غايىۋى مۇجەسسەملىكى.

1991 ـ يىلى 3 ـ ئاي

ئېھ، خەلقىم

ئېھ، خەلقىم !

ئايازنىڭ سوغۇق دەھشىتى بىلەن تومۇزنىڭ تونۇر ئىسسىقى ئوتتۇرىسىدا لىللا تۇرىدىغان، قاراڭغۇ كېچە بىلەن يورۇق كۈندۈز ئوتتۇرىسىغا تەڭلىك چېگرا سىزىپ بېرىدىغان ئەجەبمۇ خاسىيەتلىك كۈننى ئۆزۈڭگە يىل بېشى قىپتىكەنسەن.

يارىلىشىدىلا تەڭپۇڭ تارازا ساڭا نېسىپ قىلىنغان بولغىيمىدى.

ئېھ، خەلقىم !

نورۇزۇڭ ــ باراۋەرلىك بايرىمىڭ بىلەن سېنى تەبرىكلەيمەن.

1991 ـ يىلى 3 ـ ئاي

ياربمغا

ئېھ، ئىسمى ـ جىسمىغا لايىق، باھاربىم ! باھاردەك كۈلۈپلا ئۆتۈۋاتىسەن، نېمىشقا باشقا پەسسللەرنى دوربمايسەن؟

تومۇزنى تەقلىد قىل، ئىسسىق ـ سوغۇق كۆرمىگەن جىسمىڭ چۈنقتەك قاتسۇن.

كۈزنى دورا، بارانىغا يەتمىگەن يۈرىكىڭ ئالمىدەك پىشسۇن.

قەھرىتان تۈسىنى ئال، كۈز چىركىنلىكلىرى سېنىمۇ قوشۇپ بۈلغىمسۇن.

1991 ـ يىلى 4 ـ ئاي

قارىغايغا جاۋاب

مەن جاھاننى يېشىلچىلىقىغا چۈمكىدى، دەپ باھارنى ماختىۋىدىم، قارىغاي ماڭا كايىپ سوئال قويدى:

— مەن باھارسىزمۇ يېشىلچىلىق ئىچىدە قەد كۆتۈرۈپ تۇرىمەن. سەن مېنى ماختىماي نېمىشقا ئۇنى ماختايسەن؟

— چۈنكى، — دېدىم مەن، — ئۇ زېمىننى ئويغىتىدۇ، سەن قىش بويى ئۇخلايدىغان زېمىن ئۈستىدە قاراۋۇللۇق قىلىسەن.

1991 ـ يىلى 4 ـ ئاي

بۇركۇتنىڭ كۆلكىسى

دالىدا كېيىكنىڭ چىرىپ كەتكەن بىر تاپى ياتاتتى. قاغا ـ قۇزغۇنلار ئولىشىپ كېلىپ تاپنىڭ گۆشىنى يېيىشكە باشلىدى. ئۇلار ئۆزىچە مەززە قىلىپ، ھەتتا تاماقلىرىنىمۇ چاكىلدىتىپ كەتتى.

كۆكتە ئەگىپ يۈرگەن بۇركۇت ئۇلارنىڭ ھالىغا كۈلدى:

ـــ ھەيرانمەن، ئۆزى يىقىتمىغان كېيىكنىڭ قانچىلىك لەززىتى باركىن؟!

1991 ـ يىلى 4 ـ ئاي

ئوغلۇمنىڭ قاراشلىرى

ئوغلۇم !
سەن دېرىزىدىن قىش مەنزىرىسىگە قىزىقىپ قارايسەن.
مەن سېنىڭ باش باھاردىكى يۇمران جىسمىڭغا سۆيۈنۈپ قارايمەن.
سەن ماڭا بۇرۇلۇپ قارىغىنىڭدا، جىسمىڭنى تەشتەكتىكى گۈلگە ئوخشىتىمەن، روھىڭ تالادىكى قارىغايىنىڭ ئۆزى.
كۆزلىرىڭدىن بىلدىم:
نەزىرىڭدە مەن ئۆي ئىچىدىكى تەشتەككە چىقىۋالغان قارىغاي، سەن تالادىكى دېرىزىدىن ماڭا بېقىۋاتقان گۈل.

1991 ـ يىلى 5 ـ ئاي

بۇ ھەقىقەت

بالامنىڭ بىر - ئىككى ياش ۋاقىتلىرىدىكى يالىڭاچ سۈرىتىنى كۆرسەتكەنىدىم، بالام نومۇس قىلغاندەك بولدى.

— نومۇس قىلما، بالام، — دېدىم مەن، — بۇ ھەقىقەت!

1991 - يىلى 5 - ئاي

نەپسانىيەتچى ئىنسان

چېچەككە قونۇپ ئۇلارنىڭ جەۋھىرىنى شورىغان ھەرە سەن ئۇچۇن ئېسىل. چۇنكى، ئۇ ساڭا تاتلىقىنى تېتىتىدۇ.

گۇلدىن ـ گۇلگە قونۇپ ئۇلارغا تېخىمۇ رەڭدارلىق بېغىشلىغان كېپىنەك سەن ئۇچۇن رەزىل. چۇنكى، ئۇ سېنىڭ ئىچكىنى ئېچىتىدۇ.

ھەي، نەپسانىيەتچى ئىنسان.

1991 ـ يىلى 7 ـ ئاي

قىشتىكى قۇياش

قىشتىكى قۇياشتىن تېمىۋاتقىنى ھەقىقەتنىڭ نۇرىمىدۇ؟! تۇۋا، يىراق تۇرساڭ مۇز بولىسەن، يېقىن كەلسەڭ كۈل بولىسەن.

1991 ـ يىلى 7 ـ ئاي

شەخسىيەتچى مۇھەببەت

ئاھ، شەخسىيەتچى مۇھەببەت !

سەن ئۆزۈڭ بىلەنلا ھېسابلىشىسەن، ئۆزگىنىڭ كۆڭلى ساڭا بەربىر.

سەن پەرۋانە، ئوتقا ئۆزۈڭنى ئۇرىسەن، ئاخىر كۆيۈپ ئۆلىسەن. ئوت بىگۇناھ قاتىل، سەن بەختسىز قۇربان.

1991 ـ يىلى 7 ـ ئاي

خورا ز ۇه بۇلبۇل

ئەي، خوراز، ئۇنچىلىك گىدەيمە،
سەن چىللىمىساڭمۇ تاڭ ئاتىدۇ.
ئەي، بۇلبۇل، ئۇنچىلىك مۇڭلانما،
تاڭ كۆيۈڭگە كۆي قاتىدۇ.

1991 ـ يىلى 7 ـ ئاي

قار لەيلىنسىنىڭ سىرى

مۇزلۇق تاغدا پورەكلەپ ئېچىلىغان قار لەيلىنسىنىڭ باغۇ بوستانىنىڭدا نېمە ئۈچۈن ئېچىلمىغانلىقىغا ھەيران قېلىۋاتامسەن؟

ھەيران قالما. چۈنكى، سەن كۆرگەن مۇزنىڭ يۈرىكىدىكى مۇھەببەت ئوتى سېنىڭ گۈلىستانىڭدا يوق.

1991 ـ يىلى 7 ـ ئاي

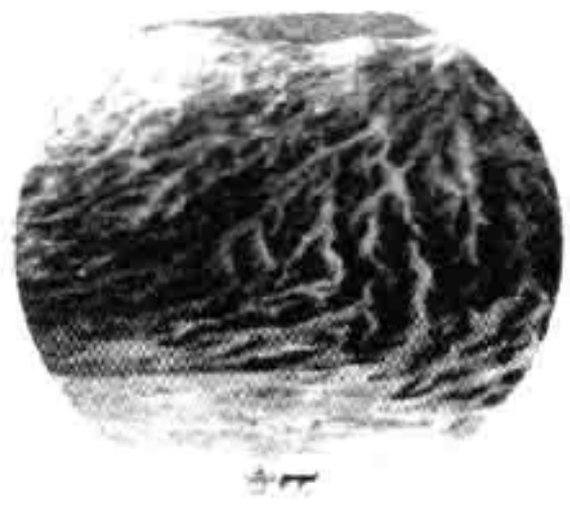

سەن كۆڭۈل هۆكمى ئالدىدا ...

ئېھ، جانان !

سەن بارلىقىڭنى بىر ئادەمگىلا بېغىشلىدىڭ ھەم ئۇنىڭدىنمۇ بارلىقىنى بىر ئۆزۈڭگىلا بېغىشلاشنى تەلەپ قىلدىڭ.

سەن ۋىجدان قازىسى ئالدىدا ئادىل دەۋاگەر، لېكىن كۆڭۈل هۆكمى ئالدىدا ...

1991 ـ يىلى 7 ـ ئاي

پەيلىمدىن كۆردۇم

مەن ئۆيدە يولۇاس ئىدىم، بىر بالام يۇرەكسىز توشقان بولدى.

مەن ئۆيدە دەھشەتلىك بوران ئىدىم، بىر بالام بوران سوققان تەرەپكە ياتىدىغان مەجنۇنتال بولدى.

مەن ئۆيدە سۇرلۇك لاچىن ئىدىم، بىر بالام سوقۇشقاق خوراز بولدى.

مەن ھەممىنى پەيلىمدىن كۆردۇم.

1991 ـ يىلى 7 ـ ئاي

ئايال زاتى

سېنىڭ قۇدرىتىڭ زىبالىقىڭدا.
ئاجىزلىقىڭ ــ زىبالىقىڭغا ھەممىنى خېرىدارلىقا
چىللىشىڭدا.

1991 ـ يىلى 8 ـ ئاي

توؤا

مەن بالامنى كۆزنگە قاراپ چوڭ قىلغانىدىم، ئۇ باشقىلارنىڭ كۆزنگە قاراپ ئىش قىلىدىغان بولدى.

مەن ھەممە يەيدىغاننى ئۇنىڭ نەپسىگىلا تىققانىدىم، ئۇ پەقەت ئۆز نەپسىنىلا كۆزلەيدىغان بولدى.

مەن ئۇنىڭ ھەممە گېپىنى راست دېگەنىدىم، ئۇ ئاخىر بېرىپ مېنىڭكىنى يالغان دەيدىغان بولدى.

مەن بۇ قىسمەتكە توؤا دېدىم.

1991 ـ يىلى 8 ـ ئاي

كۆنداشلىقنىڭ ئىككى سۆپىتى

مەيىن شامال سۆپىتىدە كەلسە، كۆل ئاستىدا بېسىلىپ قالغان چوغنى ياندۇرىدۇ.

دەھشەتلىك بوران سۆپىتىدە كەلسە، كۆيۈۋاتقان گۆلخانىنىمۇ ئۆچۈرىدۇ.

1991 ـ يىلى 8 ـ ئاي

يىغا ۋە كۈلكە

ئالدىمغا ئالەمچە خۇشاللىق كەلسىمۇ كۈلىمەن.
بېشىمغا ئالەمچە خاپىلىق كەلسىمۇ كۈلىمەن.
چۈنكى، ئالەمگە كېلىشىمدىمۇ يىغا، ئالەمدىن كېتىشىمدىمۇ يىغا. پەقەت مېنىڭ مەۋجۇتلۇقۇملا كۈلكە.

1991 ـ يىلى 8 ـ ئاي

قىش قۇياشى

ئۆزى گۈزەل بولسىمۇ مېھرى سوغۇق، ھەرقانچە نۇرلانسىمۇ تەپتى ئوچاقتىكى چوغچىلىك يوق.

1991 ـ يىلى 9 ـ ئاي

هەسەت

ياتنىڭ يۈرىكىدە يانغان ھەسەت ساڭا تەسىر قىلمىدى.
تۇغقانىنىڭ كۆڭلىنى چۈچۈلا قىلغان ھەسەت سېنى سەل بۇرۇقتۇرما قىلدى.
دۇشمەننىڭ كۆزىدىن چاقنىغان ھەسەت سېنى مەغرۇرلاندۇردى.
دوستۇڭنىڭ لېۋىدە ئوينىغان ھەسەت سېنى ئەجەبلەندۈردى.
لېكىن ئۇنتۇما: ئۆزگىنىڭ يۈرىكىدە يېلىنجىغان ھەسەت، ئاگاھ بولمىساڭ، سېنىمۇ بىر كۈن كۈل قىلىدۇ.

1991 ـ يىلى 9 ـ ئاي

كۆنداشلىق ۋە تۆھمەت

ئەگەر كۆنداشلىقنىڭدىن غەزەپ نەشتىرىنى ئۇرساڭ، ماڭا ئۇ قىزىلگۈلنىڭ تىكىنىچىلىكلا بىلىنىدۇ.

ئەگەر غەزەپتىن تۆھمەت تېشىنى ئاتساڭ، ئۆزۈمنى تاغ ئاستىدا قالغاندەك ھېس قىلىمەن.

1991 ـ يىلى 9 ـ ئاي

تۇرمۇش لەززىتى

مەن باغۋەندىن سورىدىم:

ــ بېغىڭدىكى قايسى مېۋەڭنىڭ لەززىتى تۇرمۇش لەززىتىگە ئوخشايدۇ؟

ــ قارا ئۆرۈكنىڭ لەززىتى، ــ دەپ جاۋاب بەردى باغۋەن.

1991 ـ يىلى 9 ـ ئاي

ئىچ ئات ۋە قامچا

ئىچ ئات: يۇكنىڭ سالمىقى مېنىڭ زىممەمدە، ھارۋىنى تارتىشمۇ مېنىڭدىن. شۇنداق تۇرۇقلۇق نېمە ئۈچۈن ياندىقا تەگمەي، مېنىڭ بېشىمدا ئوينايسەن؟

قامچا: چۈنكى، كۈچ بىرىدىغىنى سەن تۇرساڭ.

1991 ـ يىلى 10 ـ ئاي

مايمۇن ئويناتقۇچنىڭ جاۋابى

مەن مايمۇن ئويناتقۇچىدىن:

ــ مايمۇننى ئۇسسۇلغا سالالايدىغانلىقىڭنىڭ كارامىتى نەدە؟ ــ دەپ سورىدىم.

ــ كارامىتىم، ــ دەپ جاۋاب بەردى مايمۇن ئويناتقۇچى، ــ سول قولۇمدىكى كەمپۈت بىلەن ئوڭ قولۇمدىكى قامچامدا.

1991 ـ يىلى 10 ـ ئاي

شەبنەمنىڭ قىسمىتى

بىر تامچە شەبنەم غۇنچىنىڭ يۈزىدە يارىشىملىق خالىدەك تۇراتتى. شامال، غۇنچىنىڭ لەۋلىرىدىن سۆيۈشكە مەنلا ھەقلىق ئەمەسمىدىم، دەپ ئويلاپ، قاتتىق غەزەپلەندى ـ دە، ئۇنى غۇنچىنىڭ يۈزىدىن پۈۋلەپ ئۇچۇرۇۋەتتى، كەينىدىن كۆرەڭلەپ قاقاھلاپ كۈلدى. لېكىن، شەبنەمنى شۇ گۈلنى ئۆستۈرگەن تۇپراق ئۆز قوينىغا ئالغانلىقىنى ئۇ ئويلىمىغانىدى.

1991 ـ يىلى 10 ـ ئاي

ئەجەبا...

ئەجەبا، ۋىسالىنىڭ ئالتۇن ئوردىسىغا كىرمەك ئۈچۈن، هىجران بالاسى تېمىپ تۇرغان ئايپالتىلار بىلەن هەسەت يالاسى يالتىراپ تۇرغان نەيزىلەر چاپرىسىدىن ئۆتمەكلىك شەرتمۇ؟!

1991 ـ يىلى 10 ـ ئاي

تۇمان

زېمىن قىزىغاندا ئەرشكە ئۇچۇپ كەتكەنىدىك، زېمىن سوۋۇغاندا بېشىغا كەلدىك.

گۈل ـ گىياھلاردىكى مەڕۋايىتتەك تامچىلار پۈشايمان كۆز ياشلىرىمۇ؟

1991 ـ يىلى 10 ـ ئاي

يامغۇر

ساما دېڭىزدەك قويۇن ئاچمىدىمۇ ساڭا؟
بۇلۇت ئېرىقتەك ئېقىن ياساپ بېرەلمىدىمۇ ساڭا؟
سېنى ئۆگەيلىگەن ئاسماندىن شارقىراتمىدەك غەزەپ بىلەن
چۈشمەي، ئەلگەكتىن چۈشكەندەك تۆكۈلگىنىڭگە ھەيرانمەن.

1991 ـ يىلى 10 ـ ئاي

بازا ردا

مىغ ـ مىغ بازاردا بىر كىشىنى ئۇچراتتىم، قولىدا قەپەس، قەپەسنىڭ ئۈستىدە تولۇق يېپىلغان يوپۇق تۇراتتى.

ـــ ھەي، ئىنسان، ـــ دېدىم ئۇنىڭغا چاقچاق قىلىپ، ـــ نېمىشقا قەپەسنىڭ يوپۇقىنى ئېلىۋەتمەيسىلە؟! قۇشمۇ جان ئىگىسى بولغاندىكىن، بازار كۆرگەچ سايراپ ماڭسۇن ـ دە.

ـــ بازار كۆرگەن قۇش سايرىمايدۇ، ـــ دېدى ئۇ جىددىي قىياپەتتە، ـــ بىر مېنىلا كۆرگەندە سايرىسۇن دەپ يولدا قەپەسگە يوپۇق يېپىپ ماڭمەن. پەقەت مېنىڭ ئۆيۈملا ئۇنىڭ سايراش دىيارى.

ـــ ئۇنداق بولسا، ـــ دېدىم مەنمۇ جىددىي قىياپەت ئېلىپ، ـــ ئۇ سايرايدىغان دىيار مازار ئىكەن.

1991 ـ يىلى 10 ـ ئاي

جۇۋازخانىدا

بىر كۈنى مەن جۇۋازخانىغا باردىم. كۆزى ئېتىلگەن بىر ئېشەك جۇۋاز ئەتراپىدا توختىماي ئايلىناتتى. ئۇنىڭ پىرقىراشلىرىغا قاراۋېرىپ مېنىڭ كاللامۇ پىرقىراپ كەتتىمۇ ـ قانداق، جۇۋازچىدىن ئىختىيارسىز سوراپ ساپتىمەن:

ـــ بۇرادەر، ئېشىكنىڭ كۆزىنى باغلاپ قويغىنىڭ نېمىسى؟

ـــ شۇنىمۇ ئۇقمامسەن، ـــ دېدى جۇۋازچى زاڭلىق ئارىلاش كۈلۈپ قويۇپ، ـــ كۆزى ئوچۇق بولسا، ئېشەك بىر ئىزدا ئايلىنىۋېرىشكە ئۇنايتتىمۇ؟

1991 ـ يىلى 10 ـ ئاي

ئانىسى ۋە قىزى

ئانىسى قارا پەرەنجىسىنى قىزىنىڭ يۈزىگە سىلىپ قويۇپ سورىدى:

— قىزىم، شۇ تاپتا پەرەنجەڭ بىلەن كىمگە ئوخشاپ قالغاندەك تۇرىسەن؟

— شۇ تاپتىما، — دېدى قىزى، — غارنىڭ ئېغىزىدىكى قويۇق ئۆمۈچۈك تورنىڭ ئىچىدىن قاراپ تۇرغان دەرۋىشكە، قاراڭغۇ زىندانداىكى تۆمۈر تورلۇق دېرىزە ئىچىدە تەلمۈرۈپ تۇرغان مەھبۇسقا، ئاچ كۆز بېلىقچىنىڭ تورىغا تۇتۇلۇپلا چۈشۈپ قالغان بېلىجانغا ئوخشاپ قالغاندەك تۇرىمەن، ئانا.

1991 ـ يىلى 10 ـ ئاي

مەھبۇسنىڭ ئىلتىماسى

مەھبۇس جاللات پالتىسى ئالدىغا كەلگەندە، پادىشاھتىن ئىلتىماس قىلدى:

— ئۆلتۈرۈشتىن بۇرۇن كۆزۈمنى تېڭىپ قويۇشقا ئەمر قىلسىڭىز.

— جاللات پالتىسىغا قاراپ تۇرۇشتىن قورقتۇڭمۇ؟ — دېدى پادىشاھ ئۇنى زاڭلىق قىلىپ.

— يوقسۇ، پادىشاھىم. مەن تىنىقىم ئۈزۈلۈشتىن بۇرۇن پۈتۈن دۇنيانى قاراڭغۇلۇق قۇچقىدا كۆرۈشنى خالاۋاتىمەن، بۇ قاراڭغۇلۇق ماڭىمۇ زۇلمەت غاربدا ئابىھايىاتنى ئىچىپ قويۇپ ئۆلەلمەي قىينىلىۋاتقان ئىنسانىنىڭ تۇيۇقسىز كەلگەن ئەجەل دەقىقىسىدە سۈرۈۋاتقان ھۈزۈرىنى بېغىشلىسا ئەجەب ئەمەس.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

ئىنسان ختابى

كۈندۈز قۇياشىم بىلەن يورۇق، كېچە قاياشىم بىلەن يورۇق.
ئەل ئالدىدا دائىم بولسىلا يۈزۈم يورۇق، بۇ ئۆمرۈم بولار
پارلاق، ئۆلسەم ھەم گۆرۈم يورۇق.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

قارلىغاچ ۋە بۇركۇت

تۇيۇقسىز ئاسماننى قارا بۇلۇت قاپلىدى. بايا تىن بېرى ئاسمان قەرىدە پەرۋاز قىلىپ ئويناۋاتقان قارلىغاچلار بىردىنلا پەسلەپ يەر بويلاپ ئۇچۇشقا باشلىدى. بايا تىن بېرى ئۇچماي تۇرغان بۇركۇت بىردىنلا قانات قېقىپ قارا بۇلۇتلارنى ئوقتەك يېرىپ ئۆتكىنىچە ئاسمان قەرىگە كۆتۈرۈلۈپ كەتتى.

— دەرھەقىقەت، — دېدىم مەن، — پاكار ئۆيىنىڭ ئۇستىگە چاڭگا تىزغان قارلىغاچلىقىنى قىلدى. بۇيۇك تاغنىڭ ئۇستىنى ماكان قىلغان بۇركۇت يەنىلا بۇركۇتلۇكىنى قىلدى.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

بايقۇشنىڭ تەسەللىسى

ئېھ، كىچە !

چۈشلىرىم شۇ قەدەر كۆپ، شۇ قەدەر ئاجايىپ؛ مەن سېنى زېرىكتۈرمەيمەن.

ئاھ، كۈندۈز !

خىياللىرىم شۇ قەدەر نۇرغۇن، شۇ قەدەر مۇڭلۇق؛ مەن سېنى مۇڭدىتىپ قويمەن.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

قېرىلىق

كۈن چىمىلدىقىدا يېتىپ تاڭ قىزىنى ئويلايتتىم.
ئەمدى تۈن پۈركەنجىسىگە يۆگىنىپ زاۋال مومىيىنى
ئەسلەيدىغان بولدۇم.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

ماختننش

بۇلۇت: مەن زېمىنىڭ بېشىغا كۈن چۈشكەندە، ئۇنىڭغا سايىۋەن بولغۇچى.

تۇمان: مەن زېمىنىڭ ئىچى سىقىلغاندا، ئۇنىڭغا قۇچاق ئاچقۇچى.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

خار ۋە ئەزىز

سەن ئۆزۈڭگە تېگىشلىك بولمىغان نەرسىنىمۇ تالىشىسەن، شۇڭا سەن غالىب.

ئۇ ئۆزىگە تېگىشلىك نەرسىنىمۇ ئۆتۈندۇ، شۇڭا ئۇ مەغلۇپ.

لېكىن، سەن غالىبلىقىڭ بىلەن خار، ئۇ مەغلۇپلۇقى بىلەن ئەزىز.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

شارابنىڭ رەت قىلىشى

مەن ئۇنىڭغا ئۆزۈم چۈشىنەلمىگەن ناھايىتى قىيىن بىر سوئالنى قويدۇم. ئۇ جاۋاب ئورنىغا ماڭا شاراب تۇتتى.

مەن شارابقا قاراپ قېتىپ قالدىم.

ئۇ كۈلۈپ كەتتى ۋە:

— ھەي، ئەخمەق، — دېدى، — سەنمۇ، مەنمۇ چۈشىنەلمىگەن سوئالنىڭ جاۋابىنى شاراب بەرمەسە، كىم بېرىدۇ؟

— ئىنسانىنىڭ جاھان سىرلىرىنى مەنىستىمەسلىك ئۈچۈن يارىتىلغان ھېكمىتى مۇشۇمۇ؟ — دەپ سورىدىم.

ئۇ بېشىنى لىڭشىتتى.

لېكىن، بۇ چاغدا قولۇمدىكى قەدەھ قاتتىق چايقىلىپ كەتتى.

بۇ شارابنىڭ ئاجىز ئىنسانىنى رەت قىلىۋاتقان چايقىلىشى ئىدى.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

يول تاللاش

ئۇ ئۆچ ئاچا يولنىڭ ئېغىزىغا كەلدى. بۇ يوللارغا ئايرىم ـ ئايرىم هالدا: «بارسا كېلەر»، «بارسا كېلەر، يا كەلمەس»، «بارسا كەلمەس» دېگەن پۈتۈكلىرى بار بەلگىلەر قويۇلغانىدى.

ئۇ دەرهاللا «بارسا كەلمەس»دېگەن يولنى تاللىدى.

مەن ئۇنىڭدىن يول تاللىغاندا نېمىلەرنى ئويلىغانلىقىنى سورىدىم.

ـ «بارسا كېلەر» يولىنى تاللىمىغانلىقىم، ـ دېدى ئۇ، ـ مەن ماڭغان يولدىن يېنىشنى خالىمايمەن؛ «بارسا كېلەر، يا كەلمەس» يولىغا ماڭمىغانلىقىم، مەن ئىختىيار ئىلكىمنى ئۆزگىگە باغلاپ بەرمەيمەن؛ «بارسا كەلمەس» يولىغا ماڭغانلىقىم، مەن بۇ يولغا يېڭىدىن ـ يېڭى ئىز سالمەن. چۈنكى، بۇ مەڭگۈ كەينىگە يانمايدىغان ئۆمۈر يولى.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

يېتىملىك

مەن ئىچىمدىن ئاۋاز چىقىرىپ ۋارقىرىدىم، بۇنىڭغا جاۋابەن ماڭا يانغىنى ئەكس سادايىملا بولدى.

مەن يول باشلاپ ئالدىدا ماڭدىم، ماڭا ئەگەشكىنى پەقەت سايەملا بولدى.

مەن يېتىملىكنىڭ نېمىلىكىنى شۇ چاغدىلا چۈشەندىم.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

پوشايمان

چۆلده سەرسان بولۇپ يۈرگەن قامغاق توغراققا قاراپ هەۋەس قىلدى:

ــ هەي، ئۆز ۋاقتىدا توغراقتەك يىلتىز تارتالمغان بولسام، بوران مېنى مۇشۇنداق بوزەك قىلالارمىدى؟

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

دوستۇمغا

تەشتەكتىكى گۈلنى دورىما، دوستۇم، ئۇ خەقنىڭ
ھممىتىدىن ئايرىلسا سولىشىپ تۇگەيدۇ.
تاشنى يېرىپ چىققان ئۇرۇقنى ئۇلگە قىل، دوستۇم، ئۇ
ئۆز - ئۆزىنى يارىتىدۇ.

1991 - يىلى 11 - ئاي

كۆل بويىدا

ئۇ گۇگۇم بىلەن تەڭ ئۇخلىدى. **تۇن ئۇخلاپ چارچىسىمۇ،** ئۇ چارچىمىدى. تاڭ قۇياشىنىڭ **چاتقال يوچۇقلىرىدىن** يىڭنىدەك، قىلتىرىقتەك، نەيزىدەك **چۈشكەن شولىلىرىمۇ** ئۇنى سەگىتەلمىدى. ئاخىر **شامالنىڭ يۇمشاق ئالىقىنىدا** كەلگەن بۇژغۇنلار ئۇنىڭ يۈزىگە **چېچىلدى. ئۇ كۆزىنى** ئاچتى.

ئۇ سۇمبۇل چاچلارغا **چىرمىلىپ، خۇش پۇراققا** مەست بولۇپ ياتتى، ئەيش ـ **ئىشرەت ئۇنى سۇلۇكتەك** سۇمۇرۇپ، لايدەك ئەزدى. هارغىنلىق **ئۇنى ئۇگە** ـ ئۇگىلىرىدىن چىرمىۋالغانىدى. ئاخىر **ئۇ ئۆزىنى كۆلگە** ئاتتى، شۇ زامان پۈتۈن ۋۇجۇدى يايراپ **كەتتى.**

ئۇ هازىر سەگەك.

ئۇ بىرنېمىنى **بىلىپ يەتتى.** سۇ ئۆزى ئويغاق بولغاچقىلا ئۆزگىنى ئويغىتالايدىكەن؛ سۇ ئۆزى سەگەك بولغاچقىلا كىشىنى سەگىتەلەيدىكەن.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

قىروۋ

قۇياش قوينۇڭدىن مېنى يۇلۇپ ئاچىقىپ كەتكەنىدى، ئېقىن، ھىجرانىڭدا ئاق چاچلىقىنىڭ ئۆزى بولدۇم.

ساھىلىڭدىكى تۇز دانىچىسىدەك ھالىتىمگە قاراپ مېنى تونۇيالمايۋاتامسەن؟

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

قار

ئۇ ئاق قۇنۇڭ لېۋىگە تەگكەن سۇ ئىدى، ئاسماندا ئاق قۇدەك سەيلە قىلىشنى ئارزۇ قىلدى، ھەتتا ئۇ يەردە ئۆزىنى ئاق قۇغمۇ ئوخشاتتى.

ئاسمان ئۇنى قەھرى بىلەن مۇزلىتىپ تۆۋەنگە چۈشۈرۈۋەتتى.

بۇ چاغدا، ئۇ پەقەت شۇ ئاق قۇنۇڭ يۇلۇنغان مويـ پەيلىرىگىلا ئوخشايتتى.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

تامچىنىڭ زارى

مەن زېمىننىڭ ئاھىدىن كۆتۈرۈلگەنىدىم، ئاسمان گۈزىلىنىڭ كۆز يېشى بولۇپ قايتا زېمىنغا چۈشتۈم.

ئەجەبا، ئاسمان بىلەن زېمىن ئارىلىقىدا ماڭا: «ئۇھ» دەۋالغۇدەك ماكان چىقماسمۇ؟

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

سىر

مەن سەبىي ئىدىم، چوڭ بولدۇم.
مەن سەممىي ئىدىم، گۈم بولدۇم.
ئاخىر ئۆزۈمنى جاھان ئىشرەتخانىسىغا ئالدىم.
سەممىيلىكنىڭ ئورنىنى ھارامزادىلىك، مەغلۇبىيەتنىڭ ئورنىنى غالىبىيەت ئىگىلىدى.
مەن قاقاھلاپ كۈلدۈم، لېكىن جاھان ماڭا قاراپ يىغلىدى، ئاخىر جاھانغا قاراپ مەنمۇ يىغلىۋەتتىم. بۇ يەردىكى سىرنى پەقەت مەنلا بىلەتتىم.

1991 ـ يىلى 11 ـ ئاي

سادا

تەڭرىتېغىم، ئەي تەڭرى بەرگەن تېغىم ! سەندە تەڭرىنىڭ بۇيۇكلۇكى بار. سەن جەمئى مەخلۇقات ـ مەۋجۇداتقا شاپائەت قىلىسەن. جىلغىلاردا ساڭا مەڭزىنى يېقىپ ئەركىلەپ ئېقىۋاتقان كۆموش سۇلار، باغرىڭدا مەڭگۈلۈك تەبىئەت ناخشىسىنى توۋلاپ، تولغىنىپ ئۇسسۇل ئويناۋاتقان دەل ـ دەرەخ، گۈل ـ گىياھلار، پۈتكۈل ئادەمزات دۇنياسىنى سەگىتىپ ۋە ئۇلارغا ھاياتىي كۈچ بەخش ئېتىپ توختىماي سۇپىكۆچىلەۋاتقان ساپ ھاۋالار ھەممىسى سېنىڭ شاپائىتىڭ، سېنىڭ خاسىيىتىڭ.

سەن ھاياتلىقنىڭ بۆشۈكى، سەن ھاياتلىققا ھايات قوشقۇچى. مەن سېنى ئۇلۇغلايمەن ھەم ساڭا تېۋىنمەن.

مانا بۈگۈن شۇنداق ئاجايىپ ھېسسىياتلار بىلەن قوينۇڭغا كەلدىم، لېكىن قوينۇڭغا باھارىڭدا ئەمەس، يازىڭدا ئەمەس، كۈزۈڭدىمۇ ئەمەس، بەلكى قىش مەزگىلىڭدە كەلدىم. راست، بۈرۈن قوينۇڭغا باھارىڭدىمۇ كەلگەن، يازىڭدىمۇ كەلگەن، كۈزۈڭدىمۇ كەلگەن، لېكىن قىش مەزگىلىڭدە كەلمىگەنىكەنمەن. بۈگۈن كەلدىم، دوپپامدەك شەھەردە ئىچىم سىقىلغاچقا كەلدىم، «ئۇھ...» دەپ چوڭقۇر ھەم ئۇزۇن بىر نەپەس ئېلىۋالسام، ئىچىم بوشارمۇ دەپ كەلدىم؛ جىلغىلىرىڭدا ئاۋازىمنى قويۇۋېتىپ يىغلاپ ـ يىغلىۋالسام، دەردلىرىم يەڭگىللەرمۇ، دەپ كەلدىم؛ چوققىلىرىڭدا ساماغا قاراپ

ژارقىراپ ـ ژارقىراپ ھال ئىيتىۋالسام، يۈرىكىمنىڭ سىقىلىشلىرى قويۇپ بېرەرمۇ، دەپ كەلدىم...

شۇنداق، دەردىم كۆپ، تېغىم. دەردلىرىمنى ئىشەنگەن تاغلىرىمغا ئېيتمىسام كىمگە ئېيتاي !

ئەنە، كۆرۈۋاتقانسەن ـ ھە، قارا سەللە يۆگىۋالغان شەھەرلىرىمنى ! مەن... ياق، مەنلا ئەمەس، بىز خېلى زور كۆپچىلىك شۇ يەردە ياشاۋاتىمىز. باغرىڭدىكى قارلار كۆزۈمگە ئاپپاق مامۇقتەك كۆرۈنۈۋاتىدۇ، لېكىن شەھىرىمدە تەبىئەتنىڭ بۇ پاك سېلىنچىسى قارا ـ قۇرا بىلەن بۇلغانغان. ئۇ يەردە قار بەزىدە تېخى ئاسماندىن چۈشۈۋاتقاندىلا بۇلغىنىدۇ. كۆككە پۈركۈۋېتىلگەن قاپقارا توزانلار قارلارغا خۇددى ئاق پاراشوتقا ئېسىلغاندەك ئېسىلىپ ياكى ئۇچار گىلەمگە قونغاندەك قونۇپ لەيلىگەنچە بېشىمىزغا چۈشىدۇ. ئىس ـ تۈتەكلىرىمىز ئاجايىپ ھۈنەرلىك. بەزىدە قارنى ئاق پېتى چۈشتى دېگەندىمۇ، ھەش ـ پەش دېگۈچە ئۇنى سۇر گۆش ئىسلىغاندەك ئىسلاپ ئۇلگۇرىدۇ.

شۇنداق، بىز شۇنداق ماكاندا ياشاۋاتىمىز. بۇرۇن ھەربىر ئۆينىڭ موريسىدىن ئىس چىقاتتى، ئەمدى نۇرغۇن ئۆينىڭ موريسىنى بىر قىلىۋەتتۇق. بۇ موريلار شۇنچە ئېگىز، شۇنچە ھەيۋەت. مەن بۇ موريلارنى گىگانت مۇشتەكلەرگە ئوخشىتىمەن. ئۇنىڭدا ئىنسان ئاچ كۆزلۈك بىلەن سۇمۇرۇۋاتقان ئاچچىق موخورکىدەك بىر خىل نەپسانىيەتچىلىكنىڭ ئوتى كۆيىدۇ. ئۇنىڭدىن پۈركۈلۈۋاتقان تۈتەك ئىنسانىنىمۇ زەھەرلەيدۇ، ئاسمانىنىمۇ زەھەرلەيدۇ... بىز بۇنى بىلىپ تۇرىمىز ھەم دەپ تۇرىمىز، لېكىن «تاماكا زەھەرلىك» دەپ ئېنىق سۆز بېزىلىغان تاماكىلارنى قىممەت پۇلغا سېتىۋېلىپ چېكىپ تۇرغاندەك، ئۇ ئىشنىمۇ يەنە قىلىپ تۇرىمىز. چۈنكى، بۇ

زۆرۈرىيەت: ئىنسان مەئىشىتى ھامان تەرەققىياتنى ئۆزىگە ئالدىنقى شەرت قىلغان.

ئېھ، تېغىم، قارلىرىكنى ئاپپاق پاختىلارنى دەسسەۋاتقاندەك كېتىۋاتقان ئاتلىرىكىغا قاراپ ئۆزۈمچە ھەۋەسلىنىپ قېلىۋاتىمەن. بۇ ئاتلار ئاپپاقچىلىق دۇنياسىدا كۆزگە ئالاھىدە تاشلىنىپ تۇرىدۇ. بەزىلىرىنىڭ قاشقىسى خۇددى قاردەكلا ئاپپاق. شۇ تاپتا ئۇستىگە چىقىپ مىنسە، بۇ جانىۋارلار قارلارنى تۇياقلىرىدا دېكىز بۇزغۇنلىرىدەك چاچرىتىپ ئادەمنى نەقەدەر يايرىتىۋەتكەن بولاتتى ـ ھە ! لېكىن، بىز شەھەرلىكلەر ئاتلارغا مىنمەيمىز. چۈنكى، ئۇنىڭ ئەيىبى، بىرىنچىدىن، زامان قەدىمى بىلەن تەڭ ماڭالمايدۇ؛ ئىككىنچىدىن، شەھەرنىڭ چىرايلىق ئاسفالت كوچىلىرىغا تېزەكلەپ قويىدۇ؛ ئۈچىنچىدىن، ئۇنىڭ گۆشى ھازىر بىزنىڭ قورسىقىمىزدىنمۇ ئاشمايدۇ. شۇڭا، بىز ماشىنىلارغا ئولتۇرىمىز. «ھەر كۈنلۈك مەنزىلىمىز» گە «ۋاقىت» نىڭ ئالدىدا بېرىۋېلىپ، خۇددى تاشپاقا بىلەن بەيگىگە چۈشكەن توشقاندەك بەخىرامان ئوڭدا يېتىۋېلىپ ياكى ئۈستەلدە مۈگدەپ ئولتۇرۇپ، ئۇنداق ۋاقىتنىڭ نەچچىسىنى ئالدىمىزغا ئۆتكۈزۈۋېتىمىز. ماشىنىلىرىمىزنىڭ «تېزەك» لىرىنى كۆزىمىز كۆرمىگىنى ئۈچۈنلا خۇش بولۇپ، ئۇنىڭ تېزەكتىن ئۆتە مەينەتچىلىك تارقىتىۋاتقانلىقىغا پەرۋا قىلمايمىز. مېنىڭچە ئاتقا قويغان ئەيىبىمىزنىڭ ئۈچىنچىسى سەل «پۇت تىرەپ» تۇرالىسا كېرەك. راست ! كىم ئۇنى ئىنسانىنىڭ ئاغزىغا تېتىپ قالسۇن دەپتىكەن !

قىسقىسى، بىز شۇنداق قىلىپ ئۆزىمىزگە ماشىنىلارنى تاللىۋالدۇق. بۇ ماشىنىلار ئىنسان ئەقلىدىن قۇۋۋەت ئېلىپ بارغانسېرى تېز چاپىدىغان بولدى. شۇنىسى، پۈتلىرىمىز

پۈتۈن قۇۋۇتىنى شۇ ماشىنىغا بېرىۋەتكەندەك، بارغانسېرى ھاربىدىغان، ماڭغانسېرى ئېغىرلىشىدىغان، ھەتتا سىرقىرايدىغان بولۇپ قالدى.

بىز ئۆزىمىز تۇرماق، ھەتتا مىنگەن ئات ـ ئۇلاغلىرىمىز يەل قويۇپ بەرسىمۇ خىجىل بولمىدىغان نومۇسچانلار ئىدۇق. ۋەھالەنكى، شۇ چىرايلىق ماشىنىلىرىمىز توختىماي يەل قويۇپ بېرىۋاتسا، ھەتتا ئۇنىڭ يەللىرى شۇ قەدەر بەتبۇي، شۇ قەدەر قارا ھەم زەھەرلىك بولسىمۇ، ئۇنىڭغا پەرۋا قىلمايدىغان بولۇپ قالدۇق.

ماشىنا دەسلەپ پەيدا بولغاندا بىز بۇ مۆجىزىدىن مەمنۇن بولغانىدۇق، سەل كۆپەيگەندە ئىنسان مۇشكۇلاتىنى ئاسان قىلدى، دەپ كۈلدۇق. ماشىنىلار كۆپەيدى، كۆپىيىۋەردى، بىز كۈلدۇق، كۈلىۋەردۇق، ئاخىر بۇ خۇشاللىق كۈلكىمىز ئاچچىق كۈلكىگە ئۆزگەردى. كوچىلارنى قوڭغۇزلاردەك قاپلاپ كېتىۋاتقان ماشىنىلارنىڭ بەتبۇي پۇراقلىرىدىن نەپەسىمىز بوغۇلغاندا ئاخىر كۆڭلىمىز ئىلىشتى. بىز ئاجايىپ ئاپەت ئىچىدە قالدۇق، ئىنسان مېتالدىن ياسىغان سېسىق قوڭغۇزلار ئاپىتى ئىچىدە قالدۇق.

گازنىڭ دەستىدىن، كوچىغا چىقسام ئاغزى ـ بۇرنۇمنى ئېتىۋالغۇم كېلىدۇ، ئۆيگە كىرسەم ئىشىك ـ دېرىزىلەرنى تاقىۋالغۇم كېلىدۇ. مەن ساپ ھاۋانىڭ نېمىلىكىنى ئۇنتۇغىلى تۇردۇم. مەنلا ئەمەس، ھەممىز شۇنداق، چوڭلارمۇ شۇنداق، كىچىكلەرمۇ شۇنداق، ئەرلەرمۇ شۇنداق، ئاياللارمۇ شۇنداق. بىز ھەممىز ھاسىراپ قېلىۋاتىمىز، شەھەر ھاسىراۋاتىدۇ؛ لېكىن بىز ھاسىراپ تۇرۇپ يەنە تاماكىمىزنى چېكىۋاتىمىز، شەھەر ھۆمۈدەپ تۇرۇپ يەنە ھېلىقى گىگانت مۇشتەكلىرىنى تارتىۋاتىدۇ. ھەربىر ماشىنىنىڭ ئۆزى بىر چىلىم غاڭزا. بىز

ئۇنىڭغا خۇمار بولۇپ قالدۇق. ئۇنىڭسىز بىزگە بۇ دۇنيانىڭ لەززىتى بىلىنمەيدۇ. بېنزىن ـ سەلەركە پۇرىقىغا سېزىك بولۇپ قالىدىغان چوكانلار بارلىقىنى ئاڭلىغانىدىم. مەن قورقمەن، ئاخىر بىر كۈن ھەممىمىزلا بۇ پۇراققا سېزىك بولۇپ قالمىغىدۇق، ئاياللارلا ئەمەس، ھەتتا ئەرلەرمۇ سانائەتنىڭ ئىللىتىگە ھامىلدار بولۇپ قېلىپ، بۇ سېزىكچىلىكنىڭ دەردىنى تارتمىغىدۇق، دەپ قورقمەن.

پۇرۇخ ۋە ھەر خىل خىمىيەلىك گازلارنىڭ ھىدى، ھەددى ـ ھېسابسىز ئادەملەرنىڭ سېسىق تەر پۇراقلىرى، ئەخلەت ۋە باشقا چىقىرىندىلارنىڭ بەتبۇيلىرى ھېلىقى ئىس ـ تۈتەكلەر بىلەن قوشۇلۇپ ھاۋانى بىر ئالدى. بۇ بەتبۇيچىلىق ئاسمىنىمىزدىن ئاخىر بىر كۈن ساپ ھاۋانى سىقىپ چىقىرىۋېتەرمىكىن، دەپ ئەنسىرەيمەن. سۇلىرىنى بۇلغاپ بولۇپ ئەمدى باغرىڭدا ئېقىۋاتقان داق سۈيۈڭنى چىرايلىق بوتۇلكىلارغا قاچىلاپ سېتىۋاتقان شەھەرلىكلىرىڭ ھامان بىر كۈنى ھاۋايىڭنى رېزىنكە خالتىلارغا قاچىلاپ سېتىشقا مەجبۇر بولۇپ قالارمىكىن، دەپ قورقمەن.

مېنىڭ قورقىدىغانلىرىم ھەقىقەتەن كۆپ، تېخىم ! يەر ئاستىلىرىمىزنى كولاپ كوڭتەي قىلىپ بولدۇق. زېمىنلىرىمىز خۇددى قانلىرى شۇمۇرۇۋېلىنىپ، ئىچ ـ باغرى تارتىۋېتىلگەن مومىياغىلا ئوخشاپ قالدى. ئەگەر دەل ـ دەرەخ، گۈل ـ گىياھلارنى زېمىن ئانىمىزنىڭ سۈمبۈل چاچلىرىغا ئوخشاتساق، بۇ چاچلارنىمۇ بىز يۇلۇپ، چەيلەپ بىر يەرگە ئاپاردۇق. بۇ دەل ـ دەرەخلەرنىڭ ھېچقانداق گۈناھى يوق ئىدى. ئۇ پەقەت ئىنسانىيەت مەدەنىيىتىدىن پەيدا بولغان ئىللەتلەرنىڭ شىپاچىسى ئىدى؛ گازلارنىڭ، پاسكىنا سۈلارنىڭ زەھەرلىرىنى يىلان زەھىرىنى سۈغۇرۇۋالغاندەك سۈغۇرۇۋالاتتى؛

ئىنسانىيەتكە ھۇجۇم قىلىۋاتقان قاپقارا ئىس ـ تۈتەك، ئاچچىق چاڭ ـ توزان، دەھشەتلىك بوران، دەۋىدە قۇملارغا مەردانىلىك بىلەن مەيدىسىنى كېرىپ قالقان بولۇپ بېرەتتى. ئۇ خۇددى مېھنەت قىلىدىغان ئادىمىمۇ يوق، مىننەت قىلىدىغان باشلىقمۇ يوق، خۇدا بەرگەن تەبىئىيلا بىر زاۋۇت ئىدى؛ يېڭىدىن ـ يېڭى ھاۋا ئىشلەپ ھارمايتتى؛ ھاۋا قىزىسا، سالقىنلاشتۇراتتى، قۇرغاقلاشسا، نەملەشتۇرەتتى، بۇلغانسا، ساپلاشتۇراتتى. ئۇنىڭ ئەجرى ھەقىقەتەن كۆپ ئىدى. بىزگە كۆرۈنمەي يوپۇرۇلۇپ كەلگەن كېسەللىكلەرنىڭمۇ گېپىدىن شۇ بوغاتتى، دەھشەتلىك شاۋقۇنلارنىڭ ئاغزىنىمۇ شۇ ئېتەتتى. قىسقىسى، ئۇ دەردىمىزگە داۋا، رەنجىمىزگە شىپا ئىدى؛ ماكانىمىزنىڭ ھۆسنىگە قوشاتتى. بىز ئۇنى يولىمىزغا پۇتلاشتى، دەپلا توغرىۋەتتۇق، ئۆزىمىزچە، شۇنداق قىلساق يولىمىز كېڭىيىدۇ، دەپ ھېسابلىدۇق، لېكىن بۇنىڭ بىلەن ماھىيەتلىك ياشاش يولىمىزنىڭ تارىيىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئويلىمىدۇق. دەرەخلەرنى كېسىپ ئۆي سېلىپ، ئۆزىمىزگە ماكان ياراتتۇق، دەپ ئويلىدۇق، ئەمەلىيەتتە ياشاش ماكانىمىزنى يوق قىلىۋاتقانلىقىمىزنى ئويلىمىدۇق. تازىنىڭ بېشىدىكى تۆت تال تۈكتەك ئۇ يەر ـ بۇ يەردە غېرىبسىنىپ قالغان دەل ـ دەرەخلىرىمىز ھەر خىل بۇلغىنىشلار بىلەن ئەمدى كۈچ ئېلىشالماي قالدى. ئۇلار خۇددى غالىب قوشۇنىنىڭ ئالدىدا شۇمشىيىپ قالغان تۆت تۈكتوك ئەسكەردەك سالپىيىپ، سارغىيىپ تۇرۇشقا مەجبۇر.

ئاھ، تېغىم، قارىغايلىرىڭ شۇنچە كۆركەم، شۇنچە ھەيۋەت؛ ئۆملۈكىدىن خۇددى يېشىل دېڭىزدەك تاۋلىنىپ يېتىپتۇ، كۈچلۈكلۈكىدىن خۇددى كۆك ئاسمانىنى كۆتۈرۈۋاتقاندەك تىك تۇرۇپتۇ. بۇلارغا سېلىشتۇرغاندا شەھىرىمىزدىكى دەرەخلەر

نەقەدەر بىچارە ! ئۇلار ۋاقىتسىز تۇگەشكەن قىزدەك رەڭگىنى يوقاتتى، خۇددى بېلىدىن كەتكەن يىگىتتەك دۇمچەكلىشىپ كەتتى. ئۇلار خۇددى بۇ دۇنياغا يېگانە كەلگەندەكلا، ئۆملۈك مۇھىتىنىك نېمىلىكىنى بىلمەيدۇ. بەزىدە شۇ دەرەخلەرنىك يېنىك شىلدىرلاشلىرىنى ئاڭلىغىنىمدا، مىسكىن كۆيلەرنى ئاڭلاۋاتقاندەك مۇڭلىنىپ قالىمەن. بۇنداق چاغلاردا ئۇ دەرەخلەر مەن ئۈچۈن دەرەخ ئەمەس، خۇددى بىر ئىنساندەك، مۇڭلۇق مۇزىكىسىنى چېلىپ، يېنىك تەۋرەنگىنىچە دېۋىرقاي يېلىمىدەك ئېرىپ كېتىۋاتقان، غازاك بولۇپ كەتكەن باھارى ئۈچۈن پىغان چېكىپ، زامان زۇلمىدىن ئۇھ تارتىۋاتقان بىر دەردەمەن ئىنساندەك بىلىنىدۇ.

ئۇھ، بولدىلا، تېخىم، ئەجەب كۆڭلۈم بۇزۇلۇۋاتمدۇ. مەن يىغلىۋېتىدىغان ئوخشايمەن. بوپتۇ، مەن يىغلىۋالاي، شۇ دەرەخلىرىم ئۈچۈن يىغلىۋالاي، بوستانلىقلار ئۈچۈن يىغلىۋالاي، ھاۋالىرىم ئۈچۈن يىغلىۋالاي، ئەقىلىمۇ، ئەقىلسىزلىكىنىمۇ، قۇدرەتنىمۇ، ئاجىزلىقنىمۇ، ئىنساپنىمۇ، ئىنساپسىزلىقنىمۇ ئۆزىگە يار قىلغان ئىنسان تەبىئىتى ئۈچۈن ھەم يىغلىۋالاي.

ئاھ، تېخىم، مېنىڭ ئانا تېخىم، مەن باغرىڭغا تاشلىناي، خۇددى ئانامنىڭ قۇچىقىغا تاشلانغاندەك تاشلىناي ! پەرزەنت ئانىسىغا يىغلاپ بەرمەي كىمگە يىغلىسۇن !؟ سەن مېنى ئاق لېچەكلىك ئانامدەك پەپىلىگىن، تېخىم.

باغرىڭدىكى قارلارنىڭ رەڭگى ماڭا ئانامنىڭ ئاق سۈتىنى ئەسلىتىۋاتىدۇ. سەندە ئۇرغۇۋاتقان ساپ ھاۋالار ماڭا ئانامنىڭ مېھرىلىك تىنىقىدەك بىلىنىۋاتىدۇ.

ئېھ، تەڭرىتېغىم، مېنىڭ ئانا تېخىم ! سەندە ئانامنىڭ غەمگۇزارلىقى بار. سەن مېنىڭ ھالىمغا يېتەلەيسەن ھەم

كۆڭلۈمگه ئارامليق بېرەلەيسەن.

جىلغىلىرىڭدىكى قار ـ مۇزنىڭ ئاستىدا ئېقىۋاتقان سۇلىرىڭنىڭ شىرىلداشلىرىدىن مەن سېنىڭ يۈرەك سوقۇشۇڭنى ئاڭلاۋاتىمەن. بۇ ئاجايىپ يۈرەك، بۇ تەبىئەتنىڭ يۈرىكى، بۇ پۈتكۈل جانلىقلار دۇنياسى ئۈچۈن سوقۇۋاتقان يۈرەك، بۇ ئىنسانىيەت ئۈچۈن سوقۇۋاتقان يۈرەك !

ئوتلۇق يۈرىكىڭنىڭ هارارىتى ماڭمۇ ئۆتكەن بولسا كېرەك، ئاجايىپ بىر غەيرەت بىلەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم. مەن ئالدىمغا قاراپ كېتىۋاتىمەن. ئەنە، ئالدىمدا مۇزدىن تەبىئىي هاسىل بولغان گۈزەل ئويمىلىرىڭ، قاردىن يوپۇق يېپىلغان خىلمۇخىل قىيا تاش هەيكەللىرىڭ. مەن خۇددى تەبىئەتنىڭ سەنئەت مۇزېيىدا تاماشا قىلغاندەك كېتىۋاتىمەن. مانا، ئالدىمدا ئاجايىپ بىر بۇلاق. كۈمۈش سۇلار ئوقچۇپ ـ ئوقچۇپ چىقىۋاتىدۇ، ئېقىنىڭ ئاستىدا سۇ ئۆسۈملۈكلىرى خۇددى يېشىل پايانداردەك سوزۇلۇپ يېتىپتۇ. بۇ ئېقىنىڭ بىر گەزچە يېرىلا ئوچۇق، نېرىسىنى نېپىز مۇز تۇتقان، خۇددى يېشىل مەخمەلنىڭ ئۈستىدىكى كۈمۈش ئېقىنىنى خىرۇستال قاپقاق بىلەن يېپىپ قويغاندەكلا. شۇ تاپتا مېنىڭ بۇ سۇلارنى شۇ «خىرۇستال قاچا» بىلەنلا شەھەرگە ئاپىرىۋالغۇم كېلىۋاتىدۇ، تېخىم ! بۇنداق پاكىز سۇ بىزگە هازىر زەمزەم بولۇپ قالدى. بىزنىڭ يەر ئاستىغا سىڭدۈرۈۋاتقان، دەريا ـ كۆللەرگە باشلىۋەتكەن يۇندى ـ چاقاندىلىرىمىز، سانائەت ئوپقان قارنىغا تويغىنىنى بىلمەي ئىچىپ ئالدى ـ كەينىدىن تەڭ ياندۇرۇۋېتىۋاتقان «قۇسۇق»، «نىجاسەت» لەر، ئېكىنزارلار ئىچىپ ئېشىپ قېلىۋاتقان هەر خىل «قۇۋۇۋەت دورىلىرى»، سىقىنچىلىقتىن تولغىنىپ هورغا ئايلىنىپ هەم بوشلۇقتىكى ئاچچىقتا ئۈستىلەپ زەرداپ يۇتۇپ، كىسلاتادەك يېغىن بولۇپ

قايتا يەرگە چۈشۈۋاتقان تامچىلار، مۇشۇلارنىڭ ھەممە ـ ھەممىسى بىزنىڭ ئانا سۈتىدەك ھالال سۈلىمىزنى بۇلغاپ بولدى. سۈلىرىڭنىڭ ئاستىدىكى يېشىل مەخمەللەر بىزنىڭ سۈلىرىمىزنى ئاللىبۇرۇن تەرك قىلغان. مۇشۇنداق كېتىۋەرسە، سۈلىرىمىزدا بېلىق تۇرماق، قۇمچاقمۇ تۇرمايدىغان ئوخشايدۇ.

خام ئىچىملىك قورساق ئاغرىقىغا شىپا قىلىدىغان، ھەر ئوچۇمى تېرە كېسىللىنىلا ئەمەس، كۆز كېسىلىنىمۇ دەپنە قىلىدىغان شۇ ساپ سۈلار ئەمدى بارسا كەلمەس ئۆتمۈشكە ئايلىنىپ قالمۇېرەرمۇ؟

شەھەر خۇددى بىر داسقا ئايلىنىپ، بىز بۇ بىر داستىكى سۇ بىلەن قولىمىزنىمۇ يۇيىدىغان، يۈزىمىزنىمۇ يۇيىدىغان، ئېغىز ـ بۇرنىمىزنىمۇ چايقايدىغان، ھەتتا ئۇنى ئۇسسۇزلۇق ئورنىدىمۇ ئىچىدىغان پاسكىنا ئاقمۇەتكە قالارمىزمۇ؟

سۇ قۇشلىرى بىزدىن يىراق ـ يىراقلارغا كېتىپ قالدى. كۆل ـ دەريالىرىمىزدا ئانچە ـ مۇنچە بېلىق بار دېگەندىمۇ، ئۇلار بېلىققىمۇ ئوخشىمايدىغان بېلىق، خۇددى ئادەمگە ئوخشىمايدىغان ئادەملەردەكلا.

راست، بىزنىڭ ئەتراپىمىزدا ھېچ نەرسە ئۆز ئەسلىگە ئوخشىمايدىغان بولۇپ قالدى. بىز ھەممە نەرسىنى ئۆزگەرتمۇەتتۇق. بىز ھەل بېرىشكە، پەرداز قىلىشقا، نىقابلاشقا تولىمۇ ئۇستا ئىكەنمىز. مېۋىلىرىمىز شۇنچە رەڭدار، لەززىتى يوق؛ تۇخۇملىرىمىز شۇنچە يوغان، قۇۋۋىتى يوق.

مانا، «كارامەت» ! مانا، بىزنىڭ «كارامەتلىرىمىز» !

ئاھ، تېغىم !

قۇرۇپ كەتكەن بۇلاقلارنى كۆرسەم خۇددى ئەما كۆزلەرنى كۆرگەندەك بولۇپ قالىمەن. ئەمەلىيەتتىمۇ، تەبىئەتنىڭ بۇ

ئويناق كۆزلىرىنى بىز قارىغۇ قىلىۋەتتۇقىقۇ. ئۇ ئەمدى زېمىننىڭ تېرەن ـ تېرەن يەرلىرىدە ـــ يۇرىكىدە يىغلايدۇ.

ئېقىن سۇلىرىمىزمۇ ئاچچىق زەردابقا ئايلاندى. بۇنىڭدىن زىرائەتلىرىمىز يىغلاۋاتىدۇ، گۈل ـ گىياھلىرىمىز يىغلاۋاتىدۇ، دەل ـ دەرەخلىرىمىز يىغلاۋاتىدۇ، تۇپرىقىمىز ـــ ئانا تۇپرىقىمىز يىغلاۋاتىدۇ. مۇشۇنداق كېتىۋەرسە، ھەممىمىز يىغلايمىز. ھېلىمۇ يىغلاۋاتقانلار ئاز ئەمەسقۇ !

ئاھ، تېغىم، شۇ تاپتا مۇزلىرىڭدىن سۇ تامچىۋاتىدۇ، ئاھلىرىمدىن مۇزمۇ ئېرىدى، بۇ ئاھلار ئەجەبا نەپسانىيەتچى ئىنسانىنىڭ يۇرىكىنى ئېرىتەلمەسە !

خۇددى بىر دەردمەن يىغلاپ سۆزلەۋاتقاندا ھەمەيلەن دېمىنى ئىچىگە يۇتۇپ مۇڭلىنىپ تىڭشاۋاتقاندەك بىر جىمجىتلىق... ئۇلۇغۋار جىمجىتلىق... مەن مۇشۇنداق جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرۈۋاتقان قوينۇڭدا تۇرۇۋاتىمەن، تېغىم.

بۇ شەھەر شاۋقۇنىدا چارچىغان نېرۋىلار ئۇچۇن نەقەدەر زور ئارام ـ ھە !

ھەر خىل موتور، گۇدۇكلەرنىڭ شاۋقۇنى، ھەر خىل رادىيو دولقۇنلىرىنىڭ جىزىلداشلىرى، چوڭ ـ كىچىك ماشىنا، رادىيو كانايلىرىنىڭ ئەسەبىي چۇقانلىرى، پاراۋۇزلارنىڭ پۇشۇلداشلىرى، ئايروپىلانلارنىڭ چىرقىراشلىرى ئالدىدا چېكەتكىلەرنىڭ چىرىلدىغان، پاقىلارنىڭ كوركىرىغان، قويلارنىڭ مەرىگەن، كالىلارنىڭ مۆرىگەن، توخۇلارنىڭ چىللىغان، قۇشلارنىڭ سايرىغان ئاۋازلىرى ئاساسەن ئۆچتى. ئىنسانىيەت يارىتقان شاۋقۇن ـ سۇرەنلەرنىڭ قۇدرىتى ئالدىدا ھايۋانات، ئۇچار قاناتلار غىڭ قىلالمايدىغان ھالەتكە چۇشۇپ قالدى. بىز بۇيۇك تەبىئەتنىڭ گۈزەل كۇي مېلودىيەسىدىن مەھرۇم بولدۇق. بالىلار نەغمىچى قۇشلارنى پەقەت رەسىملىك

كىتابلاردىلا كۆرەلەيدۇ. شائىرلار كاككۇك، بۇلبۇلنىڭ نېمىلىكىنى كۆرمەي تۇرۇپ، پەقەت ئاڭلىغالغىنى بويىچە ئۇنى قوشاقلارغا قاتىۋېرىدۇ... مۇشۇنداق كېتىۋەرسە، بۇ قۇشلار زەينەپتەك رىۋايەتتىكى قۇشلارغا ئايلىنىپ قالماسمۇ !

بەزىدە تىرىققىدە قىلغان ئاۋازدىن چۆچۈپ چىرايلىرىمىز تامدەك تاتىرىپ كېتىدىغان، بەزىدە ئۆيدىكى ئېلېكتىر سايمانلىرىنىڭ ئاۋازىدىن نېرۋىلىرىمىز قوداڭشىپ، غۇچ - غۇچ بولۇپ، ئۆزىمىزنى نەگە قويۇشنى بىلمەي قالىدىغان، كېچىلىرى ماشىنىلارنىڭ ئاۋازىدىن مېڭىمىز يېرىلىپ كەتكۈدەك بولۇپ، چېكىمىزنى تۇتقانچە تىك ئولتۇرۇپ چىقىدىغان بىز شەھەرلىكلەر بۇ شاۋقۇنغا ئامال قىلالماي، ئاخىر «مانا، ئەمىسە» دەيدىغان بىر يولغا چۈشتۇق، كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرىمىزدا ئېلېكترونلۇق چالغۇلىرىمىزنى بولۇشچە چالمىز، دۇمباقلىرىمىزنىڭ ساداسى زاللارنىڭ تورۇسىنى كۆتۈرۈۋېتىدۇ، جاڭ ـ جاڭلىرىمىز ئاجىز قۇلاق پەردىلىرىنى يېرىۋېتىدۇ. دەھشەتلىك مۇزىكا شاۋقۇنىدا بولۇشچە كۈلكىلىرىمىزمۇ ئاڭلانماي، مۇردىلارنىڭ سۈرلۈك ئېچىلىپ قالغان ئېغىزلىرىدەك ئېغىزلىرىمىزنىلا كۆرۈپ قالىمىز. بۇ ئاۋازلارغا رەڭگارەڭ چىراغلار ھەيرانلىقتىن كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ ئۈلگۈرەلمەي قالىدۇ. بۇ ئەسەبىي سادالار بىزنى ئورنىمىزدىن تىك تۇرغۇزۇۋېتىدۇ. خۇددى تۇغمەنگە قوشقان قېچىردەك بىر دائىرىنى چۆرگۈلەپ يۈگۈرىمىز، تاقلايمىز. ئۇگە ـ ئۇگىلىرىمىز، مۇسكۇل ـ مۇسكۇللىرىمىز، ھۇجەيرە ـ ھۇجەيرىلىرىمىز شاۋقۇن ـ سۈرەن دولقۇنلىرىدا لەپەڭشىپ، چايقىلىپ، ئاخىر بىر پەدىنىڭ ئاياغلىشىشى بىلەن شاپپىدە توختايدۇ. شاۋقۇننىڭ شۇ تىنچىغان مىنۇتىدا بىز چەكسىز ئارامىلىق تاپىمىز. مانا بۇ

شاۋقۇننى شاۋقۇن بىلەن يېڭىش چارىمىز. بۇ خۇددى زەھەرنى زەھەر بىلەن قايتۇرغاندەكلا چارە. بۇ نېرۋىلارنى تېتىرىتىپ، قورقۇتۇپ، چۆچۈتۈپ داۋالاش چارىسى. بۇ ئىنسانىنىڭ ئۆز ـ ئۆزىنى يېڭىچە غىدىقلاش چارىسى. بۇ سانائەت دەۋرىنىڭ ئەسەبىي رېتىمىغا ماسلىشىش !

شۇنداق، تېغىم، بىز زەھەرنى زەھەر بىلەن قايتۇرىمىز دەپ، چاي ئورنىدا هاراق، ئۇسسۇلۇق ئورنىدا هەر خىل ياسالما سۈيۇقلۇقلارنى ئىچىمىز. بۇ بىزنىڭ بۇلغانغان سۇلىرىمىزنىڭ زىيىنىغا قىلغان داۋايىمىز.

ساپ هاۋا بولمىسا مانا دەپ، تاماكا تۈتۈنىنى، يەنە ئاللىقانداق قورقۇنچلۇق چېكىملىكلەرنىڭ ئىسىنى سۈمۈرىمىز. بۇ بىزنىڭ بۇلغانغان هاۋاغا قىلغان ئامالىمىز.

شاۋقۇنغا قىلغان چارىمىز هېلىقىنىڭدەك.

قارىغاندا، بىز قېيىداپتۇق، جاهاندىن قېيىداپتۇق، هاۋادىن قېيىداپتۇق، سۇدىن قېيىداپتۇق، شاۋقۇندىن قېيىداپتۇق... هەممە ـ هەممىدىن قېيىداپتۇق، ئاخىر بېرىپ ئۆزىمىزدىنمۇ قېيىداپتۇق.

ئىنسان پسىخىكىسى ئاجايىپ مۇرەككەپ بولىدىكەن. بىز ئۆز ـ ئۆزىمىزنى خۇش قىلىشنى بىلىدىكەنمىز، ئۆز ـ ئۆزىدىن ـ مىزنى رەنجىتىشنى بىلىدىكەنمىز، ئۆز ـ ئۆزىمىزدىن قېـ ـ يىداشنى بىلىدىكەنمىز، ئۆز ـ ئۆزىمىزنى بەزلەشنى بىلىدى ـ كەنمىز. بىزگە ئەقىل ـ پاراسەتمۇ، هاماقەتلىكمۇ تەڭلا نېسىپ قىلىنغانىكەن. ئەقىل تۇپەيلى پاراسەت دۇلدۇللىرىغا مىنىپ جىق تەرەققىيات مەنزىللىرىنى بېسىپ ئۆتۈپتۇق، ماددىي ۋە مەنىۋى تۇرمۇشىمىزنى بېيىتىپتۇق، پەمسىزلىكىمىز تۇپەيلى ئۆزىمىزنى زىيادە يوغان چاغلاپ، ئۇلۇغ تەبىئەتكە سارايلارچە مۇشت ئېتىپ، ئېكولوگىيەلىك مۇۋازىنەتنى ـــ تەبىئىي تەڭ ـ

شەكنى بۇزۇۋېتىپتۇق. بىز تەبىئەتنى باش ئەگدۇرىمىز دەپ، ئۇزاق يىللار قارامىلىق بىلەن جەڭ قىلىپتۇق، ئورمانلارنى توغرىۋېتىپتۇق، يەرنىڭ يېپىنچا ئۆسۈملۈكلىرىنى يىلتىز - پىلتىزى بىلەن قومۇرۇۋېتىپتۇق، شاش سۇلارنى ئەيۋەشكە كەلتۈرىمىز دەپ، ئۆزىمىزچە زور تۇغانلارنى ياساپ جىق ئېقىنلارنى پۈت - قولىدىن بوغۇۋېتىپتۇق... لېكىن، ئاقىۋەتتە ئېرىشكىنىمىز نېمە بولدى؟ بىر چۆلنى بوستان قىلىپ بولغۇچە جىق بوستانلارنى چۆللەشتۈرۈپ بولدۇق. بىر ماكاننى قۇم هۇجۇمىدىن قوغداپ بولغۇچە جىق ماكاننى قۇم ئىشغالىغا يېتىگە تاشلاپ بەردۇق. بايلىقلارنى قانچە قازساقمۇ تۈگىمەيدۇ دەپ، زېمىنىمىزنىڭ ئۈچەي - باغرىنى قارىغۇلارچە تەتۈر ئۆرۈپ بولدۇق. بىزنىڭ پالاكەتمىزدىن ياپيېشىل تۇزلەڭلىكلىرىمىز نابۇت بولۇپ، كۆل - داشقاللىرىمىز ئاسمان - پەلەك تاغقا ئايلاندى. زېمىنىمىزنىڭ تومۇر - تومۇرلىرىدىكى قانلارنى ئاچ كۆز-لۈك بىلەن سۇمۇرۇپ (بۇ مۇڭاپىق ئالساق ئۆزىمىزگە قۇۋۇەت بولمىدىغان قانلار ئىدى)، ئاخىر ئۇنى يىغىشتۇرۇپ بولالماي، ئۇ قانلاردىن تېخى نۇرغۇن كۆللەرنىمۇ ياسىۋەتتۇق. ئىنسانغا يو-رۇقلۇق، هارارەت بېغىشلايدىغان مېهىرلىك قۇياشنىڭ جامالىغا گاز ۋە تۈتەكتىن چۇمپەردە تارتىپ، ئۇنى خۇنۇكلەشتۈرۈۋەتكەنلىكىمىز يەتمىگەندەك، يەنە ياۋۇز قۇدرىتىمىزنىڭ نامايەندىلىرىدىن دەهشەتلىك نۇرلارنىمۇ تارقىتىپ، بىزنى پەرۋىش قىلىدىغان نۇر ئالىمىنىڭ تەڭشىكىنى بۇزۇۋەتتۇق. بۇنىڭ بىلەن بىزنى خىلمۇخىل كېسەللىكلەر چىرمىغىلى تۇردى...

ئاھ، تېغىم، مەن شۇنداق بۇلغانغان مۇھىتتىن قېچىپ قوينۇڭغا كەلدىم. بىزدىكى ئۇ بۇلغىنىشلار سېنىڭ قوينۇڭغا تېخى ئىچكىرىلەپ كىرەلمىدى. بۇ سېنىڭ نەيزىلىك نۆكەرلەردەك مەيدىسىنى كېرىپ تۇرغان قارىغايلىرىڭنىڭ

تۆھپىسى، ئىنسانلارنىڭ سارائىلارچە تەۋەككۇلچىلىكىگە كەڭرى يول ئېچىپ بەرمەي، بىر ـ بىرىگە يېقىن مۇرىدەپ تۇرۇۋالغان قاپتاللىرىنىڭ تۆھپىسى. توغرا قىلدىڭ، تېغىم، بىزگە يول بەرمەي توغرا قىلدىڭ ! ئەگەر بىزگە كەڭ يول بېرىۋەتكەن بولساڭ، بىز ئويمانلىرىنى تاغ قىلىپ، تاغلىرىنى ئويمانلىقتا ئايلاندۇرۇۋەتكەن، گۈل ـ گىياھلىرىنى بېشىڭدىكى چاچنى يۇلغاندەك يۇلۇۋەتكەن بولاتتۇق. ئورمانلىرىنى زىكرىيانى ھەرىدە توغرىغاندەك توغرىۋېتەتتۇق. ھايۋانلىرىنى تۈلۈمچىلاپ سويۇپ، تېرىلىرىنى ئۈستىمىزگە كىيىۋالاتتۇق. بىز ھايۋاناتنى «ھايۋان» دەپ تىللايمىزغۇ، شۇ چاغدا ھايۋانلارمۇ بىزنى غەزەپ بىلەن «ئىنسان» دەپ تىللىغان بولاتتى، يەنى «ئىنسان» دېگەن سۆزدىكى ئۈلۈغۋارلىق ئۇقۇمى «ھايۋان» دېگەن سۆزدىكى ۋەھشىيلىك ئۇقۇمىغا ئالمىشاتتى. ئۇ چاغدا ئېرىقلىرىڭدا كۈمۈش سۇ ئەمەس، يۇندى ئاقاتتى؛ ھەر خىل قۇشلىرىڭ ئۆز رەڭگىنى يوقىتىپ قاغا رەڭگىگىلا كىرەتتى، ئاخىر بۇ يەردىنمۇ يامانلاپ يىراق قاچاتتى. ئۇ چاغدا بۇ يەردە بوران چىقسا، غازاڭ ئۈچمايتتى، سولياۋ خالتىلار ئۈچاتتى، ئاسماندىنمۇ يامغۇر ياغمايتتى، كىسلاتا ياغاتتى؛ باغرىڭدا چوڭ ـ كىچىك تاشلار ئەمەس، تاشلاندۇق ماشىنا، قۇرۇق قۇتا، سۇنغان بوتۇلكىلار ياتاتتى...

ئېھ، تېغىم، مېنىڭ تەڭرىتېغىم، سەندە تەڭرىنىڭ بۇيۇكلۇكى بار. سەن ئىنسانغا شاپائەت قىلىشقىمۇ، ئۇلگە يارىتىشقىمۇ قادىر. ئىنسان ــ سەن تەربىيەت قىلغان، سەن ئىشەنگەن ئىنسان ھامان سەندىن ئەندىزە ئالالايدۇ. ئۇلار ياشاش ماكانىنى كېڭەيتىپ، يەر يۈزىنى، ھەتتا بوشلۇقنىمۇ تارايتىپ، ئۆزلىرىگە ئۇستى ـ ئۇستىلەپ ئۇۋا سېلىۋالغان، تار قەپەسلىرىدە پۇتۇن ئالەمنى «جاھان ئەينىكى» دە تاماشا قىلىپ

ئولتۇرغان ئىنسان ھەرگىز پۇراقسىز، جانسىز سوليۇاق گۈللەرگىلا باغلىنىپ قالمايدۇ. ئۇلار ھامان ئۆزلىرىنى، ئۆز ئەتراپىنى تەبىئەتنىڭ خۇش پۇراقلىق، خاسىيەتلىك گۈللىرىگە پۇركەيدۇ. ئۇلار چۈشىنىدۇ، بىر نېمىنى بۇزۇشنى بىلگەن ئادەمنىڭ ئۇنى چوقۇم ياساشنى بىلىشى كېرەكلىكىنى چۈشىنىدۇ.

ئۇلار چۈشىنىدۇ، ئىنسانىنىڭ يەر شارىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشى يەر شارىنى تاشلاپ باشقا سەيياريلەرگە چىقىپ كېتىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى يەر شارىنى بۇ ئالەمنىڭ ھەقىقىي جەننىتىگە ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى چۈشىنىدۇ.

چۈنكى، ئىنسان ئەقىللىك، يەنىلا ئەقىللىك...

ئېھ، تېغىم، مېنىڭ تەڭرىتېغىم. مەن سېنىڭ ئېگىز چوققىلىرىڭدا تۇرۇپ ئەتراپقا نەزەر سېلىۋاتىمەن، كۆككە نەزەر سېلىۋاتىمەن، يىراق ـ يىراقلارغا نەزەر سېلىۋاتىمەن.

ئاسمىنىڭ نەقەدەر سۈزۈك، ئەتراپ نەقەدەر يورۇق !

شۇ تاپتا مېنىڭ كۆڭلۈمگە خېلى يورۇپ قالدى. بۇ پاك قوينۇڭنىڭ خاسىيىتىدىن شۇنداق بولۇۋاتامدۇ ياكى سۆزلەپ ئىچمىنى بوشىتىۋالغىنىم ئۈچۈنمۇ؟

شۇ تاپتا ئىچ ـ ئىچىمدىن توۋلىغۇم كېلىۋاتىدۇ. مەن توۋلاي، تېغىم، ئاۋازىمنىڭ بارىچە توۋلاي:

«ئىنسان ! ئىنسان !»

ئاھ، ئىنسان ھالىغا يېتىدىغان جىلغىلار ! ھەممىسى تەڭلا سادا ياندۇرۇۋاتىدۇ:

«ئىنسان ! ئىنسان !»

بۇ ئەكس سادا ئەمەس، بۇ تەبىئەتنىڭ سادasi !

بۇ سادادا ئىنسانغا بولغان ئاجايىپ تېۋىنىش بار. بۇ سادادا

ئىنسانغا بولغان ئاجايىپ ئېچىنىش بار !

بۇ سادادا يەنە شۇ ئىنسانىنى ئويغىتىش بار، بۇ سادادا يەنە ئىنسانىنى قوزغىتىش بار !

بۇ سادادا يەنە شۇ ئىنسانغا ئىشىنىش بار، كېلەچەككە، گۈزەل كەلگۈسىگە ئىنتىلىش بار !

شۇنداققۇ، ھە، تېغىم، شۇنداق ئەمەسمۇ !؟

جىق سۆزلىدىم، بەكمۇ تاققا ـ تۇقا سۆزلىدىم، ھەتتا بەزى سۆزلىرىمنى تەكرار ـ تەكرار سۆزلىدىم. قالايمىقانچىلىق ئۇستىدىن دەرد تۆككىلى تۇرغاندا سۆزمۇ قالايمىقانلىشىپ كېتىدىكەن. پاسكىنىچىلىق ئۇستىدىن شىكايەت قىلغىلى تۇرغاندا سۆزدىكى نەپسىلىكمۇ يوقلىپ قوپاللىشىپ كېتىدىكەن. بۇ سۆزلىرىمده بەزىده كۈلكۈپ، بەزىده يىغلاپ، بەزىده ۋارقىراپ، بەزىده ئۇنۇم ئىچىگە چۈشۈپ كەتكەنلىكىگە قاراپ بەلكىم ھەيران بولغانسەن، تېغىم؟ بۇنىڭغا نېمە ئامال؟ ! مۇھىتنى بۇلغاپ نېرۋىلارنىمۇ كاردىن چىقىرىپ بولدۇق. بۇ يا ساراڭلىققا يۈزلىنىۋاتقان، يا ساراڭلىقتىن ساقىيىشقا قاراپ ئىنتىلىۋاتقان بىر ئىنسانىنىڭ شىكايىتى ياكى سەمىمىي ئىقرارى بولۇپ قالار !

1995 ـ يىلى 1 ـ ئاي

چۈش ئىكەن ـ ھە، بۇ ھايات

(مەرھۇم ئاكام سۇلتان ھاجى ئىمىن ئوغلىغا بېغىشلايمەن)

بۇ چۈشۈم، بۇ پەقەت چۈشۈم، دەپ قالاي، دۇنيا، كارامىتىڭنى كۆرسەت، بىر مۆجىزە كۆرسەت، پۈتۈن ئۆمرۈم پەقەت چۈش بىلەن ئادا بولۇپ كەتسىمۇ مەيلى، سېنىڭ ئويغاق قۇچىقىڭ ئۇيقۇ دۇنياسى بولۇپ كەتسىمۇ مەيلى، بۇ رېئاللىقنى كۆرۈشكە رايىم يوق، دۇنيا، بۇ ئوڭۇمنى كۆرۈشكە مەيلىم يوق...

دادىمغا يەت، ئەي، دۇنيا، ھالىمغا يەت ! بۇ مېنىڭلا ئەمەس، ھەممىمىزنىڭ، ھەممە قېرىنداشلىرىمىزنىڭ نالىسى... ئىلتىجا... ئىلتىجا...

ئاكا، بىز بېشىڭدا چۆرىدەپ ئولتۇرۇپتىمىز، خۇددى قۇياشنى چۆرىدىگەن سەييارىلەردەك. راست، بىز ئاجايىپ سەييارىلەر ئىدۇق، سېنى دەۋر قىلىپلا چۆرگۈلەيتتۇق. سەن بىزگە نۇر ۋە ھارارەت بېغىشلايتتىڭ. قۇياشنىڭ قۇدرىتى بولمىسا، سەييارىلىرىنى ھەرگىزمۇ ئۆز سىزىقىدا چۆرگۈلىتەلمەيتتى. سەنمۇ شۇنداق، سەندىمۇ شۇنداق بىر قۇدرەت بولمىغان بولسا، بىزنى ئەتراپىڭغا ئولاشتۇرالمىغان بولاتتىڭ. بۇ قۇدرەت مېھىر ـــ ئۇرۇق ـ تۇغقانلىق مېھرى ئىدى.

سەن ئاكا ئىدىڭ، لېكىن ئاكىنىڭ قانداق بولۇشى

كېرەكلىكىنى ئەڭ چوڭشەنگەن ئاكا ئىدىك. خادىكىنىڭ ئالدى چاقى قايسى يول بىلەن ماڭسا، كەينى چاقلىرىنىڭمۇ شۇ يولغا چۈشۈپ ماڭىدىغانلىقىنى بىلەتتىڭ. ئاتا ـ ئانام سېنىڭ پەرۋىشكار گۈلچىڭ ئىدى، سەن خۇش پۇرىقىڭ بىلەن ئۆلارغا بەھرە بەرگۈچى ئىدىڭ. بۇ خۇش پۇرىقىڭ ئۆز نۆۋىتىدە بىزنىمۇ بەھرىمەن قىلاتتى.

«دادام چوڭ بولۇپ قالدى، جىق جەبىرلەر چەكتى، ئۇكام، ئائىلىنىڭ ئېغىرچىلىقىنى مەن بولسامۇ كۆتۈرۈشۈپ بەرمىسەم بولماس» دېگەنلىرىڭ ھېلىھەم ئېسىمدە، ئۇ سېنىڭ ئۆسمۈرلۈكىڭ ئاخىرقى مەزگىلى بىلەن تېخى خوشلىشىپ ئۈلگۈرمىگەن چاغلىرىڭ ئىدى. سەن تېخى ياشلىققا قەدەم قويمايلا، تېخى بېلى قاتمىغان تايدەك مەزگىلىڭدىلا تۇرمۇشنىڭ يۈكىنى زىممەڭگە ئالدىڭ. ئېسىمدە، ئۇ بىللە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمىز ئىدى. سەنمۇ تىرىشچان ئوقۇغۇچىلاردىن ئىدىڭ، بىلىم ئېلىشقا، بىلىملىك بولۇشقا تولىمۇ قىزىقاتتىڭ، لېكىن تۇرمۇشقا بولغان مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى تۇيۇلى، سەن ئۇ قىزىقىشتىنمۇ ۋاز كەچتىڭ. شۇ چاغدا: «سەن بولساڭمۇ ياخشى ئوقۇغىن، ئۇكام، سەن ئارزۇيۇڭغا يەتسەڭ، مەنمۇ ئارزۇيۇمغا يەتكەندەك خۇش بولىمەن» دېگىنىڭ ھېلىغىچە قۇلاق تۈۋىمدىن كەتمەيدۇ. شۇنداق قىلىپ، مېنىڭ بىلىم دېگىزىغا شۇڭغۇغان ۋاقتىلىرىم سېنىڭ تۇرمۇش دارىلفۇنۇنلىرىغا كىرىپ كەتكەن ۋاقتىلىرىڭ بولدى. مەن كۈندە كىتاب ـ دەپتەرلىرىمنى ئېلىپ مەكتەپكە ماڭىمەن، سەن ئەندۇۋا، چوبگەزلىرىڭنى كۆتۈرۈپ ئىشقا ماڭىسەن؛ چۈشتە مەن ئۆيگە قايتىپ ئەمگىكىڭنىڭ بەدىلىگە كەلگەن ئىسسىق تاماقنى يەيمەن، سەن يىراق ئىش مەيدانلىرىدا قايناق سۇغا چىلاپ قۇرۇق نانىنى يەيسەن؛ كەچقۇرۇن مەن تايچاقتەك سەكرەپ ـ ئوينىقىشىپ مەكتەپتىن

يانمەن، سەن ئۇستىبېشىمىڭ توپا، ھارغىن ھالەتتە ئىشتىن يانمسەن. لېكىن، دادامنى، ئانامنى، بىزنى — بىر تۇغقان قېرىنداشلىرىڭنى كۆرگەندە ھاردۇقۇڭ چىقسا كېرەك، كۈلىسەن. شۇ كۈلكىلىرىڭنىڭ ھەقىقىي مەنىسىنى كىچىكلىكىمدە چۈشەنمىگەنىكەنمەن، كېيىن چۈشەندىم. ئۇ بالدۇرلا چوڭ بولۇپ كەتكەن ئوغۇل بالىنىڭ ئىپتىخار كۈلكىسى ئىكەن. شۇ كۈلكىنىڭ ئاجايىپ ساپ، ھالال ۋە ۋىجدانلىق يۈرەكنىڭ مەمۇنىيەت بىلەن ياڭراتقان چىن ئىنسانلىق خىتابى ئىكەنلىكىنى مەن كېيىن، بەكمۇ كېيىن ھېس قىلىپ يەتتىم.

سەن بىزنىڭ ئالدىمىزدا بىر ئۆمۈر شۇنداق كۈلۈپ ئۆتتۈڭ، ئاكا، ئەمدى جىملا ياتسەنغۇ؟ ئۇنداق قىلما، ئاكا، بىر كۈلگىن، بىر كۈلۈۋەتكىنە ! شۇ كۈلكەڭ بىلەن بىزمۇ كۈلەيلى، جاھانمۇ تەڭ كۈلسۇن، كۈلكىسىز جاھان ئادەمگە بەكمۇ قورقۇنچلۇق بىلىنىدىكەن، خۇددى جاھان ئەمەستەك، ئەھمىيەتسىز بىرنېمىدەك بىلىنىدىكەن...

ئاھ، دۇنيا، كۆز ئالدىمدىكى بۇ ئىشلارنى مەن چۈشۈم، دەپ قالاي، مەن چۈش كۆرۈۋاتىمەن، دەپ قالاي. بىر مۆجىزە كۆرسەت. پۈتۈن ھاياتىم چۈش بىلەن ئادا بولۇپ كەتسىمۇ مەيلى، سېنىڭ سەگەك قۇچقىڭ غېپلەت دۇنياسى بولۇپ كەتسىمۇ مەيلى، بۇ رېئاللىقنى كۆرۈشكە رايىم يوق، بۇ ئوڭۇمنى كۆرۈشكە رايىم يوق. ئاھ، نېمىشقىمۇ سۈكۈت قىلىدىغانسەن، دۇنيا، بۇ سۈكۈتۈڭنى قانداق چۈشىنەي؟ تېخى بۈلتۈرلا، تېخى ئۆتكەن ئايدىلا، تېخى تۇنۇگۈنلا بىز كۈلگەن، قاقاھلاپ كۈلگەن. سەنمۇ شۇ چاغدا ماڭا تەبەسسۇم قىلغانىدەك، كۈلگەندەك بىلىنگەنىدىڭ، ياق، بىلىنگەندەكلا ئەمەس، سەنمۇ

قاقاهلاپ كۈلگەنسەڭ، ئەمدىچۇ، قېنى ئۇ كۈلكە؟ قېنى ئۇ خۇشاللىق؟

ئەي، دۇنيا، بىر مۆجىزە كۆرسەت، ئىلتىجا... ئىلتىجا...

ئاكا !... ئاكا !...

ھەممىز بېشىڭدا قارا قۇشقاچتەك چۇۋۇرلىشىۋاتىمىز، ناله قىلىۋاتىمىز، ئاكا !... «ئاكا» دېگەن بۇ سۆزدە نەقەدەر ۋەزىن بار ـ ھە ! راست، سەن ئاكا ئىدىڭ، بىزگە ئەسلىي ئاكىلا ئىدىڭ، لېكىن سېنىڭ بىزگە قىلغان ئەجرىڭ ئاكىلىقتىن جىق ئېشىپ كەتتى. دادام رەھمىتىڭ ئاشنى ئالدى بىلەن بىزگە بېرىپ، ئاشقىنىنى ئۆزى يەيدىغان، ناننىڭ يۇمشىقىنى بىزگە بېرىپ، قاتتىقىنى ئۆزى غاجايدىغان ئادىتى بار ئىدى. بۇ ئادەت دادامدىن ساڭا ئۇدۇم بولۇپ قالدى. ھەرقانداق ئىشنىڭ جاپاسى سېنىڭ، راھىتى بىزنىڭ بولدى. بىز ئۇنىساقمۇ، شۇنداق بولدى، ئۇنىمىساقمۇ، شۇنداق بولدى. ئاناڭنىڭ، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىڭنىڭ ھاجىتى راۋا بولماي تۇرۇپ، ئۆزۈڭنىڭ ھېچقانداق ھاجىتىڭنى راۋا قىلىشنى خالىمىدىڭ. سەن بىزگە ئاكا ئىدىڭ، ئەسلىي ئاكىلا ئىدىڭ، لېكىن سەن بىزگە ئاتامۇ بولدۇڭ. راست، ئاتا ئىزىنى ئوغۇل باسىدىكەن، ھەقىقىي ئوغۇل بالا باسىدىكەن. سەن سايىۋەن بولغاچقا، بېشىمىزغا كۈن چۈشمىدى، سەن يۆلەپ تۇرغاچقا، ھېچقايسىمىز تۇرمۇش داۋانلىرىدا يىقىلىپ قالمىدۇق. ئېگىز داۋانغا چىققاندا، كەينىگە بۇرۇلسا، باسقان مۇساپىنى، ئالدىغا قارىسا، ماڭىدىغان يولنى ئىلغا قىلغىلى بولمىدىكەن. سەن بىزنى دەل مۇشۇنداق داۋانغا يېتەكلىگۈچى ئىدىڭ. بىز سەن بىلەن بىللە ئەقىل يۈكسەكلىكىدە تۇرۇپ تۇنۇگۈنىمىزنى يەكۈنلەيتتۇق، بۈگۈنىمىزگە نەزەر تاشلايتتۇق، ئەتىمىزنى

مۇلاھىزە قىلاتتۇق. ھاياتلىق مۇستەقىل ياشاشنى ئۆزىگە تۇۋرۇك قىلغان، ئۇنىڭسىز كىشىلىك تۇرمۇشنى تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىن ئەمەس. ئادەم بالىسى دەسلەپتە كۆتۈرۈشكە، سەل چوڭايغاندا يۆلەشكە، يېتىلەشكە موھتاج بولىدۇ، لېكىن ئۇ ھامان مېڭىشى، ئۆزى مۇستەقىل مېڭىشى كېرەك. بۇ ھاياتنىڭ تەقەززاسى. سەن بۇ نۇقتىنى چۈشىنەتتىڭ، شۇڭا بىزنى غەيرەتلىك، شىجائەتلىك، جۇشقۇن، قەيسەر بولۇشقا ئىلھاملاندۇراتتىڭ، شۇڭا بىزگە تەلەپچان ئىدىڭ، بىزنىڭ سەل بوشاپ قېلىشلىرىمىزمۇ سېنىڭ دىققىتىڭنى تارتاتتى، يولدىن سەل قېيىپ كېتىشلىرىمىزمۇ، بىلىپ ـ بىلمەي ئېزىشلىرىمىزمۇ سېنىڭ ئۆتكۈر نەزىرىڭدىن قېچىپ قۇتۇلالمايتتى. بىرەر سەۋەنلىك ئۆتكۈزۈپ قويساق، لاپ قىلىپ مەنىلىك قاراپ قويۇشلىرىڭ، بىر خاتاغا يول قويغىنىمىزدا، مىيىقىڭدا كۈلۈشلىرىڭ ياكى كايىشلىرىڭ قانداقمۇ كۆز ئالدىمىزدىن كەتسۇن؟ ! لېكىن، سەن ھازىر كۆزۈڭنى ئاچماي ياتسەن، سېنىڭ كۆزۈڭ يورۇق دۇنيانى كۆرمەي ياتسا، بىزنىڭ كۆزىمىزگىمۇ قاراڭغۇلۇق تىقىلىدىكەن. بۇ جاھان بىزگە بەكمۇ قاراڭغۇ كۆرۈنۈپ كېتىۋاتىدۇ. زۇلمەت قويىنىدىكى دۇنيا قۇياشنىڭ كۈلۈپ قارىشىغا ئىنتىزار بولغىنىدەك، بىزمۇ سېنىڭ كۆزۈڭنى ئېچىپ بىر قارىشىڭغا شۇنچە تەشنا بولۇۋاتىمىز. ئاكا، كۆزۈڭنى بىر ئاچقىنا، قاراڭغۇلۇق ئىچىدە قالغان كۆڭۈللىرىمىز پاللىدە بىر يورۇپ كەتسۇن. كۆزۈڭنى ئاچ، ئاكا، تەنبىھلىك قارىساڭمۇ مەيلى، ئالىيىپ قارىساڭمۇ مەيلى، بەربىر ئۇ قاراشلىرىڭنىڭ مېھىر بىلەن يۇغۇرۇلغانلىقى بىزگە ئايان. ئورنۇڭدىن تۇرغىن، ئاكا، تۇرالمىساڭ، بىز يۆلەپ تۇرغۇزايلى، سەنمۇ بىزنى ئۆمۇر بويى يۆلەپ ئۆتكەنمىدىڭ، بىزنىڭ بۇ ئۆمرىمىز ئەمدى سېنى بىر

ئۆمۈر يۆلەپ يۈرۈش بىلەن ئۆتۈپ كەتسىمۇ مەيلى، ئۆمۈر بويى سېغىنى ھاياش قىلىپ يۈرسەكمۇ مەيلى. كۆزۈڭنى ئاچ، ئاكا، بىزگە لاپ قىلىپ بىر قارىغىنا...

ئەي، دۇنيا، ساخاۋەتلىك دۇنيا، كارامىتىڭنى ئىشقا سال، بىر مۆجىزە كۆرسەت، مەن كۆز ئالدىمدىكى بۇ ئىشلارنى چۈشۈم، دەپ قالاي، چۈش كۆرۈۋاتىمەن، دەپ قالاي. بۇ ئۆمرۈم چۈش بىلەن ئۆتۈپ كەتسىمۇ مەيلى، ماڭا ئەمدى ئوڭۇم بولمىسىمۇ مەيلى. ئەي، دۇنيا، قوينۇڭ شۇنچە كەڭرى، ھەتتا ئۇنىڭدا شۇنچە رەزىل ئادەملەرمۇ ياشاۋاتىدۇغۇ. ئۇ بەكمۇ ھالال ئىنسان ئىدى، بەكمۇ جىگەرلىك ئىنسان ئىدى، بەكمۇ خالىس ئىنسان ئىدى... «ياخشىغا كۇن يوق، يامانغا ئۆلۈم» دەيدىكەن دانالىرىڭ. بۇ زادى نېمىشقا شۇنداق؟ نېمىشقا شۇنداق؟ جاۋاب بەر، دۇنيا ! سىرلىرىڭنى ئۇنلۇك سۆزلىيەلمىسەڭ، قۇلىقىمغا شۇڭىرلاپ بولسىمۇ سۆزلىگىن... ئەي، دۇنيا، بىر مۆجىزە كۆرسەت. ئىلتىجا... ئىلتىجا...

كاردىيوگراممدا كۆرۈۋاتىمەن، ئاكا، يۈرىكىڭدە ئاجايىپ بىر ئەنسىز دولقۇن خۇددى جان قېيىقى ئەجەل دولقۇنىدا سەرسانە، ۋەيرانە... ئەنسىز سىگنال... قىزىل چىراغنىڭ يېنىپ ئۆچۈشلىرى... چىڭ يۇمۇلغان كۆز... بوزارغان يۈز... ئېغىر نەپەس...

ئاھ، نەپەسلىرىم نېمانچە سىقىلىدىغاندۇ؟ مېنى نېمانچە سوغۇق تەر باسىدىغاندۇ؟ يۈرىكىم نېمانچە سالىدىغاندۇ؟...

كۆز ئالدىم قاپقاراڭغۇ دۇنيا... قىپقىزىل چىراغلار خۇددى قان تولغان كۆزلەردەك پىلىلدايدۇ... ئەنسىز، چىرقىراق سىگنالىلار، جىزىلداشلار قۇلاق ـ مېڭىنى يەيدۇ، يۈرەكنى

جۇغۇلدىتىدۇ. تۇتەك... ئادەمنىڭ دېمىنى سىقىدىغان تۇتەك... تۇمان... ئادەمنىڭ ئىچىنى سىقىدىغان تۇمان... ھاۋانى يېڭىلاپ ئۇلۇغۇرلىمەيۋاتقان دەرەخلەر، ئېغىر ھاۋادىن تولغىنىۋاتقان گىياھلار، ئاچچىق بۇلدۇقلاپ يىغلاۋاتقان بۇلاقلار... كۆللەر، ئۇنىڭدا بېلىقلار باغرىنى خۇددى تۇن قويىندىكى جەسەت ئۇستىخىنىدەك ئاقارتىپ ياتىدۇ... قۇشلارنىڭ شوخ سايراشلىرىمۇ يوق، ئەقەللىيسى پاقىنىڭ كۇركىراشلىرىمۇ ئاڭلانمايدۇ، پەقەت ھۇۋۇقۇشنىڭلا ھۇۋلاشلىرى... پۇچۇق تام... چاقماق چۇشكەن دەرەخ... قۇم باسقان ئېتىز... تاش ـ توپا، ئەخلەت ـ چاۋار، لاي ـ لاتقا تىقىلىپ كەتكەن ئېرىق ـ ئۆستەڭ، دالىدا ئۆزخان ـ ئۆزبەگ بولۇپ يايرىشىپ يۇرگەن تۇلۇمچاشقانلار... ئىس ـ تۇتەك... ئېغىر ھاۋا... بۇلغانغان سۇ... چۆللەشكەن زېمىن... ھەيرانلىق ئىچىدە چەكچىيىپ قالغان يۇلتۇزلار... زېمىننىڭ قارا تۇتەكلىرىدىن نۇرلۇق جامالىنى نامايان قىلالماي ئاۋارە بولۇپ كېتىۋاتقان ئاي... جىزىلداشلار... گۇدۇكلەر... ۋەھىمىلىك سىگنالىلار... شاۋقۇن ـ سۇرەنلەر... يىغا... يىراقتىن ئاڭلىنىۋاتقان مىسكىن يىغا... ئۆكسۇشلەر...

ئۇھ... مەن نېمە بولدۇم، ئاكا؟

ياق، سەن نېمە بولۇۋاتسەن، ئاكا؟ مەن ئېسىمنى يوقاتسامۇ يەنە تاپتىم. سەن نېمانچە ئېسىڭگە كېلەلمەيدىغانسەن؟

كۆزۈڭنى ئاچقىن، ئاكا، بالىلىرىڭغا بولسىمۇ بىر قارىغىن. بالىلىرىڭ كىچىك، بەكمۇ كىچىك. ئۇلار تېخى ئاتا مېھرىگە قانمىغان...

شۇ ئىشلارنى قانداقمۇ ئۇنتۇپ كېتەي، ئاكا ! مۇدھىش تەقدىر زەنجىرلىرى قول ـ ئايىغىمنى بوغۇپ مېنى تۇتقۇنلۇققا

بەند قىلغاندا، سېنىڭ يىگىتلىكىتىن سەل ھالقۇاتقان ۋاقىتلىرىڭ ئىدى. ئىنى ـ سىڭىللىرىڭنى قاتارغا قاتىمەن دەپ ئىشلەپ، نەۋ باھار مەزگىلىڭنى ئۆتكۈزۈۋۈەتتىڭ. يەنە مېنى دەپ ياشلىقىڭ ئادا بولۇپ كەتسە بولمايتتى. سەنمۇ ئۆي ـ ئوچاقلىق بولۇشۇڭ، بالىلىق بولۇشۇڭ، پەرزەنتلىرىڭنى بالدۇرراق قاتارغا قېتىشىڭ كېرەك ئىدى. لېكىن، سەن يەنە ئۇنىماپسەن. مەن بۇنى كېيىن ئۇقتۇم، «ئۇكام ئەركىنلىككە چىقمىغۇچە ھەرگىز توي قىلمايمەن» دەپسەن. سەن ئاكا ئىدىڭ ـ ھە، ئاكا. بۇ ئاكىنىڭ مەجبۇرىيىتى ئەمەس ئىدىغۇ؟ ! شۇڭا، ناھايىتى كېچىكىپ ئۆيلەندىڭ. مېنى يېنىڭغا ئولتۇرغۇزۇپ تۇرۇپ ئۆيلەندىڭ، شۇڭلاشقىمۇ، بالىلىرىڭ ناھايىتى كىچىك ئىدى.

ئەمدى ئويلىسام، سەن قۇربان بېرىپلا كېلىۋاتقانكەنسەن، ئوقۇشنى قۇربان بېرىپسەن، غەمسىز ئۆسمۈرلۈك دەۋرىڭنى قۇربان بېرىپسەن، ياشلىقىڭنى قۇربان بېرىپسەن، ئەمدى قىران بۇركۈتتەك دەۋرىڭگە كەلگەندە... ئۇھ، شۇم خىياللار، مەندىن يىراق كەت، ئۇ كۆزلەر ئېچىلمىدۇ، يەنە بىزگە مېھىر بىلەن تىكىلمىدۇ؛ ئۇ قوللار يەنە كۈچلىنىدۇ، يەنە بىزنىڭ بېشىمىزنى سىلايدۇ؛ ئۇ پۇتلار يەنە جانلىنىدۇ، زېمىننى، ھەممىزنى خۇشال قىلىپ ماڭىدۇ...

شۇنداق بولىدۇ، ھە، دۇنيا، شۇنداق بولىدۇغۇ !؟ رەھىم قىل، دۇنيا، بىر مۆجىزە كۆرسەت، بۇلغانغان قوينۇڭنىڭ قۇربانى يەنە شۇ بولۇپ كەتمىسۇن. كۆز ئالدىمدىكى بۇ مەنزىرىنى مەن چۈشۈم، دەپ قالاي، دۇنيا، پەقەت چۈشۈم، دەپ قالاي. ھالال ئىنسانىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن، ئەجەل يەتمەي تۇرۇپ روھىي جەھەتتىن ئۆلۈپ بولغان مەزلۇم ئانىنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن، زار ـ زار يىغلاۋاتقان ئۇرۇق ـ

تۇغقانىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن، مۇدھىش قىسمەتتىن داڭ قېتىپ قالغان نارەسىدىلەرنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن، يۇرىكى ئاشنالىق ئوتىدا پۈچىلىنىپ كېتىۋاتقان دوست ـ ياردىلەرنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن بىر كارامەت كۆرسەت، بىر مۆجىزە كۆرسەت. ئىلتىجا، ئەي، دۇنيا، ئىلتىجا...

ئاھ، كاردىيوگراممىدا نېمە بولۇۋاتىدىغاندۇ؟ قېنى، ئۇنىڭدىكى ھەرە چىشلىق سىزىقلار؟ ياش جاننى ھەرىدەپ بولۇپ بىسلىرى ئۇچۇپ كەتتىمۇ يا ئۇنىڭ؟ نېمە قىلىۋاتىدىغانسەن، تاغا، نېمە قىلىۋاتسەن؟ ئاكامنىڭ ئېڭىكىنى قوشۇۋاتسەنغۇ؟ نېمە؟ شۇنداق قىلىپ تۇگىدىمۇ؟ شۇنداق قىلىپ، بىر قىران يىگىت تۇگىدىمۇ؟ ئاكام، مېنىڭ ئاكام تۇگىدىمۇ؟...

ياق، ئۇنداق ئەمەس، بۇ مېنىڭ چۈشۈم !

مەن چۈشۈمدە ئاكامنىڭ جەسىتىگە ئۆزۈمنى تاشلاپ يىغلاۋاتىمەن.

بۇ مېنىڭ چۈشۈم: تەختىراۋانىڭ ئالدى ئېككى تۇتقۇچنى ئېككى ئىنىم كۆتۈرۈۋاتىدۇ، كەينى ئېككى تۇتقۇچنى ئېككىمىز ــ ئاكام بىلەن ئېككىمىز كۆتۈرۈشىمىز كېرەك ئىدىغۇ. لېكىن، ئۇ ئېككى تۇتقۇچ، ئېككى ئادەم كۆتۈرۈشكە تېگىشلىك تۇتقۇچ بىر ماڭا قاپتۇ. ئاكام تەختىراۋاندا يېتىۋاپتۇ. ئۇ تۇگەپ كېتىپتۇ. چۈشۈمدە ئاكام تۇگەپ كېتىپتۇ. بىرسىنى ئۆلۈپ كېتىپتۇ دەپ چۇش كۆرسە، ئوڭىدا ئۇنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولىدۇ، دېيىشىدىغان. ئۇنداقتا، ئۇنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولغۇدەك، شۇنداققۇ ! راست، بۇ مېنىڭ چۈشۈم، قاراباسقان چۈشۈم ! ئاكام ئۆلمەيدۇ !...

كارامىتىڭنىمۇ كۆردۈم، دۇنيا ! مۆجىزەڭنىمۇ كۆردۈم،

ئەي، سېھىرلىك دۇنيا !...

ياقامنى يىرتىپ يىغلاپ ئەل ـ جامائەتكە ھازا ئاچتىم، بۇنى يەنە چۈشۈم دېدىم؛ يەرلىككە يەتتە كەتمەن توپىنى تاشلاپ بولۇپ، ئاكام ئۈچۈن ئەلدىن رازىلىق سورىدىم، بۇنىمۇ يەنە چۈشۈم دېدىم؛ ئەل ـ يۇرت كۆڭۈل سوراپ كەلدى، پاتىھە قىلىپ ياندى، بۇنىمۇ چۈشۈم دېدىم. مەن ھەممىنى، ھەممىنى چۈشۈم دەپلا كېلىۋاتىمەن.

ئاكامنىڭ بەش ياشلىق قىزى بىلەن قىلىشقان پارىڭمىنى ئاڭلاۋاتامسەن، دۇنيا؟

ـــ دادامنى نەگە ئاپىرىۋەتتىڭلار؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ مەندىن.

ـــ چوڭ دادىڭنىڭ يېنىغا، قىزىم، ـــ دەپ جاۋاب بەردىم مەن.

ـــ ئۇ يەردىن قاچان كېلىدۇ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ يەنە.

ـــ ئەمدى كەلمەيدۇ، قىزىم، ـــ دېدىم مەن ئۇنى باغرىمغا مەھكەم تېڭىپ تۇرۇپ. چۈشىنىۋاتامسەن، دۇنيا؟ ئۇ دادىسىنىڭ كەتكەن يېرىنى ئۆزىنىڭ يەسلىدىن چوڭ ئۆيگە بېرىپ ئۇزاق ۋاقىت تۇرۇپ قالغىنىدەك بىر ئىشقا ئوخشاتتى، شۇڭا كەسكىنلا قىلىپ:

ـــ كەلمىسە، ئەمىسە ئۆزىمىز بارىدىكەنمىز ـ دە ! ـــ دېدى.

ـــ ھەئە، ـــ دېدىم مەن چوڭقۇر ئويلانغان ھالدا بېشىمنى لىڭشىتىپ. بۇنىڭغا سەنمۇ باش لىڭشىتىۋاتقانسەن ـ ھە، دۇنيا ! شۇنداق، ھەممىمىز شۇ يەرگە بارىدىكەنمىز، پەرقىمىز پەقەت ئىلگىرى ـ كېيىنلىكتىلا ئىكەن.

بىر چاغلاردا ناخشىمۇ ئېيتاتتىم. رەھمەتلىك ئاكام بىر

ناخشامنى بەكمۇ ياقتۇرۇپ ئاڭلايدىغان. شۇ ناخشىنىڭ باش مىسرالىرى ھازىر دىلىمدا تېخىمۇ ياڭرايدۇ:

ئارمىنىدىن ئارمان تۇغۇپ كۆڭۈل ـ كۆكسى قانمىغان،
كىملەر كېلىپ، كىم كەتمىگەن ئۆتەڭ ئىدى بۇ جاھان...

دەرھەقىقەت، ئۇنىڭ يۇرىكىدە ئاجايىپ ئارمانلىرى بار ئىدى. ئۇ ھەقىقىي ئىنسان بولغانلىقى ئۈچۈن ئالدىغا، يەنە ئالدىغا، ئەتىگە، يەنە ئەتىگە ئىنتىلەتتى. بىر ئارمىنىغا يەتسە، يەنە بىر ئارمىنى ئۈچۈن ئېلىشاتتى. مۇشۇنداق ئېلىشىپ ـ چېلىشىپ يۇرۇپ ھايات مۇساپىسىنى بېسىپ تۇگەتكەنلىكىنى ئۇ ئويلىمىغان، بىزمۇ ئويلىمىغاندۇق. ۋاھالەنكى، بۇ جۇدالىق تۇيۇقسىز يۈز بەردى. ئۆلگۈچى ئۆمۈر سائىتىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى دەقىقىسىدە ھاياتقا قىيالمىسۇن ياكى قىيالمىسۇن، جۇدالىق ھەسرىتىنى ئاخىرقى بىر تىنىقى بىلەنلا ئۇنتۇيدىكەن. پۈتكۈل ھەسرەت، پۈتكۈل ئازاب تىرىكلەرگىلا قالىدىكەن. «ئۆلگەنلەرگە دۇئا، تىرىكلەرگە تەسەللى» دېگەن ھېكمەت دەل مۇشۇ ھەقىقەتنىڭ يەكۈنى بولسا كېرەك. قايسىبىر مەقبەرىگە ئويۇلغان بىر سۆز زادى ئېسىمدىن چىقمايدۇ: «ئەي، ئىنسان، مەنمۇ بىر چاغلاردا ساڭا ئوخشاش مېڭىپ، سۆزلەپ، كۈلۈپ يۈرگەن بىر ئىنسان ئىدىم. ئەمدى ئاخىرقى قارارگاھتا جىمجىت يېتىپتىمەن. سەن سۈكۈت قۇچقىدىكى بۇ قەبرە تاشقا تىكىلگىنىڭدە، ھايات سىرلىرىنى كۆرۈپ يەتسەڭ، مېنى ياد ئېتىپ ئۆتۈپ كەت، مەن ئۈچۈن دۇئا قىلىپ ئۆتۈپ كەت.» شۇنداق، مەن ئاكامنى ياد ئېتىمەن، ئەلمۇ ئۇنى ياد ئېتىدۇ. چۈنكى، ئۇ ئەل توغرا تاپمىغانلىقى قىلمىغان، ئەل خالىغانلىقى قىلىپ توختىمىغان يىگىت ئىدى. مەن دۇئا قىلدىم، جىق دۇئا

قىلدىم، ھەتتا دۇئالىرىمنى ئۇنىڭ مەقبەرىسىگىمۇ ئويۇپ قويدۇم. گەرچە ئۇ تەسەللىگە موھتاج بولمىسىمۇ، يەنە شۇ ئاكام ئوچۇن، ئۆزۇم ئوچۇن، مەزلۇم ئانام ئوچۇن، جىمى ئۇرۇق ـ تۇغقان، ياروۇ بۇرادەرلەر ئوچۇن تەسەللى بولسۇن دەپ، مەقبەرىگە ئاكام ياخشى كۆرگەن ھىلىقى ناخشامنىمۇ ئويۇپ قويدۇم. شۇنداق، ھەممىز كېلىپ، ھەممىز كېتىدىغان، لېكىن بىر ـ بىرلەپ كېتىدىغان ئۆتەڭ ئىكەن بۇ جاھان ! بىز ئوچۇن ئەمدى تەسەللى مۇشۇغۇ !

لېكىن، كۆز كۆرۈپ، يۈرەك تۇيۇپ تۇرغان رېئاللىق يەنىلا رەھىمسىز ئىكەن. بەزىدە ئۇ ھەرقانداق تەسەللىنىمۇ بىر چەتكە قايرىۋېتەلەيدىكەن. مەلۇم جەھەتتىن ئېيتقاندا، كىشىلىك ھايات ئۆزۈڭنىڭ ئەڭ يېقىن، ئەڭ قەدىرلىك، ئەڭ جانجان كىشىلىرىڭ بىلەن ھەقىقىي مەنىگە ئىگە ئىكەنلىكىنى دەل مۇشۇنداق چاغدا ھېس قىلىدىكەنسەن. ئەتراپىڭدا چۆرگۈلەۋاتقان ھايات قايىنىمى تۇرۇپلا ساڭا سەندىن مۇستەسنا، خىيالىي بىرنېمىدەك بىلىنىپ قالىدىكەن. بۇنداق چاغدا يەنە ئۆزۈڭنى چۇش كۆرۈۋاتىمەن دەيدىكەنسەن. شۇنداق، مەن بۇنىمۇ چۇشۇم، دەپ كېلىۋاتىمەن، ھەممىنى يەنىلا چۇشۇم، دەپلا كېلىۋاتىمەن.

ئۆلۈمنىڭ ئېلىپ كېتىدىغىنى پەقەت تەن ئىكەن. روھ يەنە ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقى بىلەن قالىدىكەن، خەق ئاكامنى ئۆلدى دېيىشىدۇ، لېكىن ئۇ مەن بىلەن يەنە ياشاۋاتىدۇ. ئەتىگەندە ئورنۇمدىن تۇرسامۇ بىللە، كەچلەردە ياتسامۇ بىللە، كوچىلاردا يۈرسەمۇ بىللە. ھەممە يەردە ئۇنىڭ ساداسى ئاڭلىنىدۇ. ھەممىلا يەردە ئۇنىڭ ئىزناسى بار. ئۇ يەنە قۇلىقىم تۇۋىدە پىچىرلايدۇ، سەن ئارزۇيۇڭغا يەتسەڭ، مەنمۇ ئارزۇيۇمغا يەتكەندەك خۇش بولىمەن، دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا قايىللىق بىلەن قارايمەن، رازىمەنلىك بىلەن باش لىڭشىتىمەن. مەن بۇنىمۇ

چۇشۇم دەيمەن. راست، ھەممىسى چۇش ئىكەن، ھاياتلىقنىڭ ئۆزىمۇ بىر چۇش ئىكەن.

تۇغۇلمىدىكەنسەن، ياشايدىكەنسەن، ھاياتلىق زۆرۈرىيەتلىرى ۋە تۇرمۇش جىددىيەتلىرى ئىچىدە سان ـ ساناقسىز بۇگۈنلىرىڭنىڭ تۇگەپ كېتىۋاتقانلىقىنى، شۇ ئۆتۈپ كەتكەن بۇگۈنلىرىڭنىڭ سېنى ئەڭ ئاخىرقى پەللىگە تۇيدۇرماي يېقىنلاشتۇرۇۋاتقانلىقىنى زادىلا سەزمەيدىكەنسەن. بۇنداق چاغلاردا ئۆلۈم ساڭا تولىمۇ غۇۋا ۋە بەكمۇ يىراق تۇيۇلمىدىكەن. كۆز ئالدىڭدا بۇ جاھان بىلەن خوشلىشىپ كېتىۋاتقانلارنى كۇندە كۆرۈپ تۇرساڭمۇ، ئۇ قىسمەت خۇددى باشقىلارغا ئاتالغاندەك، ئۆزۈڭنى خۇددى ئۇنىڭ سىرتىدىكىدەك ھېس قىلمىدىكەنسەن. ئۆزۈڭنىڭمۇ بىر كۇنى ئۆلۈپ تۇگەيدىغانلىقىڭنى ئاغزىڭدا ئېتىراپ قىلساڭمۇ، لېكىن بۇنى ھەقىقىي كۆڭۈل تەستىقى بىلەن دېمەيدىكەنسەن. بۇنى بەلكىم ئىنسانىنىڭ نۇرغۇن ئىشلارغا بېشىغا كەلگەندە ھە دەيدىغان ماھىيىتى بەلگىلىگەن بولسا كېرەك. شۇڭلاشقىمۇ بىز «باشقا كەلگەندە باتۇر» دەيدىغاندىمىز، ھامىنى شۇ ئاقىۋەت ئىكەن، يېتىپ قالغۇچە، ئېتىپ قال، دەيدىغاندىمىز.

جاھاندا نۇرغۇن بۇيۇك ئىستېلاچىلار، سەلتەنەت ئىگىلىرى ئۆتتى. ئۇلار ئۆلمەسلىكنىڭ ئامالى ئۇستىدە جىق ئىزدەندى، لېكىن ئۆلۈمدىن ئىبارەت بۇ قۇدرەتلىك قانۇنىيەت ئالدىدا ئاخىر ئاجىزلىقىنى تەن ئېلىشقا مەجبۇر بولدى. ئۇلار شۇ چاغدىلا ئىنسانىڭ ھامان ئۆلۈپ تۇگەيدىغانلىقىنى، لېكىن ئىنسانىيەتنىڭ ئۆلۈپ تۇگىمەيدىغانلىقىنى، ئۆزى ھەرقانچە ئۇلۇغ زات بولسىمۇ، ئۇنىڭسىز ھاياتلىق ئالىمىنىڭ ھامان دەۋر قىلىپ كېتىۋېرىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يېتىشتى. ئاخىر ئادەملەر، ئىنسان ئۆزىنىڭ مەڭگۈلۈك مەۋجۇدىيىتىنى

هامان ئىنسانىيەتتىن تاپالايدۇ، دېگەن بىر مۇقەددەس قانۇنىيەتنى كەشىپ قىلدى. مەنىلىك ياكى بىمەنە، قىزىق ياكى تايىنسىز، جىددىي ياكى سۇس مەشغۇلاتلار بىلەن ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ساقلاپ كېلىۋاتقان، ئۆز مەۋجۇدىيىتىنى كۈلكىلىك پاجىئە ياكى پاجىئەلىك كۈلكە بىلەن داۋاملاشتۇرۇۋاتقان قەيسەر ھەم ئاجىز ئىنسانىيەت ئاخىر مۇشۇ كەشپىياتى بىلەن زور تەسەللىگە ئېرىشتى. بۇ تەسەللى ھەم ئۆز نۆۋىتىدە ئىنسانغا غەيرەت ۋە شىجائەت بەخش ئەتتى. ئەجىر قىلغان ئىنسان ئۇلۇغلاندى، يادلاندى، بىز ئەنە شۇنداق ئىنسانلارنى ئۆزىمىزگە نەمۇنە قىلدۇق. ئاكاموۇ ماڭا شۇنداق نەمۇنە بولۇپ ئۆتۈپ كەتتى. لېكىن، ئۇ ھامان مېنىڭ خىيالىمدا، رېئاللىقىمدا، ھەم خىيالىم بىلەن رېئاللىقىمنىڭ ئوتتۇرىسىدا، ھەم خىيالىي رېئاللىقىمدا، ھەم رېئال خىيالىمدا ياشايدۇ. چۈنكى، ماڭا بۇ ھايات چۈشتەك، پەقەت چۈشتەكلا بىلىنىدۇ.

ئەي، دۇنيا، مەن سىرلىرىڭنى بىلمۇالدىم: سېنىڭ ھۇنىرىڭ پۈتكۈل قارىمۇقارشىلىقنى بىر ـ بىرىگە تەقەززا قىلىشتا ئىكەن. سەن ئاجايىپ قابىلىيەتلىك رېژىسسور ئىكەنسەن. تاللاش ئىقتىدارىڭغا ھەيرانمەن؛ ئارتىسىڭمۇ شۇ ئىنسان، تاماشىبىنىڭمۇ شۇ ئىنسان ! كۈلەلەيدىغانمۇ شۇ ئىنسان، يىغلىيالايدىغانمۇ شۇ ئىنسان ! ماختايدىغىنىمۇ شۇ ئىنسان، تىللايدىغىنىمۇ شۇ ئىنسان ! ئاخىر ئۇنتۇيدىغىنىمۇ شۇ ئىنسان، ئۇنتۇلمايدىغىنىمۇ شۇ ئىنسان !... سېنىڭ ئويۇنلىرىڭغا قاتنىشىشنىڭ ئۆزى ئاخىرى كۆڭۈلسىز بولسىمۇ، يەنىلا نەقەدەر كۆڭۈللۈك ـ ھە ! راست، ئادەم ئۆلگەندە سەن ئۇنتۇلسەن، لېكىن سېنىڭ ئۇنى ئۇنتۇمىغىنىڭنى بىز يەنىلا

بەخت دەپ كېلىۋاتىمىزغۇ. ئۇنتۇما، دۇنيا، ئۇنتۇما، نامى چىقمىغان ھالال ئىنسانلىرىڭنىمۇ ئۇنتۇما. ئۇلاردىن ساڭا ئاددىيغىنا ئەسلىملا قالىدۇ. شۇنداق، يارىلىش، ياشاش ۋە يوقىلىشتىن ساڭا قالىدىغىنى پەقەت ئەسلىملا ئىكەن. بەلكىم، مېنىڭ بۇ ئەسلىمەمۇ سېنىڭ خاتىرەڭدە ساقلىنىپ قالار... ئاھ، ئاكا، مەنمۇ بىر كۈن بۇ دۇنيادىن جۇدالاشقاندا سەن بىلەن تەڭ بۇ ئەسلىمىدە ساقلىنىپ قالارمەن. سېنىڭ ھاياتىڭ ئاجايىپ مەنىلىك بىر چۈش بولۇپ ئۆتۈپ كەتتى، مېنىڭ ھاياتىمۇ شۇنداق چۈش بولۇپ ئۆتۈپ كېتىدۇ. كېيىنكىلەر شۇ چاغدا، راست، بىر چۈش ئىكەن بۇ ھايات، دەپ قالىدۇ، خالاس.

ئەي، دۇنيا، كارامىتىڭنى كۆرسىتىۋەر. مەن بۇ پەقەت چۈشۈم، چۈشۈم دەپ قالىمەن. چۈشقۇ بۇ ـ ھە، دۇنيا، شۇنداق ئەمەسمۇ؟ !...

1992 ـ يىلى 3 ـ ئاي

دولان دىياردا

چۈشلۈك تاماقتا بالىۋاقلىرىم بىلەن بىر داستىخاندا ئىدىم، كەچتە قەشقەر ھېيتگاھ ئالدىدا غىزالاندىم. ئەتىسى ئەتىگەن سەمەن مېھمانخانىسىدا «تۆگىلىك سەپەر» ھەيكىلىنىڭ ئالدىدا ئىدىم، چۈشكە يېقىن يوپۇرغىدا شۇ ھەيكەلدىكىدەك كىشىلەر بىلەن دىدارلاشتىم. ئېگىز ھاۋا بوشلۇقىدا ئايروپىلانىنىڭ دېرىزىسىدىن ئاقۇچ بۇلۇتلار دېگىزىغا قاراپ خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغىنىمدىمۇ، قەشقەرنىڭ ئاسفالت كوچىلىرىدا رەڭگارەڭ كىيىنگەن ئادەملەر توپىغا قىزىقىش بىلەن كۆز يۈگۈرتكەن چاغلىرىمدىمۇ، يوپۇرغىدىكى ئاق كۆڭۈل مېھماندوست قېرىنداشلىرىمنىڭ ھەمراھلىقىدا كالتە بازارلارنى ئايلانغان ۋاقىتلىرىمدىمۇ بىرنەرسىگە ــ يەنە كېلىپ ئۆزۈم دەسسەپ كېتىۋاتقان، ئولتۇرۇپ كېلىۋاتقان، قاراپ كېلىۋاتقان، كەينىمدە قالدۇرۇپ كېتىۋاتقان بىرنەرسىگە تازا زەن سالماپتىكەنمەن. پەقەت دىگەرگە يېقىن، ئايىغىم توپىلىققا چۆككەن چاغدىلا، ئاندىن ئۇ نەرسە مېنىڭ دىققىتىمنى تارتتى. بۇنىمۇ مەن يول ئازابىنى ئانچە ھېس قىلدۇرمايدىغان كىچىك ماشىنىدىن چۈشكەن چېغىمدىلا ھېس قىلدىم. بۇ يول ئىدى، يەنە كېلىپ ئىنسانىيەتنىڭ يارلىشىدا ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭدىنمۇ بۇرۇن، قانداقتۇر بىر ئەرزىمەس جانلىقلار دۇنياغا كەلگەن چاغدىلا بارلىققا كەلگەن، كېيىن ئىنسانىنىڭ تىرىشچانلىقى ۋە ئىزدىنىشى بىلەن مۇقىملاشقان، كېڭەيگەن،

كۆپەيگەن يول ئىدى. قىرانلىق يېشىغا يەتكۈچە تالاي يوللارنى باستىم، لېكىن ھەرھالدا شەھەردە تۇغۇلۇپ، شەھەردە چوڭ بولغىنىم ئۈچۈنمۇ باسقان يوللىرىمنىڭ كۆپىنچىسى تۈز ۋە سۈپەتلىك يوللار بولدى. تاغنىڭ چىغىر يوللىرى ۋە سايلىقلاردا ماڭغان چېغىمدىمۇ شۇنىڭغا يېقىن ياسالغان تۈز يوللارغا كۆز تىكىپ ماڭغانلىقىم ئۈچۈن بولسا كېرەك ياكى ئەقلىمنىڭ كوتىلىقىدىندۇر، ئىشقىلىپ، بۇنداق يوللار خۇسۇسىدا ئويلانمىغانكەنمەن. ئەدىلىكتە تەكلىماكانىنىڭ ئېتىكىدە، تىزناپ دەرياسىنىڭ بويىدا تۇرۇپ بۇ توغرۇلۇق ئويلىنىپ قالدىم. ئالدىمدا يول ــ قۇم ـ توپا باسقان، شۈۋاق، پاتاسلار چېچىلىپ ياتقان، جىگدە، تېرەك، قارا سۆگەتلەر ئالا سايە تاشلاپ تۇرغان يوللار تۇرۇپتۇ. بۇ يوللارغا قارىغانسېرى ئاجايىپ ھېسلار مېنى چىرمىۋالدى. بۇ يوللاردا توپا كېچىپ ماڭغۇم، ئۇنىڭدىن ئۆزگىچە بىر تەسىرات ئالغۇم كەلدى. بۇ يولدا ئەۋلادتىن ئەۋلاد مېڭىپ كېلىۋاتقان دېھقانىنىڭ، ماڭا ئوخشاش كاللىسى بار، كۆزى بار، پۇت ـ قولى بېجىرىم ئىنسانىنىڭ ھالىنى ئازراق بولسىمۇ ھېس قىلاي، يول بويى ھەر خىل تاتلىق، لىرىكىلىق خىياللار قۇچىقىدا ئەللەيلىنىپ، تەبىئەتنىڭ نوقۇل گۈزەل مەنزىرىلىرىدىن قانداقتۇر بىر ئىلھام ئىزدەپ ئارتۇقچە زورۇققان روھىي دۇنيايىم بۇ يەردىن بىر ئەمەلىي ئۇنۇمگە ئىگە بولسۇن، دەپ ئويلىدىم. چوڭ شەھەردىكى دىمىقتىلىقتىن ئۆزۈمگە تېپىۋالغان ناشۇدلۇقۇمنى بۇ يەرگە دەپنە قىلىۋېتىپ، يېڭىچە بىر مەنگە، جۇشقۇنلۇققا مۇيەسسەر بولۇش ئۈچۈن، ئىمكانىيەت يار بەرگەنلىكى نەرسىلەرنى كۆرۈش ۋە ئۇنى قەغەزگە پۈتۈش نىيىتىگە كەلدىم. تۆۋەندە يازغانلىرىم شۇ سەپىرىمنىڭ ــ ئاشۇ يوللارنىڭ ئاددىي خاتىرىسى بولۇپ قالغۇسى.

تىزناپ سۈيى بوتقىدەك دۇغلىنىپ ئاقماقتا. شەھەردە سۈزۈك بۇلاق سۇلىرىنى كۆرۈپ ئۆگىنىپ قالغان كۆزلەرگە بۇ سۇنىڭ تولىمۇ كۆرۈمسىز كۆرۈنۈشى تەبىئىي. شۇنداقتىمۇ خېلى چاڭقاپ قالغان بولغاچقا، سۇنى ئوچۇمۇمغا ئالدىم. لېكىن، ئوچۇمۇمنىڭ ئاراچلىرىنى قانداق ئېچىۋەتكەنلىكىمنى سەزمەي قاپتىمەن، چۈنكى سۇ بەك لاي ئىدى. مەن ئالىقىنىمغا يېپىشقان لايلارنى يۇيۇۋېتىپ، ھۆل قوللىرىم بىلەن يۈزۈمنى سۈرتتۈم. شۇ ئارىدا كۆزۈم كېمە كۆۋرۈكتىن ھارۋىلىق ئۆتۈپ يېنىمغا كېلىپ قالغان بىر بوۋايغا چۈشتى. ئۇ ھارۋىسىدىن ئىرغىپ چۈشتى ـ دە، دەريا بويىغا تىزلىنىپ، سۇنى ئالىقىنىغا لىق ـ لىق تولدۇرۇپ ئىچكىلى تۇردى. مەن بوۋايدىن سورىدىم:

ــ بوۋا، بۇ سۇ كىشىنى كېسەل قىلمامدۇ؟

بوۋاي ئىتتىك بېشىنى كۆتۈردى ۋە ماڭا قاراپ ئاستا ـ ئاستا چىراي ئىپادىسىنى تۈزەشتۈرۈۋالدى ـ دە، كۈلۈپ قويۇپ:

ــ ياق، بۇ سۇ كېسەلگە شىپا قىلىدۇ، بالام، ــ دېدى.

مەن ئۇنىڭغا ھەيرانلىق بىلەن قارىدىم. ئۇ مېنىڭ شەھەرلىك ئىكەنلىكىمنى بايقىدى بولغاي، دەرھال چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى:

ــ بالام، سۇ بولمىسا، ئادەممۇ كېسەل بولىدۇ، مال ـ چارۋىمۇ، ھەتتا يەرمۇ كېسەل بولىدۇ. مانا قاراڭ، تەكلىماكان دەل مۇشۇ سۇنىڭ كەملىكىدىن بىتاپ كىشىدەك ئىڭراپ ياتمامدۇ !؟

ــ يامغۇرچۇ، يامغۇر ياغمايدىغان زېمىنمۇ بۇ؟

بوۋاي بۇ گېپىمگە كۈلدى.

— ئۇسسۇزلۇقتىن ئۆلەي دەپ قالغان كىشىگە بىر تامچە سۇ قانچىلىك ھايات بەخش ئېتىپ كېتەلەر. ئاغزىنى چاك ـ چاك ئېچىپ تۇرغان بۇ زور قۇملۇقنىڭ تەشنالىقىنى ئاسمانىنىڭ يامغۇرى قاندۇرۇپ كېتەلىشى مۇمكىنمۇ ! بىز تارىملىقلار خۇدادىن يامغۇر تىلىمەيمىز. بىزگە خۇدانىڭ ئاپتىپى بولۇپ بەرسە بولدى، بالام. ھېلىمۇ خۇدايىم بىزگە مۇزلۇق تاغلارنى بېرىپتىكەن. كۇن قىزىتىپ شۇنىڭدىن مۇشۇ سۇلار ئېقىپ كەلمىسە، پۇتۇن زېمىنىمىز تەركى ماكان بولۇپ كېتەركەن.

ھە، مۇنداق ئىش ئىكەن ـ دە. «كۇفۇنىڭ سېرىقىنى كۆرەيلى»، «كۆيدۇرسىمۇ كۇن ياخشى» دەپ بىكار ئېيتمايدىكەن خەلقىمىز. توۋا، بىز شەھەرلىكلەر كۇننىڭ يا ئىسسىقىغا چىدىمايمىز، يا ھۆل ـ يېغىنىغا چىدىمايمىز، ئاھ ـ ۋاھ ئۇرۇپ ئەجەبمۇ ياشايدىكەنمىز. ئاشلىق تېرىمغان، چارۋا باقمىغان كىشى تەبىئەتنىڭ كۆزىگە تەلمۇرۇشنى بىلمەيدىغان ئوخشايدۇ. لوقمىنىڭ يوقلۇقىمۇ دەرد، كۆپلۇكىمۇ دەرد دەيدىغان. يوقلۇقى بىلەن ئادەم ۋە زېمىننى كېسەل قىلىپ قويالايدىغان سۇ كۆپلۇكى بىلەن بىزنىمۇ كېسەل قىلىپ قويغانمۇ ـ قانداق؟ !

— ئىچكىن، بالام، ئىچكىن، — دېدى بوۋاي، — بۇ ئەركەك سۇ.

مەن بوۋاينىڭ سۆزىگە كۇلدۇم. ئالىقىنىمغا لىق سۇ ئالدىم، لېكىن ئىچمىدىم، بەلكى يۇزۇمنى يۇدۇم. بۇ سۇ مېنى سەگىتتى. مەن غەپلەتتىن ئويغانغان كىشىدەك خېلى سەگىپ قالدىم...

ماشىنىمىز يەنە ئالغا قاراپ ئىلگىرىلىدى. يەنە توپىلىق يوللار. بىر دوقمۇشقا كەلگەندە، يولدا كېتىۋاتقان بىر بالىنىڭ

چەتكە ئۆتۈپ ماشىنىغا قاراپ سالام بەرگەنلىكىنى بايقاپ قالدىم. بۇ ماڭا غەلىتە تۇيۇلدى. شۇ ئاردىدا ماشىنىمىزدىن كاشىلا كۆرۈلدىمۇ ـ قانداق، شوپۇر ماشىنىنى توختىتىپ، چۈشۈپ بىر يەرلەرنى تەكشۈرگىلى تۇردى. پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئىتتىكلا ماشىنىدىن چۈشتۈم ـ دە، ئۇدۇل ھېلىقى بالىنىڭ ئالدىغا باردىم.

ـــ سالام، شاكىچىك !

ـــ سالام، باشلىق ئاكا !

بالىنىڭ بۇ سالىمى مېنى ئوڭايسىزلاندۇرۇپ قويدى. توۋا، باشلىقى نېمىسى ئەمدى.

ـــ سەن نېمە ئۈچۈن ماشىنىمىزغا سالام بەردىڭ؟ ـــ سورىدىم مەن.

ـــ چۈنكى، ماشىنىدا باشلىقلار، ئۇلۇغلار ئولتۇرىدۇ ئەمەسمۇ، ئاكا.

ـــ نېمە، كىم ساڭا بۇنداق دەپ ئۆگەتتى؟

ـــ ...

مەن داڭ قېتىپ تۇرۇپلا قالدىم.

«ماشىنا ـــ باشلىق»، «باشلىق ـــ ماشىنا»... توۋا ـ توۋا... توۋا ـ توۋا! ماشىنىلىرىنىڭ جىقلىقىدىن ئارىلاپ كوچىغا چىقىپ قالغان پىيادىلەرگە يولدىن توغرا كېسىپ ئۆتۈشكىمۇ ئىمكانىيەت بەرمەيدىغان قايسىبىر ئەللەردە مۇشۇنداق ئىشنىڭ بولۇشىنى تەسەۋۋۇر قىلىش مۇمكىنمۇ، بۇنى ماددىي يوقسۇزلۇقنىڭ ھەۋەسلىنىشتىن تۇغۇلغان ھۆرمىتى دېيىش كېرەكمۇ ياكى مەنىۋى كەمبەغەلچىلىكنىڭ قۇلچىلىقتىن پەيدا بولغان خۇشامىتى دېيىش كېرەكمۇ؟

مەن خىيال بىلەن بالىنىڭ كېتىپ قالغانلىقىنى سەزمەي قاپتىمەن. ئېسىمنى يىغسام ئۇ يىراقلاپ كەتكەنكەن. مەن

ئۇنىڭغا يەنە بىر قارىغۇچە، كېلىۋاتقان ئاتلىق ھارۋىلار ئۇنى توپا ـ چاڭغا كۆمۈۋېتىپ ماڭا كۆرسەتمەي قويدى.

«ھەي، توپا ـ چاڭ، ـــ دېدىم ئىچىمدە، ـــ سەن ئۇنىڭ ئەقلىنىمۇ كۆمۈۋېتەرسەنمۇ !؟»...

ئاخىر مەكتەت ناھىيەسىگە يېتىپ كەلدۇق. يوللار تۇپتۇز، ئاسفالت. بۇ جەھەتتە ھەرھالدا مەن تۇرغان شەھەردىن قېلىشقۇچىلىكى يوق. بىراق، توپىسى كۆپرەك. بىر كۈنلۈك ئارامدىن كېيىن مەن يەرلىك بۇرادەرلىرىم بىلەن بازار ئىچىنى قانغۇدەك تاماشا قىلىۋالدىم. ئېگىز بولمىسىمۇ، مۇستەھكەم ياسالغان خىش ـ سېمونت قۇرۇلۇشلار ھەممە ياقتا قەد كۆتۈرۈپ تۇرۇپتۇ. كىشىلەر پاكىز، ئاددىي كىيىنگەن؛ پۇزۇر كىيىنىۋالغانلارمۇ كۆزگە چېلىقىپ تۇرىدۇ. ھەممىلا خىزمەت، تۇرمۇش ئىشلىرى بىلەن ئالدىراش. بەلكىم تەكرىم مېنى بۇ يەرنىڭ ھەممە نېمىسىنى تولۇق كۆرۈۋالسۇن، دېگەن بولسا كېرەك، چۈشتىن كېيىن ھاۋادا تۇيۇقسىز ئۆزگىرىش بولدى. دەسلەپ بوران چىقتى، كەينىدىنلا ئاسمان ئالا رەڭگە كىردى، كېيىن تۇتەك، ئاندىن دىمىقتىلىق، گېلىمنى بىرى بوغۇۋالغاندەك بولۇپ قالدىم. ئاغزىمنى كېلەردەك يوغان ـ يوغان ئېچىپ نەپەس ئالغۇم كەلدى، لېكىن بۇرنۇمغا توپا ھىدىدىن باشقا نەرسە پۇرىمايتتى. «ۋاي، خۇدا، بۇ نېمە ئىش بولۇپ كەتتى؟» مەن يولدىكى كىشىلەرگە قاردىم. ئۇلارغا ھېچ ئىش بولغاندەك ئەمەس، يەنە ماگىزىنلارغا كىرىپ ـ چىقىپ يۈرۈپتۇ. قاسساپلار، كاۋاپچىلار، باققالىلار، دوغاپچىلار ھايات سەھنىسىدە يەنە ئۆز رولى بىلەن. ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى تەبىئىي «دېكىراتسىيە» بولسا، پۈتۈنلەي بېغىر رەڭ چۆل توپىسى رەڭگىدە... بىرئازدىن كېيىن تىم ـ تىم قىلىپ

ئاسماندىن يامغۇر تامچىلىدى. بۇنى يامغۇر دېگەندىن كۆرە لاي سۇ دېگەن تۇزۇكرەك. بىرقانچە ئون «تىم ـ تىم» بىلەن ئۇستىبېشىم بۇلغىنىپ خۇددى لايچىغلا ئوخشاپ قالدىم. لېكىن، ئىچىمىنىڭ بايامقى سىقىلىشى سەل قويۇپ بەرگەندەك بولدى.

ھەي، قۇدرىتىم بولسا، مۇشۇ يامغۇرنىڭ ھەممىسىنى بىراقلا تەكلىماكانغا ياغدۇرسام، شەھىرنمدە ياغدىغان يامغۇرنىمۇ بىر كارامەت بىلەن شۇ يەرگە ياغدىغان قىلسام. ئوت ـ چۆپلەر ئۇنسە، بايامقى بېغىر رەڭ توپىلارنى يىلتىزلىرىغا مەھكەم چىرمىۋېلىپ، ئۇنى تەلۈە بوراننىڭ زوربدا سەرسان قىلمىسا، ئۇ چاغدا... مەن تاتلىق خىياللارنى سۇردۇم. لېكىن، ئەمەلىيەت ئىنتايىن ئاچچىق ئىدى. يولدا كۆرگەنلىرىمدىن مەلۇمكى، زور قۇملۇق بوستانلىقلارغا بەھەيۋەت دۇنيادەك دەھشەت سېلىپ تۇرۇپتۇ. ئۆسۈملۈك يېپىنچىلىرى قومۇرۇلۇپ ئېچىلغان قانداقتۇر بوز يەرلەرنىڭ ھېسابىغا، يەنە بىر مۇنچە يەردىكى يېشىلزارلىقلار قۇم ـ توپىغا كۆمۈلگەن...

ئەتىسى ھەمراھلىرىم بىلەن مەلۇم بىر بۇرادىرىمىزنىڭ ئۆيىدە مېھمان بولدۇق. يوغان سېلىنغان ياسداق ئۆي مېھمانلار بىلەن لىق تولدى. ئۇجمە، ئۆرۈك ۋە تاتلىق ـ تۇرۇملارغا ئېغىز تېگىلگەندىن كېيىن ساھىبخانا داستىخانغا پۇتۇن پىشۇرۇلغان بىر قوينى ئەكىرىپ قويدى. بۇنى «ئۇچا تارتتى» دەيدىكەن. گۆشنى پارچىلاپ تارقىتىپ بېرىدىغان ئادەم «بۆكەل» دېيىلىدىكەن. يىگىتبېشى: «ھەرقايسىلىرىغا بىر ياپراق چېيىمىز بار ئىدى، ئاز بولسىمۇ كۆپكە تاۋاپ قىلىپ ئېلىشالا» دەپ تەكەللۇپ بىلەن گۆشلەرنى تارقاتقىلى تۇرغاندا، مېنى ئىختىيارسىز خىيال بېسىۋالدى: ئاق كۆڭۈل، ساددا

كىشىلەر ! قويىنى پۈتۈنلا پىشۇرۇپ كىرگىنىنى قاراڭلار. بەلكىم، تەمىي ئۆزگىچىدۇ. لېكىن، تولۇق پىشىپ كېتىشى ناتايىن. نېمىلا بولسا بولسۇن، مېھمانغا قىلىنغان ھۆرمەت؛ ساختىلىقتىن نېرى قىلىنغان كۆڭۈلنىڭ نامايان قىلىنىشى. ئالدىمدىكى تەقسىم قىلىنغان گۆشكە ئېغىز تېگىۋېتىپ، ئاياغ تەرىپىمدىكى بىرنەچچەيلەننىڭ تەخسىسىگە نەزىرىم چۈشۈپ قالدى: گۆش پەرقلىق تەقسىم قىلىنغان، ئۇلارنىڭ ئالدىدىكىسى ئازراق. بۇ ھال مېنى سەل ئوڭايسىزلاندۇرۇپ قويدى. بەلكىم، مالنى پۈتۈن پىشۇرۇپ، تەڭ تەقسىم قىلىپ يەيدىغان ئادەت قەدىمكى ئوۋچىلىق تۇرمۇشىدىن قالغان ئىشتۇ. «پۈتۈن پىشۇرۇش» ئادىتىنىڭ ھېلىغىچە داۋاملىشىپ كېلىپ، «تەڭ تەقسىم قىلىش» تىكى تەڭ ـ تەڭلىكىنىڭ چۈشۈپ قالغىنى ئاجايىپ ـ ھە !

مەن «بۆكەل» گە خىيالچان تىكىلدىم ھەم ئۇنىڭغا كۆڭلۈمدە ئادىللىق تىلىدىم. بۇ تىلىكىم ئىجتىمائىي ھاياتنىڭ ھالقىلىق ـ ھالقىلىق جايلىرىدىكى تالاي ـ تالاي «بۆكەل» لەرگىمۇ قارىتىلغانىدى.

بىرنەچچە كۈندىن كېيىن «يانتاق» يېزىسىغا بېرىپ مەشرەپ كۆرۈش بەختىگە مۇيەسسەر بولدۇم. شەھەردىكى كىچىك ـ كىچىك بەزمە ئولتۇرۇشلاردا ياكى تىياتىر سەھنىلىرى، تېلېۋىزور ئېكرانلىرىدا ئانچە ـ مۇنچە ئۇسسۇل كۆرۈپ قويۇپ، شۇنىڭ بىلەن سەنئەت دېگەن مۇشۇ دەپ يۈرگەن مەندەك كىشى ئۇچۇن يۈزلىگەن كىشىلەرنىڭ سورۇنغا چۈشۈپ ئۇسسۇل ئوينىشىنى كۆرۈش ھەقىقەتەنمۇ كەم ئۇچرايدىغان بەخت ئىدى.

«ھوي... ھوي... ھوي...» قانداقتۇر ئادەملەرنى چاقىرىۋاتقاندەك چۇقانلار بىلەن «دولان مۇقامى» نىڭ

مۇقەددىمىسى باشلاندى:

مەن بۇ يەرنى چۆل دېسەم،
چۆل ئەمەس، گۈلزار ئىكەن.
توغرىقى ئالمىغا ئوخشاش،
يۇلغۇنلىرى مازار ئىكەن.

نىمكەش ئاق يەكتەك كىيگەن، ئاپپاق ساقال بىر بوۋاينىڭ مۇڭلۇق مۇقامىغا مەست بولۇپ ئولتۇرۇپتىمەن. ئاجايىپ گۈزەل مېلودىيەدىن قاناتلانغان خىياللىرىم تەكلىماكان بويلىرىنى كەزمەكتە: ئېگىز ـ پەس، چەكسىز قۇم بارخانلىرى... توغرىلىپ كەتكەن توغراقلىق، يۇلۇنغان يۇلغۇنلۇقلار... قۇم ئايىغىدا ياتقان بوستانلىق... تولغىنىپ، ئىڭراپ ئېقىۋاتقان دەريا... توپا پۈرقىراپ تۇرغان يول... كۈن تەپتىدە يۇرىكى قىزىپ كېتىۋاتقان ئېكىنزارلار... سەپ تارتىپ دەريا بويىغا كېتىۋاتقان ھارۋىلار... ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ چېپىلىۋاتقان كەتمەنلەر... بىر ـ بىرلەپ كۆز ئالدىمدىن ئۆتمەكتە.

مەن ئىچىمدە خىتاب قىلدىم: «خەلقىم ! چۆلنى باغ قىلغانمۇ ئۆزۈڭ، بايۋاننى خىياۋان كۆرسىتىدىغانمۇ ئۆزۈڭ. سەن بىلەن بوستانغۇ جەننەت، بايۋانمۇ جەننەت. بۇ قۇم توپلىق دىيارغا سان ـ ساناقسىز پەرزەنتلىرىڭنىڭ كىندىك قېنى تۆكۈلگەن. قايسىبىر زامانلاردا قۇم بارخانلىرى ئاستىدا قالغان سەلتەنەتلىرىڭ، ساقلىنىۋاتقان، ئېچىلىۋاتقان، تارىيىۋاتقان، يوقىلىۋاتقان ھەم شەكىللىنىۋاتقان بوستانلىقلىرىڭ ـــ سېنىڭ بۇيۇك ئارزۇ ـ ئۇمىدلىرىڭنىڭ بۇ مۇقەددەس رەمزىلىرى سېنىڭ مېھىر رىشتىڭنى ئۆزىگە مەھكەم باغلىۋالغان. شۇڭا، ئەۋلادلىرىڭ ،ئۆزگە يۇرتتا سۇلتان

بولغۇچه، ئۆز يۇرتىدا ئۇلتاڭ بولۇش،نى ئەۋزەل كۆرىدۇ...»

دولان نەغمە دېپىنىڭ تارانە قىلىشى بىلەن باشلانغان چېكىتمە مېنى خىيال قۇچىقىدىن تارتىۋالدى. ئەر ـ ئاياللار جۇپ ـ جۇپ بولۇپ سورۇنغا چۈشكىلى تۇردى. بۇ يۇرتتا پېشقەدەملەر ئۇسسۇلنى «بۇدىك»، ئۇسسۇلچىنى «بۇدىكچى» دەيدىكەن. دېمەك ئىسلام تەسەۋۋۇپ ئېقىمىنىڭ ئىبادەت ھەرىكىتىنىڭ نامى بولغان «ئۇسسۇل، رەقىس، ساما» دېگەن سۆزلەر بۇ يەردىكى كونا ئەلنەغمىچىلەرنىڭ تىلىغا سىڭمىگەن. ئۇسسۇل مەنىسىنى بېرىدىغان قەدىمكى ئۇيغۇر تىلى ھېلىھەم ئۇلارنىڭ ئېڭىدا ھۆكۈمران ئورۇندا ئىكەن. بۇدىك، يەنى ئۇسسۇلغا ئەرلەر ئاياللارنى تارتاتتى، ئاياللارمۇ ئەرلەرنى تارتاتتى. بۇ ئەھۋالغا قاراپ ئەر ـ ئايال مەسىلىسىدە خۇراپاتچىلىق ئۆز قۇدرىتىنى كۆرسىتەلمىگەن ئاجايىپ بىر پاكىتنى بايقىغاندەك بولدۇم. دېمەك، قەشقەر، خوتەن، يەكەن تەرەپلەردە ئاياللارنى مېھرىلىك ئاپتاپ، سالقىن ھاۋا، گۈزەل مەنزىرە، قىزغىن ھاياتتىن ئالىدىغان نېسىۋىسىدىن مەھرۇم قىلىپ، قارا بۇلۇتتەك توسۇپ تۇرىدىغان چۈمپەردىنىڭ بۇ دىيارىدا كۆرۈنمىگىنى بىكار ئىش ئەمەس ئىكەن ـ دە ! ئەرلەر قولىنى نۆۋەت بىلەن ئوڭ ـ سولغا تاشلاپ، ئوڭغا يېرىم، سولغا يېرىم ئايلىناتتى. ئوڭغا يېرىم ئايلانغان ۋاقىتتا، ئوڭ پۇتتىن باشلاپ ئۈچ قەدەم تاشلايتتى. ئۈچىنچى قەدىمىدە ئوڭ پۇتىنى يېرىم بۇراپ، سول پۇتىنىڭ ئۈچىغا ئەكېلىپ توغرىسىغا توختىتاتتى ـ دە، سول پۇتىنى دەرھال يۆتكەپ، سولغا يېرىم بۇرۇلۇپ، ئوخشاشلا ئوڭ پۇتىنىڭ ھەرىكىتى بويىچە تەكرارلايتتى. دەم ئوڭغا، دەم سولغا يېرىم بۇرۇلۇپ قىلىنىۋاتقان قول ـ پۇت ھەرىكەتلىرىدىن مەن گويا تارىمنىڭ قەدىمكى قويۇق ئورمانلىرىدا چاتقاللارنى، شاخلارنى قايرىپ يول

ئېچىپ كېتىۋاتقان ئەجدادلىرىمنى كۆرگەندەك بولدۇم. ئەنە ئاياللارمۇ ئەرلەرنىڭ ھەربىكىتىگە ماسلاشتۇرۇپ، بىردەم ئوق قولىنى، بىردەم سول قولىنى كۆتۈرۈۋاتىدۇ، گويا تۇن كېچىدە نۇرلۇق مەشئەل ئۇ قولدىن بۇ قولغا يۆتكىلىۋاتقاندەك، ئەرلەر ئوڭغا باقسا ئوڭنى، سولغا باقسا سولنى يورۇتۇۋاتقاندەك، ئۇلار جۇپتىگارلىرىنىڭ يولىنى يورۇتىدۇ، ئۇلارغا قانداقتۇر بىر يىرتقۇچنىڭ ئىزىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇلارنىڭ دىلىدا ياشاش ئىستىكى، تەبىئەت بىلەن كۈرەش قىلىش ئىستىكى، يىرتقۇچلار بىلەن ئېلىشىش، ئۇلارنى يېڭىش ئىستىكى جۇش ئۇرىدۇ.

ھوي، بىرەر يىرتقۇچ ئۇچرىغانمۇ ـ قانداق؟ تېمپىنىڭ تېز ئۆزگىرىشى بىلەن ئۇسسۇل چېكىتمىدىن سەنەمگە كۆچتى. جۇپ ـ جۇپ ئەر ـ ئايال قوللىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ بىر ـ بىرىگە يېقىن، لېكىن تېگمەي كەتمەستىن ئوڭ ۋە سولغا نۆۋەت بىلەن تولۇق، تېز ئايلانغىلى تۇردى. ئۇلار شۇ تاپتا قانداقتۇر بىر يىرتقۇچ ھايۋانغا ھۇجۇمغا ئۆتكەنىدى: ئۇلار ئېلىشاتتى، چېلىشاتتى، ئۇراتتى، سوقاتتى... گويا كۆز ئالدىمدىكى تارىم دەريا سى تولغىناتتى، دولقۇن ئاتاتتى، قاينام بولاتتى...

سەنەم ئاياغلاشتى. مۇزىكىنىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن سەلىقە باسقۇچى باشلاندى. ئۇسسۇلچىلار ئاستا ـ ئاستا چوڭ چەمبىرەك ھاسىل قىلىپ پىرقىراشقا باشلىدى. كۆز ئالدىمدا ئۆملۈكنىڭ قۇدرىتى: قورشاۋغا چۈشكەن يىرتقۇچ نالە قىلىدۇ، ئۇيان ـ بۇيان تاشلىنىدۇ، تولغىنىدۇ، ئاخىر قان قۇسىدۇ... ئەزىم دەريا تارىم ۋادىسىنى بويلاپ ئاقىدۇ ـ ئاقىدۇ...

سەلىقە تۈگەپ، سىيرىلما باشلاندى. گويا قاراقۇرۇم، پامىر

تاغلىرىدىن كەلكۈن سۈيى غايەت زور تاشلارنى دومىلىتىپ چۈشۈۋاتقاندەك كۆرۈنۈش، گويا تارىم دەريا سىدا تۈرۈلۈپ كۆتۈرۈلۈۋاتقان دولقۇن. ھەممە كىشى ئۆز ئالدىغا ساما سېلىپ ئايلانماقتا، نەغمىنىڭ رىتمىغا ئەگىشىپ بارغانسېرى تېز ئايلانماقتا. ھالىدىن كەتكەنلەر سەپتىن چىقىپ كېتىۋاتىدۇ، غەيرەتلىكلەر تېخىمۇ پىرقىراۋاتىدۇ. مانا، كىشىلىك ھاياتنىڭ ھەقىقىي كۆرۈنۈشى. غەلىبە ئاخىرغىچە كۈرەش قىلغانلارغا مەنسۇپ.

مەشرەپنىڭ بىر دۆرە نەغمە ۋە ئۇسسۇلى ئاياغلاشتى. مەن ئۆز مىننەتدارلىقىمنى باشقىلارغا ئوخشاش قىزغىن چاۋاكلار بىلەن ئىزھارلىدىم.

كەينىدىنلا باشلانغان «دەررە ئويۇنى» نىڭ ھە دېگەندىلا ماڭا كېلىپ قالىدىغانلىقىنى ئويلىمىغانكەنمەن. بىر يىگىت بەلباغدىن قوش تۆڭگىرەك چىقىرىپ چىڭ ئېشىلگەن «دەررە» بىلەن خۇددى كىيىمىدىكى بايامقى ئالامان ئۇسسۇلدا قونغان توپىلارنى قېقىپ قويماقچى بولغاندەك، دولامغا يېنىككىنە ئۇردى ـ دە، بېيىت ئوقۇدى:

ئىسسىق چىرايلىرى،
كۆڭلۈمگە يېقىپ.
مېھرىم ئۆركەشلىدى،
دەريادەك ئېقىپ.

كەلدىم تەلمۈرۈپ
ھۈزۈرلىرىغا.
قويساممىكىن دەپ،
توپىلىرىن قېقىپ.

كېلىپ قالدى دەرىمىز،
تۇرۇلمىسۇن تەرىمىز.
بۇ مۇھەببەت قامچىسى،
يوقتۇر سىلىگە قەھرىمىز.

تۇرماي مۇمكىنمۇ. ئەتراپتىن كۆتۈرۈلگەن قىيقاس ـ چۇقان، كۈلكە ـ چاقچاقلار بىلەن ئاخىر ئورنۇمدىن تۇردۇم. سورۇنغا تارتقۇچى ئوڭغا ئايلانسا ئوڭغا، سولغا ئايلانسا سولغا پىرقىرايدىغان ئىشكەن. لېكىن، مەن «مەشرەپ كۆرمىگەن شەھەرلىك» ئىكەنلىكىمنى تېزلا چاندۇرۇپ قويدۇم. تەتۈر پىرقىراپ سېلىپ بىرنەچچە دەررە يەۋالدىم ۋە مىڭبىر ئۆزرە ۋە يېلىنىش بىلەن ئۇنىڭ قولىدىن دەررىنى ئېلىۋالدىم ـ دە، بىرنېمىلەرنى قىلىپ يۈرۈپ دەررىنى باشقا بىرىگە تۇتقۇزۇپ قويۇپ، سەل ئۆزۈمنى بېسىۋېلىش ئۈچۈن سورۇندىن چىقىپ كەتتىم. شۇ ئەسنادا ماڭا بىرنەچچە ھەمراھ قوشۇلدى. بىز سەگىدىگەچ مەھەللە ئىچىگە كىرىپ كەتتۇق. ئېگىز ـ پەس سوقما تاملار، چوڭ ـ كىچىك ئۆيلەر، ئەگرى ـ بۈگرى توپىلىق كوچىلار... بىر دوقمۇشقا كەلگەندە، تۇرۇپلا بۇ يەردىكىلەرنىڭ تۇرمۇشىنى كۆرۈپ باققۇم كەلدى. ھەمراھلىرىمۇ مېنىڭ بۇ پىكرىمگە قوشۇلدى. شۇنىڭ بىلەن بىز: «ئەسسالامۇئەلەيكۇم» دەپ سالامنىڭ يوغىنىنى قىلىپ بىر ئۆينىڭ بوسۇغىسىدىن ئاتلىدۇق. لېكىن، كىرىپلا تېڭىرقاپ تۇرۇپ قالدىم. بۇنى قانداقمۇ ئۆي دېگىلى بولسۇن، قۇرۇغان شاخ ـ شۇمبىلار، سامانلار تورۇستا ساڭگىلاپ تۇرۇپتۇ، ئېچىلىپ قالغان بەزى يەرلىرىدىن ئاسماندىكى يۇلتۇزلارمۇ كۆرۈنىدۇ. ئەگەر جىنچىراغنىڭ غۇۋا يورۇقىدا كاڭدىكى بىر پارچە يىرتىق كىگىز ۋە تۆرگە تىزىپ قويۇلغان ئورۇن ـ

كۆرپىلەرنى كۆرمىگەن بولسام، مەن ئۇنىڭ ئۆي ئىكەنلىكىگە ئىشەنمىگەن بولاتتىم. ئۆي ئىگىسى موماي بىزنى ناھايىتى بىچارە ھالەتتە قارشى ئالدى، ھە دېسىلا كۆڭلى بۇزۇلاتتى. ئۇ ئاستىمىزغا يىرتىق بىر كۆرپىنى سالدى. مومانىڭ ھالىتى ۋە ئۆينىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ يۇرىكىم ئېزىلگەچكە، پاسكىنا - پاكىزلىقمغا قارىمايلا كۆرپىنىڭ ئۈستىگە يۆكۈنۈپ ئولتۇردۇم. مومانىڭ بىر قىزى بېشىمىزدا لۆڭگىنى ئۇيان - بۇيان شىلتىپ چۈن قورۇيدۇ. كىچىك بالىلار، بەلكىم نەۋرىلىرى بولسا كېرەك، پەگاھتا ئېچىكىنى تىرەپ، بىزگە خۇددى ئانىسىغا تەلمۈرگەن قوزىلاردەك تەلمۈرۈپ ئولتۇرۇشىدۇ، ھەمىسىلا يېرىم يالىڭاچ. سۇرۇشتۇرۇشلىرىمىزدىن مەلۇم بولدىكى، بۇلتۇر مومانىڭ ئۆيىگە تۇيۇقسىز ئوت كەتكەنىكەن، لېكىن ھېلىغىچە زۆرۈر ياردەم تەدبىرلىرى كۆرۈلمىگىنى ئۈچۈن، ئۇلار مۇشۇ بىر ئېغىز ۋەيرانە ئۆيگە بېكىنىپ قاپتۇ، قالغان ئىككى ئېغىز ئۆي كۆيۈپ، پەقەت تۆت تېمىلا قاپتۇ. مومانىڭ زارىنى ئاڭلاپ چوڭقۇر ئويغا چۆمدۇم. شۇنچە نۇرغۇن ئورمان ئەھيا قىلىنغان بۇ يۇرتتىن مۇشۇ بىچارە مومانىڭ ئۆيىنى ياپقۇدەك نەچچە تال ياغاچ چىقمىغىنى ئەجەب - ھە ! قوشنا ناھىيەلەر، ھەتتا قەشقەردىكى ئاللىقانداق ئەربابلارنىڭ يېڭى سالغان ئۆي - جايلىرى ئۆچۈن ئۆزلۈكىدىن «ئايىغى چىقىپ» كېتىۋاتقان لىم - ياغاچلار بۇ مەزلۇمنىڭ ئۆيىنى تاپالماي تېنەپ يۇرگەنمىدۇ؟ ! مومايغا «قەنت - ناۋات ئېلىپ يېيىش» ئۈچۈن ئازدۇر - كۆپتۇر پۇل - پۇچەكلىرىمىزنى بېرىپ، ئۇنىڭ قار - يامغۇر يىغلاپ تۇرۇپ قىلغان دۇئاسىنى ئالغاندىن كېيىن بىز ئىشكتىن چىقتۇق. دۇنيانىڭ قىسمەتلىرىمۇ ئاجايىپ ئىكەن. بۇ ئۆيدىن چىقىپلا روشەن بىر سېلىشتۇرمىغا ئۇچرارمەن دەپ ئويلىمىغانكەنمەن. يىگىرمە

نەچچە قەدەم نېرىدىلا ئاجايىپ ئوبدان سېلىنغان بىر خىش ئۆي دىققىتىمنى تارتتى. كۆتۈرۈپ سېلىنغان بۇ ئۆينىڭ ئىشىكىدىكى ئېلېكتىر چىرىغى خۇددى يۇلتۇزدەك پارقىراپ تۇراتتى. يوغان دېرىزىلىرىدىكى قىزىل پەردىلەر ئۆي ئىچىدىكى چىراغنىڭ يورۇتۇشىدىن خۇددى قاندەك تاۋلىناتتى. شۇ مەھەللىلىك بىرىدىن ئۇقۇشمىزچە، ئۇ كەنت باشلىقى دەمدۇ، ئىشقىلىپ، بىر ئاقساقالنىڭ ئۆيى ئىكەن. شۇنىمۇ ئېيتىپ ئۆتۈش كېرەك، مۇنداق ياسىداق ئۆيلەر مەكىت تەۋەسىدە خېلى بار ئىكەن، ئەلۋەتتە، بۇ ئۇلارنىڭ تىرىشچانلىقىنىڭ مېۋىسى. لېكىن، شۇنچە ياسىداق ئۆيلەرنىڭ ئوتتۇرىسىدا ھېلىقى مومايىنىڭ ئۆيىدەك ئۆيلەرنىڭ تۇرۇشى، مېنىڭچە، ئۇلار ئۈچۈن سەت بولمىسىمۇ، ۋىجدان ئۈچۈن بەك سەتچىلىك بولسا كېرەك. مەن ئېغىر خىياللار ئىچىدە ھەمراھلىرىم بىلەن مەشرەپ سورۇنىغا قايتىپ كەلدىم. يەنە نەغمە ـ ناۋا، ئۇسسۇل بولۇۋاتىپتۇ. «چاي تۇتۇش ئويۇنى» مۇ بىللە داۋاملىشىۋاتقانىكەن، بىرەيلەن يېرىم ـ يېرىم چاي قۇيۇلغان ئىككى پىيالىنى ئوڭ قولىغا بىر ئەپلىك، ئۇستۇن ـ تۆۋەن تۇتۇۋالغانىكەن، ئۇنى قولتۇقىدىن ناھايىتى چاققانلىق بىلەن ئۆتكۈزۈپ، تولۇق بىر دائىرە ئايلاندۇرغاندىن كېيىن يېنىمدىكى بىر يۇرت چوڭىنىڭ ئالدىغا كېلىپ بېيىت ئوقۇدى:

ئولتۇرۇپلا چىرايلىق،
ئۆي تۆرىدىن جاي ئېلىپ.
كۆڭلۈم تارتىپ كېپقالدىم،
بىر پىيالە چاي ئېلىپ.
.....

«تۆردە ئولتۇرغانلارغىلا چاي تۇتماڭلار، بۇرادەرلەر، ـــ دېـ
دىم كۆڭلۈمدە، ـــ ھېلىقى مەزلۇمغىمۇ چاي تۇتۇڭلار، ئاشۇ
مەزلۇمدەكلەرگىمۇ چاي تۇتۇڭلار». بۇ بايامقى مەنزىرىنى قانداق
قىلساممۇ ئۇنتۇيالمايۋاتقانلىقىمدىن يۈرىكىمدە كۆتۈرۈلۈۋاتقان
چۇقان ئىدى. مەن شۇ تاپتا مەشرەپ سورۇنىدا ئولتۇرغانلىقىمـ
نى پۈتۈنلەي ئۇنتۇغانىدىم...

تاڭ ئاتتى، مەن بۇ كۈننىمۇ مەن ئۈچۈن يېڭى، بۇ
يەردىكىلەر ئۈچۈن ئادەتتىكىدەك بولۇپ قالغان نەرسىلەرنى
كۆزىتىش بىلەن ئۆتكۈزدۈم. مەكىت ـــ ھەقىقەتەنمۇ ئۇيغۇر
قەدىمىي سەنئىتىنى خېلى ئەينەن ساقلاپ قالغانلىقى بىلەن
داڭ چىقارغان يۇرت ئىكەن. مەن نەغمە، مەشرەپلىرىنى كۆرۈپلا
قالماستىن، ھەتتا چالغۇ ئەسۋابلىرىنىمۇ كۆزىتىۋالدىم. «زىل
بایاۋان»[1]دىكى زىلنى، «بوم بایاۋان»[2]دىكى بومنى ئىشارەت
قىلىپ تۇرىدىغان ئىككى تال چەكمە تار ۋە «سىم بایاۋان»[3]
دىكى سىمنى ئەسلىتىپ، قىل پەنەردەك تىترەپ تۇرىدىغان ئون
سەككىز تال تەۋرىمە تارىلىق دولان راۋابى، سىيرىلما ساداسى
بىلەن «خورەك بایاۋان»[4]، «جۇلا»[5]، «ئۆزھال»[6]غا جان كىرگۈزۈپ
يۈرەكنى سىمابتەك ئېرىتىۋېتىدىغان قەدىمكى قالۇن،
تارىسىمۇ، كامالچىسىمۇ مۇشۇ دىيارنىڭ يايلىقىدىكى ئاتنىڭ
قىلىدىن ياسالغان، يەنە بىرمۇنچە تارىلىرى بىلەن «دۇگامەت»[7]،
«مۇشاۋىرەك»[8]، «راك»[9]تىن ئەكس سادا چىقىرىپ، ھەر مۇڭ
ئىگىسىنى مىڭ كويغا سالىدىغان دولان قىل غىجىكى، جەيرە ـ
ساماغا چۈشكەن باخشىنىڭ چوڭ دېپىغىمۇ، دۇتار، تەمبۇر،
ئىسكىرىپكىغا تەڭكەش بولىدىغان سەنئەت دېپىغىمۇ
ئوخشىمايدىغان، كۈچلۈك تارانىسى بىلەن نەغمىدىن ئوت

---

①②③④⑤⑥⑦⑧⑨ دولان مۇقاملىرىنىڭ ناملىرى.

چىقىرىۋېتىدىغان دولان دېپى ۋەھاكازالارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ زوقۇمنى تارتتى. بىرنەچچە توغراقنى تىكلەپ، ئەتراپىنى يۇلغۇن ۋە باشقا دەرەخلەرنىڭ شاخلىرى بىلەن چىتلاپ، ئۇنىڭ ئۈستىدىن لاي سۈۋاپ ياسالغان «قارا ئۆي» — قەدىمكى ئوۋچىلىق تۇرمۇشىدىن قالغان «تۆيۈز تاملىق ئۆي» لەرمۇ نەزىرىمدىن ساقىت قالمىدى. نەچچە ئەۋلادتىن بېرى «ئاتا بەرىكىتىنى يوقاتماي» ئىشلىتىلىپ كېلىۋاتقان ساپان، بوقۇسالارنىمۇ كۆردۇم.

ناھايەت، پەۋقۇلئاددە دىققىتىمنى تارتقىنى دولان قويى بولدى. بۇ قوينىڭ سېنى ئۇزۇن بولىدىكەن، قۇلىقى تۇمشۇقىدىن ئېشىپ تۇرىدىكەن، قۇيرۇقى ئاچماق، يوغان، دىك بولىدىكەن، گەۋدە قىسمى تۇلپارنىڭكىدەك ئىنچىكە. بۇ خىل قوي يېمەك تاللىمايدىكەن، نېمە بەرسە شۇنى يەيدىكەن. قوچقىرىنى ھەرقانداق ساغلىققا سالسا، ھەتتا ناچار ساغلىققا سالسىمۇ، نەسىلىك دولان قويى چۈشىدىكەن، ئەي بولۇش نىسبىتىمۇ ناھايىتى ئۇقىرى ئىكەن. ھۆكۈمەت بۇ خىل قوينى قاتتىق ئاسراۋېتىپتۇ، باققۇچىلارغا پالان مىڭ جىك بوغۇز بىكارغا بېرىلمىدىكەن. ھەربىر ئادەمدىكى دولان قويى تىزىمغا ئېلىنغان، ئون بىر چىشلىقتىن ئاشمىغۇچە ئۆلتۈرۈپ يېيىشكە رۇخسەت قىلىنمايدىكەن. ئاتلاشلارغا قارىغاندا، بۇ خىل قويغا ئالاھىدە بىر ماركا چاپلاشنىڭ تەييارلىقىمۇ قىلىنىۋاتقان ئوخشايدۇ.

بۇ قوينىڭ ئەتىۋارلىنىشى بىلەن دولان سەنئىتىنىڭ ئەتىۋارلىنىشىنى ئۆزۈمچە سېلىشتۇرغۇم كېلىپ قالدى. گەرچە بۇ ئىككىسى ئۆزئارا ھەرگىز سېلىشتۇرغىلى بولمايدىغان ئىككى نەرسە بولسىمۇ، لېكىن مەن بۇنىڭغا جۈرئەت قىلدىم. ئىككىسىلا ئۆز ئەسلىگە ۋارىسلىق قىلىش بىلەن

خاراكتېرلىنىدىغاندەك تۇرىدۇ. نەسىلىلىك قوي ئۇچۇنغۇ بۇ بولىدىغان ئىش. لېكىن، سەنئەت ئۇچۇنچۇ؟ مېنىڭچە كۇپايە قىلمىسا كېرەك. قەدىمكى سەنئەتنى ساقلاپ قالغانلىق تۆھپىسى بىلەن «ئۇيغۇر قەدىمكى سەنئەت مۇزېيى» دېگەن ئاتاقنا مۇيەسسەر بولغان بۇ يۇرتتا يەنە يېڭىچە سەنئەت راۋاج تېپىشى كېرەك، «قومۇش مەھەللە» دىن يەنە يېڭىدىن - يېڭى ئامانىساخانلار مەيدانغا كېلىشى كېرەك، خۇددى نەۋايى ئېيتقاندەك، ھەر دەۋرنىڭ سازەندىسى ئۆز دەۋرىگە يارىشا بەزمە قۇرۇشى كېرەك. ئاتا - بوۋىلارنىڭ ئاچقان يوللىرىدا ماڭماسلىقمۇ نومۇس، يەنە يېڭىدىن - يېڭى يوللارنى ئاچماسلىقمۇ نومۇس.

لېكىن، بۇ يوللارنى كىم ئاچىدۇ؟ ئەلۋەتتە، ئاتا - بوۋىلارنىڭ باسقان يوللىرىنى خۇلاسىلەيدىغان، ئېرپان قاناتلىق، ئىزدىنىش دۇلدۇلىنى كېلەچەك مەنزىلىگە چاپتۇرالايدىغان يېڭى بىر ئەۋلاد ئاچىدۇ.

مەن يېڭى ئەۋلادلار يېتىشىپ چىقىۋاتقان بىلىم يۇرتلىرىنىمۇ ئارىلىدىم. «غازكۆل» مەكتىپىدىكى مەن يولۇققان بەزى ئىشلار مېنى بەكمۇ ئەپسۇسلاندۇردى. بۇ يەردە مۇئەللىملەرنىڭ ۋەزىپىسى پەقەت دەرس بېرىشلا ئەمەس ئىكەن، ئۇلارنىڭ يەنە ئوقۇغۇچىلارنى مەكتەپكە يىغىش مەجبۇرىيىتىمۇ بار ئىكەن. ئەگەر ئوقۇغۇچىلاردىن بىرنەچچىسى مەكتەپكە كەلمەي قالسا، ئوقۇتقۇچىنىڭ مائاشى تۇتۇلىدىكەن.

مەن بىر دېھقاندىن سورىدىم:

— ئاكا، سىز نېمىشقا ئوغلىڭىزنى مەكتەپكە ئەۋەتمەيسىز؟

— ئوقۇغانىنىڭ نېمە پايدىسى بولدى دەيسىز، ئۇكام، — دېدى ئۇ، — قولۇم - قوشنىلارنىڭ ئوقۇغان بالىلىرىمۇ

ئۆستەڭگە مىراب بولغىنى يوق، بىرەرگە سامانلىقنىڭ ئاچقۇچىمۇ تەگمىدى، ھەممىسىلا كەتمەننىڭ قۇلى بولۇپ ئىشلەۋاتامدۇ. دېھقان خەقنىڭ بالىسى ھامان دېھقان بولىدىغان گەپ ئىكەن. شۇڭا، بالدۇرراق ئېتىز ـ ئېرىق ئىشلىرىغا سېلىپ، كۆزۈمنىڭ يورۇقىدا ئانچە ـ مۇنچە ئىشنىڭ ئېپىنى ئۆگىتىپ قويايي دەيمەن.

مەن بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئويلىنىپ قالدىم: «دېمىسىمۇ، ھازىر ئالىي مەكتەپلەرگە چىقىپ ئوقۇشنىڭ ئىمكانىيىتى يېزىدىكىلەر ئۈچۈنلا ئەمەس، ھەتتا شەھەردىكىلەر ئۈچۈنمۇ تەس بولۇۋاتىدۇ، ئادەمنىڭ جىقلىقى بۇ جەھەتتىمۇ ئىنتايىن كەسكىن رىقابەتنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. لېكىن، بۇ رىقابەتكە خەلقىمىزنىڭ ئاساسىي نوپۇسىنى تەشكىل قىلىدىغان دېھقانلىرىمىزنىڭ بالىلىرى قاتناشمىسا، كىم قاتنىشىدۇ؟ ! كۆز ئالدىدىكى مەنپەئەت ھەمىشە ئەتىگە قارا كۆلەڭگە چۈشۈرىدۇ. ئەجەبا، بىزدە ئاشۇ كۆلەڭگىنى ئىلغا قىلالىغۇدەك ئۆتكۈر كۆز، ئاشۇ كۆلەڭگىدىن نېرى تۇرالىغۇدەك قۇدرەت بولمىسا. مۇشۇ دېھقانلىرىمىز لەنەتلەيدىغان يەھۇدىي جېنىدا: بالىلىرىنى ئوقۇتمىغان ئادەم دەۋزىخى بولۇپ كېتىدۇ، دەيدىكەن. ئەجەب، ئاشۇ كىشىلىرىمىز ئىلىم ـ بىلىم بىلەن كۆزى ئېچىلمىغان پەرزەنتىنىڭ جەبىر ـ جاپا ئوچىقىدا ئۆرتىنىپ ئادا بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى تونۇپ يەتمىگەن بولسا».

ـــ ئۆزىمىزغۇ كەتمەننىڭ قۇلى بولۇپ ئۆتۈپتىمىز، ـــ دېدىم مەن، ـــ لېكىن پەرزەنتلىرىمىزنىمۇ قۇللۇققا تۇتۇپ بەرمەيلى. بەختىمىزنى ھېچبولمىغاندا پەرزەنتىمىزدىن ياكى پەرزەنتىمىزنىڭ پەرزەنتلىرىدىن كۆرەرمىز.

ئۇ ماڭا ئىپادىسىز نەزىرى بىلەن قاراپ قويدى. مەن بۇ

يەردىكى سىرنى چۈشەندىم. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ئىپادە ئۇچقۇنلىرىنى ياندۇرالايدىغان، ئۇنى نەسىھەت ئوتىدا شامدەك ئېرىتىۋېتەلەيدىغان كۈچ ئەمەلىيەت ئىدى. بۇ ئەمەلىيەت پەقەت مۇشۇ تۇپا پۇرقىرىغان تۇپراقتا ئاشۇ دېھقانغا ئوخشاش قىسمەتنى باشتىن كەچۈرۈپ، ئاخىر بەختسىز پەرزەنتى ئالدىدا گۇناھكار هالدا كۆز يۇمغان يەنە بىر تالاي ئىنسانىڭ ئەلەملىك ۋەسىيىتىدىلا ئۆز قۇدرىتىنى كۆرسىتەلەيتتى.

مەن بۇ ئەمەلىيەتنى تونۇپ يەتكەن پېشقەدەم ئوقۇتقۇچىلار بىلەنمۇ ئۇچراشتىم. ئۇلار يوللاردا توپا كېچىپ، ياخشى كۆڭلى ئۈچۈن دەشنەم ئىشتىپ، يەنە ئۆز ئىشلىرىنى سادىقلىق بىلەن ئىشلەۋېتىپتۇ. ئۇلار ئەلەم يۇتسىمۇ، بور توزۇندىلىرىنى يۇتسىمۇ، يەنە ئۆزلىرىنىڭ بىر تالاي تىرىشچان ئوقۇغۇچىلىرى بىلەن پەخىرلىنىدىكەن.

— بىز پەرزەنتلىرىمىزگە ئۆزىنىڭ كىملىكىنى تونۇتالىساقلا، — دېدى ئوقۇغۇچىلىرىنى ئۆيدىن ئەكېلىش ئۈچۈن كېتىۋاتقان بىر ئوقۇتقۇچى ماڭا، — ئۆز بۇرچىمىزنى ئادا قىلغان بولىمىز. ئۆزىنىڭ ئىنسانلىقىنى تونۇيالمىغان ئىنسان ئەڭ بەختسىز ئىنسان. بىز بۇ يولدا ماڭغىنىمىز ماڭغان.

«خەيرلىك يول ! قۇتلۇق يول !» مەن ئۇنىڭ كەينىدىن قاراپ قالدىم. ئۇ توپا كېچىپ كېتىۋاتاتتى. مەن ئۇ توزۇتۇپ كېتىۋاتقان توپا ـ چاڭلار ئارىسىدىن ئالتۇندەك پارقىراپ تۇرغان بىر ئۈمىدنى بايقىغاندەك بولدۇم.

مەن يۇرتۇمغا كېتىۋاتىمەن، ئېگىز هاۋا بوشلۇقىدا ئۇچۇپ كېتىۋاتىمەن. ئايروپىلان دېرىزىسىدىن پەسكە قارىغىنىمدا، ئۇزۇن ـ ئۇزۇنغا سوزۇلغان بىر مۇنچە يوللار يەنە دىققىتىمنى

جەلپ قىلدى. «بۇ يوللار زېمىندا ئېچىلغان، مانا ئاسماندىنمۇ ئېچىلدى، يەنە تېخىمۇ بۈيۈكلۈككە قاراپ ئېچىلىدۇ ھەم ئېچىلىۋاتىدۇ. لېكىن، بىز...» خىيالىم قارا بۇلۇت ئىچىگە شۇڭغۇغان ئايروپىلاندەك تۇتەك ئىچىدە قالدى.

«لېكىن بىز چوقۇم يېتىشىپ ماڭىمىز، ھامان بىر كۈنى ئۆز ئالدىمىزغا يېڭى بىر يولمۇ ئاچىمىز». ئايروپىلان قارا بۇلۇتلار ئىچىدىن چىقتى. قۇياشنىڭ ئاخىرقى نۇرلىرى كۆزلىرىمنى چاقنىتىۋەتتى.

گۇگۇم چۈشتى. ئالدىمدا شەپەق دۇنياسى. ئەنە، كۈمۈش رەڭ شەپەق سۇغا ئوخشايدۇ؛ ئەنە، ئاللىقانداق رەڭلەر بوستانلىقلارغا ئوخشايدۇ؛ ئەنە، تىللادەك تاۋلىنىپ تۇرغان بىر پارچە بۇلۇت ــ ئۇ ھېلىقى توپا ـ چاڭ ئىچىدە ئىلگىرىلەپ كېتىۋاتقان ئالتۇندەك ئۈمىدكە، كېلەچەككە، بەكمۇ يىراق، لېكىن گۈزەل كېلەچەككە ئوخشايدۇ.

ئېھ، ئاسمان، بۇلۇتلار دۇنياسى ! نۇرنىڭ دۇنياسى ! قاناتلىقلار دۇنياسى !

مەن سېنىڭ كۆكسۈڭدە كېتىۋاتقىنىمدىمۇ ئېتىكىدىكى قېرىنداشلىرىم مېڭىۋاتقان يوللارنى ئۇنتۇيالمايمەن.

يوللار، يوللار، يوللار...

1992 ـ يىلى 6 ـ ئاي

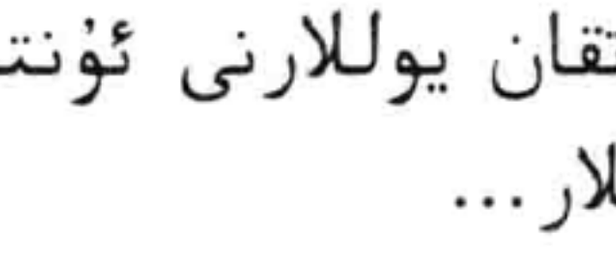

ئوۋ تاماشىسى

مەن ئوۋچى ئەمەس، ئاغىنىلەر، لېكىن ئوۋچىنىڭ ھەمراھى. مەن ئوۋ تاماشىسى كۆرۈۋاتىمەن، سىلەرمۇ ئۆزۈڭلارنىڭ جايىدا ئۆزۈڭلارغا تۇشلۇق تاماشا كۆرۈۋاتقانسىلەر ياكى تاماشا بولۇۋاتقانسىلەر، ئۆلۈمدىن باشقىسى تاماشا، دەپ بىكار ئېيتىلمىغان. راست، بۇ دۇنيا تاماشا دۇنياسى ! ياق، تولۇقراق ئېيتقاندا، بۇ ھەم تاماشا قىلىپ ئويناىدىغان، ھەم تاماشا قىلىۋېتىپ ئويلايدىغان دۇنيا !

مەن ئوۋ تاماشايمىنى، تاماشا قىلىپ ئويناۋېتىپ ئۆزۈمچە ئويلىغانلىرىمنى سۆزلەپ بېرەي. سىلەرمۇ ئۆزۈڭلارغا تۇشلۇق ئوينىغاچ، مېنىڭ ئېيتقانلىرىمنى ئويلاپ باقارسىلەر.

مەن كېتىۋاتىمەن، بىر ئوۋچىغا ھەمراھ بولۇپ كېتىۋاتىمەن. مەن كېتىۋاتىمەن، ئۇنىڭغا، ياق، ئۇنىڭدىن كۆرە ئۇنىڭ مۇرىسىدىكى قارچىغىغا ھەيران بولۇپ كېتىۋاتىمەن.

«توۋا، يېرىم كۈننىڭ ئىچىدە بىر مۇنچە توشقانىنى ئوۋلىۋەتتى ـ ھە، ئۇ !»

ئۇ قارچىغا مېنىڭ ھەيرانلىقىمغا پىسەنت قىلمىغاندەك بېشىنى مەغرۇر كۆتۈرۈپ، ئوۋچىنىڭ مۇرىسىدە خۇددى مەپىدە ئولتۇرغاندەك ئولتۇرىدۇ. شۇ تاپتا ئۇنىڭ قورسىقى توق. ئۇنىڭ قورسىقى بايام ئوۋدىن كېيىن تاشلاپ بەرگەن ئازراق توشقان گۆشى بىلەن تويدى، گادايىنىڭ بىر قورساق تويغىنى باي

بولغىنى، دېگەندەك، ئۇنىڭ شۇ قورسىقىنىڭ تويغىنىمۇ ئۇنى كاتتا زەردارلىق ماقامىغا كۆتۈرۈۋەتكەن ئوخشايدۇ. بولمىسا، ئۇ ئوۋچىنىڭ مۇرىسىدە گىدىيىپ ئولتۇرمىغان بولاتتى.

ئەتىگەن ئوۋغا مېڭىشتىن بۇرۇن ئۇنى ئوۋچى تازا ئاچ قويۇپتىكەن. ئۇنى ئۆيدىن ئاچىققاندا ئۇ ئىگىسىگە دېۋانىدەك تەلمۈرۈپ قارىغاندى، ئىگىسى ئۇنىڭ كۆزىنى تۇماغا[1] بىلەن بىراقلا ئېتىپ قويدى.

ئۇ قۇشنىڭ كۆزىنى قانداق چاغدا ئېچىشنى بىلىدىكەن، تۇنجى توشقان ئۇچرىغاندىلا ئوۋچى تۇماغنى شاقىدە ئېلىۋېتىۋىدى، قارچىغا توشقانغا ئوقتەك ئېتىلدى ۋە بىردەمدىلا ئۇنىڭ ئىشىنى توغرىلىدى. قارچىغا توشقان گۆشىگە ئېغىز تەگكۈزۈپ ئۇلگۈرگىنى يوق، ھەش - پەش دېگۈچە تۇماغا قارچىغنىڭ كۆزىگە، توشقان غانجۇغىغا ئىلىندى. قارچىغا يەنىلا ئاچ ئىدى. ئۇ ئىگىسىگە تەلمۈرگىنى بىلەن ئۇنىڭدىن شەپقەت كېلىدىغانداەك ئەمەس ئىدى. ئۇ قورسىقىغا ئۆزى شەپقەت قىلىشى، داۋاملىق توشقان ئوۋلاپ، ئاخىر ئوۋچىدىن ئازراق نېسىۋە ئېلىشى لازىم ئىدى. شۇڭا، ئۇ كۆزىدىكى تۇماغنىڭ تېزرەك، تېز ئېلىۋېتىلىشىنىلا خالايتتى.

مانا، تۇماغا ئېلىۋېتىلدى. ئۇ قانىتىنى كەرگىنىچە ئۇچۇپ بېرىپ يەنە بىر توشقانىنى پاتىڭدىن ئالدى. بۇ قېتىمۇ ئۇنىڭغا نېسىۋە بېرىلمىدى. چۈنكى، نەپسىنىڭ قانائەتلەندۈرۈلۈشى يىرتقۇچ تەبىئەتنى ۋاقىتلىق بولسىمۇ سۈسلاشتۇرۇۋېتىشى مۇمكىن - دە!

شۇنداق قىلىپ ئوۋچى قۇشنى كەينى - كەينىدىن توشقانغا سالدى. ئاخىر ئوۋچى ئۆز نەپسى سەل قانائەت

---

① تۇماغا — بۇ شىكارغا سېلىنمىدىغان قۇشلارنىڭ باش - كۆزىگە كىيدۈرۈپ قويۇلىدىغان تېرە نىقاپ، بەزىلەر تۇماقە، تۇماق دەپمۇ ئاتايدۇ.

تاپقاندىن كېيىن يىرتقۇچ قۇشنىڭ نەپسىنىمۇ سەل قانائەت تاپقۇزۇشنى لايىق كۆردى. غانجۇغا ئوۋ غەنىيمەتلىرىگە تولدى. قارچىغىنىڭ قورسىقىمۇ تويدى. مانا ئەمدى ئۇ ئىگىسىنىڭ مۇرىسىدە خۇددى بايدەك ئولتۇرىدۇ.

مەن كېتىۋاتىمەن، ئوۋچىغا ھەمراھ بولۇپ كېتىۋاتىمەن، ئۇنىڭغا، غانجۇغىدىكى توشقانلارغا قاراپ ـ قاراپ كېتىۋاتىمەن.

«ھەي، ئوۋچى، ـــ دەيمەن ئۇنىڭغا قاراپ ئىچىمدە، ـــ سەن نېمىدېگەن ئۇستا ! قارچىغىنى گېلىدىن قىسساڭ، سەن ئۇچۇن توشقانىنىڭ گېلىنى سىقىپ تەيىار قىلىپ بېرىدىغانلىقىنى نەدىنمۇ ئۆگەنگەن بولغىيتتىڭ !؟»

«ھەي توشقانلار، ـــ دەيمەن غانجۇغىغا قاراپ ئىچىمدە، ـــ نېمانچە ئاجىز يارىلىپ قالغان بولغىيتتىڭلار. سىلەر قارچىغا جاللات، غانجۇغا دار، ئىنسان قارنى گۆر بولىدىغان شۇم تەقدىرىڭلاردىن قاچانمۇ قۇتۇلارسىلەر؟ !»

ئاغىنىلەر، ئاغىنىلەر، بۇگۈن مەن يەنە ئوۋغا كېتىۋاتىمەن، ئوۋ ئوۋلاش ئۇچۇن ئەمەس، ئوۋنى تاماشا قىلىش ئۇچۇن كېتىۋاتىمەن. مەن ئويۇن كۆرگەندە: «ۋۇي، ئاۋۇنىڭغا قارا، ۋۇي، ئۇنداق بولۇپ كەتتى، ۋۇي، مۇنداق بولۇپ كەتتى» دەپ ۋارقىراپ، ئېرىنىڭ بىلىكىدىن تارتىپ ئىختىيارسىز سۆزلەپ كېتىدىغان ھاياجان چوكاندەك بىر بەندە ئوخشايمەن. كۆرگىنىمنى دەرھال سۆزلىمىسەم بولالمايدىكەنمەن، ماڭا قاراڭلار، ماڭا قاراڭلار...

مانا ئالدىمىزغا يەنە بىر توشقان ئۇچرىدى، ئوۋچى دەرھال تۇماغنى ئېلىۋېتىپ قارچىغىنى قويۇۋەتتى. توشقان قارچىغىنىڭ شەپىسىنى سېزىپ، ئۆزىنى يالغۇز بىر تۇپ چاتقالنىڭ تۈۋىگە ئالدى، لېكىن بۇ جايدا قارچىغىنىڭ ئۆتكۈر

كۆزلىرىدىن يوشۇرۇنالمايدىغانلىقىنى تۇيدى بولغاي، دەرھال ئۇ يەردىن قېچىپ چىقتى. لېكىن، ئۇ قېچىپمۇ ئۇلگۈرەلمەيتتى. ئۇ ئەمدى قانداق قىلار، دەپ تۇرۇۋېدىم، ئۇ دەرھال توختاپ، ئۇچۇپ كېلىۋاتقان قارچىغا كۆزىنى تىكىپ تۇرۇۋالدى. قارچىغا ئۇنىڭ تىكىلىپ تۇرۇۋېلىشىدىن ئەيمىنمىدۇ دەمسىز، ئۇچۇپ كەلگىنىچە بېرىپ ئۇنىڭ دۇمبىسىگە چاڭگال سالدى. بۇنىڭلىق بىلەن توشقان ئۆزىنى تاشلىۋەتمىدى، قارچىغا چاڭگال سالغان ھامان بېشىنى تېخىمۇ قاتتىق تۇتۇپ قويۇق بىر چاتقاللىقا قاراپ يۈگۈردى. قارچىغا ئۇنىڭ بوينىنى قايرىۋەتمەكچى بولۇپ ھە دەپ تارتاتتى؛ توشقان بولسا، ئۇنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلماقچى بولۇپ كۈچەپ بوينىنى سىلكىيەتتى. قارچىغا ئۇنى كەينىگە تارتىپ، توشقان ئۇنى ئالدىغا تارتىپ، ئاخىر ئۇلار چاتقاللىقنىڭ تۇۋىگە يېتىپ باردى. قارچىغا توشقاننىڭ دۇمبىسىگە پاتۇرۇۋالغان تىرناقلىرىنى كۈچەپ كەينىگە تارتتى بولغاي، توشقاننىڭ تېرىسى سويۇلغىلى تۇردى. توشقان جان ئاچچىقىدا ئۆزىنى چاتقاللىققا ئاتتى. قارچىغىنىڭ قاناتلىرى چاتقالغا ئورۇلۇپ، پەيلىرى تىكەنگە ئىلىندى. قارچىغا بۇ زەربىگە چىدىمای توشقاننى قويۇپ بەردى. لېكىن، بۇ چاغدا توشقانمۇ ھالىدىن كەتكەنىدى. ئۇ ئون نەچچە قەدەم يۈگۈرۈپلا يىقىلدى. ئۇنىڭ يارىسىدىن ئاققان قان يەرنى قىپقىزىل بويىۋەتتى.

— بۇگۈن مۇتتەھەم توشقانغا ئۇچراپتۇق، — دېدى ئوۋچى ئۇ «مۇتتەھەم» نى غانجۇغىغا باغلاپ تۇرۇپ.

«ھىم، — دېدىم مەن ئىچىمدە، — ئۇ ئۆزىنى جىممىدە ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرگەن بولسا، مۇتتەھەم بولماسكەن ـ دە».

مەن قارچىغىغا قاردىم. ئۇ پەيلىرى سەل توزۇغان بولسىمۇ، تېخى ساق ئىدى. لېكىن، ئۇنىڭدا بۇرۇنقى

مەغرۇرلۇقتىن ئەسەر يوق، سەل، ياق، خېلىلا شۇمشىيىپ قالغانىدى.

— ئاجىز ئاجىزلىقىغا تەن بەرمىگەن چاغدا كۆچلۈك ئۆزىنىڭ كۆچلۈك ئىكەنلىكىدىنمۇ گۇمانلىنىپ قالامدۇ، نېمە؟ — دەپ سورىدىم ئۇۋچىدىن.

— نېمىگە قاراپ شۇنداق دەيسەن؟ — دەپ سورىدى ئۇ مەندىن.

— قارچىغىنىڭ شۇمشىيىپ قالغانلىقىغا قاراپ دەيمىنا؟

ئۇۋچى گېپىمگە جاۋاب بەرمىدى. لېكىن، ئۇنىڭ بۇگۈنكى شىكارنى توختىتىپ كەينىگە يانغانلىقى مېنىڭ بۇ ھۆكمۈمنى تەستىقلىغاندەك تۇراتتى.

يەنە بىر «بۇگۈن» باشلاندى، ئاغىنىلەر، يەنە بىر سەيلەم باشلاندى. مەن يەنە شىكار تاماشىسى بىلەن كېتىۋاتىمەن.

ئۇۋچى يەنە شۇ ئۇۋچى، قارچىغا يەنە شۇ قارچىغا، كۆزىدە يەنە شۇ تۇماغا.

خۇدا بۇ دۇنياغا توشقاننى شۇنچە جىق يارىتىۋېتىپتىكەن، قارچىغىنىڭ شۇنچە ئوۋلىشىغىمۇ ئۇنىڭ نەسلى قۇرۇمايدىكەن، قۇرۇمايدىكەن.

مانا، ئالدىمىزغا يەنە بىر توشقان ئۇچرىدى. بۇ توشقان ئەتراپتا بىرەر تۇپ چاتقالمۇ ياكى ئويمانلىقمۇ يوق، تۇپتۇز يەردە ئۇچرىغاندى. تۇماغا ئېلىۋېتىلىپ قويۇپ بېرىلگەن قارچىغا ئۇنىڭغا قاراپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقاندا، مەن ئۇ توشقانىنى ئوڭايلا تۇگەيدۇ، دەپ ئويلىدىم. شۇنداقتىمۇ، ئەجەل سايىسى ئۇستىگە چۈشكەندە ھەرقانداق جانلىق قېچىپ بېقىشقا ئۇرۇنىدۇغۇ. لېكىن، بۇ توشقان ئۇنداق قىلمىدى، پوكلا قىلىپ ئۆزىنى ئوڭدىسىغا تاشلىۋەتتى. ئۇنى ئوڭايلا جان تەسلىم

قىلىشقا تەييارلاندى، دەپ قاراپ، ناھايىتى ئەرۋاھىم ئۇچتى. ئەمدى ئۇنى قارچىغا دەررۇ كانىيىدىن ئالىدۇ ـ دە. لېكىن، ئۇنداق بولمىدى. قارچىغا ئۇنىڭ ئۈستىدىن ئەگمەپ ئۆتۈپ كەتتى. بۇ چاغدا توشقان ئوڭدىسىغا يېتىپ پۇتلىرىنى قورسىقىغا يىغىۋالغاندى، كۆزىنى قارچىغىنىڭ ھەرىكىتىدىن ئۈزمەيتتى. قارچىغا توشقانىنىڭ ئۈستىدىن ئىككى ـ ئۈچ قېتىم ئايلىنىپ ئۆتتى. مەن ئۇنىڭ جىممىدە ياتقان توشقانغا نېمە ئۈچۈن ئېتىلمىغانلىقىغا ھەيران بولۇپ قاراپ قالدىم.

ـــ ھەي، ئۇ قۇۋۇ توشقانغا ئۇچراپ قالدى، ـــ دېدى ئوۋچى تۇيۇقسىز ھودۇقۇپ، ـــ ئۇ بارمىسا بولاتتى، ئېتىلمىسا بولاتتى...

ئۇنىڭ گېپىنىڭ ئايىغى چۈشۈپ بولغۇچە، قارچىغا توشقانغا قاراپ ئۆزىنى ئاتتى.

ۋاھ ... ۋاھ...

ۋۇي، نېمە بولدى، دېمەمسىلەر؟ كۈتۈلمىگەن بىر ئىش بولدى، بىر كارامەت يۈز بەردى !

توشقان پۇتلىرىنى قايتىدىن قورسىقىغا يىغىپ تۇرۇپ ئۇستىگە ئېتىلىپ چۈشكەن قارچىغىنىڭ پوكىنىغا زەرب بىلەن تەپتى.

مانا كارامەت ! مانا كارامەت !...

قارچىغا خۇددى قاۋىقىغان توپتەك كۆككە كۆتۈرۈلۈپ كەتتى، لېكىن ئۇ قانچە تېز كۆتۈرۈلگەن بولسا، شۇنچە تېز يېنىپ چۈشتى. بۇ ئۇنىڭ ئېتىلىپ چۈشۈشى ئەمەس، بەلكى مۇشۇك ھاۋاغا ئېتىۋەتكەن چاشقانىنىڭ ئەجەللىك چىرقىراش بىلەن يەرگە چۈشكىنىدەك چۈشۈش ئىدى. قارچىغا شۇ چۈشۈش بىلەن تەڭ قاناتلىرىنى بىرنەچچە پالاقشىتىپ، سۇنايلىنىپ جىممىدە يېتىپ قالدى. مەن بۇ كۆرۈنۈشكە قاراپ قېتىپ

تۇرۇپلا قالدىم.

— ئۆلدى، — دېدى ئوۋچى چوڭقۇر خورسىنىپ.

— نېمە؟

ئۇ جاۋاب بەرمىدى.

مەن توشقان ياتقان يەرگە دەررۇ قارىدىم.

بۇ چاغدا توشقان ياتقان جايىدىن تۇرۇپ پىڭىلداپ قېچىپ كېتىۋاتاتتى. دېمەك، ئۆلگىنى قارچىغا ئىكەن.

مانا، ئاجىزلىقىغا تەن بەرمەيدىغان «ئاجىز» نامىڭ كارامىتى!

مانا، ئۆلۈم تەھلىكىسى ئالدىدا شۇمشىيىپ تۇرمايدىغان جان ئىگىسىنىڭ كارامىتى!

مۇشۇكمۇ بۇلۇڭغا قىستىلىۋەرسە يولۋاسقا ئايلىنىدۇ، دېگەن بىر گەپنى ئاڭلىغانىدىم. دەرھەقىقەت، شۇنداق بولىدىكەن. ئاجىزنى كۆچلۈك بوزەك قىلىۋەرسە، ئاجىزمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق كۈچ كۆرسەتمەي قالمايدىكەن. غەزەپ ئاجىزنى كۈچلۈكتىنمۇ كۈچلۈك قىلىۋېتەلەيدىكەن.

ئەي، ئاجىزلارنى ياشاش ئىمكانىيىتىگە مۇيەسسەر قىلغان ئىرادە!

— ئەي، ئىرادە!

— شۇنداق، ئىرادە شۇنداق، — دېدى ئوۋچى ئاغزىمدىن ئىختىيارسىز چىقىپ كەتكەن ئاخىرقى سۆزۈمگە ئۇلاپلا، — قارچىغا مۇشۇنداق بىئەجەل ئۆلۈم ئىرادە قىلىنغانىكەن.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئۆزۈمنى خىيالدىن يىغىۋالدىم.

— قارچىغا ئۆلۈم ئىرادە قىلىنغان دېدىڭما؟

— شۇنداق. بولمىسا، ئۇ شۇنچە قۇدرەتلىك تۇرۇپ ئاجىز بىر توشقانىنىڭ تېپىكى بىلەن ئۆلەرمىدى؟

«تەقدىر ـ ئىرادە» توغرىسىدا ئۇنىڭ بىلەن گەپ قىلىشىپ يۈرگۈم كەلمىدى. پەقەت باياتىن بېرى چۇشىنەلمىگەن بىر

ئىشنى ئۇنىڭدىن سورىۋالدىم:

ــ قارچىغاڭ بايام توشقانغا ئۇدۇللا ئېتىلماي، نېمە ئۈچۈن ئەتراپىدىن بىرنەچچە قېتىم ئەگىلىپ ئۆتتى؟

ــ ئۇ قۇۋۇ توشقانغا دۇچ كەلگىنىنى، ئېتىلىپ بارسا، ئۆلۈپ كېتىشى مۇمكىنلىكىنى پەملىگەن.

ــ كېيىن ئەمىسە نېمىشقا ئېتىلىپ باردى؟

ــ ئۇ ئاچ ـ دە !

«ئاچ؟ ... كىم ئاچ؟... قارچىغا ئاچ؟... ھەئە، ئۇ ئاچ ئىدى، لېكىن ئوۋچىنىڭ ئاچ قويغانلىقى تۈپەيلى ئاچ ئىدى. ئاچلىق ھەرقانداق جان ئىگىسىنى نېمە كويغا سالمايدۇ !؟ راست، ئۇنى توشقانغا سالدۇرغانمۇ ئاچلىق، ئۇنىڭ تەبىئىتىنى تېخىمۇ يىرتقۇچ قىلىۋەتكەنمۇ ئاچلىق، ئاخىر ئۇنىڭ بېشىغا چىققانمۇ يەنە شۇ ئاچلىق...»

مەن سۈنايلىنىپ ياتقان قارچىغىدىن كۆزۈمنى ئۈزۈپ ئوۋچىغا قاردىم. ئوۋچىنىڭ چىرايىدا بىر خىل مەيۈسلۈك، ئەلەم، پۇشايمان بار ئىدى. ئۇ قارچىغىسىنىڭ يېڭىلگەنلىكىگە مەيۈسلەنگەنىدى. بىر ئاجىز توشقانىنىڭ قاراپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ باتۇر قارچىغىسىنى ئۆلتۈرۈپ قويغانلىقى ئۈنىڭغا ئەلەم قىلغانىدى. پۇشايمانچۇ.. ئۇ ئۆزىنىڭ قىلمىشىغا پۇشايمان قىلدى، دەۋاتامسىلەر؟ ياق ! ئۇ بۇنىڭغا پۇشايمان قىلمىغان، بەلكى ھازىر قېچىپ كەتكەن توشقاننى ئوۋلىيالمىغانلىقىغا، بۇنىڭدىن كېيىن ئۇچرايدىغان توشقانلارنى ئوۋلىيالمايدىغانلىقىغا پۇشايمان قىلغان. بۇ پۇشايماندا ئاچلىق، تويمىغۇر بىر ئاچلىق نامايان بولۇپ تۇراتتى. زادى كىم ئاچ ئىكەن؟ قارچىغا؟ ياق، ھەقىقىي ئاچ ــ ئوۋچى، پۈتكۈل ھايۋاناتنى غانجۇغىسىغا ئارتىۋالسىمۇ يەنىلا كۆزى تويمايدىغان مۇشۇ نەپسانىيەتچى ئوۋچى ! ئۇ قارچىغىنى ئۆزىنىڭ تويماس نەپسىگە قۇل قە-

لىۋالمىغان بولسا، قارچىغىنىڭ نەپسى بىرەر پارچە گۆش بىلەنلا ھەل بولغان بولاتتى. قارچىغىنىڭ تەبىئىتىنى شۇنچە ۋەھشىيلەشتۈرۈۋەتكەن مۇشۇ ئاچ كۆز ئووچىنىڭ ئەسلى يىرتقۇچ، لېكىن نىقابلانغان تەبىئىتى. ئۇ تۇماغىنى قارچىغىنىڭ كۆزىگىلا ئەمەس، بەلكى ئۆزىنىڭ قەلبىگىمۇ كىيگۈزۈشنى بىلىدۇ. شۇڭا، ئۇ شۇنداق، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ شۇنداق !...

مەن يەنە ئووچىنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلىپ قاردىم. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن پۇخادىن چىقالماي دەرد چېكىپ قالغاندەك بىر ئالامەت چىقىپ تۇراتتى. راست، ئۇ ئازراقمۇ پۇخادىن چىقالمىدى، لېكىن مەن سەل پۇخادىن چىقتىم. ئاجىز توشقاننىڭ غەلىبىسى مېنى سەل پۇخادىن چىقارغانىدى. ئاجىز توشقاننىڭ غەلىبىسى قارچىغىنى پاجىئەلىك مەغلۇبىيىتى بىلەن، ئووچىنى ئەلەملىك رەسۋاچىلىق بىلەن تاماشا كۆرسىتىش سەھنىسىگە چىقارغان، مەن بۇ تاماشىنى كۆرۈپ خىلىلا پۇخادىن چىقىپ قالغانىدىم.

مەن سەل ... خىلىلا... دېدىم، نېمىشقا تولۇق پۇخادىن چىقتىم دېمىدىم، ئاغىنىلەر، بىلەمسىلەر؟ راست، قاچان مەن پۇخادىن تولۇق چىقىمەن؟ ئاچ كۆز قۇتراتقان ئاچ بېشىنى يېدى، ئەمدى ئاشۇ ھەقىقىي ئاچ كۆز بېشىنى يېگەنىدىمۇ؟ بىر ئاچ كۆز يوقالغان بىلەن بارلىق ئاچ كۆزلۈك يوقاپ كەتمەيدۇ. شۇنىڭغا قارىغاندا، ئاچ كۆز ئەمەس، ئاچ كۆزلۈك يوقالغاندا، بىر ئۆزىنىلا ئويلاپ، باشقا جان ئىگىلىرىنى نەزىرىگىمۇ ئىلمايدىغان شۇ پەسكەش ئاچ كۆزلۈك يوقالغاندا، ئاندىن مەن تولۇق پۇخادىن چىقىدىغان ئوخشايمەن.

قېنى، تاماشا قىلىپ تۇرايلى، ئاغىنىلەر، ئىنساپ بەرسە، ھەممىمىزلا تەك پۇخادىن چىقارمىز.

1996 ـ يىلى 12 ـ ئاي

ئاق لىباسلىق پەرىشتە

(« 8- ماي» دۇنيا قىزىل ھىلال ئاي، قىزىل كىرىست بىرلەشمىسىنىڭ قۇرۇلغان خاتىرە كۈنىگە بېغىشلايمەن)

ئاق... ئاق... ئاق... مەن ئاپپاق بىر دۇنياغا كېلىپ قالدىمغۇ؟ ! كۆز ئالدىمدىن پەقەت ئاق نەرسىلەرلا ئۆتىدۇ، خۇددى بۇلۇتتەك، پاختىدەك، سۈتتەك، قاردەك...

تېنىم سەل مۇزلىغاندەك قىلىدۇ. مەن راستلا قارلىق دالىدا يېتىپ قالغان ئوخشىمامدىمەن؟ ياق قار ئەمەس ئىكەن. ياتقان يېرىم ئاپپاق چېچەك دۇنياسىمۇ يا؟ «گىرت ـ گىرت...» بۇ قايچا ئاۋازىغۇ... چېچەكلەرنى كەسمەكچىلار، كەسمەكچىلار، ئۇ بىزنىڭ ئەتىكى مېۋىمىز... ياق، بۇ چېچەك دۇنياسى ئەمەس ئوخشايدۇ، دىمىقىمغا ئۇرۇلۇۋاتقىنى باشقا پۇراق، باشقىلا بىر پۇراق...

ئاق... ئاق... ئاق... ئاق دۇنيا... پاختا دۇنياسى... قار دۇنياسى... سۈت دۇنياسى... بۇلۇت دۇنياسى... مەن بۇلۇت دۇنياسىدا ئۇچۇۋاتىمەن، ئۇچۇۋاتىمەن...

مەن كۆزۈمنى ئاچقىنىمدا ئۆزۈمنى ئاپپاق چۈشەكنىڭ ئىچىدە كۆردۈم. كارىۋاتمۇ ئاپپاق... تاملارمۇ ئاپپاق... بېشىمدا قاردەك لىباس كىيگەن بىر قىز تۇرۇپتۇ، ئۆڭكى ئاپپاق، قوللىرىمۇ ئاپپاق... بۇ كىمدۇ؟ ئۇ ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرىدى، چىشلىرىمۇ خۇددى سەدەپتەك ئاق. ئۇ ئاپپاق بىرنەرسە بىلەن

پىشانەمنى سۈرتتى. بۇ يۈمشاق مامۇقمۇ؟ ! توغرا، ئاق قۇ، ئاق قۇ... ئاق قۇ ئاپپاق بۇلۇتلار دۇنياسىدا، مەنمۇ شۇ يەردە... مەن بۇلۇتلار ئۈستىدە ئۇچۇۋاتىمەن... ئۇچۇۋاتىمەن...

مەن بېھىشكە بارغان ئوخشايمەن. ھېلىقى ئاق دۇنيا ئاپپاق ئەتىرگۈللەر دۇنياسى ئوخشايدۇ. ھېلىقى قىز... ھە، تاپتىم، پەرىشتە ! ئاق لىباسلىق پەرىشتە ! ئۇ شۇنداق مۇلايىم، شۇنداق مېھرىبان... قۇندۇزدەك قارا چاچلىرى تۇن ئاسمىنىنى ئەسلىتىدۇ، مېھرلىك كۆزلىرى يۇلتۇزدەك چاقناپ تۇرىدۇ، ئەگمە قاشلىرى ھىلال ئايىنىڭ ئۆزى... راست، ھىلال ئاي ! ئۇ كۆكنىڭ زىننىتى، تۇننىڭ چىرىغى... ئايىنىڭ چۆرىسىدە ئاپپاق بۇلۇت... ئۇ ئاق لېچەك تاقىغان ئانىنىڭ چىرايى. ئۇ ماڭا دەمدە بېرىۋاتىدۇ، ئۇ مېنىڭ ئانام ! ياق، ئۇ ماڭا زەمزەم بېرىۋاتىدۇ، ئۇ مېنىڭ پەرىشتەم !

ئېھ، ئاينى ئورىۋالغان ئاق بۇلۇتلار، مەن سىلەرنىڭ قوينۇڭلاردا ! ياق، مەن سىلەرنى ئۇچار گىلەم قىلىپ ئۇچۇۋاتىمەن... ئۇچۇۋاتىمەن...

مەن چۈش كۆرۈپتىمەن، جىق چۈش كۆرۈپتىمەن، ئۇزاق چۈش كۆرۈپتىمەن. مەن ئەمدى ئوڭۇمدا. ئەتراپىم ھەقىقەتەن ئاق دۇنيا ئىكەن. ئاق خالاتلىق دوختۇر ـ سېستىرالار كۈندە بېشىمدا چۆرگۈلەپ يۈرىدۇ. مەن ئۇلاردىن چېچەك پەسلىنىڭ ئىللىقلىقىنى ھېس قىلىمەن. ھېلىقى ئانامدەك كۆيۈمچان سېستىرا قىزنىڭ كۈتۈشى بىلەن خېلى ماغدۇرۇمغا كېلىپ قالدىم. تۇڭا، ھەر قېتىم ئۇنىڭ قاشلىرىغا كۆزۈم چۈشكەندە ھىلال ئايىنى، قاراڭغۇلۇق ئىسكەنجىسىدە دېمى سىقىلىپ، زۇلمەت چۈمپەردىسى بىلەن كۆزى باغلانغان تەبىئەتكە سۈبھى

تاڭغا ئۇلىشىۋالغۇچە ھەمدەمدە بولغان ئاشۇ ھىلال ئايىنى ئەسلىگۈم كېلىدۇ. تۇرۇپلا ئۇنىڭ ئۆزى ماڭا ئايدەك بىلىنىدۇ. راست، ئۇ ئاي؛ ئۇ مېنى قاراڭغۇ كېچىلەردە ئۇمىد شولىسى بىلەن يورۇتقان ئاي. كېسەللىك زۇلمىتى كۆزۈمنى باغلىغاندا، ئاغرىق زۇلمى پۈت ـ قولۇمنى ماتىغاندا، مېنى يۆلەپ مېڭىپ، ساغلام، تازا تاڭ ھاۋاسىغا ئۇلاشتۇرغان ئاي. مەن ئەمدى ئەركىن نەپەس ئالىدىغان بولدۇم. ھېلىلا قاناتلىنىپ ماموق بۇلۇتلار ئۈستىدە پەرۋاز قىلىپ ئۇچقۇم كېلىدۇ، ھېلىقى چۈشۈمدە كۆرگەن ئاق ئەتىرگۈللەر دۇنياسىدا ئوينىغۇم، يۇرگۈم كېلىدۇ. لېكىن، پەرىشتەمچۇ...

مەن بۇگۈن دوختۇرخانىدىن چىقتىم. دەرۋازىدىن چىققاندا خۇددى ئاجايىپ قىممەتلىك بىرنەرسىسىدىن ئايرىلىشقا قىيمىغان ئادەمدەك كەينىمگە بۇرۇلدۇم. ئۇ بايا مېنى ئۆزىتىپ چىققان يېرىدە ــ ئاپپاق ئالما چېچەكلىرىنىڭ تۈۋىدە تۇرۇپتۇ. شۇ چاغدا ئالمىزارلىق كۆزۈمگە جەننەت بېغىدەك كۆرۈنۈپ كەتتى.

«خەير، پەرىشتە، ــ دېدىم كۆڭلۈمدە، ــ ئاق لىباسىڭ ئاق دىلىڭنىڭ سۈرىتى ئىكەن. سەن بار ئىكەنسەن، ھەرقانداق ماكان جەننەتتەك بىلىنىدۇ!»

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

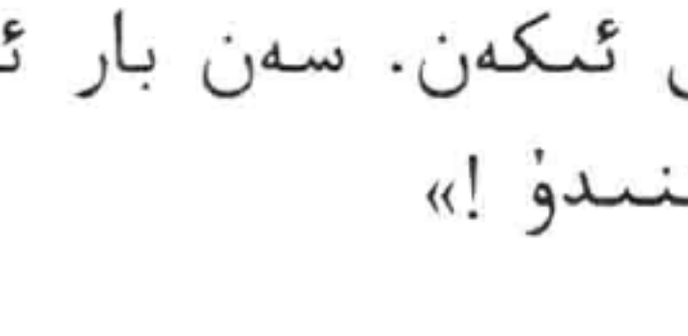

بارماق هەققىدە پاراڭ

قولۇڭنى ئاچ، بۇرادەر، بارماقلىرىڭغا دىققەت قىل.

باشمالىتىقىڭ پاكار، دىققاق بولسىمۇ ئالاھىدە مەرتىۋىلىك. بارچە يارامليقىڭ بەلگە نىشانى بىر شۇڭىڭغىلا مۇجەسسەم قىلىنغان. ئەجەبا، بۇ ئۇنىڭ ھەممىنىڭ ئالدىغا يارلىپ قالغانلىقى ئۇچۇنلا شۇنداق بولغانمىدۇ؟ ئۇنىڭ قولىدىن كېلىدىغىنى پەقەت ماختاشلا. ئۇنى يالغۇز ھالدا بىر ئىشقا سالساڭ، ماختىغۇدەكقۇ ئەمەس، ھەتتا تىلغا ئالغۇدەكمۇ بىرەر ئىش قىلالمايدۇ.

ئۇنىڭغا قارىغاندا ئىككىنچى بارماقنىڭ خىلى پەيزى بار. بەزىدە ئۇ نىشانغا توغرىلانغان يانىڭ ئوقى، ئۇنىڭ بىلەن خەققە يىراق ـ يىراقلارنى ئىما قىلسەن؛ يېقىنغا ئىشلەتكەندە ئۇ خۇددى بىر بېگىز، نەپرەتلەنگەن ئادىمىڭنىڭ كۆزىگە تۇرتىسەن.

ئوتتۇرانچى بارمقىڭ ھەممىدىن ئېگىز، ئىككى يېنىدا ئۇنى ھۆركىرەتكەن قولداشلىرى بولغىنى ئۈچۈنمىكىن، ئىشقىلىپ ئۇنىڭ بىلەن بەچچىۋازنىڭ ھەيۋىسىنى كۆرسىتىسەن.

تۆتىنچى بارماقنا كەلسەك، ئۇنىڭ نېمىگە ئىشلىنىدىغانلىقى تۇرماق، ھەتتا ئىسمىنىمۇ بىلمەيسەن، شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ بېلىگە ئالتۇندىن كەمەر قادايسەن.

چىمچىلىقىڭ ھەممىدىن كىچىك. شۇنچە ئوماقلىقىغا

قارىماي، ئۇنى يارىماسلىقنىڭ نىشانىسى قىلىسەن.

بارماقلارنىڭ ئۆز ئالدىغا ئاشۇنداق سۈپەتلىرى ۋە قېلىپلىشىپ قالغان ئۇششاق - چۈششەك ۋەزىپىلىرى بار. لېكىن، قولنى تەشكىل قىلىش سۈپىتى بىلەن ئۇنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى بىرنەرسىنى تۇتۇش ۋە ئېلىشقۇ. مەيلى ماختانچاق دوغلاق بارماق بولسۇن، مەيلى ئۇرۇشقاق كۆرسەتكۈچ بارماق ۋە مەيلى غۇرۇرلۇق ئۇزۇنتۇرا ياكى نامسىز ياسانچۇق ۋە ياكى شا كىچىك چىمەلتەك بولسۇن، ھېچقايسىسى ئۆز ئالدىغا بىرنەرسە تۇتالمايدۇ. ئالدىنقى ئىككىسى بىرلەشسە، بىرنەرسىنى چىمدىيالىشلا مۇمكىن. ئۇلارغا ئوتتۇرانچى بارماق بىرلەشسە، يېرىم چىمدىملا بولالايدۇ، ئۇلارغا نامسىز بارماق بىلەن چىمچىلاق بىرلەشسە، ئاندىن تولۇق بىر چىمدىم بولالايدۇ. ئۇلار ھەقىقىي چاڭگال بولۇپ بىرنەرسىنى يۇلۇۋېلىشى ئۈچۈن يۇزەكىلا ئەمەس، بەلكى تېگى - تەكتى بىلەن بىرلىشىشى كېرەك.

ئۆملۈك دېگەن نېمە؟ دەپ سوريدىڭىز، بۇرادەر. ئۇنىڭ نېمىلىكىنى مانا بارماقلىرىڭلا بىلدۇرۇۋاتىدۇ. ئۈچ بارماق بىرلەشسە قەلەم تۇتالايدۇ، بەش بارماق بىرلەشسە قىلىچ تۇتالايدۇ؛ بەش بارمىقىڭ چېچىلسا، ھاي ئۇنداق قىلما، ماڭا ئىچىڭ ئاغرىسۇن، دەپ كەينىڭگە يانسەن؛ بەش بارمىقىڭ تۇگۈلسە، دۇشمىنىڭنىڭ خامىرىنى يارسەن...

ئالقىنىڭنى ئاچ، بۇرادەر، بارماقلىرىڭغا قارا ! بايام دېگەندەك ئۇنىڭ بوي - بەستى بىر خىل يارالمىغان: بىرى پاكار، بىرى ئېگىز؛ بىرى ئورۇق، بىرى سېمىز. ئۇنىڭ قاتارىمۇ تەڭشەلمىگەن: يا پاكاردىن ئېگىزگە قاراپ تىزىلمىغان، يا ئېگىزدىن پاكارغا قاراپ. سەن تەڭشەلمىگەن جاھانىڭ تىمسالىنى بۇ تەكشىسىز قاتاردىنمۇ كۆرەلەيسەن.

دەرھەقىقەت، بۇ دۇنيا تەڭشەلمىگەن، لېكىن ئۆملۈكلا ئۇنى نىسپىي ھالدا تەڭشەپ تۇرالايدۇ. ئەگەر ئىنسانىنىڭ بەش بارمىقى ئۆملىشىپ ھەربىرىكەت قىلىپ تۇرمىغان بولسا ئىدى، بۇ چاغقىچە ئايرىم مەۋجۇتلۇقنى يوقىتىپ، ياكى تۇياقسىمان مونەككە، ياكى بىر پارچە ياپىلاقسىمان گۆشكە ئايلىنىپ كەتكەن بولاتتى. بۇنىڭغا قارىغاندىمۇ ئېنىق: مېنىڭمۇ، سېنىڭمۇ، ھەممىزنىڭمۇ مەۋجۇتلۇقىمىز پەقەت ئۆملۈكتە، ئۆملۈكتە !

1997 ـ يىلى 6 ـ ئاي

مۇنازىرە

زوئولوگىيە ئالىمى، ئەخلاقشۇناس ۋە شائىر ئۇچى باغچىنى ئايلىنىپ كېلىپ بۆرە سولانغان بىر تۆمۇر قەپەسنىڭ ئالدىدا توختىدى.

— بۆرە بىلەن ئىت ئەسلىي بىر ئائىلىنىڭ بالىلىرى، — دېدى ئالىم ئەخلاقشۇناس يېتىلمۇالغان ئىتنى بۆرىگە سېلىشتۇرۇپ، — قاراڭلار، بوي ـ تۇرقى ئوخشاش، ئىككىلىسى گۆشخور، چىشلىرى ئوخشاش قىرىق ئىككى تال، پۇتلىرىنىڭ ئۇزۇن ـ قىسقىلىقىمۇ ئوخشاش، ئالدى پۇتلىرىنىڭ بارمىقى بەش، كەينى پۇتلىرىنىڭ بارمىقى تۆت...

ئەخلاقشۇناسنىڭ تۇيۇقسىز كۈلكىسى ئالىمنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى. ئالىم بىلەن شائىر ئىككىسى ئۇنىڭغا تەئەججۇپ بىلەن قارىدى. ئەخلاقشۇناس ئۆزىنى كۈلكىدىن توختاتتى ۋە قەپەسنىڭ ۋادىكىنى خۇددى ئىتنىڭ بېشىنى سىلىغاندەك سىلاپ تۇرۇپ:

— بۇ ئىككىسى ئەسلىي بىر ئائىلىگە مەنسۇپ بولسا، — دېدى، — ئەمىسە بىز بۆرىنىمۇ ئاخىر ئىتمىزغا ئايلاندۇرۇۋالغۇدەكمىز.

— قەپەسكە سولاپمۇ، تەخسىر؟ — دەپ سورىدى شائىر.

— ئەلۋەتتە، — دېدى ئەخلاقشۇناس تەمەننا بىلەن كېرىلىپ.

— ئۇ، — دېدى شائىر، — قەپەستە ئىتلىرىدەك ياۋاش

كۆرۈنگىنى بىلەن قەپەستىن چىقىقان ھامان ئۆز تەبىئىتىنى نامايان قىلىدۇ. سىلىنىڭ روھىي قەپەسلىرىنى بۇزۇپ چىقىۋاتقان ئەركىن ئىنسانىنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىدىنمۇ بۇنى ھېس قىلالمامدىلا !؟

ئالىم ئۇلارنى دەتالاشقا سېلىپ قويماسلىق ئۈچۈن دەرھال سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

ــ بۆرە بىلەن ئىتنىڭ ئوخشاشلىقى يەنە شۇ يەردىكى، ئىككىلىسى ئون ئىككى ـ ئون ئۈچ يىل ئۆمۈر كۆرىدۇ...

ــ لېكىن، ــ دېدى شائىر ئالىمنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، ــ بىرى ئەركىنلىكتە ئۆمۈر كۆرىدۇ، بىرى ئەسىرلىكتە.

ــ يەنە بىر ئوخشاشلىق، ــ دېدى ئالىم تەمكىنلىك بىلەن سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ــ ئىككىلىسىنىڭ بالىسى ئوخشاشلا ئىككى يىلدا يېتىلىدۇ...

ــ لېكىن، ــ دېدى شائىر يەنە ئالىمنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، ــ ئىت كۈچۈكى ھامان ئىت بولۇپ يېتىلىدۇ، بۆرە كۈچۈكى ھامان بۆرە بولۇپ.

ئەخلاقشۇناس شائىر بىلەن مۇنازىرىلەشمەكچى بولۇپ ئەمدىلا ئاغزىنى ئېچىشقا تەمشىلىۋىدى، قەپەستىكى بۆرە خۇددى شائىرنىڭ سۆزىنى تەستىقلىغاندەك بېشىنى كۆتۈرۈپ ھۇۋلاپ كەتتى. بۆرىنىڭ ھۇۋلىشىنى ئاڭلاپ ئىت بوينىنى باغلىغان تانىنى ئىگىسىنىڭ قولىدىن تارتىپ ئۈزۈپ بەدەر قاچتى. ئەخلاقشۇناس ئىتنىڭ كەينىدىن ھايـ ـ ھايلىغىنىچە قوغلاپ چىقىپ كەتتى.

1997 ـ يىلى 8 ـ ئاي

ئايغىر ۋە سەركە

بىر چاغلاردا تاغقا چىقتىم. ئۇ يەردە كۆرگەن بىر ئايغىر پەقەت ئېسىمدىن چىقمايدۇ. يايلاقتا بىر توپ يىلقا ئوتلاپ يۈرىدۇ. بىر ئايغىر ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا چۆرگۈلەپ چاپقىنى چاپقان. مەن يىلقىچىدىن سورىدىم:

— بۇ ئايغىرنىڭ نېمىشقا بۇنداق چېپىپلا يۈرىدۇ؟

— بۇ ئۇنىڭ يىلقىلارنى قوروقداپ يۈرگىنى، — دېدى يىلقىچى.

دېگەندەك، بىر چاغدا بىرنەچچە ئات كېلىپ ئۇ يەردىكى يىلقىنىڭ ئارىسىغا قوشۇلۇۋالماقچى بولۇۋىدى، ئۇ ئايغىر چىشلەپ، تېپىپ دېگەندەك بىر ھەرىكەتلەر بىلەن ئۇ ئاتلارنى ئارىغا كىرگۈزمىدى. ئاز ئۆتمەي يىلقىلارنىڭ ھەرىكىتى خېلى جىددىيلىشىپ قالدى. ئايغىر بولسا ھە دەپ كىشنەپ، چاپچىپ، ئاخىر يۈگۈرۈشكە باشلىدى. يىلقىچىمۇ ھوشيارلىق بىلەن ئەتراپقا قاراپ دەرھال مۇرىسىدىكى مىلتىقىنى قولىغا ئالدى. بىرئازدىن كېيىن تاغنىڭ يانباغرىدا بىرنەچچە بۆرە پەيدا بولدى. بۇ چاغدا ئايغىر قانداق قىلدى دېمەمسىلەر؟ ئۇدۇل بۆرىلەرگە قاراپ يۈگۈردى. بۆرىلەرمۇ قۇۋۇ ئىكەن، بىرى ئۆزىنى دالدىغا ئالغاندەك قىلدى، لېكىن بىرنەچچىسى يان تەرەپتىن يىلقىلارغا تاشلاندى. ئاتلار ئۆپۈر ـ تۆپۈر بولۇپ كەتتى. ئايغىر بۇنى كۆرۈپ دەرھال كەينىگە بۇرۇلدى ـ دە، چېپىپ كەلگىنىچە بىرنى بۆرىلەرنى غەزەپ بىلەن سۈرگىلى تۇردى.

بۆرىلەر ئۆزىنى چاغلىماي ئايغىرغا تاشلانغان ھەمراھىنىڭ ئۆلۈكىنى قالدۇرۇپ، قالغانلىرى بەدەر قېچىشتى. كەينىدىن بىزنىڭ يىلقىچىمىزمۇ مەرگەنلىك بىلەن بىر بۆرىنى ئېتىۋالدى. بۇ چاغدا ئۇ ئايغىر قۇلاقلىرىنى دىڭگايتىپ، كۆزلىرىنى ھەر تەرەپكە تىككىنىچە يەنە ئۆز ئۇيۇرىنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى.

مەن يىلقىچىغا دېدىم:

— بۇ ئايغىرنىڭ قالتىس ئىكەن جۇمۇ!

— سەردار دېگەن شۇنداق بولمىسا، — دېدى يىلقىچى مەمنۇنىيەت بىلەن كۈلۈپ قويۇپ، — ئۇنى سەردار دېگىلى بولامدۇ. ئايغىر دېگەن يىلقىنىڭ سەردارى ـ دە!

شۇ قېتىمقى يايلاق سەپىرىمدىن كېيىن ئارىدىن بىرنەچچە يىل ئۆتۈپ چەت ئەلگە چىقتىم. ئۇ يەردە كۆرگەن بىر ئىش كۆڭلۈمگە تېخىمۇ ئورنىشىپ قالدى.

مەلۇم بىر رايوندا بىر زامانىۋى قۇشخانا بار ئىكەن. ئۇ يەردە كۈنىگە مىڭلاپ، ئون مىڭلاپ قويلار سويۇلۇپ تۇرىدىكەن. تاغلاردا بېقىلغان قويلارنىڭ قان پۈراپ تۇرىدىغان قۇشخانىغا ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن كىرمىكى ئوڭاي ئەمەسقۇ. قويلار بۇ يەرنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا كەلگەندە ئۈركۈشۈپ ھە دەپ ئۈيان ـ بۇيان قاچىدىكەن. پادىچىلار ئەتراپنى قورشاپ مىڭبىر جاپادا ئۇلارنى قۇشخانىغا سولايدىكەن. كېيىن ـ كېيىن بېرىپ قۇشخانىدىكىلەر بۇ ئىشقا بىر ئوڭاي ئامال تېپىپتۇ: يوغان بىر سەركىنى ئەكېلىپ ئۇنى قۇشخانىغا كىرىپ ـ چىقىدىغان قىلىپ ئۆگىتىپتۇ. توپ ـ توپ قويلار ماشىنىدىن چۈشۈرۈلگەن ھامان ھېلىقى سەركە قويلارنىڭ ئالدىغا چىقىدىكەن ـ دە، پادىنى باشلاپ ئۇدۇل قۇشخانىنىڭ ئىچىگە قاراپ ماڭىدىكەن. قويلار ئۆزلىرىنى سەركە باشلاپ كېتىۋاتقىنى ئۈچۈن ئىككى

يېنىغا قارىماي ناھايىتى ئىشەنچ بىلەن ئۇنىڭ كەينىدىن كىرىدىكەن. سەركە بولسا، ئۇدۇل ماڭغىنىچە قۇشخانىنىڭ نېرىقى بېشىدا ئۆزى ئۈچۈن مەخسۇس تەييارلانغان كىچىك ئىشىكتىن سىرتقا چىقىپ كېتىدىكەن. باشقا قويلار بولسا، ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا زامانىۋى ئۇسكۇنىلەرگە تۇتۇلۇپ، تېرىسى ئۇيان، كاللا ـ پاقالچىقى بۇيان بولۇپ، پەقەت پىشۇرۇپ يېسىلا بولىدىغان ھالەتتە قۇشخانىدىن ئۇزىتىلىدىكەن.

ھېلىقى سەركىچۇ؟ ئۇ يەنە ئالدى دەرۋازىغا كېلىپ پادا ـ پادا قويلارغا باش بولىدىكەن، ئۇلارنى ئەكىرىپ پىچاققا تۇتۇپ بېرىپ يەنە ئۆزى يېنىپ چىقىدىكەن.

بۇ سەركىنى كۆرۈپ يۈرتۇمدا كۆرگەن ھېلىقى ئايغىرنى ئېسىمگە ئالدىم. ئايغىر يىلقىلارنىڭ سەردارى بولسا، سەركە قويلارنىڭ سەردارى ئىدىغۇ ! ئايغىردا بار خىسلەت نېمىشقا بۇ سەركىدە يوق؟ بۇنىڭدىكى سەۋەب زادى نەدە؟

جىق ئويلىنىپ، بۇ سوئالىمغا جاۋاب تاپالمای، ئاخىر بۇنى سەركە بېتەكلىگۈچىدىن سوردىم.

ـــ ئەخمەق، ـــ دېدى ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ، ـــ ئايغىردا بار خىسلەتنىڭ سەركىدە يوقلۇقىنىڭ سەۋەبىنى ھېلىغىچە بىلمەمسەن !؟ چۈنكى ئايغىردا بار ئەركەكلىك سەركىدە يوق ـ ده. بىز ئۇنى پىچىۋەتكەن.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ مەنمۇ كۈلدۈم، كېيىن ئويلىنىپ قالدىم، ئاخىر كۆڭلۈمدە تەستىقلىدىم:

توغرا، سەۋەب ئەركەكلىكتە ئىكەن !

ئاردىن جىق ۋاقىتلار ئۆتتى. مەن ھېلىھەم ئويلىنىمەن، ھېلىقى ئايغىر ھەققىدە، سەركە ھەققىدە ئويلىنىمەن، ئەركەكلىك ھەققىدە، ئەركەكلىكنى ھەقىقىي قىممەتكە ئىگە قىلىدىغان ئامىللار ھەققىدە ئويلىنىمەن.

هەي، ئەركەكلىك !
ئەركەكلىكتە نېمىدېگەن جىق مەنىلەر بار ـ هە !
ئەركەكلىكتە نەقەدەر زور بۇرچ ۋە مەجبۇرىيەتلەر بار ـ هە !

1997 ـ يىلى 8 ـ ئاي

ئەينەك

ئەتراپىمدا ئەينەك.

بىر ئەينەككە قارىسام، ھېلىلا تورۇسنى تېشىپ چىقىپ كېتىدىغاندەك ئېگىز كۆرۈنمەن، يەنە بىر ئەينەككە قارىسام، بوران يەرگە چاپلىۋەتكەن خەس ـ چۆپتەك پەس كۆرۈنمەن؛ بىر ئەينەككە قارىسام، ئۆيگە پاتماي تامنى يېرىپ چىقىپ كېتىدىغاندەك سېمىز كۆرۈنمەن؛ يەنە بىر ئەينەككە قارىسام، قامچىنىڭ سېپىدەك ياكى سازلىقتىكى قومۇشتەك ئورۇق كۆرۈنمەن. بىر ئەينەكتە يۈزلىرىم ئالتە بۇرجەك، يەنە بىر ئەينەكتە كۆزلىرىم قىڭغىر ـ قىيسىق؛ بىر ئەينەكتە بۇرنۇملا بار، يەنە بىر ئەينەكتە قۇلىقسىلا بار. بىر ئەينەكتىكى ھالىتىم يوغان داڭقانغا كىچىككىنە پۇت بېكىتىپ قويغاندەك، يەنە بىر ئەينەكتىكى تۇرقۇم يوغان ئىككى تال تۇۋرۇكنىڭ ئۈچىغا خام كاۋىنى قوندۇرۇپ قويغاندەك...

مەن بۇ خىلمۇخىل قىياپەتلىرىمگە قاراپ تۇرۇپ قالدىم. ھەيران بولدۇم، چۆچۈدۈم، قورقتۇم... لېكىن بۇ روھىي ھالەتلىرىمنىڭ ئەينەكتە ئەينەن ئەكس ئەتمىدى، ھېچنېمە ئەسلىدىكىسىگە ئوخشىمايتتى. ئاخىر ۋارقىرىۋەتتىم: «مەن قېنى؟ ۋاي، خالايىق، مەن ئۆزۈمنى يوقتىپ قويدۇم ! مەن قېنى؟...»

چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم. قارىسام چۈشۈم ئىكەن، قارا تەرگە چۆمۈپ كېتىپتىمەن.

تۇرۇپ ئويلىنىپ قالدىم: چۈشتىمۇ بەزەن رېئاللىق ئەكس ئېتىپ قالمدۇ. قايسىبىر كۈنى بىر يەردە «شەيتان ئەينەك» لەرنىڭ ئالدىدا ئۆزۈمنى تاماشا قىلغانىدىم. لېكىن، ئۇ چاغدا كۈلگەن، ئەمدى بولسا قورقتۇم. بۇ نېمە ئۇچۇن؟

چۈشۈمدە قارا باسقانلىقى ئۇچۇنمۇ ياكى ئەتراپىمدا نورمال ئەينەك تاپالمىغانلىقىم ئۇچۇنمۇ؟

مەن بۇنى بىلمەيمەن، لېكىن ماڭا ئەينەك كېرەكلىكىنى، ئەينەك بولغاندىمۇ «شەيتان ئەينەك» ئەمەس، ھەقىقىي ئەينەك كېرەكلىكىنى بىلمەن.

1997 ـ يىلى 9 ـ ئاي

سۈرەت

سۈرەتتە ئۇنىڭ يۈزى قارا ئىدى، سەن ئۇنى يۈزى قارا ئىكەن، دەپ خۇلاسە چىقاردىڭ. ئەپسۇسكى، سەن سۈرەتچىنىڭ ھۈنىرىنى نەزەردە تۇتمىدىڭ.

* * *

توۋا، ئادەمنى قۇياشقا تەتۈر تۇرغۇزۇپ قويسا، ئۆز بېشىمۇ چىرايىغا قارا سايە تاشلايدىكەن.

* * *

ئۇنتۇپ قالما، سۈرەتچىم: كۆزنىڭ ۋەزىپىسى نۇرنىلا كۆرۈش ئەمەس، ھەممىدىن مۇھىمى، نۇردا ئەكس ئەتكەن نەرسىنى كۆرۈش.

* * *

كۈنگە چەكچەيگەن ئاپپاراتنىڭ كۆزىگە ئەمەس، قۇياشقا يۈزلەنگەن ئىنسانىنىڭ چىرايىغا قارا !

مانا، ئۇنىڭ ھەقىقىي سۈرىتى !

* * *

سۈرىتىمگە قاراپ ئۆزۈمنى تونۇيالماي قالدىم، ھەتتا

ئادەملىكىمنىمۇ ئىلغا قىلالماي قالدىم.

شۇ چاغدا قوللىرىڭ تىترىگەنمىدى، سۈرەتچىم؟

مەن بۇ تارتقان سۈرىتىڭگە: «دولقۇنلۇق دۇنيا» دەپ ئىسىم قويدۇم.

ناۋادا، ھەقىقەتەنمۇ دولقۇنلار ئارىسىدا سۇ يۈتۈپ، بىر پارچە ياغاچتەك ئۈيان ـ بۈيان تاشلىنىپ يۈرگەن تەقدىرىمنى كۆرۈش ساڭا نېسىپ بولسا، سەن ئالدىن كۆرەرلىكىڭ بىلەن ماختانغان بولاتتىڭغۇ؟

شۇ چاغدا ئاپپارات تۇتقان قوللىرىڭ تىترەرمىدى ياكى يۈرىكىڭ تىترەرمىدى؟

* * *

ئەجەبمۇ يىراقتىن تارتىلغان سۈرەتكەن بۇ !

سەن سۈرەتتىكى بىر نۇقتىنى كۆرسىتىپ: «چېكىت» دېدىڭ، بېشىمنى لىڭشىتتىم؛ «قارا چېكىت» دېدىڭ، يەنە بېشىمنى لىڭشىتتىم. ئاخىر سەن كۆزۈمگە مەنىلىك قاراپ: «بۇ سەن» دېدىڭ، مەن بېشىمنى نە لىڭشىتىشنى، نە چايقاشنى بىلمىدىم. پەقەت دەپلا قالدىم: «مەن چېكىت ئەمەس، قارا چېكىتمۇ ئەمەس، ئاپپاراتىڭنىڭ ھۈنىرىگە تايىنىپلا مېنى ئۇنچە خۇنۇك چاغلاپ كەتمىگىن».

* * *

تېنىمۇ ئۆزۈم بىلەن تۇرسۇن، بېشىمۇ ئۆزۈم بىلەن تۇرسۇن. باشقا بىر كىمنىڭ يالىڭاچ تېنىگە بېشىمنى ئۇلاپ قويمىغىن.

سۈرەت «ئوپېراتسىيەسى» دېگى بۇ ماھىرلىقىڭ سېنى

جەرراھلىق مۇقامىغا يەتكۈزەلمەيدۇ.

ئۇنتۇمىسا، جەرراھ جاراھەت ساقايتىدۇكى، ھەرگىزمۇ ساقايماس روھىي جاراھەت قالدۇرمايدۇ.

* * *

قولۇڭنى چىڭ تۇت، نەپسىڭنى رۇس تۇت، نەزىرىڭنى تۇز تۇت، كۆڭلۈڭنى تۈز تۇت. قىلدىن قىيىق كەتسە، بۇزۇلىدىغان سۈرەت بۇ!

ئىنسان دېگەن قىزىق نېمە، خۇددى ئۆزىنىڭ مېڭىسىدىن ئېلېكترونلۇق مېڭىنى ئالىي كۆرگەندەك، ئۆز كۆزىنىڭ گۈزەللىقىدىن قانداقتۇر ئاپپاراتلار كۆزىنىڭ گۈزەللىقىنى نوپۇزلۇقراق بىلىدۇ.

1997 ـ يىلى 9 ـ ئاي

غۇنچە ناخشىسى

زېمىن مېنى تاتلىق شەربىتى بىلەن باقماندا، قۇياش ماڭلىيىمغا ئىسسىق قوللىرىنى ياققاندا، شامال چاچلىرىمدىن يۇمشاق ئەركىلىتىپ، بوغۇن ـ كېپىنەكلەر مەڭزىمنى چىمدىپ قاچقاندا، مەن كۈلىمەن، جىلمىيىپ كۈلىمەن، سۆيۈنۈپ كۈلىمەن.

مېنىڭ كۈلكەمگە قاراپ زېمىن كۈلىدۇ، ئاسمان كۈلىدۇ، جىمى جاھان كۈلىدۇ.

بەزەن بەرگىمدە شەبنەم ئۇنچىسى يالتىرايدۇ. ئۇ مېنىڭ مەڭزىمدە پارىلدىغان ياش. سەن ئۇنى كۆرگەندە مېنى كۆڭلى بۇزۇلۇۋاتسا كېرەك، دەپ ئويلامدىغانسەن؟ ياق، ئۇ مېنىڭ خۇشاللىق كۆز يېشىم. ۋاي، راست، ئۇ باھارنىڭ شادلىق كۆز يېشى. كۆكلەمنىڭ سۇبھى تاڭلىرى مېنى مېھىر بىلەن سۆيگەندە، ئۇنىڭ قەلب دېڭىزىدىن ئوقچۇغان بۇزغۇن مېنىڭ گۈزەل بەرگىمدە ئاشۇنداق پارىلدايدۇ. ئۇ مېنىڭ زىننىتىم، مەن باھارنىڭ زىننىتى.

كۈيچى قۇشلار بېشىمدا توختىماي ناخشا ئېيتىدۇ، شۇ ناخشا بىلەن ماڭا گۈزەللىك تۇيغۇسىنى سىڭدۈرىدۇ، مەن گۈزەللىكنى پەرق ئېتىمەن، گۈزەللىككە ئىنتىلىمەن، گۈزەللىكنى قەدىرلەيمەن. چۈنكى، ئالەم گۈزەل، ھاياتلىق گۈزەل ! مەن گۈزەللىكتىن يارالغان ھەم گۈزەللىك يارىتىمەن. بۇ يولنى ماڭا كۈيچى قۇشلار ئۆگەتكەن.

بوستانلىق باغلار، چىمەنزار تاغلار مېنىڭ ماكانىم. لېكىن، ئېرىق ياقىسى، ساي قوينى، ھەتتا دەشت ـ چۆللەرمۇ ماڭا يات زېمىن ئەمەس. چۈنكى، ماڭا ھەممىلا يەردە ئىللىق مېھىر بار. ھەممىلا يەر مېنىڭ ئالتۇن بۆشۈكۈم.

قۇملار ئۇچۇپ كۆزلىرىمگە كىرىپ كەتسە، مەيىن شامال پۇۋلەپ چىقىرىۋېتىدۇ؛ توپىلار پۇرقىراپ ئۇستىبېشىمنى چاڭ قىلىۋەتسە، يامغۇر ـ يېشىن پاكىز يۇيۇپ قويىدۇ. قۇم ـ توپىلار مەن ئۈچۈن ھېچنېمە ئەمەس، ئەنە، ئىھاتە ئورمان ئۇنى توسۇپ تۇرىدۇ.

مەن نازۇك، مەن يۇمران، لېكىن ئانا تۇپراق ماڭا قۇۋۋەت بېرىدۇ، مەن ئاخىر ئۆسۈپ يېتىلىمەن، بىر كۈنى مەنمۇ تۇپرىقىمغا كۈچ بولۇپ قېتىلىمەن.

مەن غۇنچە، تېخى ئېچىلمىغان غۇنچە، لېكىن ھامان بىر كۈنى بەرق ئۇرۇپ ئېچىلىمەن، دىيارىمغا ئىپار بولۇپ چېچىلىمەن.

بۇ مېنىڭ ناخشام، بۇ تارىم غۇنچىسىنىڭ جاھانغا ياڭرىتىدىغان ئېپتىخار ناخشىسى.

1997 ـ يىلى 10 ـ ئاي

دا رۇاز خىياللىرى

1

ئەي قۇش، سەن ئاسمانغا كەڭرى ئالەمنى تاماشا قىلىش ئۈچۈن چىقساڭ، مەن ئاسمانغا خەلقئالەمگە تاماشا بولۇش ئۈچۈن چىقمەن.

ئەي، قاناتلىق يارىتىلىپ قالغان جان ئىگىسى، كۆكتە سەن ئۆزۈڭنى قۇدرەت ئىگىسى ھېس قىلغىنىڭدا، مېنىڭ كارامەت ئىگىسى ئىكەنلىكىمنى ھېس قىلالامدىغانسەن؟

2

مەن زېمىن ئانىنىڭ كائىناتقا ئاتاپ ئەمدىلا تۇغقان پەرزەنتى.

ئايىغىمغا يېپىشىپ تۇرغان ئارقان زېمىن ئانا بىلەن مېنىڭ ئوتتۇرامدىكى كېسىلمىگەن كىندىك.

3

ماڭا ئايىغىم ئاستىدىكى ئارقان كۆككە ئۆرلىشىمدە خۇددى شوتىدەك بىلىنسە، ئاسماندىكى بۇركۈتكە ئۇ خۇددى ئايىغىمنى باغلىۋالغان چۈشەكتەك بىلىنىدىغاندۇ ـ ھە؟ !

4

بۇيۇكلۇككە چىقىپ بېشى قېيىپ قالغان ئادەم يەر يۈزىگە خام كاۋدەك چۈشمەي قالمايدۇ.

5

ماڭا كارامەت كۆرسىتىدىغان سەھنە ئاسمان بولغىنى بىلەن، ھاياتلىق قۇدرىتى ئاتا قىلىدىغىنى يەنىلا يەر.
بۇيۇكلۇكتىمۇ ساڭا مېھىر بىلەن تىكىلىمەن، زېمىن.

6

ئۆزۈڭنى جوڭقۇرالمىساڭ بۇيۇكلۇككە يەتمەكچى يوق گەپ.

7

ئانا زېمىندىن قانچە يىراقلاشقانسېرى، يىقىلىساڭ، شۇنچە ئەجەللىك يىقىلىدىكەنسەن.

8

مەن پىلىسىراتتىن ئۆتۈشنىڭ مەشىقىنى قىلىۋاتىمەن.
كۈپۈرانلىق قىلمىسامىلا بېھىشكە يېتەلەيدىغان ئوخشايمەن.

9

قۇشنى دوراپ ئارقان ئۇستىدە قانات قاقسام، مېنى ئەرشكە ئۆرلىتىۋاتقان بۇيۇك شوتا ماڭا ئەقەللىي قوندىقىمۇ بولالمايدۇ.

10

مەن بۇيۇكلۇكتە ئۆزۈمنى خۇددى ئاسمان تەختىگە چىققاندەك ھېس قىلىپ تۇرۇۋېدىم، كىچىككىنە بىر قۇش يېنىمغا ئۇچۇپ كېلىپ قۇلىقىمغا پىچىرلىدى:

ـــ يۇقىرىدىن پەسكە چۈشۈشنى بىلسەڭ، قەدىر ـ قىممەت تاپسەن؛ بىلمىسەڭ، ھالاكەت.

11

بۇيۇكلۇكنىڭ چەكسىزلىكىنى يۇقىرىغا ئۆرلىگەنسېرى بىلدىم.

ئاق بۇلۇتنى سامانىڭ يۇزىگە سالغان ياغلىقىمكىن دەپتىكەنمەن، ئۇ پەقەت زېمىننىڭ ئاغزىدىن چىققان ھور ئىكەنغۇ !

12

ئارقان ئۈستىدە گويا قىلنىڭ ئۈستىدىكىدەك كېتىۋاتسام، قولۇمدىكى خادىنى تېخى مۇسانىڭ ھاسىسىمكىن دەۋاتامسىلەر؟ ياق، ئۇ تەڭپۇڭ تارازىنىڭ چوكىسى.

ھەر قەدىمىمنى تارازىغا سېلىپ تۇرمىسام، ماڭا قانداقمۇ بۇيۇكلۇك نېسىپ بولسۇن !؟

1997 ـ يىلى 11 ـ ئاي

توغراق

ساڭا باغ ـ گۈلىستانلاردىن ئورۇن بېرىلگەن ئەمەس، توغراق. ھېچكىممۇ سېنى زەمزەم سۈلار بىلەن سۇغارمايدۇ، ئەتلىك تۇپراق بىلەن يۆلىمەيدۇ. گۈللەرنىڭ خۇش پۇرىقى بىلەن تولغان نەمخۇش ھاۋامۇ ساڭا نېسىپ بولغان ئەمەس.

سېنىڭ ماكانىڭ چۆل ـ باياۋان، ئىچىدىغىنىڭ قۇرتاق سۇ، توپاڭمۇ شورلۇق، نەپەسلىنىدىغان ھاۋايىڭمۇ قۇرغاق ھاۋا.

مۇدھىش بورانلار قۇملارنى ئۇچۇرتۇپ كېلىپ ئەتىيازدا يۈزلىرىڭگە كاچاتلىسا، كۈز كۈنلىرىدە چاچلىرىڭنى يۇلىدۇ. يازدا دەشت ھارارىتى گېلىڭنى بوغسا، قىشتا ئايىاز دەھشىتى يۈرىكىڭنى مۇجۇيدۇ.

سەن ھەقىقەتەن مۇشەققەت تارتىشىلا بىلىدىغان، لېكىن مۇشەققەتتىن زارلىنىشنى بىلمەيدىغان جاپاكەش.

كۆكرىكىگە ئۇرۇلغان دولقۇنلاردىن خۇددى ئۆز مەيدىسىنى مۇشتلىغان نوچىلاردەك يايراپ كېتىدىغان تارىم دەرياسىنىڭ قىرغاقلىرى ساڭىرى سەنمۇ قۇتۇرغان بورانلاردىن ئۆزۈڭنى رەنج كۆرمىگەندەك ھېس قىلىسەن، چۈنكى سەن ۋولقانداەك ئېتىلىپ كېلىۋاتقان قۇملارغا مەيدەڭنى قالقاندەك تۇتۇپ بېرىشنى ئۆزۈڭنىڭ بۇرچۇڭ ھېسابلايسەن.

قۇم ـ بوراننىڭ زەربىسىدىن ئاجىز مايسىلار كۆمۈلۈپ قۇرۇپ كەتمىسە، زىلۋا سۈۋادانلار بېلىدىن سۇنۇپ ئۆلۈپ كەتمىسە، سەن مەقسىتىڭگە يەتكەندەك بولىسەن. زېمىنغا

زننەت بەرگۈچى گۈل ـ چېچەكلەر كۈلدەك توزۇمسسلا، خىلمۇخىل جەننەت مېۋىلىرى مۆلدۈردەك تۆكۈلمسسلا، سەن ئەجرىڭنىڭ مەھسۇلىنى كۆرگەندەك بولىسەن. قىسقىسى، سەن ئۆي ـ ماكانلار ۋەيرانە، بوستانلىقلار خارابە بولمايدىغانلا ئىش بولسا، ھەرقانداق جاپاغا بەرداشلىق بېرىشكە رازى.

سەن قەدىم زامانلاردا يارالغانمدىڭ، ھېلىمھەم ياشاپ كېلىۋاتسەن. چۈنكى، سەن ياشاشنى بىلسەن، ئۆز ـ ئۆزۈڭنى ياشىتىشنى بىلسەن، ئۆزۈڭدە چىدام، مەتانەت، غەيرەت ـ شىجائەت ۋە ھاياتىي قۇدرەت يارىتىشنى بىلسەن.

ئەي، جاپاغا يارالغان، جاپادىن يارالغان توغراق !

سەن جاپاغا يارىلىش شورلۇقلۇق ئەمەس، پەقەت جاپادىن يارىلىشنى بىلمەسلىكلا شورلۇقلۇق، دېگەن ھەقىقەتنى نەقەدەر ئوبدان چۈشىنىسەن ـ ھە !

راست، سەن ھەرگىز شورلۇق ئەمەس، سەن بەختلىك.

لېكىن، سەندىكى بەخت باغباراڭلاردا بەھۇزۇر ياشاشقا نىسىپ بولغانلارنىڭ بەختى ئەمەس.

سەندىكى بەخت ئەينەك ماكانلاردا باشقىلارنىڭ قۇۋۋەت بېرىشىگە تەلمۈرۈپ تۇرىدىغان، سۈيىنى تارتىۋەتسە سولىشىپ، ئۈزۈۋقىنى قىسىۋەتسە پورلىشىپ كېتىدىغانلارنىڭ بەختى ئەمەس.

سەندىكى بەخت چۆل ـ باياۋاندىمۇ خۇددى گۈلىستان قويىنىدىكىدەك ياشاشنى بىلەلەيدىغانلارنىڭ بەختى.

سەندىكى بەخت ھېچكىمگە دېۋانىدەك تەلمۈرمەي، شاھانە كۆڭۈل، مەردانە خىسلەت بىلەن ئۆزۈنى ياشىتىشنى بىلەلەيدىغانلارنىڭ بەختى.

ئۈزۈقلىنىش ئۈچۈن ئېتىكىڭگە ئولىشىۋالغان جان ـ جانىۋارلارنى ھەربىر كۆرگىنىمدە، سېنى خۇددى بالىلىرىنى

مېھىرلىك باغرىدا يايرىتىۋاتقان ئۇلۇغ ئانىغا ئوخشاتقۇم كېلىدۇ. قوۋزاقلىرىدا ئۆرلەپ تۇرغان ئاپپاق شورلىرىنى ئۆزۈمچە شۇ ئاننىڭ ئاق سۈتىگە تەڭلەشتۈرىمەن.

بەزىلەر ئۇ شورلىرىنى سېنىڭ كۆز يېشىڭغا ئوخشىتىدىكەن. ئۇلارمۇ بەلكىم سېنىڭ يۈرىكىنى چۈشەنگەچكە شۇنداق ئوخشاتقاندۇ. سەن ھەرگىزمۇ ئۆزۈڭ ئۈچۈن يىغلىمايسەن، قۇم ھۇجۇمىنىڭ ئالدىدا بارغانسېرى چېكىنىشكە مەجبۇر بولۇۋاتقان بوستانلىقلار ئۈچۈن يىغلايسەن؛ ئۆز نەپسى ئۈچۈن يېشىل رەڭ قوۋزىم ـ قېرىنداشلىرىنى جاندىن جۈدا قىلىۋاتقان ئىنسانىنىڭ ھاماقەتلىكى ئۈچۈن يىغلايسەن؛ مۇشۇنداق كېتىۋەرسە، تارىم خەلقىگە ھامان بىر كۈن كېلىدىغان ئاپەتلىك تەقدىر ئۈچۈن يىغلايسەن.

«سىلەر ئۈچۈن تۆت كۈن بولسىمۇ ئۇزاقراق ياشىمىسام بولمايدۇ» دەيدۇ ھامان نارەسىدە بالىلىرىغا قاراپ كۆيۈمچان ئاتا. ئەي، توغراق، سەندىمۇ خۇددى ئۆز بۇرچىنى چۈشەنگەن شۇ كۆيۈمچان ئاتىغا ئوخشاش خىسلەتتىڭ بارلىقىنى ھېس قىلىمەن. سېنىڭ مىڭ يىللاپ كۆكىرىپ تۇرۇشۇڭمۇ بىز ئۈچۈن؛ قۇرۇپ كەتكىنىڭدە مىڭ يىللاپ ئۆرە تۇرۇشۇڭمۇ بىز ئۈچۈن؛ يىقىلغاندا مىڭ يىللاپ چىرىمەسلىكىڭمۇ بىز ئۈچۈن.

سەن بىزگە بېشىڭ كۆككە يەتكەندىمۇ غەمخانە، بېشىڭ يەرگە يەتكەندىمۇ غەمخانە.

پەزىلىتىڭ شۇنچە كۆپ، توغراق، ھەممەتلىرىڭ كۆپ، لېكىن قىلچە مىننىتىڭ يوق، خۇددى مىننەتسىز، سېخىي تەبىئەتنىڭ پۈتكۈل خىسلىتى بىر ساڭىلا مۇجەسسەم قىلىنغاندەك.

ياپراقلىرىڭنىڭ شىرىلداشلىرىدا بىرلا سۆزنى ـــ بۇ دۇنيادا ياشىغانىكەنسەن، مۇشۇنداق ياشاش كېرەك، پەقەت

مۇشۇنداقلا، دېگەن بىرلا ھېكمەتنى پىچىرلايسەن.

ئەجرىڭ شۇنچە كۆپ، توغراق، تۆھپىلىرىڭ كۆپ، لېكىن ھېچقانداق غەرىزىڭ يوق، تەمەيگۈسۇ يوق، خۇددى بۇ دۇنيانىڭ گۈلىستانلىرى سەن ئۈچۈن يارالمىغاندەك.

لېكىن، بۇ دۇنيادا ھالال ئەجرىنىڭ مۇناسىپ مۇكاپاتى بولماي قالمايدۇ.

سەن باغ ـ گۈلىستاندىن ئورۇن ئالمىغان بىلەن ئىنسانىنىڭ قەلب گۈلىستانىدىن ئورۇن ئالغان.

مەن ساڭا تەقلىد قىلىمەن، توغراق !

1998 ـ يىلى 2 ـ ئاي

ھەي، شۇ ئۆتكەن كۈنلەر...

«بۈرۈن ھېلىقى چاغلاردا... ھە، شۇ ئۆتكەن كۈنلەر... شۇ كۈنلەر... دەيسەن. نېمىشقا شۇ ئۆتكەن كۈنلىرىنى سېغىنىسەن؟ نېمە ئۈچۈن ئۆتمۈشۈڭگىلا تېۋىنىسەن؟ سېنىڭ بۈگۈنۈڭ يوقمۇ؟ ئەتەڭ يوقمۇ؟» ئۆزۈمنى پات ـ پات مۇشۇنداق سوراق قىلىمەن. بۇ سوراقلىرىمغا جاۋاب تېپىش ئۈچۈن كاللامنىمۇ خېلى قاتۇرۇپ كېتىمەن.

مېنىڭ «بۈگۈن» لىرىم بولغان ھەم بولۇۋاتىدۇ، «ئەتە» لىرىمۇ بولغان ھەم بولۇۋاتىدۇ. تالاي ـ تالاي «بۈگۈن» لىرىمنى تاماشا ياكى جاپا بىلەن، خۇشاللىق ياكى خاپىلىق بىلەن ئۆتكۈزۈۋەتتىم. خۇشلۇق يار بولغاندا ئۇ «بۈگۈن» لىرىمنىڭ قانداق ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنىمۇ سەزمەي قالدىم، بېشىمغا دەرد ـ ئەلەم كەلگەندە ئۇ «بۈگۈن» لىرىمنى شۇنچە تەستە، تەستە ئۆتكۈزدۈم، لېكىن ھەممىسىلا ئوخشاش ئۆتۈپ كەتتى. ئاسان ئۆتۈپ كەتكىنىمۇ، تەستە ئۆتكىنىمۇ ماڭا ھازىر ئوخشاشلا شۇنچە تېز ئۆتۈپ كەتكەندەك بىلىنىدۇ.

ئۆزۈمنى بىر ئىشلارغا ئاجىز سەزگەندە، جەبىر ـ مۇشەققەت چەككەندە، ئەتىگە تەلمۈرۈپتىمەن. ئۇ «ئەتە» ماڭا كۈتكەن قۇدرەتنى بېرەلمىگەندە ياكى بېشىمدىن مۇشكۈلچىلىكنى كۆتۈرۈۋېتەلمىگەندە، يەنە ئەتىگە، يەنە بىر ئەتىگە تەلمۈرۈپتىمەن. شۇنداق قىلىپ، ئۇ ئەتىلەر مېنى خۇددى ئۇسسۇزلۇقتا قالغان يولۇچىنى چۆل ئالۋۇنى تەلمۈرتۈپ

ئەپكەتكەندەك ئەپكېتىۋېرىپتۇ. ئەمدى قارىسام، شۇ ئۆتكەن كۈنلەر بىلەن تەڭ، باللىقىمۇ، ياشلىقىمۇ، نەۋقىرانلىقىمۇ ئۇزاق - ئۇزاق يەرلەردە قاپتۇ. ئادەم دېگەن شۇنداق نېمىكەن: ئۆتكەن كۈنلىرىگە ھامان قىيالمايدىكەن. چۈنكى، ھەربىر كۈن ئۆتكەنسېرى ئاخىرقى نۇقتىغا، يەنى ئۆلۈمگە شۇنچە يېقىنلىشىدىغانلىقىنى ئادەم چوڭ بولغاندا سېزىپ قالىدىكەن.

ئۆمۈرنى دۇم قىلىنغان ۋاقونكىسىمان ھەيۋەتلىك تاغقا ئوخشاتساق، تۇغۇلۇش بىلەن ئۆلۈش ئۇ تاغنىڭ ئەتراپىدىكى چوڭقۇر ھاڭغا ئوخشايدىكەن، يەنى كىشىنىڭ ھاياتى چەكسىز ئىككى يوقلۇقنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى چەكلىك مەۋجۇتلۇقلا ئىكەن. باسقان ھەربىر قەدىمىڭ سېنى يوقلىش گىردابىغا شۇنچە يېقىنلاشتۇرۇۋاتقانلىقىنى سەزگىنىڭدە، يەنە كېلىپ، بۇ قەدەمنى كەينىگە ھەرگىز باسقىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرغىنىڭدا، سەن قانداقمۇ ئازابلانماي تۇرالايسەن؟ ! ئىنسان تۇغۇلۇشتىن يوقلىشقا قاراپ سوزۇلۇپ كېتىۋاتقان مۇساپىنى ئۇزارتىش ئىمكانىيىتىنىڭ ھېچقانچە قالمىغانلىقىنى سەزگەندە، ئۆتكەن ھاياتىغا ئەپسۇس - نادامەت چېكىدىكەن. ئۆمۈر پۇشايمانىدىن باشقا نەرسە ئەمەس، دېگەن سۆزنى كونىلار بەلكىم مۇشۇنداق چاغدا ئېيتىۋەتكەن بولسا كېرەك.

باللىق ھەم ياشلىق ۋىشتى ئەجەب ۋىشتە ئىكەن، ئۆمۈر ۋىشتىسىمۇ ئاجايىپ ۋىشتە ئىكەن. ئۇنىڭغا ئېسىلىۋالغۇڭ كېلىدىكەنكى، ھەرگىز قويۇۋەتكۈڭ كەلمەيدىكەن. ئەگەر ئۇنى بىر بۇيۇكلۇككە ئوخشاتساق، گەرچە ئۇ يەردىن سىيرىلىپ چۈشۈپ بولغان بولساڭمۇ، يەنە ئۇنىڭغا چاڭگاق تاشلاپ ئارغامچىغا ئېسىلىپ چىقىۋالغۇڭ كېلىدىكەن. بەلكىم مېنىڭ شۇ ئۆتكەن كۈنلىرىمنى سېغىنغىنىم، ئۆتمۈشۈمگە تېۋىنغىنىم شۇ ھاياتقا چاڭگاق تاشلىغىنىمدۇ. لېكىن، بۇ چاڭگاق خىيالىي

چاڭگاق. ئۇنىڭ ماڭا بېرەلەيدىغىنى يا سېغىنىش لەززىتى، يا پۇشايمان ئاچچىقىلا، خالاس.

توغرا، ھېلىھەم مېنىڭ بۇگۈنۈم بار، ئەتەمۇ بار. لېكىن، بۇ «بۇگۈن» چەكلىك «بۇگۈن»، ئۇ «ئەتە» چەكلىك «ئەتە»، بۇ چوڭ چەكلىكلىكنى تولدۇرىدىغان كىچىك چەكلىكلىكلەر. مەن بۇنى ئەقىل تاپقاندا بىلدىم، بۇگۈن بىلدىم. بۇگۈن يەنە شۇنى بىلدىمكى، كىشى ھەربىر «بۇگۈن» نىڭ قەدىرىگە يېتىشى، شۇ «بۇگۈن» نى خۇشال، مەنىلىك ئۆتكۈزۈشنى بىلىشى كېرەك ئىكەن. شۇ بىر كۈنىگە ھەقىقىي مەجبۇرىيەت ئارتماي تۇرۇپ، ئەتىگە تەلمۇرۈپ ئەرگەن كىشى ئۆزىنى ھەر كۈنى تۇيدۇرماي ئۆلتۈرۈپ باريدىكەن. بىز بۇگۈننى بۇگۈن دەيمىز، ئەتىنى ئەتە بولغاندا يەنە بۇگۈن دەيمىز. مېنىڭ بۇ يەردە دەيدىغىنىم: ئادەم بۇگۈنىنى يەنىمۇ قەدىرلىشى، ھەرگىز ئەتىگە تەلمۇرۈپ ئەرمەسلىكى كېرەك ئىكەن. مەن بۇ گەپنى بۇگۈن دەۋالدىم ھەم يېزىپ چىقتىم. ئەتە بۇنى بەلكىم ئوغلۇم ئوقۇر، كېيىن نەۋرىلىرىم، ھەتتا چەۋرىلىرىمۇ ئوقۇر. ئەگەر بۇنىڭدىن ئۇلار ئانچە ـ مۇنچە نەپ ئالالىسا، مەن مۇشۇ گەپنى قىلىۋالغان «بۇگۈن» نىڭ قانداقمۇ رازى بولماي ! مەن خۇشال، ئەۋلادلىرىمغا پايدىلىق گەپ ـ سۆزلەرنى قىلالىغان «بۇگۈن» نىڭ بارلىقىدىن خۇشال، مېنى ئەسلەيدىغان، ياد ئېتىدىغان «ئەتە» لەرنىڭ بارلىقىدىنمۇ خۇشال...

لېكىن... شۇنداقتىمۇ... ئۆتكەن كۈنلىرىمنى سېغىنىمەن، ئۆتمۈشۈمنى سېغىنىمەن...

ھەي، شۇ ئۆتكەن كۈنلەر...

1998 ـ يىلى 2 ـ ئاي

مېنى ئەجەب چۈشەنمەيسەن، يىگىتتىم

(بىر ئايالنىڭ خاتىرىسىدىن)

مېنى ئەجەب چۈشەنمەيسەن، يىگىتتىم.
ھەممىنى جەلپ قىلىش مېنىڭ ۋاستەم،
بىر ساقىلا جەلپ بولۇش مەقسىتىم.
بەس ـ بەستە بەرق ئۇرۇپ ئېچىلمىغاتقان گۈللەر گۈلشەندىلا توزۇپ تۈگەپ كېتىشنى خالايدۇ دەمسەن؟ ! ئۇمۇ قەدىرلىك ئادىمىنىڭ چېكىسىدە ئىككى كۈن بولسىمۇ كۈلۈپ يۈرسەم دەيدۇ.

* * *

مېنى ئەجەب چۈشەنمەيسەن، يىگىتتىم.
مېنىڭ قۇدرىتىم زىبالىقمىدا بولسا، پۈتكۈل زىننىتىم ھايالىقمىدا.
كۆزۈم سۆزلەپ تۇرسا، يەنە ئاغزىمدىكى جاۋابقا تەلمۈرۈپ تۇرامسەن؟ !

* * *

مېنى ئەجەب چۈشەنمەيسەن، يىگىتتىم.
بىر ئىنتىلىش بار ئەينەككە ھەربىر قارىشىمدا، مىڭ

خىيال بار چاچلىرىمنى ھەربىر تارىشىمدا.

تېخىمۇ گۈزەل بولۇشقا ئىنتىلىمەن، گۈزەللەرنى خىيال قىلسام ئۆرتىنىمەن.

سېنى مېنىڭكىلا بولسا دېگەن ئىستىكىمنى چۈشەنمىسەڭ ـ ھە !

* * *

مېنى ئەجەب چۈشەنمەيسەن، يىگىتىم.

يىغام ـــ ئىچىمگە پاتمىغان شادلىقىمنىڭ فونتانىدەك ئېتىلىپ چىقىشى.

يىغام ـــ رەنجىش ئارىلاش خۇشاللىقىم.

يىغام ـــ ...

يىغامنىڭ ھەقىقىي يىغا بولۇپ قېلىشىدىن قورقسەن، لېكىن شۇ يىغىنىڭ ئىچىمگە چۈشۈپ كېتىشىدىن ئەنسىرىمەسسەنمۇ؟

* * *

مېنى ئەجەب چۈشەنمەيسەن، يىگىتىم.

يارىلىشىمىمۇ مۇھەببەت ئۈچۈن، ياشىشىمىمۇ مۇھەببەت ئۈچۈن، ھەتتا ئۆلۈشۈمۇمۇ مۇھەببەت ئۈچۈن.

مۇھەببىتىمىز ئۈچۈن ھەرقانداق سۆز ـ چۆچەك ئالدىدا مەيدەمنى كېرىپ چىقسام، مېنى بىشەم ئىكەن، دەپ قېلىۋاتامسەن؟

بۇ «بىشەم» لىكىمنىڭ كەينىگە ۋاقتى كەلگەندە مۇھەببىتىمىز ئۈچۈن جاندىنمۇ كېچەلەيدىغان پىداكارلىقنىڭ يوشۇرۇنغانلىقىنى بىلمەمدىغانسەن؟ !

* * *

مېنى ئەجەب چۈشەنمەيسەن، يىگىتتىم.
ئىككى يۈرەكنىڭ ئوتى قوشۇلغاندىلا مۇھەببەتنىڭ ئۆچمەس گۈلخانى پەيدا بولىدۇ. مۇھەببەت سادىقلىقى تەلىرىمىزنىڭلا ئەمەس، يۈرەكلىرىمىزنىڭمۇ ھەشقىپىچەكتەك چىرمىشىپ كېتىشىدىن ۋۇجۇدقا كېلىدۇ.
كۆزلىرىڭنىڭ ئىچىگە تەلمۈرۈپ قاراشلىرىمدىن مېنىڭ چىن سۆيگۈنىڭ قەلەندەرى ئىكەنلىكىمنى بايقىيالمامدىغانسەن؟ !

* * *

مېنى ئەجەب چۈشەنمەيسەن، يىگىتتىم.
سولياۋدىن ياسالغان گۈل خۇش پۇراق چاچالمىسىمۇ، ئادەمگە گۈلنىڭ گۈزەللىكىنى بېرەلەيدۇغۇ؟ !
راست !
ئاچچىق بولسىمۇ، ھەق گەپ ياخشى.
لېكىن، بەزىدە كۆڭۈلنىڭ رايىنى ياندۇرىدىغان ھەق گەپتىن تەسەللى ئاتا قىلالايدىغان يالغان گەپمۇ ياخشى.

* * *

مېنى ئەجەب چۈشەنمەيسەن، يىگىتتىم.
كۈلكىدىنمۇ ھەسرەت تامىدۇ، ئەلەم تامىدۇ...
كۈلكىدىنمۇ مەسخىرە ياغىدۇ، غەزەپ ياغىدۇ...
توۋا، پىغانلىق كۈلكىدىن دەردلىك يۈرەكنىڭ تىترەشلىرىنى سېزەلمىسەك؟...

* * *

مېنى ئەجەب چۇشەنمەيسەن، يىگىتتىم.
قۇدرىتىڭگە قايىلمەن، لېكىن قۇدرەتلىك ئىكەنلىكىڭنى ئىقرار قىلىشنى خالىمايمەن.
قۇدرەتلىكمەن دەپ مەيدەڭگە ھەربىر مۇشتلىغىنىڭدا، كۆڭلۈمدە ساڭا ئاجىزلىق تامغىسى ئۇرىدىغانلىقىمنى ئويلاپ باققان بولغىيمىتىڭ؟ !

* * *

مېنى ئەجەب چۇشەنمەيسەن، يىگىتتىم.
سەن ۋەسلىمدە قەلەندەر بولغاندا، مەن قەلبىڭنىڭ شاھى ئىدىم.
سەن ئۆزۈڭنى ماڭا شاھ ھېسابلىغاندا، مەن سېنىڭ قۇلۇڭغا ئايلاندىم.
قۇلدار بىلەن قۇل ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى چۇشەنمىسەڭ ـ ھە !

* * *

مېنى ئەجەب چۇشەنمەيسەن، يىگىتتىم.
مۇھەببەت ئەركىنلىكسىز ئۆز قىممىتىنى يوقىتىدۇ.
ئەركىنلىكسىز مۇھەببەت ـــ مۇھەببەت ئەمەس، بەلكى قۇللۇق ـ ئاسارەت.
مەن شۇ تاپتا ئالتۇن قەپەسنىڭ شادلىرىغا ئۆزۈمنى ئۇرۇپ پەيلىرى توزۇپ كېتىۋاتقان بىر ناتىۋان بۇلبۇل.

لېكىن، بىر كۈنلەر كەلگەندە تۆمۈر شادىنى چېقىپ چىقىدىغان شىرغىمۇ ئايلىنالايدىغانلىقىمغا كۆز يەتكۈزەلمەسسەنمۇ؟

1998 ـ يىلى 3 ـ ئاي

شۇڭقار

شۇڭقار دەرەخنىڭ ئۈستىدە ئولتۇراتتى، كاككۇك كېلىپ ئۇنىڭغا ئەرز قىلدى:

— بىر دۇشمەن ئۇۋامدىكى تۇخۇمۇمنى يەۋاپتۇ، ئۇنى تۇتۇپ ئەنتىمنى ئېلىپ بەرسەڭ.

— بولىدۇ، — دەپلا، شۇڭقار قانىتىنى كېرىپ ئۇچتى.

كاككۇك ئۇنى تۆۋەندىن بىر دۇشمەننى تۇتۇۋالىدۇ، دەپ ئويلىغانىدى، لېكىن شۇڭقار ھە دېگەندىلا يۇقىرىغا ئۆرلەپ كەتتى. ئۇنىڭ يەر يۈزىدىن بەك ئېگىزگە چىقىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، كاككۇك ئۇنى ئاسمانغا ئويىنىغىلى چىقىپ كەتكەن بولسا كېرەك، دەپ گۇمان قىلىپ تۇرۇۋېدى، تۇيۇقسىز شۇڭقار پەسكە ئوقتەك ئۇچۇپ چۈشۈپ، قورام تاشلار ئارىسىدىن ھەش ـ پەش دېگۈچە بىر زەھەرلىك قارا يىلاننى تۇتۇپ چىقتى ۋە ئۇنى كاككۇكنىڭ ئالدىغا ئەكېلىپ قارىنىنى يارىدى. يىلاننىڭ قارنىدىن كاككۇكنىڭ تۇخۇمى چىقتى. كاككۇك ئۇنىڭ بۇ كارامىتىگە ھەيران بولۇپ سورىدى:

— بۇ دۇشمەننى قانداق تاپالىدىڭ؟

— ئېگىزدىن قارىغاچقا، — دېدى شۇڭقار كۈلۈپ تۇرۇپ، — ھەممىنى پەرق قىلاي دېسەڭ، بۇيۇكلۈككە كۆتۈرۈلۈشۈڭ كېرەك.

— قارا قورام تاشنىڭ ئارىسىدىن قارا يىلاننى قانداقمۇ پەرق قىلغانسەن؟

ـــ ئىلاھ ياراتقان كۆز بىلەن، ـــ دېدى شۇڭقار.
كاككۇك بۇ گەپنىڭ تېگىگە يېتەلمەي ھاڭۡۇنقىپ تۇرۇپ قالدى.
ـــ ئىلاھ قاپقاراڭغۇ كېچىدە قارا قورام تاشنىڭ ئۈستىدىكى قارا چۈمۈلىنى پەرق ئەتكۈچىدۇر، دېگەن ھېكمەتنى ئاڭلىمىغانمىدىڭ، ـــ دېدى شۇڭقار چۈشەندۈرۈپ، ـــ ئىلاھ قاپقاراڭغۇ كېچىدە شۇنچە كىچىك قارا چۈمۈلىنى كۆرگەن يەردە، مەن يورۇق كۈندۈزدە تۇرۇپ شۇنچە يوغان يىلاننى كۆرەلمىسەم، مېنى ياراتقان ئىلاھقا قانداقمۇ يۈز كېلەلەيمەن !

1998 ـ يىلى 3 ـ ئاي

خەۋپلىك جىمجىتلىق

بىر پاشا پاقىنىڭ يېنىغىلا قونۇپ جىمىدە تۇرۇۋالغاندى، پاقا ئۇنى كۆرمىدى. باياتىن بېرى شاللىقتا ئۇچۇپ كېتىۋاتقان پاشىلارنى بىر ئەپچىل تۇتۇپ يېگەن پاقىنىڭ قېشىدىلا تۇرغان پاشىنى كۆرمەيۋاتقانلىقىغا ئىچى پۇشقان ئۆردەك ئۇنىڭغا كايىدى:

— يېنىڭدىكى دۇشمەنگە ئەجەب پەرۋا قىلمايسەنغۇ؟

— مەن ھەربكەتتىكى دۇشمەنلىلا كۆرەلەيمەن. دۇشمەن جىم بولۇۋالسا، يېنىمدا تۇرسىمۇ كۆرمەيمەن، — دېدى پاقا ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن ئەيىبىنى بويىنىغا ئېلىپ.

— ئەمىسە، دۇشمىنىڭ جىم بولۇۋالسا، سەن جىم بولۇۋالما، — دېدى ئۆردەك، — بەزەن جىمجىتلىق خەۋپلىك بولىدۇ. خەۋپلىك جىمجىتلىقنى بۇزساڭ، دۇشمىنىڭ ئۆزىنى ئاشكارىلايدۇ.

1998 ـ يىلى 3 ـ ئاي

ئېتىزلىقتىكى خىياللار

مەن ئېتىزلىقتا كېتىۋاتىمەن، بولۇق ئۆسكەن بۇغدايلارغا، تەكشى تېرىلغان قوناقلارغا قاراپ كېتىۋاتىمەن.

ئېتىزلىقلاردا ياۋا ئوت ـ چۆپلەر كۆرۈنمەيدۇ، پەقەت ئېرىق بويلىرىدىلا بار. ئۇنى خۇددى سۈلىرى قۇياش نۇرىدا سىمابتەك پارقىراۋاتقان ئېرىقلارنىڭ ياقىسىغا يېشىل جىيەك تۇتۇش ئۈچۈنلا قالدۇرۇلغانمىكىن دەيسەن.

مەن پۇتلىرىمنى سەل ئارام ئالدۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ئېرىق ياقىسىدا ئولتۇردۇم. ئادەتتىنمۇ ياكى زېرىكىشلىكتىنمۇ، ئىشقىلىپ، قولۇم ئىختىيارسىز ئوت ـ چۆپلەرگە سوزۇلدى. بىر تال، ئىككى تال يۇلۇپ، ئاخىر بىراقلا بىرمۇنچىنى چاڭگاللىۋالدىم. بۇ بىر ـ ئىككى تالنى يۇلغاندەك ئوڭايغا توختىمىدى. چۈنكى، بىرنى يەڭمەك ئوڭاي بولغىنى بىلەن، كۆپكە تەڭ تۇرماق تەستە. ئىشقىلىپ، نېمىلا بولسا بولسۇن، ئاخىر بىر تۇتام يۇلۇۋالدىم. لېكىن، ئۇنىڭغا تۇپراقمۇ خېلىلا چاپلىشىپ چىققانىدى. مەن ئوت ـ چۆپلەرگە چاپلىشىپ چىققان تۇپراقنى قاراپ كۈلۈۋەتتىم. چۈنكى، «ئوت ـ چۆپ يەرنىڭ ئۆز بالىسى» دەيدىغان تەمسىل يادىمغا كېچىپ قالغانىدى. شۇ تاپتا مەن خۇددى بىر «جاللات»، بىر «بالا» نى ھە دەپ ئۆلۈمگە تارتىمەن، «ئانىسى» ئۇنىڭ پۇتىغا چاپلىشىۋالغان... مەن خىيالىمدا ئاللىقانداق بىر كىنولارنىڭ جىددىي كۆرۈنۈشلىرىنى ئۆتكۈزۈۋېتىپ، قولۇمدىكى «ئانا ـ

بالا» نى بىراقلا ئېرىققا تاشلىۋەتتىم. سۇ يۇزى سەل لايلانغاندەك بولۇپ ھېلىقى بىر تۇتام ئوت ئېقىپ كەتتى. مەن لايلانغان سۇغا قاراپ يەنە ئويلىنىپ قالدىم. راست، ئوت ـ چۆپمۇ «ئۆز بالىسى» دېيىشكە مۇناسىپ ھالدا، ھەقىقىي ۋاپادارلىق بىلەن ئىش قىلامدۇ ـ نېمە؟ ئەگەر بۇ ئۆزىنى ياراتقان تۇپراققا خۇددى بوۋاق ئانىسىغا چىرمىشىۋالغاندەك مەھكەم چىرمىشىۋالمىسا، سۇمۇ تۇپراقنى ئاققۇزۇپ خالىغانچە سەرسان قىلغان بولماسمىدى؟ !

ھەي، ئىسىت، كۇموش ئېرىققا تۇتۇلغان يېشىل جىيەكنى يۇلۇپ ئوينىاپ مەنمۇ ياخشى قىلماپتىمەن ! مەن ئۆزۇمچە ئاپامنىڭ كۆڭلىكىنىڭ ئېتىكىگە تۇتۇلغان پەۋازنى سۆكۈۋېتىپ، ئاپام ئالدىدا خجىلچىلىقتىن يەرگە قاراپ قالغاندەك بىر خىل ھالەتكە چۈشۈپ قالدىم. راست، دېھقانىنىڭ ئەمگىكىنى ئايىشىم، قەدىرلىشىم كېرەك ئىدى. چۈنكى، يەرنى رەت ـ رېتىگە سېلىپ، ئاجايىپ بىر بۇيۇك مەقسەت بىلەن ئىشلەۋاتقىنى يەنىلا شۇ دېھقان ئەمەسمۇ ! ئاشۇ دېھقان ئۇرۇق سېلىپ، بىھۇدە يەردىكى ئوت ـ چۆپنى يۇلۇپ، كېرەكلىك جايدىكى ئوت ـ چۆپنى ئاسراپ ئېتىز بەرپا قىلمىسا، مەندەك شەھەرلىككە ئاش نەدە نان نەدە؟ !

مەن بايام ئوت ـ چۆپ يۇلۇپ لاي قىلىۋالغان قولۇمنى پاكىز ئېرىق سۈيىدە يۇيۇۋېتىپ، ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتتىم.

مەن يەنە ئېتىزلىقتا كېتىۋاتىمەن، يېشىل مەخمەلدەك تاۋلىنىپ ياتقان بۇغدايلارغا، سەپتىكى ئەسكەرلەردەك قاتار تۇرغان قوناقلارغا قاراپ كېتىۋاتىمەن. مەن ئاشۇ زىرائەتلەرگە قاراۋېتىپ، يەنە ھېلىقى «ئوت ـ چۆپ يەرنىڭ ئۆز بالىسى» دېگەن تەمسىلنى ئويلاپ قالدىم. ئوت ـ چۆپقۇ يەرنىڭ ئۆز بالىسىكەن، ئۇنداقتا بۇ زىرائەتلەرچۇ؟ ئاشۇ بۇغداي ـ قوناقلار

دەسلەپ ئۇرۇق بولۇپ چېچىلغاندا بۇ يەرمۇ ئۇلارنى ئۆگەيلىگەن بولغىيتتىمىكىن؟ ئۆگەيلىگەن بولسىمۇ ئۆگەيلىگەندۇ، لېكىن دېھقان تاغام ئۇنى يەرگە ئۆزلەشتۈرگەن، مېھنەت بىلەن، ئەجىر ـ ئەزىم بىلەن ئۆزلەشتۈرگەن. بۇمۇ بەزىدە ياخشى ئادەتلەرنى زورلۇق بىلەن جارى قىلدۇرغانغا ئوخشاش. لېكىن، نېمىلا دېگەنبىلەن، يەر ئۆز قوينىدىن ئورۇن بەرمىسە، ئۇرۇق يەرنىڭ قوينىدا يىلتىز تارتمىسا، ئۇرۇقنىڭ ئۇنۇپ بوي تارتىشى، دان تۇتۇپ هوسۇل بېرىشى مۇمكىنمۇ؟ بەلكىم ئۇنى بورانلار ئۇچۇرۇپ ئاللىقانداق سازلىقلارغا تىقىۋېتەر ئىدى ياكى قۇياش كۈچلۈك نۇرى بىلەن قۇرۇتۇۋەتكەن ياكى ئاللىقانداق ئۇچار قۇش، جان ـ جانىۋارلار يەۋەتكەن بولاتتى. قىسقىسى، ئۇ ئەل قوينىغا ئالمىغان، ئەلنىڭ قوينىغا كىرمىگەن كىشى ئۇچرايدىغان پاجىئەگە ئۇچرىماي قالمايتتى... مانا، بۇ ئۇرۇقلار ئۇنۇپتۇ. چۈنكى، ئۇ يىلتىز تارتىشنى خالىغان، زېمىن ئۇنىڭغا قوينىدىن ئورۇن بەرگەن...

مەنچۇ؟ مەن يەنە ئېتىزلىقلاردا مۇشۇنداق يالغۇز ئايلىنىپ يۈرىۋېرىمەنمۇ؟ ئۆزۇمنىڭ بۇ يەرگە نېمە ئۈچۈن كېلىپ قالغانلىقىم تۇرۇپلا ئېسىمگە كەلدى. مەن يېزىدىكى مومامنىڭ قېشىغا تەتىلده ئويناش ئۈچۈن كەلگەن. بۇ يەردىكى بالىلارنى تونۇمىغاچقا، ئۆزۈم يالغۇزسىراپ ئېتىزلىقتا ئايلىنىپ يۈرگەنىدىم. دىققەت قىلغان ئادەمگە تەبىئەتمۇ ئۇستاز بولالايدىكەن. ئېتىز ـ ئېرىقلارغا قاراپ ئويلىغانلىرىمدىن بىر يولنى تېپىۋالدىم: بۇ يەردە تەتىلنى كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزەي دەيدىكەنمەن، چوقۇم بالىلارنىڭ ئارىسىغا چۆكۈشۈم كېرەك. ئۇلار مېنى چوقۇم قوينىغا ئالىدۇ. بۇ خۇددى يىلتىز تارتىشنى ئىرادە قىلغان ئۇرۇققا يەر ئۆز قوينىدىن ئورۇن بەرگەندەكلا ئىش...

مەن نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئويلىدىم، ئاخىر يەنە ئېتىزلىقلارغا قاردىم. يىراق - يىراقلارغا سوزۇلۇپ كەتكەن بۇغدايلىقلار يېشىل دېڭىزدەك چايقىلىپ تۇراتتى. مەن بۇ مەنزىرىگە قاراپ خۇددى دېڭىز سۈيىدە يۈيۈنۈپ چىققاندەك بىراقلا يەڭگىللەپ قالدىم ۋە مەھەللە تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۈم.

1998 - يىلى 4 - ئاي

قارلىق دالادىكى باللىق خياللار

ئەي، ئاياز، سەن مېنى ھەيكەلدەك قاتۇرۇپ قويمەن دەمسەن؟

قارا ماڭا، سېنىڭ ھەيكىلىڭنى مەن قاتۇرۇۋاتىمەن، يەنە كېلىپ ئۆزۈڭ ئەكەلگەن ئاپپاق گەج بىلەن، ئۇندەك گەج بىلەن، خۇددى دەرەخنى كەسكەندەك ئۆزىدىن ساپلانغان، ياغاچتىن ساپلانغان پالتىلار بىلەن، كەكىلەر بىلەن.

* * *

زېمىننىڭ چىرايىنى سارغىيىپ كېتىپتۇ دەپ، ئاقارتىپ قويغىلى ئۇپا تۆككىنىڭمۇ بۇ، ئاسمان؟

ئادەملەرنى ئاشسىز قاپتۇ دەپ، تويغۇزۇپ قويغىلى ئۇن تۆككىنىڭمۇ بۇ، ئاسمان؟

ياكى يالىڭاچ يەرنى ئىسسىق ياتسۇن دەپ، مامۇق تاشلىغىنىڭمۇ بۇ، ئاسمان؟

يا يېشىلزارلىقنى ئۆلۈپ كەتتى دەپ، كېپەن تاشلىغىنىڭمۇ بۇ، ئاسمان؟

قوينۇڭدىن ئۇچۇپ چۈشتى سانسىز ئاق كېپىنەك لەيلەپ، يەردىكى ھەربىر كىشى كۆزۈڭگە گۈل كۆرۈندىمۇ، ئاسمان؟

* * *

چاتقاللىرىڭىز بېشىدا ئاق شاپاق دوپپا، مەجنۇنتاللىرىڭىزدە ئاق سارغۇچ، سۇۋادانلىرىڭىزدە سۇت رەڭ بانتىڭ، شەمشادلىرىڭىزدە ئۆڭ تۇماق... ھەممىسىدىلا ئاق باش كىيىم !

دەرەخلىرىڭنى سىلكىپ ئىرغىتسام، ماڭىمۇ ئاق بۆك تاشلاپ بېرەرسەنمۇ، ئورمان؟

* * *

باشلىرىڭغا ئاپپاق سەللە ئورالغان، ئۇچاڭدا ئاق يەكتەك، قۇياش نۇرىدا پۇتۇن ئۇستىبېشىڭ ئۇنچە باسقاندەك يالتىراپ تۇرىدۇ، ئاستىڭدا بوز رەڭ كىگىز...

مومامنىڭ دېيىشىچە، قەدىمكى زامانىدا پادىشاھ بولىدىغانلارنى ئاق كىگىزگە سېلىپ كۆتۈرەركەن. قارىغاندا، سەنمۇ شاھ بولىدىغان ئوخشىمامسەن، ئورمان؟

دالىغا ئاپپاق داستىخان راسلاپسەن، ئاسمان. ئەمدى ئۇنىڭغا نېمە تىزىدىغانسەن؟

بالىلار قۇرۇق داستىخانغا تەلمۇرۇۋېرىپ زېرىكتى. ئۇلار ئاق داستىخاننىڭ ئۈستىدە سەكرىگىلى، مولاق ئاتقىلى، يۈگۈرگىلى تۇرغاندا، سەن ئۇلارنى ئەدەپسىز، دەپ ئەيىبلەرسەنمۇ؟

* * *

ئاق چۈشەككە پۈركىنىپ ئۇخلايسەن، زېمىن !

لېكىن، سېنىڭ بالىلىرىڭ ئويغانغىلى نىكەم. ئۇلار ئاپپاق

يوتقانلىرىڭنى چەيلەپ بىر يەرگە ئاپاردى، لېكىن سېنىڭ ياتقىنىڭ ياتقان.

تاشلاپ كەتتى، دەپ باھار ئاچامغا قېيىداپ يېتىۋالغىنىڭمۇ بۇ؟

ھەي، تېزرەك باھار ئاچام كېلىپ يوتقىنىڭنى ئېچىۋەتكەن بولسا ـ ھە !

1998 ـ يىلى 4 ـ ئاي

«ئۇر توقماق» تەرمەچلىرى

قاغا

«قاغا جىگدىسى» دېگەن ئىسىمغا قاراپلا ئۇنى، مېنىڭ جىگدەم دەپ ئويلاپ قالدىڭمۇ، قاغا. ئۇ يېتىم بالىلارنىڭ ھەققى. سەن يېتىم ھەققىگە چاڭگال سېلىۋېدىڭ، ئادالەت ھەققانىي چاڭگىلىنى سېنىڭ بوينۇڭغا سالدى.

* * *

ئەي نەپسانىيەتچى قاغا. سەن شۇنچە نۇرغۇن بايلىق ۋە مۆجىزاتلارنىڭ ئىگىسى تۇرۇپ، يەنە ئاشۇ جىگدىگىمۇ كۆز ئالايتتىڭمۇ !؟ دەرھەقىقەت، «خىزىرلىق ماقامىغا يەتسىمۇ قاغا، يەنە قاغدۇر، قاغدۇر، قاغدۇر، قاغا» ئىكەن !

* * *

بوۋايغا «ساڭقا ئېشىكىم» بىلەن «ئېچىل سۇپرا» نى بەرگىنىڭدە، مەن سېنى جېنى ئۇچۇن بەدەل تۆلىدى، دەپ ئويلىغانىدىم، ئۇنىڭغا «ئۇر توقماق» نى بەرگىنىڭدىلا، مەن سېنىڭ مىڭ يىل ياشىغانلارغا خاس ئەقىل ـ پاراسىتىڭنى ئېتىراپ قىلدىم. دەرھەقىقەت، قولدا توقماق بولمىسا، ھېچقانداق بايلىقنى قوغداپ قالغىلى بولمايدۇ.

بوۋاي

ئېشىكىمگە تىللا ساڭقا دېمە، تۇگمەنچى،
سۇپرامغىمۇ ئېچىل سۇپرا دېمە، تۇگمەنچى.
چۇشەنمىدىڭمۇ؟
ھەيران قالما، ئەسلىي مەن ساڭا
ئېشەكتىمۇ، سۇپرىدىمۇ سىر يوق دېمەكچى.
كۆرگەنلا ئادەمگە ئىشىنىپ كېتىش ساددىلىق،
سىر ساقلايمەن دەپ سىرنى ئاشكارىلاش نادانلىق.

* * *

ھەي، بوۋاي، «ساڭقا ئېشەك» بىلەن «ئېچىل سۇپرا» نى ئوغرىغا ئامانەت بېرىپ قويۇپ ۋەيران بولغىنىڭدا ئاق كۆڭۈللۈكنىڭ زىيىنىنى تارتقاندىڭ؛ «ئۇر توقماق» نى ئۇنىڭغا ئامانەت قويغىنىڭدا ئاخىر پايدىنى ئالدىڭ.
راست !
ھارامزادىلىك ھۆكۈم سۈرگەن جاھاندا ئاق كۆڭۈللۈكنىڭ مەغلۇبىيىتى ھامان ۋاقىتلىق بولىدۇ. ساپ نىيەت ھامان قارا نىيەت ئۈستىدىن غەلىبە قىلماي قالمايدۇ.

پادىشاھ

ئەي، تەمەخور !
تەڭگە تېزەكلەيدۇ، دېسە، ئېشەكنىڭ سېسىق كۆتىگىمۇ تەلمۈرىسەن.
دەپنە ـ دۇنياغا تويمىغان كۆزۈڭگە ئېشەك تېزىكى ئالتۇن

كۆرۈنگىنىگە ھەيرانمەن !

*　　*　　*

نازۇنېمەت بەرسىغۇ ھېچ تويمىدىڭ،
ئالتۇن ـ كۈمۈش بەرسىمۇ ھەم تويمىدىڭ.
ئەسلىي نەسلىڭ تويمىغۇر بىر كوھىقاپ،
قانچە قىلسا شۇ خۇيۇڭنى قويمىدىڭ.

بۇ دۇنيادا ھېچنېمىگە تويمىغان ئاخىر بېشىنى يېگەنده تويىدۇ.
ئۇر توقماق، ئۇر !

«ياغاچ ئات» تەرمەچلىرى

— ئوغلۇڭنى «ياغاچ ئات» قا مىندۇرۇپ ئاسمانغا چىقارغىنىم ئۈچۈن ئۆلۈمگە بۇيرۇمسەن مېنى، شاھىم؟

— ئوغلۇمنى ئاسمانغا چىقىرىپ ئوردامدىن ئايرىغىنىڭ ئۈچۈن ئۆلۈمگە بۇيرۇيمەن سېنى، ئەبلەخ!

— ئۇ ئاسمان ئوردىسىدا مۇھەببەت شارابىنى تېتىۋاتىدۇ، شاھىم.

— مەن بۇ يەردە ئازاب شارابىنى تېتىۋاتىمەن، ئەبلەخ!

شاھ بىلەن ياغاچچى مۇشۇنداق دەتالاش قىلىۋاتقاندا شاھزادە ياغاچ ئاتقا مەلىكىنى مىنگەشتۇرگەن ھالدا ئۇلارنىڭ ئالدىغا قوندى.

ئۇلار بىر ـ بىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ مەمنۇنىيەت بىلەن كۈلۈشتى.

پادىشاھ ئوغلىنىڭ ئامان ـ ئېسەن كەلگەنلىكى ئۈچۈن كۈلگەنىدى، ياغاچچى ئۆز ھۈنىرىنىڭ غالىبىيىتى ئۈچۈن كۈلدى.

پەقەت شاھزادىلا ئالەمنى پەرۋاز قىلىشنىڭ ھېكمىتى ئۈچۈن كۈلدى.

* * *

ئىككى ئادەم بەس تالىشىپ «تۆمۈر بېلىق» بىلەن «ياغاچ ئات» نى ياسىمىغان بولسا، ئىنسانىيەت بېلىق بىلەن قۇشقا

مەڭگۈ ھەسەت قىلىپ ئۆتۈپ كەتكەن بولماسمىدى؟ !
ئەي ئىنسانىنى تېرەنلىككە ۋە بۈيۈكلۈككە مۇيەسسەر قىلغان رىقابەت !

* * *

ئېگىز دەرەختىكىلا مېۋىنى يېۋىدىڭ، شاھزادەم، بېشىڭغا مۇڭگۈز چىقىپ بىر مەخلۇق بولۇپ قالدىڭ. يەردىكى مېۋە قېقىنىمۇ يېۋىدىڭ، ئادەملىك قىياپەتكە قايتتىڭ.
خۇدا ساڭا يۇقىرىغىلا ئەمەس، تۆۋەنگىمۇ نەزەر كۆزىنى سالسۇن دەپ، بۇ قىسمەتنى ئاتا قىلغان بولغىيمىتتى.

* * *

ساڭا ئاخىر بەخت يار بولدى، شاھزادەم، چۈنكى سەن يۇقىرىغا ئۇچۇشنىلا ئەمەس، تۆۋەنگە چۈشۈشنىمۇ بىلگەنىدىڭ.

1998 ـ يىلى 5 ـ ئاي

زىراپە

زىراپە ئورمانلىقتىكى دەرەخلەر قويۇق جايغا كىرمەي، ھەمىشە ئورمان چېتىدە تۇرۇپ دەرەخلەرنىڭ ئۇچىدىكى يۇمران يوپۇرماقلارنىلا يەيدىكەن. بۇنىڭغا ئۇزاقتىن بۇيان دىققەت قىلىپ يۈرگەن ئوغلاق بىر كۈنى ئۆچكىدىن:

— زىراپە ئېگىز دەرەخلەرگىلا ئېسىلىپ يۇرىدىكەن. ئۇ ئورمان ئەھلى تۇرۇپ نېمىشقا ئورمان ئىچىگە كىرمەيدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— چۈنكى، ئۇ ئېگىزگىلا ئېسىلغاچقا، ئورمان ئۇنىڭغا قويىنىدىن ئورۇن بەرمىگەن، — دەپتۇ ئۆچكە بالىسىغا چۈشەندۈرۈپ.

* * *

زىراپە،

ھەرقانچە گىدىيىۋالساڭمۇ، تەشنالىقىڭنى قاندۇرىدىغان ئەزىم دەريا ئالدىدا ئېڭىشمەي قالمايسەن، ئاخىر.

* * *

ئەي، يۇمران يوپۇرماقلارنىڭ رەھىمسىز جاللىتى.

پۇتۇڭغا كىرگەن شوخا سەن يالىڭاچلىۋەتكەن دەرەخ ئۇچىنىڭ قىساس خەنجىرى ئىكەنلىكىنى بىلمەيۋاتامدىغانسەن !؟

باللارنىڭ چوڭلارغا جاۋابى

— هاي باللار، چۈڭلىداشماڭلار !

— هاي باللار، چۈۋۈرلاشماڭلار !...

— ئەي چوڭلار، چوڭلار ! بىزنى قۇش باللىرى دەپ بىلمەڭلار، شەھەرنىڭ كۆيچى قۇشلىرى دەپ بىلمەڭلار. تەبىئەتنىڭ كۆيچى قۇشلىرى يىراق سەھرالارغا كەتتى، سىلەردىن يامانلاپ كەتتى. بىز شۇ قۇشلارنى بۇ يەرگە چىللاپ چۈۋۈرلاۋاتىمىز؛ بىز ئۇلارغا خاپا بولماڭلار دەپ چۈۋۈرلاۋاتىمىز؛ سىلەرسىز زېرىكتۇق دەپ چۈۋۈرلاۋاتىمىز؛ چوڭلار ئەمدى سىلەرنى تۇتۇپ قەپەسكە سالمايدۇ، قارىغا يۇتمايدۇ دەپ چۈۋۈرلاۋاتىمىز؛ سىلەرنىڭ سۆيۈڭلارنى، ھاۋايىڭلارنى بۇزمايدۇ دەپ چۈۋۈرلاۋاتىمىز.

* * *

— هاي باللار، ئىشىك ئالدىدىن نېرى بېرىپ ئويناڭلار !

— هاي باللار، ئىشىك ئالدىدىن يىراق بېرىپ ئويناڭلار !

...

— ئەي چوڭلار، چوڭلار، بىر خىل گەپ قىلىسىلەرغۇ سىلەر ھەممىڭلار !

نېرى بارساقمۇ، يىراق بارساقمۇ، ھەممىسى ئوخشاش ئىشىك ئالدىڭلار !

مۇمكىن بولسا، بىزدىن — باللاردىن ئىشىك ئالدىڭلارنى

يىراق ئەكېتىڭلار !
بۇ يەرگە ئوتلاق ئەكېلىپ بېرىڭلار، قوزا ـ تايچاقتەك قىيغىتىپ ئوينايلى !
بۇ يەرگە ئورمان ئەكېلىپ بېرىڭلار، بۆجەن، كېيىكتەك چېپىشىپ ئوينايلى !
بۇ يەرگە كۆل، دەريا ئەكېلىپ بېرىڭلار، بېلىمجاندەك ئۈزۈشۈپ ئوينايلى !
چۈنكى، بالىلىق چاغ ـــ قوزا، تايچاقتەك چاغ !
بالىلىق چاغ بۆجەن، كېيىكتەك چاغ !
مېھرىڭلار بىز ئۈچۈن خۇددى بىر دەريا، بىز شۇ دەريادا بېلىمجان چاغ !
شۇنداققۇ ـ ھە، چوڭلىرىم؟ سىلەرمۇ شۇنداق بولغانغۇ !؟

1998 ـ يىلى 6 ـ ئاي

چېچەك پەسلىدىكى خىياللار

يۇر، دوستۇم، يۇر، باھارنىڭ گۈل پەسلى يېتىپ كەلدى، بىز كۆكلەم كۈلگەن باغقا بارايلى.

ئاپپاق ئېچىلىپ كەتكەن چېچەكلەرگە قاراپ كۆز ئالدىڭغا نېمە كېلىۋاتىدىغاندۇ؟ قىشتىكى پاك، تازا قارلارمۇ ياكى ئاسماندىكى پاختەك ئاق بۇلۇتلارمۇ؟ غوزا يېرىپ چىققان كېۋەزلەر خۇددى بۇ باغقا كۆچۈپ كېلىۋالغاندەك بىر تەسىراتلارغىمۇ چۆمۈۋاتامدىغانسەن؟ ! قەشقىرىمنىڭ ئۆرۈك، جىنەستە، گىلاس، ئامۇت چېچەكلىرىنىڭ ئاقلىقى ساڭا ئانىمىزنىڭ ئاق سۈتىنىمۇ ئەسلىتىۋاتامدۇ؟... مەن نۇرغۇن نەرسىلەردىن ئانامنىڭ سۈپەتلىرىنى كۆرىمەن. شۇ تاپتا باغنى، يوللارنى، مەكتىپىمنى، ئۆيۈمنى، ئىشقىلىپ ھەممىنى ئۆز قۇچىقىدا يايرىتىۋاتقان گۈزەل باھار ئىللىق مېھرى بىلەن ئانامغىلا ئوخشايدۇ. مەيىن شامال ماڭلىيىمدىن سۆيگەندە، مەن خۇددى ئانام سۆيگەندەكلا خۇش بولىمەن. چېچەك پۇراقلىرى دىماقىمغا ئۇرۇلسا، مەن خۇددى ئانامنىڭ خۇش بۇيىنى ھىدلىغاندەك زوقلىنىمەن. شۇ تاپتا بۇ چېچەك ئاچقان باغ — بۇ پېقىملىق ئاق دۇنيا ماڭا ئانامنىڭ بىغۇبار ئاق كۆڭلىنىڭ سۈرىتىدەكلا بىلىنىدۇ. ئۇ ئۆز مېۋىسى ئۈچۈن چېچەكلەيدۇ، ئۆز مېۋىسى ئۈچۈن تۆكۈلىدۇ...

ۋاھ، دوستۇم، قارا، قارا ! ئۆرۈك، ئامۇتلارغا جاھاندىكى ھەممە ئاق كېپىنەكلەر ئۈچۈپ كېلىۋالغاندەك بىر خىيالغىمۇ

كېلىۋاتامسەن؟ كېچىنەكمۇ ئەڭ گۈزەل باغقا ئىنتىلسە كېرەك ـ
ھە ! شۇ تاپتا ھويلا ـ ئارانلىرىنىڭ ھەممىسى بۈككىدە
چېچەكلەپ كەتكەن قەشقىرىم دىيارىمىزنىڭ ئەڭ گۈزەل
باغچىسى ئەمەسمىدۇ !؟ بىز مۇشۇ باغدا تۇغۇلدۇق، مۇشۇ باغدا
چوڭ بولدۇق. بۇ بېغىمىزنىڭ سۈپىتى بىزنىڭ پۈتۈن
ۋۇجۇدىمىزغا سىڭگەن: مەڭزلىرىمىز ئانارغا ئوخشايدۇ،
قاپاقلىرىمىز بادامغا ئوخشايدۇ، يۈزلىرىمىز توغاچتەك،
لەۋلىرىمىز گىلاستەك؛ تىللىرىمىز ئەنجۈردەك تاتلىق،
دىلىمىزدا ھەمىشە شادلىق.

سەن يەردە قاردەك ياتقان چېچەكلەرگە قاراپ، ھەي، ياز
ۋەسلىنى كۆرمەي بالدۇر تۆكۈلگەن چېچەكلەر، دەپ نالە
قىلمايۋاتقانسەن. ئۇلارنىڭ ھەربىر تۆكۈلگەن ئىزىدا شېرىن
مېۋىلىرىنىڭ ئۈندۈرمىسى قالغان. ئۇلارنىڭ خىسلىتى مەردانە
ئېتىتىخار ناخشىسىنى ئېيتىپ بۇ جاھاندىن خوشلاشقان
ئەزىزلىرىمىزنىڭ روھىغىلا ئوخشايدۇ. بىز مۇشۇ چېچەكلەرگە
رەڭداش ئاپپاق دەپتەرلىرىمىزگە ئۇلارنىڭ تۆھپىسىنى پۈتۈپ
قويايلى. ئۇ بىزگە ياشاشنىڭ قىممىتىنى ئەسلىتىپ تۇرىدۇ.
يىلتىزلىرى بىلەن بىرمۇنچە دەرەخنى تۇتاشتۇرۇپ ھېلىھەم
مېۋىلىرى بىلەن ئۆز مەۋجۇتلۇقىنى نامايان قىلىپ تۇرغان
ئاۋۇ قەدىمكى ياڭاق دەرەخلىرىگە قاراپ ئۇلۇغ ئەجدادلىرىمنى
ئەسلىگۈم كېلىدۇ. يۈسۈپ خاس ھاجىپ، مەھمۇت كاشغەرىيدەك
بوۋىلىرىمنىڭ روھىغا سىغىنغۇم، ئاشۇلاردەك ياشاپ،
ئاشۇلاردەك جاھاندىن ئۆتكۈم كېلىدۇ. ياش كۆچەتلەرمۇ
مېۋىلىك باراقسان دەرەخ بولۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ، مەنمۇ قەشقەر
گۈلىستانىدىكى بىر كۆچەتقۇ !

دوستۇم، يۇر، بىز بۇ كۆچەتلەردىن ئاجايىپ بەھرە
ئالدۇق، ئەمدى بېرىپ بېدە تېرىۋالايلى. ئانىلىرىمىز ئۇنى

تۇگۈپ، مۇشۇ چېچەكتەك ئاپپاق داستىخانغا بېدە چۆچۈرىسى ئەكەلگەندە، بىز بۇ خىياللىرىمىزنى ئۇلارغا ئېيتىپ بېرىمىز. ئۇلار چوقۇم بىزنى سۆيۈپ ـ سۆيۈپ قويىدۇ. ئۇلار كۈلگەندە بىزمۇ ئارزۇلىرىمىز كۈلگەندەك شادلىققا چۆمىمىز، يۇر !

1998 ـ يىلى 4 ـ ئاي

قارغا ختاب

ئەي قار ! ئۇستۇڭگە چۈشكەن ئىزلىرىمنى كۆمۈۋېتەلەيمەن دەمسەن؟

ياق، مەن سەندىن يول ئاچىمەن. يوللارنى قار ھېچقاچان كۆمۈۋېتەلمىگەن ئەمەس. چۈنكى، بۇ بىر ـ بىرىنىڭ ئىزىنى بېسىپ كېتىۋاتقان ئىنسانىيەتنىڭ يولى !

بېسىمىڭدىن پۇتلىرىڭغا باش قويۇۋاتقان قاپاق سۆگەتلەرگە قاراپ ئۆزۈڭچە كۆرەڭلەۋاتامسەن؟ ئۇ تەبىئەت دەھشىتىدىن قەددى پۈكۈلگەن بىچارە، ھەرگىزمۇ غەيۇر ئورمانىنىڭ قەيسەر ئوغلانى ئەمەس.

مەن يۈرىكىڭگە دەسسەپ مېڭىۋاتقىنىمدا، قەددىنى تىك تۇتۇپ تۇرغان مەغرۇر شەمشادقا قارا. ئۇ مېنىڭ سۈرىتىم، زىممىسىدىن مۇشكۈلات قورام تاشلىرى بېسىپ تۇرسىمۇ پۈكۈلمەي كېتىۋاتقان ئىنسانىنىڭ سۈرىتى !

بۈيۈكلۈكتىن گىدىيىپ چۈشۈۋاتقىنىڭدا، زېمىندا ئۇششاق كۆرۈنگەن ئىنسانىنىڭ ئاياغ ئاستىدا چەيلىنىدىغانلىقىڭنى ئويلاپ باققان بولغىيمىتىڭ؟ !

1998 ـ يىلى 11 ـ ئاي

خەتتات

(بارلىق خەتتاتلىرىمىزغا بېغىشلايمەن)

تىل بىلەن گۈزەل قەلبنى نامايان قىلغىلى، سىزىق بىلەن دىلرەبانى ئەينەن سىزغىلى بولمىدۇ، لېكىن يېزىق بىلەنچۇ؟ توۋا، يېزىق بىلەن قەلبى يالقۇنلۇق، كۆزلىرى ئۇچقۇنلۇق دىلبەرنى ئايدەك ئايان قىلغىلى بولمىدىغانلىقىنى بىلمەپتىكەنمەن. مانا ئەمدى بىلدىم.

ئەي، خەتتات، يېزىقلىرىڭدىن كۈلۈپ تۇرغان بىر جانان پەيدا بولۇۋىدى، سەن ئۇنىڭغا مەمنۇنىيەت بىلەن ئاخىرقى چېكىتنى ئۇردۇڭ. ھەيھات، بۇ چېكىتمۇ خەتلىرىڭگە گۈزەل ھۆسن ساھىبىنىڭ مەڭزىگە چۈشكەن خالدەكلا ياراشتى.

مەن كەشتىچىلىكنى كەشتىچىنىڭ، گىلەمچىلىكنى گىلەمچىنىڭ ئىشى دەپ ئويلاپتىكەنمەن. توۋا، ھۆسنخەتچىلىك ھۇنىرىڭدىنمۇ كۆز ئالدىمدا مىڭ تۇرلۇك كەشتە، يۈز مىڭ خىل زىلچە پەيدا بولدى.

كارامىتىگە ھەيرانمەن، خەتتات، خەتلىرىڭدىن بەزىدە دۇر ـ ئۇنچىدەك چېچىلغان بۇزغۇنلارنى كۆردۈم، بەزىدە تۆگە لوكسىدەك ئۆركەشلىگەن دولقۇنلارنى كۆردۈم. خەتلىرىڭ بەزەن ماڭا گۈلنى ئەسلەتتى، چاقناتقاندا كۆزلىرىمنى كۇنىنى ئەسلەتتى، سىياھىڭنىڭ قارىلىقى تۇننى ئەسلەتتى، تۇرلۇك ـ تۇمەن چېكىتلىرىڭ يۇلتۇزنى ئەسلەتتى.

قەغەزنىڭ ئوتتۇرىسىدىن تۇپتۇز قاتلىمدىك، قاتلاق ئىزىنى ئۆزۈمچىلا ئۇپۇق دەپتىمەن. ئىز — سىزىقنى ئۆزەك قىلىپ يازدىك خەت ـ يېزىق، شۇنداا بىلدىم ئۇ سىزىقمىك يەر يۈزى ئىكەن. خەتى كۇفى، شەترەنجى كۇفى[1] دىن پۈتتى بىر بىنا، سېرمە، تاقا، يا ئەگمە تېم[2] ئۇل بولدى ئاڭا.

راست، خەتتات، ئۇ سىزىقمىك قەدىرلىك ئانا ماكانىڭنىك يەر يۈزى ئىكەن. «رۇقئى»[3] نۇسخاڭدا ئۇنىك ئۈستىگە تەڭرىتاغلىرىڭنى، قورۇل ـ قورغانلىرىڭنى بىنا قىلدىك.

بەرھەق، خەتتات، ئۇ سىزىقمىك مۇقەددەس زېمىنىڭنىك سىمۋول سىزىقى ئىكەن. «تەئلىق»[4]ڭدا ئۇنىك ئۈستىگە بېھىش كەبى بىر باغ ياراتتىمىك. مەن ئۇنىڭدا رەڭمۇرەك گۈللەرنى كۆردۇم، شىر ـ شىر ئاققان سۇلارنى كۆردۇم، مۆلدۇرلەپ تۇرغان بۇغا ـ مارالار، ناۋا ئەيلىگەن مۇڭلۇق بۇلبۇللار بۇ خېتىڭدىن ماڭا تولۇق ئايان بولدى.

ئەي، خەتتات، قولى گۈل خەتتات ! كۆز ئالدىمدا مەيىن شامالدا چايقىلىپ تۇرغان گۈلزارنى ئەكس ئەتكۈزگەن «خەتى رەيھان»[5]ڭنىك كارامىتى ئىكەن مانا ! ھەر خىل تىكلىرىڭگە قايرىلىپ چۈشكەن سىزىقلارنى چىنارغا ياماشقان يىلانغا ئوخشىتايمۇ ياكى جانانىمنىك بوينۇمغا چىرماشقان بىلەكلىرىگىمۇ؟

«خەتى دىۋان»[6]نىك ماڭا مەجنۇنتاللارنى ئەسلەتتى. «خەتى دىۋان» نىك يەنە گويا بىر سەھنە، ئۇنىڭدا مىك رەقاس ئۇسسۇلغا چۈشتى. ئەي خەتتات، سېھىرگەر خەتتات، بۇ نۇسخاڭدا مەن تولغىنىپ تۇرغان زىلۋا بەللەرنى كۆردۇم،

---

①③④⑤⑥ خەت نۇسخىلىرىنىڭ نامى.

② ھۆسنخەت قۇرۇلما سىزىقلىرىنىڭ نامى.

گۈزەلنىڭ لىغىرلىغان ساغرىلىرى، تىترەپ تۇرغان كۆكسى ئەقلىمنى لال قىلدى.

«جەللى دىۋان»[1]نىڭ گويا ئوت ـ يالقۇن،
بېزەكلىرىنىڭ خۇددى پەرۋانە.
ئوتلۇق تىللار سوزۇلسا قايان،
پەرۋانە ئاتار ئۆزىن شۇ يانە.

«جەللى دىۋان» نىڭدىن مەن ئۇيغۇر قىزىنىڭ بېشىدىكى چىمەن دوپپىسىنىڭ گۈللىرىنى ئەسلىدىم، يەنە تويى بولغان ئاشىق ـ مەشۇقىنىڭ بېشىغا چېچىلغان ئۈنچە ـ مەرۋايىتلارنىمۇ ئەسلىدىم.

«ئىجازەت»[2]نىڭ خۇددى بىر كەلكۈن
تۇرۇلۇپ، تۇرمەكلەپ، تولغىنىپ ئاققان.
سانسىز مېدالدەك كەچ كۈز ياپرىقى
سۇ ئۈستىگە باغرىنى ياققان.

ئەي خەتتات، مېنىڭ ماھىر خەتتاتىم. «ئىجازەت» نىڭ ماڭا خۇددى تەكىنىڭ ئاستىدا يالىڭاچ سوزۇلۇپ ياتقان سۇمبۇل چاچ جاناننى، ئۈنىڭغا شېكەر سەپكەندەك چېچىلغان بېزەك خۇددى ياپراقلار ئارىسىدىن قىسىلىپ پارچە ـ پارچە بولۇپ چۈشكەن ئاي شولىسىنى ئەسلەتتى.

مەن «سۇلۇس»[3]تىن تىك چوقىدا مەغرۇر تۇرغان بۈركۈتنى ئەسلىدىم، ئىرادە كەمىرى بىلەن مەھكەم باغلىغان

---

①②③ خەت نۇسخىلىرىنىڭ نامى.

بېلىنى قوللاپ تۇتۇپ، جاھان مۇشكۈلاتلىرىغا مەنسىتمەي قاراپ تۇرغان مەردانىلەرنى ئەسلىدىم.

بىر تال شاختا ئوخشاش ئېچىلغان جۈپ چېچەك،
بىر ئانىدىن ئوخشاش تۇغۇلغان قوشكېزەك.
ئېيتقىنا، خەتتاتىم، «خەتتى تۆۋئەم»[1] نىڭ
جىمىكى قوشماقتىن ئالغانمۇ ئۆرنەك.

«خەتتى تۆۋئەم» نىگە بىر قارىسام قوشماق مېغىز كۆز ئالدىمغا كەلدى، بىر قارىسام بىر ـ بىرىگە قېيىدىشىپ دۇمبىسىنى قىلىپ ئولتۇرغان ئەر ـ خوتۇن كۆز ئالدىمغا كەلدى. بىر قارىسام گويا ئاستى ـ ئۈستى چىش بىر ـ بىرىگە چىشلەشكەن، بىر قارىسام ئاشىق ـ مەشۇقنىڭ تاتلىق لەۋلىرى جۈپلەشكەن. ئىككى تەنده بىر يۈرەك، بىرلا يۈرەك؛ ئۇ مېھىر بىلەن جۈپلەشكەن يۈرەك ! سوقۇشى بىردەك، تۇرقىمۇ بىردەك !

ئەي، خەتتاتىم.

سەندىمۇ بار ئاشۇنداق يۈرەك، مەندىمۇ بار ئاشۇنداق يۈرەك؛ سەنئەتكە، سەنئىتىمىزگە، ئەلگە، ۋەتەنگە مېھىر بىلەن باغلانغان يۈرەك !

سەن ھۆسنىخەتلىرىڭ بىلەن ئۇ يۈرىكىنى ماڭا تۇتقان بولساڭ، مەن نەسرىي تىلىم بىلەن بۇ يۈرىكىمنى ماڭا تۇتاي. قوشماق يۈرەكلەر سەنئەت كۆكىدە ئوتقاش بولۇپ يانسۇن !

1998 ـ يىلى 11 ـ ئاي

---

① خەت نۇسخىلىرىنىڭ نامى.

سۇغا چىلاشقان تۇيغۇلار

1

ئۇۋىسىدا يېتىپ ئىچى سىقىلغان ئاق قۇ پۈرىدە ئۇچۇپ مەيدىسىنى سۇ يۈزىگە چىلاشتۇردى ـ دە، كۆككە كۆتۈرۈلدى.

ئۇنىڭ كۆكسىدىن تامچىۋاتقان سۇ دولقۇنلۇق سۇلارغا تەسىر قىلمىغان بولسىمۇ، لېكىن توختام سۇلارنىڭ يۈزىنى چىمىلداتتى.

2

كۆكتە ئەركىنلىكتە ئاجايىپ ناخشا ئېيتتىڭ، ئاق قۇ.

كەل، زۇمرەت ئېقىنلىرىمىڭ ئۈستىگە قون. مەن تامچىلىرىمدىن ساڭا سىياھ ئىچۈرەي، جىمىرلاپ تۇرغان بەتلىرىمگە نوتىلىرىڭنى يېزىپ قوي. مەنمۇ ناخشاڭنى ئۆگىنىۋېلىپ، ساڭا جور بولۇپ ئېيتاي.

3

ئاق قۇ ئويۇن قىلىپ ماموق تېنىنى سۇغا تەگكۈزۈۋېدى، سۇ شەھۋەت تەقەززالىقىدا ئۇنىڭغا چاڭگال سالدى.

ئاق قۇ چاققانلىق بىلەن سۇ يۈزىدىن ئۇچۇپ چىقىپ كەتتى.

سۇ يۇزىده ئاپپاق كۆپۈك پەيدا بولدى.
سۇ ئۇنى ئاق قۇنۇڭ ماموۇق پەيلىرى دەپ، ئۆزىنى ئالدىدى.
مەن ئۇنى شەھۋەت كۆپۈكىگە ئوخشاتتىم.

4

ئۇ ئۆزى رەڭسىز بولغاچقا، ئوڭايلا ئۆزگىنىڭ رەڭگىگە كىرىپ قالدى.
ئۇ ئۆزى تەمسىز بولغاچقا، ئاسانلا ئۆزگىنىڭ تەمىنى ئېلىپ قالدى.
ئۇ ئۆزى پۇراقسىز بولغاچقا، سەزمەيلا ئۆزگىنىڭ پۇرىقى بىلەن پۇراپ قالدى.
مەن ئۇنىڭدىن ئىبرەتلىنىمەن. ئېھ خۇدا، ماڭا ئۆزۈمگە خاس رەڭ، تەم ۋە پۇراق ئاتا قىلغايسەن.

5

ئۇ زېمىننىڭ ئۈستىدىمۇ بار، پوستىدىمۇ بار، تەكتىدىمۇ بار.
ئۇ نېنىمدىمۇ بار، ئېشىمدىمۇ بار، تېنىمدىمۇ بار.
ئۇ گىياھتىمۇ بار، ھايۋاندىمۇ بار، ئىنسانىدىمۇ بار...
ئۇ بار يەردە ھاياتلىق بار، جۇشقۇنلۇق بار، شادىمانلىق بار...
مەن ئۇنىڭغا ھەۋەس قىلىمەن. ئى خۇدا، شۇنىڭدا بار ھىممەتنى ماڭىمۇ ئاتا قىلغايسەن.

6

سۇ ھاۋاغا دېدى:
ماڭا بىپەرۋا بولساڭ، پەرۋاسىز ياتىمەن.
ماڭا مۇزدەك بولساڭ، مۇزدەك قاتىمەن.
ماڭا چوغدەك بولساڭ، ئايلىناي، پەرىشتىلەردەك ئۇچۇپ چىقىپ، يۇرىكىمنى ئوتلۇق كۆكسۈڭگە ياقىمەن.

7

تومۇز ئىسسىقتا دەرەخ ئۇنىڭ بېشىغا سايىۋەن بولۇۋىدى، كۆز كەلگەندە ئۇ دەرەخنىڭ ۋۇجۇدىغا كىرىپ مېۋىسىگە شىرنە بولدى.

8

پەستە تۇرغان ئادەم ئېگىزلىكتىن تىك ئېتىلىپ چۈشۈۋاتقان شارقىراتمىدىن سورىدى:
— ئېگىزلىكتىن ئەجەب ئۆزۈڭنى تاشلىۋەتتىڭغۇ؟
— پەستە ياشاۋاتقانلار بىلەن يېقىنراق تۇراي، دېدىم، — دېدى شارقىراتما ئۇنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلاپ.

9

تاڭ سەھەردە قۇياش چاچلىرىڭدىن سۆيىدىمۇ، دېڭىز، ئەجەب تولغىنىپ پەريات ئۇرۇپ كەتتىڭ؟
كەچقۇرۇندا ئاي باغرىنى ساڭا ئاچتىمۇ، دېڭىز، ئەجەب ئويناقشىپ تەلمۈرۈپ كەتتىڭ؟

10

گۈل ئالىقىنىغا شەبنەم چۈشكەنلىكىگە ئىنتايىن خۇشال بولىدۇ.

كۆل قوينىغا شەبنەم قوشۇلغانلىقىغا پەرۋا قىلىپمۇ قويمايدۇ.

11

بۇزغۇنلىرىنىڭ قۇرۇقلۇقتا ئۇچۇپ كەتكەنلىكى ۋەجىدىن دەريا قۇرۇپ كەتمەيدۇ.

12

ئەي كۆل،
قوينۇڭغا بىر تامچە چۈشكەندە يۈزۈڭ مىت قىلمىغانسىدى،
كۆپ تامچە چۈشكەندە يۈزۈڭ چىملىداۋاتامدۇ؟

13

ئەي، سۇلىرى كۆتۈرۈلۈۋاتقان دېڭىز !
ئەتىگەندە قۇياش كەلدى، دەپ خۇشال بولۇپ سەكرەپ كەتكىنىڭمۇ بۇ؟
كەچتە قۇياش كەتتى، دەپ يىغلاپ تېپىچەكلەپ كەتكىنىڭمۇ بۇ؟

14

دېڭىز يېنىك پۇشۇلداپ ئۇخلاۋاتاتتى.

شامال ئۇنىڭ پېشانىسىغا سۆيدى، ئۇ ئۇخلاۋەردى.

شامال ئۇنىڭ مەڭزىگە سۆيدى، ئۇ كۆزىنى قىيا ئاچتى.

شامال ئۇنىڭ لېۋىگە سۆيگەندە، ئۇ چىدىيالماي شامالنىڭ بوينىغا گىرە سالدى. بۇ چاغدا دېڭىزنىڭ تال ـ تال چاچلىرى شامالنىڭ يۈز ـ كۆزلىرىنى چىرمىۋالغانىدى.

سۆيۈش بىردەم داۋاملاشقاندىن كېيىن شامال بورانغا ئۆزگەردى ـ دە، شىددەت بىلەن دېڭىزنىڭ يېپىنچىسىنى قايرىپ، بىراقلا ئۇنىڭ قوينىغا كىردى.

ئىتتىك تىنىقلار...

لەپەڭشىۋاتقان دولقۇنلار...

شاۋقۇنلار، ئۇنىڭدا شادلىنىشمۇ بار، زارلىنىشمۇ بار...

چاقماق چېقىلدى، مەن ئۇنى ئۇلارنىڭ كۆزىدە يانغان ئوت دېدىم.

مەن دېڭىزغا:

ــ ئاسماننى تور قىلىپ بېلىقلىرىڭنى بىراق سۈزۈۋالسام قانداق بولار؟ ــ دېۋىدىم، دېڭىز ماڭا:

ــ ئۇ چاغدا سەن مېنىڭ بېلىقىمغا ئايلىنىسەن، ــ دەپ جاۋاب بەردى.

بۇلاق سۈيى زېمىننىڭ يۈرىكىدىن چىققانلىقى ئۈچۈن پاكىز.

17

تۇغان ــ يېگانه سۇ ئۇچۇن زىندان؛ كەينى ئۇزۇلمەي كېلىۋاتقان كەلكۈن ئۇچۇن بىر كېچىلىك قونالغۇ.

18

مەن پاقىدىن:

ــ سۇدا تۇغۇلۇپ، قۇرۇقلۇقتا يۈرگىنىڭ نېمىسى؟ ــ دەپ سورىۋىدىم، ئۇ دەررۇلا:

ــ سېنىڭ ئۆيىدە تۇغۇلۇپ، تالادا يۈرگىنىڭ نېمىسى؟ ــ دەپ جاۋاب بەردى.

ــ تىرىكچىلىك، ــ دېدىم مەن كۈلۈپ بېشىمنى لىڭشىتىپ.

19

سەن قاپىقىڭدىن قارا بۇلۇت ياغدۇرساڭ، مەن تۇمان بولۇپ كۆزۈڭنى ئېتىۋالىمەن.

سەن ئاپتاپتەك كۈلۈپ قارىساڭ، بېشىڭدا باھارنىڭ ئاق بۇلۇتى بولۇپ ئۇچىمەن.

20

چاڭقاپ لەۋلىرىڭ گەز باغلىغاندا، مەن ساڭا شېرىن شەربەتلىرىمنى تۇتقان.

سەنچۇ؟

سەن جاۋاب ئورنىدا جامىمغا زەھەرلىك يۇندىنى قۇيدۇڭ.

تومۇز ئىسسىقتا سايە ئىزدەپ يۈرگەنلىرىڭده، مەن

بېشىڭغا ئاق سايىۋەن بولغان.
سەنچۇ؟
شۇ ھەممىتىم ئۇچۇن يۈزۈمگە قارىنى سۈرتتۈڭ.
كۆز ئايىغىڭدىن يېشىل زىلچىسىنى يىغىشتۇرۇپ كەتكەندە، مەن يولۇڭغا ئاق پايانداز بولغانىدىم.
سەنچۇ؟
باغرىمدا كۆيدۈرۈپ ئورمان، ئۇستۈمگە كۈل ـ داشقىلىڭنى تۆكتۈڭ.
ئەي ۋاپاسىز ئىنسان !

ـــ ئەي كېيىمە، دەم چۆكسەن، دەم كۆتۈرۈلسەن؛ گاھ ئوڭغا ئاقسەن، گاھ سولغا ئاقسەن، بەزىدە جايىڭدىلا پىرقىرايسەن. ئۇ قىسمىتىڭ دېگىزنىڭ دولقۇنلۇقىدىنمۇ؟
ـــ ياق، ئۇستا بىر رولچىنىڭ يوقلۇقىدىن.

دېگىزغا نىشانسىز سالدىم كېيىمە،
سۇنىڭ مەيلىچە بولدۇم ھەر نېيىمە.

سۇ كېيىمنى ئاغدۇرۇۋېتىش ئۈچۈن ئاۋۇال ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ.

يەلكەن ـــ پەي قەلەم. ئۇ دېگىزغا ئۆزىنىڭ مېڭىش

يۆنىلىشىنى سىزىپ تۇرىدۇ.

25

چۆكۈۋاتقان كىشىنىڭ يالىڭاچ خادىسى ماڭا شەھۋەت قاينىمىغا باشچىلاپ كىرىپ كېتىۋاتقان ئەركەكلىكنى ئەسلەتتى.

26

بۇلاق دېڭىزغا دېدى:
— شورلۇق ئاچچىق جىقلىقتىن تاتلىققىنا ئازلىق ياخشى.

27

دېڭىز شورلۇقلۇقىدىن زارلىنىپ، جاھاننى بېشىغا كىيىپ هازا ئاچىدۇ.
بۇلاق تاتلىقلىقىدىن سۆيۈنۈپ ناخشا ئېيتىدۇ.

28

سۇ تاغنىڭ ئايىغىدا جايناماز بولۇپ ياتىدۇ،
تاغ سۇغا قاراپ سەجدە قىلىدۇ.
ئورمان باشلىرىنى چايقاپ دۇرۇت ئوقۇيدۇ.
شامال سۇپكۇچلەيدۇ، هاۋا هۇرۇيدۇ.
هاياتلىق ئىستىقامەتتە تەسۋى سىيرىيدۇ.
خۇدا بارلىقنىڭ بىر نىيەتتە ئىبادەت قىلىۋاتقانلىقىدىن مەمنۇن بولىدۇ.

29

تاگور دېدى:
سۇ يۇتۇپ كېتىۋاتقان كېمە دېڭىز يۈزىگە ماچتىسى بىلەن: «مەن سېنى سۆيگەنىدىم، دېڭىز !؟» دەپ يېزىپ قويدى.

30

يەلكەنلىرى يىرتىلغان كېمە بورانغا ۋارقىرىدى:
ــ قانچە ئۇرساڭ ئۇرىۋەر، بوران، مېنى ھامان دېڭىز كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ.

31

قىرغاققا چىقىپ قالغان كېمە:
ــ مېنىڭ جايىم قۇرۇقلۇق ئەمەس ئىدىغۇ؟ ــ دەپ زارلىنىۋىدى، دېڭىز:
ــ سەن ئۇزۇشنى قاملاشتۇرالمىدىڭ، شۇڭا چىققان جايىدا تۇرىۋەرسۇن دېدىم، ــ دەپ جاۋاب بەردى.

32

دېڭىز ئۇزۇشنى بىلىدىغانلارنىڭ.
ئاسمان ئۇچۇشنى بىلىدىغانلارنىڭ.
زېمىن ياشاشنى بىلىدىغانلارنىڭ.

33

ھەرقانداق چوڭقۇرلۇقنىڭ تېگى بولىدۇ.

34

ئادەم يالغۇز قالسا، قۇرۇپ كېتىدىغان تامچە ئەمەس، گەرچە ئۇ تامچىدىن يارالغان بولسىمۇ.

35

ئارال — دېڭىز يۈزىدىكى خال.

36

چارچىغان دولقۇنلار ئارالغا چىقىپ ئارام ئېلىشنى خالايدۇ، قىرغاقلار ئۇنى مەيدىسىدىن ئىتتىرىپ تۇرىدۇ.

37

خۇدا ئۇچۇن دېڭىز بىر چىنە سۇ، ئاسمان ئۇنىڭ ئۇستىدىكى قاپقىقى.

38

شائىر چايقىلىپ تۇرغان دېڭىزنى تەۋرىنىپ تۇرغان بۆشۈككە ئوخشىتىدۇ.

لېكىن، دېڭىزنىڭ نېمىلىكىنى پەقەت دېڭىزچىلا بىلىدۇ.

39

ئېغىر تۇگمەن تېشىنى چۆرگۈلىتىۋاتقىنى ۋەزنى يوق سۇ.

40

كۆل — زېمىن مەيدىسىگە تاقالغان مېدال.

41

بۇلاق — زېمىن مەكىزىدىكى زىننىخ.

42

ساي تېشىنىڭ چىكىلىقى دولقۇنلارنىڭ تېپىپ يۇمىلىتىشىنىڭ مەھسۇلى.

43

قىرنىڭ ئىچىدە ياتقان سۇ — ئانا قورسىقىدا يېتىلىۋاتقان بوۋاق. قىر ئىچىدىن ئاشقان سۇ — چوڭ بولغاندا يولىنى تاپقان بالا.

44

ئەركىمگە قويساڭ، ئېرىقىڭدا چەشمە بولۇپ ئاقنامەن.
ئەركىمگە قويمىساڭ، ئېرىقىڭدىن كەلكۈن بولۇپ تاشىمەن.

45

ئالىقىنىڭدا ئاۋايلاپ تۇتساڭ، تۇرىدۇ.
مۇجۇيمەن دېسەڭ، سىرغىپ چىقىپ كېتىدۇ.
چۈنكى، ئۇ ئۆزىنىڭ ئىززىتىنى بىلىدۇ.

46

بۇزغۇن بۇلغانغان سۇنىڭ ئىچىدىن چاچراپ چىقتى ـ دە، زېمىن قوينىغا سىڭىپ كەتتى. ئۇ زېمىننىڭ ئىگىلىرى بۇلغىغان ۋۇجۇدىنى پەقەت زېمىننىڭلا پاكلىيالايدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى.

47

بۇلۇت كۆكنىڭ گۈزەل جامالىغا قارا پەردىنجە سېلىۋىدى، چاقماق نەرە تارتقىنىچە ئېتىلىپ چىقىپ، ئوتلۇق خەنجىرى بىلەن قارا پەردىنى يىرتىۋەتتى.

ئاسمان كۆز يېشى قىلدى، لېكىن بۇ ئۇنىڭ شادلىق كۆز يېشى ئىدى.

48

توختام سۇ شارقىراتمىنىڭ تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇلۇپ چۈشۈۋاتقان هالىتىگە قاراپ ئېچىندۇ.

شارقىراتما ئۇنىڭ بىر ئىزدا سېسىپ تۇگەپ كېتىۋاتقانلىقىغا قاراپ ئاھ ئۇرىدۇ.

49

سۇ سۈزۈك بولغانلىقى ئۈچۈن كىچىككىنە ئاپقۇر ئىچىدىمۇ ئاسماننى ئەكس ئەتكۈزەلەيدۇ.

50

ئاسمان ـ زېمىن ساڭا تەڭلا ئاشىق ـ بىقارار بولدى.

سەن زېمىن قويىنىدا ياتقىڭ، ئۇنىڭ تەشنالىقىنى قاندۇردۇڭ.

يەنە ئاسمان ماڭلىينى، سىلىدىڭ، ئۇنى سەگىتتىڭ.

جاھان ئەھلى سېنى كۆڭۈلچەك دەپ ئەيىبلىدى.

ئەپسۇس، ئۇلار ساڭا ئايال زاتىنىڭ مۇھەببىتى بىلەن مېھرىبانلىقى تەڭلا مۇجەسسەم قىلىنغانلىقىنى ئويلىمىغانىدى.

51

ئۇ بىردەملىك تاراسلاپ چۈشكەنده، قورام تاش ئۇنى بۇزغۇندەك چاچراتىپ ئويىنىغانىدى.

ئۇ مەڭگۈلۈك تامچىلاپ چۈشكەنده، قورام تاش ئاخىر ئۇنىڭ جامىغا ئايلاندى.

52

ئۇ ئەسلىي سۈزۈك، شۇڭا ئاخىر چوقۇم سۈزۈك بولىدۇ.

53

دېگىز تاغقا دېدى:

ــ ئېگىزگە مەن سېنى كۆتۈرۈپ چىققان.

تاغ دېدى:

ــ ياق، مەن سېنىڭ قاملىشىڭنى بۆسۈپ چىققان.

54

كۆل چۆكۈپ ئۆلۈۋاتقان بىرىنىڭ جەسىتىنى سۇ يۈزىگە لەيلىتىپ چىقىرىپ قويۇۋېتىدى، بېلىق سورىدى:

— ئۆلۈككە زېمىنمۇ قوينىدىن ئورۇن بېرىدۇ - يۇ، سەن نېمىشقا بەرمەيسەن؟

— چۈنكى، مېنىڭ قوينۇم تىرىكلەرنىڭ ماكانى.

55

قۇش كۆلدىن سورىدى:

— ساڭا ئۆزىنى تاشلاپ ئۆلۈۋالغۇچىنى قوينۇڭغا يوشۇرماي، سۇ يۈزىگە لەيلىتىپ قويغىنىڭ نېمە قىلغىنىڭ؟

— بۇ تىرىكلىكنىڭ ئاسىيسىنى شەرمسار قىلغىنىم.

56

ئەي ئادەم، مېنى قۇرۇتۇۋېتىمەن دەمسەن؟
مەن مېنى سۆيگەن باشقا زېمىندىن بۇلدۇقلاپ چىقمەن.

57

ئەي دېڭىز !

شاۋقۇنلىرىڭنى دادامنىڭ تەنبىھ ئارىلاش ۋارقىراشلىرىغا ئوخشىتىمەن.

چەكسىزلىكىڭنى ئانامنىڭ كۆڭلى - كۆكسىنىڭ كەڭلىكىگە ئوخشىتىمەن.

دولقۇنلىرىڭنى ئوماق بالىلىرىمنىڭ شوخلۇقىغا ئوخشىتىمەن.

تېرەنلىكىڭنى ھايات مەنىلىرىنىڭ چوڭقۇرلۇقىغا ئوخشىتىمەن.

58

قىس بولۇپ كەتسە، ئابىزەمزەم؛ جىق بولۇپ كەتسە، بالا ـ قازا.

59

ئوكيان قۇرۇقلۇققا دېدى:
ـــ مەن سېنى كۆتۈرۈپ تۇرۇۋاتىمەن.
قۇرۇقلۇق دېدى:
ـــ مەن سېنىڭ بېشىڭغا دەسسەپ تۇرۇۋاتىمەن.

60

دەريا دېڭىزغا قۇيۇلغاندا تاتلىق سۇ ھە دېگەندىلا شورلۇق سۇغا قوشۇلۇپ كېتىدۇ دەمسەن؟
ياق، ئەگەر ئۇ قىسقا ئارىلىقتىن ئۆزىگە زېمىنغا قايتىدىغان يول تېپىۋالسا، ھامان ئۆزىنىڭ تاتلىقلىقى بىلەن يېنىپ چىقىدۇ.

61

قۇياش دېدى:
جەمئىيەت بىلەن تەبىئەت ئۇدۇملىرى ئوخشاش: بار تاۋنقىم، يان تاۋنقىم.
زېمىن ئاسمانغا قانچىلىك سۇ ئىنئام قىلسا، ئاسمانمۇ زېمىنغا شۇنچىلىك سۇ قايتۇرىدۇ.

62

تۇيۇقسىز بىر بېلىق سۇدىن سەكرەپ قۇرۇقلۇققا چىقىپ

قالدى ۋە ئۇيان ـ بۇيان دوملاپ، ئاخىر ئاغزىنى ماك ـ ماك ئېچىپ ياتتى.

بايىاتىن بېرى بۇ ئەھۋالىنى كۆرۈپ تۇرغان قۇش ئۇنىڭ سەكراتقا چۈشۈپ قالغانلىقىنى سېزىپ، بالىلىرىغا دەيدىغان ۋەسىيىتى بولسا ئاڭلاپ قالاي، دېگەن ئۈمىدتە ئۇنىڭ قېشىغا كەلدى ـ دە، ئۇنىڭدىن:

ـــ بالىلىرىڭغا دەيدىغان نېمە گەپلىرىڭ بار؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ بالىلىرىمغا دەپ قوي، ـــ دېدى بېلىق ھاسىراپ تۇرۇپ، ـــ ئۇلار ماڭا ئوخشاش ھەرگىز قۇشلارنى دوراپ يۈرمەسۇن. ئۆزگىنىڭ ماكانىغا ھەۋەس قىلىپ، ئۆزىنىڭ ماكانىنى تاشلىمىسۇن.

ئۇسسۇزلۇق ئازابىدا قىينالغان جان ئىگىسى: «سۇ، سۇ...» دەپ ناله قىلىدۇ.

سۇ ئىچىدە تېنەپ قالغان جان ئىگىسى: «قۇرۇقلۇق، قۇرۇقلۇق...» دەپ زارلىنىدۇ.

ھەممىنى ئويۇنغا سالىدىغان تەقدىر ئۇلارنىڭ موھتاجلىقىدىن كۈلىدۇ.

ـــ توپان بالاسىدىن ھاياتلىقنى قۇتۇلدۇرۇپ چىققان نوھ ئەلەيھىسسالامنىڭ كېمىسىمۇ؟

ـــ ياق، ئۇ ئىنسانىيەتنىڭ يۈرىكى.

65

— توۋا، سۇ تىلىسەم، كەلكۈن ئەۋەتىپسەنغۇ، خۇدا؟

— كەلكۈنگە يۈگەن سال، ئىنسان، تىلىكىڭ ئىجابەت بولۇر شۇندا !

66

مەن دېڭىز بويىغا باردىم.

سۇنىڭ شاۋقۇنى ماڭا يېغا ـ زارەكلا تۇيۇلدى. مەن ئەجەبلىنىپ دېڭىزدىن سورىدىم:

— كىمنىڭ يىغىسىنى يىغلاۋاتسەن، دېڭىز؟

— نوھنىڭ.

— نوھنىڭ؟ — مەن ھەيرانلىق بىلەن ئۇنىڭ سۆزىنى تەكرارلىدىم.

— شۇنداق. نوھ ئەلەيھىسسالامنىڭ، — دېدى دېڭىز، — مەن ماڭا بۇ ھەقتىكى ۋەقەلەرنى بايان قىلىپ بېرەي. نوھنىڭ ئەسلىي ئىسمى لەفەك ئىدى، كۆپ يىغلىغان سەۋەبلىك نوھ دەپ ئاتالغان.

— ئۇ نېمىشقا شۇنداق كۆپ يىغلىغانكەن؟

— بىر كۈنى، — دەپ بايانىنى باشلىدى دېڭىز، — شەيتان كېلىپ نوھقا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈۋىدى، نوھ: «مېنىڭ قىلغان قايسى ئىشىمغا مىننەتدارلىق بىلدۈرىسەن؟» دەپ سورىدى. «سەن قوۋمىڭنى دۇئايى بەد قىلدىڭ. دوزاخ قوۋمىڭ بىلەن تولدى. ئەگەر ئۇلار ھايات بولغان بولسا، ئارىسىدىن نۇرغۇن ئەۋلىيالار چىقىپ ماڭا لەنەت ئوقۇيتتى» دېدى شەيتان. نوھ دوستلارنى ۋەيران قىلىپ، دۈشمەننى خۇش قىلغانلىقىغا پۇشايمان قىلىپ يىغلىدى.

— ...

— يەنە بىر كۈنى، — دەپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى دېڭىز مېنىڭ سۈكۈت ئىچىدە تۇرۇپ قالغانلىقىمدىن پايدىلىنىپ، — ئىت نوھىنىڭ قېشىغا كەلدى. «تولىمۇ سەت نېمىكەنسەن» دېدى نوھ ئىتنىڭ تەلەتىدىن يىرگىنىپ. «سەن نەقىشنى ئەيىبلەۋاتامسەن؟ نەققاشنىمۇ؟ — دېدى ئىت ئۈنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ تۇرۇپ، — نەققاش سىرتىمنى سەت نەقىشلىگىنى بىلەن ئىچىمنى چىرايلىق نەقىشلىگەن. مەن ۋاپادار يارالغانمەن !» بۇ سۆزنى ئاڭلاپ نوھ بەكمۇ خىجالەت بولدى ۋە ئۆزىنىڭ ياراتقۇچىنى ئۈنتۈپ، يارالغۇچىنى خورلىغانلىقىغا، ئۈنىڭ تەلەتىگىلا قاراپ، يۈرىكىگە نەزەر ئاغدۇرمىغانلىقىغا پۈشايمان قىلىپ يىغلىدى.

— ھە، يەنە؟ — مەن دېڭىزنىڭ ھېكايىسىگە مەپتۇن بولۇپ، ئۈنىڭ داۋاملىق سۆزلىشىنى ئۆتۈندۇم.

— يەنە بىر كۈنى خۇدادىن نوھقا ئەمر كەلدى: «كوزا ياسىغىن، نوھ !» نوھ كوزىلارنى ياساپ پۈتكۈزۈۋىدى، خۇدا ئۈنىڭغا: «ئەمدى كوزىلارنى چېقىۋەت !» دەپ ئەمر قىلدى. خۇدانىڭ ئەمرىدىن باش تارتىش مۇمكىن ئەمەس. نوھ كوزىلارنى چېقىۋەتكەندىن كېيىن خۇداغا نالە قىلدى: «ئۆز قولۇم بىلەن ياسىغان كوزىلارنى ئۆز قولۇم بىلەن چاقتۇرۇۋېتىپ، ماڭا ئەجەب ئەلەم قىلدىڭغۇ، خۇدا؟!» «مەنمۇ بەندىلىرىمنى ئۆز قولۇم بىلەن بىنا قىلغان، — دېدى خۇدا، — سەنمۇ ئۈلارنى ئۆز قولۇم بىلەن يوقىتىشنى تىلىدىڭ. مېنىڭ بايام قىلغىنىم دەل ئاشۇ تىلىكىڭنىڭ جاۋابى !» بۇ گەپنى ئاڭلاپ نوھنىڭ يۈزى يەر بولدى. «يارىتىپ باق، ئاندىن يوقىتىپ باق» دېگەن ھېكمەت دەل مۇشۇنىڭدىن قالغان. شۇ چاغدا نوھ ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ ياراتماي يوقاتقانلىقىغا پۈشايمان قىلىپ

يەنە يىغلىدى. ئۇ يىغلىدى، ئۆمۈر بويى يىغلىدى، لېكىن يىغىسىنى يىغلاپ تۈگىتەلمىدى.

— شۇڭا سەن داۋاملىق ئۇنىڭ يىغىسىنى يىغلاۋېتىپسەن - دە؟

— شۇنداق.

— سۈيۈكۈم نېمانچە شورلۇقكەن دېسەم، ئەسلىي كۆز ياشنىڭ شورى ئىكەن - دە؟

— ئۇنىڭدا يەنە توپان بالاسىغا قېتىلىپ ھاياتلىقنىڭ يوقاتقان ئەلەملىك قىسمىتىمنىڭ ئاچچىق شورىمۇ بار.

قىرغاقتىكى قورام تاش دېڭىزغا دېدى:

يىلاندەك سويلاپ كېلىپ ئايىغلىرىمنى سۆيدۈڭ، خۇشامەتلىرىڭگە ئېرىپ باغرىڭغا كىرمىدىم.

ئاغزىڭدىن كۆپۈك قاينىتىپ، يۈزلىرىمگە شالىڭنى چاچرىتىپ يالۋۇردۇڭ، پوپوزا قىلدىڭ، مەن يەنىلا قوينۇڭغا كىرمىدىم.

ئەمدى ئەجدىھادەك ئاغزىڭنى ئېچىپ، مېنى ھاپلا قىلىپ يۇتۇۋېتىمەن دەمسەن؟ ياق، يۇتۇۋېتەلمەيسەن، چۈنكى مېنىڭ كىندىكىم زېمىنغا باغلانغان.

سەن زېمىنىڭ ئاشقى ئىدىڭ، ئاسمان سېنى زېمىن قوينىدىن بۇلاپ ئاچقىپ كەتتى. بۇلۇتلاردىن تامچىۋاتقىنى سېنىڭ سېغىنىش كۆز ياشلىرىڭمىدۇ؟

69

تاشقىن تاپتىن چىققىنى بىلەن يېڭى يول ئاچىدۇ.
دولقۇن ھەرقانچە سەكرىگىنى بىلەن يەنە ئۆز قىنىدا ياتىدۇ.

70

سامانىنىڭ ئاستىدىن قاچقان سۇ ئۈستىنى بېسىپ تۇرغان توپنىڭ ساددىلىقىدىن كۈلىدۇ.

71

مەن دېڭىزچىدىن سورىدىم:
— دولقۇنلارنى شاۋقۇن ـ سۈرەنگە سېلىشتۇرغاندا نەرسە نېمە؟
— يۈزەكىلىك.
— بېلىقلارنى جىمىغۇر، تەمكىن قىلىۋەتكەن نەرسە نېمە؟
— چوڭقۇرلۇق.
— دېڭىز قۇشلىرىنى كۆكتە ناخشا ئېيتقۇزۇۋاتقان نەرسە نېمە؟
— چەكسىزلىك.

1999 ـ يىلى 1 ـ ئاي

مانا تاماشا

مەن ئىشرەت بەزمىسىدە ئولتۇرۇۋاتىمەن، ئەي دۇنيا، كەل، بىللە ئىچىشەيلى ! كۆتۈرەلمىسەك، ماڭا ئوخشاش ئاقنى ئىچ. يېنىڭ توم بولسا، «ئىلى چەمبىرەك» نى ئىچ، يېلىڭداپ قالغان بولساڭ، «شياگاڭ داچۇي» نى ئىچ. ئىستاكانغا لىق تولدۇراي، قوۋۇزۇڭنى تولدۇرۇپ - تولدۇرۇپ ئىچ. يۇرىكىم چىلاشسۇن دېسەڭ، بوتۇلكىسى بىلەن ئىچ، ساندۇقلاپ ئىچ ! هە، مانا شۇ چاغدا ماڭا ئۇلپەت بولالايسەن، شۇ چاغدا: «ئەكەل قولۇڭنى !» دەيمەن، بىز دوست بولىمىز.

مەست بولۇپ قالىمەن دەمسەن، قورقما، مۇزدەك پىۋا ئىچىمىز، كەيپىڭمۇ كۆپۈكتەك يوقاپ كېتىدۇ. لېكىن، كەيپىنىڭ يوقلىپ كېتىشى ياخشى ئىش ئەمەس، خاتىرجەم بول، مەن كەيپىنىڭ ئەھلى. مۇسەللەسلىرىمىز بار، مەيزاپلىرىمىز بار، پاتېنت هوقۇقى بىزنىڭ، ئۇنىڭدا بىزنىڭ مىللىي روھىمىز قىزىرىپ تۇرىدۇ، خۇددى خورازنىڭ تاجىسىدەك، خۇددى هۆسن تۇزەش دۇكانلىرىدىكى يالاڭ پاچاق تەتەيلەرنىڭ لەۋ سۇرۇخىدەك... ها - ها، ئۇ چاغدا كۆر مەستلىك دېگەننى ! مېڭىشلىرىڭ غالداڭ - غۇلدۇڭ، يېتىشلىرىڭ ئىرماش - چىرماش، ئاڭلاشلىرىڭ «ئەي ... يا»، «ئاھ ... ۋاھ» ... ئەتىسى قوپساڭ، يانچۇقلىرىڭ تەتۇر ئۆرۈلگەن، غوجايىنىڭ قاپىقى تۇرۇلگەن، «كىملىك» نىڭ گۆرۈگە قويۇپ، پۇل ئەكېلىشكە ئۆيگە يۈگۈرگەن...

مانا كەيپچىلىك، مانا تاماشا !

كەل، دۇنيا، كەل. ئىشرەت بەزمەمگە كەل، كەيپىنىڭ ھۇزۇرىنى بىللە سۈرۈشەيلى. بىر تالدىن چىكىشۇالامدۇق؟ ! سىگارىڭنى قوي ئېغىزنى بەتتەم قىلمىدىغان ! شياڭيەننى كۆتۈر مەيدىنى چىڭتىمدىغان ! بىر پىنەك ئوراپ بېرەي، بەلغەمنى ھەيدەيدۇ؛ مېغىزدەك سېلىپ بېرەي، پەيزىڭنى قوزغايدۇ. ئاسمانغا چىقىپ ئەرشنى كۆرسەن، يەرگە چۈشۈپ كەشىڭنى كۆرسەن ! جىسمىڭ قاينىاق بازارلاردا، روھىڭ مىسكىن مازارلاردا ! يۈرەكئالدى بولۇپ كېتىدىكەنمەن دەپ قورقۇۋاتامسەن؟ ئەمىسە، يۈرەكنى قاپتەك قىلىۋېتىدىغىنىدىن بىر چىمدىم سېلىپ بېرەي. ناسۇال قاپاقنى قېقىپ بېرەمدىكىن دەپ قالما. بىزمۇ زامانىۋىلىشىپ كەتتۇق. ئىچىشىمىز ئاق، چېكىشمىزمۇ ئاق، كۈمۈش قەغەزگە ئاقنى قويۇۋېلىپ، سەرەڭگە ئوتنى يېقىۋېلىپ، يۈز سوملۇقنى كاناي قىلىۋېلىپ، ئاق يىلاندەك مەستخۇش تۈتۈننى ئەجدىھادەك ھاپلا يۇتمىز، ئاقنىڭ كەيپى نازىنىن قىزدەك ۋۇجۇدىمىزنى قىلغاندا ئەسىر، قولىمىز بوشاپ، پۇتىمىز بوشاپ، شامدەك يۇمشاپ، لايدەك ياتىمىز. بۇ جەھەتتە ياۋروپادىن ئۆتۈپ كەتسەك كېتىمىزكى، كەينىدە قالمايمىز. ئاۋۋال ئىشلەپ تاپقان پۇلىمىزغا چېكىمىز، ئاندىن ئاتا ـ ئانىمىزنىڭ پۇلىغا چېكىمىز، كېيىن كۆزىمىزنى خەقنىڭ يانچۇقىغا تىكىمىز. ياكى ئالداپ ئالىمىز، ياكى بۇلاپ ئالىمىز، ياكى تىلەپ ئالىمىز، ياكى چەيلەپ ئالىمىز. ئىشقىلىپ ئالىمىز، چېكىمىز ! ئاق چېكىش ئۈچۈن بەزەندە خەقنىڭ بوينى باغلانغان ئىتىغا ئايلىنىمىز، «ئال كۈچۈكۈم» دېسە، ئاتا ـ ئانىمىزغىمۇ «ھاۋ» دەپ ئېتىلىمىز. ئاشۇ ئاق ئۈچۈن بەزىدە مادا ئېشەككىمۇ ئايلىنىمىز، ئىپپەت ـ نومۇستىن، غۇرۇردىنمۇ بىراقلا

ئايرىلىمىز. ئاشۇ ئاق ئۇچۇن بەزىدە ئوقى بار مىشەككىمۇ ئايلىنىمىز، چاچراپ چىقىپ گۇناھسىزنىڭ يۈرىكىگە سانجىلىمىز. ئاشۇ ئاق ئۇچۇن ئوت بولۇپ يانمىز، ئاشۇ ئاق ئۇچۇن ئىس بولۇپ ئۇچمىز، ئاشۇ ئاق ئۇچۇن كۈل بولۇپ ئۆچمىز.

كەل، دۇنيا، كەل ! سەنمۇ چەك ! ئۇچايلى بىز بىللە سامادا، مانا كەيپ، مانا تاماشا !

مەن ئىشرەت بەزمىسىدە ئويناۋاتىمەن. كەل، دۇنيا، كەل، بىللە ئوينايلى !

بىزدە ھەممە ئويۇن بار، خالىساڭ، باشلىرىمىزنى ئىككى يانغا تاشلاپ ساما ئوينايمىز؛ خالىساڭ، بېلىمىزنى تولغاپ دىسكو ئوينايمىز. كەل، دۇنيا، كەل. سەن ئايال بول، مەن ئەركەك بولاي، سەن بوينۇمغا گىرە سال، مەن بېلىڭنى قۇچاي، چاپلىشىپ تۇرۇپ، چىرمىشىپ تۇرۇپ، ئەڭ زامانىۋى تانسا ئوينايمىز. ئاجايىپ نوچى بايلىرىمىز بار، قوللىرىنى يۇز سوملۇق پۇلغا سۇرتىدىغان، بېشىمىزدىن «شاراق ـ شاراق» دوللار ئۆرۈيدىغان؛ يەنە ئاجايىپ ئايالىرىمىز بار، ئۇسسۇل ئويناپ بەرسەك، شەھەر ئېلىپ بەرگەندەك، بويىنىمىزغا شايىلەر ئارتىپ، بېلىمىزگە نەچچە كىيىملىك بەقەسەملەردىن بەلباغ باغلايدىغان.

قارا، دۇنيا، قارا، ئۇياقتىمۇ توي، بۇياقتىمۇ توي ! ئۆز زامانىسىدا پادىشاھلىرىمىز ئوغۇل ـ قىزلىرىنىڭ تويىغىلا پۇتۇن ئەلگە ئاش تارتىدىكەن. بىز بۆشۈك تويلىرىمىزغىمۇ، سۈننەت تويلىرىمىزغىمۇ، ھەتتا چوكان تويلىرىمىزغىمۇ پۇتۇن شەھەرگە ئاش تارتىمىز، ھەتتا شەھەردىن ـ شەھەرگە يۆتكىلىپ يۈرۈپمۇ ئاش تارتىمىز، شەھەردىن ـ شەھەرگە چاقىرىپ

يۇرۇپمۇ ئاش تارتمىز. بىز كىتاب ساتمايمىز، باغاق ساتمىمىز؛ كىتاب ئالمايمىز، باغاق ئالمىمىز. بىز ھەمكارلىشىپ كارخانا قۇرمايمىز، بەلكى ھەمكارلىشىپ سورۇن قۇرىمىز. بۇگۈن ھەممىڭلار بىرلىشىپ ماڭا بېرىسلەر، ئەتە ھەممىمىز ھەمدەملىشىپ ساڭا بېرىمىز. مەنمۇ ھەممىنى رېستورانغا تۆكمەن، سەنمۇ ھەممىنى رېستورانغا تۆكسەن. سورۇندا ھەممىمىز ئوقۇرى ئېگىز باي بالىسىدەك ئولتۇرمىز؛ ئۆيگە قايتقاندا نانىنى غاجىلاپ بېشىمىزنى قاشلاپ غەمگە چۆكمىمىز. ئۆيلىرىمىزگە خۇدانىڭ رەھمىتى ياغمايدۇ، باغاق ياغمىدۇ. كۆڭلىمىزدە باغاقلارغا ئالقىش ياغمايدۇ، قارغىش ياغمىدۇ. لېكىن، چاندۇرمايمىز، سورۇنلاردا چىرايىمىزدىن راست كۈلكە ئەمەس، ھىجاق ياغمىدۇ، ئېغىزىمىزدىن راست گەپ ئەمەس، يالغان ياغمىدۇ. بەزىدە زارلىنىپ غوتۇلدىشىپمۇ قويىمىز، «بەزمە بالاسى» توغرۇلۇق پىكرىمىز بىر يەردىن چىقمىدۇ. پىكرىمىزنىڭ بىر يەردىن چىقىشلىقى ئۇچۇن، بىر ـ بىرىمىزنىڭ ھالىغا يەتكەنلىكىمىز ئۇچۇن، بىر ـ بىرىمىزنىڭ كۆڭلىنى چۈشەنگەنلىكىمىز ئۇچۇن، كۆڭلىمىز ئۇچۇن، يەنە شۇ كۆڭلىمىز ئۇچۇن، ئەقىلنى تەرك قىلغان، ئەتىنى ئويلىمايدىغان ئاشۇ ئاپپاق كۆڭلىمىز ئۇچۇن، ئۆزىنى ئۇنتۇغان، ئۆزگىنى ئويلىغان، ئاشۇ «ئۆزگە» مۇ يەنە ئۆز نۆۋىتىدە ئۆزىنى ئۇنتۇيدىغان ئاشۇ كۆڭۈلچەك كۆڭلىمىز ئۇچۇن قەدەھ سوقۇشتۇرۇپ، قولىنى بېرىشىپ، ئەتىسى يەنە «يېڭى مەندىكى» بەزمە قۇرۇش ئۇچۇن ۋەدىلىشىمىز. ئىچمەيمەن دېگەن كۆڭلىمىز ئۇچۇن ئىچىمىز، چەكمەيمەن دېگەن كۆڭلىمىز ئۇچۇن چېكىمىز، قىلمايمەن دېگەن كۆڭلىمىز ئۇچۇن قىلىمىز، بارمايمەن دېگەن كۆڭلىمىز ئۇچۇن بارىمىز. قەتئىي قىلماسلىقمۇ بىزنىڭ كۆڭلىمىز، «پەقەت بىر

قېتىم» دېيىشمۇ بىزنىڭ كۆڭلىمىز، بىر قېتىمدىن كېيىن «ئاخىرقى قېتىم»، «ئاخىرقى قېتىم» دىن كېيىن «مۇشۇ ئاخىرقى قېتىم»، ئۇنىڭدىن كېيىنكىسى «ئەڭ ئاخىرقى قېتىم»، ئۇنىڭدىن كېيىنكى «ئەڭ» — توختىماس رېتىم !

مانا، بىزنىڭ توختىمايدىغان تۇرمۇش رېتىمىمىز، مانا، بىزنىڭ ناغرا ـ سۇناي تەڭكەش قىلىنغان هايات رېتىمىمىز ! ناغرا ـ سۇناي، ناغرا ـ سۇناي ! شۆهرىتىڭگە قوشاق قاتاي ! ساراي ئاچسۇن باشقىلار، مەن داۋرىڭىغا ناغرا چالاي؛ ئېهسان قىلسا ئۇ يۇز سوم، جوزىغا خەجلەپ يۇز تاپاي ! پوجاڭزىلار چەكلەنسە، ئۇنىڭ رولىنى مەن ئالاي، مالىنى ساتسا خەق ساتسۇن، مەن ئۇسسۇل بىلەن داپ ساتاي !

كەل، دۇنيا، كەل، ناخشىمىزغا جور بول ! ئۇسسۇلىمىزغا تەڭ سەكرە ! ساما سال، دىسكو ئوينا ! چۆرگۈلە، خامانغا قاتقان كالىدەك چۆرگۈلە ! روھ چاقىرىۋاتقان پېرىخوندەك چۆرگۈلە ! تولغان ! تولغان ! تولغىقى تۇتقان چوكاندەك تولغان ! چەنزىگە ياماشقان يىلاندەك تولغان !... ئاتا ـ ئانىلىرى رېستورانداۋ يۇرگەن، شەنبە، يەكشەنبە ئىسسىق تاماقسىز، قۇرۇق نانىنى غاجىلاپ يۇرگەن، كىتابقا پۇل دېسە دەشنەمنى ئىشتىپ، يېلىنىپ، يىغلاپ قاپاق ئىشتىپ، بۇلۇڭ ـ بۇلۇڭدا شۇمشىيىپ يۇرگەن سەبىي بالامدەك دەرد بىلەن تولغان !

كەل، دۇنيا، كەل، زامان بىزنىڭ، دەۋر بىزنىڭ !

سېنىڭ دەۋرىڭ ئۇچۇر دەۋرى بولسا، بىزنىڭ دەۋرىمىزمۇ ئۇچۇر دەۋرى. سەن ئۆزئارا ئىلىم ـ بىلىمنىڭ ئۇچۇرىنى يەتكۈزسەڭ، بىز ئۆزئارا توي ـ بەزمىنىڭ ئۇچۇرىنى يەتكۈزىمىز. سەن پەن ـ تېخنىكا ئىجاد قىلساڭ، بىز توي ـ بەزمە ئىجاد قىلىمىز. كەل، دۇنيا، كەل، ئىشرەت بەزمىسىگە كەل، قىرانلار بەزمىسىگە كەل، چوكانلار بەزمىسىگە كەل،

باللار بەزمىسىگە كەل، چاللار بەزمىسىگە كەل، ئەپەندىلەر بەزمىسىگە كەل، ھاجىملار بەزمىسىگە كەل، ئىشى پۈتكەنلىك بەزمىسىگە كەل، ئۆي كۆچكەنلىك بەزمىسىگە كەل، تۇغۇلغانلار شەرىپىلىك بەزمىسىگە كەل، ئۆلگەنلەر ھۆرمىتىلىك بەزمىسىگە كەل... كېلىۋەر، ئىككىلەنمەي كەل، كەلگىنىڭىلىك شەرىپىگە بولىدىغان بەزمىگە كەل، كەتكىنىڭىلىك ھۆرمىتىگە بولىدىغان بەزمىگە كەل، لېكىن قورسىقىڭنى توقلاپ كەل، ھەمىنىڭنى لىقلاپ كەل ! رېستورانلار ئارا پۇلۇڭنى چاچ، بايۋەچچىلىك بىلەن كۆڭلۈڭنى ئاچ. بولسەن شۇنداى سەنمۇ باي ـ پادىشاھ، مانا تاماشا، مانا تاماشا !

1999 ـ يىلى 4 ـ ئاي

ئانا تىلىم

ئەي ئانا تىلىم ـــ ئانامنىڭ تىلى !
ئانا تىلىم ! ئەي ئانام بەرگەن تىل !
مەن سېنى ئانامدەك ئەزىزلەيمەن !
سېنى ئاڭلىسام، ئانامنىڭ ئوتلۇق يۈرەك خىتابىنى ئاڭلىغاندەك بولىمەن؛ سېنى سۆزلىسەم، شۇ خىتابقا جاۋاب سادايىمنى ياڭراتقاندەك بولىمەن.

ئانام ماڭا تۇنجى قېتىم: «بالام ـــ باغرىم» دېگىنىدە، سەن بىلەن ـــ دەل مۇشۇ ئۇيغۇر تىلى بىلەن سۆزلىگەن. مەنمۇ تۇنجى قېتىم: «ئانا ـــ ئانام» دېگىنىمدە، سەن بىلەن ـــ مۇشۇ تەۋەررۈك تىل بىلەن سۆزلىگەن.

ئانا تىلىم، سېنىڭ ھەربىر تاۋۇشۇڭدا ئانامنىڭ يېقىملىق تىنىقلىرى بار؛ سېنىڭ ھەربىر ئۇرغۇڭدا ئانامنىڭ نەپىس ھېسسىياتىنىڭ ئۇرغۇشلىرى بار؛ سېنىڭ ھەربىر ياڭرىشىڭدا ئانامنىڭ غۇرۇرى بار، ئىپتىخارى بار.

مەن سەن ئارقىلىق ئانامنىڭ كەچمىشلىرىنى ئۇققان؛ سەن ئارقىلىقلا ئەجدادلارنىڭ كىملىكىنى ئۇققان؛ سەن ئارقىلىقلا ئانا ۋەتەننىڭ نېمىلىكىنى ئۇققان.

شۇنداق، سەن ئارقىلىق مېنىڭ ئۇققان ـ بىلگەنلىرىم جىق، ناھايىتى جىق: سەن ئارقىلىق ئورخۇن ۋادىسىدىكى مەڭگۈ تاشلارنىڭ سىرىنى ئۇقتۇم، ئەجدادلىرىمنىڭ گۈللىنىش ۋە خارابلىشىش تارىخى كۆز ئالدىمدا ئايان بولدى. ئۇنىڭدىكى

غالىبلىققا بولغان مەدھىيە كۆڭلۈمنى يايراتتى، مەغلۇبىيەتكە ئوقۇلغان مەرسىيە يۈرىكىمنى قاقشاتتى.

سەن ئارقىلىق «ئوغۇزنامە» نى — مەشھۇر قەھرىمانلىق داستانىنى ئوقۇدۇم. ئوغۇز خاقانىنىڭ «ئاتىلان» دەپ نەرە تارتىشلىرى يۈرىكىمنى لەرزىگە سالدى، جەڭ تۇلپارلىرىنىڭ تاشقا تەگكەن تۇياقلىرىدىن چاچرىغان ئۇچقۇن كۆزۈمنى چاقناتتى.

سەن ئارقىلىق «ئالتۇن ياروق» نىڭ نېمىلىكىنى ئۇقتۇم. بېشىبالىقلىق تىلشۇناسىمىزنىڭ تاۋغاچ تىلىدىن ئۆرۈگەن بۇددا ھېكايىلىرى مېنى گۈزەل بىر ئەپسانە دۇنياسىغا باشلاپ باردى. بۇگۈنكى ئىدىقۇت خارابىسىگە قاراپ ئۆتمۈشتىكى ئاجايىپ بىر سەلتەنەتنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۇم.

سەن ئارقىلىق «ئىككى تېگىنىڭ ھېكايىسى» مۇ، «چاشتانى ئىلىگ بەگنىڭ ھېكايىسى» مۇ قەلب سەھىپەمگە نەقىشلەندى. مەن ئۇلارنى ئانام ئېيتىپ بەرگەن چۆچەكلەردەك زوق ـ ئىشتىياق بىلەن ئاڭلىدىم.

سەن ئارقىلىق «مايتېرى سىمىت» تىن قەدىمكى بىر دىرامىنى كۆرۈش بەختىگە مۇيەسسەر بولدۇم؛ مايتېرىتتىن مەسىھكىچە، مەسىھتىن ئىمام مەھدى ئاخىر زامانغىچە بولغان باغلىنىش مېنى چوڭقۇر ئويغا سالدى.

سەن ئارقىلىق «تۈركىي تىللار دىۋانى» نى ئوقۇدۇم، «قۇتادغۇ بىلىك» نى ئوقۇدۇم، «ئەتەبەتۈل ھەقايىق» نى ئوقۇدۇم، قەدىمكى شېئىر ـ داستانلارنى ئوقۇدۇم، نۇرغۇن ـ نۇرغۇن بىباھا ئىلمىي ھەقىقەتلەرنى ئوقۇدۇم.

سەن ئارقىلىق «ئون ئىككى مۇقام» نى ئاڭلىدىم، سەن ئارقىلىق «ئون ئىككى مۇقام» نى توۋلىدىم، كۈي ـ مۇقام دېگىزىدىكى ھېكمەت گۆھەرلىرى سەن ئارقىلىق، پەقەت سەن

ئارقىلىقلا ئۆز قىممىتىنى، كارامىتىنى نامايان قىلدى.

شۇنداق ! ئانا تىلىم ـــ پاراسەتلىك، باتۇر، ئەمگەكچان مىللىتىمنىڭ تىلى ! سەن ماڭا نۇرغۇن نەرسىلەرنى بىلدۇردۇڭ، سەن ماڭا نۇرغۇن ھېكمەتنى سىڭدۇردۇڭ. سەنسىز مەن مەۋجۇدىيىتىمنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن، سەنسىز مەدەنىيىتىمنىمۇ تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن.

ئەي ئانا تىلىم ـــ ئانىلىرىم سۆزلىگەن تىل، ئاتىلىرىم سۆزلىگەن تىل؛ سەن ئاكىلىرىم سۆزلىگەن تىل، ئاچىلىرىم سۆزلىگەن تىل؛ سەن ئىنىلىرىم سۆزلىگەن تىل، سىڭىللىرىم سۆزلىگەن تىل؛ سەن بالىلىرىمنىڭ تىلى؛ سەن ھەممىزنىڭ تىلى ! ھەممىزنىڭ تىلى سەن بىلەن، پەقەت سەن بىلەن چىققان.

ئاتامنىڭ: «قارا، بالام» دېگەنلىرىدىن مەن خۇددى تەرەپنى پەرق قىلمىدىغان كومپاسقا ئېرىشمەن.

ئانامنىڭ: «ئويلا، بالام» دېگەنلىرىدىن مەن خۇددى قاراڭغۇلۇقنى يورۇتمىدىغان مەشئەلگە ئېرىشمەن.

جانانمنىڭ: «بېقىڭ، جېنىم» دېيىشلىرىدىن مەن گويا چاڭقىغان يۈرەكنى سۇغىرىدىغان بۇلاققا ئېرىشمەن.

بالامنىڭ: «مانا، دادا» دېيىشلىرىدىن مەن گويا مېنى كۆككە ئۆرلىتىدىغان قانات‌قا ئېرىشمەن.

ھەر جۈملەڭدە بىر ھېكمەت، ھەر جۈملەڭدە زور قىممەت.

ھەر جۈملەڭكى بىر سەنئەت، ھەر جۈملەڭكى زور رىغبەت.

شۇنداق، سەن مەن ئۈچۈن قۇۋۋەت، سەن مەن ئۈچۈن قۇدرەت.

سەن مەن ئۈچۈن سۆزلەت، سەن مەن ئۈچۈن دۆلەت !

ئۇيغۇرۇمنىڭ ئۆزگىچىلىكى دۇنيادا سەن بىلەن نامايان بولۇپ تۇرىدۇ. سەن گويا ئىنسانىيەت تىلى دېگىزىغا قۇيۇلۇپ

تۇرغان بىر دەريا. ئىنسانىيەت دېڭىزىنىڭ شاۋقۇنلىرىدا سېنىڭ پىچىرلاشلىرىڭ بار، ئانا تىلىم !

جاھان گۈلىستانىدا تۇمەن مىڭ قۇش ناۋا قىلىدۇ، سەنمۇ ئۇنىڭدا ئۆزگىچە سايراۋاتقان بىر قۇش. سېنىڭ سايرىشىڭدىن باشقىلارمۇ زوق ۋە بەھرە ئالىدۇ.

ئىنسانىيەت سىمفونىيەسى پۈتكۈل ئىنسانلىقنىڭ ئىشتىراك قىلىشى بىلەن مۇكەممەللىككە ئېرىشكەن. ئۇنىڭدا سېنىڭمۇ ئۆزگىچە ياڭرايدىغان كۈيۈڭ بار.

ئانا تىلىم، سەن بىر گۈل، ھەر خىل تىلنى ھەر خىل گۈلگە ئوخشاتقانغا ئوخشاش، مەنمۇ سېنى بىر گۈلگە ئوخشىتىمەن. گۈلزار بىر خىل گۈل بىلەنلا رەڭدارلىقا ئىگە بولالمايدۇ. جاھان گۈلزارلىرىنىڭ رەڭدارلىقىدا سېنىڭمۇ بىر ئۈلۈش جىلۋەڭ بار.

ئانا تىلىم ــ ئانام بەرگەن تىل ! مەن سېنى ئانام قەدىرلىگەندەك قەدىرلەيمەن، ئانامنى قەدىرلىگەندەك قەدىرلەيمەن. ئانامنى قەدىرلىگىنىم ئانىلارنى قەدىرلىگىنىم، ھەممە ئىنسانىڭ ئانىلىرىنى قەدىرلىگىنىم ! ئاشۇ ئانىلارنى ئۈلۈغلاۋاتقىنىمۇ مېنىڭ تىلىم، مېنىڭ مۇشۇ ئانا تىلىم !

1999 ـ يىلى 5 ـ ئاي

تۇپراق ساداسى

مەن گۈزەل ئەپسانىلەرنىڭ شۆرلاشلىرىغا قۇلاق سالدىم. ئۇ ماڭا ئەلمىساقتا كۆمۈلۈپ كەتكەن سىرلىق خەزىنىلەرنى خىرە ـ شىرە ئىما قىلدى. ئۇنىڭ يەنە كەلگۈسى خۇسۇسىدىكى بېشارەتلىرى ماڭا پايانسىز دەشتتىكى جازىبىدار ئالۋۇننى ئەسلەتتى.

مەن ئۆز ـ ئۆزۈمگە پىچىرلىدىم. ئەپسانىلەرگە قۇلچىلىق قىلما، لېكىن ئۇنىڭدىن يىراقلىشىپمۇ قالما. چۈنكى، ئۇنىڭدىن ھېچبولمىغاندا تەسەۋۋۇرلىرىڭ قاناتلىنىپ قېلىشى مۇمكىن.

مەن ئويلىنىمەن...

سەنمۇ ئويلانغىنا، دوستۇم، ئەپسانىلەرنىڭ شۆرلاشلىرى يىراق ئۆتمۈشنىڭ چەكسىزلىكىگە سىڭىپ كەتكەن سادالىرىمىدۇ؟

مېنى خارلىما، ئىنسان، مېنى خارلىغىنىڭ ئەسلىگىنى خارلىغىنىڭ، ئۆزۈڭنى خارلىغىنىڭ !

مەن ـــ تۇپراق يەنىلا مەن؛ سەن ـــ ئىنسان، لېكىن سەن مۇقەددەم ـ ئاخىر يەنىلا مەن.

مەن سېنىڭ جىسمىڭ؛ مەن سېنىڭ رىزقىڭ؛ مەن جەننىتىڭ؛ مەن لەھىتىڭ؛ مەن سېنىڭ بارلىقىڭ، ئىنسان !

سەن مېنىڭ بۆشۈكۈمدە چوڭ بولغان. سەن مېنىڭ سان ـ ساناقسىز بالىلىرىمنىڭ بىرى، لېكىن ئۇلارنىڭ ئەڭ ئۇلۇغى.

شۇنداق، سەن ئۇلۇغ، ئىنسان. سېنىڭ ئۇلۇغلۇقۇڭ خۇدانىڭ خەزىنىسىنى نۇرلاندۇرۇپ، پۈتكۈل جاھانغا جىلۋە قىلماقچى بولغان گۆھەرگە، قىممىتى ئىككى ئالەمنىڭ قىممىتىدىن ئارتۇق نۇرى ھېكمەتكە خېرىدار بولۇشنى ئاللادىن تىلەش بىلەن رويابقا چىققان. ئاللا سېنىڭ تۇنجى سادايىڭنى — غايىبانە سادايىڭنى ئاڭلىغاندىلا، ساڭا ئىشەنچ باغلىغان، سېنى ئۇلۇغلارنىڭ ئۇلۇغى قىلىشقا نىيەت قىلغان.

شۇنداق، ئاللا سېنى يارىتىشنى نىيەت قىلدى، لېكىن سېنى ئوتتىن ياراتمىدى، چۈنكى ئوتتا نۇرنىڭ يورۇقلۇقمۇ، تۇتۇنىنىڭ قاراڭغۇلۇقمۇ بار ئىدى.

ئاللا سېنى يارىتىشنى نىيەت قىلدى، لېكىن سېنى سۇدىن ياراتمىدى، چۈنكى سۇدا زېمىن جامىدا بېلىق كۆزى لىغىرلاپ ياتىدىغان ياۋاشلىقمۇ، خۇيى تۇتسا، زېمىن جامىنى چېقىپ تاشىدىغان بەڭباشلىقمۇ بار ئىدى. ئاللا سېنى شامالدىن ياراتمىدى، چۈنكى شامال قارا بورانغا ئايلانغاندا خانۇەيرانچىلىقنىڭ ھەممىسىنى تېرەتتى.

ئاللا سېنى ئالتۇندىن ياراتمىدى، چۈنكى ئۇ ئالتۇننىڭ ئۆز يالتىراقلىقى بىلەن ھامان بىر كۈنى ھەممە ئىنسانىنى جەڭگە سالىدىغانلىقىنى بىلەتتى.

ئاللا سېنى مەندىن — تۇپراقتىن يارىتىشنى نىيەت قىلدى. نېچۈككى، مەن ئۇنىمىدىم. جەبرائىل كەلدى، ئۇنىمىدىم؛ مىكائىل كەلدى، ئۇنىمىدىم؛ ئىسرافىل كەلدى، ئۇنىمىدىم. نېمىشقىدۇر، ئوت بالاسىدىن قورقمەن، دېدىم جەبرائىلغا؛ توپان بالاسىدىن قورقمەن، دېدىم مىكائىلغا؛ زىلزىلە بالاسىدىن قورقمەن، دېدىم ئىسرافىلغا.

مەن قورقتۇم، نېمىشقىدۇر قورقتۇم، سېنى كۆرمەي تۇرۇپ قورقتۇم، سېنى بىلمەي تۇرۇپ قورقتۇم. راست، سېنىڭ

پەيلىكۈدىن قورقتۇم، لېكىن شۇ چاغدا مەن سېنىڭ پەيلىكۈنى، ھەتتا تۇرقۇڭنىمۇ كۆرمىگەنىدىمغۇ؟

ئەسلىي مەن ئۆزۈمنى دەڭسەپ قورقانكەنمەن. بويۇنتاۋلىق ئەسلىي ئۆزۈمدە ئىكەن. شۇڭا، ئاللانىڭ پەرمانىدىن باش تارتىپتىمەن. ئۆز ئەركىگە بېقىش مېنىڭ شۇ تۇنجى قارشىلىقىمدىن ساڭا ئۇدۇم بولدى.

ئاللانىڭ ئىرادىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئەزرائىل كەلدى. مېنىڭ ئاللانىڭ پەرمانىغا ئۇچ قېتىم بويسۇنماي ئاسىي بولغانلىقىمنى جاكارلىدى. مەندەك ئاسىيدىن ــ ئاسىي تۇپراقتىن يارىتىلماقچى بولۇۋاتقان سەندەك ئىنسانىنىڭمۇ پات پۇرسەتتە ئاسىي بولىدىغانلىقى ئۇنىڭ كۆڭلىدە ئايان ئىدى.

مەن ئالدىنقى ئۇچ مالائىكىدىن رەھىمنى كۆردۇم. ئۇلار ئۆز رەھىم ـ شەپقىتى بىلەن ئاللانىڭ رەھىمدار ۋەزىپىسىگە مۇشەررەپ بولدى. شۇ تۇپەيلى مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدىمۇ مۇرۇۋۋەت سالماقنى ئىگىلىدى. (ئىلاھىم سېنىڭ روھىڭدىمۇ ياخشىلىق شۇ سالمىقىنى نامايان قىلغاي، ئىنسان !)

مەن ئەزرائىلدىن شەپقەتسىز ئىرادە قەتئىيلىكىنى كۆردۇم. ئاللا ئۇنى شۇ روھى ئۇچۇن پۈتكۈل ئالەم، جىمى ئادەم ۋە كۈللى مەخلۇقاتنىڭ جېنىنى ئېلىشقا بەلگىلىدى. ئۇ يەرشۇمۇل چاڭگىلى بىلەن شەرق، غەرب، جەنۇب، شىمال ــ تۆت تەرەپتىن تاتىلاپ كېلىپ تۆت ئىرقنى ۋەكىللىك قىلىدىغان بىر چاڭگال تۇپراقنى ئېلىپ، ئاللانىڭ دەرگاھىغا بارغاندا ئۆزىنىڭ تەيىن ئېتىلگەن خىزمىتىنى ئاڭلاپ دەررۇ پۇشايمان قىلدى. كەلگۈسىدە پەرىشتىلەردىنمۇ بۇيۇك يارىتىلىدىغان ئىنسانىڭ جېنىنى ئېلىش ئۆزىگە ئۆچمەنلىك تۇغدۇرىدىغانلىقىنى ئويلىغاندا ئۇنىڭ كۆڭلىدە رەھىم

ئويغاندى. ئۇ يىغلىدى. مەن شۇ چاغدا يەنە تونۇدۇم، پۈتكۈل بارلىقنىڭ ماھىيىتى شەپقەت ـ مۇرۇۋۋەت ئىكەنلىكىنى تونۇدۇم. ئۇنىڭ ۋۇجۇدۇمدىن بىر چاڭگال توپىنى يۇلۇۋېلىپ، مېنى قاقشاتقانلىقى بەدىلىگە يۈرىكىمگە ئورناشقان شەپقەتسىزلىكنىڭ ئۈستىنى يەنە بىر قەۋەت رەھىمدارلىق قاپلىدى. قەلبىمدە شۇ قىسمىتىمنىڭ مۇقەددەس بەش قاتلىمى بار. ئۇ بولسىمۇ رەھىم، رەھىم، يەنە رەھىم، بىرەھىم، ئاخىر يەنە شۇ رەھىم !

رەھىم قىل، ئىنسان، ماڭا رەھىم قىل، بۇنىڭدا ئاناڭغا رەھمەت قىلغانلىڭ ساۋابى بار. رەھىم قىل، ئىنسان، ئۆزۈڭگە رەھىم قىل، بۇنىڭدا ھەممىگە رەھمەت قىلغانلىڭ ساۋابى بار.

باغرىمنى تىلغىما، ئىنسان ! ئىچ ـ باغرىمنى قوچۇما، ئىنسان ! سۈلىرىمنى بۇلغىما، ئىنسان ! ھاۋالىرىمنى ئوغلىما، ئىنسان ! ماڭا زەخمەت قىلغىنىڭ ئۆزۈڭگە زەخمەت قىلغىنىڭ ! ماڭا رەھمەت قىلغىنىڭ ئۆزۈڭگە رەھمەت قىلغىنىڭ !

مەن پېقىر ئىدىم، شۇ پېقىرلىقىم بىلەن ئۇلۇغلاندىم. مەن ئاسمانغا ئوخشاش ئۆز بۇيۇكلۇكىدىن گىدەيمىگەن؛ مەن دېڭىزغا ئوخشاش تېرەن ـ چوڭقۇرلۇقىدىن كېرىلمىگەن؛ مەن بورانغا ئوخشاش ئۇچقۇرلۇقىدىن ھۆركىرىمىگەن؛ مەن ئوتقا ئوخشاش يالقۇنلۇقىدىن گۈركىرىمىگەن؛ مەن پەقەت سۈكۈتنىلا ئۆزۈمگە دوست قىلغان. لېكىن، بۇ سۈكۈت ئاجىز ـ زەئىپلىكنىڭ بېشارىتى ئەمەس ئىدى. بۇ سۈكۈنات ھىممەتسىزلىكتىنمۇ دېرەك بەرمەيتتى. ئۇ پەقەت كىبىرسىزلىكنىڭ ئالامىتى ئىدى. كىبىرسىزلىك ئىززەتكە،

هممەتلىك بولۇش قەدىر ـ قىممەتكە نائىل قىلمىدۇ. زەئىپلىكنى ئۆزىگە يار قىلمىغان سۇكۇنات ئۇلۇغۋارلىققا ئىگە. شۇڭا، مەن ئىززەتلەندىم، قەدىرلەندىم، ئۇلۇغلاندىم. سېنىڭ جىسمىڭنى ھاسىل قىلىش مېنىڭ نېسىۋەم بولدى.

خۇددى پەرىشتىلەر سەن بىلەن ئىززەت تاپقاندەك، مەن ھەم سەن بىلەن ئىززەت تاپتىم. «مەن ئاللا قەسىرىنىڭ ئاستانىسى بولدۇم، روھ قۇشنىڭ ئاشىيانىسى بولدۇم.»①

ئاللا سېنى ئۆز پىنھانلىقىنى ئاشكارا قىلىش ئۈچۈن ياراتقاندى، شۇڭا ساڭا ئۆز روھىنى دەمدە قىلدى. بۇ مۇكەممەل روھ ئىدى. بۇ روھ ئۆز ئەركىنى ھەم لەگلەك كەبى پەرۋاز قىلدۇرالايدىغان، ھەم ئەقىدە يېپى بىلەن تۇتۇپ تۇرالايدىغان قۇدرەتكە ئىگە ئىدى. بۇ روھ ئانا سۈتىدىن ئاق، ھەۋزىكەۋسەردىن ساپ ئىدى. بۇ روھ شامالدەك ئىللىقلىقنىمۇ، بوراندەك شىددەتلىكنىمۇ نامايان قىلاتتى.

بۇ روھتا بىر كەم قىرىق يىل تارسىلداپ ياغقان غەم يامغۇرىدىمۇ غەيرىتىنى يوقاتمىغان، بىر يىل شادلىق يامغۇرىدا يايراپمۇ خۇددىنى يوقاتمىغان مېنىڭ روھىمۇ بار ئىدى.

سەن مانا مۇشۇنداق روھ بىلەن ئەمدۇرۇلدۇڭ.

ئاللا ساڭا يەنە ئەقىل ئاتا قىلدى. ئاللا بۇنىمۇ يەنە مەندىن ئېلىپ ساڭا بەرگەنىدى. ھېكمەت نۇرى ئەسلىدە ساڭا ئامانەت قويۇلغان، كېيىن ئۇنىڭ بىر زەررىسى سېنىڭ پېشانەڭدىن ئورۇن ئالدى. شۇنداڭلا بىز بىر جان، بىر تەن بولدۇق، ئىنسان.

ساڭا رەھمەت ياغسا، مېنىڭ روھىم يايرىدى. ساڭا بالا كەلسە، مېنىڭ جېنىم قاقشىدى. مەن كۈلگەندە سەنمۇ

---

① رابغۇزنىڭ «قىسسەسۇل ئەنبىيا» ناملىق ئەسىرىدىن.

كۆلگەنندىك، ئىنسان، ئەمدى مەن يىغلىغاندا سەنمۇ يىغلىماسسەنمۇ؟

ئاللا ساڭا نەپسىنى ئوتتىن بەرگەن. بۇ ئوتتا ئەقىدە ـ ئىمانى بىلەن بولسا، پەرىشتىلەردەك ئۇلۇغۋارلىقتا ئېرىشىدىغان، ئەقىدىسىنى يوقىتىپ ئۆز ماھىيىتىگە ئاسىيلىق قىلسا، شەيتان لەئىنەتكە شۇملۇققا قالىدىغان خۇسۇسىيەت بار ئىدى.

بۇ ئوتتا ساپ ئەقىدىلىك ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى ئۆز قوينىغا ئالغاندا گۈل ـ گۈلىستانغا ئايلانغان يالقۇنلۇق گۈلخانىنىڭ[1] ھىممەت ـ شاپائىتىمۇ، ئىزگۈ ـ ياخشىلىقتىن يۇز ئۆرۈپ گۈلىستانىنى گۈلخانغا ئايلاندۇرغان گۇناھكار بەندىنى يالقۇن نەشتەرلىرى بىلەن ئازابلايدىغان ۋەيلۇن دوزاخنىڭ قەھرى ـ غەزىپىمۇ بار ئىدى.

بۇ ئوت سېنىڭ تۆئمەڭنى تەمگە ئىگە قىلدى. بۇ ئوت سېنىڭ قاراڭغۇلۇقۇڭنى يورۇقلۇققا ئىگە قىلدى. بۇ ئوت سېنىڭ جىسمىڭنى ئىللىتتى. بۇ ئوت سەن ئۈچۈن تاشنى ئېرىتتى. خۇللاسى كالام، بۇ ئوت جىق مۇشكۈلۈڭنى ئاسان قىلدى.

بۇ ئوت بىلەن سەن مەرىپەت شامىنى ياندۇرغاندا سەندىن سۆيۈنگەنىدىم، ئۇنىڭ بىلەن ئەمدى نەپسانىيەت ئوتىنى ئۇلغايتقىنىڭدا سەندىن چۆچۈدۈم، ئىنسان.

نەپسانىيەت ئوتىنى ئۇلغايتما، ئىنسان. ۋەھشىيەت يالقۇنىنى گۈركىرەتمە، ئىنسان. مېنى كۆيدۈرگىنىڭ ئۆزۈڭنى كۆيدۈرگىنىڭ، ئۆزۈڭنى كۆيدۈرگىنىڭ ھەممىنى كۆيدۈرگىنىڭ!

---

① «قۇرئان كەرىم» دە زىكىر قىلىنىشچە، پادىشاھ نەمرۇد ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى ئوتقا تاشلىغاندا، ئوتنىڭ ئىچى گۈلىستانغا ئايلىنىپ كەتكەنىكەن.

ئىنسان، نەپسانىيەت ۋەسۋەسىلىرىدىن بىردەملىك خالىي بولۇپ، مېنىڭ پايانسىزلىقلىرىمغا نەزەر سال. ئۇنىڭدا كۆزۈڭنى قاماشتۇرىدىغان يالتىراق جىلۋىلەرلا ئەمەس، روھىڭنى ئەسىر قىلىدىغان سېھرلىك سادالارمۇ بار. ئۇ قۇلقىڭ تۈۋىدە ئاجايىپ ھېكمەتلەرنى پىچىرلايدۇ. ئانا تەبىئەت — مەڭگۈ قېرىماس تەبىئەت ياشىنىپ خېلى بىر يەرگە بارسىمۇ، ئۆز تەنتەكلىكىنى يوقاتمىغان سەندەك ئەركە بالىسىغا يەنىلا ئۆزۈڭنىڭ ئۆتمۈشىنى ئەسلىتىپ قويۇشنى خالايدۇ. قۇلاق سال، ئىنسان، مەن يەنە روھ ھەققىدە سۆزلەيمەن.

روھ سېنىڭ جىسمىڭغا بېشىنى تىقىپ قارىغىنىدا، ئىچىڭدىكى زۇلمەتنى كۆرۈپ قورققانىدى (ئۆزۈمنىڭ نە ئۈچۈن قارا تۈپراق ئاتالغىنىمنى بىلمەيمەن، لېكىن جىسمىڭنىڭ مەندىن پۈتۈلگەن بولسىمۇ قارا زۇلمەت ئىكەنلىكى ماڭا ئايان ئىدى). روھ جىسمىڭغا كىرىپ زۇلمەت ئىچىدە تۇنجۇقۇپ قېلىشتىن ئەنسىرىدى، لېكىن ئاللانىڭ ئەمرى بىلەن تېنىڭگە كىردى، سەندىن ئاللانىڭ خاس سىرىنى، قۇدرەت كامالىنى كۆردى، نۇرلانىدى، ئىچىڭ يورۇدى، دىلىڭ يورۇدى. يۇرىكىڭدىكى بۇ نۇر كۆزۈڭدىكى نۇردىنمۇ مىڭ چەندان كۈچلۈك ئىدى. بۇ نۇر قوۋمىڭ زۇلمەت چاڭگىلىدا ئادىشىپ، كۆزنىڭ ھەممىتىدىمۇ ماڭار يولىنى پەرق قىلالمىغاندا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش شۇم قىسمەتلەردە ئۆز كارامىتىنى نامايىش قىلدى. يۇرەك — نۇرلۇق يۇرەك ئازغۇن يوللىرىدا ئالەمشۇمۇل مەشئەل رولىنى ئاتقۇردى.

سېنىڭ جىسمىڭغا كىرگەن روھ سېنى ياراتقۇچىغا دەسلىپىدىلا رەھمەت ـ تەشەككۇر ئېيتىشقا ئۇندىگەن. بۇ روھ تېنىڭدىن چىقىدىغان چاغدىمۇ يارالغۇچىلاردىن رەھمەت ـ

تەشەككۇر ئاڭلاشقا تەشنا. ئىنسان مۇردىسىغا جىنازا نامىزى ئالدىدا باشقىلاردىن ئىسپات ـ گۇۋاھلىق تەلەپ قىلىنىدىغانلىقىمۇ دەل مۇشۇنىڭ جۇملىسىدىن. ئىنسان رەھمەت بىلەن دۇنياغا كەلگەن، دۇنيادىن كېتىشىدىمۇ رەھمەت سۆزىنى ئاڭلاپ كېتىشى كېرەك. مانا بۇ ئىنسان روھىنىڭ تەقەززاسى.

مەن بۇ قىسمەتكە ھەيران: روھ سېنىڭ قاراڭغۇ جىسمىڭدا «ئىنسان گۈناھىنى تىلىسە، مەغپىرەت قىلىنۇر» دېگەن ۋەھىينى ئاڭلىغاندا، گۇمان پاتقىغا چۆكتى. نېمىشقىدۇر، جەبرائىل ئۇ گۇمانىي پىكىرنىڭ يىرتىمىنى قىرنۇپلىپ بېھىشكە ئاپىرىپ كۆمدى. ئۇنىڭدىن شەجەرەئى مەمنۇئە (مېۋىسىنى يېيىش مەنئى قىلىنغان دەرەخ) ئۇنۇپ چىقتى. يېرىمى ھەممىگە ئىنتىلگۈچى نەپسى ئارزۇ سۈپىتىدە ئىچىڭدە قالدى. مەن ئويلىنىمەن: بۇ پىكىرنى روھ تۇغدىمۇ ياكى بايقىدىمۇ؟ ئەگەر ئۇ تۇغقان بولسا، خۇلاسە شۇكى، روھ پىكىر قىلىشنىڭ ئانىسى؛ ئەگەر ئۇ بايقىغان بولسا، بۇنىڭدىن يەنە بىر خۇلاسە شۇكى، روھ ئىنسانىنى پىكىر قىلىشقا مەجبۇرلىغۇچى جەڭچى. بۇ سېنىڭ ماھىيىتىڭنىڭ ھەمجەھەتلىكى، ئىنسان.

شۇنداق، ئاللا ساڭا ئىنتىلىش روھىنى ئاتا قىلغان. بۇ ئۆزى بىلمىگەن ھەممە نەرسىنى بىلىپ بېقىش روھى، يەنە ئۆزىدىن يوقاتقان نەرسىگە قايتا ئېرىشىش روھى ئىدى. شۇڭا، سەن شەجەرەئى مەمنۇئەگە ھېرىس بولدۇڭ. شەيتان ساڭا مەدەت بېرىش رولىنى ئويىنىدى.

سەن شەجەرەئى مەمنۇئەنى يېدىڭ، يالىڭاچلاندىڭ، مەن بۇنى ھەقىقەتنىڭ يالىڭاچلىقىغا ئوخشاتتىم.

سەن شەجەرەئى مەمنۇئەنى يېدىڭ، زېمىنغا قايتتىڭ. مەن

بۇنى پۈتكۈل شەيئىنىڭ ئەسلىي ماھىيىتىگە قايتقانلىقىغا ئوخشاتتىم.

شەجەرەئى مەمنۇئەنى سېنىڭ ھەققىڭ ئەمەس ئىدى، دېيىشىدۇ. سەن ئۆزگىنىڭ ھەق ـ ھوقۇقىغا چاڭگال سالغىنىڭ ئۈچۈن بېھىشتىن ھەيدەلگەنكەنسەن. مەن بىلىمەن، شۇ چاغدا ھەممىنى بىلىپ بېقىش، ھەتتاكى چەكلەنگەنىنمۇ بىلىش سېنىڭ ھەق ـ ھوقۇقۇڭ ئىدى. شۇنداق قىلىپ ئىنسان ھەق ـ ھوقۇقى بىلەن قادىر تەبىئەت ھەق ـ ھوقۇقى ئوتتۇرىسىدىكى تۇنجى ئېلىشىش سېنىڭ زېمىنغا قوغلاندى قىلىنىشىڭ بىلەن خۇلاسىلەندى.

مەن سېنىڭ ھەق ـ ھوقۇقۇڭ خۇسۇسىدا جىق ئويلىنىمەن. ئاللانىڭ ساڭا بەرگەن ھوقۇقلىرى ئىنتايىن چوڭ ھەم ئىنتايىن جىق ئىدى. ئۇ ساڭا يارالغىنىڭدىلا پەرىشتىلەرنىمۇ سەجدە قىلدۇرىدىغان ئالىي ھوقۇقنى ئاتا قىلدى. بۇ سېنىڭ كامالەت ئىگىسى بولۇپ يارالغانلىقىڭنىڭ مۇكاپاتى ئىدى. چۈنكى، سەن قارىمۇقارشىلىق ئىچىدە قانداق يول تۇتۇشنى، زىددىيەت قاينىمىدا قانداق ئۇزۇپ، ئىجادىيەت قىرغىقىغا قانداق چىقىشنى بىلەتتىڭ. بۇ سېنىڭ تىنچ ئىبادەت بىلەنلا مەشغۇل بولىدىغان تەقۋا مالائىكىلەردىن تۇپتىن پەرقلىنىدىغان يېرىڭ ئىدى.

كېيىن سەن زېمىنغا چۈشتۈڭ. تۇنجى قوشماق پەرزەنتلىرىڭدىن قابىل بىلەن ھابىل ئوتتۇرىسىدا ئىنسانىنىڭ تۇنجى توقۇنۇشى يۈز بەردى. سەن ئىقلىمەنى ھابىلغا ئېلىپ بەرمەكچى بولۇۋىدىڭ، قابىل ئۇنىمىدى، خوتۇن ۋە خەلىپىلىك ۋەسۋەسىسىدە ئاخىر ئىنىسى ھابىلنى ئۆلتۈردى. بۇ ئىنسانىنىڭ مۇھەببەت ۋە ھوقۇق ئۈچۈن پەيدا قىلغان تۇنجى پاجىئەسى ئىدى.

مۇھەببەت ئادەم بىلەن ھاۋادىن ئۈدۈم بولغان ھەم ئەھلى ئىنسانغا بېرىلگەن تەبىئىي ھوقۇق. لېكىن، ئىنسانىڭ ئىنسانغا بولغان ھوقۇقى جامائەلىشىش ۋۇجۇدقا چىققاندىن كېيىنكى زۆرۈرىيەت تۈپەيلى، ئىنسان ئۆزى پەيدا قىلغان ھوقۇق. بۇ ھوقۇق ئىنسانىيەتكە بەخت يارىتالىسا، ئۇ ئېتىراپ قىلىندۇ، مۇئەييەنلەشتۈرۈلىدۇ. ئەگەر ئۇ ئىنسانغا بالايىئاپەت پەيدا قىلىدىكەن، ئۇ چوقۇم ئىنكار قىلىنىشى، رەت قىلىنىشى كېرەك. ياشاش ھوقۇقى ئىنسانغا يارالمىشتىن تارتىپ بېرىلگەن تەبىئىي ھوقۇق. بىر ئىنسانىنى بۇ تەبىئىي ھوقۇقتىن يەنە بىر ئىنسان مەھرۇم قالدۇرىمەن دەيدىكەن، ئۇ چوقۇم تەبىئىيلىكنىڭ جازاسىغا ئۇچرايدۇ. شۇڭا، قابىل تېگىشلىك جازاسىنى تارتتى. سەن قابىلنى زېمىنغا يۇتقۇزۇۋېتىش ئۈچۈن ياراتقۇچىغا نىدا قىلدىڭ. ئاللا ماڭا: «ئادەمنىڭ پەرمانىدا بول» دەپ بۇيرۇق قىلدى. مانا شۇنىڭدىن بېرى مەن سېنىڭ پەرمان تىزگىنىڭدىمەن. بۇ ياشانغان ئانىنىڭ ئاقىل پەرزەنتىنىڭ يېتەكلىشىگە موھتاج بولغىنىدەك ئىش ئىدى، لېكىن سېنىڭ ھوقۇقۇڭ ھەرگىزمۇ ئانا كۆكسىنى پايمال قىلىشتىن دېرەك بەرمەيتتى.

ھەق ـ ھوقۇق ـــ ھەق بەرگەن ھوقۇق. ئۇ ھەقىقىي ھوقۇق، ھەقىقەتنىڭ ھوقۇقى؛ ئۇ جىمى مەۋجۇداتنىڭ بىللە مەۋجۇت بولۇش ھوقۇقى؛ ئۇ پۈتكۈل مەخلۇقاتنىڭ تەڭ ياشاش ھوقۇقى. ئۇ بىر ئىنسانىنىڭ ئۆزىنى قانائەتلەندۈرۈش ھوقۇقى ھەم ئۆزىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ھوقۇقى؛ ئۇ پۈتكۈل ئىنسانىنىڭ ئۆزىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ھوقۇقى؛ ئۇ پۈتكۈل ئىنسانىنىڭ تەڭ ـ باراۋەر بولۇش ھوقۇقى.

سەن ھەق ـ ھوقۇقۇڭنى پايمال قىلمۇاتسەن، ئىنسان. تەلۇبلىكىدىن پۈتكۈل مەۋجۇدات ۋەھىمگە چۈشتى. نادانلىقىڭ

جىق مەخلۇقاتنىڭ تۇخۇمىنى قۇرۇتتى. مۇستەبىتلىكىڭ ئىنسانىنىڭ خاسلىقىنى يوقاتتى. قارا نىيىتىڭدىن قابىلىنىڭ قەبىھ روھى قايتا تۇغۇلدى، قايتا ـ قايتا تۇغۇلدى...

سېنىڭ جەمئىيلىنىشىڭ جەمئىيەتنى بەرپا قىلدى. بۇ تامچە سۇلارنىڭ قوشۇلۇپ ئېقىننى، ئېقىنلارنىڭ قوشۇلۇپ دەريا ـ كۆللەرنى ھاسىل قىلغىنىدەك ئىش ئىدى. سەن ئۆز جەمئىيلىكىڭدە ئاجايىپ بىر قۇدرەتنى ھاسىل قىلدىڭ. ئەسلىدىمۇ ئادەم زېمىنغا چۈشۈپ توغرا ئەقىدىگە ئېرىشكەندە باسقان ئىزلىرى گۈل بولغان. سېنىڭ ئۆملۈكۈڭ بۇ ئىزلارنى گۈلىستان قىلدى. شۇ چاغلاردا سەن تەبىئەت بىلەن يېقىن ئىدىڭ، خۇددى يۇلتۇز بىلەن ئاسماندەك يېقىن ئىدىڭ، بېلىق بىلەن سۇدەك يېقىن ئىدىڭ، نۇر بىلەن كۆلەڭگىدەك، ئاشىق بىلەن مەشۇقتەك يېقىن ئىدىڭ.

ئۆملۈكۈڭنىڭ قۇدرىتى ئاشقانسېرى سېنىڭ زېمىندىكى تەختىڭ ئېگىزلىدى. يۇقىرىغا ئۆرلىگەنسېرى زېمىندىكى مەۋجۇدات، مەخلۇقاتلار كۆزۈڭگە تولىمۇ كىچىك ۋە ئەرزىمەس كۆرۈنۈشكە باشلىدى. باشقا يارالغۇچىلارنىڭمۇ خۇددى ئۆزۈڭدەك ئەزىز ۋە مۇھىم ئىكەنلىكىنى، ئۇلارسىز جاھاننىڭ رەڭسىز ۋە كەمتۈك بولۇپ قالىدىغانلىقىنى سەن بارا ـ بارا ئۇنتۇشقا باشلىدىڭ. ئىچىڭدە نەپسى بالا ئوتىنىڭ ئاچ كۆز چوغلىرى يېلىنجاشقا باشلىدى. ئازازۇلنىڭ كىبىرى سېنىڭ ۋۇجۇدۇڭغا كۆچتى. سەن ئازازۇل ــ شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىدە ئېزىپ، بېھىشتىن قوغلانغان ئاچچىق ساۋنقىڭنى ئۇنتۇدۇڭ.

سەن ئەسلى مەندەك تۇپراقتىن بىنا بولغان. مەن كىچىك پېئىل ئىدىم، سەن تەكەببۇر بولدۇڭ. مەن شەپقەتلىك ئىدىم، سەن شەپقەتسىز بولدۇڭ. شۇنداق قىلىپ، سەن مەندىن ئايرىلدىڭ، ئەسلىڭدىن ئايرىلدىڭ. بۇ ئايرىش سېنى

تەبىئەتتىن، تەبىئىتىكىدىن يىراقلاشتۇردى.

سېنىك جەمئىيلىكىك ــ جەمئىيىتىك تەبىئەتنىك قوينىدا بولغان، تەبىئىتىكنىك خاھىشىدا بولغان. جەمئىيەت ئاخىرىغىچە تەبىئەت ۋە تەبىئىتىك بىلەن بىر جان، بىر تەن بولۇشى كېرەك ئىدى. لېكىن، ئۇنىك يۇكسىلىشى ئۇنى تەبىئەت يىلتىزىدىن يىراقلىتىۋەتتى ياكى ئۇ تەبىئەت باغرىغا يىلتىز تارتالمايدىغان بولۇپ قالدى. مەن ئۇنى يىلتىزسىز قامغاقنىك تەقدىرىگە قالمىغىيتتى، دەپ ئەنسىرەيمەن. شىش ئەلەيھىسسالام زامانىسىدا قۇم ـ تۇپراقتەك كۆپەيگەن خەلق نوھ ئەلەيھىسسالام دەۋرىدە توپان بالاسىغا غەرق بولدى. ئۇنىڭدىن كېيىنكى زامانلاردىمۇ نۇرغۇن مەدەنىيەت ئۇنىك ياراتقۇچىلىرى بىلەن قوشۇلۇپ، يا ئوت بالاسىدا كۆيدى، يا قۇم ئاستىدا قالدى. دەھشەتلىك يانغىن، شىددەتلىك قىيان، تەلۇە بوران، يىرتقۇچلارنىك قۇتۇرۇشى، زېمىن لەرزىسى ــ مانا مۇشۇلارنىك ھەممىسى تەبىئەتنىك ئۆز مەۋجۇتلۇقىنى، قۇدرىتىنى، ھەق ـ ھوقۇقىنى نامايىش قىلغانلىقى ئىدى. تەبىئەت ھوقۇقى ئىنسان ھوقۇقى بىلەن باراۋەرلىك تالىشىپ قالغان جەڭلەردە تەبىئەت نۇرغۇن قېتىم غەلىبە قىلدى. ئەجەبا، سەن بۇگۈنكى قۇدرىتىنىك بىلەن ئۇلارنى پۈتۈنلەي باش ئەگدۈرەلەيمەن، دەپ ئويلامسەن؟ !

تەبىئەت مۇۋازىنىتى مۇقەددەس مۇۋازىنەت. ئۇ ھاياتلىق دۇنياسىدا بىر ـ بىرىنى شەرت ۋە تەقەززا قىلىدۇ. سەن بۇنى ئۇنتۇما، ئىنسان. باراۋەرلىك خىتابى ئۆز نۆۋىتىدە تەبىئەتنىڭمۇ خىتابى. قۇلاق سال، ئىنسان، گۈل ـ گىياھلارنىك پىچىرلاشلىرىمۇ شۇ، دەل ـ دەرەخلەرنىك شالدىرلاشلىرىمۇ شۇ، بۇلاقلارنىك شىرىلداشلىرىمۇ شۇ، دېڭىزلارنىك شاۋقۇنلاشلىرىمۇ شۇ. ئاي ـ يۇلتۇزلارنىك

جىلمىيىشىدىمۇ شۇ مەنە، قۇياشنىڭ چاقناشلىرىدىمۇ شۇ مەنە، تاغلارنىڭ تەمكىن بېقىشلىرىدىمۇ شۇ مەنە، دالا ـ تۇزنىڭ سۇكۇتىدىمۇ شۇ مەنە. ئۇچار قانات، ھايۋانات، غەيرىي ئىنسان مەخلۇقات ئۆزلىرىنىڭ بۇ ئىرادىسىنى بۇرۇنلا سۆلايمانغا① ئېيتىپ قويغان. مەن شۇ تاپتا پەقەت ئۇلارنىڭ دېگەنلىرىنى قايتىلاپ قويدۇم، خالاس.

شۇنداق، بايام دېگىنىمدەك، جەمئىيەت سېنىڭ تەبىئىتىڭنىڭ ــ ئىچكى ماھىيىتىڭنىڭ خاھىشى ۋە تەقەززاسىدا ۋۇجۇدقا كەلگەنىدى. ئۇ قۇدرەت كامالى بىلەن باغرىمدا باغۇ ئىرەمنى ياراتتى②. سەن بۇنىڭدىن جىق مەئىشەتكە، راھەت ـ پاراغەتكە ئېرىشتىڭ. بۇ ۋۇجۇدۇڭدىكى بىر بۆلىكى ئادەمگە، بىر بۆلىكى ئالەمگە تەئەللۇق ماھىيەتتىڭ غەلىبىسى ئىدى. لېكىن، سەن شۇ باغۇئىرەمنى غەيرىي ئىنسانىي تۇزۇم ۋە قائىدىلەرنىڭ قوغۇشۇندەك سۆرۈن توسۇقلىرى بىلەن قاشادىغىنىڭدا، ھەقىقىي ئىنسانىي تەبىئىتىڭ ئۆزۈڭ ياسىغان تۆمۇر ۋادەكلىك زىندانىنىڭ ئىچىگە چۈشۈپ قالدى. روھ قەپەسكە ئەسىر بولدى. ئۇ ئەمدى ئەركىن پەرۋاز قىلالمايدۇ، شوخ سايرىيالمايدۇ، ئەلەم بىلەن ھەربىر قانات قاقسا پەيلىرى تۆمۇر ۋادەكلەرگە ئۇرۇلۇپ توزۇيدۇ.

سەن ئەسلىي تەبىئەتنىڭ ھاۋاسى بىلەن ئىچكى ھاۋايىڭنى يېڭىلاشقا، مېنىمۇ، ئۆزۈڭنىمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈشكە موھتاج ئىدىڭ، لېكىن جەمئىيەت سېنى ئەنئەنە ۋە ئادەت زەنجىرى بىلەن چۈشىدى. روھىيىتىڭ زەئىپلەشتى، جەمئىيەت

---

① «قۇرئان كەرىم» دە ئېيتىلىشىچە، سۆلايمان ئەلەيھىسسالام بارلىق قۇش، ھايۋانات-نىڭ تىلىنى بىلىدىكەن.

② «قىسسەسۆل ئەنبىيا» دا ئېيتىلىشىچە، باغۇئىرەم ھۇد ئەلەيھىسسالام زامانىسىدا شەددادنىڭ بىنا قىلغان بېغى ئىكەن. ئۇ كۆپىنچە زېمىندىكى جەننەتكە تەققاس قىلىنىدۇ.

كۈچەيدى.

سېنىك بىر تېنىڭدە ئىككى كاللا پەيدا بولدى: بىرى جەمئىيەت ئادىتىگە قۇللارچە ئېگىلدى، بىرى ئەسلىي تەبىئىتىك ئالدىدا شەلپەردەك قىزىرىپ يەرگە قارىدى.

چىن ئىنسان ئالدى بىلەن ئۆز ئىنسانىي ھەق - ھوقۇقنى تەكىتلەيدۇ. جەمئىيەت ئىنسان ھوقۇقنى ئېتىراپ قىلغاندىلا، ئىنسان جەمئىيەت ھوقۇقنى ئېتىراپ قىلىدۇ. ئىنسان ئىنسانىيەت جەمئىيىتىنىڭ بوينى باغلاغلىق ئىتى ئەمەس. ئىنسانىيەت جەمئىيىتىنىڭ قەدىر - قىممىتى ھەربىر ئىنسان قەدىر - قىممىتىنىڭ جۇغلىنىشىنىڭ مەھسۇلى ياكى ئۇنىڭ چوڭايتىلغان شەكلى. ئىنسانلار ئۆزىدىكى چەكسىز تەبىئىي خۇسۇسىيەتنى نامايان قىلىش ئەركىنلىكىگە ئىگە. ئىنسانىيەت ئەركىنلىكى ئىنسان ئەركىنلىكىنىڭ ئومۇمىي ئەكس ئەتكۈزۈلۈشى. ئىنسان ئاچقان يول كېڭىيىشى كېرەككى، تارلىماسلىقى كېرەك. ئىنسان تەبىئىتى داغدام يولنىلا ئەمەس، تۈيۈق يولنىمۇ رەت قىلمايدۇ. چۈنكى، ماڭمۇەرسە، تۈيۈق يولدىنمۇ ئاخىر بىر يول چىقىدۇ.

بۇ مېنىڭ پەلسەپىيەم ئەمەس، ئىنسان، سېنىڭ ياشاش پەلسەپىيەڭ.

بۇ مېنىڭ سادايىم ئەمەس، بەلكى سېنىڭ ئىچكى تەبىئىتىڭنىڭ ساداسى.

تەبىئەت رەڭدار. ئۇ رەڭدار بولغانلىقى ئۈچۈنلا كۆز ئالدىدا جىلۋە قىلىپ تۇرىدۇ. ئەگەر ئۇ بىرلا خىل رەڭلىك بولسا ئىدى، كىشىلەر ئىلغا قىلىش سېزىمىنى يوقاتقان بولاتتى. جەمئىيەتمۇ شۇنداق. ئۇ رەڭدارلىقى بىلەنلا ئۆز ھاياتىي كۈچىنى ئاشۇرۇپ كېلىۋاتىدۇ. ئىنسان جەمئىيەتنىڭ بىر قېلىپتا قۇيۇپ چىقىرىدىغان كېسىكى ئەمەس، ئۇ

تەپەككۇر ئەركىنلىكىگە ئىگە. تەپەككۇر ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا روھ بىلەن تەڭ كىرگەن. جەبرائىل ئۇنىڭ يېرىمىنى قىرىپ ئېلىۋەتكەندىمۇ ئادەم ئۇنى ئىنتىلىش كۈچى بىلەن يەنە قولغا كەلتۈرگەن. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىنى تەپەككۇر تاكامۇللۇقىغا ئېرىشتۈرگەن. ئىلاھىي قۇدرەتمۇ يوقىتالمىغان تەپەككۇر ئەركىنلىكىنى يوقاتماقچى بولغانلار تەبىئىيلىكنىڭ لەنىتى ـ قارغىشىغا ئۇچرىماي قالارمۇ؟

مەن شەخسىنىڭ ئۆز تەپەككۇر ئەركىنلىكىنى ئۆزى بوغۇۋاتقانلىقى ھەققىدىمۇ سۆزلەيمەن، ئىنسان.

تەپەككۇرنى ئۆز ئەركىگە قويۇپ بەرمەسلىك، ئاللىقانداق نوپۇزلۇق ماركا چاپلانغان ئاتالمىش تەپەككۇرلارغا ئۆزلۈك تەپەككۇرنىڭ بوينىنى باغلىتىپ قويۇش ئىنسانىنىڭ خاسلىقىنى يوقىتىدۇ. خاسلىق ھەربىر ئىنسانىنىڭ ئىچكى مۇۋازىنىتىنى شەكىللەندۈرگەن. ھەربىر ئىنسانىنىڭ خاس ئىچكى مۇۋازىنىتى يىغىلىپ ئومۇمىي ئىنسان تەبىئىتىنىڭ مۇۋازىنەت تەڭگەشلىكىنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەن. ئەمەت ئەمەتلا بولىدۇ، سەمەت بولمايدۇ؛ سەمەت سەمەتلا بولىدۇ، ئەمەت بولمايدۇ؛ لېكىن ھەممىسى قوشۇلۇپ ئادەم بولىدۇ. ئەمەت نېمە ئۈچۈن ئەمەت بولۇپ ياشىمايدۇ؟ سەمەت نېمە ئۈچۈن سەمەت بولۇپ ياشىمايدۇ؟ ئەمەت، نېمە ئۈچۈن ئەمەتلىكىڭنى كۆرسەتمەيسەن؟ سەمەت، نېمە ئۈچۈن سەمەتلىكىڭنى كۆرسەتمەيسەن؟ ئۆزۈڭنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى كۆرستىش ئۆزۈڭنىڭ ھوقۇقۇڭ. ئۆزۈڭنىڭ بۇ ھوقۇقىنى تونۇمىغىنىڭ ئۆزۈڭنى تونۇمىغىنىڭ. ئۇنداقتا، سەن ئۇنداق ئۆزۈڭنى رەت قىلىشىڭ كېرەك. ئەگەر جەمئىيەت ئۆز خاسلىقىڭنى تونۇتۇشۇڭنى رەت قىلىدىكەن، سەنمۇ ئۇ جەمئىيەتنى رەت قىلىشىڭ كېرەك. جەمئىيەت پەقەت ئىنسانىڭ ئىنسان

سۇپىتىدە ياشىشىغىلا مەسئۇل. شۇنداڭلا ئۇ ئىنسان جەمئىيىتى بولالايدۇ.

مەن سېنىڭ ئۆزلۈكۈڭنى يوقىتىپ قويۇۋاتقانلىقىڭدىن، خاسلىقىڭدىن مەھرۇم قېلىۋاتقانلىقىڭدىن ئەنسىرەيمەن، ئىنسان.

مېنىڭ ئەنسىرەيدىغانلىرىم جىق، ناھايىتى جىق !

مەن سەندىن ئەنسىرەيمەن، ئىنسانىيەتتىن ئەنسىرەيمەن !

تۇمان ئىچىدە قالغان كېمە هوشيارلىقىنى سەللا يوقاتسا، خادا تاشقا ئۇرۇلىدۇ. ئۇ خەتەرلىك جايدا تۇرۇۋالسا، ئېقىپ كەلگەن غايەت زور مۇز تاغلار ئۇنى يەنىلا دېڭىزغا غەرق قىلىۋېتىشى مۇمكىن.

هاياتلىقنىڭ هەمجەهەتلىكىنى ساقلاپ قالغان نوھ كېمىسى توپان بالاسىدىن سالامەت چىققان. شۇ چاغدا ساپ ئەقىدە توپانىنىڭ تارتىلىپ، تۇمانىنىڭ تارقىلىپ، قۇياشنىڭ كۈلۈپ نۇرلانغانلىقىنى كۆرگەنىدى. ئاربدا ئۇزۇن زامانلار ئۆتۈپ مەن يەنە نەپسانىيەتنىڭ قارا تۇتەكلىرى جاھاننى قاپلىۋالغانلىقىنى كۆرۈۋاتىمەن. بۇ تۇتەكنىڭ قىسمىتى ئاجايىپ قىسمەت: «تولغىنار تۇتەكلەر زۇلمەت قوينىدا، ئالالماي هەسرەتتىن ئۆزىن دالدىغا. ئۆزىنىڭ قۇياشنى توسۇۋالغىنىنى، هەرگىزمۇ - هەرگىزمۇ ئالماس يادىغا»[①].

شۇنداق، قارا تۇتەك تارقاتقانمۇ ئۆزۈك، قارا تۇتەك ئىچىدە قالغانمۇ ئۆزۈك، بۇنى بىلمەي غەپلەتتە قالغانمۇ يەنە ئۆزۈك، ئىنسان.

جەمئىيىتىڭ ئۇچۇن ئىنسان قۇربانلىقىنى كەشىپ قىلىپ جىق مالامەت تارتقاندىڭ، ئەمدى يەنە شۇ جەمئىيىتىڭ ئۇچۇن

---

① هىندى پەيلاسوپى ۋە شائىرى، نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتى ساھىبى رابىندىرانات تاگورنىڭ «مايقوڭغۇزى» ناملىق ئەسىرىدىن.

ھېسسىز ماشىنا ئادەم كەشىپ قىلدىڭ. ئۇ قىسقىغىنا ئەللىك يىل ئىچىدە مەنتىقىلىق ۋە ماتېماتىكىلىق ھېساباتتا ئۆزىنىڭ قابىلىيىتىگە بىلەن سېنى يەرگە قاراتتى. ئەمدى سەن ئۇنىڭغا ئەسەب تالالىرىنىمۇ بەخش ئەتمەكچى بولۇۋاتىسەن. ئۇ پەقەت مەنپەئەت ۋە ئەقىلنىڭ مۇتلەق قانۇنىيىتى بىلەنلا سۇغىرىلغان. ئۇ ئىنسانىنىڭ ھېچقانداق تۇيغۇ ئىسيانلىرىنى، ھېسسىي داۋالغۇشلىرىنى ئېتىراپ قىلمايدۇ. ئۇ سېنىڭ تەبىئىتىڭدىكى ئارتۇقچىلىق ۋە كەمچىلىكلەرنىڭ قارىمۇقارشىلىق ـ بىرلىك قانۇنىيىتىنىمۇ تونۇمايدۇ. ئۇ ئەمدى جەبرائىلنىڭ ۋەزىپىسىنى زىممىسىگە ئېلىپ ۋۇجۇدۇڭدىكى روھنى، ئىنسانىي تەپەككۇرنى ئويۇپ تاشلايدۇ. ئۆزۈڭ ئۇچۇن قۇل سۈپىتىدە يارىتىلغان ماشىنا ئادەم سەن بەرگەن ئەقىل ـ پاراسەت ئارقىلىق سېنى ئۆزىگە ئىتائەتمەن قۇل قىلىدۇ. سەن شۇ چاغدا: «مەن بىراۋغا ئوق ئېتىشنى ئۆگەتتىم، ئۇ مەرگەن بولۇپ مېنى ئاتتى»[1] دەپ ھەسرەت چېكىپ قالارسەنمۇ؟ بۇ دۇنيادا ئۆزۈڭ ئۆگەتكەن قۇشنىڭ ئۆزۈڭنى ئېلىشىدىن ئارتۇق پاجىئە، نادامەت بولمايدۇ.

ھېسسىز ماشىنا ئادەمدىن تارتىپ گېن تېخنىكىسىدىن يارىتىلماقچى بولۇۋاتقان (ياكى يارالغان؟) جىنسسىز ــ كىلون ئادىمىگىچە بولغان تەرەققىيات ئەجەبا سېنى چۆچۈتمىسە؟ !

مەن ئويلىنىمەن: مەن خارلىقىم بىلەن ئۇلۇغلانغاندىم، سەن ئۇلۇغلۇقۇڭ بىلەن خارلىنىپ قالارسەنمۇ؟

ئويلان: سەن كىم ئىدىڭ؟ كىم بولدۇڭ؟ يەنە كىم بولماقچى؟

---

① شەيخ سەئدىنىڭ «گۈلىستان» (ئاباي قونانباي تەرجىمىسى)دىن.

ئەسلي كىملىكىڭنى ئۇنتۇما، ئىنسان. بۇنى ئۇنتۇغىنىڭ ئەسلىڭنى ئۇنتۇغىنىڭ، ئەسلىڭنى ئۇنتۇغىنىڭ مېنى ئۇنتۇغىنىڭ، مېنى ئۇنتۇغىنىڭ ھەممىنى، ھەممىنى ئۇنتۇغىنىڭ.

مەن ـــ تۇپراق يەنىلا مەن، سەن ـــ ئىنسان، لېكىن سەن مۇقەددەم ـ ئاخىر يەنىلا مەن.

پايدىلانغان مەنبەلەر:

① «قۇرئان كەرىم» (ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى)، بېيجىڭ مىللەتلەر نەشرىياتى نەشرى.

② «قۇرئاندىكى قىسسىلەر»، مۇھەممەد ئەھمەد زەئىد مولىلا (سۇرىيە)، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشرى.

③ «قىسسەسۇل ئەنبىيا»، رابغۇزى، قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشرى.

④ «تارىخى تەبەري»، ئەبۇ جەئفەر مۇھەممەد بىننى جەرىر تەبەري، ش ئۇ ئا ر ئاز سانلىق مىللەتلەر قەدىمكى ئەسەرلەر ئىشخانىسى نەشرى.

1999 ـ يىلى 6 ـ ئاي

ئۆمۈر سۈرەتلىرى

ياشلىقتا قىرغاققا ئۇرۇلغان دەريا سۈيىنىڭ چۇقان - سۈرەنلىرى بار.
قېرىلىقتا هارغىن شامالنىڭ خورسىنىشلىرى بار.

* * *

ئەتىگەنلىك شەپەقنى ئۈيقۇدىن ئويغانغان بوۋاقنىڭ جىلمىيىشى دەيمەن.
كەچلىك شەپەقنى قوشۇمىسىنى تۈرگەن بوۋاينىڭ ئويلىنىشى دەيمەن.

* * *

ئەتىگەنلىك شەپەق تاڭ تەۋەللۇت قىلغانلىقى ئۇچۇن ئالتۇن نۇرغا ئۆزگەردى.
كەچلىك شەپەق تۇن هامىلدار قىلغانلىقى ئۇچۇن قاراڭغۇغا ئۆزگەردى.

* * *

قىش قوينىدا باهارغا تەلپۈندۇم، سېرىنگۈلنىڭ پۇرىقىدا مەست بولغۇم كەلدى.

باھار كەلگەندە يازغا تەلپۈندۈم، دەريادا بېلىقتەك ئۈزۈپ ئوينىغۇم كەلدى.

ياز قۇچىقىدا كۈزگە تەلپۈندۈم، مەي باغلاپ پىشقان مېۋىلەرنىڭ شەربىتىدە مەست بولغۇم كەلدى.

كۈز باغرىدا قىشقا تەلپۈندۈم، ئاپپاق قارغا يارىم بىلەن دومىلاپ، ئېغىنىغۇم كەلدى...

ئەجەبا، ياشلىق كەلگۈسىگە تەلپۈنۈشلىمىدۇ؟ !

قىش ئىلكىدە كۈزنى سېغىندىم، يېشىل ياپراقلارنى كۆزۈمگە سۈرتمىگەنلىكىمگە ئېچىندىم.

باھار قوينىدا قىشنى سېغىندىم، ئۇزۇن تۈنلەردە تۇيغۇلىرىمنى قەغەز بېتىگە تۆكەلمىگەنلىكىمگە ئېچىندىم.

ياز قوينىدا باھارنى سېغىندىم، سالقىن كۈنلەردىن يېتەرلىك بەھرىلىنەلمىگەنلىكىمگە ئېچىندىم.

كۈز قۇچىقىدا يازنى سېغىندىم، يېتەرلىك ئاپتاپسىنىپ ياتالمىغانلىقىمغا ئېچىندىم.

ئەجەبا، قېرىلىق ئۆتمۈشنى سېغىنىشلىمىدۇ؟ !

ئەجەبا، ياشلىقتا ئەتىگىلا ئىنتىلىپ ۋاقىت كەينىدىن يۈگۈرۈپ ھارماسلىق، ياشانغاندا تۈنۈگۈننى سېغىنىپلا ئۆتۈۋاتقان ۋاقىتقا قىيالماسلىق ئىنسان ھاياتىنىڭ ئۇدۇمىمىدۇ؟ !

1999 ـ يىلى 7 ـ ئاي

يۈرەك

ئەي يۈرەك ـــ ئىنسانىي تۇيغۇلىرىمنىڭ بۆشۈكى !
سەندە تۇيغۇلىرىم بەزىدە ۋىلقىلاپ كۈلىدۇ، بەزىدە خەقىشلىق قىلىپ يىغلايدۇ؛ بەزىدە گۈڭرايدۇ، بەزىدە چىرقىرايدۇ...
كۈلدۈرسەڭمۇ مەيلى، يىغلاتساڭمۇ مەيلى، گۈڭراتساڭمۇ مەيلى، چىرقىراتساڭمۇ مەيلى. پەقەت ئۇنى چوڭ قىلىۋەتمىسەڭلا بولغىنى. ماڭا ئۇنىڭ مەڭگۈلۈك يۈمرانلىقىلا كېرەك. مېنىڭ نەزىرىمدىكى يۈرەكنىڭ پاكلىقىمۇ شۇ، چىنلىقىمۇ شۇ !

* * *

ئەي، يۈرەك ـــ ئىنسانىي تۇيغۇلىرىمنىڭ يۈمران بوۋىقى ! ساڭا ئىدراكنىڭ ئېمىزگۈسى كېرەك ئەمەس، چۈنكى ئۇ ساڭا سۈنئىيلىك، ساختىلىق سىڭدۈرىدۇ.
ساڭا ئانامنىڭ سۈتىدەك چىنلىق، ھالاللىق مەڭگۈ يار بولسۇن !

* * *

تۇيغۇلار ـــ توسۇن تاي. ئەي يۈرەك، سەن ئۇنىڭ كەڭرى ماكانى. ئۇ شامالىلاردەك غۇيۇلداپ يۈگۈرسىمۇ ئۆزىنىڭ ئىشى،

قىيا تاشقا ئۇرۇلۇپ چاچرىغان شارقىراتمىدەك سەكرەپ ـ چاپچىسىمۇ يەنىلا ئۆزىنىڭ ئىشى. سەن ئۇنىڭغا قوينۇڭدا ئاجايىپ ئەركىنلىك بەرگەن. قولۇڭدا ئۇنى تىزگىنلەيدىغان ئەقىل چۈلۈۋۈرىمۇ يوق ياكى ئۇنىڭ قاتمىغان بېلىگە سالىدىغان ئالتۇن ئېگەر-تۇگمۇ يوق. سەندە بارى — زوق، قايغۇ، ھەيرانلىق، ھاياجان... شۇڭا سەن ئۇلۇغ.

* * *

سەن ۋىجدانىڭ ئوچىقى، يۈرەك.
يالقۇنلىرىڭ — ھەققانىيەت؛ تۈتەكلىرىڭ — ئەلەم؛ كۈل ـ توزۇندىلىرىڭ — ساداقەت.

* * *

ھاياجانلىرىم — قۇش؛ يۈرەك — قەپەس.
قۇش قەپەستە مۇڭلىنىدۇ، شادلىنىدۇ، بەزىدە تېپىچەكلەيدۇ، بەزىدە قەپەسنىڭ شادلىرىغا ئۆزىنى ئۇرىدۇ...
قەپەسنىڭ سۈنغان كۈنىغۇ قۇشنىڭ ئەركىنلىككە چىققان كۈنى بولىدۇ، لېكىن مېنىڭ...

1999 ـ يىلى 8 ـ ئاي

يېڭىش ۋە يېڭىلىش

مەغلۇبىيەت كىشىنى نورمال پىكىر قىلىشتىن مەھرۇم قىلىپ قويىدۇ، ھەتتا كۆزىتىش كۈچىدىنمۇ ئايرىۋېتىدۇ.

مەن مەغلۇپمۇ؟

شۇنداق، ھەقىقەتنى چاكىنا كۆزقاراشلىرىڭلارغا تەسلىم بولۇشقا مەجبۇر قىلغىنىم مېنىڭ ھەقىقەت ئالدىدا يېڭىلگەنلىكىمدىن دېرەك بېرىدۇ. بۇنىسى راست، لېكىن ئۇ ئەنئەنىۋى كۆزقاراشنىڭ غالىبىيىتىدىن دېرەك بېرەمدۇ؟

1999 ـ يىلى 9 ـ ئاي

ندا

ئەگەر مەن ۋارقىرالىغان بولسام، ۋارقىرىغان بولاتتىم، لېكىن نومۇستىن قورقىمەن. ئەتراپىمدىكى پىچىر - پىچىرلار ماڭا خۇددى قۇللىقىمنى پۈتكۈزۈۋېتىدىغان، ھەتتاكى يېرىۋېتىدىغان گۈلدۈرمامدەك بىلىنىدۇ. لېكىن، مەن ۋارقىرالمايمەن، پىچىر - پىچىردىن ئەكس ئەتكەن گۈلدۈرماما مېنىڭ ئىچىمگە چۈشۈپ كەتكەن، ئۇنىڭغا جاۋابەن مەن قەلبىمدە ھۇۋلايمەن، يۈرىكىمدە گۈلدۈرمامدەك نەرە سالىمەن. ئۇنىڭ چاقماقلىرى پەقەت كۆزۈمدىلا يانىدۇ. مەن كۈس - كۈسچىلارنىڭ قۇلاقلىرىنى قەھرىلىك ۋارقىراپ يېرىۋېتىشكە قادىر ئەمەس. مېنىڭ قولۇمدىن كېلىدىغىنى ئاچچىق ئىس تۈتەپ تۈرغان قوقاسنى يالليتە قىلغان ئەلەم چاقمىقى بىلەن يانداۋۇرۇۋېتىشلا.

1999 - يىلى 9 - ئاي

رەت قىلىنغان مەسلىھەت

ئۆيۈمدە چاشقان پەيدا بولۇپ قالغاندا، بىر ئاسلانىنى ئەكىلىپ قويۇۋەتتىم. لېكىن، ئاسلان سەل تەجرىبىسىز كېلىپ قالدىمۇ ـ قانداق، چاشقانلارنى تۇتۇۋالمىدى. مەن بىرەيلەندىن سورىدىم:

ـــ چاشقانلارنىڭ ئەدىپىنى ئۇزۇل ـ كېسىل بېرەلىگۈدەك بىرەر جانىۋار يوقمۇ زادى بۇ دۇنيادا؟

ـــ بار، ـــ دېدى ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ، ـــ ئۇ بولسىمۇ يىلان. ھەر يوغان تۇلۇمچاشقانلارنىڭ ئەدىپىنى بېرەلەيدىغان ئۇ جانىۋار ئۆيۈڭدىكى ئۇششاق چاشقانلارنىڭ ۋەتۋەرىكىنى چىقىرىۋەتمەمدۇ !

مەن بۇ مەسلىھەتنى ئاڭلاپ دەسلەپتە چۆچۈپ كەتتىم، كېيىن ئۆزۈمنى ئوڭشىۋېلىپ، ئۇنىڭغا مۇنداق جاۋاب بەردىم:

ـــ ياق، يىلانىنى ئۆيگە ئەكىرگىنىمدىن شۇ ئاسلىنىم بىلەن تۇرۇپېرەي. ئاسلىنىمۇ چوڭ بولسا، چاشقان تۇتۇشنى ئۆگىنىۋالار. ئاۋۇال چاشقاننى، ئاندىن پۇرسىتى كەلسە، مېنىمۇ يوقتىدىغان شۇ قابىل يىلاندىن يەنىلا ئاجىز ئاسلىنىم ئەلا.

1999 ـ يىلى 9 ـ ئاي

بۇلبۇلنىڭ جاۋابى

مەن بۇلبۇلدىن سورىدىم:

— تۇن بويى گۈلنى چاقىرىپ توختىماي سايراپ چىققانىدىڭ، ئەمدى ئۇ ئويغانغاندا سايرىماي توختاپ قالدىڭغۇ؟

— ئويغانغانلارنىڭ قۇلاق تۇتۇدە سايراۋېرىشىنىڭ ھاجىتى يوق، — دېدى بۇلبۇل جاۋاب بېرىپ، — مېنىڭ ۋەزىپەم غەپلەتتىكىلەرنى ئويغىتىش.

1999 ـ يىلى 9 ـ ئاي

بۇلبۇلنىڭ خىتابى

ئۇيقۇدىن ئويغىنىپمۇ يەنە كۆزۈڭنى ئاچالمايۋاتسەن. شۇ هالىڭغا ئېچىنىپ يىغلايمەن، گۈلۈم.

مەڭزىڭدە پارلىغان شەبنەم ئەمەس، مېنىڭ كۆز يېشىم.

ئەجەبا، مۇشۇ مۇزدەك كۆز ياشلىرىمۇ سېنى سەگىتەلمىسە !؟

1999 ـ يىلى 9 ـ ئاي

مەڭگۈلۈك مۇھەببەت

بۇلبۇل كېچىچە بېشىڭدا پىغان بىلەن سايراپ سېنى چاقىرىپ چىققانىدى، گۈل، سەن ئويغانغىنىڭدا ئۇ جىممىدە كېتىپ قالدى.

گۈل سېنى گۈزەل جىلۋىسى، خۇش پۇرىقى بىلەن جەلپ قىلىپ يېنىغا كېلىشكە ئىما قىلىۋىدى، بۇلبۇل، سەن قېشىغا كەلگىنىڭدە ئۇ كۆزىنى يۇمۇۋالدى.

مەن بۇ ئىشىڭلارنى نازلىق ئويۇن، دەپ ھېسابلىدىم، لېكىن شائىر ئۇنداق ھېسابلىمايدۇ:

— مۇھەببەتنىڭ مەڭگۈلۈكلۈكى ۋىسالدا ئەمەس، بەلكى ھىجراندا ! — دېدى.

ئەي، گۈل بىلەن بۇلبۇل !

راستلا سىلەر ۋىسالغا يېتىشكەن ئىنسانىيەت ئاشىق ـ مەشۇقلىرىنىڭ زېرىكىش ساۋاقىنى قوبۇل قىلغان بولغىيمىدىڭلار؟ !

1999 ـ يىلى 9 ـ ئاي

مىسكىن نەي

يىلان چېقىشقا تەمشىلىپ كېلىۋىدى، ھىندى ئالمان - تالمان نېيىنى ئېلىپ چېلىشقا باشلىدى.

نەي ئاستا ياڭرىغاندا يىلان ھەركىتىنى ئاستىلاتتى.

نەي ئاۋازى كۆتۈرۈلگەندە يىلان بېشىنى كۆتۈردى.

نەي تازا مۇڭ چىقارغىلى تۇرغاندا يىلان نەشتىرىنى چىقاردى.

نەي ئاۋازى توختىسىلا يىلان ھىندىغا ئېتىلاتتى.

ھىندى يىلانغا ۋەھىمىلىك چەكچەيگىنىچە نېيىنى چالاتتى - چالاتتى.

نەي ئاۋازىنىڭ ھامان توختايدىغانلىقى، شۇنىڭ بىلەن تەڭلا ھىندىنىڭمۇ نەپەستىن توختايدىغانلىقى چوقۇم ئىدى. ئۇنىڭ بۇ ھالىنى كۆرۈپ تۇرغان پاقا:

ــ ھەي، ئىنسان، زەھەرلىك يىلانغا نەي بىلەن تاقابىل تۇرغۇچە تاش بىلەن تاقابىل تۇرساڭ بولماسمىدى، ــ دەۋەتتى.

1999 - يىلى 9 - ئاي

پاكلىق

ئىنسانىنىڭ پىكىر قىلىشى زامانىنى ئۆزگەرتىدۇ، زامانمۇ ئۆز نۆۋىتىدە ئىنسانىنىڭ پىكىر قىلىشىنى ئۆزگەرتىدۇ.

چاڭ باسقان پىكىرلەرنى كاللاڭدىن تازىلىۋەت، يۇرىكىڭدىن تازىلىۋەت. ھازىرقى پاكلىق، ساپلىق دېگەن ئۇقۇم شۇ !

1999 ـ يىلى 9 ـ ئاي

ئەي ئىنسان

ئەي، يارانقان ئىگەمنىڭ ئارزۇلۇقى ئىنسان، جانلىقلارنىڭ سەرخىلى ئىنسان، قۇدرەتلىكلەرنىڭ قۇدرەتلىكى ئىنسان !

يەر شارى سېنى بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرۈۋۈندى، سەن ئەمدى يەر شارىنى بېشىڭغا ئېلىپ تاشلىۋېتەرسەنمۇ؟

1999 ـ يىلى 9 ـ ئاي

پەم

مەن سالغا تېشىنى ئېتىپ تۈلكىنىڭ پۇتىنىمۇ سۇندۇرالمىغانىدىم، ئوغلۇم رەگەتكىسى بىلەن ئۇنىڭ كۆزىنى قۇيۇۋەتتى.

— چوڭ تاش كارغا يارىماي، كىچىك تاش كارغا يارىدىمۇ ـ نېمە، ئوغلۇم، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا كۈلۈپ تۇرۇپ.

— ياق، دادا، — دېدى ئوغلۇم، — تاش ئەمەس، تۈلكىدىن ئۆگەنگەن پەم كارغا يارىدى.

1999 ـ يىلى 9 ـ ئاي

ئۆزگىنى كۆرسىتەر، ئۆزى كۆرۈنمەس

ئۆزى كېسەلمىسىمۇ، پىچاقنى كېسەلەيدىغان قۇدرەتكە ئىگە قىلغان تاش.

ئۆزى ماڭمىسىمۇ، پۈتنى توغرا يولدا ماڭغۇزغان باش.

پىچاق تاشسىز ھامان كېسەلمەس.

ئاياغ باشسىز ھامان كېزەلمەس.

1999 ـ يىلى 9 ـ ئاي

جەڭگىۋار ناشۇكۇرلۇك

ئادەمدە ناشۇكۇرلۇك بولمىسا، زېرىكىش بولارمىدى؟
زېرىكىش بولمىسا، تېرىكىش بولارمىدى؟
تېرىكىش بولمىسا، ئىنتىلىش بولارمىدى؟
ئىنتىلىش بولمىسا، ئېلىشىش بولارمىدى؟
ئەي، ئىنسانىنى كۆرەشكە ئۈندىگەن ناشۇكۇرلۇك !

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

شاكال ئىچىدىن ئاسمان قەرىگىچە

سەن شاكالنى چوقۇلاپ يورۇقلۇققا چىقىۋىدىڭ، زېمىن ئايىغىڭدا پايانداز بولدى.

سەن قانىتىڭنى رۇسلاپ زېمىندىن كۆتۈرۈلۈۋىدىڭ، ئاسمان ساڭا كەڭ قۇچاق ئاچتى.

ئەي، كۆكتە دەۋران سۈرۈۋاتقان بۇركۇت !

ساما تەختىدىن ئورۇن ئېلىشىڭ شاكال قەسرىگە قانائەت قىلمىغانلىقىڭنىڭ مەسۇلىدۇر ـ ھە !

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

يۇقۇملۇق كۆلكه

ئۇ بىكاردىن ـ بىكار تىل ـ ئاھانەت ئىشىتىپ تۇرۇپ شۇكۇر قىلدى. مەن ئۇنىڭدىن:

ـــ بۇنىڭغا نېمىشقا شۇكۇر قىلىسەن؟ ـــ دەپ سورىدىم.

ـــ ھېلىمۇ شۇكۇر، ئۇ ئۇرغان بولسا، قانداق قىلاتتىم !؟ ـــ دېدى ئۇ.

بىر كۈنى ئۇ ناھەقتىن ـ ناھەق تايىاق يەۋالدى ۋە يەنە شۇكۇر دېدى.

مەن ھەيرانلىق بىلەن سورىدىم:

ـــ ئەمدى تاياق يېگەنگىمۇ شۇكۇر قىلامسەن؟

ئۇ مەندىنمۇ ھەيران قالغان ھالدا جاۋاب بەردى:

ـــ نېمىشقا شۇكۇر قىلمايدىكەنمەن؟ ئەگەر ئۇ مېنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەن بولسا، قانداق قىلاتتىم؟

ـــ ئەلۋەتتە، شۇكۇر دەيتتىڭ ـ دە، ـــ دېدىم ئاچچىق بىلەن.

ـــ ھە، مانا، ـــ دېدى ئۇ مېنى گەپتە ئۇتۇۋالغاندەك خۇشال بولۇپ، ـــ خۇداغا شۇكۇر، ھېلىمۇ شۇكۇر دېگۈدەك ئەھۋالىم بار ئىكەن !

مەن ئۇنىڭ ھالىغا ئېچىنىپ ئاچچىق كۈلدۈم. ئۇ مېنىڭ بۇ كۈلكەمگىمۇ شۇكۇر قىلغان بولسا كېرەك، تاتلىق كۈلۈپ كەتتى. شۇ تاپتا ئىككىمىزنىڭ ئاچچىق، تاتلىق كۈلكىلىرى

ئۆزئارا قوشۇلۇپ كەتكەنىدى. كۈلكە يۇقۇملۇق، دەپ توغرا ئېيتىلغانكەن. خەقلەر بىزنىڭ كۈلكىمىزگە قاراپ تەڭ كۈلۈشكە باشلىدى.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

ئادەمئاتىنىڭ شۆكرىسى

ئادەم ئەلەيھىسسالام خۇدا تەرىپىدىن جان ئاتا قىلىنغان ھامان چۈشكۈرۈك بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ خۇداغا شۈكۈر ئېيتتى.

ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ دۇنياغا ئادەم بولۇپ يارالغانلىقىغا شۈكۈر قىلغانىدى.

خۇدا ئۇنىڭغا: «يارىتىشنى مەن ياراتتىم، يارالمىشىڭ ئۆزۈڭدىن» دېدى.

ئۇ ئادەملىك بۇرچىنى تونۇدى.

ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ بارچە ئەۋلادلىرى ئەسلىنى ئۇلۇغلاپ ئۆزلىرىنى ئادەم دەپ ئاتىدى ۋە نۇرغۇنلىرى ئۆزلىرىنىڭ ئادەملىك بۇرچىنى تونۇپ، يارالمىشىغا ئىگە بولدى.

پەقەت مەنلا شۇنداق قىلالمىدىم.

چۈنكى، مەن ئادەم ئەلەيھىسسالام تونۇغان ئادەملىك بۇرچىنى ئۇنتۇپ، پەقەت ئۇ ئېيتقان شۈكۈرنىلا ئەستە تۇتۇۋالغانىدىم.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

جۇلدۇر كىپەن خوتۇننىڭ ساداسى

گۈزەل باهار كۈنلىرىنىڭ بىر ئەتىگىنى جۇلدۇر كىپەن بىر خوتۇن دالىغا چىقىپ ۋارقىرىدى:

ـــ ئادەم ئاتا توپىدىن بىنا قىلىنغاندا يالىڭاچ ئىدى، ھاۋائانا ئادەم ئاتىنىڭ سول قوۋۇرغىسىدىن يارىتىلغاندىمۇ ئوخشاشلا يالىڭاچ ئىدى. ئۇلار شۇ ھالىتىگە قانائەت قىلغان بولسا، بۇ چاغقىچە ھەممىمىز يالىڭاچ يۈرگەن بولماسمىدۇق؟ ! هەي بىزنى كىيىم ۋەسۋەسىگە سالغان قانائەتسىزلىك !

ئۇ ئۆز ئاۋازىنىڭ ئەكس سادا چىقىرىشىنى ئۈمىد قىلغاندى. لېكىن، بۇ ئاۋاز قۇمغا سۇ سىڭگەندەك يوقاپ كەتتى.

باهاردا چىرايلىق ياسىنىۋالغان تەبىئەت ئۇنى مەسخىرە قىلغاندەك كۈلۈپ قويدى.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

دانا بىلەن سۆھبەت

مەن دانادىن سورىدىم:

— شۇكۇرنىڭ مەنىسى نېمە؟

— شۇكۇرنىڭ مەنىسى — بولدى ـ بولدى. ئۇ پەقەت ئادەمنى ئىنتىلىشتىن توختىتىدۇ.

— ناشۇكۇرلۇكنىڭ مەنىسى نېمە؟

— ناشۇكۇرلۇكنىڭ مەنىسى — ياق، بولمىدى. ئۇ ھامان ئىنسانىنى ئالغا سىلجىتىدۇ.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

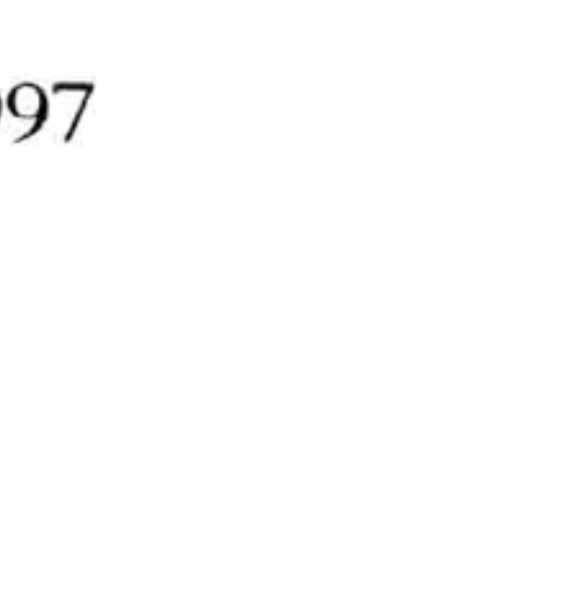

رىقابەت قامچىسى

بوز ئات بەيگىدە باشقا ئاتلار بىلەن قاتارلىشىپ تەڭ چېپىپ كېتىۋاتاتتى، چەۋەندار ئۇنى زەرب بىلەن قامچىلىدى. بوز ئات ئىگىسىگە ئاچچىق قىلىپ:

ــ ھېچقايسى ئاتتىن قالماي چېپىۋاتسام، ماڭا يەنە قامچا تېگىۋاتىدۇغۇ، قولۇڭدىكى قانداق ناشۇكۇر قامچا ئۇ ئۆزىنى سورىمايدىغان؟ ! ــ دېدى.

چەۋەندار ئۇنىڭغا كۈلۈپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى:

ــ بىلىپ قوي، قولۇمدىكى قانائەت قامچىسى ئەمەس، رىقابەت قامچىسى.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

تىلەك

مەن بىرەيلەننى شۇكۇر ـ قانائەت بىلەن ياشاشقا دەۋەت قىلغانىدىم، ئۇ بېشىنى چايقاپ تۇرۇپ ماڭا:

ـــ ياق، بۇرادەر، ئىنساپ يوق مۇھىتتا شۇكۇر ـ قانائەت بولماسلىقى كېرەك، ـــ دەپ جاۋاب بەردى.

مەن ئۇنىڭ سۆزىنى ئويلىنىپ قالدىم ۋە ئىچ ـ ئىچىمدىن تولغىنىپ تۇرۇپ ھەممەيلەنگە ئىنساپ تىلىدىم.

شۇ چاغدا بۇ تىلىكىمگە قوشۇلدىمۇ ـ قانداق، بۇلغانغان زېمىن ـ ئاسمانمۇ كۆزۈمگە خۇددى تولغىنىپ كېتىۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

بۇرگۇتكه خىتاب

ئوۋچى ساڭا تۇماغا كىيگۈزسه، ئۇنىما، بۇركۇت !
ئۇ سېنى قۇللۇقىنىڭ ئىسكەنجىسىگه ئالىدۇ.
ئىگەڭ كۆزۈڭدىن تۇماغىنى ئېلىۋەتسه، زەن سال، بۇركۇت !
ئۇ سېنى ئۆزۈڭ ياخشى كۆرىدىغان جان ئىگىسىگه سالىدۇ.
سەن كۇچلۇك، بۇركۇت ! ئۆتكۈر تىرناقلىرىڭ بۆرىنى ئالالىغان يەرده، كۆزۈڭدىكى تۇماغىنى ئالالماسمۇ !

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

سۇنىك ئىقرارى

توختام سۇ هالىتىمگە شۇكۇر قىلغانىدىم، هورغا ئايلىنىپ كەتتىم.

هور هالىتىمگە شۇكۇر قىلغانىدىم، يامغۇرغا ئايلىنىپ كەتتىم.

ئىرىقلاردا كۇۋەجەپ ئېقىۋاتقىنىمدىلا، ئۆزۈمنىڭ ئەسلى ناشۇكۇرلۇكنىڭ مەھسۇلى ئىكەنلىكىنى چۈشەندىم.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

باي ۋە گاداي

روھى گاداي باي ـــ گاداي باي.
روھى باي گاداي ـــ باي گاداي.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

غۇرۇر

كەمبەغەل كىشى بىر نامەردنىڭ داستىخىنىغا نەزەر ـ گۈزىرىنى سالماي مېڭىۋىدى، مەن ئۇنىڭدىن سورىدىم:

ـــ بۇ تەمەخورلۇقتىن شۈكرانىلىك ياخشى، دەۋاتقىنىڭمۇ؟

ـــ ياق، ـــ دېدى ئۇ كىشى، ـــ بۇ تەمەخورلۇقتىن غۇرۇر بىلەن ئاچ كەتكىنىم ياخشى، دەۋاتقىنىم.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

ئاراملىق

بارچە مەخلۇقات كۆككە چىقسام دەپ ئارمان قىلىدۇ. كۆكتە ياشاشنىڭ تەسلىكىنى پەقەت قۇشلا بىلىدۇ. ئۇھ، ئاراملىق بېرىدىغان زېمىن !

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

شۇكۇر دېگەن نېمە

زاھىت: شۇكۇر ــ بۇ دۇنيادىن ھېچنېمە تەمە قىلمايدىغان مەۋجۇتلۇققۇم.

پەيلاسوپ: شۇكۇر ــ چارچىغان روھىمنىڭ تەسەللىسى.

شائىر: شۇكۇر ــ جۇشقۇن روھىمنى چۇشەيدىغان ئارقان.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

نېمە قىلساڭ، بىرنېمە قىل

چامىڭ يەتمىسە بوپتۇ، شۇ ھالىڭغا شۈكۈر ئەيلە،
لېكىن، ئىمكانقەدەر ھەر ئىشقا بىر تەۋەككۈل ئەيلە.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

توؤا

باي ئالدىدىكى شۇنچه ئېسىل تائامغا شۇكۇر قىلمىدى.
گاداي بىر بۇردا نانغىمۇ شۇكۇر قىلدى.
ـــ توؤا، ـــ دېدىم مەن، ـــ شۇكۇر يوقسۇزلۇقنىڭلا مەھسۇلىمىدۇ؟ !

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

مۇرتەتنىڭ شۇكۇرى

مۇرتەت ھاڭغا غۇلاپ چۈشۈۋاتقاندا ياردەكسى بىر دەرەخكە ئىلىنىپ قالدى ۋە دەرھاللا:

— شۇكۇر خۇدا، — دەۋەتتى.

ھەممىنى كۆرۈپ ۋە بىلىپ تۇرغان بۇركۇت ئۇنىڭدىن سورىدى:

— سەن ئەزەلدىن شۇكۇر قىلىشنى بىلمەيتتىڭ، بۈ شۇكۇر ئېيتىشىڭ نېمىلىكتىن؟

— چۈنكى، مەن ئازراق بولسىمۇ نىجاتلىق تاپتىم، — دېدى مۇرتەت جاۋاب بېرىپ، — ئۇمىد بېغىشلىمىسا، مەن شۇكۇر ئېيتاتتىممۇ؟!

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

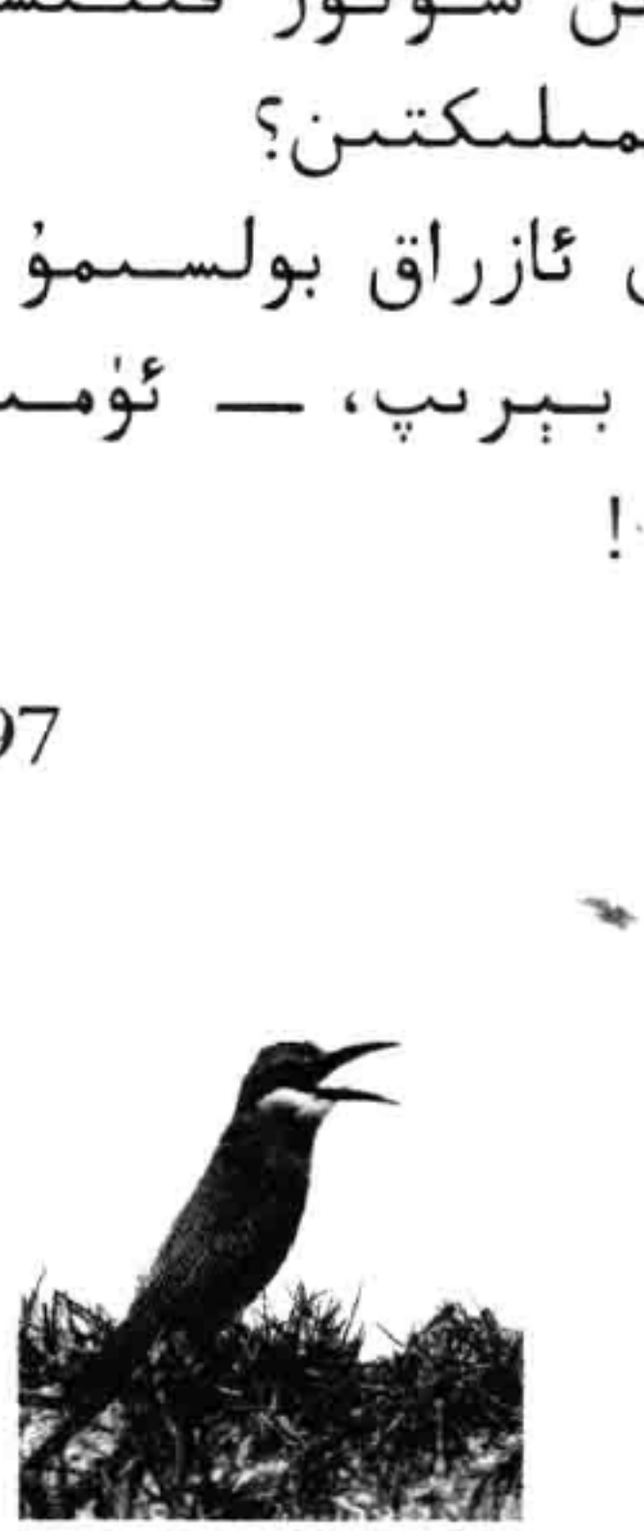

ناشۇكۇر ئالەم، ناشۇكۇر ئادەم

زېمىن كېچىدىن زېرىكسە، ئاسمان كۈندۈزدىن زېرىكەر.
ئەي ناشۇكۇر ئالەم !
گاداي جاپادىن زېرىكسە، باي راھەتتىن زېرىكەر.
ئەي ناشۇكۇر ئادەم !

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

ئاچ - زېرىن

ئاچلىقتىن جېنى ھەلقۇمىغا كېلىپ قالغان كىشى باينىڭ ئالدىدىكى تائامغا چاڭ سالدى. باي ئۇنىڭغا كايىپ تۇرۇپ:

— شۇكۇر - قانائەت بىلەن ياشا، ئەدەپلىك بول، — دېۋىدى، ئۇ دەرھاللا:

— چىدىغۇسىز ھالغا شۇكۇر قىلغىلى، ئاچلىقتا ئەدەپ ساقلىغىلى بولمايدۇ، تەخسىر، — دەپ جاۋاب بەردى.

1997 - يىلى 5 - ئاي

ئوقۇتقۇچىنىڭ بايقىشى

ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىلىرىغا دەرس سۆزلەۋېتىپ مۇنداق سوئال قويدى:

— بىز بۇيۇك تەبىئەتنى ئىنسان ئۈچۈن يارىتىلغان دەيمىز. قېنى، جاۋاب بېرىپ بېقىڭلارچۇ، تەبىئەتتىن زادى قانداق پايدىلىنىش كېرەك؟

زەپىران چىراي ئوقۇغۇچى جاۋاب بەردى:

— تەبىئەت بەرگەن نەرسىنى ئېلىش كېرەك.

قىزىل يۈزلۈك ئوقۇغۇچى دېدى:

— تەبىئەتتىن ئالىمەن دېگەن نەرسىنى ئېلىش كېرەك.

ئوقۇتقۇچى يەنە سوئال قويدى:

— جەمئىيەتنى ئىنسان ياراتقان دەيمىز. قېنى، دەپ بېقىڭلار، جەمئىيەتنىڭ زادى نېمىسى بولۇشىمىز كېرەك؟

— خىزمەتچىسى، — دېدى ئالدىنقى ئوقۇغۇچى.

— ياق، غوجىسى بولۇش كېرەك، — دېدى كېيىنكىسى.

ئوقۇتقۇچى كېيىنكىسىگە ھەممىدىن يۇقىرى نومۇر قويدى. ئوقۇتقۇچى نومۇرنى ھەقسىزتەن بىلىپ قويغانكەن. كېيىنكى چاغلاردا ئالدىدىكى ئوقۇغۇچى ئاجىز، كېيىنكىسى كۈچلۈك بولۇپ ياشىدى.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

تىزگىن

مەن دادامدىن سورىدىم:

ــ بۇ دۇنيادا شۇكۇر بىلەن ياشاش كېرەكمۇ، ناشۇكۇرلۇك بىلەن؟

دادام گەپنى ئۇزاقتىن باشلاپ جاۋاب بەردى:

ــ بىر چاغلاردا ئاتلىق سەپەرگە ئاتلانغىلىۋاتقىنىمدا، دادام رەھمەتلىك ماڭا: «بالام، ھەرقانداق چاغدا يۈگەن قولۇڭدىن چىقىپ كەتمىسۇن، تىزگىنسىز ئاتتا مەنزىلگە يېتەلمەيسەن» دېۋىدى. دادامنىڭ ئېيتقىنى راست ئىكەن. ئاتنى تىزگىنىنى بەزىدە تارتىپ، بەزىدە بوشىتىپ چاپمىساڭ بولمايدىكەن. مەن شۇكۇرلۇك بىلەن ناشۇكۇرلۇكنى تىزگىنگە ئوخشىتىمەن. خالىساڭ، ئۇ تىزگىنىنى چىڭىت شۇكۇرلۇك بىلەن؛ خالىساڭ، ئۇ تىزگىنىنى بوشات ناشۇكۇرلۇك بىلەن. مەقسەت ياشاشتىلا ئەمەس، بەلكى ئادەمدەك ياشاشتا.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

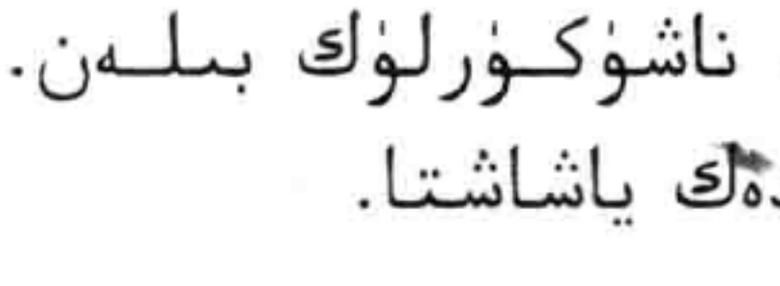

تىنىمسىزلىق

ئۇ تىنىمسىز ئادەم ئىدى، بىر ئارمىنىغا يەتسە، يەنە بىر ئارمىنىغا يېتىش ئۈچۈن تىرىشاتتى، ئېلىشاتتى. يىللار ئۆتتى، ئاخىر ئۇنىڭغا ئەجەل نۆۋىتى يېتىپ كەلدى.

ئەزرائىل ئۇنىڭغا:

— ئەمدى شۇ تىنىمسىزلىقىڭنى يەرلىكىڭگە ئۆزۈڭ بىلەن بىللە ئەكىرىپ كېتىدىغان بولدۇڭ، — دېدى.

— ياق، — دېدى ئۇ، — مەن ئۇ تىنىمسىزلىقىمنى بالامغا قالدۇرۇپ قويدۇم.

1997 ـ يىلى 5 ـ ئاي

پەرزەنت

پەرزەنت ـــ يېپىنى مەھكەم تۇتۇۋېلىپ، خالىسا ئۇچۇرۇپ، خالىسا يىغىۋالىدىغان لەگلەك ئەمەس، بەلكى قانات ـ قۇيرۇقى يېتىلىسىلا ئۇچۇپ ئەركىن پەرۋاز قىلىدىغان قۇش.

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

خوُدا ساقلىسوُن...

بالام، مەن سېنى توسوُن تايغا ئوخشىتىمەن، ھەرگىز تايغا ئەمەس، چوُنكى تاي چوڭ بولسا ئات بولىدوُ، دوُمبىسى توقوُمدىن يېغىر بولىدوُ. خوُدا ساقلىسوُن، قاتمىغان بېلىڭگە ئالتوُن ئېگەرنىڭ چوُشوُپ قېلىشىدىن.

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

يىلان

ــ شەيتاننى بېھىشكە باشلاپ كىرگەن گۇناھىڭ ئۇچۇن پۈتلىرىڭ كېسىپ تاشلىنىپ، لىباسسىزدىكى دۇر ـ گۆھەرلەر يۇلۇۋېتىلگەنىدى، يىلان. شۇنىڭدىن بۇيان ئۆلمەي ياشاپ كېلىۋاتقانلىقىڭنىڭ سىرى نەدە؟

ــ بۇنىڭ سىرى ــ گۆھەر ئىز سالغان لىباسلىرىمنى تاشلاپ تۇرغانلىقىمدا، باغرىمنى ئەزىز تۇپراقتىن ئايرىمىغانلىقىمدا.

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

ئۆلۈم

ئۆزۈمنىڭ ھامان ئۆلىدىغانلىقىمنى بىلىپ تۇرساممۇ، نېمىشقا ئۆلۈم ماڭا خىيالىي نەرسىدەك بىلىنىدۇ؟

تىرىك بىلەن ئۆلۈكنىڭ چېگراسى ئاخىرقى بىر تىنىق بىلەن بەلگىلىنىدىغانلىقىنى ماڭا دائىم ئۇنتۇلدۇرۇۋاتقان نەرسە ــ ھاياتلىقنىڭ جىددىي تىنىقلىرى.

* * *

ــ مەن ھاياتىمدىن قىيالماي تىترەۋاتقان چاغدا، سەن تىنىرىمەسسەنمۇ، ئەي ئۆلۈمنىڭ ئەلچىسى؟

ــ مەن تىترەيمەن، پەقەت سېنىڭ ئۆلۈمۈڭ جاھانىنى تىترەتكەن چاغدا، ئەي، ئىنسان !

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

ئارزۇ

مەن كۈچلۈكنىڭ قولىدا زاكون تايىقى بولۇپ قېلىشتىن كۆرە، ئاجىزنىڭ قولىدا ھاسا بولۇشنى خالايمەن.

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

خۇمار بولۇپ قالمىسۇن

بالامنىڭ ئاغزىدىن ئېمىزگۈنى ئېلىۋەت، قەدىرلىكىم، ئۇ ساختىلىققا خۇمار بولۇپ قالمىسۇن.

ئۇنى بۆشۈكتىن يېشىۋەت، قەدىرلىكىم، ھەرگىز باغلاقلىق خۇمار بولۇپ قالمىسۇن.

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

تاۋۇس

گوللۇقۇدىن شەيتان بېھىشكە كىرىۋالغاندى، تاۋۇس. ياراتقۇچى پەيلىرىدىكى لەئەل ـ جاۋاھىراتلارنى يۇلۇۋېلىپ، سېنى زېمىنغا ھەيدىۋەتتى. سەن شۇ چاغدا جاۋاھىراتلار ئەن سالغان رەڭدار لىباسلىرىڭ بىلەن قالغانلىقىڭغا خۇشال بولغانىدىڭ. لېكىن، ھازىر قانچە قىلساڭمۇ زېمىندىن كۆتۈرۈلەلمەيسەن؛ ئەينى چاغدا بۇ قاتمۇقات لىباسلىرىڭنىمۇ بىراقلا سېلىپ بەرمىگىنىڭگە ئەمدى پۇشايمان قىلمايۋاتقانسەنمۇ؟

قاغا رىقابەت يالقۇنىغا ئۆزىنى تاشلاپ سېنىڭكىدەك ھەيۋەتلىك، رەڭدار لىباسىدىن ئايرىلغاندى. ئۇ ئوتتا پۇچىلانغان قاپقارا تۈرقى بىلەن سېنى زاڭلىق قىلدۇ. چۈنكى، سەن قانات ـ قۇيرۇقۇڭنى يوق قىلىۋالغىنىڭ ئۈچۈن يەردە؛ ئۇ بىھۇدە يۈكنى تاشلىۋەتكەنلىكى ئۈچۈن كۆكتە.

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

كايىش

مەن ئوغلۇمنى باللىقىدا دائىم كايىيتتىم.
قېرىغىنىمدا ئوغلۇم ماڭا كايىيدىغان بولدى.
ئۆزۈمنىڭ كايىشىنى تەربىيە دېدىم.
ئوغلۇمنىڭ كايىشىنى خۇلاسە دېدىم.
ئاشۇ خۇلاسىنى ئوغلۇمغا ئۆمۈر تەجرىبىسى سۈپىتىدە سوۋغا قىلغىنىمدا، ئوغلۇم ماڭا چىن كۆڭلىدىن رەھمىتىنى ئېيتتى. مەن شۇ چاغدا بۇنى يەنە دادىنىڭ بالىسىغا ئۆمۈر بويى قىلىدىغان تەربىيەسى دېدىم.

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

ئۇلۇغلۇق

— ئەي تۇپراق، بېھىشنى مەندىن بىنا قىلىنغان دېدىڭ، ئادەمنۇ سەندىن بىنا قىلىنغانىكەن. لېكىن، ئادەم گۈناھ قىلغاندا ياراتقان ئىگىسى ئۇنى بېھىشتىن سېنىڭ باغرىڭغا سۈرگۈن قىلدى؛ گۈناھنىڭ ئاتىسى بولمىش ئازازۇل شەيتانمۇ سېنىڭ قوينۇڭغا قوغلاندى قىلىندى؛ شەيتانغا ھەمدەم بولغان يىلان بىلەن تاۋۇسمۇ بىرى پۈتسىز كۆكرىكى بىلەن سېنىڭ ئۈستۈڭدە سۆرۈلۈپ يۈرىدىغان؛ يەنە بىرى شۇنچە چوڭ قانىتى بولسىمۇ سەندىن ئۇزاپ كېتەلمەيدىغان جازاغا ئۇچرىدى. ھابىلنىڭ گۈناھسىز قانلىرى سېنىڭ يۈزۈڭگە چاچرىدى، قابىلنىڭ ھالاكىتىمۇ سېنىڭ چوڭقۇر ھاڭلىرىڭغا تاشلىنىش بىلەن قارار تاپتى... مانا، پۈتكۈل ئېغىرچىلىق زىممەڭدە ئىكەن، سېنىڭ ئۇلۇغلۇقۇڭ قەيەردە؟

— مېنىڭ ئۇلۇغلۇقۇم، پۈتكۈل بەخت ۋە دەرد ـ ئەلەمنىڭ ھەممىسىنى ئۆزۈمگە جۇغلىغانلىقىمدا.

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

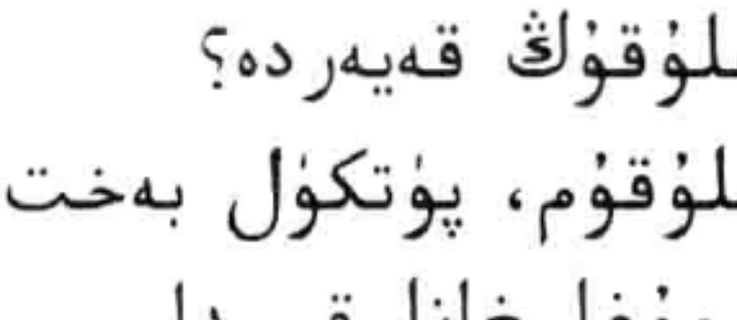

شەپەرەڭ ۋە پەرۋانە

شەپەرەڭ قاراڭغۇنى سۆيۈپ ياشاشنى خالايدۇ.
پەرۋانە نۇرنى قوۇچاقلاپ ئۆلۈشنى خالايدۇ.

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

ئېگىز چوققا ۋە ئاسمان

ئېگىز چوققا ئاسمانغا قاراپ: «مەن سېنى كۆتۈرۈپ تۇرۇۋاتىمەن» دېۋىدى، ئاسمان كۈلۈمسىرىگىنىچە ئۇنىڭ باشلىرىنى ئاپپاق بۇلۇت قوللىرى بىلەن خۇددى بالىسىنىڭ بېشىنى سىلىغاندەك سىلاپ قويدى.

1999 ـ يىلى 10 ـ ئاي

چۆل

قۇيۇنتاز پىرقىراپ كەلگىنىچە ئۇنىڭ بىقىنلىرىنى چىمدىپ قېچىۋىدى، ئۇ مەنسىتمەسلىك بىلەن كۈلۈپ قويدى.

بۇران ھۆركىرىگىنىچە كېلىپ ئۇنىڭ كىيىم - كېچەكلىرىنى تارتىپ يىرتماقچى بولۇۋاتاتتى، ئۇ تاش - توپراق ئاتتى.

شامال ئۇنىڭ يۈزىنى مەيىن سۆيۈۋۈندى، ئۇ رازىمەنلىك بىلەن راھەتلىنىپ ياتتى.

1999 - يىلى 10 - ئاي

يېڭى ئەسىر ئالدىدىكى چوڭقان

دوستلىرىم مەندىن يېڭى ئەسىرگە بېغىشلاپ بىر ـ ئىككى ئېغىز سۆز قىلىشىمنى ئىلتىماس قىلىپ قېلىشتى. لېكىن، بۇ ماڭا خېلى تەسكە توختىدى. بۇنىڭغا بەلكىم گېپىمنى نەدىن باشلاپ، نەدىن چۈشۈرۈشۈمنى بىلمەيۋاتقانلىقىم سەۋەب بولغاندۇ. دېمىسىمۇ، ئادەم بىر مەزگىللىك ھاياتىدىن كۆڭۈلدىكىدەك خۇلاسە چىقىرالمايۋاتقاندا، بىر ئەسىرلىك ھايات خۇسۇسىدا قانداقمۇ يەڭگىللىك بىلەن پالان دەپ يەكۈن چىقىرالىسۇن؟ !

مېنىڭ ۋاقىت ئۇقۇمۇم شۇنداقكى، دەقىقە، سېكۇنت، مىنۇت، سائەت دېگەنلەرنىڭ ئالدىدا ھېسساب بېرىشنى ئۆمرۈمگە كېلىپ بىرەر قېتىم ئويلاپ باققانمۇ ئەمەسمەن. كۈنلىرىمنى تىرىكچىلىك مەشغۇلاتى بىلەن بەند بولۇپ تۇيماي ئۆتكۈزۈۋەتكەن چاغلىرىم نۇرغۇن بولدى. يەنە كۈنلىرىمنى كەچ قىلالماي، لاغايلاپ، گېزىرىپ يۈرگەن چاغلىرىمۇ ئاز بولدى دېيەلمەيمەن. شۇنداق قىلىپ نۇرغۇن ئايلار ئۆتۈپ كەتتى. ھەر يېڭى يىل يېقىنلاشقاندا ئۆزۈمچە ھاياجانلىنىپ، يېڭى بىر يىلدا يېڭىچە ئاللىقانداق بىر ئىشلارنى قىلىپ كېتىدىغاندەك تۇيغۇلارغىمۇ كەلدىم. شۇ تۇيغۇلىرىمنىڭ ھۆرمىتىگە بۇرادەرلىرىم بىلەن قانچە ـ قانچە قەدەھلەرنى كۆتۈرۈۋەتكەنلىكىمنىمۇ ھازىر ساناپ بېرەلمەيمەن. لېكىن، شۇ يېڭى يىللاردا مەندىن زادى قانچىلىك يېڭى ئىشلار چىقتى؟

ئۆزۈم قويغان بۇ سوئاللار ئالدىدا ئۆزۈممۇ خىجىل. بۇ ئويلىرىمنى نۇرغۇن دوستلىرىمغا ئېيتتىم. بۇلارنىڭ ئىچىدە ياشلارمۇ، چوڭلارمۇ، ياشانغانلارمۇ بار. ئۇلارمۇ ماڭا ئوخشاش تۇيغۇدا ئىكەن. ئۇلارمۇ ئۆتۈپ كەتكەن يىللار ئالدىدا ئۆزلىرىنىڭ قەرزدار ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىشتى. مەن شۇ چاغدىلا ئۆزۈمنىڭ پەقەت ئۆزۈمگىلا ئەمەس، ھەممىمىزگە ۋاكالىتەن سۆز قىلىش ئىجازىتىگە ئېرىشكەنلىكىمنى ھېس قىلدىم. ھەممىمىز بىر خەلق، بۇ خەلق «مەن، سەن، ئۇ»لارنىڭ جەملىنىشىدىن شەكىللەنگەن. ئۆتۈپ كەتكەن يىللار ئالدىدا مەنمۇ قىزىرىپ تۇرسام، سەنمۇ تىرناق ئاتىلاپ تۇرساڭ، ئۇمۇ ھېساب بېرەلمىسە، بىز نېمىشقا بۇ پالاكەتچىلىكىمىز ئالدىدا ئۆكۈنمەيدىكەنمىز؟ !

ئەگەر ۋاقىتنى مەنزىلگە چاپقان ئاتلارغا ئوخشاتساق، ھەربىرىمىز يارالمىشتىلا شۇ ئاتقا مىنگەن بىر ئىنسان. ئۇ ئات سېنىڭ پۇت بىلەن بېقىندىشىڭغىمۇ، قامچا ئۇرۇشۇڭغىمۇ موھتاج ئەمەس. ئۇ شۇنچىلىك چاپقۇر، شۇنچىلىك شاش. سەن ئۇنى مىنىشنى بىلسەڭ، ئۇ سېنى ئىنسان چوقۇم بېرىشقا تېگىشلىك، كۆرۈشكە تېگىشلىك، بەھرىلىنىشكە تېگىشلىك ئاجايىپ جايلاردىن ئېلىپ ئۆتىدۇ. ئەگەر بىلمەسەڭچۇ؟ ئۇنداقتا، ئۇ سېنى ئىرغىتىپ تاشلايدۇ، سەن يەر چىشلەپ قالىسەن، باشقا ئاتلار چەبدەس چەۋەندازلىرىنى ئۈستىگە ئېلىپ، يېنىڭدىن تاراسلاپ چېپىپ ئۆتۈپ كېتىدۇ، دەرھال ئورنۇڭدىن تۇرۇۋالمىساڭ، باشقا ئاتلارنىڭ قىزىغان تۇياقلىرى ئاستىدا دەسسىلەپ يارىلىنىشىڭمۇ، ھەتتا جاندىن ئايرىلىشىڭمۇ مۇمكىن. ئورنۇڭدىن تۇرۇۋالغىنىڭدىمۇ، ئەگەر باشقا ئاتلارغا مىنگۈشۋالمىساڭ، توپا ـ چاڭ ئاستىدا قېلىۋېرىسەن. خوش، بىز شۇ ۋاقىت ئاتلىرىغا ئەپلىك

مىنەلىدۇقمۇ؟ بىر - بىرىمىزنىڭ توپا بېسىپ تۇرغان چىرايىمىزغا قارىساقلا، بۇنىڭ جاۋابى ئۆزلۈكىدىن مەلۇم بولىدۇ. ھەربىرىمىزنىڭ ئۆز چىرايىمىزنى ئۆزىمىزگە كۆرسىتەلەيدىغان نۇرغۇن ئەينەكلەر بار، بىز بۇنى ئاللىقاچان بايقىغان. بىز ئەسلىدە يۈزىمىزدىكى توپا - چاڭنى سۈرتۈۋېتىپ يېڭىباشتىن ئاتقا مىنگىشىمىز كېرەك ئىدى. لېكىن، بىز يۈزىمىزدىكى توپا رەڭنى ھاراقنىڭ قىزىللىقى بىلەن نىقابلاشنى ئۆزىمىزگە راۋا كۆردۇق. كۈنلىرىمىزنى كەيپ - ساپا ھارام قىلدى. ئايىغى ئۈزۈلمەيدىغان، كۆلىمى كۈندىن - كۈنگە كېڭىيىۋاتقان توي - تۆكۈنلىرىمىز، ئولتۇرۇش - بەزمىلىرىمىز ئەس - ھوشىمىزنى يوقىتىپ، يىلنىڭ - يىلىكىمىزنى قۇرۇتۇۋەتتى. بىز شۇنداق سارالىڭ بايۋەچچىلەرگە ئايلاندۇقكى، بايلىقلىرىمىزنى رېستورانىنىڭ سولياۋ داستىخانلىرىغا ئوراپ بىراقلا ئەخلەتكە تاشلايدىغان بولدۇق. ئەۋلادنىڭ كەلگۈسىنى ئويلاش — ئەۋلادىمىزنىڭ ئىستىقبالى ئۈچۈن ماددىي، مەنىۋى جەھەتتىن زاپاس تەييارلاش بىزنىڭ كۈنتەرتىپىمىزدىن چىقىپ كېتەي، چىقىپ كېتەي دەپلا قالدى. «چىشىڭنىڭ بارىدا گۆش يە، ئەتىگە خۇدايىم بار» — بىزنىڭ ياشاش پەلسەپىمىزگە ئايلىنىپ قالدى. ۋاھالەنكى، سەن بۇگۈن دۇنياغا ئاپىرىدە بولغانىكەنسەن، ئەتىنى — ئەتەڭنى ئۆزۈڭ يارىتىسەن ! بۇ ئەقەللىي ئىنسانىي بۇرچ. لېكىن، مەن نېمىنى ياراتتىم؟ سەن نېمىنى ياراتتىڭ؟ ئۇ نېمىنى ياراتتى؟... قىسقىسى، بىز نېمىنى ياراتتۇق؟ ھەرقانداق ئادەم چەتتىن دوستلىرى كەلسە، ئۆزىنىڭ ياراتقان، پەخىرلىنىدىغان نەرسىسىنى كۆرسىتىدۇ. بىز ئۆزىمىزنىڭ نېمىسىنى كۆرسىتىمىز؟ يېڭىدىن - يېڭى شەكىللەر بىلەن، ئىسىملار بىلەن يارىتىۋاتقان بەزمىلىرىمىزنىمۇ؟ ! ياكى ئەجدادلىرىمىزنىڭ

مۇزېيغا ئۆتمۇش ـــ تارىخنىڭ يالدامىسى بولۇپ كىرىپ كەتكەن تۆھپىلىرىنىمۇ؟

مەن ئۆزگىلەر بىلەن ئۆزىمىزنىڭ ۋاقىت ھەقىدىكى قىممەت ئۆلچىمىمىزنىڭ ئاسمان ـ زېمىن پەرقلىنىدىغانلىقىغا ھەيرانمەن. ئۆزگىلەرنىڭ نەزىرىدە «ۋاقىت ـــ ئۇنۇم، ۋاقىت ـــ بايلىق، ۋاقىت ـــ جان، ۋاقىت ـــ ھەممە». لېكىن، بىزنىڭ نەزىرىمىزدە ۋاقىت ـــ ھېچنېمە، پەقەت ھېچنېمە ! دەل مۇشۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن بىر يىل ئەمەس، بىر ئەسىر؛ بىر ئەسىرلا ئەمەس، بىر مىڭ يىل ئاخىرلىشىۋاتقان كۈنلەردە مەن ھېچنېمە دېيەلمەيۋاتقان بولسام كېرەك. دۇروس، مەن ئۆتكەن بىر ئەسىر ھەققىدە ھېچنېمە دېيەلمىدىم، لېكىن بۇ بىر يېڭى ئەسىر ئالدىدا ھېچنېمە دېيەلمەسلىكىم مۇمكىن ئەمەس. ۋاقىت دۇلدۇللىرىنىڭ ئاياغ ئاستىدا چەيلەنگەن جاراھەتلىك قىسمىتىمنىڭ نالىسى سۇپىتىدە، بەيگە مەيدانىدا توپا ـ چاڭغا مىلىنىپ قالغان بىچارە ھالىتىمنىڭ ئىزتىراپلىق نىداسى سۇپىتىدە چۇقان سالىمەن:

ئاتلان ! ۋاقىت دۇلدۇلىغا مىنگىن ! يېڭى ئەسىر لاغايلاپ ئۆتكۈزۈۋاتقانلارغا ئەمەس، بىكارچىلىق ئىچىدە ئۆتكۈزۈۋاتقانلارغا ئەمەس، بىكارچىلىق ئىچىدە ئۆتكۈزۈۋاتقانلارنىڭ يېڭى تۆھپىلىرى بىلەن قەرز تۆلەشنى پەرز بىلمىدىغانلارغا مەنسۇپ !

بۇ يېڭى بىر كۈننىڭ، يېڭى بىر ئاينىڭ، يېڭى بىر يىلنىڭ، يېڭى بىر ئەسىرنىڭ، يېڭى بىر مىڭ يىلنىڭ تۇنجى سەھىرىدە ياڭراۋاتقان چۇقان؛ بۇ مەندەك بىر ناتونۇشنىڭ ئەمەس، يەنە قۇدرەتلىك ۋاقىتنىڭ چۇقانى:

ئاتلان، ئاتلان !

1999 ـ يىلى 12 ـ ئاي

بوسۇغا

بوسۇغىنى نېمىشقا شۇنچە ئۇلۇغلايدىغان بولغىيتتىك، موما؟ بىر چاغلاردا سىڭلىمنىمۇ بوسۇغىدا چېچىنى پالتا بىلەن كەستۈرگەنىدىك، كېيىن نەۋرە قىزىڭنىمۇ بوسۇغىدا شۇنداق قىلغۇزدۇڭ. ئىككىلا قېتىم ئاسماندا ھەسەن ـ ھۈسەن شۇنداق چىرايلىق كۆرۈنگەن چاغ ئىدى. مەن: «ئۇنداق قىلسا نېمە بولىدۇ؟» دەپ سورىدىم. سەن: «چاچ ئۆسىدۇ» دەپ جاۋاب بەردىڭ. ھەسەن ـ ھۈسەننىڭ خاسىيىتىدىن شۇنداق بولامدۇ، پالتىنىڭ ياكى بوسۇغىنىڭ؟ قايسىبىرىنى سوراشنى بىلەلمىدىم، بەلكىم ئەقىدەڭگە تېگىپ قويۇشتىن قورققاندىمەن، سورىمىدىم. كېيىن قارىسام، سەن بوسۇغىغا بەك ئىخلاس قىلىدىكەنسەن. ھەر كۈنى ئەتىگەندە بوسۇغىنى يۇيىسەن، بوسۇغىدا ھېچكىمنى ئولتۇرغۇزمايسەن، ھەتتا ئۇنى ھېچكىمگە دەسسەتكۈگۈمۇ كەلمەيدۇ.

ئىسسىمدە، مەكتەپكە تۇنجى ماڭغان كۈنۈم سەن مېنى ئىشىكتە توسۇۋېلىپ: «بوسۇغىدىن ئوڭ پۇتۇڭ بىلەن ئاتلا» دېدىڭ، مەن ھېچنېمە چۈشەنمىسەممۇ، شۇنداق قىلدىم. شۇنىڭدىن كېيىن بوسۇغىدىن ئوڭ پۇتۇمنى ئېلىپ مېڭىش ماڭا ئادەم بولۇپ قالدى. ئوڭ پۇتنى ئېلىپ مېڭىشقۇ ئىشى ئوڭغا تارتسۇن دېگەندىن دېرەك بېرەر، لېكىن بوسۇغىچۇ؟

يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بوسۇغا ھەققىدە ماڭا ئۇچرىغان ئىشلار كۆپەيدى. يىگىت بولۇپ توي قىلغان كۈنۈم بۇ ھەقتىكى

ئويلىرىم ئەڭ يۇقىرى پەللىگە چىققان كۈن ئىدى. بوسۇغىنىڭ ئالدىغا گۈلخان يېقىلغانىكەن، پايانداڭنى دەسسەپ ئوتتىن ئاتلىدۇق. مەن دەسلەپتە بۇ ئوتنى يۇرىكىمىزدىكى ئوتنى تېخىمۇ كۈچەيتىش ئۈچۈن يېقىلغان، دەپ ئويلاپتىمەن. لېكىن، ئۇ ئوتنىڭ مېنىڭ ئەمدى رەسمىي ئوتنىڭ ئىچىگە كىرگەنلىكىمدىن دېرەك بېرىدىغانلىقىنى كېيىن بىلدىم.

قىزىق، كېيىنكى چاغلاردا بوسۇغىدىن ئوڭ پۇتۇمنى ئېلىپ چىققان بولساممۇ، لېكىن تالادا ئىشلىرىم ئانچە ئوڭغا تارتىپ كەتمىدى. سىڭىللىرىمنىڭ چاچلىرى بوسۇغىدا كېسىلگەندىن كېيىن ئۆسكەن، بوسۇغا يۇيۇپ پاكلانغاندىن كېيىن ئائىلىمىزمۇ ئۆزىنىڭ غۇبارسىز، پاكلىقىنى ساقلىغان، ئەمدى ماڭا كەلگەندە بوسۇغا ئۆزىنىڭ كارامىتىنى كۆرسىتەلمىدىغۇ؟

سەن ئۇ دۇنياغا كەتكەندىن كېيىن بۇ سوئالنى ئەمدى ئۆزۈمدىن سورايدىغان بولدۇم، موما.

بوسۇغىنى ئۇلۇغلاش سېنىڭ ساددا ئەقىدەڭ بولغىيتتى، لېكىن ئۇ ئەقىدەڭ پاك ۋە مۇقەددەس ئىدى. مەن ئۆز ۋاقتىدا بۇ ھادىسىدىكى ساددىلىقا قاراپ، كۆڭلۈمدە ئۆزۈمچە سېنى كەمسىندۇرۇپتىكەنمەن، ئۇنىڭدىكى ماھىيەتكە، چوڭقۇر مەنىگە نەزەر ئاغدۇرماپتىكەنمەن.

مانا بۇگۈن ئەللىك ياشقا كىرگەن كۈنۈمدە شۇ بوسۇغا ھەققىدە قايتا ئويلىنىپ قالدىم.

ئەللىك يىللىق ئۆمرۈمنىڭ ئاي ـ كۈنلىرىنىڭ سانىنى ئېنىق دەپ بېرەلمەيمەن، لېكىن شۇ ئۆيۈمنىڭ بوسۇغىسىدىن زادى قانچىلىك ئاتلاپ ئۆتكىنىمنىڭ سانىنى ھەرگىز دەپ بېرەلمەيمەن.

لېكىن، شۇ نەرسە ناھايىتى ئېنىق: شۇ بوسۇغىدىن كۆپ

ۋاقىتلاردا ئويلانمايلا ئۆتتۇم. بوسۇغىغا كېلىپ ئويلىنىپ تۇرۇپ قالغان ۋاقىتلىرىم تولىمۇ ئاز بولدى. بۇنداق تۇرۇپ قېلىش خىلمۇخىل سەۋەبلەر تۈپەيلى بولمىدىكەن. بەزىدە قانداق بولار، دەپ ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالمىدىكەنسەن؛ بەزىدە بىر ئىشنى قانداق قىلىشنى ئويلىنىپ تۇرۇپ قالمىدىكەنسەن؛ بەزىدە مەلۇم بىر روھىي يۇكتىن پۇكۇلۇپ ۋە بەزىدە خۇشاللىقتىن ئەس - ھوشۇڭنى يوقىتىپ، قەدىمكىنى يۆتكەشكىمۇ ئامالسىز قېلىپ تۇرۇپ قالمىدىكەنسەن ...

ھاياتىمدا ماڭا چوڭقۇر ئىزناسىنى قالدۇرۇپ قويغان ئاشۇنداق بوسۇغىدا تۇرۇپ قېلىشلارنىڭ ئىچىدە پەقەت بىرلا مېنى كۆپ ھاللاردا مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشتۇردى. ئۇ بولسىمۇ بوسۇغىدىن چىقىش ئالدىدا پۇختىراق ئويلىنىۋېلىش مەقسەت قىلىنغان تۇرۇپ قېلىش.

مەن ھازىر شۇنداق بىر ئويغا كېلىپ قالدىم، موما. بوسۇغىنىڭ رولى پەقەت ئىشىك كېشىكىنى مۇستەھكەم تۇتۇپ تۇرۇش، ئىشىك قانىتىنىڭ ئېچىلىپ - يېپىلىشىنى راۋانلاشتۇرۇش ۋە ئىشىك ئاستى يوچۇقىنى مۇۋاپىقلاشتۇرۇش ئۈچۈنلا ئەمەس ئوخشايدۇ. بوسۇغا ياغىچسىزمۇ يۇقىرىقى مەقسەتلەرگە يەتكىلى بولىدىكەن (ياغاچچىلىق قىلغان چاغلىرىمدا ئۇنىمۇ سىناپ باقتىم). بوسۇغا ــ قېلىن ياغاچتىن ئېگىزرەك قىلىپ توغرىسىغا ياسىلىدىغان شۇ بالداق ياغاچ تۇپتۇز يولغا نىسبەتەن بىر كىچىك توسۇق ئىكەن. ئۇنىڭغا ئېنىق قىلىپ «دىققەت» دېگەن سۆز يېزىپ قويۇلمىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئالدىغا كەلگەن ھەرقانداق ئادەمنىڭ دىققىتى قوزغىلىشى كېرەك ئىكەن. تۇز دەسسىلىۋاتقان قەدەم بوسۇغىدا چوقۇم بىر ئاتلىشى كېرەك. بۇ بىر خىل دەسسىلىۋاتقان قەدەمدىكى بىر كىچىك جىددىي ئۆزگىرىش،

خۇددى مەيىن ئېقىۋاتقان سۇدا كۆتۈرۈلگەن بىر دولقۇنغا ئوخشاش ! شۇنداقمۇ، مومۇ؟

سۇرىتىگە قاراپ ئولتۇرۇپ، بالىلىقىمدا سەندىن سورىغان سوئالىم يەنە ئېسىمگە كېلىۋاتىدۇ:

«بوسۇغا نېمە ئۈچۈن ئۇلۇغ؟»

سۇرىتىگە ماڭا مەستلىكىڭ كېلىپ ئولتۇرىسەن، كۆزلىرىگىدىن شۇنداق تاتلىق خۇپسەنلىك چىقىپ تۇرىدۇ، خۇددى: «قېنى، ئۆزۈڭ دەپ باقە؟» دېگەندەك.

مەن دەپ باقايمۇ، مومۇ؟ ...

بوسۇغا تالا بىلەن ئۆينىڭ چېگراسى بولغانلىقى ئۈچۈن ئۇلۇغمىكىن !؟ ...

ئۆي ــ ئۆي، تالا ــ جەمئىيەت ...

ئۆي ــ جەمئىيەتنىڭ ھۈجەيرىسى؛ تالا ــ جەمئىيەتنىڭ پۈتۈن گەۋدىسى...

بوسۇغا ــ پاسىل، كىشىگە ئويلىنىش پۇرسىتى بېرىدىغان پاسىل. ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقى دەل مۇشۇ يەردە !

شۇنداقمۇ، مومۇ؟...

1999 ـ يىلى 11 ـ ئاي

دارۇازنىڭ رەھمىتى

مەن بوشلۇققا قەدەم قويۇۋاتىمەن، ئېگىز بوشلۇققا !

ئاستىمدا دەريا، سۇربەتلىك تاشلار؛ بېشىمدا ساما، ئاپپاق بۇلۇتلار؛ ئەتراپىم بوشلۇق، چەكسىز بىر بوشلۇق، ھەيراندۇر ماڭا ئۇچار قاناتلار. ئايىغىم سىمدا، كۆزلىرىم سىمدا، تەڭپۇڭلۇقۇمغا ئېگىدۇر خادا.

شۇنداق، دوستلار، مەن شۇنداق ھالدا ماڭدىم بوشلۇققا !

ئەنسىرىمە، دوستۇم؛ ئەنسىرىمە، ئىنىم؛ ئەنسىرىمە، ئاچا؛ ئەنسىرىمە، سىڭلىم. مەندىن ئەندىشە قىلماڭلار، دوستلار، خاتىرەڭلار جەم بولسۇن، ئاكىلار !

مېنى يۆلەيدۇ مۇقەددەس دۇئا، مېنى يۆلەيدۇ ئەلنىڭ تىلىكى. مېنى يۆلەيدۇ دارۇاز بوۋامنىڭ غەيۇرلۇقى، دىت ۋە ئىدراكى ! كۆكرىكىمدە سوققان بۇ يۇرەك ـــ جەسۇر ئۇيغۇرنىڭ ئوتلۇق يۇرىكى !

شۇنداق، مەن خەلقىمنىڭ يۇرەك ئۇرۇشىنى ئاڭلاپ تۇرۇپ كېتىۋاتىمەن. ئايىغىم ئاستىدىكى سىمغا مەنلا ئەمەس، پۈتكۈل خەلقىمنىڭ سىنچىلاپ قاراپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى سېزىپ تۇرۇپ كېتىۋاتىمەن. شۇنداق، ماڭا يول كۆرسىتىۋاتقىنى مېنىڭ كۆزلىرىملا ئەمەس، بەلكى خەلقىمنىڭ كۆزلىرى، باتۇر خەلقىمنىڭ ئۈمىدۋارلىق، ئىشەنچ بىلەن تىكىلىۋاتقان كۆزلىرى.

مېنى بۈيۈكلۈكتە ماڭغۇزۇۋاتقان، يۈگۈرتۈۋاتقان مېنىڭلا

قۇدرىتىم ئەمەس، خەلقىمىنىڭ قۇدرىتى؛ بۇ جاھاندا ھەرقانداق چاغدىمۇ ئۆزىنى يوقىتىپ قويمايدىغان، ھەرقانداق مۇشكۈلچىلىكتىمۇ ئۆزىگە يول ئاچالايدىغان ئۇلۇغ خەلقىمىنىڭ كۈچ - قۇدرىتى !

دوستلار، دوستلار، مەن مەنزىلىمىنىڭ دەل ئوتتۇرىسىغا كەلدىم.

ۋاھ بوشلۇق، ئاجايىپ سېھرلىك ئىكەن بۇ بوشلۇق ! بۈيۈكلۈك، ئاجايىپ تىلسىملىق ئىكەن ئۇ بۈيۈكلۈك !

سىلەر مېنى بۈيۈكلۈككە چىقتى دەمسىلەر، ياق، يىراق ئىكەن ئۇ بۈيۈكلۈك، يىراق ئىكەن ! بۈيۈكلۈكنىڭ نېمىلىكىنى پەقەت بۈيۈككە ئۆرلەۋاتقىنىدىلا بىلەلەيدىكەن، ئىنسان !

مېنى رىقابەت چوققىسى سىناق نەزىرى بىلەن بوشلۇققا ئۇزاتقانىدى، زەپەر چوققىسى قايىللىق بىلەن كۈتۈۋالدى. راست، مەن غەلىبە قىلدىم، زەپەر قۇچتۇم، چۈنكى ئايىغىم ئاستىدىكى سىم ئارقان خەلقىمىنىڭ دىل رىشتىسى بىلەن چەمبەرچاس باغلانغان ھەم چىڭىغانىدى.

رەھمەت، خەلقىم، رەھمەت !

بۇ سەن ماڭا بەرگەن غەيرەت ! بۇ سەن ماڭا بەرگەن قۇدرەت !

1999 ـ يىلى 11 ـ ئاي

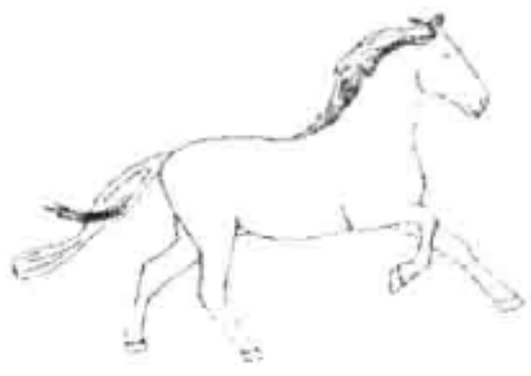

مانا ئەركەك

ئوتتۇرا ياشلىق ئۇچ ئايال كوچىدا قىزغىن پاراڭلىشىپ كېتىۋاتاتتى. ئالدى تەرەپتە توپلىشىپ قالغان بىرمۇنچە ئادەمنى كۆرۈپ، ئۇلار ئىختىيارسىز قەدىمىنى توختاتتى.

بۇ يەردە جېدەل بولۇۋاتقانىدى. ئالامانىڭ ئوتتۇرىسىدا ئىككى «نوچى» ئون يەتتە ـ ئون سەككىز ياشلار ئۆپچۆرىسىدىكى بىر يىگىتنى قاتتىق ئۇرۇۋاتاتتى. ئۇ يىگىتمۇ جېنىنىڭ بارچە قارشىلىق بىلدۈرۈۋاتاتتى.

ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ روھىي ھالىتى ھەر خىل. بەزىلىرى ناھەقچىلىككە چىدىمايۋ:

ــ ئىككى ئادەم بىرلىشىپ بىر ئادەمنى ئۇردى، دېگەن قانداق گەپ ! بولدى قىلىڭلار ! ــ دەپ ۋارقىرىشىپ قويياتتى.

بەزىلەر:

ــ ئەستاغپۇرۇللا ! ــ دەپ ئۆز غەزىپىگە ھايي بېرىشىپ تۇراتتى.

يەنە بەزىلەر خۇددى بوكسچىلارنىڭ تاماشىسىنى كۆرۈۋاتقاندەك ئەپچىل مۇشت ئېتىشلارغا، كاللا قويۇشلارغا ھەۋەسلىنىپ قاراپ تۇراتتى.

ئۇلارنىڭ ئارىسىدا يەنە يۇمشاق كۆڭۈل ئادەملەرمۇ بار ئىدى. ئۇلار:

ــ ئاجرىتىپ قويساڭلار بولمامدۇ، ھايي مۇسۇلمانلار ! ــ دەپ توۋلىشىپ قويياتتى.

— ئاجرىتىپ قويۇش باشقىلارنىڭلا ئىشىمىكەن؟ ! پىچاق يەپ كېتىشتىن قورقمىساڭ، ئۆزۈڭ بېرىپ ئاجرات، — دەپ رەددىيە بېرىشەتتى بەزىلەر غوتۇلداپ.

ئىشقىلىپ ھەممىلا ئادەم دېگۈدەك بىرنېمە دەيتتى، لېكىن ھېچقايسىسى ئوتتۇرىغا چىقمايتتى.

ھېلىقى ئىككى «نوچى» بىلەن ئېلىشىۋاتقان يىگىت بارغانسېرى ھالسىزلىنىپ، ئاخىر كەينى ـ كەينىدىن تېگىۋاتقان مۇشتلارنى بىلەكلىرى بىلەن توسۇپ، بېشىنى ئىچىگە تىقىۋالىدىغان ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى. زەرب بىلەن بىقىنىغا ئۇرۇلغان بىرنەچچە مۇشت ئۇنى يەرگە يىقىتتى. لېكىن، ھېلىقى ئىككى «نوچى» توختايدىغاندەك ئەمەس ...

كىشىلەر چۈرقىرىشاتتى، لېكىن ھېچكىم ئوتتۇرىغا چىقمايتتى.

بىللە كەلگەن ئۈچ چوكاننىڭ بىرى يەردە ياتقان يىگىتنىڭ بۇرنىدىن ئوقىتەك قان كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ چىرقىراپ كەتتى.

ئىككىنچى چوكان:

— ۋاي ... مېنىڭ بالامنى ئۆلتۈرۈۋۈەتمەكچىمۇ ! — دەپ ۋارقىراپ كەتتى.

دەل شۇ چاغدا كۈتۈلمىگەن بىر ئىش يۈز بەردى. چوكانلارنىڭ ئۈچىنچىسى — بايانىن بېرى گەپمۇ قىلمىغان، چىرقىرىمىغان، بولۇۋاتقان ئىشلارغا قاراپ قېتىپ تۇرۇپ قالغان ئۈچىنچى چوكان:

— ۋاي ... مېنىڭ بالامنى ئۆلتۈرۈۋۈەتمەكچىمۇ ! — دەپ ئالامانغا قاراپ ئېتىلدى. تۈيۈقسىز، كىشىلەر ئوت ئۆچۈرۈش ماشىنىسىنىڭ سىگنالىنى ئاڭلىغاندەك، يولنىڭ ئىككى تەرىپىگە داجىشتى. ئۇ چوكان غۇيۇلدىغىنىچە ئوتتۇرىغا

يۈگۈرۈپ كىردى. ئانىنىڭ ئاۋازى قۇدرەتلىك بولمىدىكەن. «مېنىڭ بالامنى ...» دېگەن سۆزنى ئاڭلاپلا ھېلىقى ئىككى «نوچى» بەدەر قېچىشتى. «ئانا» بېرىپ قانغا بويالغان «بالىسى» نىڭ بېشىنى تىزىغا ئالدى.

ئەتراپتا تۇرغانلار:

— ئانىسىمىكەن؟ ... ئانىسىمىكەن؟ — دېيىشىپ كەتتى.

«بۇ يەردە بىر ئەركەك يوقمۇ؟» دەپ ۋارقىرىغان ھېلىقى ئىككىنچى چوكان ئۇلارغا زەردە بىلەن ئالايدى ـ دە:

— ئانىسى ئەمەسكەن، ئەركەك ئىكەن، ئەركەك ! — دېدى ئاجايىپ سۆيۈنگەن ئاھاڭدا.

يىگىت ئورنىدىن تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن «ئانا» نىڭ چىرايلىق كۆڭلىكىنىڭ پېشى كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى تارتتى. كۆڭلەك پېشى قانغا بويالغاندى. ئۇ چوكان لالىدەك تاۋلىنىپ تۇرغان قان يۇقى كۆڭلىكى بىلەن خۇددى جەڭگاھتىن قان كېچىپ چىققان باتۇر لەشكەرگىلا ئوخشاپ قالغاندى.

1999 ـ يىلى 11 ـ ئاي

مۇڭ

مۇڭ ... مۇڭ ! ...

يۈرەكتىن چىقىۋاتقان مۇڭ ! يۈرەكلەرگە قونۇۋاتقان مۇڭ !

يۈرەكتىن ئېتىلىپ ـ ئېتىلىپ چىقىۋاتقان مۇڭ !

يۈرەكلەرگە سىرغىپ ـ سىرغىپ كىرىۋاتقان مۇڭ !...

ئاھ ناخشىچىم، توۋلاۋەر، توۋلا، ھېسسىياتىڭغا دەم بەرمىسۇن، ئاۋازىڭغا دەرد بەرمىسۇن !

ئاھ يۈرەك، چىدا، چىدىمىساڭ، قاقشا، پەرياد ئۇر، پەريادىڭ ناخشا زارىغا قوشۇلۇپ كەتسۇن ! ئۇيۇۋاتقان قانلىرىڭ ئۇرغۇۋاتقان كۆيدە شىپالىق تاپسۇن، ئېرىسۇن، ئاقسۇن ! مەيلى بوپتۇ، قاتسۇن. چىدىمىساڭ يېرىلغىن يۈرەك، نەپسانىيەت تىزگىنىدە ئۆزلۈكسىز يوقاتقان ئىگەڭ مۇڭ خەنجىرىدە شېھىتلىك تاپسۇن !...

دۇتار تارىدىن ئاجايىپ بىر سېھرىي قۇدرەت تۆكۈلۈۋاتىدۇ. دۇتارچىنىڭ ئەپچىل قوللىرى تارىنىلا ئەمەس، يۈرەكلىرىمۇ تىترىتىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ سەزگۈر بارماقلىرى پەدىگىلا ئەمەس، يۈرەكلىرىڭ زىل يەرلىرىگىمۇ تېگىۋاتىدۇ.

سورۇندىكىلەرنىڭ بەزىلىرىنىڭ بېشى يەرگە چۈشۈپ كەتكەن؛ بەزىلىرى تورۇسقا قارىۋالغان؛ بەزىلىرىنىڭ كۆزلىرى ئوچۇق بولسىمۇ، ھېچنېمىنى كۆرمەيدۇ، بىر نۇقتىغىلا تىكىلىپ قالغان؛ بەزىلىرىنىڭ ئاغزىدىن «ئۇھ...» قىلغان سادا

چىقىدۇ، بەزىلىرىنىڭ «ئۇھ» لىرىمۇ ئىچىگە چۈشۈپ كەتكەن...

دۇتارچىنىڭ پەدە بېسىۋاتقان قوللىرى تۆۋەنلەپ ـ تۆۋەنلەپ ناخشا تازا ئەۋجگە چىقىپ، خۇددى تۇرۇلۇپ كەلگەن دولقۇن قىيا تاشقا ئۇرۇلۇپ ئېگىز كۆتۇرۇلۇپ، كەينىگە يانغاندەك بىر ھال يۈز بەردى. ناخشا يېنىك قايتۇرما بىلەن ئاياغلاشتى. سورۇندىكىلەر:

— رەھمەت، ھوي، رەھمەت!

— ئاۋازىڭىز دەرد كۆرمىسۇن!

— قوللىرىڭىزغا بەرىكەت بەرسۇن! — دەپ تۇشمۇتۇشتىن باركاللا ئوقۇشتى.

يېرىم سائەتتىن بۇيان مۇڭ قىلىپ بېرىپ خېلىلا چارچىغان دۇتارچى پىشانىسىدىكى تەرلىرىنى سۇرتۇۋېتىپ، سورۇندىكىلەرگە رەھمەت يۈزىسىدىن بىر تەزىم قىلىۋەتكەندىن كېيىن كېتىشكە تەمشەلدى. ئۇ كەتمىسىمۇ بولمايتتى. ئەسلىي ئۇ شەھەر ئەتراپىدىكى بۇ رايونغا بۇگۈن ئەتىگەندە پەقەت ئىككى سائەتلىكلا بىر ئىشقا چىققان، لېكىن ئاغىنىسىنىڭ مۇڭ قىلىپ بەرسەك، دېگەن ئىلتىماسىنى يېرالماي، مانا بىر سائەتتىن بۇيان مۇشۇ يەردە ئولتۇرىدۇ. ئاغىنىسىنىڭ قولۇم ـ قوشنىلىرىمۇ ناخشىغا ھېرىسمەن كىشىلەر ئىكەن. دۇتارنىڭ تىرىكشىغىنىنى ئاڭلاپ، بىر ـ بىرلەپ: «ئەسسالامۇئەلەيكۇم» دەپ كىرىشىپ، بايا تىن بېرى مۇڭ بولۇشۇپ ئولتۇرىدۇ.

دۇتارچىنىڭ كېتىشكە ئىجازەت سوراپ ئورنىدىن تۇرغانلىقىنى كۆرگەندە سورۇندىكىلەر تەڭلا چۈۋۈرلىشىپ كېتىشتى. ئۇلارنىڭ دۇتارچىنى قويۇپ بېرىدىغان رەۋىتى يوق. بولسا ئۇنى بۇ رايوندا بىرنەچچە كۈن ئېلىپ قالسا، مۇڭلىرىنى ئاڭلىسا، مۇڭلانسا، خىيال دەريا سىغا غەرق بولۇپ، جاھانىڭ

كەلدى ـ بارنى پۇتۇنلەي ئۇنتۇسا... ھەي، ئىسسىت، ماۋۇ دۇتارچىنىڭ ئالدىراۋاتقانلىقىنى قارىمامدىغان.

ـــ يەنە بىرەر سائەت مۇڭ قىلىپ... ئۇكا، بىر سائەت!

ـــ مېھمان بولۇپ چىقىپسىز، ھېچبولمىغاندا بىر كۈن قونىسىز ئەمدى.

ـــ كۆڭلىمىزنى يەردە قويماڭ...

ـــ ئىش دېگەن تۈگىمەيدۇ، ئادەم تۈگەپ كېتىدۇ.

دۇتارچى يۇقىرىقىدەك ئىلتىماسلارغا چىرايلىق ئۆزرە قويۇپ، زادى كەتمىسە بولمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ تۇرۇۋالدى. تاتلىق ئىلتىماسلار يەنە باشقىچە شەكىللەردە ئېيتىلىپ باقتى. لېكىن، دۇتارچى كۈلۈمسىرىگىنىچە، بېشىنى چايقاپ ئورنىدىن قوپتى ـ دە، چاپىنىنى كىيدى.

دەل شۇ چاغدا كۈتۈلمىگەن بىر ئىش يۈز بەردى: بايا تىن بېرى سورۇندا گەپ قىلماي مۇڭلىنىپ ئولتۇرغان بىر ساقچى يىگىت ئورنىدىن تۇرۇپ يېنىدىكى تاپانچىسىنى چىقاردى.

ـــ نەگە... ـــ ساقچى يىگىت سۆزىنىڭ ئاخىرىنى چۈشۈرەلمىدى، قوللىرى دىر ـ دىر تىترەيتتى، كۆزلىرىدە بىر چەكچىيىش... لېكىن، بۇ ئالامەت ناھايىتى تېزلا يوقاپ، ئۇنىڭ ئورنىغا بىر مەيۇسلۇك ئالماشتى.

سورۇندىكىلەر بۇ ئەھۋالدىن داڭ قېتىپلا قېلىشتى.

دۇتارچىنىڭ چىرايىدىمۇ بىر ساراسىمە پەيدا بولدى.

دەسلەپتە ساقچى يىگىتنىڭ تاپانچىسىنى نەگە تەڭلىگەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، ھەتتا ئۆزىمۇ. لېكىن، شۇ تاپتا تاپانچا ئۇنىڭ مۇرىسىدا تورۇسقا قارىتىلغان ھالدا تۇراتتى. ئۇ ھېلىھەم تىترەيتتى. بايام «نەگە...» دەپ ۋارقىرىغان سۆزىنىڭ داۋامى بوغۇزىدىن ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ئەمدى زۇۋانغا كەلدى:

— ئۇنداق قىلما، ئاغىنە، بىزنىڭمۇ ھالىمىزغا يەت... ئاڭلايلى، يەنە بىر پەدە ئاڭلايلى... بىز سەندىن باشقا بىرنەرسە تەلەپ قىلمىدۇققۇ... قانداق قىلىسەن، بۇ يۇرەك چىدىمايۋاتسا قانداق قىلىسەن؟... — ئۇ سول قولى بىلەن يۇرىكىنى ئۇدۇلىنى بېسىۋالدى، — بىز سېنى زورلىمايمىز، ئاغىنە، ھەرگىز... ھەرگىز... — ئۇ تاپانچا تۇتقان قولىنى ئېڭىكىنىڭ ئالدىغا ئەكېلىپ چايقىغىنىچە ئۆزىنىڭ سۆزىنى تەستىقلايتتى. ئۇ ئۇمىد بىلەن دۇتارچىنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلدى، قانداق دېدىم، دېگەندەك قىلىپ ئەتراپتىكىلەرگىمۇ قارىدى. لېكىن، ھەممەيلەننىڭ كۆزى پەقەت تاپانچىدىلا ئىدى. ئۇمۇ تاپانچىغا قارىدى، يۈزى تامدەك تاتاردى، كەينىدىنلا شەلپەردەك قىزاردى، سول ئالىقىنى بىلەن كۆزلىرىنى توستى ـ دە، تاپانچىنى ئۇستەل ئۈستىگە قويۇپ، قولىنى كۆزلىرىدىن ئالمىغان پېتى پېشانىسىنى تاپانچا سىقىمدىۋالغان ئوڭ قولىنىڭ دۈمبىسىگە قويۇۋالدى. بىرھازاغىچە ئۇنىڭ پەقەت «ئۇھ» تارتقان ئاۋازىلا ئاڭلاندى.

سورۇندىكىلەر بۇ ھالدىن نېمە دېيىشنىمۇ، نېمە قىلىشنىمۇ بىلەلمەي قالدى.

ئاردا بىرنەچچە سېكۇنت ۋاقىت ئۆتتى. ساقچى يىگىت ئورنىدىن قوپتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ئۇنچىدەك ياش تامچىسى يالتىرايتتى. ئۇ مۇڭلۇق كۈلۈمسىرىگەن پېتى دۇتارچىنىڭ ئالدىغا كەلدى ـ دە، ئۇنىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ تۇرۇپ:

— رەھمەت، ئاغىنە، ئىشىڭ بار ئىكەن، كەتكىن، رەنجىمە، مەن سېنى تاكسىغا سېلىپ قوياي، — دېدى.

دۇتارچى ئۇنىڭ كۆزلىرىگە قاراپ كۈلۈمسىرىدى ـ دە، ئۇنىڭ مۇرىسىگە بوش تۇرتۇپ قويۇپ، ئاندىن چاپىنىنى سالدى.

— قېنى، دوْتارنى ئەكېلىڭلار !
سوروْندىكىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ چىرايىغا خوْشاللىق يوْگوْردى.
دوْتار سايراشقا باشلىدى. ئوْنىڭ سايرىشىدا سەنئەتنىڭ موْنداق بىر خىتابى ئاڭلىنىۋاتقاندەك قىلاتتى:
موْڭلاندوْروْشمو خوْشال قىلىش.
موْڭلىنىشنى بىلمىگەن ئادەم خوْشال بولوْشنىمو بىلمەيدوْ.

2000 ـ يىلى 2 ـ ئاي

ئادەم ئۆز دېمەتى بىلەن قېرىمايدۇ

ساۋاقداشلار، مەكتەپتىن ئىلىم، يېزىدىن بىلىم ئالغان ساۋاقداشلار ! ھەممىزنى بالىلار دېيىشىمگە رۇخسەت قىلىڭلار. چۈنكى، مەڭگۈ قېرىماس ئالەم ئالدىدا ئادەم يەنىلا بالا. بىز تەبىئەتنىڭ ئەركە بالىسى، خۇددى قىرىق ـ ئەللىك ياشقا كىرىپ قېلىپمۇ، يۈز ياشلىق ئانىسى ئالدىدا ئەركىلەيدىغان، خەقىشلىك قىلىدىغان... بىز يەنە ئۆز نۆۋىتىدە ئەقىللىك بالا، ئۆزىنىڭمۇ، ئۆزگىنىڭمۇ ھالىغا يېتىلەيدىغان، قەرز ـ پەرزلىرىنى ھېس قىلىپ كېتىلەيدىغان...

بىز شۇنداق بالا، بالىلار !

لېكىن، بىز بالىلىرى بار بالا.

بالىلىرىمىزغا ھەربىر قارىغىنىمىزدا شۇ بالىلاردەك ۋاقىتلىرىمىز ئېسىمىزگە كېلىدۇ. شۇ بالىلاردەك ۋاقىتلىرىمىزدا بىز بىللە ئىدۇق، بىللە ئوقۇغانىدۇق، بىللە ئويناغانىدۇق، بىللە كۈلگەنىدۇق، بىللە يىغلىغانىدۇق...

بىز توققۇزتارا سەھرالىرىدا بىللە يۈرگەن، سامان قالاپ پىشۇرغان شۇ تاماقلارنى بىللە يېگەن، ئېرىقلاردا شۇ دۇغ سۇلارنى بىللە ئىچكەن...

بىز سوغۇق قىشلاردا توك قومۇروپ، ئۆستەك چاپقاندا بىللە ئىدۇق؛ ئېچىقلاردا پۇچقاق تۇروپ لايلار كەچكەندە بىللە ئىدۇق؛ خامانلاردا چەشنى سوروپ تەرلەپ پىشقاندا بىللە ئىدۇق، سوۋغا گۈلنى ئىزدەپ تاغدىن ئاشقاندا بىللە ئىدۇق...

بىز مېھرىپ ـ چارچاپ كەتمەننى بېشىمىزغا قويۇپ ياتقاندىمۇ بىللە ئىدۇق؛ پىغانىمىز ئۆرلەپ ناخشا ئېيتقاندىمۇ بىللە ئىدۇق؛ تومۇز كۈنلەردە ئوتتەك تونۇرغا نان ياققاندىمۇ بىللە ئىدۇق، ئەلەملىك كۈلكىلەردىن كۆزىمىزدىن ياش ئاققاندىمۇ بىللە ئىدۇق...

شۇنداق، بىز بىللە ئىدۇق، بالىلار. بىزنىڭ بىللە بولغانلىقىمىزلا بىزگە ھېچنېمىنى بىلدۈرمىگەن. قىسمەتداشلىقنىڭ خاسىيىتى ئاجايىپ بولىدىكەن. ئۇ ئادەملەرگە ئۆزئارا روھىي كەمتۈكلۈكنى تولدۇرۇشنى ئۆگىتىدىكەن، بىر ـ بىرىگە يار ـ يۆلەك بولۇشنى ئۆگىتىدىكەن.

ئاتا ـ ئانىلىرىمىز يىراقتا ئىدى، لېكىن بىز مېھىر بابىدا بىر ـ بىرىمىزگە ئاتىمۇ بولالىغان، ئانىمۇ بولالىغانىدۇق. ئاكا ـ سىڭىل مېھرى، ئاچا ـ ئىنى مېھرى، قېرىنداشلىقنىڭ قۇدرەت مەنبەسىگە ئايلانغانىدى. بىزدە شۇ قۇدرەت بولغاچقىلا، ھاياتلىقنىڭ كەلكۈنلىرىدىن قولىنى قولغا تۇتۇشۇپ بىللە ئۆتەلمىدۇق؛ بىزدە شۇ قۇدرەت بولغاچقىلا، بالىلىقتىكى تۇرمۇشنىڭ قىيىن داۋانلىرىدىن ئاشالمىدۇق.

بىز بىللە بولغان شۇ كۈنلەر يىراقتا قالدى. بىز ئەللىك ياشلارنىڭ قارىسىنى ئالغان مەزگىللىرىمىزدە قايتىدىن جەم بولدۇق. بىزنىڭ بۇ جەم بولۇشمىمىز يىراقتا قالغان شۇ كۈنلىرىمىزنى مانا يەنە باشقىدىن يېقىنغىلا ــ كۆز ئالدىمىزغىلا ئېلىپ كەلدى. دەرھەقىقەت، قۇرداشلىقنىڭ خاسىيىتى ئاجايىپ بولىدىكەن. ئۇ سېنى بىللە بالىلىقىڭغا ياندۇرالايدىكەن، ياشلىقىڭغا ياندۇرالايدىكەن...

شۇ تاپتا بىللە ئولتۇرغىنىمىزدا ياشلىقنىڭ شۇ چۈقانلىرى

قۇلاق تۇۋنۈكلاردا ياڭىرىغاندەك بولۇۋاتامدۇ، باللار؟

هارۋىدىكى ئوتۇن ـ سامانلىرىنىڭ ئۈستىدە ئاسمانغا قاراپ يېتىپ، كەتمەننى دۇتار، قامچىنى ساتار قىلىپ، پۇشۇلداپ كېتىۋاتقان كالىمىزنى ئۈسسۈلغا سېلىپ ناخشا ئېيتقانلىرىمىز كىنو ئېكرانىدەك كۆز ئالدىڭلارغا كېلىۋاتامدۇ، باللار؟

دەريا بويلىرىدا كۈلكە ـ چاقچاقلىرىمىزنىڭ كۈچلۈك ساداسى بىلەن دەريا شاۋقۇنىنىڭ ئاجىزلىقىنى زاڭلىق قىلىپ، ئاسماندىكى ئاق بۇلۇتلارنى گويا ئۈچمىزدىكى ئاق شايى كۆڭلەكلەردەك بىلىپ، يىگىتلىرىمىزنى خۇددى كۈندۈزنىڭ نۇرلۇق كۈنىدەك، قىزلىرىمىزنى گويا كېچىنىڭ تولۇن ئېيىدەك ھېس قىلىپ، ياق، دەل شۇنداق بىلىپ، تال ـ سۆگەتلەرنى سىرلىق پىچىرلاشلىرىمىز بىلەن مەست قىلىۋەتكەن، تۇن ئۇيقۇسىدىكى قۇشلارنى شوخلۇقمىز بىلەن پۇرىدە ئۈچۈرۇۋەتكەن ئاجايىپ خاتىرىلەر شۇ تاپتا قېرىماس يۇرەكلىرىڭلارنى غىدىقلاۋاتامدۇ، باللار؟

پاك ھېسسىياتىمىزنىڭ سېھرىلىك دولقۇنلىرىغا سىمۇۋول بولالايدىغان يېشىل مايسىلارنىڭ پايانسىز ئېتىزلاردا يېنىك چايقىلىشلىرى، مەيىن شامالىلارنىڭ ئۇياتچان كۆزلىرىمىزنى يېرىم توسۇۋالغان چاچلارنى قايرىپ، مەڭزلىرىمىزنى سۆيۈپ قېچىشلىرى، سىم ـ سىم يامغۇرلارنىڭ پىراق ئوتمدا كۆيگەن يۇرەكلىرىمىزگە راھەتبەخش ئېتىشلىرى، پاك يايلاق ھاۋاسىنىڭ مەستخۇش روھلىرىمىزغا مەسھىنىڭ سۇيكۆچىلەشلىرىدەك جان كىرگۈزۈشلىرى يادىڭلارغا كېچىۋاتامدۇ، باللار؟

ئەسلىمە ئەسلەشكە ئەرزىيدىغان دوستلار بىلەن قايتا كۆرۈشكىنىڭدىلا، يېڭىباشتىن كۆز ئالدىڭدا جانلىنىدۇ.

ئەسلىمە سېنىڭ ئۆتمۈشۈڭگە شاھىت بولالايدىغان دوستلىرىڭ بىلەنلا رېئال قىممەتكە ئىگە.

ئۆمۈر داۋانلىرىنىڭ مەلۇم يۈكسەكلىكىگە چىققاندا باسقان مەنزىللىرىڭگە كەينىڭگە قايرىلىپ كۆز يۈگۈرتسەڭ، ئىنسان ھاياتىنىڭ تولىمۇ چەكلىكلىكىنى، ۋاقىت تىنىقلىرىنىڭ تولىمۇ ئىتتىكلىكىنى ھېس قىلىسەن. تەبىئەتنىڭ بۇ ئۇلۇغ قۇدرىتى ئالدىدا ئاجىزانە خورسىنىسەن. بۇ ئىنسانىنىڭ تەنھالىقتىكى خورسىنىشى. لېكىن، دوستلۇق، مېھىر - مۇھەببەتنى ئۆزىگە روھىي تۈۋرۈك قىلغان ئىنسان جەمئىيلىكى تەبىئەتنىڭ بۇ ئۇلۇغ قۇدرىتى ئالدىدا ئۆزىنى ئاجىز ھېس قىلمايدۇ. تەبىئىي قانۇنىيەتنىڭ قاپاق تۈرۈپ تۇرۇشلىرى ئالدىدا ئادەملەر ئۆزلىرىنىڭ دوستلۇق، ھەممەت، ھەمدەملىكى بىلەنلا كۈلەلەيدۇ. يىللار بىزنى قېرىتمەن دەيدۇ، لېكىن بىز بىر - بىرىمىزنى قېرىتمايمىز، دەيمىز. راست، بىز بىر - بىرىمىزنى قېرىتمايمىز، دوستلار. چۈنكى، ئادەم ئۆز دېمەتى بىلەن قېرىمايدۇ.

بىز بالا ۋاقىتلىرىمىزدا تېپىشقان، دوستلار، شۇڭا ھەرقاچان بىللە بولساق، بالىلىقىمىزغا يانالايمىز، يەنە شۇنداق تەنتەك، غەمسىز، شوخ بالا بولالايمىز.

شۇنداقمۇ، بالىلار؟

2000 - يىلى 3 - ئاي

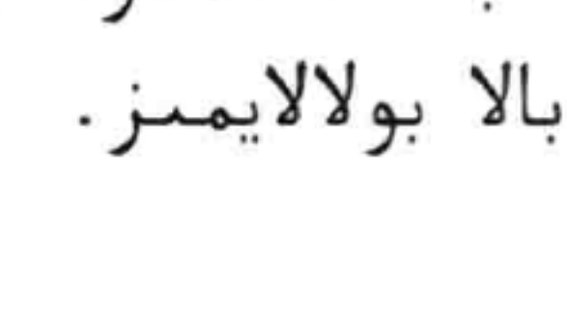

مېنى مەڭگۈ قېرى دېمەڭلار

بۈگۈن مەن ئەللىككە كىردىم، دوستلار، لېكىن مېنى قېرى دېمەڭلار.

قېرىلىقتا ئۆتمۈشنى ئەسلەش كۆپ بولىدۇ، دېيىشىدىكەن. سىلەر مېنى شۇ تاپتا ياشلىقىنى ئەسلەپ بېرەمدىكىن، دەمسىلەر، ياق ! مەن سىلەرگە ياشلىقىمنى دەللىلەپ بېرىمەن.

ياشلىق بىر توسۇن تاي دەمسىلەر؟ مېنىڭ تۇيغۇلىرىمۇ شاش، ئۇ ھېسسىيات يايلاقلىرىدا ھېلىھەم چاپچىپ يۈرۈشنى تاشلىمىدى.

ياشلىق بىر ئۇچقۇن دەمسىلەر؟ مەن ھەم ئۇچقۇن — ئۇ يۈرەكلەرگە گۈلخان يېقىشنى تاشلىمىدى.

ياشلىق يېپسىز بىر لەگلەك دەمسىلەر؟ مەن ھەم بىر لەگلەك — ئۇ گەرچە يېپى بولسىمۇ، ئەرك كۆكىدە يېپىنى ئۈزۈپ قېچىشنى تاشلىمىدى.

ياشلىق بىر تاتلىق شاراب دەمسىلەر؟ مەن ھەم شاراب — ئۇ تېپىرلىغان تەنىمۇ، تەنتەك روھنىمۇ مەست قىلىشنى تاشلىمىدى.

ياشلىق كېچىنىڭ نۇرلۇق شامى دەمسىلەر؟ مەن ھەم بىر شام — ئۇ تۇرۇلۇپ ئېقىپ كېتىۋاتسىمۇ، نۇر چېچىشنى تاشلىمىدى.

ياشلىق بىر شارقىراتما دەمسىلەر؟ مەن ھەم شارقىراتما —

ئۇ بۇيۇكلۇكتىن چاچراپ چۈشۈپ مەيدىسىنى قورام تاشلارغا ئۇرۇشنى تاشلىمىدى.

ياشلىق بىر چاقماق دەمسىلەر؟ مەن ھەم بىر چاقماق — ئۇ زۇلمەت جاڭگىلىغا ئوت يېقىشنى تاشلىمىدى.

ياشلىق بىر چېچەك دەمسىلەر؟ مەن ھەم بىر چېچەك — ئۇ ئۇرۇق تاشلىغىنى بىلەن يەنە شۇ ئۇرۇقتىن چېچەك بولۇپ ئۇنۇشنى تاشلىمىدى.

ياشلىق پادىشاھلىق دەمسىلەر؟ مەن ھەم بىر پادىشاھ — ئۇ ئۆزىنىڭ بارلىقىغا ھۆكۈمران بولۇشنى تاشلىمىدى.

مېنىڭ ياشلىقىم چاچ - ساقالىغا ئاق چۈشۈش - چۈشمەسلىك بىلەن بەلگىلىنىدىغان ياشلىق ئەمەس.

مېنىڭ ياشلىقىم يۈز - كۆزگە قورۇق چۈشۈش - چۈشمەسلىك بىلەن بەلگىلىنىدىغان ياشلىق ئەمەس.

مېنىڭ ياشلىقىم ئۈستىدىكى چوققىسىنى قار بېسىپ تۇرسىمۇ، ئاستىدا بەرق ئۇرۇپ تۇرىدىغان گۈلباغ.

مېنىڭ ياشلىقىم يول - يول سىزىقلىرى بىلەن ئىنسانغا ئۆزگىچە گۈزەللىك ئەندىزىسىنى ئويۇپ بېرىدىغان نەققاش.

مېنىڭ ياشلىقىم ۋاقىتنىڭ غاجىشى بىلەن تىتىلىپ كېتىدىغان لاتا غىلاپ ئەمەس، بەلكى ۋاقىتنىڭ بىلەپ تۇرۇشى بىلەن يالتىراپ تۇرىدىغان ئۆتكۈر خەنجەر.

مېنىڭ ياشلىقىم — مۇھەببەت بىلەن يۇغۇرۇلغان ياشلىق، دوستلار. ئۇنىڭدا ئاتا - ئانامغا بولغان مۇھەببەت بار، قېرىنداشلىرىمغا بولغان مۇھەببەت بار، جۈپتىگارىمغا بولغان مۇھەببەت بار، پەرزەنتلىرىمگە بولغان مۇھەببەت بار، دوست - يارەنلىرىمگە بولغان مۇھەببەت بار، كىندىك قېنىم تۆكۈلگەن بۇ ئەزىز تۇپراقىقا بولغان مۇھەببەت بار. ئەل دېمەك مېنىڭ

نەزىرىمدە مۇشۇنداق كونكرېت ئۇقۇم بىلەن ھەقىقىي مەنىگە ئىگە.

مەن ھاياتلىقنى سۆيىمەن، ھاياتلىقمۇ مېنى سۆيىدۇ. مېنى قېرىتمىغىنى دەل مۇشۇ مۇھەببەت.

مەن ۋاقىتنى سۆيىمەن، ۋاقىت ھەم مېنى سۆيىدۇ. مېنى ياش پېتى ساقلاۋاتقىنىمۇ مۇشۇ مۇھەببەت.

شۇڭا، مەن ياش، دوستلار !

مەن بۇگۈن ئەللىككە كىرسەممۇ، دوستلار، ئەتە ـ ئۆگۈن يەتمىش ـ سەكسەنگە كىرسەممۇ، دوستلار، مېنى ھەرگىز قېرى دېمەڭلار، مەڭگۈ ـ مەڭگۈ قېرى دېمەڭلار. ئۇ دۇنياغا يۈز ياشتا كەتسەممۇ، مېنى يەنىلا ياش كەتتى دەڭلار. چۈنكى، مەن ئانا تەبىئەت ئالدىدا مەڭگۈ ـ مەڭگۈ بىر نۆۋەر بالا، بىر گۈلى ئېچىلسا، يەنە بىر گۈلۈم ئېچىلسۇن دەيدىغان، ئارمىنىدىن ئارمانلار تۇغۇپ، ئارزۇسىغا مەڭگۈ قانمايدىغان...

سان ـ ساناقسىز ئەسىرلەر ئۆتتى.

قېرىمىدى

قېرىماس ئالەم.

قېرىپ گەتسە ئەللىك يىلدا

ئاتمىش يىلدا

.....

ھەتتا يۈز يىلدا،

ئاللا !

قانداقسىغا چىدىغاي ئادەم !؟

قېنى ئەمسە، دوستلار، ياشلىقىم ئۈچۈن ! ياشلىقىمىز ئۈچۈن ! ئەبەدىلئەبەد قېرىمای، ياش روھىمىز بىلەن بۇ

دۇنيانىڭ لەززىتىنىمۇ، دەرد ـ ئەلىمىنىمۇ تەڭ تارتىشىمىز ئۈچۈن، يۈرەكلىرىمىزنى مۇقەددەس قەدەھ قىلىپ، ئارزۇلىرىمىزنىڭ شېرىن شارابىنى تەڭ كۆتۈرەيلى !

2000 ـ يىلى 4 ـ ئاي

بوۋاي ۋە ئايال

ئاشخانا. ئۇستەللەرگە ئادەملەر زىچ جايلىشىپ تاماق يەۋاتاتتى. ئاتمىش ياشلاردىكى بىر ئايال ئاشخانىغا كىردى. كۇتكۇچى ئۇنى ئىچكىرىدىكى بىر ئۇستەلگە باشلىدى. ئايال كۇتكۇچىگە تاماق بۇيرۇتۇپ بولغاندىن كېيىن ئۆزى ئولتۇرغان ئۇستەلنىڭ قارشىسىدىكى ئادەمگە نەزەر سالدى. ئۇ سەكسەندىن ئاشقان بوۋاي ئىدى. ئۇنىڭ ئاپپاق ئاقارغان ساقىلى مەيدىسىگە چۈشۈپ تۇراتتى، ئەتلىرى تارتىلىپ كەتكەن يۈزىدە مەڭز سۆڭىكى بۆرتۇپ چىققان، بوينى، ھەتتا قۇلاقلىرىمۇ نېپىزلەپ كەتكەنىدەك كۆرۈنەتتى. يوغان پەلتونىڭ ئىچىدىكى ۋۇجۇدىگە گەۋدىسى خۇددى قولىدىكى ھاسىسىنىڭ ئىنچىكىلىكى بىلەن ماسلىشىپ قالغاندەك...

بوۋاي ئايالغا نۇرسىز كۆزلىرى بىلەن قارىۋىدى، ئايال ئۇنىڭغا باش لىڭشىتىپ سالام قىلدى، بوۋايمۇ ناھايىتى ئەدەپ بىلەن سالامنى ئىلىك ئالدى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ چىرايىدا يېقىملىق تەبەسسۇم جىلۋە قىلغانىدى. ئايال قانداقتۇر بىر خىيالغا چۆمدى. ئۇ كۆزلىرىنىڭ شۇ تاپتىمۇ بوۋايغا تىكىلىپ قالغانلىقىنى سەزمەيتتى. بوۋاي كۆزلىرىنى يېرىم يۇمغىنىچە بېشىنى تۆۋەن سالدى ـ دە، بىر خىل رىتىمدا يېنىك تەۋرەندى. ئايال ھېلىھەم ئۇنىڭغا تىكىلىپ ئولتۇراتتى، لېكىن ئۇنىڭغا تىكىلىۋاتقانلىقىنى ئۆزى سەزمەيتتى. بوۋاي ئۇنىڭغا يەنە قارىدى، قارىدى ـ يۇ، لەپپىدە كۆزىنى ئەپقاچتى. ئايال

ئۇنىڭغا يەنە تىكىلىپ قارايتتى...

بىر چاغدا كۈتكۈچى تاماق كۆتۈرۈپ كەلدى. ئايال تاماقنىڭ ئاۋۇال ئۆزىنىڭ ئالدىغا قويۇلغانلىقىنى كۆرۈپ بىر خىل تەڭقىسلىق ئىچىدە كۈتكۈچىگە قارىدى، لېكىن كۈتكۈچى بۇ قاراشقا دىققەت قىلماستىن كېتىپ قالدى. ئايال بوۋايغا قارىدى. بوۋاي «بېقىۋېرىڭ» دېگەن مەنىدە بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى.

— سىلى... سىلى نېمە بۇيرۇتقاندىلە؟ — ئايال ئاخىر ئېغىز ئاچتى.

— كاۋاپ... كاۋاپ بۇيرۇتقان.

— نېمىشقا ئاۋۇال سىلىنىڭ تاماقلىرىنى ئەكەلمەي... مۇلازىم ! — ئايال كۈتكۈچىنى چاقىردى، — چوپچوك كىشىنى نېمانداق ساقلىتىپ ئولتۇرغۇزىۋېتىسىلەر، تامىقىنى دەرھال ئەكەلمەي...

— ۋاي، مانا، تەييار بولۇپ قالدى...

كۈتكۈچى كېتىپ ئانچە هايالشماي تەخسىدە تۆت زىخ كاۋاپنى ئەكەلدى ـ دە، بوۋاينىڭ ئالدىغا قويدى. بوۋاي كاۋاپنى قولىغا ئېلىپ زىختىن بىر تال گۆشنى چىقىرىپ ئاغزىغا سالغاندىن كېيىن، ئايال كۆڭلى ئەمىن تاپقاندەك بولۇپ تامىقىنى يېيىشكە كىرىشتى.

ئايال تامىقىنى يەپ بولدى ۋە كاۋاپنى ئۇ قوۋۇزدىن بۇ قوۋۇزغا يۆتكەپ ئۇدۇل چىشلىرى بىلەن ئالدىرىماي چاينىۋاتقان بوۋايغا قاراپ يېقىملىق كۈلۈمسىرەپ قويدى ـ دە، كۈتكۈچىنى چاقىردى.

كۈتكۈچى قولىغا پۇلنى ئالغاندا، ئايال بوۋاينىڭ هېساباتىنىمۇ قوشۇپ قىلىۋېتىشنى ئېيتتى. بۇ گەپ بىلەن تەڭ بوۋاينىڭ چىرايىدىكى تەبەسسۇم ئۆچتى.

— بۇ نېمە قىلغىنىڭىز، ياق... ئۆزۈم، تۆلەي.

بوۋاينىڭ چىرايىدا ئەركەكلەرگە خاس غۇرۇر ۋە قەتئىيلىك ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. ياق، ئۇ ئۇنايدىغاندەك ئەمەس...

— دادا... — دېدى ئايال بوۋايغا يېلىنىش نەزىرىدە قاراپ، — ئۆز ۋاقتىدا دادامغا تۆت تال سامسا ئېلىپ بېرىشكىمۇ مالمىك بولالمىغانىدىم، سىلى كۆزۈمگە دادامدەك كۆرۈنۈپ كەتتىلە...

بوۋاي ئايالنىڭ كۆزلىرىگە قارىدى. ئايالنىڭ كۆزلىرىدە بىر خىل بالىلارچە مۇلايىملىق ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. بوۋاينىڭ چىرايىدىكى كاجلىق ئالامەتلىرى ئۆچتى. ئەمدى ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ئاتىلارچە مېھىر ئوينىاپ تۇراتتى.

ئەسىر دەقىقىسىدە سائەتكە قاراپ تۇغۇلغان ئويلار

مەن شۇ تاپتا سائەتنىڭ چىكىلداشلىرىغا قۇلاق سېلىۋاتىمەن. خۇددى ئۆيدە يالغۇز قالغان بالا پەلەمپەيدىن چىقىۋاتقان ئانىسىنىڭ قەدەم ئېلىشلىرىغا زارىقىپ قۇلاق سېلىۋاتقاندەك، خۇددى ۋىسال ئىشتىياقىدا كۆيۈۋاتقان ئاشىق مەشۇقىنىڭ قەدەم تىۋىشىنى دېرەكلەۋاتقاندەك.

مەن شۇ تاپتا سائەتنىڭ سېكۇنت ئىستىرېلكىسىنىڭ ئايلىنىشىغا دىققەت بىلەن قاراۋاتىمەن، خۇددى بىر يۇگۇرۇشچىنىڭ ئاخىرقى پەللىگە يېتىپ كېلىشىگە قىزىقىش بىلەن تىكىلىۋاتقاندەك؛ خۇددى مەن كۈتۈپ تۇرغان ئايروپىلانىنىڭ ئاسمانىنى ئايلىنىپ يەرگە قونۇشىغا تەقەززالىق بىلەن تەلمۇرۇۋاتقاندەك.

مەن سائەتكە قاراپ تەپەككۇر قىلىۋاتىمەن:

سائەتنىڭ چىكىلدىشى ۋاقىتنىڭ تىنىقى. بۇ تىنىق ئىنسانىنىڭ تىنىقى بىلەن رىتمداش بولۇشقا تېگىشلىك تىنىق.

سائەت ئىستىرېلكىلىرىنىڭ بېسىپ ئۆتكەن ھەربىر ئىزىدىكى چېكىت — بىر كەھرىۋا. ئۇ كەھرىۋا ئەجىر - ئىزىم يېيىغا ئۆتكۈزۈلۈپ سېخىي ۋاقىتنىڭ بويىنىغا ئېسىلىشقا تېگىشلىك.

مەن يەنە سائەت ئىستىرېلكىلىرىنىڭ باسقان ئىزلىرىدىكى

چېكىتلەرگە قاراڭاتىمەن. ئۇ چېكىتلەر ماڭا قېتىپ قالغان كۆز ياشنى ئەسلىتىڭاتىدۇ. لېكىن، ئۇ ڭاقىتتىنمۇ كۆز يېشى ئەمەس. ڭاقىت ھېچكىمگە ئىچ ئاغرىتمايدۇ. ئۇ ڭاقىت پېشىنى چىڭ تۇتالمىغانلارنىڭ نادامەتلىك كۆز ياشلىرىنىڭ دېغى.

مەن يەنە سائەت ئىستېبلكىلىرىغا قاراڭاتىمەن. ئۇ توختىماي دەۋر قىلىڭاتىدۇ. ئۇ ھېلىقىلارغا ئوخشاش نادامەت توچكىسىدا توختاپ قالغىنى يوق. ئۇ كۆتۈرۈلۈڭاتىدۇ، شۇ كۆتۈرۈلۈشى بىلەن ئىنسانىنى يەنە داڭاملىق تەپەككۇر يۈكسەكلىكىگە كۆتۈرۈلۈشكە ئىما قىلىڭاتىدۇ.

ڭاقىت ــ پايانسىز ئاسمان. ئۇ پەقەت ئەقىل، ئىرادىدىن قانات ياساپ ئۇچالايدىغانلارغىلا قۇچاق ئاچىدۇ.

ڭاقىت ــ ئۇپقۇنلۇق دېڭىز. ئۇ شىددەتلىك دولقۇنلار بىلەن چېلىشىپ، قەھرلىك بورانلار بىلەن ئېلىشالايدىغانلارنى ئالقىنىدا كۆتۈرىدۇ.

ئىستەك ـ غايىسىنى يوقاتقان ھالدا ڭاقىت كۆكسىدە پەرڭاز قىلىڭاتىمەن، دەپ ئويلاڭاتقانلارنىڭ تەقدىرى ھاڭادا ئۇچقان غازاڭىنىڭ تەقدىرىدىن باشقا نەرسە ئەمەس.

ئۆز تەقدىرىنى ئۆز قولىدا چىڭ تۇتماي تۇرۇپ، ڭاقىت دېڭىزىدا ئۇزۇڭاتىمەن، دېگۈچىلەرنىڭ نەق سۈرىتى پەقەت كۆپۈكتىنلا ئىبارەت.

ڭاقىت ــ جان؛ ڭاقىت ــ مەڭجۇتلۇق؛ ڭاقىت ــ ھاياتلىق، يەنە كېلىپ ئىنسانغا خاس ھاياتلىق !

ئىنسانىي ھايات پەقەت ڭاقىتنى قەدىرلەش بىلەن مۇكەممەل، ھەقىقىي مەنىسىنى تاپالايدۇ.

ساڭەت ئىستېبلكىلىرى ئۆز ئايلانمىسىنىڭ يۇقىرىقى پەللىسىدە جۇپلىشىشكە ئاز قالدى. بىر كۈنلا ئەمەس، بىر ئايلا ئەمەس، بىر يىل ــ ڭاقىتنى ھەقىقىي ئىنساندەك

ئۆتكۈزەلىگەنلەر ئۈچۈن «يارايسەن!» دەپ قايىللىق بىلەن چىقىرىلغان باش بارماقنى ئەسلەتكۈچى 1 رەقەمى بىلەن سۈرەتلىنىدىغان بىر يىل تولاي، دەپ قالدى.

سائەت ئىستېرىلكىلىرى ئۆز ئوربىتىسىنىڭ يۇقىرىقى پەللىسىدە قۇچاقلىشىدىغان دەقىقىلەر يېقىنلاشتى. مىڭ يىلنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئەسىرىدىكى يەكۈنگە چىكىت قويۇلىدىغان پەيتكە ئاز قالدى.

قېنى، ۋاقىت ئىمتىهانىغا قويۇلغان 100 لۈك نومۇر كىملەرگە، زادى كىملەرگە مەنسۇپ بولاركىن؟ !

مەن، سەن، بىز زادى قانچە نومۇرغا ئېرىشكەندىمىز؟

بۇ ئاللىقانداق نوپۇز ئىگىلىرى تەرىپىدىن بېرىلىدىغان ئۇنداق ـ مۇنداق نومۇر ئەمەس، بەلكى قۇدرەتلىك ۋاقىتنىڭ ئەڭ لىللا، ئەڭ توغرا نومۇرى !

داڭ ئۇرۇلدى، سائەت ئىستېرىلكىلىرى يۈگۈرۈش ئايلانمىسىنىڭ بىز كۈتكەن نۇقتىسىدا بىر ـ بىرى بىلەن ئۇچراشتى. ئەنە، سائەت 0. بۇ شۇ رەقەملا ئەمەس، بەلكى ئۆز نۆۋىتىدە يۇپيۇملاق ئالتۇن مېدال !

بۇ مېدالغا مۇشەررەپ بولغانلارغا مۇبارەك بولسۇن !

ئىككى ئەسىرنىڭ شاهىتلىرى، هەممىگىلارغا، هەممىگىلارغا مۇبارەك بولسۇن !

ئېسىگىلاردا بولسۇن: بۇ 0 رەقىملا ئەمەس، ئۇ ئۆز نۆۋىتىدە بىزگە ئۈمىدۋارلىق بىلەن تىكىلىۋاتقان كۆز.

ئەنە، ئىككى ئىستېرىلكا جۈپلەشتى، خۇددى: «دىققەت !» دەپ بۇيرۇق بېرىلگەندە ئىككى پۇتنىڭ جۈپلەشكىنىدەك.

ئۇ هامان بىزنى دىققەت قىلىشقا ئۇندەيدۇ:

100 لۈك نومۇرغا ئېرىشكەنلەرمۇ ئەمدى ئىشنى 0 دىن باشلىشى كېرەك؛ ئۇ نومۇرغا ئېرىشەلمىگەنلەرمۇ ئىشنى مۇشۇ

يېڭى نۇقتىدىن باشلىشى كېرەك.

بۇرۇنقى تۆھپىنىڭ سايىسىدا يېتىپ مۇگدىۋېلىشقىمۇ ياكى پۇشايمان پاتقىقىغا مىلىنىپ ناله قىلىپ تۇرۇۋېرىشكىمۇ بولمايدۇ.

يېڭى باشلىنىش نۇقتىسىدىكى دىققەت كوماندىسىدىن پۇتىنى جۇپلىگەن ئىنسان ئەمدى مەزمۇت قەدەم بىلەن ئالغا ئىلگىرىلىشى كېرەك.

سائەت ئىستېرىلكىلىرى ئالغا سىلجىماقتا، ۋاقىت تىنىمسىز قەدەملىرى بىلەن ئىلگىرىلىمەكتە.

ئالغا، خەلقىم، ئالغا !

غەلىبە هامان ۋاقىت بىلەن ماس قەدەمدە ماڭالىغانلارنىڭ !

1999 ـ يىلى 12 ـ ئاي

يىگىت

(«پەلەك شاهى» ئادىل هوشۇر بىلەن بوكس چولپانى ئابدۇراخمانغا تون كىيگۈزۈش مۇراسىمىدا سۆزلەنگەن سۆز)

ئوتتۇرىسىدىكى چوڭقۇر هاڭ بىلەن ھېچكىمگە ئارىمىزدىن ئۇدۇل يول بەرمەيمىز، دەپ گۈدىيىپ تۇرغان ئىككى بۇيۇك چوققا ساڭا خىرىس قىلغانىدى، دارۋازىم، سەن ئۇلارغا ئاجايىپ بىر نەزەر بىلەن قاراپ قويدۇڭ.

تۇتەك ـ تۇمانلار سېنىڭ كۆزۈڭنى باغلايمىز، دېگەنىدى، دارۋازىم، سەن ئۇنىڭغىمۇ ئاجايىپ بىر نەزەر بىلەن قاراپ قويدۇڭ.

راست، سېنىڭ نەزىرىڭ ئاجايىپ ئىدى، ئۇنىڭدا مەنىستەمەسلىك ئەمەس، ئەستايىدىللىق بار ئىدى؛ ئۇنىڭدا ئىككىلىنىش ئەمەس، قەتئىيەتلىك بار ئىدى. راست، سېنىڭ نەزىرىڭ ئاجايىپ ئىدى، ئۇنىڭدا تەۋەككۈلچىلىك ئەمەس، ئىشەنچ بار ئىدى؛ ئۇنىڭدا زەئىپلىك ئەمەس، پىداكارلىق بار ئىدى.

سەن سىم ئارقانغا قەدەم قويدۇڭ، دارۋازىم، ھەرقانداق قولايسىزلىققا قارىماي قەدەم قويدۇڭ، چۈنكى سېنىڭ ئىرادەڭنى نامايىش قىلىدىغان ۋاقتىڭ توشقانىدى.

بىز سېنى ئاجايىپ بىر چىگىچ ھېسسىيات ئىچىدە ئۇزىتىپ قويدۇق. سەن تەمكىن قەدەملىرىڭ بىلەن مېڭىپ

كەتتىڭ، يىراقلىدىڭ، ئاز ئۆتمەي تۇمان ئىچىگە كىرىپ كەتتىڭ...

ئاھ، دارۋازىم، شۇ چاغدا سەنلا ئەمەس، بىزمۇ تۇمان ئىچىدە قالدۇق. كۆز كۆرەلمىگەن يامان ئىكەن. بىزنى تەشۋىش تۇمانلىرى چۇلغۇالدى.

سىم تىترىگەندە بىزنىڭ يۈرەكلىرىمىز تىترىدى، يولۇڭغا يامغۇر تۆكۈلگەندە، بىزنىڭ كۆز ياشلىرىمىز تۆكۈلدى.

ھەمنەپەسلىك دېگەن مۇنداق بولىدىكەن: نەپەسلىرىڭ ئىتتىكلىگەندە، بىزنىڭ نەپەسلىرىمىز ئىتتىكلىدى؛ نەپەسلىرىڭنى ئاڭلىيالمىغاندا، نەپەسلىرىمىز توختاپ قالغاندەك بولدى.

تۇنۇشىڭنى دېرەكلەپ سىمغا قۇلىقىنى ياقان يالغۇز ئىباگۇللا ئەمەس، مىللىتىڭ، خەلقىڭ شۇ دەقىقىدە تەڭلا شۇ سىمغا غايىبانە قۇلىقىنى ياقتى.

چايقىلىپ كېتىۋاتقان سىمنى ئىختىيارسىز چىڭ تۇتۇۋاتقان يالغۇز ئىباگۇللا ئەمەس، دوست ـ بۇرادەر، قېرىنداشلىرىڭ، يىلتىزداشلىرىڭ شۇ دەقىقىدە تەڭلا شۇ سىمنى غايىبانە تۇتتى.

شۇ دەقىقىدە ئاۋازىڭ ياڭرىدى. شۇ ئاۋاز بىلەن تەڭ يالغۇز شۇ جىلغىدىلا ئەمەس، مىليونلىغان قەلبىتە ئەكس سادا ياڭرىدى.

سەن سۆزلەپ كەلدىڭ، ياق، سۆزلەپ ئەمەس، ھاياتقا مۇھەببەت كۈيىنى كۈيلەپ كەلدىڭ.

سەن سۆزلەپ كەلدىڭ، ياق سۆزلەپ ئەمەس، مەردانىلىك كۈيىنى كۈيلەپ كەلدىڭ.

ـــ مانا يىگىت ! ـــ دېدى ئاقساقال بوۋاك.

ـــ ياشا يىگىت ! ـــ دېدى ئاقباش مومالك.

يىغلاپ تۇرۇپ كۈلدى ئاچا ـ سىڭىللىرىڭ؛ پەخرلەندى،

ئويلاندى، يەنە ئويلاندى ئاكا ـ ئىنىلىرىڭ.
«يىگىت ! يىگىت !»
ھەممەيلەننىڭ قەلبىدە شۇ بىرلا سۆز !
سېنىڭ ۋەزنىڭنى ئېپادىلىگىنىمۇ شۇ بىرلا سۆز !

راست، يىگىت ! «يىگىت» دېگەن بۇ سۆز سېنىڭ ۋەزنىڭنى ئېپادىلىدى، سەن ئۆز ۋەزنىڭ بىلەن يىگىتنىڭ ھەقىقىي، چىن مەنىسىنى ئېپادىلىدىڭ.

بىز سەندىن بىلدۇق: يىگىت دېگەن جەسۇرلۇق ئىكەن؛ يىگىت دېگەن تەمكىنلىك ئىكەن؛ يىگىت دېگەن پىداكارلىق ئىكەن؛ يىگىت دېگەندە نۇرغۇن ـ نۇرغۇن مەنە بار ئىكەن...

بۇگۈن ساڭا تون كىيگۈزۈلدى، ئۇيغۇرنى خەلقئارادا بوكس سەھنىسىدە تونۇتقان ئابدۇراخمانغىمۇ تون كىيگۈزۈلدى.

بۇ تون يىگىتلىك تونى، خەلقنىڭ ھەقىقىي يىگىتلەرگە كىيگۈزىدىغان ئۇيغۇرنىڭ تونى !

سىلەر خەلقىمىزلارغا ھىممەت كۆرسىتىۋىدىڭلار، خەلق سىلەرگە ھىممەت كۆرسەتتى. خەلق ئۇلۇغلىغان ئادەم ئۇلۇغۋار قىممىتى بىلەن مەڭگۈ ياشايدۇ !

مۇبارەك بولسۇن، يىگىتلەر، خەلق كىيگۈزگەن مۇقەددەس تونىنى قانات قىلىپ، شان ـ شەرەپ كۆكىدە داۋاملىق زەپەر قۇچۇڭلار !

2000 ـ يىلى 3 ـ ئاي

ياشاش ــ ئوقۇش ئۇچۇنلا ئەمەس

(بىر ئوقۇغۇچىنىڭ ئاتا ـ ئانىسىغا يازغان خېتى)

ئېيتقىنا، دادا، مەن نېمە ئۈچۈن مەكتەپكە بارىمەن؟ ئوقۇش ئۈچۈن ـ ھە؟ !

ئېيتقىنا، ئانا، مەن نېمە ئۈچۈن ئوقۇيمەن؟ ئۆگىنىش ئۈچۈن ـ ھە؟ !

مەن نېمىنى ئۆگىنىمەن؟ ئۆزۈمنىڭ بىلمىگەنلىرىمنى ئۆگىنىمەن. مەن بىلمەيدىغان نەرسىلەر دەرسلىك كىتابقا يېزىقلىق. مەن شۇ كىتابنىلا ئۆگەنسەم، ھەممىنى بىلىمەن، ئەلاچى بولىمەن، يۇز نومۇر ئالىمەن. مۇنەۋۋەر ئوقۇغۇچىنىڭ شەرتى مانا شۇ. ئۆلچەملىك ئوقۇغۇچى بولۇشۇم ئۈچۈن ئوقۇشۇم، دەرسلىك كىتاب ئوقۇشۇم، كۈندۈزدىمۇ ئوقۇشۇم، كەچتىمۇ ئوقۇشۇم، توختىماي ئوقۇشۇم كېرەك. مەن شۇ چاغدىلا سىلەردەك ئادەم بولالايمەن: سىلەرگە ئوخشاش، سىلەرنىڭ كاللاڭلارغا ئوخشاش، ئوپئوخشاش پىكىر قىلىدىغان ئادەم بولالايمەن. سىلەرنىڭ مەندىن كۈتىدىغان ئۈمىدىڭلار مۇشۇ، شۇنداقمۇ؟

ئۈمىد ــ ھەربىر كىشىنىڭ يېتىشكە ئىنتىلىدىغان نىشانى.

سىلەرنىڭ مەندىن كۈتىدىغان ئۈمىدىڭلار ــ مېنى يەتكۈزىدىغان نىشان.

ئۇ نىشان ــ سىلەر چۈشىنىپ يەتكەن، سىلەر بېرىپ

توختىغان نىشان؛ ئۇ نىشانغا سىلەر مېنى تۇپتۇز يول بىلەن، ماشىنا بىلەن، ھەتتا مۇمكىن بولسا، ئايروپىلان ياكى ئالەم كېمىسى بىلەن بىراقلا ئاپىرىۋەتمەكچى. ئۇ تۇپتۇز يول — ئوقۇش؛ ئۇ نىشانغا يېتىش ئۈچۈن ئولتۇرىدىغان ماشىنىمۇ، ئايروپىلانمۇ، ئالەم كېمىسىمۇ يەنە شۇ ئوقۇش — تەييارنى ئوقۇش، تۇجۇپىلەپ ئوقۇش، باش كۆتۈرمەي ئوقۇش.

لېكىن، سىلەر شۇ نىشانغا ئۆز ۋاقتىدا مۇشۇنداق تۇپتۇز، بىر خىللا يول بىلەن يەتكەن بولغىيمىدىڭلار؟

بىر نىشانغا يېتىشنىڭ بىر خىللا يولى بولمايدۇ، خۇددى بىر مەسىلىنى يېشىشنىڭ يولى نوقۇل بىر خىللا بولمىغاندەك.

مەنمۇ مېڭىپ باقاي، ئۆزۈم تاللىغان يول بىلەن مېڭىپ باقاي: كىتابنىلا ئەمەس، تەبىئەتنىمۇ ئۆگىنىپ باقاي، جەمئىيەتنىمۇ ئۆگىنىپ باقاي. چۈنكى، ئۆگىنىشنىڭ يولى پەقەت مەكتەپتىلا بولمايدۇ. كۆرۈپ تۇرۇپ ئۆگىنىپ باقاي، كۆزىتىپ تۇرۇپ ئۆگىنىپ باقاي، ئويناپ تۇرۇپ ئۆگىنىپ باقاي، ئويلاپ تۇرۇپمۇ ئۆگىنىپ باقاي.

بۇ مېنىڭ ئۇمىدىم.

كىچىكلەر چوڭلارنىڭ ئۇمىدىگە ھۆرمەت قىلغان يەردە، چوڭلار كىچىكلەرنىڭ ئۇمىدىگە ھۆرمەت قىلماسلىقى كېرەكمۇ؟

كىچىكلەرنىڭمۇ ئۆزىگە خاس دۇنياسى بولىدۇ، ئۆزىگە خاس ياشاش يولى بولىدۇ. بالىلىق — ئۆسمۈرلۈكنىڭ ئۆزىمۇ بىر زور كىتاب. لېكىن، ئۇ تەييار ئۇقۇملارنى يىغىپ قويغان كىتاب ئەمەس. ئۇ تولىمۇ قىزىقارلىق كىتاب — ئوقۇسا كۈلىدىغان ھەم ئويلاندۇرىدىغان، ئىنتايىن زور — ئالەمچە قانۇنىيەتلەرنى ئىما قىلالايدىغان، لېكىن ھەرقانداق فورمۇلىدىن ئۆزىنى قاچۇرىدىغان؛ سىرلىقمىكىن دېسە، تولىمۇ ئاددىي، ئاددىيمىكىن دېسە، مەزمۇنغا تولىمۇ باي كىتاب.

دادا، ئانا، سىلەرمۇ بۇ كىتابنى ئوقۇپ قويۇڭلار. ئۇ

هېچبولمىغاندا سىلەرگە مېنىڭ يۈرىكىمنى ئېچىپ كۆرسىتەلەيدۇ. ئۇ سىلەرنى «ئوقۇ ـ ئوقۇ»، «توختىماي ئوقۇ»، «يۇقىرى نومۇر ئال»، «پالانىدىنمۇ يۇقىرى نومۇر ئال» دەپ، ئەمدىلا تېخى ئېرىقنى كۆرگەن بالىنى دەھشەتلىك رىقابەت قايناملىغا تاشلايدىغان، ئاددىي كامالەك ئويناپ باقمىغان بالىنى رەھىمسىز جەڭدە ئوق ئۈزۈشكە زورلايدىغان زوراۋان رولغا چىقىشتىن توسايدۇ. ئۇ سىلەرگە بالىلارنىڭ ياشاش مەقسىتىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيدۇ.

ياشاش ئوقۇش ئۈچۈنلا ئەمەس، ئوقۇش ياشاش ئۈچۈن؛ ئادەمدەك ياشاش ئۈچۈن، ھەقىقىي ئادەمدەك ياشاش ئۈچۈن ! ئۇ كىتابتا دەل مۇشۇنداق دېيىلگەن.

بالىلارنىڭ نۇرغۇن سوئاللىرى بار:

ئادەمدەك ياشاش بالىلارچە ساپ قەلبنى، سەبىيلەرچە پىكىر قىلىشنى چەتكە قاقامدۇ؟

ئادەمدەك ياشاش قۇللارچە ئىتائەتمەنلىكتىن، ئەبەدىي بېقىندىلىقتىن دېرەك بېرەمدۇ؟

ئادەمدەك ياشاش ــ ھەممەيلەن بىر ئىزدىلا مېڭىش، ھەممەيلەن بىر خىللا بولۇش دېگەنلىكمۇ؟

بۇ سوئاللارغا ئۇ كىتابتا ناھايىتى ياخشى جاۋاب بېرىلگەن.

مەن سىلەر يازغان كىتابنى ئوقۇۋاتىمەن، دادا.

مەن سىلەر «ئوقۇ !» دېگەن كىتابنى ئوقۇۋاتىمەن، ئانا.

ئەمدى سىلەرمۇ مەن دېگەن كىتابنى ئوقۇپ قويۇڭلار.

ئۇ تەبىئىيلىكنىڭ ھەرقانداق زورلۇق ئۇقۇمىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ يازغان كىتابى.

ئۇنىڭ بىسمىللاسى: ھەرقانداق زۆرۈرىيەتكە پەقەت ئەركىنلىك ئارقىلىقلا يەتكىلى بولىدۇ، دېگەندىن ئىبارەت.

2000 ـ يىلى 4 ـ ئاي

ئاپەت ئالدىدىكى دېھقان

بىرقانچە مىنۇتلا داۋاملاشقان جۇدۇن ئۆتۈپ كەتتى. گۈرۈچتەك، ماشتەك ئاقۇچ مۆلدۈرلەر نەملەشكەن يەر يۈزىدە خۇددى سىقىپ چىقىرىۋەتكەن بىرىڭنىڭ قېپىدەك ياتاتتى. يوپۇرماقلار خۇددى قۇرت يەۋەتكەندەك ئۆتمىتۆشۈك. يېرىلغان دەرەخ شاخلىرى كىشىگە خۇددى ئوق تېگىپ، پۈتى ھارۋىغا ئېلىنىپ يېتىپ قالغان جەڭچىنى ئەسلىتەتتى. چېچەكلىرى چېچىلىپ، غولىدىن سۇنغان نازۇك گۈللەر بېشىنى يەرگە ئۇرۇپ ناله قىلاتتى.

قۇياش سۇرۇلۇۋاتقان قارا بۇلۇتلارنىڭ ئارىسىدىن زېمىندىكى بۇ پاجىئەگە لەپ ـ لەپ ئېتىپ قارايتتى. ئۇنىڭ ۋاللىدە چاقناپ چۈشكەن نۇرى خۇددى ئېغىر كېسەلدىن مۇزلاپ كېتىۋاتقان بالىسىنى سىلاۋاتقان ئانىنىڭ ھارارەتلىك ئالقىنىدەك يېشىلزارلىققا بىردەملىك ئىللىقلىق بېرىپ ئۆتۈپ كېتەتتى. ئىسسىق ـ سوغۇق ئارىلاش چىققان شامال تۇيۇقسىز زەربىدىن ئېسىنى يوقاتقان ئېكىنزارلىققا شىپالىق بېغىشلىماقچى بولغاندەك دەممۇدەم سۇفكۆچلەيتتى.

يېشىلزارلىق ــ ئېكىنزارلىق ئېغىر تىنىقتا.

بۇ زېمىننىڭ ھەم ئىگىسى، ھەم قۇلى بولغان دېھقانمۇ ئېغىر تىنىقتا.

دېھقان يۈرىكى كۆكرەك قەپەسىدە خۇددى بۇلۇتلار قورشاۋىدىكى قۇياشتەك كۆيەتتى.

مەن ئۇنىڭدىن چىققان ئوتلۇق نىدانى ئاڭلىدىم:
ـــ ئاھ، بۇ مۆلدۈر ئېكىنزارلىقنى سوققۇچە، بىر مېنىلا سوقسا بولماسمىدى، مەيلى ئۇ ھەتتا تاشقا ئايلانسىمۇ !

2000 ـ يىلى 5 ـ ئاي

ئاددىي ئەمگەكچى

سەن گۈلدۈرماما ئەمەس ــ بىر دەملىك قىزغىن ھاياجان بىلەن يەر ـ ئاسماننى زىلزىلىگە سالىدىغان.

سەن چاقماقمۇ ئەمەس ــ يالت ـ يۇلت يېنىپ، بىر دەمدىلا ئۆچۈپ قالىدىغان.

سەن شۇنداق ئىنسان ــ چۈقان سالمىساڭمۇ ھاياتلىق سادالىرىغا ئۆزگىچە مەنە قوشالايدىغان.

سەن جىمىرلاپ تۇرغان يۇلتۇز ــ ئاي بولالمىساڭمۇ، تۇن قوينىغا ئۆزىگە مۇناسىپ يورۇقلۇق بېرەلەيدىغان.

سەندە بۇيۇك نام يوق، لېكىن بۇيۇك مۇھەببەت بار، ئىنسانىي سۈپەتكە ئۇلۇغۋارلىق بېغىشلىيالايدىغان؛ ئارمانغا ماغدۇر، دەردكە دەرمان قوشالايدىغان.

سەن شۇنداق ئىنسان: بېرىدىغىنى ئالەمچە، ئالىدىغىنى ئالقانچە؛ قوشىدىغىنى بىر تاغچە، ئايرىۋالىدىغىنى قۇم ـ تاشچە.

شۇنداق، سەن ساخاۋەت ئىگىسى، ھېسابسىز بېرىسەن، لېكىن قىلچە داۋراڭ سالمايسەن، خۇددى دېڭىزنىڭ شاۋقۇن ـ سۈرۈنىنى دورىمايدىغان بۇلاق سۈلىرىدەك، خۇددى قاغجىراق يەرگە جىممىدە سىڭىپ كېتىدىغان يامغۇر تامچىلىرىدەك.

سەن شۇنداق ئىنسان: يۈز ـ كۆزلىرىگە توپا قونسىمۇ، قەلبىگە كىر قوندۇرمايدىغان؛ ئۈستىبېشىغا ماي يۇقسىمۇ، ساپ كۆڭلىگە داغ يۇقتۇرمايدىغان.

سەن شۇنداق ئىنسان: كۆللى ئالەمنى گۈل - چېچەككە پۈركۈۋەتسەڭمۇ، بىر تال شەرەپ گۈلىنىڭ مەيدەڭگە تاقىلىشىنى تەمە قىلمايدىغان؛ زېمىننى شەربەتكە چۆمۈلدۈرۈۋەتسەڭمۇ، مۇكاپات جامىدا شۇ شەربەتتىن بىر قەترە ئىچىۋېلىشنى خىيال قىلمايدىغان.

ئانا پەرزەنتىنى كېچىنى كېچە دېمەي، ھاردىم، ئاچتىم دېمەي، ھالال سۈتى بىلەن بېقىپ چوڭ قىلىدۇ، لېكىن قىلچە تاپا قىلمايدۇ. سەن مىننەت قىلماسلىقنى ئاشۇنداق كۆيۈمچان ئاناڭدىن ئۆگەنگەن.

تەبىئەت ئىنسانغا ھەممىنى بېرىدۇ، ئۇنى باغرىدا تاۋلاپ ئۆستۈرىدۇ، لېكىن ئۇ ھېچكىمدىن ھېچنېمە تەمە قىلمايدۇ. سەن تەمەسىزلىكنى ئاشۇ سېخىي تەبىئەتتىن ئۆگەنگەن.

شۇنداق، سەن ئاللىقانداق نوپۇز ئىگىلىرىنىڭ ئۆزۈڭنى ئۇنتۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۇلارغا سايىدەك ئەگىشىپ يۈرىدىغانلاردىن ئەمەس، ئاللىقانداق باھالىغۇچىلارنىڭ نەزىرىگە ئىلىنىمەن دەپ، ئۇلارنىڭ ئالدىدا ساتىراشنىڭ ئەينىكىدەك تۈرۈڭالىدىغانلاردىنمۇ ئەمەس.

سەن مەردانە ئىنسان — تومۇز يازدىمۇ، قىش - جۇدۇندىمۇ قىلچە شۇمشەيمەي، مەيدىسىنى كېرىپ تۈرىدىغان تاغقا ئوخشاش؛ گۈل - چېچەكلىرىنىڭ تۆكۈلۈشى بەدىلىگە تاتلىق مېۋە بېرىدىغان باغقا ئوخشاش.

سەن ئەقىدەڭدە تۈپراقتىن يارالغان، ئەمەلىيەتتە تۈپراقتەك يارالغان — ھەممىنى ئۆز قولىدا يارىتىدىغان؛ ھەممىنى ئۆز باغرىدا يايرىتىدىغان؛ بىخ چىقارغاننى كۆكسۈڭنى بېرىپ كۆكلىتىدىغان، كۆككە ئىنتىلگەنلەرنى بېشىڭغا دەسسىتىپ كۆتۈرىدىغان.

سېنىڭ سۈپەتلىرىڭ جىق، ئاددىي ئەمگەكچى، قانچە

تەرىپلىسەممۇ تۇگىمەيدىغان ـ تۇگىمەيدىغان !

* *

مەن شۇنداق ئىنسان ـــ سېنى ھەرقانچە تەرىپلىسەممۇ، يەنىلا چىن مەنىدە قەدرىڭگە يېتەلمەيدىغان ـ يېتەلمەيدىغان !

2000 ـ يىلى 12 ـ ئاي

سەنئەت ۋە سەنئەتكار

ئىنسانغا پۇتمەس ھېس ـ ھاياجان ئاتا قىلىدىغان، لېكىن ئۇنىڭدىن ھېچنېمە تەلەپ قىلمايدىغان، ئىنسانىنى ئۆز سېھرىي قۇدرىتى بىلەن چۇشەپ ئالالىسىمۇ، لېكىن ئۇنى ھەرقاچان خىيال ئىختىيارىغا قويۇۋېتىدىغان، ئەركىن تەسەۋۋۇر، ئەركىن تەپەككۇرنىڭ بىر ئالىمى بار.

ئۇنىڭ سېزىمى ئىنسان قەلبى ئۈچۈن خۇددى گۈل ـ گىياھلارنىڭ ھىدى زېمىنىنى ئوراپ تۇرغاندەك يېقىن. ۋاھالەنكى، سەن ئۇنى پۈرىيالمايسەن، كۆرەلمەيسەن، تۇتالمايسەن، لېكىن ھامان سېزىپ تۇرىسەن.

ئۇ خۇددى قۇياشقا، تۇپراققا، ھاۋاغا، سۇغا ئوخشاش ساڭا، ماڭا، ھەممىمىزگە ھەمراھ ۋە ھەمدەم بولۇپ كەلمەكتە.

ئۇ ۋاقتى كەلگەندە يۈرەكلەرنى غىدىقلايدۇ، قان تومۇرلاردا يۈگۈرىدۇ، نەپەسلىرىمىزنى دولقۇنلىتىدۇ.

ئۇ گېزى كەلگەندە جەمئىيلىكىمىز ئىچىدە جەۋلان قىلىپ، بىزنى شادلىق كۆكىدە پەرۋاز قىلدۇرىدۇ؛ ئۇ گېزى كەلگەندە تەنھالىقىمىز ئىچىگە بۆسۈپ كىرىپ، بىزنى چەكسىزلىك دېڭىزىغا ئاپىرىپ چۆمۈلدۈرىدۇ.

خوش، ئۇ نېمە؟

ئۇ سەنئەت !

سەنئەت تەبىئەتنى تەقلىد قىلىش ئاساسىدا ۋۇجۇدقا كەلگەن. شۇڭا، بۇيۇك تەبىئەت ـــ سەنئەتنىڭ مەڭگۈ

تېۋىنىدىغان مۇقەددەس سەجدىگاھى.

تەبىئەت نەپسانىيەت تەرىپىدىن دەپسەندە قىلىنغاندا، سەنئەت تەبىئەت ئۈچۈن ئاھ ئۇرىدۇ.

تەبىئەت كۆكسى ۋەھشىيلىك خەنجىرى بىلەن تىلغانغاندا، سەنئەت ئۇنىڭ يىغىسىنى يىغلايدۇ.

تەبىئەت كۈلسە، جەمئىيەت كۈلىدۇ؛ تەبىئەت كۈلسە، سەنئەتمۇ كۈلىدۇ.

سەنئەت ــ گۈللەنگەن جەمئىيەتنىڭ، كۈلگەن تەبىئەتنىڭ پەرۋاز قىلىپ شوخ كىشنەيدىغان دۇلدۇلى؛ بۇلغانغان جەمئىيەتنىڭ، يىغلىغان تەبىئەتنىڭ قان قۇسۇپ سايرايدىغان بۇلبۇلى.

سەنئەت شۇ قەدەر قۇدرەتلىككى، ئۇ ھېچكىمنىڭ ئىجازىتىسىز روھ دۇنياسىغا لەرزان كىرىپ، قەلب داغلىرىنى يۇيۇۋېتەلەيدۇ.

ئۇنىڭ قۇدرىتىدىن كۆڭۈللەردىكى نەپرەت ۋە ئۆچمەنلىكلەر كەينىگە داجىپ، مېھىر ـ مۇھەببەت قولىنى كۆكسىگە قويۇپ سالام قىلىپ چىقىدۇ. ئۇنىڭ قۇدرىتىدىن تىرىكچىلىك غۇۋغالىرىنىڭ ئەكس سادالىرى بېسىلىپ، مەڭگۈلۈك ھېكمەتلەرنىڭ شۇئىرلاشلىرى ياڭراق خىتابقا ئايلىنىدۇ.

سەنئەت شۇ قەدەر سېھرلىككى، يىغلاۋاتقانلارنى كۈلدۈرە-لەيدۇ، كۈلۈۋاتقانلارنى يىغلىتالايدۇ؛ جىمغۇرلارنى زۇۋانداراز، زۇۋاندارازلارنى جىمغۇر قىلىۋېتەلەيدۇ؛ سەكرەپ ئويناۋاتقانلار-نى ئولتۇرۇپ ئويلايدىغانلارغا، ئويلاپ ئولتۇرغانلارنى ئاستا قو-پۇپ ئوينايدىغانلارغا ئايلاندۇرۇۋېتەلەيدۇ.

مەن سەنئەتنى مۇشۇنداق تەرىپلەۋاتقان چېغىمدا، مۇشۇ سەنئەتنى ياراتقان، ئۇنى ئەۋلادتىن ـ ئەۋلادقا ياشىتىپ

كېلىۋاتقان خەلقىمنى ئۇنتۇمايمەن.

مەن سەنئەتنى مۇشۇنداق ئۇلۇغلاۋاتقان چېغىمدا، مۇشۇ سەنئەتنى يۇرىكىمدىن سۆيۈپ، ئۇنى ئۆزىگە ئۆمۈرلۈك يار تۇتقان سەنئەتكارلىرىمنى ئۇنتۇمايمەن.

خۇددى يىلتىز ئۆزىنىڭ بۇك ـ باراقسان شاخلىرىنى بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ تۇرغاندەك، خەلقىمىزمۇ ئۆز سەنئەتكارلىرىنى بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ تۇرۇۋاتىدۇ.

ۋاھالەنكى، شاخ ـ يوپۇرماقلار ئۆز يىلتىزىدىن قانچە مىننەتدار بولسىمۇ، ئۇنى بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرمەيدۇ. لېكىن، سەنئەتكار ـــ ئۆز ئەسلىنى ئۇنتۇمايدىغان ھەقىقىي سەنئەتكار ئۆزىنى ئۇلۇغلىغان، تولۇقلىغان خەلقىنى ئۆز بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرۈشنى ئۆزىنىڭ قەرزى ۋە پەرزى دەپ بىلىدۇ.

سەنئەتكار ـــ ئۇ ئاددىي ئىنسان. ئۇنىڭ ئاددىيلىقى شۇ يەردىكى، ئۇمۇ ساڭا، ماڭا ئوخشاش ياشايدۇ ۋە ئاخىر توزۇيدۇ.

سەنئەتكار ـــ ئۇ ئۇلۇغ ئىنسان. ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقى شۇ يەردىكى، ئۇ ياراتقان قىممەت ئۇنىڭ ئۆزىدىنمۇ جىق ياشايدۇ.

ئۇنىڭ تىلى سۆزدىن توختىغاندىمۇ، ئۇنىڭ يالقۇنلۇق نۇتۇقلىرى قۇلىقىڭ تۆۋىدە پىچىرلاپ تۇرىدۇ.

ئۇ تىنىقىدىن توختىغاندىمۇ، ئۇنىڭ ناخشىلىرى قەلبىڭ قەسىرىدە ئەكس سادا ياڭرىتالايدۇ.

ئۇنىڭ جىسمى لەھەتكە كۆمۈلگەندىمۇ، ئۇنىڭ ھەيكىلى كۆز ئالدىڭدا كۈلۈمسىرەپ تۇرىدۇ.

سەن بۇلاقلارنىڭ شىرىلدىشىدىنمۇ، دېڭىزلارنىڭ شاۋقۇنلىرىدىنمۇ ئۇنىڭ مېلودىيەسىنى ھېس قىلىپ تۇرالايسەن. سەن تالى مەجنۇنلارنىڭ شامالدا ئەركىن ئويناشلىرىدىنمۇ، بوۋاقلىرىڭنىڭ پۇت ـ قوللىرىنى تېپىچەكلىتىشلىرىدىنمۇ ئۇنىڭ ئۇسسۇل ھەرىكەتلىرىنى كۆز

ئالدىڭغا كەلتۈرەلەيسەن.

سەن تەبىئەتنىڭ رەڭدار شەپەقلىرىدىنمۇ، تىرىكلىكنىڭ مۇرەككەپ كارتىنىلىرىدىنمۇ ئۇنىڭ ئويناق سىزىقلىرىنىڭ ئىزناسىنى تاپالايسەن.

سەنئەتكار ئەنە شۇنداق مەۋجۇتلۇق ئىگىسى.

ئۇ ھەممە يەردە مەۋجۇت، ئۇ ھەممىگە ھەمراھ، ئۇ ھەممىدە ھەمدەم، ئۇ ھەممىگە ئورتاق.

ئۇ پەقەت بىر ئاتىنىڭلا ئەمەس، خەلقنىڭ بالىسى.

ئۇ پەقەت بىر قوۋمنىڭلا ئەمەس، پۈتكۈل جاھان قوۋمىنىڭ سەرخىلى.

ئۇ سەنئەت رىشتىسى بىلەن بارلىق ئىنسانىنىڭ كۆڭۈللىرىنى بىر - بىرىگە ئۇچراشتۇرغۇچى.

ئۇ تىنچسىز تۇيغۇلىرى بىلەن ئىنسان مەنىۋىيىتىگە تىنچلىق بېغىشلىغۇچى.

ئاڭلا، ئۇ ـــ سەنئەت ۋە سەنئەتكار خىتاب قىلىۋاتىدۇ:

تىنچلان، دۇنيا، بىرپەس جىم تۇرۇپ تىڭشا، ياڭراۋاتىدۇ مەڭگۈلۈك، مۇقەددەس كۈيدىن بىر سادا !

ئۇ جاھان غوۋغالىرى شاپپىدە بېسىققان بىر دەقىقىدە پايانسىز كەڭلىكلەردىن ئۇچۇپ كەلگەن بىلىنەر - بىلىنمەس شامال ئاۋازىدەك سېنىڭ نېرۋىلىرىڭغا ئارام بېرىدۇ.

ئۇ توپ - زەمبىرەكلەرنىڭ گۈمبۈرلەشلىرى بېسىققان دالىدا سۇنايلىنىپ ياتقان جەسەتلەرگە قاراپ يۇرىكى قان بولغان ئۇلۇغ ئانا تەبىئەتنىڭ خورسىنىشلىرىدەك ساڭا بىر ئاھ بېغىشلىسۇن.

سەن ئويلان، ئۇ كۈي سېنىڭ خىيال دېڭىزىڭنى چايقىسۇن، ئۆركەشلەتسۇن، دولقۇنلاتسۇن.

سەن كۆزۈڭگە ياش ئال، يىغلا، ئاۋازىڭنى قويۇۋېتىپ يىغلا. شۇ چاغدا سېنىڭ روھىڭ پاكلىنىدۇ. ئىنسانىڭ ئەسلىدىكى پاك روھى رەزىللىكتىن، دۇشمەنلىكتىن يىراق. ئۇ شۇنىڭ ئۈچۈن پاككى، ئۇ روھ مېھرىبانلىق، ھەمدەملىك، باراۋەرلىك شولىسى بىلەن ئەركىنلىك ئاسمىنىدا قۇياشتەك چاقناپ تۇرىدۇ.

تىڭشا، ئۇ مەڭگۈلۈك، مۇقەددەس كۈينى تىڭشا !

ئۇ: ئىنسان بۇ دۇنيادا ئېرىشىدىغان نەرسىسىگە قاباھەت بىلەن ئەمەس، بەلكى مۇھەببەت بىلەن مۇئامىلە قىلغاندا ئېرىشەلەيدۇ، دەۋاتىدۇ.

ئۇ بارلىق ئۆتكۈنچى نەرسىلەرنىڭ مەڭگۈلۈككە غوجا بولۇشنى تالىشىۋاتقانلىقىنى مەسخىرە قىلىۋاتىدۇ.

ئاڭلا، مۇقەددەس كۈينى ئاڭلا، ئۇ شۇنداق دەۋاتىدۇ: سەن مەڭگۈلۈككە غوجا بولالمايسەن، لېكىن مەڭگۈلۈك ئىچىدە ياشاپ قېلىشىڭ مۇمكىن، پەقەت گۈزەللىكنى، ياخشىلىقنى ئۆزۈڭگە يار تۇتقاندىلا، ئۇنى سۆيگەندىلا !....

ئاڭلا، ئاڭلا... ئۇ كۈي مەڭگۈلۈك كۈي، لېكىن مەۋھۇم كۈي.... ئۇنى ساڭا ئايان قىلغۇچى سەنئەتكار، چىن - ھەقىقىي، ھالال سەنئەتكار !

شۇڭا، مەن ئۇلارنى ئۇلۇغلايمەن:

ئەي سەنئەتكارلار، سىلەر ئىنسان روھىنىڭ پەرۋىشكارلىرى !

2004 ـ يىلى 3 ـ ئاي

بۆرىلەر ھۇۋلىماقتا

ئورمان

ئورمان. ئايدىڭ كېچە. دەرەخ يوپۇرماقلىرى ئاندا ـ مۇندا ئەسكەن شامالدىن شىرىقشىپ قويىدۇ. ئاي نۇرى ئالدىمدىكى بىر پارچە چىملىقنى سۇس يورۇتۇپ تۇرىدۇ. بىر يەرلەردە ئالا سايە، نېرىسى سۇس قاراڭغۇچىلىق؛ بىر يەرلەردە قارا سايە، نېرىسى قاپقاراڭغۇچىلىق.

«ھۇۋ...» تۇيۇقسىز بىر ئاۋاز ئاڭلاندى.

بۇ نېمە ئاۋازدۇ؟

بورانىڭ ھۇۋۇلدىشىمۇ؟ ياق، ئوخشىمايدۇ ! پىلنىڭ ۋارقىرىشىمدۇ؟ ياق، ئۇنىڭغىمۇ ئوخشىمايدۇ !

«ھۇۋ...»، «ھۇۋ...» ئاۋاز كۈچەيدى.

تۇۋا، خۇددى جىن ـ ئالۋاستىلار دەل ـ دەرەخلەرنىڭ كەينىگە مۆكۈپ تۇرغانىدەك، ھېلىلا ئۇياقتىن ـ بۇياقا يۈگۈرىدىغاندەك ياكى ئاقۇچ بەستى بىلەن سۈرلۈك سايە تاشلاپ يوپۇرۇلۇپ ئۇچىدىغاندەك، بىر بولسا شامالدا قالغان ئىنچىكە شاخلاردەك ئىرغاڭشىپ، بىر بولسا كارىكاتۇرىلاردىكى مەست بولغان پىل سىياق تولغىنىپ ئۇسسۇلغا چۈشىدىغاندەك بىر كۆرۈنۈش كۆز ئالدىمغا كېلىۋالدىغۇ !؟

مەن بېشىمنى چايقىۋەتتىم، كۈچەپ چايقىدىم، كۆز ئالدىمدىكى خىيالىي مەنزىرە يوقالدى، لېكىن ئەتراپىمدا

شىپىرلىغان بىر خىل ئاۋاز پەيدا بولدى. مەن ئەتراپىمغا قاراپدىم، دەرەخلەرنىڭ ئۇستىگە قاراپدىم، ھېچ نەرسە يوق؛ كەينىمگە قاراپدىم، ئوخشاش؛ ئالدىمغا قاراپدىم، يەنە ھېچ نەرسە يوق؛ سول يېنىمدىمۇ شۇ. ئوڭ تەرىپىمگە قاراپدىم، چاتقاللىق ئىچىدىن كۆزۈمگە پىلىلدىغان بىرنەرسە كۆرۈندى. مەن ئۇ نەرسىگە تىكىلىپ قاراپدىم. ئۇ چوغدەك يېنىپ تۇرغان بىر جۈپ كۆز ئىدى. ئۇنى كۆرۈپ تېنىم جۇغۇلدىدى، تەرلىدىم. مەنده ئۇنىڭ نېمىنىڭ كۆزى ئىكەنلىكىنى بىلمىشكە تىرىشقۇدەك جۈرئەت قالمىغانىدى. دەرھال ئۆزۈمنى چىدىرىمغا ئالدىم، بۇمۇ يەتمىگەندەك ئىشىكنى مەھكەم ئېتىپ ئىچىدىن تاقاق سېلىپ قويدۇم. نېمىلا دېگەنبىلەن ھوشيار بولغان يەردە بالا يوق ـ دە !

چىدىر ئىچىدە

چىدىر ئىچى. چاڭغىراققا تىكىلگىنىمچە كۆككە تەلمۈرۈپ ئولتۇرىمەن. كۆكتىكى ئاي پەرىشان ھالىمغا ئىچ ئاغرىتقاندەك، ماڭا مۇڭلۇق قاراپ تۇرىدۇ. يۇڭ ـ كاشا يىپلار چىدىرنىڭ كەرەگە ـ ئوۋۇقلىرىنى مەھكەم چىرماپ تۇرغاندەك، مېنىڭ كاللامنىمۇ ھەر خىل خىياللار چىرمىۋالغان. قانداق قىلسامۇ ھېلىقى بىر جۈپ كۆز كۆز ئالدىمدىن كەتمەيتتى. نېمىدېگەن سۈرلۈك كۆزلەر ـ ھە ! چوغدەك يېنىپ تۇرۇشلىرىچۇ !

كۆزلەر ! كۆزلەر !...

تەڭرىم، مەن كۆزلەردىن: سۈر يېغىپ تۇرغان كۆزلەردىن، مەككارلىق، پىتنىخورلۇق چاقناپ تۇرغان كۆزلەردىن، نەپسانىيەت، شۇملۇق تۆكۈلۈپ تۇرغان كۆزلەردىن، ھەسەت ۋە ۋەھشىيەت ئويناپ تۇرغان كۆزلەردىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ، بۇ ئادەمسىز دالىدىن ماكان تۇتقان ئەمەسمىدىم؟ ! راست، مەن بايامقى كۆزدىن سۈردىن بۆلەك نەرسە ھېس قىلمىدىم، لېكىن

كۆز ـــ مۇھەببەت ھېس قىلدۇرالمىغان كۆز نە ئۇچۇنكى ساڭا باشقا كۆزلەرنىمۇ ئەسلىتىپ قويىدىكەن.

مەن جىق ئويلىدىم، ئۆزۈم ياشىغان، مەن بىزار بولغان مۇھىتنى ئويلىدىم، ئەمدى مەن ياشايمەن دەپ كەلگەن بۇ مۇھىتنى ئويلىدىم. خىيالىم يەنە بايامقى بىر جۇپ كۆزگە مەركەزلەشتى.

ئۇ ئەتراپىمدا نېمە قىلىدىكىنە؟

بۇ سوئالىمغا جاۋاب ئىزدەپ چېدىر ئىچىگە ئەلەڭلەپ قارىدىم، تۇڭلۇككە قارىدىم. ئاي ماڭا يەنە مۇڭلۇق قاراپ تۇرىدۇ. كىچىك يۇلتۇزلار كۆزىنى چىمچىقلىتىپ ھەيران، چوڭ يۇلتۇزلار يەنە ھېلىقى كۆزلەرنى ئەسلەتكەندەك يېنىپ تۇرىدۇ... خىيال دولقۇنلىرىدا تولا تاسقىلىپ ھارغان بولسام كېرەك، ئاخىر كۆزۈم ئۇيقۇغا ئىلىندى.

تاڭ

ئاردىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتى، بىلمەيمەن، بىر چاغدا ئويغاندىم، تۇڭلۇككە قارىسام، تاڭ گىرىمسەن سۈزۈلۈپتۇ. سۇبھى چېغى دەپ ئويلاپ تۇرۇۋۇندىم، چاڭغىراق چېتىدىن كۇچلۇك بىر نۇر ۋاللىدە چاقنىدى، ھەش ـ پەش دېگۈچە ئۆيىنى كۈندۈزدەك يورۇتۇۋەتكەن كۈچلۈك نۇردىن قاماشقان كۆزلىرىم ئىختىيارسىز يۇمۇلدى، كۆزلىرىمنى چىمچىقلىتىپ زورىغا ئاچتىم. ھوي.... كۆزلىرىمنى جامدەك ئېچىپ ئورنۇمدىن چاچراپ تۇردۇم. ئالدىمدا ـــ نۇر قوتىنىڭ ئىچىدە كۆك يالالىق بىر بۆرە تۇراتتى. قېتىپلا قاپتىمەن، قانچىلىك ۋاقىت قېتىپ قالغىنىمنى بىلمەيمەن، بىر ئاۋازدىن ئېسىمگە كەلدىم، بۇ ئاۋاز دەل ئالدىمدىكى بۆرىنىڭ ئاۋازى

ئىدى. ئۇ ھۇۋلىغاندى. بۇ ھۇۋلاش ئاخشام يىراقتىن ئاڭلانغان ھېلىقى ھۇۋلاش ئاۋازىنىڭ ئۆزى ئىدى. مەن ئۇنىڭ كۆزىگە قارىدىم، ئۇنىڭ كۆزىنى يېپىپ تۇراتتى. بۇ ئاخشام چاتقاللىقتا كۆرۈنگەن ھېلىقى كۆزنىڭ ئۆزى ئىدى، لېكىن سۈرلۈك ئەمەس ئىدى. تۇۋا، ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ۋەھشىيلىك چىقمايدۇغۇ؟ مۆلۈلدەپ تۇرغىنى ئۇنىڭدىكى سەممىيلىكمىدۇ؟ كۆزلەرنىڭ دەقىقىلىك ئۆچرىشىشىدىن كېيىن، ئۇ كۆزىنى مەندىن ئەپقاچتى، نېمىشقىدۇر، بىلمىدىم، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ كۆزۈمگە ئىسسىققىنا كۆرۈندى. تۇۋا، بۇ «قۇياش بولۇپ كىرگەن، كۆك بۆرە بولۇپ چىققان ئىشق» نىڭ مۇھەببەتنىڭ كارامىتىمىدۇ؟ مەن يەنە ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلدىم، لېكىن ئۇ مېنىڭ كۆزۈمگە قارىمىدى. بۇ ئۇنىڭ: «سەممىيلىكنى كۆزلىرىمدىن ئەمەس، ھەرىكىتىمدىن كۆر» دېگىنىمىدۇ ياكى ئىنسانىنىڭ سىنچى كۆزلىرىنى نەزىرىگە ئىلمىغىنىمىدۇ؟!

ئۇ مېنى كەينىدىن مېڭىشقا ئىشارە قىلدى. تۇڭلۇكتىن چۈشكەن ھېلىقى نۇرنىڭ خاسىيىتىدىن بولۇۋاتامدۇ ياكى ئۇنىڭ كۆزىدىكى نۇر مېنى سېھرلەپ قويدىمۇ، بىلمىدىم، ئىشقىلىپ، ئىختىيارلىق چۈلۈۋرۈمنى ئۇ بۆرىنىڭ قولىغا تۇتقۇزدۇم.

بۆرە كەينىدىن

كېتىۋاتقىنىمدىن، ئۇنىڭ كەينىدىن كېتىۋاتقىنىمدىن، ئۇنىڭ ئىزىنى بېسىپ كېتىۋاتقىنىمدىن. ئورمانلىقتىن چىققاندىن كېيىن، ئۇ قىرغا قاراپ ماڭدى. مەن ئۆزۈمچە توختاپ قالدىم، كىمكى كەتكەن تۇزلەڭلىك مېنىڭ پىكىر دائىرەمنى ئېچىۋەتكەندەك قىلاتتى. مەن نەگە كېتىۋاتقىنىمدىن؟ نېمىنىڭ

كەينىدىن كېتىۋاتىمەن؟

مەن ئۇ بۆرىگە كەينىدىن قارىدىم. ئۇنىڭ كۆك رەڭگى ئاسمان ئېتىكىدە خۇددى كۆك بايراقتەك كۆزۈمگە تاشلاندى. نېمىلەرنى ئويلىغىنىمنى بىلمەيمەن، تەسەۋۋۇر ئېكرانىمدا ھەر خىل كۆرۈنۈشلەر تېز ـ تېز ئالمىشاتتى: يۇزى كۆپكۆك تۇغۇلغان بوۋاق ... ئورمانغا چۈشكەن كۆك نۇر ـــ دەرەخ كاۋىكىدا پەيدا بولغان پەرىزات، ئۇنىڭ كۆك كۆزلىرى... كەڭرى كەتكەن كۆكۈلمەيدان... كۆك ئاسمان... كۆك تەڭرى... مەن خىيال قۇچىقىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ ئالدىمغا قارىغىنىمدا، ھېلىقى «بايراق» نىڭ خېلىلا يىراقلاپ كەتكەنلىكىنى كۆردۈم. كۆك تەڭرىنىڭ قۇدرىتىدىنمۇ، بىلمىدىم، دەرھال ئۇنىڭ كەينىدىن يۈگۈردۈم. مەن ئۇنىڭغا يېتىشۋالغىنىمدا، ئۇ بىر بۆرە ئەمەس، بەلكى بىر توپ بۆرە سۈپىتىدە كۆزۈمگە تاشلاندى. چۆچۈپ كەتتىم، كۆزلىرىمنى چىڭ يۇمۇپ، ئاستا ئېچىپ قاراپ باقتىم، ئۇۋۇلىۋېتىپمۇ قاراپ باقتىم، ھەتتا بېشىمنى سىلكىۋېتىپمۇ قاراپ باقتىم. ئالدىمدا ھەقىقەتەن بىر توپ بۆرە تۇراتتى. توۋا، بۇ نېمە ئىش؟ ئادەملەر توپىدىن قېچىپ چىقىۋىدىم، ئەمدى كېلىپ بۆرە توپىغا كىرىپ قالغىنىم نېمىسى؟

بۆرىلەر بىلەن ئۆيۈناش

بىر چاغدا ئۆزۈمنى بىر توپ بۆرىنىڭ ئوتتۇرىسىدا كۆردۈم، ئۇلار مېنى ئۆزەك قىلىپ چۆرگۈلەيتتى، تاقلايتتى، بەزىدە تېخى يۇمىلاپمۇ قويىاتتى. مەن بولسام، چەمبەرنىڭ مەركىزىي نۇقتىسىدەك قېتىپلا تۇراتتىم.

ھېلىقى بۆرە ماڭا ئىشارە قىلدى. مەن ئۇنىڭ قۇدرەتلىك سېھرى بىلەن ئويۇنغا چۈشتۈم: قاتارغا كىرىپ چۆرگۈلىدىم،

سەكرىدىم، موللاق ئېتىپمۇ قويدۇم، لېكىن ئۇلار مېنى پات ـ پات مەركىزي نۇقتىغا چىقىرىپ قويياتتى. مەن جايىمدا پىرقىرىغىنىمچە، بىلەكلىرىمنى ئۆينىتىپ ئۇسسۇلغا چۈشتۈم، تۇرۇپ ـ تۇرۇپ بارماقلىرىمدىن قارس چىقىرىپمۇ قويىمەن... ئويۇنىنىڭ قىزىقى ئاجايىپ بولىدىكەن، بىرئازدىن كېيىن مەندىكى قورقۇنچمۇ، ئەندىشىمۇ، ئىككىلىنىشمۇ، ياتسىراشمۇ يوقلىپ، ئۆزۈمنى خۇددى ئۇلارنىڭ ئائىلىسىدىكى بىر ئەزادەكلا هېس قىلىپ قالدىم.

بىرئازدىن كېيىن مېنى باشلاپ كەلگەن هېلىقى بۆرە ئوتتۇرىغا چىقتى. باشقا بۆرىلەر بىر سۇر بۆرىنىڭ كەينىگە تىزىلدى. ئىككى بۆرە ئاللىقانداق بىر ئاۋازلارنى چىقىرىپ، ئىككىسى بىر ـ بىرىگە ئۇدۇل هالدا بىردەم ئوڭغا، بىردەم سولغا تاشلىنىشتى؛ سۇر بۆرىنىڭ كەينىدىكى بۆرىلەرمۇ ئالدىدىكى بۆرە قاياققا تاشلانسا، شۇ ياققا تاشلىناتتى. بۇ ماڭا «قارا ـ قارا قۇشلارىم» ئويۇنىنى ئەسلەتتى. مەنمۇ دەرهال ئۇلارنىڭ كەينىگە قوشۇلۇۋالدىم، مەن ئۇياققا ـ بۇياققا سەكرەپ تۇرۇپ ئىچىمدە ئوقۇيتتىم:

ـــ ئاللا ـ ئاللا، قۇشناچىم،
ـــ ئارقاڭدىكى نېمىلەرنىڭ؟
ـــ قارا ـ قارا قۇشلارىم.
ـــ ماڭا بىرنى بەرسەڭچۇ؟
ـــ كۆچۈك يەتسە ئالساڭچۇ.
...

قوشاق ئوقۇش بىلەن بولۇپ كېتىپ، سەپنىڭ سىلجىش دائىرىسىدىن چەتتە قالغىنىمنى سەزمەي قاپتىمەن. مېنى ئەكەلگەن بۆرە ئۇدۇل ماڭا تاشلاندى. «بۆلۈنگەننى بۆرە يەر»

دېگەن ماقال گۈپپىدە ئېسىمگە كەلدى. ئەگەر بۇ بۆرىنىڭ ماڭا دوستانىلىقى بولمىغان بولسا، بۇ ماقال مېنىڭ شۇم قىسمىتىمدە ئۆز ئىسپاتىنى تاپقان بولماسمىدى !؟ خەيرىيەت، ئۇ بۆرە مېنى يەۋەتمىدى، بەلكى كەينىگە قوشۇۋالدى.

ئويۇن خېلى داۋاملاشتى، سۇر بۆرىنىڭ كەينىدىكى بۆرىلەرنىڭ بىرسىمۇ سەپتىن بۆلۈنۈپ كەتمىدى، مېنىڭ كەينىمگىمۇ يېڭى ئەسىر قوشۇلمىدى. ئويلاپ باقسام، بۇ بۆرىلەرنىڭ ھەربىرىتە بىردەك بولۇش، بۆلۈنۈپ كەتمەسلىك، ھەرقانداق چاغدا كوللېكتىپنىڭ بىر گەۋدە بولۇشىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن قىلىۋاتقان مەشقى ئىكەن. بۆرىلەر بۇ ئويۇندا ھەربىرىتى بىردەكلىكىنى نامايان قىلدى، مەن بولسام ئىنسانلىقىمنى قىلدىم.

ھۇجۇم

مەن بۆرىلەرگە ئەگىشىپ كېتىۋاتىمەن، ھەممىگە، ھەممىگە زەن سېلىپ كېتىۋاتىمەن. بىرئازدىن كېيىن ئۇلار بىر توپ كالىغا ئۇچراشتى. مەن ئۇلارنى: «كالىلارغا ھازىرلا ھۇجۇم قىلمىدىغان بولدى» دەپ ئويلىغانىدىم، لېكىن ئىش ئۇنداق بولمىدى. ئۇلار پايلاپ يېتىشتى. مەن بىر دەرەخنىڭ دالدىسىدا تاماشا كۆرۈپ ئولتۇردۇم. كالىلار بۆرىنىڭ ھىدىنى پۇراپ قالغان بولسا كېرەك، دەرھال بىر يەرگە غۇۋزىمەكلەشتى. بۆرىلەر ئۇلارنى قورشاپ كەلدى، كالىلار قېچىپ كېتىشكە كۆزى يەتمىگەنمۇ ـ قانداق، دەرھال بۇ رەھىمسىز رېئاللىققا ئۇدۇل يۈزلەندى: ھەممىسىنىڭ قۇيرۇق تەرىپى بىر يەردە، مۈڭگۈزلىرى بۆرىلەر تەرەپكە نەيزىدەك چىقىپ تۇراتتى. بۆرىلەر ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى ئايلىنىشقا باشلىدى، بىرەرسىمۇ ھۇجۇمغا ئۆتمىدى، ئايلىنىۋەردى. مەن بۆرىلەردىكى

سەۋرچانلىقتا ھەيران قالدىم. كاللار بولسا، تۈياقلىرى بىلەن يەرنى چاپچىپ، بۆرىلەرگە ھوشيارلىق بىلەن تىكىلەتتى. بۆرىلەرمۇ ئۇلاردىن كۆز ئۈزمەيتتى. ئاخىر بۆرىلەر كاللارنىڭ ئالدىغا بىر قېتىم ئېتىلىپ باردى، لېكىن كاللار سېپىنى بۇزالمىدى، ئىككىنچى قېتىم يەنە ئېتىلىپ باردى، لېكىن كاللار يەنىلا غۇۋزمەك ھالىتىنى ساقلىدى... بۇ خىل ئەھۋال يەتتە ـ سەككىز قېتىم داۋاملاشتى. بۆرىلەر يەنىلا نەتىجىگە ئېرىشەلمىدى، شۇنىڭ بىلەن بۆرىلەر كەينىگە چېكىنىپ ئورمانلىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى. مەن بۆرىلەرنى «مەغلۇبىيىتىگە تەن بەردى» دەپ ئويلىدىم. كاللارمۇ شۇنداق ئويلىغان بولسا كېرەك، ئۆزلىرىنىڭ ھالقىسمان مۇداپىئە ھالىتىنى بۇزۇپ بەھۇزۇر يايلاشقا باشلىدى. دەل شۇ چاغدا ئىككى بۆرە چېچىلىپ يۈرگەن كاللارنىڭ ئارىسىغا ئوقتەك ئېتىلىپ كەلدى. بۇ تۇيۇقسىز ھۇجۇمدىن كاللار چۆچۈپ كەتتى. مەنمۇ چۆچۈپ كەتتىم. ئۇلار ئۆز ئالدىغا قېچىشقا باشلىدى، باشقا بۆرىلەرمۇ تەرەپ ـ تەرەپتىن ئۇلارغا يوپۇرۇلدى. شۇ قاچ ـ قاچتا مەن كاللارنىڭ ئارىسىدىكى بىرسىنىڭ پۇتى ئاقساق ئىكەنلىكىنى بايقاپ قالدىم. بۆرىلەر قېچىۋاتقان باشقا كاللارغا يول بېرىپ، ھۇجۇم نىشانىنى ھېلىقى ئاقساق كالىغا مەركەزلەشتۈردى. بىر بۆرە ئۇ كالىنى كەينىدىن چىشلىدى، كالا ئېچىنىشلىق مۆرگىنىچە كەينىگە بۇرۇلۇۋىدى، يەنە بىر بۆرە كېلىپ ئۇنىڭ بوينىنى قاسۋەتتى، كالا بوينىنى ئوڭشاپ بولغۇچە، ئۇچىنچى بۆرە كېلىپ ئۇنى كەينى پۇتىدىن چىشلەپ يىقىتتى، شۇنىڭ بىلەن باشقا بۆرىلەرمۇ بىراقلا يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ئۇنىڭ جېنىنى ئالدى.

مەن بۆرىلەرنى قەيسەر ئىكەن، دەپ قاردىم. يەتتە ـ سەككىز قېتىملىق ئۇرۇنۇشتىمۇ ئۇتۇقلۇق نەتىجىگە

ئېرىشەلمىگەنده، مەن قانداق قىلار ئىدىم؟ جەزمەن نىيىتىمدىن يانغان بولاتتىم، لېكىن بۆرىلەر ئۇنداق قىلمىدى، مۇڭەپپەقىيەتكە ئېرىشمىگۈچە زادى بولدى قىلمىدى، ئۇسۇلىنى ئۆزگەرتتىكى، نىيىتىنى ئۆزگەرتمىدى. ئۇلارنىڭ بىر ـ بىرىگە ماسلىشىشچۇ تېخى، ئۇنسىز ـ داۋراڭسىز، ھەربىرى بۇ ھۇجۇمدا قانداق رول ئويناشنى، قايسى نۇقتىدىن ئۆز كۈچىنى جارى قىلدۇرۇشنى بىلدى.

ئۇيۇشقان كۈچ چېچىلاڭغۇ كۈچنى يەڭدى. ھۇجۇمدا بىرەر بۆرىمۇ ئۆزۈمچىلىك قىلمىدى، غەلىبىدىن كېيىن بىرەرسىمۇ شۆھرەت دەۋاسى قىلمىدى، ئۆزىگە تەمەننا قويمىدى، ھەربىرى: «مۇشۇنداق قىلىشىم كېرەك» دەپ قارىدى. مەن ئويلىنىپ قالدىم: ئەگەر مەنمۇ ئۆز جامائىتىم ئىچىدە ئاشۇنداق ئۇنسىز ماسلىشىشنى بىلگەن بولسام، باشقىلارمۇ شۇنى بىلگەن بولسا، ئۇ چاغدا ئىنسانىيەتنىڭ ئەمەلگە ئاشۇرالمايدىغان مەقسىتى بولماس ئىدى چوقۇم !

پاتقاقلىقتا

مەن يەنە بۆرىلەر توپىنىڭ كەينىدىن كېتىۋاتىمەن، ھەممىگە زەن سېلىپ، زەن سېلىپ كېتىۋاتىمەن.

بىر چاغدا بىر پاتقاقلىققا كىرىپ قالدۇق. پاتقاق يولدا مېڭىش ھەقىقەتەن قىيىن، بولۇپمۇ ئالدىدا ماڭغۇچى ئۇچۇن نەقەدەر تەسلىكى كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرغان ئىش. ئەڭ ئالدىدا بۆرىلەرنىڭ سەردارى يول ئېچىپ ماڭدى، خېلى بىرھازادىن كېيىن ئۇ ھارغان بولسا كېرەك، سەپتىن چەتكە چىقىپ تۇردى. ئۇنىڭ كەينىدىكى بۆرە توپنى باشلاپ كېتىۋەردى. سەردار بۆرە مەن ئۇنىڭ ئالدىغا يېقىنلاشقاندا مېنىڭ كەينىمدىن ماڭدى. ئەمدى ئۇ بىر بۆرىنىڭمۇ سەپتىن چۈشۈپ قالماسلىقىغا

كاپالەتلىك قىلىش ۋەزىپىسىنى زىممىسىگە ئالغاندى. بېشىدا كېتىۋاتقان بۆرە بىرھازادىن كېيىن سەپتىن يانغا چىقىپ، بالا بۆرىلەر يېقىنلاشقاندا ئۇلارنىڭ ئالدىغا كىرىپ ماڭدى. ئەمدى بېشىدا كېتىۋاتقان بۆرە بىرھازادىن كېيىن ئۇنىڭ كەينىگە قوشۇلدى. شۇنداق قىلىپ ھەممىسى نۆۋەت بىلەن يول ئېچىپ ماڭدى، كۈچ كۈچكە ئۇلىنىپ تۇردى، يولمۇ ناھايىتى ئاۋۇشلۇق بولدى. دېمەك، بۆرىلەر توپىدا جاپانى بىرىگىلا ئىتتىرىپ قويىدىغان، ھەممىدە بىرىگىلا ئارتىلىۋالىدىغان ئىش يوق ئىكەن. ئۇلار بىر ـ بىرىگە تايىنىدىكەن، ماسلىشىدىكەن، ھەمكارلىشىدىكەن. مانا سادىقلىق دېگەن ! بۆرە بىزچە ئاڭسىز ھايۋان ئىدى، خوش، ئۇنداقتا، ئۇلاردىكى بۇ ئاڭ نەدىن كەلدى؟ ئىنسان ئاڭلىق ھايۋان ئىدى، لېكىن ئىنسان كوللېكتىپىنىڭ ھەممە ئەزاسىدىلا ئاشۇ ئاڭ بارمۇ؟

مەن بۆرىلەرنىڭ ئىزنىنى بېسىپ كېتىۋاتىمەن، سەردار بۆرە مېنىڭ ئىزىمنى بېسىپ كېلىۋاتىدۇ. مەن خۇددى بۆرىدەك ياكى بولمىسا، ئۇلار خۇددى ئادەمدەك، تولىمۇ ئىناق كېتىۋاتىمىز. مەن ئۆزۈمنى بۆرىگە ئوخشاتقىنىمدا، بۇ ئىناقلىقنىڭ ئىسپاتىنى مۇشۇ سەپەردىن تاپقىلى بولىدۇ، لېكىن ئۇلارنى ئادەمگە ئوخشاتقىنىمدا ئىناقلىقنىڭ ئىسپاتىنى تولۇق دېگىلى بولارمۇ؟ بۆرىلەرنىڭ بۇ توپىدا سۈر رەڭلىكلىرىمۇ، قوڭۇر رەڭلىكلىرىمۇ، كۈمۈش رەڭلىكلىرىمۇ، ئوچۇق سېرىق، ھەتتا قىزىل رەڭلىكلىرىمۇ بار، لېكىن رەڭلىرىنىڭ ھەر خىل بولۇشى ئۇلارنىڭ ئىناقلىقىغا تەسىر يەتكۈزەلمىگەن؛ ئىنسانلاردىچۇ؟ ئۆڭنىڭ ئاق، قارا، سېرىق دېگەندەك بىرنەچچە خىلغا بۆلۈنگەنلىكىمۇ خېلى بىر يىللارغىچە ئۇلارنىڭ ئىناقسىزلىقىنىڭ سەۋەبچىسى بولۇپ كەلگەنىدىغۇ !؟

ژاي، بۇ نېمە ئىش

بۆرىلەرنىڭ ئىچىدە بىر بۆرە خېلىدىن بۇيان مېنىڭ دىققىتىمنى تارتىپ تۇراتتى. ئۇ تۇرۇپ - تۇرۇپ توپتىن قېپقالاتتى. باشقا بۆرىلەر ئۇنى ساقلاپ تۇرۇپ ياكى يېنىغا بېرىپ، ئۇنى تۇمشۇقلىرى بىلەن پۇرايتتى، يالايتتى، پەنجىلىرى بىلەن ئۇنىڭ يالللىرىنى سىلاپ قويياتتى، ئاخىر ئۇنى قاتارغا ئېلىپ ماڭاتتى.

پاتقاقلىقتىن ئۆتۈپ خېلى بىر مۇساپىدىن كېيىن بىر چاتقاللىقتا توختىدۇق. دەل مۇشۇ چاغدا، مەن ئۇ بۆرىنىڭ ماڭا تىكىلىپ قالغانلىقىنى سەزدىم. مەن باشقا بۆرىلەرنىڭ، ھەتتا مېنى تۇنجى كۆرگەندىمۇ ماڭا بۇنچىلىك تىكىلىپ قارىغانلىقىنى بايقىمىغانىدىم. تۇيۇقسىز، ئۇ بۆرە ماڭا قاراپ خىرقىرىدى، يۈرىكىم قارتتىدە قىلدى. ئۇ ماڭا ئۇشتۇمتۇت تاشلاندى، قانداقلارچە ئوڭدامغا ئۇچۇپ كەتكەنلىكىمنى سەزمەي قاپتىمەن. كۆز ئالدىمدا ئۇ بۆرىنىڭ ھېڭگىيىپ تۇرغان چىشلىرى، ساڭگىلىغان تىلى، قان تولغان كۆزلىرىدىن بۆلەك ھېچنېمە يوق ئىدى. شۇ ئارىدا يۈز - كۆزلىرىمگە، باش - بويۇنلىرىمغا قۇيرۇق، يۈك - مويلارنىڭ قالايمىقان تېگىۋاتقىنىدەك بىر ئەھۋالنى سەزدىم.... بىر چاغدا كۆزۈمنى ئاچسام، بۆرىلەر بىر چەتتە ئوپۇر - توپۇر بولۇپ كېتىپتۇ. زەن سېلىپ قارىسام، ھېلىقى بۆرىگە ھەممە بۆرە تەڭلا يوپۇرۇلغانكەن. بىر چاغدا ھېلىقى بۆرە يارلانغان ھالدا دالىغا قاراپ قاچتى. ئۇنىڭ يۇگۇرگەن چاغدىكى قىسىلغان قۇيرۇقىلا كۆز ئالدىمدا قاپتۇ. مەن ئورنۇمدىن تۇردۇم. ھېلىقى بۆرە مېنى قاساشقا ئۇلگۈرەلمىگەنىدى. مەن ئەمدى باشقا بۆرىلەردىنمۇ خەۋپسىرەپ تۇرۇۋېدىم، ئۇلار قۇيرۇقلىرىنى شىپاڭشىتىپ

ئەتراپىمدا ئايلانغىلى تۇردى. ئۇلار ماڭا قارىمايتتى، باشلىرىنى يەرگە قاراتقان ھالدا مېنى ئۆزەك قىلىپ چۆرگۈلەيتتى، چۆرگۈلەيتتى. مەن بۇنى «ئۇلارنىڭ خىجالەت بولۇۋاتقىنى» دەپ ھېسابلاشقا مەجبۇر بولدۇم. ئويلاپ باقسام، ھېلىقى بۆرە ئەسلىي كېسەل ئىكەن. كېسەل قاتتىق تۇتقاندا، ئۇ تەبىئىتىدىن ئايرىلىپ ماڭا ھۇجۇم قىلغان. دېمەك، بۆرە تەبىئىتى بويىچە ئادەمگە چېقىلمايدىكەن، چېقىلمىغان ئادەمگە ھەرگىز چېقىلمايدىكەن، لېكىن بىزچۇ؟...

گۈلخان ئەتراپىدا زۇلمەت

يىراقتىن گۈلخان يورۇقى كۆرۈندى. قاراڭغۇلۇقتىكى بۇ نۇرلۇق شولا مەندىن شۇنچە يىراق بولسىمۇ، لېكىن ۋۇجۇدۇمنى ئىللىق بىر تۇيغۇغا چۆمدۈردى. مەن گۈلخانغا قاراپ قەدىمىمنى تېزلەتتىم. بۆرىلەرمۇ مېڭىشىنى ئىتتىكلىتىپ يەڭگىل يورغىغا چۈشتى. ئەمدى ئۇلارغا يېتىشىپ مېڭىش ئۈچۈن يۈگۈرۈشۈمگە توغرا كەلدى. گۈلخانغا يېقىنلاشقاندا بۆرىلەر يورغىسىنى شاپپىدە توختاتتى. مەنمۇ يۈگۈرۈشتىن توختىدىم. ئۇلار گۈلخانغا بىر قىسىملا قارايتتى، كۆزلىرى ئوت يورۇقىدا خۇددى يېنىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. بۆرىلەر گۈلخاندىن يىگىرمە - ئوتتۇز قەدەمچە نېرىدا يېرىم ھالقىسىمان پىرقىراشقا باشلىدى. شۇ ئەسنادا ئاسماندا ھىلال ئاي پەيدا بولدى. بۆرىلەر كەينىگە داجىغان ھالدا ئايغا قاراپ تەلمۈردى. ئۇلار دەم ئوتقا، دەم ئايغا قارايتتى. بىر بۆرە ھۇۋلىدى، كەينىدىنلا ئۈنىڭغا يەنە بىرى، ئۈلىشىپلا يەنە بىرى، ئارقىدىن ھەممىسى قوشۇلۇپ ھۇۋلاشقا باشلىدى. ھەربىرىدە ئۆزىگە خاس ئاۋاز، لېكىن ھەممىسىلا بىر ئاھاڭدا ھۇۋلايتتى. ئۇلارنىڭ ئاھاڭى ماڭا تولىمۇ مۇڭلۇق بىلىندى. ئۇلار نېمىشقا مۇڭلىنىۋاتقاندۇ؟

ئاينىڭ مۇڭلۇق ھالىتىگە قاراپمۇ؟....

بىرئازدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ھۇۋلىشى ماڭا ئەنسىز بىلىندى. ئۇلارغا نېمە ئەنسىز تۇيۇلۇۋاتقاندۇ؟ ئوتمۇ؟ كۆكتىن چۈشكەن چېقىن، كۆيگەن ئورمان، كۈل بولغان ئىز ـ ئۇۋا، بىخسىپ كۆيگەن تاپ... ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىغا كېلىۋالغانمىدۇ؟ ياكى...

«پاك ـ پۈك...» تۇيۇقسىز ئېتىلغان ئوق ئاۋازلىرى خىيالىمنى چورتتىده بەلدىن ئۈزۈۋەتتى. ئېسىمنى يىغىپ بولغۇچە، يېنىمدىكى بىر بۆرىنىڭ گۈپپىده يەرگە يىقىلغانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم. ئىختىيارسىز كەينىمگە داجىدىم، داجىغاندىمۇ خېلى داجىدىم. كەينىمگە بۇرۇلمىغىنىمدا ھېسابقا ئالمىغىنىمدا، «داجىدىم» دېگەندىن كۆرە «قاچتىم» دېگىنىم تۈزۈك ئىدى. لېكىن، بىر بۆرە ئوقتەك ئېتىلىپ كېلىپ ھېلىقى يىقىلغان بۆرىنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى ئاتتى. «پاك ـ پۈك» قىلغان ئوق ئاۋازى بىلەن ئۇ بۆرىمۇ قەددىنى رۇسلىيالماي يېتىپ قالدى، كەينىدىن يەنە بىر بۆرە يىقىلغان بۆرىلەرنىڭ ئالدىغا قاراپ يۈگۈردى. مەن شۇ چاغدىلا چۈشەندىم: بۆرىلەر ئوق تەگكەن قېرىنداشلىرىنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئۆزىنى ئۆلۈم خەۋپىگە ئۇرۇۋاتاتتى. مەن كەينىمگە داجىغانلىقىم ئۈچۈن نومۇس قىلدىم ـ ده، ھېچنېمىگە قارىماي يۈگۈردۈم، ئەپسۇس، مەن بېرىپ بولغۇچە ئۈچىنچى بۆرىمۇ ئوق يەپ يىقىلدى. مەن يىقىلغان بۆرىلەر بىلەن يۈگۈرۈپ كەلمەكچى بولغان بۆرىلەرنىڭ ئارىلىقىغا كىرىپ تۇرۇۋالدىم. مەن شۇ تۇرۇشۇمدا تىرىك بۆرىلەرگە گويا: «سىلەر ئۆلۈم ئارقىلىق ئار ـ نومۇسسىز مەلئۇنلارنى نېيىتىدىن يانداۋرالمايسىلەر. قۇربان بېرىش پەقەت ۋاپا ـ ساداقەت ئەقىدىسى ئالدىدا تەسىرلىنىشنى بىلمىدىغانلارغىلا ئۆز

قۇدرىتىنى كۆرسىتەلەيدۇ» دەۋاتاتتىم. مەن شۇ تۇرۇشۇمدا قوراللىقلارغا: «ئاتساڭلار، مانا مېنى ئېتىڭلار. نەزىرىڭلاردا مەن بىر ئەرزىمەس ئادەم قاتاردا ئۆلسەممۇ، لېكىن مەن ئۆزۈمنى ئەسلىي بۆرە قاتاردا ئۆلدۈم، دەپ ھېسابلايمەن» دەۋاتاتتىم. قوراللىقلار ماڭا پوپوزا قىلىپ ئاسمانغا قارىتىپ بىرنەچچە پاي ئوق ئاتتى. مەن جايىمدىن مىدىرلىمىدىم. بۆرىلەر مەقسىتىمنى چۈشەنگەن بولسا كېرەك، كەينىگە داجىپ ـ داجىپ تۇن قاراڭغۇلۇقىدا غايىب بولدى. مەن بۆرىلەرنى قاچۇرۇۋەتكەندىن كېيىن ھاياجاندا قىزىغان قانلىرىم ئاستا ـ ئاستا سوۋۇدى. قانداقتۇر بىر ئادەملەرنىڭ چۈقانلىرى، دەرەخلەرنىڭ قايرىلىپ سوقۇلۇشلىرىدىن چىقىۋاتقان پاراس ـ پۇرۇسلار، يارلانغان بۆرىلەرنىڭ ئېچىنىشلىق ئىڭراشلىرى، گۈلخان ئوتىنىڭ چاراسلاشلىرى كاللامدا ئەكس ئەتتى. مەن ئەسلىمگە كەلگەندە، بىرنەچچە قوراللىق ئادەم يىقىلغان بۆرىلەرنىڭ تېرىلىرىنى تېنىدىن ئايرىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ چىرايىغا قارىغۇمۇ كەلمىدى. كۆزۈم پەقەت ئۇلارنىڭ ئۇنى ئۆچكەن مىلتىقىدا، گۈناھسىز بۆرىلەرنىڭ قېنىغا بويالغان پىچىقىدىلا ئىدى. مىلتىقلىرىنى يۇلۇۋېلىپ، ئۇلارنى ئېتىۋەتكۈم كەلدى. پىچاقلىرىنى تارتىۋېلىپ، قانلىرىنى بۆرە قانلىرىغا قوشۇۋەتكۈم كەلدى. لېكىن، مەن ئاجىز ئىدىم. ئۇلارنىڭ ماڭا نېمىلەرنى دېگىنىنىمۇ بىلمەيمەن، بىلگۈممۇ كەلمىدى. قاچان كەتتى، قانداق كەتتى، قارىغۇمۇ كەلمىدى. بىر چاغدا قارىسام، گۈلخان ئالدىدا ئولتۇرۇپتىمەن. قانداق قىلسامۇ ئىللىيالمىدىم، مۇزلىغان قەلبىنى ھەرقانداق ئوتمۇ ئىللىتالمايدىكەن. يېنىۋاتقان ئوتقا تىكىلگىنىمچە ئولتۇرۇپتىمەن، ئولتۇرۇپتىمەن، ئاخىر لاۋۇلدىغان ئوتلارمۇ ئۆچۈپتۇ، كۈل ئاستىدا پىلىلداۋاتقان چوغدىن كۆزۈمنى يۆتكەپ قارىسام، شەرق تەرەپ چوغ قىزىللىقىغا چۆمۈلگەنىكەن.

مۇقەددەس ئەستىلىك

ئورنۇمدىن تۇردۇم، تېرىسى سويۇپ تاشلىۋېتىلگەن بۆرىلەرنىڭ قىپقىزىل تېنىگە قاراپ ئۆزۈمنى خۇددى قان ئىچىدە تۇرغاندەك ھېس قىلدىم. گويا پۈتۈن ئەتراپ قىزىللىق ئىچىدە، ھاۋادىنمۇ پەقەت قان ھىدى كېلىۋاتقاندەك. مەن شۇ تاپتا ئاللىقانداق بىرسىنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ھەپىلەشمەكچى بولغان جەررا‌ھمۇ ياكى گۆشنى ئېپى - جېپى بىلەن پارچىلىماقچى بولغان قاسساپمۇ ۋە ياكى ئەسەبىيلىشىۋاتقان جاللاتمۇ، بىلمىدىم، يانچۇقۇمدىن كىچىككىنە بەكەمنى چىقاردىم، بېرىپ بىر بۆرىنىڭ پېيىدىن ئازراق كېسىۋالدىم، ئوشۇقىنىمۇ ئەپچىللىك بىلەن چىقىرىپ، شوينىغا چىگىپ بوينۇمغا ئاستىم، ئاندىن نەمخۇش يەرنى قوللىرىم بىلەن كولاپ ئازگال ئېچىپ، بۆرىلەرنىڭ جەستىنى كۆمدۇم. بۆرىدىن ئالغان مۇقەددەس ئەستىلىكنىڭ ئورنىغا بەكەمنى دۆۋىلەنگەن تۇپراقنىڭ ئۈستىگە سانجىپ قويدۇم. مەن ئۇلارنىڭ روھىغا ئاتاپ كۆككە قاراپ دۇئا قىلدىم، كۆزۈمدىن ياش ئاقتى، بۇ ياش تىرناقلىرىمدىكى قانىنى يۇيۇپ ئاقتى. قان - ياشلىرىم تۇپراققا چۈشتى. مەن كۆك تەڭرىدىن تىلىدىم: ئەي قۇدرەت ئىگىسى، مېنىڭ مۇشۇ قان - ياشلىرىمدىن گۈل - چېچەكلەر ئۈنگەي، مۇشۇ ناتىۋان، گۈناھسىز بۆرىلەرنىڭ قەبرىسىنى مەڭگۈ - مەڭگۈ گۈلگە پۈركىگەي !

قانغا پاتقان قىشلاق

كېتىۋاتىمەن، كېتىۋاتىمەن، ئوڭ - تەتۈر دەسسەپ كېتىۋاتىمەن. نېمە ئويلاۋاتىمەن، قەيەرنى نىشان قىلىپ

كېتىۋاتىمەن، بىلمەيمەن. كەينىمدە يېشىلچىلىقلار قالدى، چۆل ـ جەزىرىلەرمۇ قالدى، يەنە ئالدىمدا يېشىلچىلىق... بىر چاغدا: «كۆزۈڭنى ئاچ» دېگەندەك بىر سادا زاھىر بولدى، ئوچۇق كۆزلىرىمنى ھەقىقىي تۇرده ئاچتىم. قارىسام، كۆز ئالدىمدا بىر دەھشەتلىك مەنزىرە: كەپلەر بىلەن چاتقال دەرەخلەر كۆيۈۋاتقان، كالىلار ئېچىنىشلىق مۆرەۋاتقان، قويلار مەرىشىپ ئۇياق ـ بۇياققا قېچىۋاتقان، ئۇ ـ بۇ ئۆيلەرنىڭ ئالدىدا ئادەم جەسەتلىرى سۈنايلىنىپ ياتقان... بۇ پاجىئەگە قاراپ تۇرۇپلا قالدىم. ئىس ـ تۈتەكلەر كۆزلىرىمنى، قان ھىدلىرى بۇرنۇمنى ئېچىشتۇردى. كۆزلىرىمنى ئۇۋۇلىۋېتىپ جەسەتلەرگە يېقىنلاشتىم. ئۇلارنىڭ جېنىغا زامان بولغىنى يىرتقۇچ ھايۋانلار ئەمەس، بەلكى ئادەم ئىكەن. ھەممىسىنىڭلا بەدىنىدە ئوق ئىزلىرى تۇراتتى. مەن جەسەتلەرگە قاراپ پېشانەمنى تۇتۇپ ئولتۇرۇپ كەتتىم. ۋەھشىيلىك، ئاھ ۋەھشىيلىك ! بۆرىلەر ئىچىدىمۇ مۇنچىلىك ۋەھشىيلىك يوق ئىدىغۇ. ئادەملەرگە نېمە بولغان؟ ئادەملەر، ئەي ئادەملەر ! سىلەر ئەسلىنى سۈرۈشتۈرگەندە ئادەم ئاتا بىلەن ھاۋا ئانىنىڭ ئەۋلادلىرى ئىدىڭلار. قابىل بىلەن ھابىلدىن قالغان ئۆچمەنلىك ئۇدۇمى پات ـ پات سىلەرنى قىر ـ چاپقا قۇتۇرتىپ تۇردى. سىلەرنىڭ ئۆزۈڭلارنى ئاقلايدىغان باھانە ـ سەۋەبىڭلار ناھايىتى كۆپ. زېمىن ئەسلىي سىلەرنىڭ ــ ھەممىڭلارنىڭ ــ ھەممىزنىڭ، شۇنداقلا بارلىق جانلىقلارنىڭ ماكانى ئىدى، لېكىن سىلەر «مەن» نىلا ئويلىدىڭلار، «مەن» نى قۇدرەتكە ئىگە قىلىش ئۈچۈن بىرقانچە «مەن» نى «بىز» دەۋالدىڭلار. بۇ «بىز» قانداقتۇر بىرقانچە يۈز، مىڭ، يۈز مىڭ، ھەتتا مىليونلارغا ۋەكىل بولۇۋالدى. ئۇنىڭغا قارىمۇقارشى ياكى تەڭ تۇرىدىغان ئاشۇنداق «بىز» لەر بۇ زېمىننىڭ ھەممە يېرىدە خۇددى ياۋا ئوتقا، ئازغانغا ئوخشاش پەيدا بولۇشقا باشلىدى. بۇ «بىز» ۋاقتى

كەلگەندە باشقا «بىز» لەرنى، بارلىق جانلىقلارنى ئەرزىمەس نەرسە قاتاردا كۆردى، بەزىلەرنىڭ ھەتتا نەسلىنى قۇرۇتۇۋەتتى...

كېچە ئۆلتۈرۈلگەن بۆرىلەر.... ئالدىمدا سۈنايلىنىپ ياتقان جەسەتلەر... قان ـ ياش ئىچىدە قالغان قىشلاق.... كۆز ئالدىمدا تېز ـ تېز ئالمىشاتتى. بۇ كۆرۈنۈشلەرنى كۆيۈۋاتقان دەل ـ دەرەخلەردىن بوقسۇپ چىققان ئىس ـ تۈتەكلەر پات ـ پات سۈرەتسىز قارا كارتىنا بىلەن يېپىپ تۇراتتى.

كۆزلىرىمدىكى ئاچچىق، بوغۇزۇمدىكى ئاچچىق، يۈرىكىمدىكى ئاچچىق ھەممىسى بىرلىشىپ ئۆز كارامىتىنى كۆرسەتتى. مەن ئۆچ ئالماقچى بولدۇم، ئۆز ئەسلىدىن ئاينىغان، ئادەملىك تەبىئىتىنى يوقاتقان ئاشۇ مەلئۇنلاردىن ئۆچ ئالماقچى بولدۇم. يانچۇقۇمدىن بۆرىنىڭ سىگنىنى ئالدىم ـ دە، چوغنىڭ ئۈستىگە قويدۇم. سىگنىر پىژىلداپ سۈيى قېچىپ، ئاندىن تارتىلىپ قورۇلۇشقا باشلىدى. «مەن ئۇدۇم قىلدىم، ـــ دېدىم ئىچىمدە، ـــ بۇ شۇملۇقنى قىلغان قولۇڭلار چوقۇم مۇشۇ سىگنىردەك كىرىشىپ ـ تارتىشىپ قالىدۇ، مېڭەڭلار مۇشۇ سۈيى قاچقان سىگنىر كەبى قۇرۇيدۇ، پۈتۈن ئۇگەڭلاردىكى پەي ـ مۇسكۇللار ئۆز ئىقتىدارىنى يوقتىدۇ». مەن بۆرىگە تېڭىنىۋاتاتتىم، كۆك بۆرىنىڭ قۇدرىتىگە تېڭىنىۋاتاتتىم.

جاھان مەنزىلدە

مەن ئاجايىپ بىر روھىي يۆلەكنىڭ مەدىتى بىلەن ئورنۇمدىن تۇردۇم. قان ـ ياش، ئىس ـ تۈتەك قاپلىغان قىشلاقنى كەينىمدە قالدۇرۇپ، سەپىرىمنى داۋاملاشتۇردۇم. مەن قاچۇرۇۋەتكەن ھېلىقى بۆرىلەرنى ئىزدەپ تېپىش نىيىتىگە كەلدىم. مەن كونا ـ يېڭى قۇرۇقلۇقنىڭ خېلى جايلىرىنى

ئارىلىدىم، قەدىمكى ئۆتكۈرلەرگە كىردىم، ئۇلارنىڭ تاشقا ئويۇلغان مۇبارەك سۈرەتلىرىنى كۆردۈم ①، كۆزۈمگە سۈرتتۈم. توقسىغا ئىنسان بالىلىرىنىڭ بۆرىنى ئېمىۋاتقان كۆرۈنۈشلىرى چۈشۈرۈلگەن كەمەرنى ② بېلىمگە باغلىدىم. بۇ ئىرادە كەمىرى ئىدى. دەستىسىگە بۆرە سۈرتىسى چۈشۈرۈلگەن قامچىنى ③ قولۇمغا ئالدىم. بۇ مېنى ھەرگىز بوشاشتۇرمايدىغان ھەيدەكچى ئىدى. ئېگىرىگە بۆرە سىيماسى چۈشۈرۈلگەن ④ كۆك تۇلپارنى مىندىم. بۇ ئەركەكنىڭ قانىتى ئىدى. تېبىر دەرياسىنىڭ تىررىن دېگىزىغا قۇيۇلىدىغان جايدا ئىنسان بالىلىرىنى ئېمىتىۋاتقان ئانا بۆرىنىڭ ھەيۋەتلىك ھەيكىلىنى كۆردۈم. بۇ كەمىرىمدىكى ئويمىنىڭ چوڭايتىلغان ھەم مۇكەممەل شەكلى ئىدى. مەن بۇ ھەيكەل ھەققىدىكى ھېكايىنى ئاڭلىدىم: قەدىم ـ قەدىم زامانلاردا دەل مۇشۇ دەريا ساھىلىدا بىر دۆلەت بار ئىكەن. ئۇكىسى پادىشاھ ئاكىسىنى ئۆلتۈرۈپ تاجۇ تەختىنى تارتىۋاپتۇ، ئاندىن ئاكىسىنىڭ ئۇرۇق ـ جەمەتىنى قىرىپتۇ. پەقەت بىر جىيەن قىزلا ئامان قاپتۇ. جىيەن قىز ئۆمۈر بويى توي قىلمايدىغان مۇناخ بولۇشقا مەجبۇر قىلىنىپتۇ. لېكىن، ئويلىمىغان يەردە بۇ مۇناخ قىز قوشكېزەك پەرزەنت تۇغۇپتۇ. غەزەپلەنگەن پادىشاھ مۇناخ قىزنى ئۆلتۈرۈپ، ئىككى بالىنى دەرياغا تاشلىۋېتىپتۇ. بۇ بالىلارنى بىر چىشى بۆرە قۇتۇلدۇرۇۋېلىپ ئۆز سۈتى بىلەن بېقىپ چوك قىپتۇ... بالىلار چوك بولغاندىن كېيىن پادىشاھنى ئۆلتۈرۈپتۇ ۋە بۆرە ئۆزلىرىنى قۇتۇلدۇرۇۋالغان جايدا بىر شەھەر بىنا قىپتۇ. كېيىن ئاكا ـ ئۇكا ئىككىسى بۇ شەھەرنى قايسىسىنىڭ نامى بىلەن ئاتاش مەسلىسىدە ئارازلىشىپ قېلىپ ئاكىسى ئۇكىسىنى ئۆلتۈرۈپتۇ ۋە بۇ شەھەرنى ئۆزىنىڭ نامى بىلەن «رۇم» دەپ ئاتاپتۇ. كېيىن ئۇ خوتۇن ـ قىزلارنى قولغا

كەلتۇرۇش مەقسىتىدە قوشنا قەبىلە بىلەن ئۇرۇشۇپ مەغلۇپ بولۇش گىرداۋىغا كېلىپ قالغاندا، ئارىغا بىرنەچچە ئانا بۆرە كىرىپ ئۇلارنى ياراشتۇرۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن شەھەردە تىنچلىق ئورنىتىلىپ، بۇ شەھەر بۆرە شەھىرى دەپ ئاتىلىپتۇ[5].

بۇ ھېكايىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھەيكەلگە قاراپ خىيالغا چۆمدۇم. «قۇرئان» دىكى ھابىل ـ قابىل ـــ ئاكا ـ ئۇكا ھېكايىسى، ئىنسانىيەتتىكى تۇنجى قاتىللىق ۋەقەسىگە سەۋەبچى بولغان ھوقۇق ۋەسۋەسىسى ۋە قىز (ئىقلىمە) كاللامدىن يالت قىلىپ ئۆتتى. ھۇن، ئۇسۇن، قاڭقىل، تۈركلەر ئېلىدىمۇ، ئەرگىنە قۇندىمۇ، ئوغۇزخان مەنزىلىدىمۇ، موڭغۇل زېمىنىدىمۇ، مىسىر ۋە پارس دىيارىدىمۇ، فېن، گېرمان ۋە سلاۋىيان ئەللىرىدىمۇ، ھەتتا ئىندىيانلاردىمۇ ھەر قېتىملىق قېرىنداشلار قەتلىئامىدا بۆرىنىڭ يا ئانىلىق، يا ئاتىلىق ياكى يولباشچى سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىپ ئىنسانغا نىجاتلىق ئېلىپ كەلگەنلىكى ماڭا بىر ئىلاھىي قۇدرەتنى ئەسلەتتى. ئىنسان تەبىئىتىنىڭ چوڭقۇر يەرلىرىگە يوشۇرۇنغان يىرتقۇچلۇق ـــ قاتىللىق خۇسۇسىيەت ھەربىر قېتىم پارتلىغاندا، ئۇنىڭغا بەرھەم بەرگۈچى، ئۇنى چەكلىگۈچى، ئۇنى تىنچلىقا يېتەكلىگۈچى نېمە ئۈچۈن ھەر قېتىم بۆرە سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىدۇ؟ نېمە ئۈچۈن ئاشۇنداق يىرتقۇچلۇقنى چەكلىگۈچى، ئىنسان نەزىرىدە ھەم نىجاتكار، ھەم يىرتقۇچ ھېسابلىنىدۇ؟

دەرھەقىقەت، كۈچ ـ قۇدرەت ئىگىسى ئۇچۇنمۇ، قارشى تەرەپ ئۇچۇنمۇ ئىككى تەرەپلىمىلىككە ئىگە ئىكەن؛ خۇددى مۇھەببەت بىلەن نەپرەت، ياخشىلىق بىلەن يامانلىق، ئۆزىنى كۆزلەش بىلەن ئۆزگىگە بېغىشلاش روھى ھەربىر ئىنسان ئۈچۈن مۇكەممەل ھەمجەھەتلىك بولغانغا ئوخشاش.

مەن جاھان مەنزىلىدە ئۇلارنىڭ ئىز ـ نىشانلىرىنى

تاپتىم. بۆره بېشىنىڭ سۈرىتى چۈشۈرۈلگەن تۇغ ـ ئەلەملەر ⑥، ياغاچ ئويمىلار؛ بۆره سىيماسى چۈشۈرۈلگەن قېيىق ۋە تۇۋرۇكلەر، كۆكتىكى يۇلتۇزلار ئارىسىدا يۈرگەن بۆرىنىڭ سۈرىتى كەشتىلەنگەن رەخت ⑦، ئىندىيانلار قالدۇرغان ئۇچار بۆره رەسىملىرى ⑧، بۆره بىلەن ئىلاھ نامى تەڭ قوشۇلۇپ ئاتالغان مۇقەددەس ئىبادەتخانىلار ۋە بايراملار... ⑨ ماڭا ئۇلارنىڭ شانلىق ئۆتمۈشىدىن دېرەك بەردى. مەن يېراق ـ يېراق ئۆتمۈشلەردىكى ئانىلىق ـ ئاتىلىق ئەجدادلىرىمنىڭ ئىزناسىنى تاپقاندەك بولدۇم، ئىنسان ۋۇجۇدىدىكى باتۇرلۇق، قەيسەرلىك، مېھرىبانلىق، ھەمدەملىك، قان قېرىنداشلىق تۇيغۇسىنىڭ ئەسلي يىلتىزىنى، ئىلھامچىسىنى تاپقاندەك بولدۇم. يىلتىزداشلىق، زېمىنداشلىق، تەقدىرداشلىق بۇرچى قانلىرىمنى ئۇرغۇتتى.

مەن قۇياشقا قاردىم، ئاق تەنلىك قۇۋملارنىڭ قۇياش ئىلاھىنى بۆره نامى بىلەن قوشۇپ ئاتىغانلىقى⑩ ئېسىمگە چۈشتى، قۇياش ماڭا تېخىمۇ ھارارەتلىك بىلىندى. مەن يېيىلىپ ياتقان ئوتلاق، يەلپۇنۇپ تۇرغان ئورمانلارغا قاردىم، بەزىلەرنىڭ ئۇنىڭ ئىلاھىنىمۇ بۆره نامى بىلەن ئۇلۇغلىغانلىقى⑪ نەزىرىمنى تېخىمۇ كەڭلىككە تارتتى. يەنە بەزىلەرنىڭ ئاسمان ئىلاھىنى بۆره نامى بىلەن ئاتىغانلىقى⑫ كۆك ــ بۆره تەسەۋۋۇرىمنى تېخىمۇ بۇيۇكلەردە پەرۋاز قىلدۇردى. ئەقىل ـ پاراسەت ئىلاھى مىركورى بىلەن «قۇرئان» دا زىكىر قىلىنغان بۆره يۇلتۇزى ھەققىدىكى ئوخشاشلىق مېنىڭ تەپەككۇرۇمنى تېخىمۇ يۇكسەلدۇردى. ئاجايىپ بىر تۇيغۇ مېنى ئەسىر قىلىۋالدى. ئىنسانىنى قارا ئاغۇلۇقتىن يورۇقلۇققا، ھالاكەتتىن نىجاتكارلىققا، ئۇمىدسىزلىكتىن ئۇمىدۋارلىققا، چۈشكۈنلۈكتىن جۇشقۇنلۇققا باشلىغان شۇ ئۇزاق دەۋرلەردىكى قۇدرەتلىك روھ ــ بۆره روھى مېنى ئاجايىپ

هاياجانغا چۆمدۇردى.
بوينۇمغا ئېسىۋالغان بۆره ئوشۇقىنى هۆرمەت بىلەن سۆيدۇم، ماڭا كۇچ كىردى. بۇ ماڭا بۆره روهىدىن كىرگەن كۇچ ئىدى.

ئوۋچىنى قاچۇرۇش

مەن كېتىۋاتىمەن، بۆرىلەرنى ئىزدەپ كېتىۋاتىمەن... تۇيۇقسىز ئالدىمغا بىر ئوۋچى ئۇچراشتى. ئۇنىڭ بىر قولىدا مىلتىق، بىر قولىدا بۆره تېرىسى بار ئىدى. نېرى - بېرىسىنى ئويلىمايلا، ئۇنىڭ قولىدىكى بۆره تېرىسىنى تارتىۋالدىم. ئۇ ماڭا مىلتىقىنى تەڭلىدى، مەن ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماي بۆره تېرىسىنى يېيىندىم. مەن شۇ تاپتا ئۆزۈمچە بۆره قىياپىتىگە كىرگەنىدىم. ئۇ ماڭا پوپوزا قىلدى، مەن ئۇنىڭغا بۆرىلەرچە خىرىس قىلدىم؛ ئۇ مېنى مەنسىتمەي كۇلدى، مەن كۆڭلۈمدە ئۇنى ساراڭغا چىقاردىم. مەن ئۆزۈمنى گويا سىرتاردۇشلارنى هالاكەتتىن خەۋەرلەندۇرۇش ئۈچۈن كەلگەن ئۆتۈكەن بۆرىسى هېسابلايتتىم. مەن ئۇنىڭغا ۋارقىرىدىم: «سەن... سەنلەر هالاك بولۇش خەۋپىدە تۇرۇۋاتىسىلەر!» ئۇ تۇرۇپلا قالدى. ئۇ مېنى ساراڭغا چىقاردىمۇ ياكى ئاللىقانداق ۋەهىمىگە چۆمدىمۇ، بىلمىدىم، مىلتىقىنى ماڭا تەڭلىگىنىچە، كەينىگە داجىپ - داجىپ بىرئاز يىراقلىشىۋالغاندىن كېيىن كەينىگە بۇرۇلۇپلا قېچىپ كەتتى.

ئېگىز چوققىدىكى بۆره

مەن كېتىۋاتىمەن، بۆره تېرىسىنى يېپىنىپ كېتىۋاتىمەن، ئۆزۈمنى بۆره چاغلاپ، بۆره جامائىتىمنى ئىزدەپ كېتىۋاتىمەن. ئۇلارنىڭ ئىزلىرىنى بايقىسام پۇرىدىم، تىكەنلەرگە ئىلىنىپ قالغان يۇڭلىرىنى بايقىسام كۆزلىرىمگە سۈرتتۈم. ئۇلارنى ئەنە شۇنداق سېغىنىش ئىچىدە كېتىۋاتىمەن. ناهايەت بىر كۈنى

ئۇلارنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. گويا بىر ۋەھىي ئاڭلانغاندەك ۋۇجۇدۇم لەرزىگە كەلدى. يۈگۈردۈم، ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۈم. چاتقاللار پەشلىرىمگە ئېسىلدى، پەرۋا قىلمىدىم؛ ئۇچلۇق تاشلار چاپۇتلىدى، پىسەنت قىلمىدىم، يۈگۈردۈم، قۇلىقىم تۇتۇدە پەقەت بۆرىنىڭ ھۇۋلىشىلا !

ئاخىر مەن ئۇنى كۆردۈم، لېكىن ئۇ ناھايىتى تىك بىر چوققىنىڭ ئۈستىدە ئىدى. چوققىغا ياماشتىم، سىيرىلدىم، يەنە ياماشتىم، يەنە سىيرىلدىم، قانچە قىلساممۇ بولمىدى. ئاياغلىرىم يىرتىلدى، قوللىرىم قانىدى، كىيىملىرىم جۇل - جۇل بولدى، لېكىن مەن ئۇ تۇرغان يۈكسەكلىككە چىقالمىدىم. ئاخىر مەن ئۇ تۇرغان چوققىنى مەركەز قىلىپ پەستە ئايلىنىشقا باشلىدىم، خۇددى بۆرىلەر بىر چاغلاردا مېنى مەركەز قىلىپ ئايلانغاندەك ئايلاندىم، كۆزۈم ھامان ئۇ تۇرغان نۇقتىدا ئىدى. مەن چۆرگۈلەيتتىم، كاللامدىمۇ ئاجايىپ خىياللار چۆرگۈلەيتتى.

«ئەي بۆرە، — دەيتتىم ئىچىمدە، — سەن ئاشۇ يۈكسەكلىككە، ئۇنىڭدىنمۇ يۇقىرى يۈكسەكلىككە مەنسۇپ. سېنىڭ روھىڭ تاغ - ئورمانلارغا، ئاسمان، يۇلتۇزلارغا سىڭگەن. يىراق ئۆتمۈشلەردە ئاتا - بوۋام ساڭا سىغىنغان، مەن ھېلىھەم ساڭا سىغىنىمەن. مەن سەن بىلەن مۇڭداشقىلى كەلدىم، ئىچىمدىكىنى ئېيتقىلى كەلدىم...»

ھۇۋلاش

تۇيۇقسىز، بۆرە ھۇۋلىدى. ئۇنىڭ ھۇۋلىشى تولىمۇ مۇڭلۇق ئىدى. ئۇنىڭ مەن بىلەن ھال - مۇڭ بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشەندىم. «سەن مۇڭلىنىشقا ھەقلىق، — دېدىم ئىچىمدە، — دۇنيادا قايسىبىر جان ئىگىسى ساڭا ئوخشاش ئاۋۇال شۇنچە زامان ئۇلۇغلىنىپ، كېيىن مۇشۇنداق قارىلانغان ھاقارەتلىك تارىخنى باشتىن كەچۈرۈپ باققان؟ !»

بۆرىنىڭ ھۇۋلىشى تۇيۇقسىز ئۆزگەردى، ئۇنىڭغا بىرنەچچە بۆرىنىڭ ھۇۋلىشى قوشۇلدى. مەن بۇ ئاۋازلاردىن داد ـ پەريات ھېس قىلدىم. شۇنداق، ئۇ ئىنسانلارنىڭ ئۆزلىرىگە قىلغان ئادالەتسىزلىكلىرىدىن پەريات ئۇرۇۋاتاتتى. قەدىمدە ئىنسان بىلەن بۇ تەبىئەت دۇنياسىدا تەڭ ياشاپ، ئىنسانغا روھىي مەدەت ۋە ئۇلۇغۋارلىق بېغىشلىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ ئەمدىلىكتە قىرغىن قىلىنىش «مۇكاپاتىغا سازاۋەر» مۇ؟ مەن ئۇنىڭ داد ـ پەريادىنىڭ تېگىنى چۈشىنىۋاتىمەن: تەبىئەت دۇنياسىدا ئىنساندىن ماكان تالىشىدىغان، ئىنسانغا ھۇجۇم قىلىدىغان غالجىر تەبىئەتنى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىغا سىڭدۈرگەنمۇ ئەسلىي ئىتسان ئىدى. «نەسلىنى ياخشىلاش» دەيدىغان قانداقتۇر بىر غەلىتە ئىستەكنىڭ قۇترىتىشى بىلەن ئىتتنى ئۇنىڭ بىلەن چېتىشتۇرمىغان بولسا، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا ئىنسانغا ئۆچمەنلىك پەيدا بولارمىدى !؟

تۇيۇقسىز بۆرىلەرنىڭ ھۇۋلىشىدا بىر سۇر ئەكس ئەتتى. مەن قانداقتۇر بىر ۋەھىمە ئىچىدە قالدىم. ناھەق قارىلانغان، ناھەق جازالانغان بۆرىلەر ئەمدى ئىسيان كۆتۈرمەكچىمىدۇ، ئىنساندىن قىساس ئالماقچىمىدۇ؟... لېكىن بۆرىلەر ماڭا يوپۇرۇلۇپ كەلمىدى. دېمەك، بۇ ۋەھىمە ئىچىدە تۇرغان بۆرىلەرنىڭ ساداسى. ئۇلار ئىنساندىن ۋەھىمە ھېس قىلىۋاتىدۇ.

مەن ئەمدى بۆرىلەرنىڭ ھۇۋلاشلىرىدىن ئەنسىزلىك ھېس قىلدىم. ئۇلار ئۆزىدىن ئەنسىرەۋاتاتتى، ئىنساندىن ئەنسىرەۋاتاتتى. راست، بۆرىنىڭ نەسلىنى ئۆزگەرتىۋەتكەن ئىنسان ئەمدى ئۆز نەسلىنى ئۆزگەرتىشكە كىرىشىۋاتىدۇ. ئىككى جىنستىن ئەمەس، بەلكى تاق بىر جىنستىن پەيدا بولىدىغان (ياكى بولغان؟) ئىنسان ئىنسانىنى نېمە كويغا سالار؟ تەبىئەتنى نېمە كويغا سالار؟

بىر چاغدا بۆرىلەرنىڭ ھۇۋلاشلىرى كۈچەيدى، ئۇلارغا

نۇرغۇن ـ نۇرغۇن بۆرىلەرنىڭ ھۇۋلاشلىرى قوشۇلغاندىدى. تىلسىز تاغۇتاشلار خۇددى زۇۋانغا كەلگەندەك ئەكس سادا چىقاردى، بوران پەيدا بولدى. دەل ـ دەرەخلەر خۇددى ئۇلارنىڭ ئىسيانكار چۇقانىنى چاۋاك بىلەن ئالقىشلاۋاتقاندەك شالدىرلاشقا باشلىدى. گۇل ـ گىياھلار خۇددى ئۇلارنىڭ خىتابىنى تەستىقلاپ باش لىڭشىتىپ ئۇلگۈرەلمەيۋاتقاندەك؛ بۇلاق سۇلىرى شىرىلداۋاتقاندەك ئەمەس، خۇددى توختىماي پىچىرلىشۋاتقاندەك؛ كۆل سۇلىرى دەيدىغىنىنى ئەمدى ئىچىدە بىلىپ ياتماي، بىر ھەق گەپ قىلىش ئۈچۈن ئاغزىنى ئۆمەللەۋاتقاندەك؛ دەريا ـ دېڭىزلار تاشقىنلاپ مەيدىسىگە مۇشتلاپ سۆزلەۋاتقاندەك بىر ئەھۋال يۈز بەردى. مېنىڭ قېنىممۇ ئۇرغۇدى. مەنمۇ بۆرە بىلەن، بوران بىلەن، تەبىئەت بىلەن قوشۇلۇپ ھۇۋلاشقا باشلىدىم. مېنىڭ ھۇۋلاشلىرىمدا ھاياجانغا كەلگەن تەبىئەت بىلەن ئويغانغان ئىنسان تەبىئىتىنىڭ ھەمجەھەتلىكى ئەكس ئېتەتتى. مەن بۇ ھۇۋلاشلىرىمدا دۇنياغا خىتاب ياڭرىتىۋاتاتتىم: «بۆرىلەر ھۇۋلاۋاتىدۇ، ئىنسانلار، قۇلاق سېلىڭلار، بۆرىلەر ھۇۋلاۋاتىدۇ. ئۇ ئىنسانلارنىڭ ئەسلى بىر مەنبەدىن كەلگەن قان قېرىنداش ئىكەنلىكىنى جاكارلاۋاتىدۇ. ئۇ ئۆزلىرىنىڭمۇ، بىزنىڭمۇ، باشقا جانلىقلارنىڭمۇ بىر ماكانداش، كائىناتتا بىرلا ماكانداش ـــ بىرلا يەر شارىغا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى جاكارلاۋاتىدۇ. ئۇ، ئالەملىك تارتىشىش كۈچى قانۇنىيىتىنىڭ ھەممىگە، ھەممىگە ئورتاق ئىكەنلىكىنى جاكارلاۋاتىدۇ. ئۇ قىرغىن قىلىشمايلى دەۋاتىدۇ، قىرغىن قىلىشماڭلار دەۋاتىدۇ؛ ئۇ بۇ جاھاننى جەننەت قىلىدىغانمۇ ئىنسان، دوزاخ قىلىدىغانمۇ ئىنسان، دەۋاتىدۇ؛ ئۇ مەن بىر چاغدا مۇقەددەسلىكنىڭ ساھىبى ئىدىم، ئەمدى قارىلىنىپ ۋەھشىيلىكنىڭ سىمۋولى قىلىنىپ قالدىم. ئىنسان ھېلىھەم ئۇلۇغۋارلىقنىڭ ساھىبى، لېكىن ئاينىۋاتقان تەبىئىتى تۇپەيلى بەلكىم بىر كۈنى غالجىرلىقنىڭ تىمسالى بولۇپ

قېلىشى مۇمكىن، دەۋاتىدۇ.

بۆرىلەر ھۇۋلاۋاتىدۇ، ئەي ئىنسانلار، بۆرىلەر ھۇۋلاۋاتىدۇ، ھەربىر بۆرە ئۆزىگە خاس ئاۋازدا ھۇۋلاۋاتىدۇ، لېكىن بىر خىل ئاھاڭدا ھۇۋلاۋاتىدۇ، مەنمۇ ئۆزۈمگە خاس ئاۋازدا ھۇۋلاۋاتىمەن، تەبىئەت قۇلاق سېلىۋاتىدۇ، سىلەرمۇ قۇلاق سېلىڭلار، ئەي ئىنسانلار...»

ئويغىنىش

ئويغاندىم، قارىسام چىدىر ئىچىدە يېتىپتىمەن. مېنى بۆرىلەر چىدىر ئىچىگە ئەكېلىپ قويىدىمۇ ياكى ئەسلىدىمۇ چىدىردىن چىقماي چۈش كۆردۈممۇ، بىلەلمىدىم. چاڭغىراقتىن كۆككە قارىغىنىمدا چىدىر ماڭا كومزەكتەك، خۇددى جەسەت كۈلى قاچىلانغان كومزەكتەك[13] بىلىندى. مەن ئېڭەك، بوينۇمدىكى تەرلەرنى سۈرتۈۋېتىپ سىرتقا چىقتىم. كۆككە تىكىلدىم، يىراق ـ يىراقلارغا قارىدىم. بۇ چاغدا ئاسمان زېمىننى ئوراپ تۇرغان ئايلانما ئېتىكى بىلەن ماڭا ئىنتايىن زور چىدىردەك بىلىندى. «مەن چىدىر ئىچىدە ياشاۋاتىمەن... بىز چىدىر ئىچىدە ياشاۋاتىمىز» دېدىم ئۆز ـ ئۆزۈمگە پىچىرلاپ. مەن گەپ قىلغاندەك تۇراتتىم، لېكىن ئاۋازىم قۇلىقىمغا ھۇۋلىغاندەك بىلىندى. مەن كىم ئىدىم؟ كىم بولدۇم؟ كىم بولىمەن؟... بىز كىم ئىدۇق؟ كىم بولدۇق؟ كىم بولىمىز؟... قاتمۇقات سوئاللار ئىچىدە بېشىم ئېسەنگىرەپلا قالدى. مەن بېشىمنى چايقىۋەتتىم. ئۆزۈمنى سەل ئازادىلىككە ئىگە قىلىش ئۈچۈن ناخشا توۋلاشقا باشلىدىم.

يۇرتۇمنىڭ خەۋىرىنى بىلەمسەن، ئېيتقىن ماڭا،
قارا باشىم قۇربان بولسۇن بۆرەم ساڭا[14].

...

ناخشام چەكسىزلىكلەردە پەرۋاز قىلدى، قۇشلار چۇرۇقلاشلىرى بىلەن تەڭكەش بولدى؛ ناخشام كەڭلىكلەرگە تارىلىشقا باشلىدى، تاغۇتاشلار ئەكس سادا ياندۇردى...

مەن خىيالدىن ئويغاندىم، مەن ئويغاندىم، ئەي ئىنسانلار...

ئىزاھلار:

بۇ مۇھاكىملىق نەسرنى يېزىشتا، دوكتور ئەسئەت سۇلايمانىنىڭ «ئۇيغۇر توتېم مەدەنىيىتى» ناملىق ئەسىرى بىلەن ئامېرىكىلىق تۇنمان.ل.توۋېرنىڭ «بۆرىنىڭ پاراسىتى» ناملىق ئەسىرىدىن ئالغان يىپ ئۇچى ۋە ئىلهاملىرىم ئاز بولمىدى. مەن بۇ يەردە ئۇ ئىككى ئاپتورغا ئالاهىدە رەهمىتىمنى بىلدۇرۇش بىلەن بىللە، تۆۋەندىكى ئىزاهاتلارنى كۆپرەك «ئۇيغۇر توتېم مەدەنىيىتى» دىن ئالغانلىقىمنى هەم شۇ كىتابتا كۆرسىتىلگەن مەنبە بويىچە تەرجىمەنلىكىمنى ئوقۇرمەنلەرنىڭ سەمىگە سىلىپ قويماقچىمەن.

① «فرانسىيەنىڭ دوردوگنې خارابىسى ۋە ئىسپانىيەنىڭ ئالتامىرا قىيا تاشلىرىدىن تېپىلغان هايۋانات رەسىملىرى ئىچىدە، كۆزگە ئالاهىدە چېلىقىدىغىنى بۆرە ئوبرازى ئىدى»، «ئۇنىڭدىن باشقا، لامادېلېنې ۋە گوردان ئۆڭكۇرلىرى خارابىلىرىدىمۇ بۆرە رەسىمى ئاساسىي سالماقنى ئىگىلىگەن» (سېن جياۋۇ: «توتېم سەنئەت تارىخى»، 1987 ـ يىلى، خەنزۇچە نەشرى، 52 ـ، 53 ـ، 57 ـ بەتلەر).

«ئۇيغۇر توتېم مەدەنىيىتى» ناملىق كىتابنىڭ 210 ـ، 211 ـ، 213 ـ بەتلىرىدە باركۆل تەۋەسىدىن بايقالغان قىيا تاش رەسىملىرىدىكى بۆرە ئوبرازلىرىنىڭ سۈرەتلىرى بېرىلگەن.

② «سوۋېت ئىتتىپاقى ئارخېئولوگلىرى موڭغۇلىيە تەۋەسىدىن بىر ئىبادەتخانا خارابىسىنى قازغاندا بىر كەمەر تېپىلغان. كەمەر توقسىغا بىر ئانا بۆرىنى تۆت تۇرۇك ئوغۇل بالا ئېمىپ تۇرغان كۆرۈنۈش چۇشۇرۇلگەن» (ئابدۇكېرىم راخمان: «ئۇيغۇر فولكلورى هەققىدە بايان»، 462 ـ بەت).

③ «ئالتاي تاغلىرىنىڭ مەركىزىي ئاسىياغا تەۋە قىسمىدىن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 6 ـ، 7 ـ ئەسىرلەرگە تەئەللۇق تۇركىي

خەلقلەرگە ئائىت بىر قورغان تېپىلغان. قورغاندىن چىققان بىر قامچا دەستىسىگە ئوچ بوّرە بېشى ئويۇلغان» («مىراس» ژۇرنىلى 1993 ـ يىللىق 1 ـ سان، 62 ـ بەت؛ ئەسلىي مەنبە «سوۋېت تۇركلوگىيەسى» ژۇرنىلى رۇسچە، 1987 ـ يىللىق سانلىرى، 68 ـ بەت).

④ «بوّرە توتېم مەدەنىيىتى» ناملىق كىتابنىڭ 203 ـ بېتىگە ئالتاي ۋە مىنىسكىي ئويمانلىقىدىن تېپىلغان ئات جابدۇقلىرىغا ئويۇلغان بوّرە بېشىنىڭ ئوبرازى چۈشۈرۈلگەن سۈرەت بېرىلگەن.

⑤ «توتېم مەدەنىيىتىگە دائىر 100 ھېكايە»، خۇنەن نەشرىياتى، 1991 ـ يىلى، خەنزۇچە نەشرى، 43 ـــ 45 ـ بەتلەر. H. M. باتۇنىنىڭ قاتارلىقلار: «ئەپسانىلەر لۇغىتى»، 188 ـــ 190 ـ بەتلەر، M .بېسسون: «توتېمىزم»، كەيمېرىج كىتابخانىسى، 1932 ـ يىلى، خەنزۇچە نەشرى، 75 ـ بەت.

⑥ «تۇركلەر ئوّزىنىڭ نەسلىنىڭ بوّرە ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قالماسلىق ئۈچۈن، بايرىقىغا ئالتۇن رەڭلىك بوّرە بېشىنىڭ رەسمىنى چۇشۇرگەن». («جۇنامە. يات ئەللەر تەزكىرىسى. تۇركلەر ھەققىدە قىسسە»، 50 ـ جىلد). «رىملىقلار ئىشلەتكەن بەش خىل ھەربىي بايراقنىڭ بىرىنچىسىگە بوّرە بېشى رەسمى، قالغانلىرىغا ئات، ياۋا توڭگوز، بۇركۇت ۋە كالا باشلىق، ئادەم تەنلىك غەيرىي مەخلۇقلارنىڭ رەسمى چۇشۇرۇلگەنكەن» (سېن جياۋۇ: «توتېم سەنئىتى تارىخى»، 7 ـ بەت).

⑦ «ھۇن دەۋرىگە ئائىت مۇقەددەس بوّرە كوّكتە ۋە يۇلتوزلار ئارىسىدا. ئاستى رەخت، ئۇستى كەشتە بىلەن زىننەتلەنگەن يەنە بىر بوّرە ئوبرازى» (ئە.سۇلايمان: «ئۇيغۇر توتېم مەدەنىيىتى»، 206 ـ بەت. 22 ـ رەسىم).

⑧ «كۆاكىنتال ئىندىيانلىرى سەنئىتىدە تەسۋىرلەنگەن ئۇچار بوّرە» (ئە.سۇلايمان: «ئۇيغۇر توتېم مەدەنىيىتى» 228 ـ بەت، 32 ـ رەسىم).

⑨ H.M .باتۇنىنىڭ قاتارلىقلار تەرىپىدىن تۇزۇلۇپ 1985 ـ يىلى بېيجىڭدا خەنزۇچە نەشر قىلىنغان «ئەپسانىلەر لۇغىتى» نىڭ 188 ـ بېتىدە، ئافېنا شەھەر ئەتراپىدا ئاپوللو لۇكېيوس ئىبادەتخانىسى بار. لۇكېيوس (بوّرىدىن تۇغۇلغان) دېگەن بۇ ئاتاق

ئاپوللوغلا ئەمەس، زېۋسكىمۇ ئىشلىتىلگەن. ئاركادىيەدە زېۋىس لۇكېيوسنى خاتىرىلەش ئۈچۈن ئۆتكۈزۈلىدىغان بايرام «لۇكېيوس بايرىمى» («بۆره بايرىمى» دېيىلىدۇ). بۇنداق بايرام ئارگېس ۋە تېسالىيەلەردىمۇ بار، دەپ كۆرسىتىلگەن.

⑩ «يۇنان ۋە رىم ئەدەبىياتىدىكى هەممىگە تونۇشلۇق بولغان قۇياش ئىلاهى ئاپوللونىڭ باشقىچە ئاتىلىشى ‹بۆره› بولۇپ، ئۇنىڭ يەنە ‹بۆرىدىن تۇغۇلغان›، ‹بۆره سۈپەتلىك ئاپوللو› دېگەن ناملىرى بار». («دىن ئېنسىكلوپېدىيەسى»، نيۇ ـ يورك ماكمىللان نەشرىياتى، 1987 ـ يىلى، ئىنگلىزچە نەشرى، 15 ـ توم، 431 ـ ، 432 ـ بەتلەر).

⑪ «قەدىمكى رىمدىكى ئورمان ۋە ئوتلاق ئىلاهى فائۇنۇسنىڭ يەنە بىر ئىسمى لۇپېركۇس بولۇپ، ئۇنىڭ لاتىن تىلىدىكى مەنىسى ‹بۆره› ئىدى» (H.M.باتۇننىك: «ئەپسانىلەر لۇغىتى»، سودا نەشرىياتى، 1985 ـ يىلى، خەنزۇچە نەشرى 189 ـ بەت).

⑫ «قەدىمكى رىمدىكى سىگنا بۆرىگە ۋەكىللىك قىلىدىغان ئاسمان ۋە زېمىن ئىلاهى ئىدى» («دىن ئېنسىكلوپېدىيەسى»، 15 ـ توم، 431 ـ ، 432 ـ بەتلەر) (10 ـ ، 11 ـ ، 12 ـ ئىزاهلار، ئە.سۇلايمانىنىڭ «ئۇيغۇر توتېم مەدەنىيىتى» ناملىق كىتابىنىڭ 29 ـ بېتىدىن ئېلىندى).

⑬ «قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا ‹چېدىر› سۆزى ‹دۇم كۆمتۇرۇلگەن كومزەك، مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ... قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدىكى بۇددىزم ئەسەرلىرىدە بۇ سۆز ‹كومزەككە قاچىلانغان جەسەت كۈلى، دېگەن مەنىدە ئىشلىتىلگەن... چېدىر ئۆيلەر قەدىمكى ئەجدادلىرىمىزنىڭ كۆك تەڭرىگە ئېتىقاد قىلغان دەۋرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك. قەدىمكى ئۇيغۇرلار ئۆزلىرىنىڭ تەبىئەتنى ئۇلۇغلاش ئاساسىدىكى ئىپتىدائىي ئېتىقادىدا كۆك (ئاسمان) نى گويياكى دۇم كۆمتۇرۇلگەن كومزەكتەك يەرنى قاپساپ تۇرغان ئىلاهىي كۈچ، دەپ تەسەۋۋۇر قىلاتتى» (ئا.راخمان، ر. هەمدۇللا، ش.خۇشتار: «ئۇيغۇر ئۆرپ ـ ئادەتلىرى»، 57 ـ بەت).

⑭ «دەدە قۇرقۇت داستانى» دىن ئېلىندى.

2003 ـ يىلىدىن 2004 ـ يىلىغىچە

مەردانە ياشا، بالام

ئاڭلىدىم، ئىش ئورنۇڭدىن قالدۇرۇلۇپسەن، بالام.

لېكىن، مەيۈسلەنمە. سەن: «كۈندە ئەتىگەندە ئىدارىگە بارىمەن، كەچتە ئۆيگە قايتىمەن، كۈنۈم شۇ تەرىقىدە ئۆتىۋېرىدۇ» دەپ ئويلىغانمىدىڭ؟ ھاياتنىڭ ھەمىشە بىر خىل رەۋىشتە ئۆتمەيدىغانلىقىنى مەن دېمىسەممۇ، ھازىر سەن دۇچ كەلگەن رېئاللىق ساڭا دەپ بولدى. راست، رېئاللىق ساڭا كۈلۈپ قارىمىدى، لېكىن سەن رېئاللىققا كۈلۈپ قاراشنى ئۆگىنىۋال، ئاچچىق كۈلسەڭمۇ مەيلى، ھېچبولمىغاندا ئۇنىڭدىن ئاچچىق ساۋاقنى يەكۈنلىۋالارسەن. مەن ئوڭۇشسىزلىقتا ئۇچرىغاندا، دادام ئەجەب كۈلۈشنىڭ گېپىنى قىلىپ يۈرىدۇغۇ، دەپ ئەجەبلىنىۋاتامسەن؟ بۇنىڭغا جاۋابىم مۇنداق:

كۈلكە ــ ھاياتقا مۇھەببەت قوزغايدىغان ئامىل؛ كۈلكە ــ بوشاشقانغا كۈچ بەرگۈچى.

بىر چاغلاردا ساڭا، ئىنسانغا تۇغۇلۇشىدىمۇ يىغا، ئۆلۈشىدىمۇ يىغا ھەمراھ بولىدۇ، پەقەت ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇقىدىلا كۈلكە ھەمراھ بولۇشى كېرەك، دېگەنىدىم. بۇ «ئىنسان مەۋجۇتلا بولۇپ تۇرىدىكەن، كۈلۈپ ياشىشى، ئۆزىنى خۇشال تۇتۇشى كېرەك» دېگىنىم. ئىنسان خۇشاللىققا موھتاج، سەنمۇ شۇنداق، ھەممەيلەن شۇنداق. خۇشخۇي، خۇشال يۈرىدىغان ئادەملەرگە قارا، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا ئادەملەر نېمانداق جىق، ئۇلارغا ئەگىشىدىغانلار نېمانداق كۆپ. چۈنكى، ئۇلار

ئۆزلىرىنىڭلا ئەمەس، باشقىلارنىڭمۇ خۇشاللىقىغا بولغان ھېرىسمەنلىكىنى قاندۇرىدۇ. دەردمەنلەر كۆپىنچە تەنھالىق ئىچىدە قالىدۇ، مەن سېنى تەنھالىق ئىچىدە قالدۇرماسلىق ئۈچۈن بۇ خەتنى يېزىۋاتىمەن، بالام.

تەنھالىقتا ئولتۇرىۋەرسەڭ، دەرد چېكىۋەرسەڭ، بېشىڭنى كۆتۈرەلمەي قالىسەن. بېشىڭنى كۆتۈر، ئەتراپىڭغا باق، ساڭا ئىلھام ۋە مەدەت بېغىشلايدىغان نەرسە ئەتراپىڭدا كۆپ. شوتلاندىيە باتۇرىنىڭ مۇنۇ ھېكايىسىنى ئاڭلىغانمىدىڭ: ئۇ دۇشمەن بىلەن ئېلىشىپ يېڭىلىپتۇ، تەڭسىز جەڭدىن قۇتۇلۇپ چىقىپ بىر ئەسكى ئۆيگە كىرىپ يوشۇرۇنۇپتۇ. ئۇ ئويلاپتۇ، دۇشمەنلىرىنى ئويلاپتۇ، ئۆزلىرىنى ئويلاپتۇ، ئۆزىنى ئويلاپتۇ، قايتا ـ قايتا يېڭىلگىنىنى ئويلاپتۇ. ئويلا ـ ئويلا، ئوي ـ خىيالىنىڭ ئاخىرىغا چىقالماي، ئاخىر چارچاپ ئۇخلاپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەن ئەسكى ئۆيگە كۈن چۈشكەندە كۆزىنى ئېچىپتۇ، قانداقتۇر بىر خىل ئۇمىدسىزلىك ۋە گاڭگىراش ئىچىدە ئەتراپىغا قاراپتۇ، تورۇسقىمۇ قاراپتۇ. تورۇستا لەيلەپ تۇرغان بىر تال تور ئۇنىڭ دىققىتىنى تارتىپتۇ. ئۆمۈچۈك تور تارتىۋاتقانكەن، بىر قېتىم تارتىپتۇ، لېكىن قاملاشمايتۇ؛ ئىككى قېتىم تارتىپتۇ، يەنە بولمايتۇ؛ ئۈچ قېتىم، تۆت قېتىم، بەش قېتىم، ھەتتا ئالتە قېتىمدىمۇ تور يەنە ئۈزۈك پېتى تورۇستا لەيلەپ تۇرۇپتۇ. ئۇ ئۆمۈچۈك يەتتىنچى قېتىم يەنە ئەجىر قىپتۇ، بۇ قېتىم ئۇ مەقسىتىگە يېتىپتۇ: تور ئىككى تال چەنزىنىڭ ئوتتۇرىسىغا رەسمىي تارتىلىپتۇ. شوتلاندىيە باتۇرى ئۆمۈچۈكتىن كۆزىنى ئۇزمەي ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپتۇ ۋە شۇ تۇرغىنىچە نۇرغۇن يىللار كۈرەش قىلىپ، ئاخىر ئەركىن شوتلاندىيەنىڭ پادىشاھى بولۇپتۇ.... ئۇ ئۆمۈچۈكتىن نېمىنى بايقىغان، بىلەمسەن، بالام؟ ئۇ چىدام،

غەيرەتنىڭ نېمىلىكىنى بايقىغان ! ئىرادىنىڭ نېمىلىكىنى بايقىغان ! ئۆمۈچۈك تەكرار مەغلۇبىيەت ئالدىدا روھسىزلانمىغان، بەل قويۇۋەتمىگەن، نييىتىدىن يانمىغان، ئاخىر مەقسىتىگە يەتكەن.

شۇڭا، مەن ساڭا ئاۋۋال: «مەيۇسلەنمە، روھسىزلانما» دەپ نەسىھەت قىلىۋاتىمەن، بالام.

ئەمدى ساڭا دەيدىغىنىم: ھاياتلىق يولۇڭنى مەردانىلىك بىلەن داۋاملاشتۇر.

ھاياتلىق يولى پايانداز سېلىنغان شاھانە يول ئەمەس. بۇ يولنىڭ پۈتلىرىڭنى قانىتىدىغان ئۇچلۇق شېغىل ـ تاشلىرى بار، تاپىنىڭغا سانجىلىدىغان شوخا ـ تىكەنلىرى بار، ئۈستباشلىرىڭغا چاچرايدىغان لاي ـ پاتقاقلىرى، دىققەت قىلمىساڭ، موللاق ئاتقۇزۇۋېتىدىغان ئوي ـ ئازگاللىرى بار.

ئېھتىياتچان بول، لېكىن بىقارار بولما. دەرھال قارار چىقىرىش زۆرۈر بولغان چاغلاردا، «كۆمسەم پىشارمىكىن، ياپسام تۈتارمىكىن» دەپ تولا ئىككىلىنىپ پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويما.

ھوشيار بول، لېكىن زىنھار گۇمانخور بولما. گۇمان ئىمانىنى قاچۇرىدۇ. بۇ «زىيادە گۇمانلىنىپ ئىشەنچنى يوقىتىپ قويما» دېگەنلىك؛ بۇ «قىلغىلى بولمايدۇ، دېگەننى ئويلىماي، قانداق قىلسا بولىدۇ؟ دېگەننى كۆپ ئويلا» دېگەنلىك.

سوغۇق قانلىق بىلەن ئويلا، لېكىن خىيالىپەرەس بولما؛ غايىلىك بول، لېكىن قۇرۇق ئارزۇ بىلەن چۈشلىپ قالما. پىكىرلىك بولۇش بىلەن قۇرۇق خىيالنىڭ پەرقى پەقەت ئۇنىڭ ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولۇش ـ بولماسلىقىدىلا.

ئېھتىياتچانلىق بىلەن تەۋەككۈلچىلىك قارىماقا قارىمۇقارشىدەك تۇرسىمۇ، لېكىن ئىككىسىنىڭ ھەمجەھەتلىكى

ھەرقانداق ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرالايدۇ. مەن ئۇ ئىككىسىنى ئاستىنقى چىش بىلەن ئۈستۈنكى چىشقا ئوخشىتىمەن. ئاستى ـ ئۈستى چىش تەڭ ھەربىرىكەتكە كەلمىگۈچە، ھېچنېمىنى چىشلەپ يېگىلى بولمايدۇ.

بالام، بۇ دۇنيا رىقابەت دۇنياسى، ئاجىزلار ھامان شاللىنىدۇ، كۈچلۈكلەر مۇقەررەر تاللىنىدۇ، لېكىن ئاجىزلىقمۇ، كۈچلۈكلۈكمۇ نىسپىي بولىدۇ. ئاجىز ئاجىزلىقىغا تەن بەرمەي تىرىشىۋەرسە، كۈچلۈككە ئايلىنىدۇ؛ كۈچلۈكلەر كۈچلۈكلۈكىگە قانائەت قىلىپ بىر ئىزدا توختاپ قالسا، ئاجىزلىشىپ كېتىدۇ. مەسىلە تىرىشىشتا، توختىماي تىرىشىشتا، سەن ھازىر ئۆزۈڭنى ئاجىز چاغلاۋاتسەن، لېكىن سەن راستلا ئاجىزمۇ؟

دېڭىزچىلارنىڭ بىر ھېكايىسى ئېسىمگە كېلىۋاتىدۇ، ئاڭلاپ تۇر:

دېڭىزدا بىر ماتروس كاپىتان بىلەن قىزىرىشىپ قاپتۇ، كاپىتان غەزەپلىنىپ ئۇ ماتروسنى پاراخوتتىن قوغلىۋېتىپتۇ. بۇ چاغدا قىرغاق تېخى يىراق ئىكەن. ماتروس بىر قولۇاققا ئولتۇرۇپ كومپاس بويىچە بەلگىلىۋالغان نامەلۇم قىرغاققا قاراپ ئۈزۈپتۇ، ئۇ يول بويى نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئويلاپتۇ، ئۆزىنىڭ قاراپ تۇرۇپ ئىشتىن ئايرىلىپ قالغىنىغا ئىچى ئېچىشىپتۇ. بىرھازادىن كېيىن دېڭىزدا دولقۇن كۆتۈرۈلۈپ ئۇنىڭ قولۇنقىنى ئاغدۇرۇۋېتىپتۇ. ئۇ قىرغاققا قاراپ ئۈزۈپتۇ، دولقۇن بىلەن ھەپىلىشىپ بەزىدە چۆكۈپتۇ، بەزىدە لەيلەپتۇ، ئاشۇنداق چۆكۈشلەرنىڭ بىرىدە تۇيۇقسىز دېڭىز ئاستىدىن بىر نېمە بايقاپتۇ. شۇ ھامان ئۇنىڭغا مۇنداق بىر خىيال كەپتۇ: «مۇشۇ چۆككىنىمچە بېرىپ ئۇنى قولۇمغا ئېلىپ باقاي، يا ئۆلۈم، يا كۆرۈم». ئۇ غەيرەت بىلەن دېڭىز ئاستىغا شۇڭغۇپ

هېلىقى نەرسىنى قولىغا ئېلىپ قارىسا، ئۇ ئالامەت يوغان بىر گۆھەر ئىكەن. ئۇ گۆھەرنى قولىغا ئېلىپ سۇ ئۈستىگە ئۆرلەپتۇ. كەينى ـ كەينىدىن ئۇرۇلغان دولقۇنلار ئۇنى ئالغا سىلجىتىپ قىرغاققا چىقىرىپ قويۇپتۇ. ئۇ شۇ گۆھەر بىلەن كاتتا بايغا ئايلانغاندىن كېيىن، كىشىلەر ئۇنى زىيارەت قىلىپ كەپتۇ. ئۇ چوڭقۇر ئويلانغان هالدا: «مەن ئالدى بىلەن كاپىتانغا رەھمەت ئېيتىمەن. ئەگەر ئۇ مېنى قوغلىۋەتمىگەن بولسا، ماڭا ئۇنداق دېڭىزدا ئۇزۇش پۇرسىتى بولمىغان بولاتتى؛ ئاندىن مەن دولقۇنلارغا رەھمەت ئېيتىمەن، دولقۇنلارنىڭ زەربىسى بولمىسا، دېڭىز ئاستىغىمۇ چۆكمەيتتىم، گۆھەرگىمۇ ئېرىشەلمىگەن بولاتتىم؛ يەنە شۇ دولقۇنلارنىڭ ياردىمى بولمىغان بولسا، قىرغاققىمۇ يېتەلمىگەن بولاتتىم. مەن پۇرسەت دېگەنىنىڭ نېمىلىكىنى ئەمدى بىلدىم. پۇرسەت ــ كېمىدىن هەيدىلىش ئىكەن» دەپتۇ.

بۇ هېكايىدىن نېمىنى چۈشەندىڭ، بالام؟ ئادەم غەيرەت ــ شىجائىتىنى يوقاتمىسا، تەۋەككۈلچىلىك روهىنى يوقاتمىسا، ئۈنۈمگە پۇرسەت هامان تېپىلىدۇ. تىرىكچىلىك پۇرسىتى، مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش پۇرسىتى هەممىلا جايدا بار. ئۇ پەقەت تىرىشچانلارغىلا مەنسۇپ، جۇشقۇنلارغىلا مەنسۇپ. يىگىرمە يىللاپ ئوقۇپ مۇقىم ئىش ئورنى تاپالمىسىمۇ، ئۆزىنى تاشلىۋەتمەي، مەكتەپتە ئۆگەنگەن چەت ئەل تىلى بىلىمى بويىچە كۇرس ئېچىپ بېيىپ كەتكەنلەرنىمۇ كۆرۈۋاتىسەنغۇ؟ مۇقىم ئىش ئورنىنى ئۆزلۈكىدىن تاشلاپ، ئۆز ئالدىغا ئىگىلىك تىكلەپ كۇندىن ـ كۈنگە رونىق تېپىپ كېتىۋاتقانلارنىمۇ كۆرۈۋاتىسەنغۇ؟ دېمەك، جەمئىيەتتە كېمىدىن ھەيدەلگەنلەرمۇ بار، كېمىدىن ئۆزلۈكىدىن ئايرىلغانلارمۇ بار، كېمىگە يېقىن يولىيالمىغانلارمۇ بار، لېكىن هەممىسى

ياشاۋاتمدۇ، سەنمۇ ياشىشىڭ كېرەك، لېكىن مەردانە ياشىشىڭ كېرەك.

كىشىلەرنىڭ كۆزىگە تەلمۈرمە، دۇنيادا تەمەخورلۇقتىن يامان نەرسە يوق. «ھەق شەيدۇللا» دەپ قول سوزغان كىشىلا دىۋانە ئەمەس، يەنە تەمەخورمۇ ئەڭ چوڭ دىۋانە، لېكىن ئۇ ئۆزىنى سېپتا نىقابلىۋالغان دىۋانە.

خۇشامەتچى بولما، ئۇ قەدىر ـ قىممىتىڭنى يوقىتىدۇ. قەدرىنى يوقاتقان ئادەم غۇرۇرىدىن ئايرىلىدۇ. غۇرۇرسىز ئادەم ـــ ئۇستىخانسىز قۇرت. لۆمشۈك نىجاسەت قۇرتى ھامان كىشىلەر ئايىغىدا يانجىلىشقا مەھكۇم.

دوستلۇققا خىيانەت قىلما. بەزىدە سەممىيلىك ھارامزادىلىكىڭ، سادىقلىق قارا نىيەتلىكلىكىڭ زەربىسىگە ئۇچرىسىمۇ، لېكىن سەممىيلىك، ساداقەتلىك ھامان ئالتۇنغا ئوخشايدۇ، ئۇ توپا ـ چاڭ ئاستىدىمۇ ئۆزىنىڭ قىممىتىنى يوقاتمايدۇ.

دۇنيادا ئۆزىنى ئويلىمايدىغان ھاياتلىق ئىگىسى بولمايدۇ. بۇنى ياشاش زۆرۈرىيىتى بەلگىلىگەن، لېكىن بۇ تۈپەيلى ھەرگىز شەخسىيەتچى بولۇپ قالما. بارلىق ئىشتا ھېچكىمگە، ھېچنېمىگە ئېتىبار بەرمەي ئۆزىنىلا ئويلاش، ئۆز مەنپەئەتىنىلا ئويلاش ئادەمنى كىشىلەر نەزىرىدىن چۈشۈرۈۋېتىدۇ. ئىنتايىن شەخسىيەتچى ئادەم ئوڭۇشسىزلىققا دۇچ كەلگەندە ياماڭ يولدا ماڭماي قالمايدۇ. بۇ ئۇنىڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان نەپسانىيەتچىلىكىڭ ئاقىۋىتى، شۇڭا نەپسانىيەتچىلىكىڭ قۇلى بولۇپ قالما. نەپسانىيەتچىلىك چىرمىۋالغان ئادەم خۇددى بوينى باغلاقلىق ئىت، كۆرگەنگە كاڭشىپ قاۋايدىغان، بىر تال سۆڭەك تاشلاپ بەرسە توختايدىغان؛ باغلاقتىن قويۇپ بەرسە، قىلچە گۇناھى يوق ئادەمنىڭ پاچىقىدىن چىشلەيدىغان.

توغرا يولدىن ئازما، مەلئۇنلۇق يولىغا ماڭما، مەيلى ئەڭ يېقىن ئادىمىڭ ئۇ يولدا ماڭغان بولسىمۇ، مەيلى ئەڭ ئىشەنگەن ئادىمىڭ ئۇ يولدا ماڭغان بولسىمۇ، ھەتتا ئەتراپىڭدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇ يولدا ماڭغان بولسىمۇ. كۆپچىلىك ئېيتقان سۆزنىڭ ھەرقاندىقىنىڭ دۇرۇس بولۇپ كېتىشى، كۆپچىلىك ماڭغان يولنىڭ ھەرقاندىقىلا توغرا بولۇپ كېتىشى ناتايىن. دۇنيادا نۇرغۇن توغرا يوللار ئەڭ دەسلەپتە ئىنتايىن ئاز ئادەملەرنىڭ مېڭىشى بىلەن ئېچىلغان. ئېسىڭدە بولسۇن، بۇ يەردە دېيىلمۇاتقان «كۆپچىلىك» ئىنسانىيەت ئۇقۇمىنىڭ ئالدىدا يەنىلا زەررىچە نەرسە.

ماڭغان يولۇڭ توغرا بولسىلا، مەيلى ئۇ يولدا ماڭغانلار ئاز بولسىمۇ، ھەتتا بولمىسىمۇ، يولۇڭدىن يانما. ئون ئادەم قارشى چىقسىمۇ مەيلى، يۈزى قارشى چىقسىمۇ مەيلى، ئەتراپىڭدىكىلەرنىڭ ھەممىسى قارشى چىقسىمۇ مەيلى، توغرا يولۇڭدىن ھەرگىز يانما. مەيلى ئۇ بارسا كېلەر يول بولسىمۇ؛ بارسا كېلەر، يا كەلمەس يول بولسىمۇ؛ ھەتتا بارسا كەلمەس يول بولسىمۇ. نۇرغۇن مۆجىزىلەر بارسا كەلمەس يولدا بايقالغان.

بالام، ساڭا قىسقىچە دەيدىغانلىرىم مۇشۇ. ئاخىردا يەنە تەكىتلەيدىغىنىم: ياشا، لېكىن مەردانە ياشا!

2002 ـ يىلى 3 ـ ئاي

